СВЕТОСЛАВ МИНКОВ

СЪЧИНЕНИЯ В ДВА ТОМА

СВЕТОСЛАВ МИНКОВ

ТОМ ВТОРИ

ПЪТЕПИСИ. ОЧЕРЦИ.
ПРИКАЗКИ.
ПРИКАЗКИ НА ШЕХЕРАЗАДА

СОФИЯ 1982
БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

© Светослав Минков, 1982
c/o Jusautor, Sofia

ПЪТЕПИСИ

ДРУГАТА АМЕРИКА

ПЪТУВАНЕТО

Да разгърнеш географския атлас и да усетиш под пръстите си шарените кожи на петте материка, да надникнеш в пъстрата стъклопис на тоя чуден прозорец, който ще ти открие очертанията на незнайни земи, полушария и морета — ето едно незабравимо удоволствие, което човек изпитва преди отпътуването си за някоя далечна страна. Разтворил пред себе си атласа, скорошният пътник дълго плъзга показалеца си по картата, над планини и крайбрежия, над цифри и меридиани, докато най-сетне спре на оная точка от земното кълбо, дето кракът му ще стъпи след седмици или след месеци.

В такива минути въображението ни рисува картини, една от друга по-примамливи. Някаква потайна радост вълнува всяка клетка на тялото ни, ускорява биенето на сърцето ни, замъглява съзнанието ни като опиумен дим. Хората и предметите около нас стават прозрачни — през тях ние виждаме само едно: земята, в която отиваме.

Ето продавача на пътния билет, ето дрогериста, който ни подава необходимите тоалетни дреболии за малкия ни ръчен куфар, ето паспортния чиновник, важен и строг като дворцов маршал. Тия неволни участници в нашето заминаване са ни сякаш отдавнашни познайници. Ние им се усмихваме и се чудим защо те са тъй равнодушни към нас...

Така, в това трескаво състояние на постоянно растяща приятна тревога и на несъзнателно отчуждаване от окръжаващата ни действителност, настъпва часът, когато ние затваряме куфарите си със смътното чувство, че сме забравили да сложим още нещо в тях.

После ние стоим на перона на гарата с пардесю в ръка и с някакво пакетче, което са ни дали в последния момент. Близките ни и приятелите ни подхвърлят щеги и се опитват да ни заприказват. Отговаряме им разсеяно, бъркаме непрестанно в джебовете си и търсим паспорта, или пък си спомняме съвсем неочаквано, че сме пропуснали да си вземем сбогом от оня далечен сродник, когото виждаме на трите години веднъж, но който все пак си е присвоил необяснимото право да се сърди, ако заминем за някъде, без да му се обадим.

Идва влакът. Качваме се в един от вагоните и се показваме в рамката на някой прозорец. Сега изпращачите са по-мълчаливи. Връзката между нас и тях е вече наполовина прекъсната. Само някаква невидима жица все още виси във въздуха и по тая жица се търкулват като редки дъждовни капки няколко насила казани думи, за да се наруши мълчанието между прозореца и перона.

Тогава бие последният звънец. Локомотивът свирва и съскащата от ноздрите му пара пресеква внезапно. Колелата на вагоните скърцват, влакът се плъзва по безкрайния лъскав магнит на релсите.

И пътникът изчезва в чудесната неизвестност, минава мостове, тунели и гари, слиза в непознати градове и хотели, пише къси писма и в бързината си залепва накриво пощенската марка, потъва в хладния покой на старинни църкви или пие коняк из пристанищните барове, почива си на палубата на някой океански параход под топлия полъх на пасатните ветрове и се сближава с хора, които не ще види повече в живота си.

Нови светове, просторни и загадъчни, се откриват пред погледа ни. Всяко незначително събитие и бегла преживелица добиват за нас особен смисъл. От това леко докосване до неизвестното дори най-дребните неща ни изглеждат невероятно уголемени, като в някаква магична панорама с увеличителни огледала.

Късно след завръщането ни от далечните и сякаш сънувани места ние откриваме с учудване в гънките на някои забравени из куфарите обуща може би прашинки от червената земя на бразилските кафеени плантации, дето сме спирали случайно. Това е наистина най-

реалната следа от нашата странна самоизмама, наречена п ъ т у в а н е. Но обущата се изчистват отново и тухленочервеният прах по тях се изгубва.

Остават само прашинките, полепени по паметта ни. Те фосфоресцират дълги години в съзнанието ни и напомнят мигащите фарове на ония брегове, които някога са минали пред очите ни като плаващи миражи.

ЕДИН ПАРАХОД В ОКЕАНА

Една лятна привечер сирената на френския параход „Флорида“ изпищява продължително и тревожно в генуезкото пристанище. Котвата е дигната, дръпнато е и желязното въже, което свързва парахода с кея. „Флорида“ се залюлява, обръща се бавно и потегля на път към далечните брегове на Южна Америка. Малкото изпращачи на пристанището размахват кърпички и шапки. Един митнически чиновник в униформа тича нанякъде. Един хамалин бие едно куче. Трима английски моряци седят върху един грамаден сандък и ядат портокали. Някои от изпращачите се провикват и още веднъж отправят благопожелания и напътствия към близките си, ала думите им не стигат до палубата на парахода — те сякаш падат във водата и потъват, без да бъдат чути.

След половин час Генуа гасне в кораловото отражение на залеза, а самото слънце се къпе в далечината на хоризонта, съблякло като змей светлината си в морето. Едва сега пътниците на парахода се откъсват от земята и се оглеждат любопитно наоколо. Започват познанствата с най-обикновен разговор. В тоя плаващ затвор човек не може да бъде сам през дългите дни на пътуването. Едни отиват в Рио де Жанейро, втори — в Монтевидео, трети — в Буенос Айрес. Ала и едните, и другите знаят много добре, че след няколко дена настъпва безкрайното еднообразие на океана, и затова си осигуряват отрано партньори за бридж и събеседници за дълбоките меки кресла в бара.

— — —

Какъв е тоя звън като биене на клепало в някой нашенски манастир? Един келнер обикаля палубата и коридорите на парахода и удря силно голям меден гонг: първият сигнал за вечеря. След четвърт час келнерът се явява отново и дава втория сигнал, като бие все тъй оглушително гонга. Пътниците заемат местата си в трапезариите.

Ония от първа класа участвуват наистина в едно рядко пиршество.

Идва прислужникът, облечен в смокинг, и поздравява учтиво гостите на своята маса. Това е фокусникът, който след малко ще извика: „A votre service, Madame!“ или „A votre service, Monsieur!“ — и ще донесе на сребърно блюдо една грамадна хризантема, направена от риба, или консервирано прасе с вкус на кокошка. Прислужникът подава картата за ядене, обръснатото му лице е лакирано с оная усмивка на професионална любезност, с която особено келнерите във френските параходи умеят да подкупват пасажерите, за да получат по-голямо възнаграждение в края на пътуването.

Картата за ядене е написана в цветистия и патетичен стил на френското готварско изкуство. При това изобилие на храна човек наистина не знае какво да прави и както обикновено се случва, избира най-лошото ястие, което му се поднася с толкова много сосове и гарнитури, че езикът изгубва способността да различава отделните вкусове и премята набързо залъците в устата. Слава богу, че виното е едно и от него не може да се прави избор. То е гъсто и кисело, от собствените изби на Société Général de Transports Maritimes. Да, виното е кисело, но и то все пак носи внушителното име St. Georges.

Колко смешни са тия тесни и дълги лопатки, които се употребяват при яденето на риба. Те заместват ножа с тая само разлика, че са по-неудобни от него. Ала риба с нож не се яде. Това е закон на фабрикантите на кухненски прибори, закон на практичните и неуморими изобретатели, които внушават на хората да изглеждат възпитани, когато се хранят. А после, след като са яли риба с такива лопатки, същите тия хора мо-

гат да се ругаят помежду си, или пък да си чистят зъбите с клечки пред очите на другите сътрапезници и никой не ще ги обвини в невъзпитание.

В големите параходи, които пътуват за Северна Америка, като „Нормандия“ и „Кралица Мери“, на обед и на вечеря свири оркестър. Параходите с рейс Европа — Южна Америка са по-малки, от по 15 000 тона, и оркестърът в тях е заменен с грамофон. Докато трае обедът или вечерята, няколко издраскани плочи разплитат серпантини от хрипкави звуци, в които и най-немузикалното ухо долавя познати мелодии и арии от „Кармен“ и „Тоска“, от „Веселата вдовица“ и „Цигански барон“.

И внезапно всичко наоколо добива някакъв театрален характер: и бутафорската мебелировка на трапезарията с пасторални стенописи и с пъстри плюшени кресла, и пътниците, и келнерите, и грамадните варени омари, направени сякаш от червен картон, и комендантът на парахода със своите офицери и с двамата лекари, които се хранят на една маса.

— — —

Няколко думи за Франсоа — за стройния джентълмен, който обича да пее понякога Интернационала. Човек би очаквал да види в ръката му тенисна ракета, ако при раждането му орисниците не бяха сложили в люлката му келнерски поднос. Той е сух мургав момък, с малко уморени очи и с портретче на жена и дете в една от преградките на портфейла му от изтъркан марокен. Говори френски като всеки истински французин — топло и меко, сякаш има в устата си не език, а парче кадифе. Когато след полунощ пътниците се приберат в кабините си, Франсоа спуща един тежък дървен капак пред прозореца на малкото си дюкянче, загасва лампите в бара и отива да спи.

Франсоа е барман в първокласния бар на „Флорида“. За него пътуването е занаят, а самият му занаят — развлечение. Колко хора само са пили от неговите чаши. И авантюристи със смели проекти, и аристократи с дръпнати вежди над монoклите, и тежки търговци на добитък от Аржентина, и знаменити европейски певци, които са отивали на гастрол в опе-

рата на Рио де Жанейро или в театър „Колон“ в Буенос Айрес. Различни са пътниците, но Франсоа е винаги един и същ: внимателен, дискретен и приятно интимен. Той предсказва времето като барометър, знае курсовете на всички земни монети като борсов специалист и играе ролята на Йоан Кръстител при минаването на екватора. Франсоа е неповторим от другиго, Франсоа е щедрият продавач на сънища, които налива с няколко милиметра над чертата, гравирана като пръстен около дебелите стъклени чаши.

В неговата весела аптека са наредени безброй бутилки с пъстри етикети: уиски „Бляк енд Уайт“, коняк „Мартел“, добродушният и банален вермут „Чинцано“, старият познайник „Отец Бенедиктин“, ром, джин, една парфюмирана дузина ликьори с най-различни имена, цветове и вкусове и най-сетне шампанско — тоя тържествен вдъхновител за банкетни речи и за кабаретни подвизи, скрит в черни бутилки с шапчици от златен станиол. Разбира се, това не е всичкото алкохолно богатство на Франсоа. Освен изброените напитки има и други няколко, в които зрее частица от сложната душа на коктейлите. Достатъчно е само Франсоа да вземе в ръцете си малката никелова граната, да я разтвори през средата и да налее вътре по няколко глътки от това или онова шише, да капне после две-три капки куантро или половин капка от гъстата като малага и силна като цианкалий подправка и като затвори отново гранатата, да я увие в бяла кърпа и да я разтърси по всички правила на изкуството, докато се извърши великата магия на смесването — безшумната експлозия на алкохолите, които раждат нов подпалвач на човешките мисли и желания.

Франсоа налива така приготвения коктейл в една чаша и го поднася, да речем, на младия уругвайски доктор, който е бил на Олимпиадата в Берлин и сега се връща в Монтевидео.

— — —

Въпреки всички удобства, въпреки мекото легло с лек балдахин, който се поклаща от освежителното подухване на вентилатора, кабината на всеки пътник е малка затворническа килия. Прозорчето ѝ с дървена

решетка гледа към палубата. Над порцелановия умивалник е заковано огледало със стъклена поличка. До поличката потракват в металически гривни шише с вода и празна чаша. После — един гардероб и спасителен пояс върху него, един скрин, един стол и килимче пред леглото.

В кабината е толкова тясно, че човек едва може да разтвори куфарите си. Прибира се вътре само ако е заболял от морска болест или — ако трябва да спи.

Дълги и кошмарни са нощите във водата. Глухият плясък на вълните се смесва с нестихващото бучене на параходните машини и чак когато се затвориш в кабината си, забелязваш, че параходът се тресе и всичко наоколо трепери, че стените скърцат и пращят, че шишето с одеколона, пастата за зъби и кутийката със самобръснача се хлъзгат от единия до другия край на стъклената поличка под огледалото, оживели сякаш внезапно от удара на вълшебна пръчица. Мъчиш се да заспиш, ала сънят не идва. Понякога, унесен в полудрямка, чуваш дрънкане на вериги, които се събарят над самата ти глава, понякога пък се сепваш от страшен гърмеж и отваряш като обезумял очи, за да разбереш, че столът е паднал или че вратата на гардероба се блъска като зловещо крило в полумрака.

И в това мъчително състояние на полубдение и полусън се мяркат от време на време в безкрайната пустиня на съзнанието ти малки оазиси от спомени, образи на хора, с които си се ръкувал и с които си разговарял преди месец, преди два — ето, светват като картини, рисувани на порцелан, улици, къщи и стаи: в живата и тънка тантела на твоята памет играе ясният лъч на неотдавнашния ти живот.

А после изведнъж пред теб се възправя отново земята, но тоя път жестока и зла. Тя ти отмъщава заради бягството от нея и бие мозъка ти с нелепи и глупави сънища чак до разсъмване.

— — —

Марсилия. Гора от параходни мачти. Сенегалски войници в зелени униформи и червени фесове. Катранените им лица с озъбена усмивка рекламират сякаш боя за обуща. Скрипците на криковете работят трескаво. Четири часа престой.

Който обича, може да разгледа града. Всеки шофьор на пристанището притежава удостоверение, което му дава право да лъже чужденците, че е бил шофьор на Барту в деня на атентата срещу крал Александър. Чужденците слушат и вярват — какво щастие наистина, че един очевидец им описва в най-големи подробности убийството на краля, атентатора, суматохата. За такъв разказ и за половинчасова разходка с автомобил човек жертвува с удоволствие петдесет франка.

Когато „Флорида“ потегля отново на път, на борда се забелязват много нови пътници. Престарели французи — мопасановски типове — с прошарени бради, но с млади сърца и с туристически кепета на главите, група мълчаливи калугерки с бели колосани шапки и нагръдници, две кабаретни артистки с оксижанирани коси и с „контракти“ за увеселителните заведения на Южна Америка, един прочут архитект, един представител на автомобили с жена си, която сама напомня някакъв стар автомобил с рекорден километраж, но все пак с грижливо лакирана каросерия, и най-сетне — неколцина неразгадаеми люде от различни народности и с различни професии и намерения.

Палубата се оживява от смеха и крясъците на новодошлите, сирената свирва дрезгаво за сбогом и един катер повежда парахода навътре в морето.

— — —

Планинските брегове на Испания. Параходът бърза към Гибралтар. Отвъд планините се водят упорити сражения. Земята на тореадорите, на портокалите и на тъмнооките хубавици е разорана от гранати и бомби. Един народ брани свободата си и кърти с динамит традицията на феодализма. Героичните свободолюбци издигат барикади от собствените си сърца срещу куршумите на мароканските пълчища.

Къщите на Барцелона се изрязват като бели гробници върху ведрия лазур на небето. Каква странна тишина е обгърнала тоя град на панаирите, из чиито покрайнини сега навярно припукват пушки. Там може

би има деца, които още играят с кукли и с дървени кончета, театри, които представляват редовно комедии от Лопе де Вега, магазини, дето продавачите спокойно предлагат лак за нокти, щипки за скубане на вежди или гердани от стъклени мъниста. Животът е по-силен от смъртта и при всички случаи подчертава неизменните навици на хората и суетата на всекидневието.

По-нататък пропълзява дългата мека сянка на Сиера Невада, забулена в синкава мъгла. Още по-нататък е Малага — старият град на Андалузия — с просторните лозя, които събират лъчите на слънцето в зърната на своето прочуто грозде Педро Хименес, за да ги излеят после отново в тъмнокехлибареното масло на най-хубавата малага Лакрима.

Пътниците на „Флорида“ напразно търсят сензация. Напразно се взират и насочват бинокли към испанския бряг. Няма ли поне някой самолет да пусне две-три бомби над смълчаните селища и да разтърси тишината с експлозия? Мигар в цената на пътния билет не влиза наред с храната и едно малко развлечение, един забавен миг от трагедията на испанската земя?

Испания мълчи. Испания минава пред погледа като каменна панорама.

— — —

Ето Гибралтар — края на Средиземно море и началото на океана. По голите скали на гибралтарската крепост са наредени като скрити далекогледи гърлата на мощни оръдия. Там дебне любопитното око на Великобритания. Добре е да се знае какви параходи минават през вратите, които свързват западните и северните страни на Европа със Средиземноморието и по-нататък — чрез Суец — със страните на Индийския и Тихия океан. Любознателността е ценно качество особено когато мислиш за собствените си колонии.

Разправят, че Гибралтар е единствената местност в Европа, дето живеят диви маймуни. Ако това е вярно, англичаните сигурно ще покровителствуват тяхното развъждане дотогава, докато те се смесят с останалото население на града и го претопят в едно ново племе, което никога не ще предявява право на собственост върху тая здрава опора на британското морско могъщество.

Оттатък Танджер водата е вече съвсем друга — маслиненозелена, леко накъдрена, без пяна. Едва сега започва истинският океан. Европа остава далече. Вместо нея се вижда Африка. Слънцето сипе огнени стрели. Не подухва никакъв вятър.

Пътниците на парахода се събличат по риза и се изтягат лениво в тръстиковите кресла пред бара. Франсоа сменява смокинга си с бял костюм, като запазва само черната си вратовръзка. Някои се опитват да четат романи, но заспиват още на първата страница. Други трима търсят четвъртия човек за покер. Жената на автомобилния представител седи по синя пижама и пие цитронада през сламка. От време на време тя разбърква със сламката парчето лед във високата чаша. Къде е нейният мъж? Тоя е един от тримата, които търсят четвъртия.

Параходът се плъзга по водата, а водата шуми във витлата на машините, става за миг млечнобяла, издига се в малки вълни и се разлива с тих плясък.

Едно стадо делфини плува наоколо като почетна стража.

— — —

Задушна африканска нощ тежи над спокойния океан.

Човек може да стои с часове на палубата и да се взира в далечината. Понякога ще се покаже параход, направен сякаш целият от стъкло, с десетки светещи прозорчета. Друг път ще блесне някъде фар и ще замига като светулка, а после ще се заниже верига от лампи, които хвърлят отражението си във водата. И отново след това изчезват светлините, изчезват параходи, градове и крайбрежия и ти виждаш само неизмеримата водна шир, разляна наоколо като тежко масло.

Пътниците са се прибрали отдавна в кабините си. Някои, по-упорити, още не са си легнали и се мъчат да пишат писма, които ще пуснат в Дакар. „Пътувам добре, не мислете нищо лошо.“ Това просто из-

речение се повтаря във всяко писмо като успокояващо заклинание над ония, които живеят на някой друг меридиан и непрекъснато мислят за корабокрушения и катастрофи.

В тоя късен час параходът изглежда мъртъв. Струва ти се, че се намираш на един от ония запустели призрачни кораби, обречени на вечно скитничество из океана. Обръщаш се: около тебе няма никой. Отваряш вратата на коридора и надничаш вътре: там е само сянката ти, пропълзяла през рамката на отворената врата. Изкачваш се по тясната желязна стълбичка при въжетата и при спасителните лодки: насреща ти израстват като гигантски дънери двата параходни комина.

Ала ето че ти се връщаш пак на палубата и тогава разбираш, че освен тебе има и други живи същества в призрачния кораб. Един моряк, изскочил внезапно отнякъде, размотава наблизо една дебела платнена тръба. След малко той ще отпуши някакъв кран и ще започне да облива дъските на палубата със силна водна струя. Приближаваш се до него и се вглеждаш в голите му ръце. Те носят неизбежната татуировка, рисувана с барут под кожата — тия груби фигурки-амулети, които пазят може би по един спомен от Сантос, от Сингапур или от Хавайските острови.

Един неписан закон гласи: „Когато морякът остане без работа, започва да мисли опасни неща“. Затова именно моряците са винаги на крак и все вършат нещо: или боядисват през ден, през два парахода с бяла боя, или чистят перилата на стълбите и мият палубата, или най-сетне лъскат по цели часове месинговите дръжки по вратите на кабините.

Кой би отрекъл наистина ползата от такава една болнична чистота?

От тоя упорит труд печелят и параходните дружества, и човешката хигиена.

— — —

Когато мислим за епохата на белите перуки, на кринолините и на дилижансите, ние си представяме обикновено пухкавата нежност на един парфюмиран

век от коприна, от реверанси и от галантни жестове, без да допущаме, че в тая епоха е съществувала невъобразима мръсота и нечистоплътност. Когато чуем да се говори за Канарските острови, веднага виждаме пред себе си някакви слънчеви градини с екзотични дървета, по чиито клони са накацали милиони пеещи канарчета. Това вълшебство на нашето въображение се дължи на вродената ни склонност към романтичното осъзнаване на ония непознати неща, които са далеч от нас по време и по разстояние.

Всъщност Канарските острови са покрити с голите конуси на изгаснали вулкани — като Гран Канари, Тенерифе, Палма, Гомера и Феро — или с нанесени от Африка дюни — като Ланцероте и Фортевентура. Днес потомците на някогашните гуанхи развъждат там овци, свине, кози, магарета и камили, докато в същото време потомците на някогашните канарчета снасят яйцата си в магазините за пойни птици в Берлин и Лайпциг, в Холандия и в Англия.

Европа е заграбила певците на океанските острови, като им е оставила само утехата да се наричат „канарски“. Европа се опитва да пребоядисва малките жълти птички в портокаловочервени и за тая цел слага в храната им кайенски пипер, когато те менят перата си.

Така „европеизирани“, канарчетата се продават в нашия културен континент наред с грамофоните и с радиоапаратите — маркирани, номерирани и с писмена гаранция за трайността им.

Един от пътниците стиска между зъбите си своята изгаснала лула и ръмжи недоволно:

— Il ect vrai que ce sont les Iles Canaries, mais quelle désillusion!

ДАКАР

Из плътния мрак на тихата вечер никнат светлини като пламъчета на свещи.

След малко, когато „Флорида“ спуща котвата си в пристанището на Дакар, пътниците се струпват на палубата и наблюдават с любопитство тълпата чернокожи люде отсреща. Тия бедни пристанищни негри със сламени каски на главите изглеждат някак странно високи в дългите си платнени халати. Те надават невъобразими крясъци на своето сенегалско наречие и се мъчат да изправят подвижния мост, който ще съедини родната им африканска земя с бялата палуба на парахода от Европа.

Най-сетне мостът е закачен и по тесните му дъсчици тръгват първи към борда на „Флорида“ представителите на местната власт. Начело върви един нисък гърбав негър с ясночервена роба и с червен фес. Каква рязка отлика между него и стройните му черни събратя на кея! Подир негъра крачат неколцина френски чиновници и полицаи. С една дума, европейците умеят да подчертават свободата на колонизираните от тях народи. Ето, тоя гърбав негър например, който носи не само титлата „комисар“, но и рогови очила на носа си, притежава церемониалното право да влезе пръв в парахода като някакъв консул. Той държи под мишницата си голяма кожена чанта и поздравява важно коменданта на „Флорида“, а комендантът му козирува любезно и го отвежда лично до една от масите в бара. Там негърът сяда на един стол и изважда из чантата си куп книжа. Останалите чиновници и полицаи се смесват с екипажа и се изгубват нанякъде.

И докато мнозина наоколо хвърлят плахи погледи

към гърбавия негър в червената роба и очакват разгласяването на някакви строги разпоредби, оказва се в края на краищата, че книжата на тоя сенегалски първенец не са нищо друго освен писма за някои от пътниците, получени с въздушната поща в Дакар. Така нещастният черен „комисар“ играе ролята на най-обикновен пощенски раздавач, ала това, разбира се, не е важно. Много по-важно е, че той влиза винаги пръв в парахода, и то с такава тържественост, сякаш не Сенегал е колония на Франция, а Франция — на Сенегал.

— — —

Пътниците се спущат по подвижния мост и стъпват на африканска земя. Негрите със сламените каски ги заобикалят и им нашепват като някаква тайнствена парола името на френската национална монета. Изобщо, просията в Дакар стои на завидна висота. Там просят и децата, и възрастните, та дори и войниците, под чиито зелени френски куртки бият туземни сърца. Каква неизмерима ценност представя за сенегалеца разколебания на световната борса франк! Той лъсва като брилянт в тъмната шепа на бедния негър и мигом изчезва, сякаш се просмуква от самото му тяло. Доколко могъщ е франкът, може да се съди по следната любопитна подробност. Сенегалците изпитват почти езически ужас от фотографическия апарат и не позволяват на европееца да ги снима, защото щял да им вземе душата. Ала същите тия сенегалци с най-голямо спокойствие и дори с усмивка застават пред обектива, ако човек им обещае един франк. Историята със средновековния доктор Фауст, значи, се повтаря и в нашия век, но при съвсем оказионни условия: душата на негъра струва много по-евтино, отколкото душата на Фауста.

Когато пътникът от някой презокеански параход слезе нощем в Дакар, една дузина чернокожи шофьори на пристанището разтварят любезно насреща му вратичките на своите овехтели таксита „Рено“. Ако пътникът предпочита да върви пеша, той отминава равнодушно автомобилите и се запътва по широката асфалтова улица, в чието начало двама митничари

проверяват с поглед дали в ръцете му има багаж. След тоя лек пропуск пътят за града е вече отворен.

Ала ето че тъкмо сега пътникът попада сякаш в примката на някакви заговорници. Из полумрака на пустата пристанищна улица изскача един сенегалец, загадъчен и недействителен като самата африканска нощ. След него втори, трети, четвърти — една малка дружина от злокобно усмихнати негри в бели халати, които обграждат чужденеца и му предлагат спомени от Дакар: гривни от „сребро“ и от „слонова“ кост, портфейли от змийска кожа и дамски чанти с истински крокодилски люспи, тънки филигранни брошки и цигарлъци — всичко ръчна работа и местно производство. Чужденецът забравя мигновената си уплаха и се вглежда любопитно в предложените му предмети. Той съобразява с еснафското самодоволство на практичния пътешественик, че не ще бъде зле, ако занесе на някого от близките си един подарък от Африка. Например ей тая сребърна гривна. Колко ли струва тя? Как — триста франка?

— Oh, c'est trop cher! — провиква се европеецът, като изпуща уплашено гривната в сандъчето на сенегалеца и тръгва с ускорени крачки към града.

Но чернокожите улични продавачи не го оставят на мира. С една упоритост, която наистина учудва, те вървят подире му като верни телопазители, заплитат се в нозете му, дърпат го и го молят и на всеки три крачки цената на сребърната гривна спада с пет франка. Най-сетне, близо до зданието на пощата, европеецът купува гривната за десет франка и побързва да се скрие в едно малко ресторантче, дето негови познати от парахода пият вече бира и пишат картички за Европа. Той сяда при тях и им показва самодоволно своя африкански трофей, ала в същия миг очите му съзират с ужас дребните издайнически букви, изрязани отвътре на гривната: Made in Czechoslovakia.

Нищо. Нали все пак остава утехата, че тая гривна е купена от истински африкански негър? В това поне никой не може да се съмнява. А що се отнася до измамата — тя открай време е била спасителният ключ на човешкото благополучие. Негърът лъже, за да си купи хляб, белият спекулант или банкер върши същото, за да украси гаража си с нов автомобил или

за да си построи къща с оранжерия. Разликата е само в степента на така наречените „нужди“ и в стойността на получените от измамата блага.

— — —

Един чернокож момък се приближава до чужденеца. Той е гологлав, носи широки панталони и тънка фанелка, изопната като змийска кожа върху снажното му мускулесто тяло.

— Извинете, господине, имате ли нужда от водач? — пита учтиво момъкът.

— О, да — отвръща разсеяно чужденецът, подкупен от деликатното държане на младия сенегалец, който по възпитание не прилича никак на своите съплеменници. — Бихте ли могли да ми посочите нещо интересно, например някое от увеселителните заведения на Дакар?

— Да, господине.

И двамата тръгват нагоре по главната улица, после криволичат наляво и надясно из разни странични улички, по чиито тротоари са насядали като в джамия малки групи от по трима-четирима сенегалци, облечени все в същите бели халати. Тая жива картина на ориенталския кеф човек може да види тук на всяка крачка.

Чужденецът подхваща разговор с вечния въпрос на добрия педант, който обича статистическите сведения:

— Колко жители има Дакар?

— Четиридесет хиляди души, от които около три хиляди французи и останалите туземци — съобщава като курдисан водачът, отдавна вече свикнал с тоя свой стереотипен отговор.

— Как се отнасят французите с туземното население? — любопитствува европеецът.

— Ние имаме всичко, каквото може да ни даде френската демокрация: и училища, и свобода на религията, и все пак французите са наши господари, а ние — техни роби. Един сенегалец си остава винаги сенегалец, „indigéne“, както презрително го наричат навсякъде — казва спокойно младият негър и веднага след това добавя съвсем неочаквано: — Тук има много комунисти, господине.

При думата „комунисти“ чужденецът се изправя пред един забравен кошмар и добродушното му лице се свива в кисела гримаса.

„Странно — мисли си той. — Уж негър, а говори като бял!“

Богопомазаният представител на благородната бяла раса е предполагал навярно, че чернокожите люде водят началото си не като него от маймуната, а от крокодила или от кенгуруто.

— — —

Бар „Бордо“ е едно от ония съмнителни заведения, които, изглежда, са неизбежната украса на всеки пристанищен град. Тук вече има и негри с вратовръзки, и негритянки в крещящи червени и зелени рокли, и бели проститутки с хлътнали сенчести очи, моряци с разголени гърди, и пропаднали завоеватели на велики миражи, за които Дакар е последният спасителен бряг след едно тъжно житейско корабокрушение. В атмосферата на тая бедна кръчмица се чувствува някакво тежко напрежение, злото електричество на омразата и на тъмната човешка мисъл, потайният лъх на неминуемия скандал.

Посетителите седят, наредени в кръг край стените на заведението — около малки масички, постлани с мръсни шарени покривки. Един негър разнася бира. Той слага и пред вас една запотена чаша, която вие не се решавате да допрете до устните си, обхванати от нелепата мисъл, че черната ръка на негъра е оставила върху чашата катранена следа. В края на краищата вие все пак отпивате няколко глътки бира и триете челото си от обилната пот, защото вътре е горещо като в пещ. От лъсналите лица на негрите капе сякаш разтопен асфалт. Наистина, вратата е отворена, но и навън е все същата непоносима горещина.

Изведнъж от ниската дървена естрада насреща гръмва музика. Една моряшка хармоника разтяга няколко проточени акорда и после залъкатушват игривите тактове на някакъв стар Щраусов валс. Публиката се раздвижва, столовете се отместват шумно и по циментовия под в средата на заведението се плъзват пъстри двойки — моряци и проститутки, негри и негритянки.

Има нещо смешно и същевременно безкрайно романтично в тоя баналeн валс, който звучи в малката кръчмица на Дакар като изгубено ехо от далечните панаирни шарманки на Европа. Меките звуци на хармониката разгарят и без това кипналата кръв на танцуващите, по чиито нозе израстват мигом невидими криле. И докато телата на моряците и на белите проститутки са впити плътно едно в друго, а лицата им пламтят в порочна руменина — образите на негърските двойки са озарени от странна вътрешна светлина, която запалва в очите им фосфорната искра на някакво свръхземно блаженство.

Колкото години и да минат, където и да отиде след това, човек не може да забрави никога тоя сомнамбулно усмихнат и почти отвъден поглед на танцуващите негри в бедния бар „Бордо“ в Дакар.

Когато последните тактове на валса издъхват с остро скръцване в кожените гънки на хармониката, малката тълпа от дрипави сенегалци, които надничат отвън през рамката на разтворената врата, дълго още стои неподвижна — поразена сякаш от някакво чудо.

— — —

Доскоро на оня ъгъл, отсреща се е намирал китайският ресторант „Ченг“. Тук са се отбивали пътниците от презокеанските параходи, пили са бира или уиски, яли са сандвичи и са мечтали за неща, които никога не са се сбъдвали. Китайският ресторант „Ченг“ е бил приятен кът за отмора — пушилня, в която са димели като лули със запален опиум бляновете на хиляди професионални мечтатели.

Между многото случайни посетители на това заведение се е мяркал често един странен човек на средна възраст, с широкопола шапка, с асирийска брада и с безброй багажни марки върху пътническата си чанта. Художник или фотограф, учител по геометрия или просто педант — тоя човек е бил виждан по палубата на всички параходи, пътуващи между Европа и Южна Америка. Той се е качвал обикновено от Барцелона, слизал е в Рио де Жанейро, дето се е губел няколко седмици, и после е тръгвал по обратния път. Винаги тих, внимателен и любезен, господинът с бра-

дата се е запознавал под скромното име Хуан Алварадо, обичал е да играе бридж, да чете Метерлинк, да седи с часове на палубата и да гледа небето. Когато някой го е запитвал за професията му, той е поглаждал самодоволно асирийската си брада, усмихвал се е кротко и е отговарял, че притежава достатъчно средства, за да може до края на живота си да съзерцава облаците над океана.

Една вечер, когато параходът бил спрял в Дакар и сеньор Хуан Алварадо си пиел спокойно втората чашка уиски в китайския ресторант „Ченг“, неколцина полицаи се приближили неочаквано до него и му пришепнали нещо. Сеньор Алварадо пребледнял и се опитал да бръкне в джеба си, но полицаите го изпреварили, сложили на ръцете му белезници и го извели навън. Половин час по-късно полицията в Барселона била уведомена с една радиограма, че търсеният импресарио на бели робини е заловен.

Разбира се, с арестуването на сеньор Хуан Алварадо търговията с бели робини съвсем не е изчезнала. И днес още по рейса Европа — Южна Америка сновят непрекъснато благообразни господа и джентълмени, които мълчат и се усмихват като епископи, или пък водят оживени спорове върху изкуството и питат най-наивно по колко години живеят делфините. Всъщност всички тия полиглоти с добродушни физиономии са само опасни агенти и доставчици на бяла стока за южноамериканските публични домове. Обществото на народите, което стои начело на борбата срещу тая позорна търговия с човешка плът, публикува редовно и добросъвестно своите кабинетни проучвания и статистики, а международната полиция залавя по един на хилядо от виновните.

В енциклопедическите речници се казва: Дакар изнася фъстъци. Би могло да се добави: Дакар внася от Европа млади момичета, които след кратък престой заминават и изчезват завинаги във вертепите на Южна Америка.

— — —

Странно пение, наподобяващо отчаян плач, се носи из нажежения въздух на нощта.

В един разграден двор са насядали на сламени рогозки безброй сенегалци. Под острата светлина на няколко карбидни лампи те празнуват Гаму — раждането на Мохамеда — и чакат изгрева на слънцето. Най-напред един от тълпата, който изпълнява навярно ролята на главен певец, разгръща като нотен лист някакъв свитък с неразгадаеми знаци, слага ръка на ухото си и започва да пее. Отначало песента му е тиха и скръбна, но лека-полека тя става все по-силна и накрай се превръща в проточен до звездите ликуващ вик, който се подема в хор от останалите присъствуващи. Обсебени от злия бяс на своята молитва, сенегалците се гърчат блажено върху сламените рогозки. Черните им лица са изкривени в езически екстаз, очите им излъчват млечнобяло сияние. Всички държат ушите си с епилептично трепереща ръце, сякаш искат да се чуят по-добре. Дали и до ушите на Мохамеда достига безумният крясък на тоя нощен псалом? Може би сега великият пророк си пие невъзмутимо кафето в някой сенчест кът на своя рай, окръжен от прелъстителните хурии, и не обръща никакво внимание на религиозното изстъпление на правоверните сенегалци.

В средата на това полунощно сборище се намира дълга трапеза, около която са наредени неколцина туземни първенци. Начело седи, тържествено облечен в пъстра роба, първосвещеникът или тъй наречения „марабу“. Върху трапезата са сложени широки съдове с плодове и още нещо, което никой не би могъл да отгатне: един най-обикновен европейски будилник! В тъмното тайнство на сенегалския празник тоя съвсем реален предмет буди недоумение. Но сетне разбираш: съобразителният марабу изпълнява заповедите на аллаха в духа на днешния век. Щом трябва да посрещаш изгрева на слънцето, ще го посрещаш по часовник. По-добре е да знаеш колко часа още ти остават да чакаш, вместо да седиш като дервиш и да свещенодействуваш в неизвестност.

От време на време песента заглъхва и тогава неколцина сенегалци разнасят плодове и големи котли с вода. Насядалите по рогозките негри ръфат плодовете, гребат водата с копанки и я наливат в раздраните си от рев гърла. Наоколо се не вижда нито една жена. Гаму е празник на мъжете. Само няколко окъса-

ни сенегалчета пърхат насам-натам като черни врабчета, цвъртят неразбрани слова и събират по земята трохите на гощавката на възрастните. А после настъпва настръхнала тишина и отново след това започва предишната жестока литургия на страшната сенегалска Коледа.

Човек не може да издържа повече и побягва на улицата.

Високо над него се издига тъмният свод на едно странно небе, посипано с редки звезди. Невидими пламъци лижат лицето. Грамадни черни хора минават и отминават като злокобни призраци от някакъв недействителен свят. Чужденецът се смесва с тях и потъва в дълбоките дебри на африканската нощ.

— — —

Денем, под златната лава на слънцето, Дакар е съвсем друг. От неговата нощна фантастика няма нито следа. Небето лъщи като ламарина, палмите са прашнозелени, сенегалците изглеждат напълно реални хора и от мръсните им халати висят парцали. Въздухът е съсирен от жегата и трепти над покривите.

От двете страни на улиците се белеят ниските къщи на френските чиновници. Почти всяка къща има малка градина. Тук-там, в сянката на някои от тия градини, се мяркат детски колички. Една дузина европейски бебета спят на пухени възглавнички и стискат в ръцете си своите любими играчки, купени от магазините на „Лувър“ и на „Прентан“ в Париж. В същото време в покрайнините на града се търкалят като изхвърлени котенца безброй чернокожи човечета, които бозаят с плач гъстия слънчев сок и размахват в свитите си юмручета изсъхнали кори от банани.

Преди двадесет години хиляди колониални войници от френската армия паднаха по бойните полета на Европа като черни тропически цветя, сразени от стихийна градушка. Между тях имаше и хора от Сенегал — кротки негри, които обичаха живота и вярваха, че един ден ще видят отново палмите в Сен Луи и в Дакар. Днес в същия тоя Дакар се издига в тяхна памет малък гранитен обелиск — заслужено подаяние от щедрата ръка на Франция за подвига на робите, които бранят чуждата свобода.

В околността на Дакар, отвъд широката степ с опърлена от слънцето трева, дето мъртвият африкански пейзаж се оживява внезапно от някой гигантски баобаб, се намира селище на туземци. Тридесетина тръстикови колиби са събрали под островърхите си покриви всичката жива етнография на сенегалската мизерия, за да представят нагледно значението на думата „екзотика“. Дали и това селище не е някаква нова Мека на международния туризъм, дето любознателните пътешественици могат да видят със собствените си очи „негри в диво състояние“? Чужденците пристигат тук в автомобили — с цветни очила и с кърпи на главите, решени на всяка цена да обогатят семейните си албуми с по няколко снимки от Африка. Те скачат от автомобилите с фотографически апарати в ръце и се втурват към тръстиковите колиби. Нозете им потъват в нажежения пясък, слънчевите лъчи ги хапят като разярени оси, но страстните фотолюбители не усещат нищо. Те са обхванати от едно-единствено желание — да уловят най-интересния момент за снимка. Ала ето че сенегалците закриват лицата си и се разбягват уплашено. Тогава европейците изваждат портмонетата си, успокояват суеверците и ги превръщат в бездушни манекени. Негрите застават мирно, с оная плаха усмивка, която ги прави да изглеждат винаги тъжни. Обективите лъсват насреща им, безцветни и бистри като очи на риба, после свиват металическата си ретина, примигват с бързина една петстотна от секундата и запечатват върху желатиновия мозък на ролфилма цяла серия от стандартни спомени. Ако в самия Дакар се издига паметник на незнайния сенегалец, загинал във войната — тук, в това туземно селище, кодаковите и цайсовите заводи би трябвало да издигнат втор паметник на незнайния сенегалец, чийто образ консумира неизброимо количество филми за фотографически апарати.

На връщане в Дакар пътешествениците въздъхват облекчително. Още малко — и слънчевият удар е бил неизбежен. Лицата им са нашарени с виолетови петна, от челата им се ронят едри капки пот. Но какво значение има всичко това, когато всеки отнася със себе си по една богата сбирка от африкански снимки? Автомобилите цепят въздуха, приятна хладина облъхва

лицата. Ниско над глухата степ прелита непозната птица.

— Каква е тая птица? — обръща се към чернокожия шофьор един акуратен швейцарец, който записва в малкия си бележник всички туземни редкости с чувството, че носи непростима историческа отговорност, ако случайно пропусне нещо.

Шофьорът махва пренебрежително с ръка.

— Не заслужава да я записвате — казва той. — Тая птица не е полезна.

— Защо? — пита швейцарецът.

— Защото не може да се яде — отвръща наивно негърът.

Из дакарските улици автомобилите намаляват хода си. Отстрани гъмжат тълпи от босоноги сенегалки и сенегалци. Жените са облечени в пъстри басмени рокли и в бели туники. Някои от тях носят с антична грация на раменете си големи глинени делви с вода. Мъжете крачат малко нехайно. В стройните им тела и в бавния им вървеж има нещо аристократично, макар че са загърнати в дрипи. Но защо повечето чернокожи минувачи стискат между зъбите си тия дълги клечки, които напомнят сламки за цитронада? Някой пояснява, че според законите на туземната естетика тая странна украса на устата придавала особен чар на цялото лице.

— C'est pas vrai, m'sieur, c'est pour nettoyer les dents! — обажда се шофьорът и черният му профил под сламената каска се усмихва загадъчно.

Европейците приемат забележката на своя водач без каквито и да било възражения и продължават да се оглеждат любопитно наоколо. Пред ориенталския пазар се трупат новопристигнали пътници. Някъде свири грамофон. Над резиденцията на губернатора се издига френското знаме, неподвижно увиснало в застоялия въздух. Близо до пощата две сенегалски хлапета протягат умолително ръце към един чужденец, който седи спокойно под платнения навес на малък ресторант и се разхладява с уиски. По-нататък грейва червеното петно на някаква реклама за парижка пудра...

И после изведнъж автомобилите правят внезапен завой и излизат съвсем неочаквано на пристанището.

— — —

Докато моряците стягат парахода за път и прехвърлят с изненадваща пъргавина дебелите въжета, пасажерите стоят облегнати на палубата и наблюдават едно забавно зрелище.

Десетина млади сенегалци се гмуркат във водата и ловят монетите, които някои им подхвърлят великодушно. За европейците това е твърде приятно развлечение — за сенегалците то е особен вид просия с акробатство. Понякога монетата потъва в дълбочината и негрите се стрелват подире ѝ като стадо хищни риби, които се надпреварват да глътнат падналата им изневиделица храна. Тоя, който е имал щастието да стигне пръв до целта, изскача след малко на повърхността, разтърсва глава и показва в ръката си заграбената плячка. После монетата изчезва в устата му и номерът се повтаря отново.

— Un franc? Un franc? — крещят в един глас всички негри и ръкомахат отчаяно към парахода, сякаш се давят и викат за помощ.

Ала хората от палубата са хитри. Те предпочитат да хвърлят във водата не франкове, а сантими, защото знаят, че сенегалците не ще оставят на дъното дори и най-дребната монета. По тоя начин пътешествениците вкусват по-продължително удоволствието от загубата на един франк, без да бъдат упреквани в излишно разточителство. Но между тях има и такива, които вместо монети, хвърлят късчета от портокалови кори. В такъв случай измаменият негър гримасничи и се провиква сърдито, а измамникът примира от смях и не може да се нарадва на своята цинична изобретателност.

Една дебела дама, в последния период на опасната възраст, взима също участие в играта и демонстрира най-непринудено добродетелния си характер. Облечена в широка зелена рокля, от която висят като карнавални серпантини безброй панделки и панделчици, тая съвременна богиня на изобилието пуща във водата цели франкове и върху мазното ѝ лице играе благотворителна усмивка. Скоро тя привлича вниманието на негрите, които се струпват срещу нея и поощряват щедростта ѝ със сърцераздирателни викове:

— Ici, madame, ici! Pour bon voyase!

Кой знае защо, сенегалците не могат да произнасят „ж“. Те казват „voyase“ вместо „voyage“.

И ето, тъкмо в разгара на тая забавна игра параходната сирена процепва тишината с дрезгавия си рев. Плаващият хотел се откъсва от брега, залюлява железния си корпус и навлиза в океана. Няколко мига ловците на монети плуват редом с парахода и все още събират милостиня. После те остават назад и черните им тела лъщят като тела на тюлени под глицериновите лъчи на слънцето.

Пътниците минават от другата страна на палубата. Те искат да видят още веднъж онова голо градче с редки палми, дето самолетите от Тулуза оставят често по една малка връзка писма с поздрави от Европа.

ПРЕЗ ЕКВАТОРА

Дни и нощи — вода. Дни и нощи — все това глухо бучене на параходните машини, които мелят вълните и пръскат наоколо гъста бяла пяна. Напразно пътникът се взира и търси призрачните очертания на някой далечен бряг. Пред погледа му се разлива само безкрайната водна пустиня, напечена от лъчите на слънцето, което се спуща все по-ниско — огромно, мъгляво, разтопено сякаш от собствената си топлина.

Сред това мъчително еднообразие понякога върху чертата на хоризонта се показва едва забележима точица. Тя се приближава и расте, става голяма като купчина и най-сетне се превръща в грамадна моторна гемия, която минава на няколкостотин метра от парахода.

Гемията е натоварена с банани. Тя иде може би от Рио де Жанейро, от Сантос или от Баия и носи своя сладък товар към брегoвете на Европа. Бананите са още зелени — те ще узреят зад стъклата на магазините, между кутиите с португалски сардели и бутилките с бургундско вино. Хиляди гроздове от тоя южен плод са струпани един върху друг и образуват странна смарагдова планина, която плава през океана като жив и осезаем мираж от невидимата земя на Бразилия. И за да бъде гледката съвсем екзотична, тук-там в полите на планината се чернеят стройните тела на неколцина негри, неподвижно изправени като часовои.

Фигурите на негрите сред грамадата банани се запечатват в паметта ни с оная плакатна убедителност, с която са запечатани вече рисунките на кравите от обвивките на швейцарския шоколад или усмихнатият

образ на момичето с двурогата бяла шапка и с дървените обуща от рекламите за холандско какао.

— — —

В тишината на слънчевите следобеди, когато пътниците спят в кабините си или почиват по пейките и шезлонгите на палубата, откъм залата за музика неочаквано се разнасят звуци на пиано. Някой е дигнал капака на стария олющен роял и се опитва да налучка някоя забравена мелодия. Но роялът е толкова раздрънкан, че звучи като цитра, и пожълтелите му клавиши се зъбят сърдито под пръстите на безотговорния музикант.

В залата за музика най-често идват двама млади хора, мъж и жена, беглеци от Германия. Те се хранят на отделна маса в трапезарията, говорят малко помежду си и не дружат с никого. Тук, при рояла, дето рядко влиза човек, те се чувствуват най-добре. Мъжът седи в някое кресло и постоянно чете една книга със синя подвързия, а жената срича упорито по клавишите ту ноктюрно от Шопен, ту баркаролата от „Хофманови приказки“, като натиска през всичкото време десния педал, за да придаде на свиренето си по-шумна тържественост. Тя обича страшно много вариациите и затова започва и свършва винаги концертите си с някакви уж брилянтни етюди, които, за съжаление, се размазват немилостиво под пръстите ѝ.

Съпругът напразно се мъчи да прочете поне пет реда от книгата със синята подвързия. Музикалното изстъпление на жена му го разсейва и му пречи да прехвърли фаталната страница, по която очите му блуждаят вече дни наред. Той гримасничи нервно, като че иска да отпъди от лицето си някаква досадна муха, дига озадачено веждите си, мръщи се, въздиша и най-сетне оставя книгата настрана, изтяга се удобно в креслото и се заглежда с такова убийствено равнодушие в пианистката, че тя изгубва самообладание и осакатява до неузнаваемост и ноктюрното на Шопен, и баркаролата на Офенбаха.

— — —

Два пъти в седмицата след вечеря лампите наоколо угасват.

Тогава някой се обажда в тъмнината:

— Allons, le cinéma commence!

Пътниците излизат на палубата и се нареждат по тръстиковите кресла пред бара. В полумрака на топлата вечер блещукат запалени цигари, някъде се сгушва чаша, по-нататък тригодишният Ален моли майка си да му покаже луната и тънкият му гласец звучи така настойчиво, като че майка му е скрила небесното светило в чантата си, при пудриерата и червилото:

— Où est la lune, maman? Je veux voire la lune.

Скоро върху бялото платно, изпънато насреща, между мачтата и въжетата, един невидим киноапарат разперва вълшебния си сноп светлина, из която се изсипват планини, лозя, малки къщици и хора с натоварени мулета. Тоя кадър изглед няма нищо общо с парадношумните световни прегледи на „Фокс Мувитон“. Той се явява пред погледа като загадъчна фата моргана, изплавала из мрачината на океанската нощ, за да угасне след минута.

Веднага след изгледа по платното затрептява с едри синкави букви името на една покъртителна драма.

— La Maison du Soleil — I-ère Partie.

Филмът се върти безшумно, чува се само тракането на апарата. Зрителят се връща петнадесет години назад, във времето на Аста Нилзен и Франческа Бертини, и гледа старомодно облечени жени и мъже, които се движат светкавично бързо по екрана, махат отчаяно ръце и на всяка цена се мъчат да убедят благосклонната публика, че преживяват наистина нещо изключително. Пред съвременните постижения на тонфилмовото изкуство тоя ням филм изглежда като възкресен анахронизъм, като някаква рекордна безсмислица, съчетала в себе си наивната сантименталност на сценариото, глупостта на режисьора и безподобния шарж на артистите.

И все пак филмът е твърде забавен тъкмо поради своята отживялост. Както някога, той трепка и се къса всеки две минути, после изгрява отново върху плат-

ното, ала един от героите остава пресечен надлъж и лявата му половина се изгубва в тъмното с явното намерение да се хвърли в океана и да се избави завинаги от непоносимите си душевни страдания.

Така драматично завършват първите две части от филма „Слънчевата къща".

Продължението и краят на тая страшна човешка трагедия ще бъдат представени следния път.

— — —

Калугерките, които се бяха качили на пристанището в Марсилия, седят една до друга на палубата на втора класа. В широките си черни рокли, с тия бели колосани шапки и нагръдници те напомнят някакви странни птици, долетели из безкрайната шир на океана и кацнали тук на почивка.

Всяка калугерка държи в ръцете си молитвеник, всяка повтаря движението на съседката си — всички вкупом извръщат глави към хоризонта и гледат в една точка с един и същ строг поглед, в който се чете прекомерно задоволство от собствените им добродетели.

Като наблюдава това малко, мълчаливо ято от стари моми, прехвръкнали високите зидове на неизвестен манастир, човек изпитва чувството, че вижда всъщност само една-единствена калугерка, чието отражение се явява едновременно в няколко огледала. Така изравнени и оковани в мислите и постъпките си с някаква обща верига, калугерките плават към Южна Америка, дето ще изчезват навярно зад стените на друг манастир, все тъй боязливи като прилепи, които бягат от яростното пъстроцветие на живия живот.

Един особен шум привлича вниманието на пътниците. В далечината, под блестящия купол на тропическото небе, се задава огромна сребърна граната. Това е цепелинът, който се връща в Европа от Рио де Жанейро. Той минава съвсем ниско над парахода, избръмчава за миг с мощните си мотори и оставя зад себе си само ослепителната диря на своя гигантски корпус, цял окъпан в слънчева светлина.

Среща и разминаване на две епохи.

Цепелинът разкъсва лъчите на слънцето и отнася сякаш към самите планети новите хора на двадесетия век.

В същото време параходът се клати като старинна фрегата по леко накъдрената вода на океана, със своите грамофонни плочи, с олющения си роял, с първобитното си кино и с черните двойници на калугерките, които седят неподвижно на палубата с молитвеници в ръце и възкресяват мрачната идиличност на една средновековна романтика.

Франсоа носи вече шеста чаша коктейл на младия уругвайски доктор. Докторът дига чашата, заглежда се в рубиненочервената вишна на дъното и казва на събеседника си:

— Ние, уругвайците, сме страстни спортисти, господине, и затова не трябва да ви се вижда никак чудно, че аз заключих за три месеца клиниката си в Монтевидео и отидох на Олимпиадата в Берлин. Щях да остана там още няколко седмици, ако не беше ми се случило нещастието, за което ви загатнах преди малко. Една сутрин, знаете, ставам от леглото си и гледам: под вратата на стаята ми пъхнато писмо. Взимам го — писмо от Монтевидео, от жена ми. Не бях получавал отдавна известия от къщи, та затуй разтворих с нетърпение плика. По-добре да не бях го отварял. Знаете ли какво пишеше жена ми?

Докторът смръщва чело, отпива глътка коктейл и продължава с отпаднал глас:

— Съобщаваше ми, че в мое отсъствие издала два романа и сега пишела третия. Как ви се вижда тая работа? Чудовищно, нали?

— Защо чудовищно? — казва учудено събеседникът. — Може би госпожата има талант?

— О, вие не я познавате — забелязва горчиво уругваецът. — Жена ми няма никакъв талант. Тя пише вече от десет години и все още не се е отчаяла. Едничките хора, които понасяха произведенията ѝ, бяха моите пациенти. Тя ходеше от стая в стая на клиниката ми, избираше си някоя жертва измежду болните и по цели часове им четеше романите си. Веднъж един нервно разстроен испанец не можа да издържи това нейно насилие и я изгони навън с отчаяни викове. Но жена ми отиде в съседната стая и намери един емигрант швейцарец, който страдаше от язва в стомаха и беше, както изглежда, по-търпелив човек. Като крайна последица от непоправимия навик на моя-

та съпруга да тиранизира болните с литература, аз останах най-сетне само с един глухоням пациент, чието спокойствие не можеше да бъде смутено от никакви романи. И ако искате да знаете, господине, тая е всъщност главната причина, която ме накара да заключа клиниката си и да замина на Олимпиадата в Берлин. Разбира се, в края на краищата писателската мания на жена ми не е най-голямото нещастие. Не е нещастие дори и туй, че днес аз съм лекар без пациенти. От покойния си баща съм наследил земя и чифлици с петнадесет хиляди глави добитък. Мога, значи, да стана естансиеро и да се заловя за новата си работа със същото усърдие, с каквото служех досега на медицината. Но тук има нещо друго, което не е обикновена беда, а истинска и пълна катастрофа за семейството ми. Ах, да знаете моята трагедия, господине!

— Да не би жена ви да се занимава и с живопис? — пита съчувствено събеседникът.

— Не — отвръща мрачно докторът. — Тя е подала молба за развод. Пише ми, че животът ѝ с мене бил непоносим, че аз съм спъвал литературното ѝ развитие, че един ден романите ѝ щели да се четат на всички земни езици и че аз все пак съм трябвало да ѝ бъда благодарен, задето името ми щяло да се споменава в биографията ѝ. Не искам аз тая чест, господине! Нека тя върви по дяволите със своите романи и биографии! Друго ме вълнува мене. Кой ще гледа децата? Ние имаме четири деца. Най-голямото е на осем години, а най-малкото — на единадесет месеца. Тя ми пише аз да се грижа за тях, разбирате ли?

Франсоа носи седмата чаша коктейл.

— — —

Моряците са отдавна на крак и гласовете им звучат по-бодро и по-весело от други път.

Днес параходът празнува най-големия си празник — минаването на екватора. Това велико събитие е накарало някои ранобудни пътници да излязат още в ранни зори из кабините си. Те стоят надвесени по перилата на палубата и гледат във водата. Между тях е и дебелата белгийка, която пътува от мъглявия Антверс към слънчевите хълмове на Рио де Жанейро и

гълта непрестанно хапчета против морска болест. Тя също гледа във водата и по едно време се провиква отчаяно:

— Но, боже мой, аз не виждам никакъв екватор!

Един шегобиец посочва с ръка надолу и казва съвсем убедително:

— Ето, ето, мадам, гледайте точно под оная риба, която иде насреща. Виждате ли, сега тя пресича екватора!

Белгийката се заглежда към посоченото място и лицето ѝ се прояснява.

— Ах, да, сега виждам! — съгласява се тя. — Възхитително наистина! Каква красота!

Слънцето е покрило сякаш цялото небе. По гребените на вълните играят едри люспи от светлина, която реже очите. Тук въображаемият синор на екватора разделя земното кълбо на две полушария — Северно и Южно. Тъй твърдят учените и те навярно са прави, защото поне досега никой не е доказал противното. Ала както за влюбените човешкото сърце не е обикновен мускул, така и за пътниците от Северното полукълбо екваторът не е само сухо научно понятие. Да минеш тая линия на постоянното равноденствие, дето денят е винаги равен на нощта, значи да се намериш под друго небе, под други съзвездия и да се приближаваш към нови земи, из които блика буйната зеленина на една непозната пролет, докато в същото време, през същия тоя месец август, по клоните на дърветата в твоя стар материк жълтеят вече като лимони първите есенни листа.

Някъде съвсем наблизо засвирва игрива музика. Скоро от единия край на палубата се задава странно карнавално шествие. Начело вървят трима моряци с кларнет, хармоника и тъпан. Зад тях пристъпват бавно мъж с дълга бяла брада и с тризъбец в ръката, до него — жена, която прилича на пенсионирана богиня и носи бели пантофки с високи токове. Мъжът е богът на морето Нептун, жената е неговата съпруга Амфитрита. Останалите участници в процесията са все познати веселяци. Някои са облечени в бански костюми, други са препасали около кръста си само по една кърпа.

Под игривите звуци на кларнета и на хармониката

и под шумните удари на тъпана шествието обикаля палубата, нахлува в коридорите и измъква насила из кабините ония, които не искат да вземат участие в тържеството. Нито един пътник не може да остане некръстен във водите на екватора. Такава е неумолимата традиция на парахода и всички трябва да ѝ се подчиняват. Изключение се прави само за калугерките и за тия, които са пътували вече през екваториална област.

Сега процесията излиза отново на палубата — по-многолюдна и по-пъстра — и се запътва към площадката пред бара, дето се намира заграденият с платнища басейн, пълен с вода от екватора. Там стоят невъзмутими двама души: Франсоа в новото си преображение на Йоан Кръстител и един здравеняк матрос, негов помощник.

Нептун и Амфитрита заемат почетни места до басейна и едва в тая церемониална минута човек открива под изкуствената брада на морския бог представителя на автомобили, а в лицето на Амфитрита — благодетелната дама, която хвърляше на неприте в пристанището на Дакар цели франкове. Разбира се, Нептун не се смущава от нищо и произнася пред присъствуващите подходяща за случая реч.

Пръв излиза напред, за да приеме кръщението, един висок фламандец с мустакато лице, чието мършаво тяло напомня поразително легендарната фигура на Дон Кихота. Фламандецът коленичи пред бога на морето, който го благославя, после едрият матрос го хваща не особено нежно за костеливите космати нозе и го хвърля в басейна, дето Франсоа довършва тайнството.

Така се изреждат един по един насъбраните за кръщаване пътници и всеки излиза из басейна, получил името на някое животно от подводното царство: омар, делфин или медуза. Женски писъци и смях кънтят наоколо, някой протестира и крещи: „Faites pas des bêtises!“ — ала след миг и той се изтърсва в кръщелния купел, тъй както е облечен, с яка, с панталони и с обуща.

Денят угасва с едно виолетово петно на хоризонта. Вечерта пътниците получават гала вечеря с шампанско, а след вечерята горе на палубата започва балът.

Дамите, които чакат отдавна тая вечер, за да се покажат в официалните си тоалети, дълго се стягат пред малките огледала в кабините си и се ядосват, че не могат да се огледат цели. Още през деня те са фризирали косите си в параходната бръснарница, сега им остава само да отскубнат три-четири косъмчета от веждите си и да драснат върху устните си две цинобърни черти.

На площадката пред бара няма вече басейн. В тоя час там се танцува и се пие под звуците на моряшкия оркестър, който свири танго. Мъже в смокинги и жени в паяжинни рокли се въртят около наредените в кръг маси. Франсоа се промъква между танцуващите и балансира с удивителна ловкост тежкия си поднос, отрупан с чаши и бутилки. Той е отново барман и разнася все тъй неуморно наоколо коняк и уиски, коктейл и шампанско. В една от паузите между танците някой извиква високо имената на пътниците и им раздава кръщелни свидетелства. Понякога параходът се залюлява силно, разтърсен от някоя голяма вълна, и всички се наклоняват на една страна. Когато след това танцуващите двойки продължават прекъснатия си танц, под нозете им хрущят парченца от счупено стъкло.

Късно след полунощ празникът свършва. Пътниците се прибират с викове и песни в кабините си и на палубата остават само празни маси с недоизпити чаши и с измърсени покривки. На една маса се поклаща, подухвано от вятъра, едно забравено кръщелно свидетелство. То е заляно до половина с вино. На него пише:

Ние Нептун,
син на Сатурна, брат на Юпитера
и на Плутона, цар на Екватора,
княз на екваториалните зони, велик
господар и повелител на империята
на моретата и на бурите,
в присъствието на Амфитрита,
Нашата благородна съпруга,
удостоверяваме с настоящето, че
Г-Н ДЮШАМПЕН — полип,
минаващ през Нашето влажно цар-

ство, изтърпя с всичкия блясък за случая Кръщението на Екватора, което му дава право да пътува из Нашето владение, без да бъде подлаган отново на солено миросване. Умоляват се тритоните, найадите, сирените и всички други власти на Нашата държава да му оказват помощ и съдействие в случай на нужда.

Господин Дюшампен — полип.

Лека нощ, непознати пътниче, който си кръстен с това недостойно име!

Дано потомците ти бъдат по-щастливи от тебе и минат някога екватора поне като омари!

— — —

Топла лепкава влага мокри лицето и дрехите.

Откъм брегoвете на Африка пасатните ветрове носят леки, млечнобели пари, които димят над чугунената вода като разкъсани облаци. Често заръмява дъжд, ала капките му се изпаряват, преди да стигнат до водата.

В дъното на палубата е окачена карта на рейса Европа — Южна Америка. По нея са накацали малки книжни флагчета, които бележат изминатия път. Всяка сутрин едно ново флагче скъсява разстоянието между парахода и бразилския бряг. Досега върху картата са забодени четиринадесет такива знаменца, а броят им трябва да бъде осемнадесет.

Вечер върху фона на Млечния път тъмнее черно петно. Недалеч от него, сред прах от разноцветни звезди, трепти химеричното съзвездие на Южния кръст.

Под това незабравимо небе пътникът се приближава към Рио де Жанейро.

РИО ДЕ ЖАНЕЙРО

Една ранна утрин в далечината се открива чудна гледка: през наситения с топли пари въздух се очертават странни хълмове и възвишения, чиято неразгадаема хубост потиска човека със суровото си първично величие. Пред тая могъща картина, пред тоя хаотичен пейзаж от конусообразни хълмове и скали, изплавали из мъртвата вода на океана като гърбици на гигантски камили, европеецът изпитва чувството, че е пренесен неочаквано в дните на светосътворението, когато разбунтуваната земя се е показвала над моретата в най-фантастични форми.

Това е Рио де Жанейро — „най-красивият град на света“, а после столица на Бразилия, — това е вечният блян на туристите и безопасното убежище на международните авантюристи и мошеници.

Океанът диша тежко. Над сънно люлеещата се повърхнина пропълзява змийче от синя светлинка, понататък из водата се пръсва ослепителна искра, кристално чиста като брилянт. Такова е тропическото слънце над бразилското крайбрежие. Неговите магнезиеви лъчи не шарят водата с багри, а падат отвесно отгоре ѝ, като запалват само тук-там по някое остро пламъче.

— Ето Пан де Азукар, ето и Корковадо! — обяснява от палубата на парахода един сух бразилец от Рио. — Виждате ли оня кръст на върха на Корковадо? Това е статуята на Христа с разперени ръце. Трябва непременно да я видите отблизо — казва бразилецът и добавя с особена национална гордост: — Висока е 30 метра! Грандиозно, нали?

— — —

Вървите по авенида Рио Бранко, която започва от самото пристанище, и в ушите ви звучи непозната реч: бразилците говорят португалски. Те са приели езика на своите някогашни завоеватели и в никакъв случай не желаят да се откажат от него. Какво значение има, че цяла останала Южна Америка говори испански? Мигар Бразилия не заема половината от нейното пространство и не е 19 пъти по-голяма дори от самата Франция? Който иска да се разбира с народа ѝ — нека учи португалски. Това е закон за гостите на всяка държава.

В началото на авенида Рио Бранко се издига 22-етажното здание на вестник „A Noite“. Тоя единствен небостъргач в Рио де Жанейро е изграден сякаш за реклама — да смае европееца още при влизането му в бразилската столица. Ала веднага след тая изненада авенида Рио Бранко се превръща в обикновен западноевропейски булевард: по средата ѝ минават трамваи, а отстрани — автомобили, които пълзят като костенурки и спират всяка секунда пред светлинните сигнали на кръстопътищата. Тук са магазините с парижка парфюмерия, бижутерите, международните туристически агенции и бюра за пътнически съобщения, тука са кината, банките, големите кафенета и ония малки дюкянчета, които продават евтини „спомени“ от Рио — брошки, пепелници и подноси с лепени по тях криле от бразилски пеперуди.

По двата тротоара на авенида Рио Бранко гъмжи пъстра навалица: мулати, метиси, креоли и негри. Всички тия хора, взети вкупом, се наричат бразилци. В жилите на всеки бразилец тече негърска или индианска кръв. Впрочем, понякога се срещат и съвсем парадоксални случаи: от баща англичанин и от майка холандка например може също да се роди бразилец.

Какво ли би казал за това шарено население някой защитник на чистата раса? Слава богу, че поне засега Бразилия не се управлява от расисти. Иначе в нея не би останал нито един „бразилец“.

Въпреки демократичните принципи на бразилската конституция в Бразилия и днес още съществува феодален строй. Управлението на страната се намира

фактически в ръцете на плантаторите на кафе, от чиито семейства излизат почти всички бразилски министри. Тия могъщи „фазендейроси“ ръководят политиката на своя окръг, както туй са вършили преди сто години лендлордовете в Англия. Представителите на тая олигархия се смятат за недосегаеми аристократи и презират хората от народа. Те са не само пламенни оратори, но и добре дресирани сноби, които покровителствуват изкуствата и слушат Бетховен със затворени очи. За поддържане на външния блясък те не жалят парите — особено обществените.

— — —

В една напречна уличка на авенида Рио Бранко се намира ателието на сеньор Николас.

Ще запитате: какъв е тоя сеньор Николас? Художник? Скулптор?

Не. Сеньор Николас е фотограф. Той познава всички видни хора на бразилската столица и не изпуща случая да подчертае връзките си с тях. Дошъл е в Рио преди няколко години като емигрант от Румъния и с верния усет на авантюриста е разбрал веднага, че тук човек може да направи кариера. Впрочем, неговият румънски произход изглежда малко съмнителен, но това няма никакво значение за бразилската действителност. По-важно от всички е, че днес сеньор Николас се ползува с името на истински артист, който печели добри пари от фотографския си занаят. При него се снимат всички чужди дипломати в Рио, а във витрината на ателието му могат да се видят портретите на такива световни знаменитости като Айнщайн или Игор Стравински.

Сеньор Николас държи под опекунството си цяла една група от бразилски интелектуалци, на които внушава непрекъснато своите несъстоятелни теории за изкуството. Неговото ателие, или както той само го нарича „студио“, заема всъщност няколко стаи. Една от тия стаи е превърната в малък театър, на чиято естрада се изпълняват пред затворен кръг от богопомазани слушатели най-различни концерти и художествени декламации. Зад вратата на друга стая едно пиано от сутрин до вечер повтаря със затъпяващо и убий-

ствено еднообразие пет-шест такта от някакъв валс без начало и без край: там се учи балет. В трета пък стая, която е интимният олтар на тоя подозрителен храм на изкуствата, се намира грамадната статуя на гола жена, оригинално произведение на доморасъл местен скулптор. В тая стая сеньор Николас може да ви говори с часове за литература, за музика или за театър, тук той ще ви заяви с наивността на закъснял изобретател, че е написал една сензационна книга, в която развива всекиму известната и повтаряна вече до втръсване теория за механизирането на съвременния човек. И за да не скучаете, докато го слушате, сеньор Николас ще ви черпи с любимото народно питие мате, а ако предпочитате алкохола, ще ви налее чашка багасейра или кашаса — тия две ужасни бразилски ракии от грозде и от захарна тръстика, които парят гърлото като пламък.

Във всеки непознат град се срещат едни особени хора, които просто търсят случая да се залепят за някой чужденец. И залепят ли се веднъж за него, те не го изпущат нито за миг из ръцете си: качват го на трамваи и омнибуси, пъхат го в подземната железница, водят го из музеите, показват му паметниците, набиват в главата му всевъзможни исторически дати и имена, докато в края на краищата нещастният гост стане неврастеник и започне да се киска съвсем безпричинно, да кажем, в някоя църква, или пък да плаче в зоологическата градина. Мнозина от тия доброволни чичеронета страдат само от благородната мания да бъдат услужливи, други търсят чужденеца с ясно пресметната цел. Към втората категория спокойно може да се причисли и сеньор Николас.

Ако ви хрумне да се фотографирате в бразилската столица и ако фаталната случайност ви заведе в студиото на сеньор Николас, вие положително сте изгубени. Сеньор Николас ще направи всичко възможно, за да не ви даде навреме портретите и по тоя начин ще ви държи в плен до последната минута на вашето престояване в Рио. Още на следния ден след запознаването си с вас той ще дойде да ви вземе от хотела и ще започне да ви показва забележителностите на града. На пръв поглед в това няма нищо лошо. Напротив, в такъв един град като Рио де Жанейро, дето

официалният език е португалски, водачът съвсем не е излишен. Ала бедата е там, че сеньор Николас спира вниманието ви изключително върху мъртвите постройки, паметници и музеи, без да държи сметка, че вие искате да видите живата действителност наоколо, в нейните незначителни подробности, и да усетите пулса на едно непознато за вас всекидневие, което може би е много по-интересно за непредвзетия наблюдател, отколкото всяко официално минало, затворено в стъклен шкаф. Но сеньор Николас знае какво прави. През всеки час на денонощието той може да влезе с вас в народната библиотека, в народния театър или в ботаническата градина и тъкмо тук се крие тайната на неговата услужливост. Отначало вие недоумявате защо тоя човек избира именно неприемните часове и дни, за да ви покаже еди-кой си научен институт или еди-кое си културно учреждение, но после всичко ви става ясно. Той върши съзнателно това поради две съображения. Първо: за да остави у вас впечатлението, че е всесилен и че вратите навсякъде и винаги му са отворени, и второ: за да убеди шефовете на тия институти и учреждения, че вие, известният европеец X (за вашата известност никой не ще прави справка), сте негов приятел, към когото бразилските наредби и правилници не трябва да се прилагат. Така, през всичкото време на престояването ви в Рио, вие трябва да играете ролята на някакъв неодушевен предмет в ръцете на сеньор Николас, който ще ви развежда насамнатам със скритото желание да бъде полезен по-скоро на себе си, отколкото на вас. И най-сетне, когато настъпи часът на вашето отпътуване, тоя ултрапрактичен човек ще ви заведе в студиото си, дето вие ще получите отдавна очакваните снимки — още влажни, ала все пак твърде внушителни с ония едри петна от сенки, които придават на лицето ви израза на някаква свирепа мъжественост. За същите снимки друг фотограф едва ли би ви взел и 50 милрейса, но сеньор Николас е артист и затова ще ви поиска 200. Колкото и голяма да е тая сума, вие ще я дадете с готовност не само поради неудобството да се пазарите с човека, който е бил ваш чичероне, но още и за туй, че спечелвате отново свободата си, която струва много повече от 200 милрейса.

Сеньор Николас е надарен с феноменалната съобра-

зителност на оня тип емигранти-кариеристи, които гледат като ясновидци в бъдещето и си подготвят планомерно и упорито едно завидно съществуване. И затова не трябва никак да се учудваме, ако един ден някоя къса радиограма от Рио де Жанейро ни съобщи новината, че не друг, а сеньор Николас именно се е издигнал до най-високото стъпало на бразилската общественост и е станал президент на републиката.

— — —

В Рио де Жанейро човек ще види плодове, каквито само бразилската земя може да откърми в недрата си. Някои от тях, като бананите и ананасите, са отдавна познати на културния гастрономически свят и се продават почти във всички деликатесни магазини в Европа. Други, от рода на портокалите, европеецът среща тук на всяка крачка и ги отминава с равнодушие.

Но има плодове, съвсем екзотични и странни, които наистина могат да озадачат чужденеца, а понякога дори да разстроят стомаха му. Например:

Манго — приятен на вкус, но с мирис на терпентин. След банана и ананаса той е най-любимият плод на бразилеца.

Карангола — жълт шесторъбест плод, прозрачен като стъкло. Вкусът му е непоносим, но дървото му, казват, било великолепно — гъсто и сенчесто, с продълговати жълтеникави листа.

Мамао — пъпеш, който расте на дърво. Яде се само от гладните негри, при липса на друга храна.

Кажу — жълточервен плод във форма на круша, чиято костилка расте отвън и е отровна. От сока на тоя плод правят лимонада.

Жабатикаба — череша, която расте не по клоните, а върху самия дънер на дървото.

Абокато — крушообразен плод с твърда костилка. Месото му е меко, млечнозелено и се маже като масло. Има вкус на варен зеленчук, с лек мирис на бадем. В Антилските острови французите го наричат „beurre végétal“, но бразилците предпочитат да го именуват абокато, сиреч „адвокат“.

Биха могли да се изброят още много такива неизвестни за европееца рожби на бразилската земя, като питанга, гояба, грумишама и тъй нататък, или пък различните видове орехи начело с кокосовия, но каква полза от всичко това, когато поне засега читателят не може да види нито един от тия плодове със собствените си очи и да опита вкуса му със собствения си език!

— — —

Когато човек наблюдава в Рио старомодните летни трамваи с тесни дървени пейки, по които са насядали рамо до рамо бели и негри, неволно се запитва: „Мигар тук не е като в Съединените щати?“

Някога негрите в Южна и Северна Америка са били роби и са се продавали като стока. Сега робството е формално премахнато, но в Съединените щати съществува нещо по-лошо: циничната и безнаказана свобода на янките да изливат на всяка крачка омразата си срещу ония, които по закон са „равноправни“ граждани на страната.

Безспорно негрите в Бразилия живеят при малко по-човешки условия. Вярно е, че повечето от тях и днес си остават роби по традиция и вършат най-тежката работа в плантациите въпреки дадената им свобода в 1888 г. Ала поне ония, които населяват градовете, могат да посещават спокойно публичните места и заведения — да дишат въздух в градините, да пият кафе в кафенетата и бира в таверните наред с другите бразилски граждани. Може би тая търпимост в отношенията между бразилските „бели“ и „черни“ се дължи преди всичко на обстоятелството, че белите в Бразилия все още не са напълно бели. Но дали с постепенното нахлуване на североамериканските капитали тук не ще нахлуе и влиянието на Ку-Клукс-Клан?

Това изглежда малко вероятно, защото едва ли някога бразилците ще престанат да чувствуват капката негърска кръв в жилите си.

— — —

Една зелена неонова стрела свети в нощта и сочи входа на някакво подземие, из което долитат трептящите звуци на хавайски китари. Няколко каменни стъпала водят надолу към потайния лабиринт на тоя

вертеп и изведнъж пред очите на посетителя се открива странна картина: едно съмнително общество от дрипави мулати и негри, от безделници и проститутки се е отдало тук на най-разюздано веселие, а в същото време в самото преддверие на ниската задимена зала, пред три малки огледала на стената, трима бръснари сапунисват и бръснат с невъзмутимо спокойствие трима подозрителни субекти! Дали човек трябва най-напред да се обръсне и после да влезе в залата, или той отива в бръснарницата, след като се е напил — това поне в първия миг остава тайна. Малко по-късно, разбира се, посетителят узнава, че повечето клиенти на тая полунощна бръснарница са келнери и детективи, които едва сега се връщат от работа и бързат да стъкмят тоалета си за утрешния ден.

Докато негрите наоколо смучат жадно бира, чиято пяна се топи като пухкав сняг по устните им, докато келнерите и детективите се бръснат, а полупияните проститутки се забавляват цинично с кавалерите си, или пък танцуват с несигурни стъпки мачич, докато всички тия хора от дъното на живота се увеселяват тук в някакъв дребен мащаб и всяка секунда проверяват дали парите им ще стигнат за още една чаша бира или кашаса — в същия тоя час по двете крайбрежни авениди Бейра Мар и Атлантика профучават в неспирна гонитба таксита и луксозни частни коли.

По това време в казино „Копакабана“ и в казино „Атлантик“ се играе шмен де фер, бакара и рулетка.

— — —

Играта в казино „Копакабана“ е в разгара си. Четири рулетки се въртят едновременно, четири бели топчета подскачат и гонят щастливия номер. Играчите са обградили дългите зелени маси и следят напрегнато капризите на дяволската машина.

Пред един китаец с черни рогови очила е натрупана голяма купчина жетони. Той печели непрекъснато и след всяка игра подхвърля на крупието, което върти рулетката, по един жетон от сто милрейса.

— Pour les employés! — казва с пискливия си гласец китаецът и върху устните му играе неизменната дискретна усмивка на хората от жълтата раса.

— Obrigado, senor! Obrigado, senor! Obrigado, senor! — повтарят три пъти в хор бразилските крупиета от двете страни на масата, като се кланят учтиво на щедрия си дарител.

До китаеца седи човек на средна възраст с оредяла прошарена коса. Лицето му е изпито, очите му са червени от безсъница и от тютюнев дим. Ако се съди по износения му смокинг, той трябва да е редовен клиент на нощните барове и на комарджийските заведения. От половин час вече тоя злополучен преследвач на щастието огражда номер 23 с трансверсали, карета и шевали, но коварното бяло топче бяга по ръба на рулетката и си избира други номера. Когато човекът с прошарената коса изгубва и последния си жетон и остава само безучастен зрител в играта, бялото топче избръмчава подигравателно и пада на 23. По-жесток удар от тоя едва ли би могъл да се нанесе на професионалния играч, чийто шанс идва с няколко секунди закъснение. Господинът с износения смокинг скръцва сърдито със зъби и става от мястото си. Изпитото му лице изглежда още по-удължено и по-мършаво.

По-нататък един италианец губи също тъй упорито, без да си дава сметка колко всъщност е изгубил. Той е раздразнен от несполуката и всеки пет минути вади из портфейла си по една едра банкнота с намерение да спечели поне собствените си пари. Напразно дамата отдясно се опитва да го укроти. Темпераментният италианец играе с увлечение и нищо не е в състояние да го спре. Ръцете му треперят от възбуда и залагат жетони по цялата маса, вратовръзката му е изкривена на една страна, червеното му лице лъщи от пот. Той има вид на човек, който всеки миг може да получи апоплектичен удар.

— Basta, Pietro, per ora basta! — съветва го дамата и го дърпа за ръката.

— Non seccarmi! Vatene di qua! — отвръща грубо играчът, със закован в рулетката поглед.

И тук, както във всички игрални домове по света, има хора, които играят по някаква „система“. Те отбелязват всеки излязъл номер, изчисляват вероятностите и дебнат щастието из засада. И тъкмо когато са вече сигурни в успеха си, те слагат по няколко же-

тона върху масата и ги изгубват наред с жетоните на другите играчи, които не са правили никакви предварителни изчисления. Разбира се, тия наивни фанатици не допущат нито за миг, че „системата“ им е погрешна и че все пак рулетката си остава непобедима, защото човешкият разум и човешките чувства не могат да се борят никога със своеволните прищевки на една машина без мозък и без нерви. Последователите на разните „системи“ не изпитват разочарование от неуспеха си — те просто вярват като изобретателите на утопичното перпетуум мобиле, че „случайността“ или липсата на еди-каква си нищожна бурмичка са причина за временната им несполука. След петото или след осмото завъртване на рулетката победата ще бъде сигурно на тяхна страна. И със занесения поглед на маняри, потънали в някакво мистично спокойствие, те продължават да отбелязват следващите номера и да чакат все тъй търпеливо щастливия удар.

Но в казино „Копакабана“ освен любителите на рулетка има и по-големи реалисти в хазарта. Те предпочитат играта на карти и са се усамотили в една тиха стая, преградена с тежка кадифена завеса от общата зала с рулетките. Там се играе шмен де фер. Партньорите — десетина на брой — седят наредени около елипсовидната маса със зелена покривка и под широкия виолетов абажур на лампата приличат на съзаклятници или на спиритисти. Това са все изпечени картоиграчи, които играят на едро и само с по една-две думи приемат и предават банката, разоряват се или спасяват за известно време разклатеното си положение. Понякога при тях идва едно сънливо пиколо в червена униформа и им предлага цигари и пури от големия си дървен поднос.

Всяка нощ в казино „Копакабана“ се разменят пари от всички световни валути. Долари и гулдени, фунтове и йени се изплъзват из ръцете на играчите и потъват в здравите железни каси на казиното. В тая луксозна комарджийница, дето вечерното облекло е задължително за посетителите, човек може да види изискани аристократи, кокаинисти с дълбоки влажни очи, търговци на кафе, на петрол и на бели робини, банкери от Уолстрийт и Ню Йорк, певци от Миланската скала или някой белобрад професор от лайпцигския

университет с черно шнурче за очила около шията и със смъкнати панталони, попаднал тук очевидно по погрешка, като заблуден пингвин сред някаква пъстра менажерия. Повечето хора наоколо са гости на самия хотел „Копакабана“, в който се намира казиното — един истински grand hôtel, чиито асансьори изкачват и свалят непрекъснато скъпи гардеробни куфари и тояжки за голф в платнени калъфи и в чието преддверие вечер се мяркат дами с хермелинови пелерини и мъже във фракове и в смокинги.

— — —

Неотдавна, през такава една нощ, пред хотел „Копакабана“ спряла елегантна кола.

Облеченият в бяло шофьор отваря вратата и от автомобила излиза чудна жена с бакърени коси и с голяма бяла лисица на рамене. Тя се обръща към господина, който излиза след нея, и казва мечтателно:

— Каква хубава нощ!

В същия миг се разнасят изневиделица осем револверни гърмежа. Непознатата жена се залюлява върху високите токчета на обущата си, протяга ръка към колата, но ръката ѝ увисва веднага и тялото ѝ се изпъва на тротоара. Из автомобила изскачат още двама мъже и заедно с първия стрелят напосоки в нощта.

После всичко утихва и минувачите от улицата се струпват на мястото на произшествието. Тримата мъже от автомобила питат възбудено:

— Не видяхте ли убиеца?

Тълпата мълчи и гледа любопитно жената. Лицето ѝ е бледо. Под дългите ресници на полузатворените ѝ клепачи е застинал учуденият поглед на две тъжни очи.

От хотела изтичват неколцина господа във фракове. Те дигат непознатата дама и я пренасят в хола — внимателно, грижливо, като счупена кукла. Тогава се чуват гласове:

— Емилия Кайосо! Това е Емилия Кайосо!

Жената е мъртва, но изглежда като заспала. Убита е сякаш само бялата лисица около раменете ѝ, опръскана в кръв.

Така внезапно и тайнствено загива най-красивата

и най-загадъчната жена в Рио де Жанейро — порочната богиня на луксозните хотели, на дансингите и на плажовете в цяла Южна Америка.

Кой е нейният убиец? Каква е нейната история?

Преди няколко години в стария град Куско в Перу се явяват отнякъде двама млади хора, съпруг и съпруга. Тяхното минало е забулено в мрак, намеренията им са неизвестни. Какво може да търси една съпружеска двойка в това залутано селище, някогашна столица на изчезналите инки? Днес в Куско живеят индианци и метиси, които обработват памук и кожи, а от далечната култура на инките са останали само тревясалите развалини на отдавна съборените храмове, дворци и крепости. Да се заселиш в това глухо перуанско градче, значи да се осъдиш на сурово и тежко изгнание.

Ала младите съпрузи, изглежда, не мислят така. Те наемат една полуразрушена къща в края на града и заживяват съвсем самотно. Едничкият човек, който ги посещава от време на време, е старата им прислужница-индианка.

В Куско има антиквари. Такъв е и англичанинът Халет Бърлет. Той обича странните истории и умее да ги разказва на приятелите си с пленяващо сладкодумие.

Негови приятели стават скоро и двамата съпрузи. Една вечер Бърлет ги поканва у дома си на вино и на приказки. Още след втората чаша той е вече в настроение и говори за гърбавия изрод на Куско, за Ел Дезиано.

— Вие не можете да си представите по-отвратително същество от тоя получовек-полумаймуна — казва антикварят. — В сравнение с него Квазимодо би минал за истински красавец. При това природната грозота на Ел Дезиано е засилена още повече от тропическите болести, които са разяли тялото му и са го обезобразили напълно. Като над гниеща мърша мухи и комари брумчат неотлъчно над голия му череп и го хапят немилостиво. Но той не усеща нищо и е доволен от живота си, защото е най-богатият човек в Перу. Между нас казано, Ел Дезиано притежава приказното съкровище на инките, разбирате ли?

Съпрузите се споглеждат изпитателно. В послед-

ните думи на антикваря може би се крие частица от истината.

— О, тия вечни легенди за съкровището на инките! — забелязва равнодушно жената. — Колко пъти досега това съкровище е било откривано и все пак до ден днешен никой не може да твърди с положителност дали то изобщо е съществувало!

— Ел Дезиано знае много неща за старата цивилизация на инките — продължава домакинът. — Той познава миналото на Перу по-добре от всеки специалист и може да ви говори с часове за сина на слънцето Манко Капак, за каменните идоли гуацики, за мнемоническото писмо „кипу“, съставено от разноцветни връвчици с възли, или за последния инка Атахуалпа, чийто богат откуп от цяла стая златни предмети е станал причина за кървавите разпри между испанските конквистадори Пизаро и Алмагро. Но по-хитър и по-недоверчив човек от Ел Дезиано едва ли съществува някъде по земята. Той живее в развалините на Храма на Слънцето и се пази като див звяр от хората, които могат да изтръгнат по някакъв начин тайната му. Вие казвате, мадам, че съкровището на инките било легенда. Ако аз ви призная, че преди няколко месеца Ел Дезиано продаде пред очите ми два килограма злато и един аметист колкото гълъбово яйце, тогава бихте ли повярвали, че легендата е действителност?

И антикварят налива отново вино в празните чаши.

На следния ден още в ранни зори жената отива в Храма на Слънцето. Тя е млада и хубава и прилича на възкръснала из развалините весталка. Месеци наред тя живее в лапите на гърбавия изрод, разкъсвана от тъмния бяс на най-извратените наслади. Привечер при залез слънце минувачите я виждат да лежи в нозете на Ел Дезиано, прекрасна и демонична като изкусителка от грешните кошмари на пустинниците. Ел Дезиано ръмжи от щастие и я гледа с помътени очи.

Ала тая сатанинска идилия не трае за дълго. Една сутрин старата прислужница-индианка намира мъжа на изменницата мъртъв в леглото му — с една тънка връв около шията.

Полицията арестува антикваря Бърлет, но веднага след това го освобождава поради липса на улики. Вместо него тя хваща Ел Дезиано, макар че и той не из-

глежда да е извършил убийството. Ала все пак между любовника и законния съпруг на една жена подобно разчистване на сметките не е изключено.

Главен свидетел в делото по убийството на Мишел Кайосо е неговата съпруга Емилия. Тя се явява в съда и дава показанията си, които не хвърлят никаква светлина върху загадката, а, напаки — заплитат още повече нишките на престъплението.

Ел Дезиано слуша развълнувано свидетелката и следи всяко нейно движение. Когато тя свършва, той скача на мястото си и изкрещява със стращен глас:

— Тя лъже! Тя удуши мъжа-си!

Емилия Кайосо се обръща към обвиняемия и казва съвсем спокойно:

— Какво става с тебе, querido?

От кръвясалите очи на гърбавия святкат мълнии. Той трепери и говори като в треска:

— Аз обичах тая жена, господа съдии, и ще я обичам до края на живота си! За още една нейна целувка съм готов да избия всички ви, ако туй е необходимо. Когато тя дойде при мене, аз не ѝ се доверих, защото знаех, че идва да ме измами. Но тя ме победи с неукротимата си страст и аз започнах да ѝ вярвам. Липсваше ми само още едно по-силно доказателство за нейната любов, за да ѝ открия всичко. Затова я накарах да удуши мъжа си. Тя не се поколеба и изпълни желанието ми. Тогава аз ѝ казах тайната...

Председателят на съда заповядва:

— Арестувайте тая жена!

Един полицай извежда свидетелката, невинно усмихната като светица. Но нейната омагьосваща красота ѝ отваря скоро вратите на затвора.

Няколко дена преди екзекутирането на Ел Дезиано, който шепне името ѝ в предсмъртната си минута, Емилия Кайосо напуща Куско.

Тя обикаля Южна Америка и води разгулния живот на милиардерка. Едно камъче от нейните накити струва десет пъти повече, отколкото цялото състояние на покойния ѝ мъж. Винаги придружена от трима телопазители, Емилия Кайосо се явява в най-скъпите хотели и барове и пирува с приятелите си до разсъмване. Тя става легендарна като самото съкровище на инките — за нея се говори навсякъде, за нея мечтаят

всички мъже. Страхът и годините разпалват хубостта ѝ, но тя обича вече само приключенията и опасността, която я дебне. Напразно тримата телопазители преграждат пътя ѝ към смъртта. В цъфтежа на своята тревожна красота Емилия Кайосо оставя живота си на тротоара пред хотел „Копакабана“, в чието казино е оставила приживе и част от богатствата си.

Дали нейните убийци не принадлежат към някоя иманярска мафия, която иска да сложи ръка върху заграбеното съкровище? Или може би те са членове на някоя тайна секта от съществуващи и днес жреци в разрушения Храм на Слънцето?

Единичкият човек, който би могъл да каже нещо за убийците, е антикварят Халет Бърлет. Но той няма сили да понесе загубата на приятелката си и да направи от загадъчната драма един увлекателен разказ.

Половин час след убийството на Емилия Кайосо в една от стаите на същия хотел „Копакабана“ се чува гърмеж. Когато прислугата отваря вратата, Бърлет лежи неподвижно върху мекия килим. В крайчеца на устата му играе тънка лентичка кръв, а в нозете му се чернее като въглен неговият малък пистолет.

— — —

Всеки гост на Рио трябва да се изкачи на Пан де Азукар и на Корковадо, да отиде до близките селища Петрополис и Терезополис, да посети островчето Пакетá и да прекара един час в ботаническата градина. По това неизбежно разписание на туристическите агенции чужденците имат рядкото удоволствие да бъдат водени като стадо от едно място на друго и да се любуват на чудесата на бразилската природа. Увиснали върху желязното въже, по което малката вагонетка пълзи като паяк към Пан де Азукар, те пищят възбудено над зиналата бездна и ведно със страха изпитват някаква спотаена гордост от туй, че все пак са се решили да предприемат такова опасно пътуване.

Пътят за Корковадо — откъм Тижука — минава през тъй наречената „девствена гора“, в която вместо маймуни и папагали човек може да види на всеки сто метра по един пъстър плакат с познатия надпис: Philips Radio! Европа рекламира стоките си навсякъ-

де — дори сред лианите и араокариите на Бразилия. Може би навътре в страната, по слънчевите брегове на Амазонка, има крокодили, върху чиито гърбове са изрисувани реклами за крем „Нивеа“. Спекулантите са винаги изобретателни и практични — те искат да докажат, че много по-полезно е да прочетеш една реклама сред недрата на природата, отколкото да губиш времето си в излишно съзерцание на хубостите, които те обкръжават. Но ето че и бразилците не падат по-долу от европейците, а в някои отношения дори ги надминават. На върха на Корковадо те са издигнали една грамадна статуя на Христа с разперени встрани ръце. Тази статуя, която отдалече прилича на гигантски кръст и се вижда от всички краища на Рио, е образец на безвкусие и бездарност. Впрочем, самите бразилци се гордеят с нея не като с произведение на изкуството, а по-скоро с монументалността ѝ като материал. Тя е висока 30 метра и тежи еди-колко си тона — при тия замайващи данни човек наистина изпитва известно уважение ако не към таланта на неизвестния ваятел, то поне към труда на работниците, които са монтирали статуята на такава височина. Мнозина смятат бразилците за фанатизирани католици, но това не е вярно. Техният католицизъм е изостанала от миналото традиция, каквато е, да кажем, традицията у англичаните да притежават замъци и къщи с привидения. Южноамериканците изобщо са религиозни не по убеждение, а по навик, не по силата на някакви нравствени принципи, а просто от лекомислие. Христовата статуя на върха на Корковадо се издига символично над цяла Южна Америка като рекламен манекен на тамошната суетност и мания за велики дела.

По време на гостуването си в бразилската столица Айнщайн е казал, че открил две неща: теорията за относителността и ботаническата градина в Рио де Жанейро. Ако тия изявления не са направени с преднамереното желание да се погъделичка националното чувство на бразилците, трябва само да се съжалява, че бележитият учен е изпаднал отново в онова декламаторско пустословие, така присъщо на някои знаменитости. Наистина, в ботаническата градина в Рио посетителят може да види малайски черен пипер или мадагаскарското дърво равенала, чието стъбло, промушено с нож, изхвърля като чешма струя бистра вода. Тук могат да се видят и представителите на бразилското растително царство: таблообразните водорасли Victoria regia, различните видове орхидеи, мулатовата палма или каучуковото дърво сирингейра. Ала всички тия растения и дървета все пак са затворени в о б и к н о в е н а ботаническа градина, разделени са на групи, оградени са с тел и са накичени с латински надписи, които придават на цялата околна гледка някаква строга системност, някаква музейна формалистика, нямаща нищо общо с дивата и величествена оргия на растителния живот в потайните глъбини на природата. Случайният посетител тук не изпитва нито възторг, нито изненада, а само любопитствува, както любопитствуват обикновено посетителите на зоологическите градини, когато видят например някоя странна птица, затворена в клетка.

— — —

Освен Пан де Азукар, Корковадо и ботаническата градина, освен разните паметници и културни институти Рио де Жанейро се слави и с друга една забележителност, която чужденецът трябва да открие сам, защото туристическите агенции и самолюбивите бразилци никога не ще му я покажат. Това е кварталът Манга — отвъд оградения с палми канал под същото име, — дето се намират публичните домове.

Човек не би могъл да си представи нищо по-мизерно от тия тесни улички с малки схлупени къщи, прилични на бараки, по чиито врати и прозорци са изложени на показ десетки полуголи жени. Такъв разврат съществува може би само някъде в дълбокия Ориент. На всяка крачка тук се чувствува ужасът на поквареността, смрадният дъх на нещо гниещо, липсата на каквито и да било добродетели или престорено благоприличие. Слезли до последното стъпало на порока, всички тия жени по вратите и прозорците на схлупените борди са оживели сякаш из картините на Фелисиен Ропс. Те напомнят неговата „La buveuse d'absinthe“ — със същите хлътнали и помътени очи, със същото изпито лице, със същата жалка усмивка на устните.

Привечер, когато светнат лампите, кварталът Ман-

га приема празничния вид на истински панаир на евтината любов. Из близките кръчми свирят банди — пращят тромпети и думкат тъпани, — тълпи от мулати, негри, скитници и моряци се разхождат бавно из тесните улички и оглеждат високомерно изложената наоколо стока. Жените крещят като папагали към минувачите на всички земни езици и им предлагат неподозирани наслади.

Върху вратата на всеки вертеп са написани с груби и разкривени букви името и отечеството на „дамата“, която чака клиенти: „Кармен — Испания“, „Бианка — Италия“, „Одет — Франция“, „Роза — Унгария“, „Зюйла — Египет“. В това космополитно гнездо на разврата са събрани жени от цял свят. Те са минали най-страхотните перипетии на бялото робство, докато стигнат до Манга, дето остават закрепостени до края на живота си и дето тялото им се превръща най-сетне в някаква мръсна дрипа, прядена от болести. Някога може би тия получовешки същества са преживявали трагедии, борили са се на живот и на смърт с прелъстителите си и са се опитвали да бягат. Но насреща им се е изпречвал океанът и ги е връщал назад. Сега те са се примирили вече със съдбата си и изглеждат предоволни, когато някой им подхвърли сиромашкото възнаграждение от пет милрейса.

На прага на една къщурка с олющена мазилка е седнала разголена жена, наметната с тънка шарена дреха. Върху начервеното ѝ като маска лице личат следи от някогашна хубост. Тя плете тантела и не задиря минувачите, както другите нейни сестри. Отвън, през прозорчето на къщурката, се вижда бедна стаичка с две-три картини по стената, с ниско дървено легло и с малка масичка, на която е сложена проста ваза с увехнали вече цветя. От тавана се спуща мъждукаща лампа, скрита в абажур от навързани на конци хартийки.

От време на време жената хвърля равнодушен поглед към пъстрия човешки поток и после отново навежда глава над тантелата. Тя знае, че непознатият гост ще дойде, и тая нейна самоувереност я прави странно спокойна сред дивата вавилония наоколо.

Не минава много, и гостът наистина идва. Той е младеж с дръзко лице, с одърпани дрехи и с нахлупена до очите шапка. Момъкът и жената си разменят няколко думи по испански, след това и двамата влизат в къщата и затварят вратата. Ръката на домакинята дръпва едно перденце и забулва прозорчето. Приетият ред налага да се крият известни неща от очите на минувачите — разбира се, не от срам или от благоприличие, а само за да се запази професионалната тайна.

Малко по-късно, когато момъкът напуща бордея, жената сяда пак на прага и продължава прекъснатата си работа в очакване на друг клиент. Едно хилаво котенце, изскочило кой знае отде, се опитва да се погали в нозете ѝ, но тя го ритва немилостиво, без да съобразява, че дори и тук могат да се намерят хора, които са готови да ѝ съставят акт за грубо отнасяне с животните.

Да продаваш непрекъснато тялото си и в паузите да плетеш тантела, да вършиш тия две неща — почти едновременно и с еднаква естественост — ето кое изглежда необяснимо и чудовищно в своя нелеп реализъм. Може би в странната успоредица на това двойно занимание се пробужда дремещият у жената инстинкт към домакинство. А може би тук проблясва някакъв далечен атавизъм, преминал в кръвта и в подсъзнанието на нещастната улична хетера от някоя нейна прабаба къщовница.

В квартала Манга човек може да види интересни неща. Но най-интересното все пак е това, че и тоя квартал се намира под закрилата на Христовата статуя, която се издига тържествено на върха на Корковадо и простира покровителствено ръце над целия Рио де Жанейро — над прекрасните хълмове и залива, над комарджийниците и над публичните домове — трогателно внушителна със своето тридесетметрово величие!

САН ПАУЛО — САНТОС

Винаги, когато влаковете напущат някой трад, една неясна и потискаща мъка обхваща пътника при тъжната гледка на предградията. Тогава пред погледа се занизват мрачни здания, фабрични комини, бедни хижи и полуразградени дворове, мяркат се деца, които спират за миг играта си и махат с ръце към минаващия влак, или изникват сякаш из самата земя мъже и жени от работния народ, все един и същ в неволята си по всички части на света.

Влакът за Сан Пауло оставя зад себе си сивите покрайнини на Рио, из които само тук-там светва с провинциално кокетство някоя синиленосиня или керемиденочервена къщица, колелата на вагоните затракват по-ясно по релсите и неочаквано от двете страни на пътя зашумяват ниските храсти на портокалови градини. Километри наред в лъчите на слънцето пламти искрящото злато на милиони портокали, сетне градините изчезват и напреде се разгръща необятната бразилска равнина с пожълтяла трева и с редки чифлици в далечината.

Преди сто години от Ливерпул за Манчестер е потеглила с всичката сензация на току-що открито чудо една смешна железница. Оттогава техниката е направила гигантски напредък, но това, разбира се, не пречи на бразилските влакове да се движат и днес още със същата бързина, с каквато се е движил първият локомотив на Стефенсона. Те спират едва ли не на всеки километър — уморени и лениви като коне, които се отбиват постоянно на водопой. И все пак въпреки самоварното си устройство локомотивът пъшка и тегли геройски след себе си десетина обикновени вагона, два-

три „пулманови“ и един вагон-ресторант, в който чужденецът може да опита бразилската кухня — супа с тапиока, риба, пържена в мандиоково тесто, или говежди котлет с неизбежните картофи пататас, всичко нетърпимо сладко и нарочно нагодено за вкуса на бразилците.

Надлъж край широките стъкла на „пулмановите“ вагони са наредени едно срещу друго, с масичка помежду им, вехти тръстикови кресла, които страдат сякаш от рахитизъм и скърцат не само от най-лекото помръдване на пътниците, но дори от самото им дишане. Ала колкото и неудобно да се чувствува в такова кресло, човек се примирява в края на краищата с положението си и се заглежда в прозореца, зад чието стъкло минават залени от слънце картини — изгорели от жегата поля, пръснати стада добитък, самотни дървета и ниски къщи с катранени сенки под стрехите. Понякога из разпуканата земя внезапно израства грамадно дърво, отрупано с хиляди алени цветове, които грабват и замайват погледа. Сетне се явяват малки станции с мургави бразилски войници, облечени в каки униформи, негри с лек и сиромашки багаж в ръцете, продавачи на оранжада или случайни скитници, попаднали тук след дълги приключения и злополуки.

На перона на една станция недалеч от Сан Пауло двама стари познайници се срещат съвсем ненадейно и започват да се целуват. И двамата изглеждат приятно изненадани от тая неочаквана среща. Единият е рус, снажен мъж, с каскет и със сиви износени дрехи, другият е по-нисък, има загоряло лице и носи полувоенна куртка, брич-панталони и прашни жълти ботуши.

— Вася, голубчик, да неужели это ты? Сколько лет, сколько зим! Ну, откуда и куда? — провиква се весело на руски мъжът с каскета и тупа приятеля си по рамото с оная непринудена топлота, така присъща на славянина.

— Мотаюсь, брат. Сейчас из Рио — отвръща другият също на руски и със същата широка усмивка на лицето.

И след като дълго се прегръщат, двамата приятели, очевидно руски емигранти, се хващат подръка и тръгват по перона. Те се разправят високо, говорят

за някаква Оля, която избягала „с каким-то черномазым“, после снажният мъж с каскета обяснява, че живеел отдавна тук, че бил дресьор на кучета и че криво-ляво изкарвал хляба си. На свой ред пътникът от Рио изброява какви професии е сменил досега и с неизменния оптимизъм на руския емигрант заявява, че е тръгнал да копае брилянти в Мато Гросо, дето според думите му човек можел да натрупа нечувани богатства. Когато последният звънец удря, двамата руснаци отново се прегръщат и целуват. Бъдещият брилянтов крал с жълтите ботуши се качва в един мръсен третокласен вагон и се изгубва в неизвестността. Изгубва се и дресьорът на кучета, който остава на перона на малката станция и размахва каскета си в далечината.

След десетчасово клатушкане из бразилската степ най-сетне влакът пристига привечер в Сан Пауло.

— — —

След Рио де Жанейро Сан Пауло е вторият по значение град в Бразилия. Но паулистите, които се смятат във всяко отношение първи, не могат да търпят тая върховна несправедливост и си отмъщават на жителите на Рио, които ги наричат с презрителното име „кариока“. За тях Сан Пауло е сърцето на бразилската република, огнището на бразилската култура, средището на бразилския стопански живот. Паулистите са високомерни и самонадеяни, обичат книгите и се радват на висшите си учебни заведения, както се радват децата на картонените си къщици.

Една вечер в бара на хотел „Еспланада“ неколцина европейци се запознават случайно с един истински паулист, по професия депутат, който говори цели два часа за литература и изкуство. Когато някой му задава въпроса, кои са най-известните бразилски писатели, той без колебание посочва най-напред себе си като автор на някаква драма за Али баба и четиридесетте разбойници, а след това споменава и един свой приятел, който бил написал някакво гениално съчинение за... петрола. През всичкото време паулистът-депутат очевидно бърка понятията „художествена“ и „научна“ литература, без да се смущава ни най-малко от това

смешение на крайностите. Наопаки, видимо вдъхновен от собственото си величие и от гениалността на отсъствуващия си приятел, симпатичният невежа започва да поръчва безразборно всякакви напитки и на края се тргова дотам, че измъква неочаквано портфейла си и го подарява на едного от европейските си събеседници в знак на побратимяване, като преди това прибира парите си и оставя вътре според бразилския обичай една дребна банкнота — за „портбоньор“.

— — —

„Бутантан“. Тъй се казва змиярникът в околността на Сан Пауло, дето се отглеждат като скъпи питомци най-опасните отровни змии за добиване на серум против смъртоносното им ухапване. Институтът „Бутантан“ е прочут в цял свят. В „Бутантан“ постоянно пристигат не само учени и професори, но и всякакви любители на силните усещания.

Стотици живи възли — неподвижни, лениви и охранени — се пекат от сутрин до вечер на слънцето пред кълбовидните си циментови леговища. В това змийско царство, отделено от публиката с ров и с ниска стена, растат големи дървета, по чиито клони са нависнали безброй питони и кобри. Уловени в непристъпните бразилски лесове, всички тия змии са застинали в лукаво и тежко вцепенение, в някакво сънно равнодушие към науката, сякаш искат да подчертаят неизмеримото си презрение към нея. Те са безразлични дори към пазача, който прекрачва понякога оградата им и ги подхвърля с дълга двузъба вила. Само някоя почестолюбива кобра ще изсъска срещу високите му ботуши и ще му покаже раздвоеното си езиче, но когато той я притисне с вилата, тя се укротява и загубва за миг злината си. Тогава пазачът я хваща ловко за шията и я изнася пред любопитните посетители, а дежурният лекар разтваря устата ѝ и изцежда с щипци жлезата над коварния ѝ зъб, из който блясва капка бистра отрова.

След тая сценка публиката отива да види още по-забавно зрелище. Една змия трябва да изяде друга, два пъти по-голяма от нея. Това изглежда почти невероятно и всеки очаква с напрегнат интерес започва-

нето на драмата. Но тоя път похитителката е сита и не обръща никакво внимание на жертвата си. Напразно пазачът се опитва да я раздразни. Тя лежи като мъртва и отказва да изиграе ролята си. Какво разочарование за зрителите! Една дама, цяла трепереща от възбуда, хвърля със садистично настървение запалената си цигара върху опашката на ленивката — дано поне по тоя начин я предизвика да нападне поднесената й плячка, но напразно. Двете змии излизат поумни от хората и не искат да им доставят очакваната наслада.

— Господи — казва с огорчение дамата, — мигар тия лишени от всякаква страст животни са наистина опасни?

Всъщност отровата на привидно безстрастните влечуги е толкова силна, че безцветната капка от зъба на кобрата например причинява бърза парализа на мускулите и смърт от задушаване. А има и змии, чиято отрова предизвиква кръвотечение из очите на ухапания или разрушава тъканта и нервите му като разтопено олово.

— — —

Автомобилът хвърчи към градчето Кампинас. Облаци от червен прах засипват пътниците. Из тоя хълмист червенозем са пръснати обширните кафеени плантации, чиито ниски дървета с бели ухаещи цветове са вечно зелени.

Оттатък Кампинас се намира плантацията на сеньор Перейра — една истинска бразилска фазенда с милиони дървета и с цяла армия от работници. Самият сеньор Перейра отсъствува от имението си, заминал е на почивка в Ривиерата. Но неговият домоуправител посреща и изпраща с удоволствие гостите, като се задоволява само да им покаже вилата на господаря си: библиотеката, спалнята, трапезарията и приемния салон, всичко наредено според вкуса на типичния парвеню богаташ, който се интересува едновременно и от търговски сделки, и от книги, и от рицарски оръжия, и от удобни кресла за излежаване.

В приемния салон домоуправителят застава благоговейно пред един грамаден мъжки портрет, рисуван с маслени бои, и казва със затрогващо умиление:

— Ето, това е сеньор Перейра!

На портрета стои човек на средна възраст, облечен в черни дрехи. Мургавото му лице изразява по-скоро нахалство, отколкото енергия, ала и тъй все пак внушава известно страхопочитание у посетителя. Тоя бразилски аристократ с поглед на цирков хипнотизатор очевидно е искал да завещае на поколенията най-величавата маска на своя земен образ.

Богатството на сеньор Перейра е неизмеримо. Докато той си почива в някой луксозен хотел на Лазурния бряг или обикаля парижките антиквари, за да купи гвоздея, на който Наполеон си е закачвал шапката на остров Света Елена, работниците негри и мулати в плантацията му пълзят приведени над плодородния червенозем, берат и сушат кафето, насипват го в чували и го изпращат в Сантос. За тая каторжна работа човешките термити в плантацията получават такива нищожни надници, че едва могат да се изхранят или да сложат нова кръпка върху дрипите по тялото си. Полугладни, боси и потънали в пот, те събират ароматните кафеени зърна с някакво необяснимо усърдие, сякаш сами притежават акции от предприятието на многоуважаемия сеньор Перейра.

— Amateurs de café! Demandez le café du Brésil!

Колко пъти човек е срещал тоя надпис във вагон-ресторантите на Кук?

Бразилия дава две трети от цялото световно производство на кафе, а провинцията Сан Пауло — почти половината от годишната реколта на страната.

Така се печели слава на международния пазар, когато цената на кафето е съвсем ниска благодарение на евтината работна ръка.

— — —

Пътят за Сантос пълзи по шеметни височини, вие се като серпантина по ръба на страхотни пропасти, губи се сред водопади от буйна и пъстра растителност. Едва тук човек усеща вече дивото великолепие на бразилската природа. Не е ли това прародината на органичния живот, дето земните сокове кипят с неудържим напор в жилите на дърветата и дето всяко растение бърза да изпревари другото, да изникне по-високо,

да се изскубне из земята, напращяло от хлорофил? Каква е тая хаотична зеленина, която извира така стихийно из земните недра, залива скалите и изпълня дълбочините на пропастите като тежка мъгла?

Сред гъстата мрежа от преплетени лиани се промушват тънки палмити и папратите развяват сребристи пера. Тук-там самотно се издигат гигантски дървета, забили корен в земята сякаш преди хилядолетия. От тях лъха несломима първична мощ, нещо от трагичното величие на вкаменените праисторически чудовища. Отдавна тропическото слънце позлатява гладката им кора, по която няма нито една пъпчица, нито един паразит, нито една орхидея. В своята слънчева чистота тия великани дървета не спират растежа си, а се издигат все по-нагоре, бунтуват се срещу земните си окови и искат да стигнат с върха си небето.

Върху далечната синева на хоризонта лъсва ивица от океана и чудното видение от бразилската земя остава назад като сънувана картина.

Отсреща в равнината се показва Сантос — с неговите бели къщици и с няколко димящи парахода по крайбрежието. От пристанището на тоя град бразилското кафе продължава триумфално пътя си по цял свят.

Сантос е едновременно борса и гробница на кафето. В години на свръхпроизводство тук се изгарят на клади или се изсипват на дъното на океана милиони чували с кафеени зърна. Колкото и нелепи да са тия закони на икономиката или тъкмо поради тях плантаторите все пак печелят, защото запазват кафето от обезценяване.

В Сантос има много магазини с фотографически апарати, много слънце, много хамали и тук-там по някой крадец измежду прислугата в хотелите.

На плажа в Сантос се събират хора от всички краища на Бразилия. Те се къпят в океана, ровят се из пясъка и гонят с поглед редките облаци по ведрия свод на бразилското небе.

БУЕНОС АЙРЕС

Преди четиристотин години четиринадесет испански кораба, водени от Педро де Мендоза, спрели край бреговете на реката Ла Плата.

— Que buenos aires son estos! — извикал един от другарите на Мендоза и в памет на това възторжено възклицание новооснованото селище на брега на Ла Плата получило името Buenos Aires, сиреч „добър въздух“. Ала така създадената колония на испанските конквистадори не оцеляла за дълго. Местните индианци избили пришелците и едва по-късно друга една дружина авантюристи начело с Хуан де Гарай заселнала отново тук и изградила върху развалините на старата колония градчето Санта Тринита. От това градче именно води началото си днешният Буенос Айрес.

Ако човек измине с вързани очи разстоянието от Европа до Аржентина и снеме превръзката си чак в Буенос Айрес, ще помисли, че е попаднал в някой голям европейски град. Тук няма нито следа от величествените заливи и конусообразни хълмове на Рио де Жанейро — нищо от онова, което би могло да напомни за свирепата красота на южноамериканската природа. Всичко в тоя град ни е сякаш отдавна познато — една столица със сиви здания, с прави асфалтови улици, с трамваи, омнибуси и подземна железница. Между тълпите минувачи не се виждат дори мулати, негри и креоли — тоя пъстър поток на човешките раси, който тече из улиците на почти всички южноамерикански градове. Само изобилието от банани и портокали по магазините и ресторантите загатва, че някъде наблизо оттук грее тропическото слънце.

Буенос Айрес не обича небостъргачите на Северна Америка. Той се мъчи да стигне Европа и подражава във всичко на нея. На един от централните му площади — Плаца де ла Република — се издига циментовият двойник на обелиска от Плас де ла Конкорд в Париж, а фонтаните пред зданието на Конгреса са точно копие от версайските фонтани. Нощните заведения тук се наричат — boites — досъщ по парижки. Изобщо, тая слабост към подражание се подхранва с особена любов в столицата на аржентинската република, дето западноевропейският живот и култура приемат понякога уродливата форма на кактус, отглеждан в саксия.

— — —

Когато става дума за паметници, необходимо е да се каже, че едва ли има в света друг град с толкова много паметници на хора във военна униформа, както Буенос Айрес. На всяка крачка тук човек изпитва чувството, че минава из някакъв безкраен паноптикум с бронзови генерали, които възкресяват забравените образи на Мендоза, Ривадавия, Сан Мартин, Боливар, Митре и редица други национални герои. Тия създатели на аржентинската история са яхнали разярени коне и издигат над главите си свитъци, шпаги и триъгълни шапки, замръзнали в театралните пози и жестове на бронзовите статуи, които Рим и Флоренция фабрикуват в изобилие за украса на всички континенти. Народите имат нужда от кумири, а скулпторите — от пари. Аржентина е щедра меценатка на италианските ваятели, които пробуждат из саркофазите на нейното минало романтичните сенки на разни исторически личности и отливат от тия сенки паметници за площадите на Буенос Айрес.

Ала нека бъдем справедливи: В Буенос Айрес има паметници не само на генерали, но и на цивилни люде — някакви странни апостоли на демокрацията, които в старомодните си рединготи приличат на препарирани аптекари и на протестантски пастори. Аржентинците са свободолюбив народ и се гордеят с либералните си идеи. В желанието си да изглеждат истински републиканци те стигат дори до комичния парадокс

да се представят за демократи и тогава, когато са фашисти.

Най-сетне в Буенос Айрес има и трета една категория паметници, издигнати сякаш за да будят всеобщо недоумение. Това са паметниците на чужди знаменитости, които нямат нищо общо с историята на аржентинската република, но които все пак стоят по площадите като натурализирани емигранти. Впрочем, ако Аржентина е страна на милионната емиграция, защо в столицата ѝ да нямат свое почетно място и статуите на Гарибалди, Мацини, Данте и Вашингтон — още повече като се вземе пред вид, че националните герои са недостатъчни за украсата на града?

— — —

Това, което са ковбоите за Северна Америка, за Южна са гаучосите. Думата „гаучо“ е свещена и аржентинецът я произнася с религиозно благоговение. Потомци на някогашните европейски авантюристи и на индианците от племето гуарани, гаучосите са живите идоли на днешна Аржентина. За тях се говори навсякъде — по улиците, в кафенетата, в салоните на отбраното общество. За тях писателите пишат сантиментални поеми и романи, а художниците банализират упорито легендарния им бит в безброй картини, които напомнят наивни олеографии.

Самите гаучоси живеят в пампасите — сред ония безкрайни аржентински степи, дето земята се тресе под копитата на хиляди полудиви бикове. През ясните лунни нощи гаучосите седят пред праговете на своите колиби „ранчо“, пият мате и тананикат някоя тъжна песен, в която се разправя например как малката Манола обикаля около ранчото и чака своя любим. Но гаучо се намира на далечен път и лови газели с ласото си: Манола му шие златен пояс и плаче. Срещнал гаучо зли люде от племето пехуенчо и те го убили, а черните урубу долетели и изкълвали тялото му... И докато гаучосите пеят тая провлечена песен със съпровод на китара, затворени и мрачни в номадското си величие, сянката на някой бягащ щраус минава като тъмен облак през стадото бикове наоколо и го хвърля в тревога. Изплашените животни надават стра-

шен рев, разтварят широко очи и се втурват в лудешки бяг из степта. Тогава песента за малката Манола спира. Полудиви като самите бикове, гаучосите яхват конете си и подгонват с бързите си кучета побягналия добитък. А биковете се носят из лунната равнина и увличат след себе си случайно срещнатите стада, уплахата расте и се предава инстинктивно от едно животно на друго. Скоро живата буря от побеснели бикове профучава из цялата околност, за да изчезне заедно с крилатите гаучоси в далечината.

Някога гаучосите са проникнали в градовете, ставали са министри и диктатори. Днес те пазят стадата на богатите естансиерос и залязващата слава на народния епос в пампасите.

В Буенос Айрес човек може да види само тяхното ласо и бола, седлото им, кожените им панталони, ботушите им и големите им тежки шпори, чиито шипове светят като едри звезди, отронени от високото небе на аржентинските степи в някоя витрина — между магазините с лотарийни билети и дамско бельо.

— — —

Разбира се, биковете в Аржентина служат не само за украса на пампасите, но и като градивен материал за благосъстоянието на цялата страна. Хванати за рогата от ласото на гаучосите, те изминават хиляди километри път, докато стигнат до кланиците на Буенос Айрес. В тия вертепи на смъртта, наречени „матадероси“ или „фригорификоси“, добитъкът се превръща в консервирано месо за износ и за местна консумация въпреки закрилата на добре организираните дружества за покровителство на животните.

Биха могли да се кажат много неща за вътрешната уредба на матадеросите, за перипетиите, през които минава един бик, преди да бъде одран полужив и насечен на късове, или за живота на емигрантите-работници, събрани тук от цял свят, за да получават японски надници за своя тежък занаят сред локви кръв и непоносима смрад. Ала по-интересно от всичко остава все пак нещо друго, което показва до каква извратена изобретателност може да стигне човек, когато иска да направи от дивия и честен звяр оно-

ва коварно подобие на себе си, известно в южноамериканските кланици под името „традиторе“.

Когато биковете от пампасите влязат в широкия двор на матадероса, те сякаш подушват опасността, която ги чака, и стават особено подозрителни и неспокойни. В дъното на двора, между два високи стълба, се намира подвижна врата, през която плененият добитък трябва да отиде по-нататък, към самата скотобойна. Щом всичко бъде готово, вратата се издига нагоре по двата стълба като нож на гилотина и през нейния отвор обречените на заколение животни виждат един бик, който лежи и дреме най-спокойно. Това е добре охраненият традиторе, или бикът-изменник, дресиран от човека за примамка на доверчивите му събратя от степите. При дигането на вратата коварният традиторе се изправя на нозете си и тръгва лениво към скотобойната. Тогава по силата на стадното чувство всичкият добитък се втурва след него, обхванат от слепия инстинкт за бягство. Но ето, вратата се спуща внезапно и в новия затвор остават само 40—50 бика. Тая първа партида на смъртта стига до друга врата, зад която започва истинският ад на животните. Биковете минават и през нея, за да бъдат впримчени в ласото на палача, а изменникът прави ловко движение и се връща на старото си място при първата врата. Тук той ляга и заема предишната си целомъдрена поза в очакване на други жертви.

Да дресираш слон, който танцува в такта на оркестъра, или шимпанзе, което забавлява публиката с човекоподобните си движения, значи да бъдеш надарен с остроумно въображение. Но да дресираш един бик като подлец и да го превърнеш в оръдие на смъртта е нещо по-лошо от най-вулгарно престъпление. То показва преди всичко с каква демоническа подлост е закърмена собствената ти природа, щом можеш да насочиш примитивното и почти рефлексно съзнание на животното към неясния стремеж за измама и предателство. И все пак, както обикновено се случва и в човешкото общество, бикът-подлец се ползува с много по-голяма почит, отколкото неговият честен събрат от пампасите. Той струва и три пъти по-скъпо от всеки друг бик, защото играе ролята на изменник и улеснява значително работата в матадероса.

В някои кланици се среща куриозният надпис: „Sea compasivo con los animales“ — което ще рече: „Бъдете милостиви с животните!“ Но тъй като на тоя надпис никой от палачите не обръща внимание, трябва да се допуща, че той има само значението на весел афоризъм за разсмиване на посетителите.

— — —

Ако жените в Ню Йорк се намират под специалното покровителство на всемогъщите полисмени и никой мъж не може им подхвърли на улицата дори и най-невинната шега, жените в Буенос Айрес, напротив, са изложени на непрекъснати закачки от страна на мъжете, без това да се смята за нарушение на морала и на добрите нрави. Тая чисто расова черта в характера на аржентинеца е почти узаконена като проява на особено джентълменство към създанията от нежния пол. Аржентинецът би предпочел смъртта пред мълчаливото и равнодушно отминаване на една дама. Той би упрекнал в невъзпитание всеки, който не каже поне две думи на случайната минувачка.

Типичен представител на тия галантни рицари на уличния флирт е младият аржентински франт, или така наречения „питуко“. Аржентинският питуко е идеалният тип на жиголо: той владее в съвършенство всички танци, носи копринена риза и винаги изгладени панталони, косата му е изпъната и лакирана с брилянтин, кожата на обущата му свети като емайл, а мекотелата му и подвижна фигура има нещо от предизвикателната грация на хомосексуалиста. Питуко е господар на собствените си капризи и съчетава едновременно в себе си салонното нахалство на аристократа и парадната сериозност на южноамериканеца изобщо. Той не работи нищо, но разполага всеки ден с по една загадъчна рента от три песи, които са му необходими, за да се обръсне, да си вземе цигари със златни краища, да пие кафе и да отиде на кино, а след киното да пие кафе и да си купи вестник — разбира се, не за четене, а за украса на външния джеб на палтото му. Когато дрехите му се изтъркат и овехтеят, той прави неочакван скок в неизвестността, снабдява се по някакъв необясним начин с повече пари и се облича в нов костюм.

Преди да излезе на разходка, всеки питуко прекарва част от деня в бръснарницата, дето се подлага с особено удоволствие на една твърде сложна тоалетна операция. Той сяда на високия бръснарски стол като полубог и до него веднага се изправят тримата верни жреци на суетната младост: бръснарят, маникюристката и чистачът на обуща. Тия трима всекидневни обновители на външността и на самочувствието на уважаемия сеньор питуко започват почти едновременно своята работа с усърдието на истински професионалисти. Най-продължителна, естествено, е работата на бръснаря, който играе главна роля в разкрасяването на клиента си. Модернизиран потомък на севилския берберин, бръснарят от Буенос Айрес владее занаята си с оная тънкост, която му отнема цял час време за едно бръснене. Той сапунисва петнадесет минути лицето на задрямалия от наслада франт и го бръсне с елегантен размах, после увива грижливо в горещи кърпи същото това лице, масажира го и го разхладява с някакъв ментов крем, загрява го отново с топла кърпа, пръска го с одеколон, маже го с друг крем и трие търпеливия нос тъй дълго и упорито, сякаш се мъчи да извади от върха му електрическа искра. В това време маникюристката и чистачът на обуща са привършили вече работата си и са се дръпнали настрана. Но маникюристката не стои със скръстени ръце. Тя навива пружината на един портативен грамофон и в бръснарницата става изведнъж весело. До ушите на лениво изтегнатия питуко долитат парливите звуци на онова страстно танго, чийто ритъм запалва кръвта на всеки аржентинец. Питуко трепва и нозете му се размърдват по навик. Тогава бръснарят сам затананичка тангото и като вдъхновен живописец, който довършва с последен замах на четката си някоя картина, отскубва две-три косъмчета от веждите на младия сеньор, изпъва черната му коса с брилянтин и я превръща в корава и лъскава шапчица от китайско папмаше.

Така, с подпухнало от компреси и масажи лице, с лакирани крайници и с освежен дух, самонадеяният оптимист, познат под жаргонното име „питуко“, напуща бръснарницата, предоволен от себе си и от щастливата си звезда.

Оттук нататък неговата диря лъкатуши по всички

улици, площади и предгрaдия на Буенос Айрес. Вие можете да го срещнете на Кориентес или на Флорида, в Тигре или в Палермо, в това кафене или в онова кино, но можете да го видите и на конните състезания, дето той залага последната си песа, или на някой футболен мач между аржентински и уругвайски тимове, когато настроението му се помрачава за няколко минути, защото уругвайците излизат, както винаги, победители. Тоя реален призрак на милионния космополитен град е навсякъде и неговото каучуково сърце подскача живо при всяка срещната жена.

Види ли майка с дете, той ѝ подхвърля:

— Adios, mamita!

Види ли дама с повече грим на лицето, прави ѝ любезна бележка:

— Tanto pintura, señorita!

Питуко никога не преследва жените. Той обича да ги закача, както ги закачат изобщо всички аржентинци. Може би в тая слабост се крие едновременно двойното удоволствие: да бъдеш галантен и да изглеждаш смел като универсален любовник.

— — —

Като повечето жени по света, аржентинките обичат театъра по-скоро заради тоалета си, отколкото заради самото изкуство. С други думи — те предпочитат антрактите пред действията, фоайето пред сцената. За тях няма никакво значение дали тая вечер в театър „Колон“ гостува Тосканини, или някоя немска трупа играе „Кавалерът на розата“ от Щраус. Важното е, че и в двата случая тия самодоволни дами от видното общество на Буенос Айрес осъществяват най-съкровеното си желание: да се покажат в последния си парижки тоалет върху поетичния фон на една театрална атмосфера. Те чакат с нетърпение спущането на завесата, за да излязат в коридорите или във фоайето, дето всяка тяхна стъпка и всеки техен жест осмислят вече присъствието им в театъра. Те се разхождат, пият разхладително, разговарят с познатите си и се оглеждат крадешком в огледалата — усмихнати, разсеяни и щастливи в блясъка на ламето и на брилянтовите си накити. Колко много тържествена красота излъчва тоя

парад на манекените, колко наивна радост свети в тъмните очи на всички тия аржентински хубавици, които разнасят славата на парижките модни къщи „Пату“, „Ланвен“ или „Молиньо“ чак по далечните брегове на реката-море Ла Плата!

Когато не са на театър, видните дами от Буенос Айрес присъствуват на конни надбягвания, събират се на чай (не на мате — „жерба мате“ пие само простолюдието!), посещават институтите за разхубавяване или се разхождат с автомобил из Палермо, притиснали до сърцето си някое смешно кученце, бяло и къдраво като хризантема.

Що се отнася до аржентинските буржоа — те са прекомерно учтиви и галантни. Приказват много и винаги заради ефекта на думите, които изговарят. Достатъчно е да похвалите пред някой от тях къщата му, за да го предизвикате да ви каже съвсем сериозно: „Но тя е ваша, сеньор, вземете я!“ Разбира се, той забравя веднага какво ви е казал и вие напразно ще чакате да получите от него нотариален акт за къщата му на ваше име.

През два магазина в Буенос Айрес третият непременно продава лотарийни билети. Тук всяка седмица се тегли нов тираж от държавната лотария и всеки час се обявяват печалбите от други, по-малки лотарии на всевъзможни благотворителни и съмнителни предприятия. Тая лотарийна треска е взела размерите на истинска епидемия, която действува преди всичко върху въображението на средния аржентинец и го разпалва непрекъснато с най-розови мечти за бъдещето.

Аржентинските дребни буржоа страдат цял живот от неизлечимата мания за аристократизъм. По английски образец, те са джентълмени и членове на различни клубове. Да станеш член например на Жокей клуб в Буенос Айрес, значи да се оградиш с божествена недосегаемост и да си осигуриш завинаги едно раболепно чинопочитание сред околните. Салоните на Жокей клуб в Буенос Айрес са постлани със скъпи килими, драпирани са с тежки завеси, украсени са с картини от прочути испански художници. Тук има малък бар, голяма библиотека с луксозно подвързани книги и всеки стъпя на пръсти по килимите като в някакво езическо светилище.

Аристократичната мания на аржентинския дребен буржоа минава отвъд синора на земния му живот. Той мечтае да бъде погребан в Реколета — гробището на богатите католици, — а не в Чакарита, дето почиват обикновените смъртни.

— — —

Петъчен ден. В един магазин за автомобили на Ривадавия влиза млад, елегантно облечен господин и с присъщата на аржентинеца словоохотливост започва разговор със стопанина на магазина. Непознатият сеньор се интересува за най-новите коли: разглежда ги внимателно, пита за мощността на моторите им, за скоростта, която развиват, за последния патент на карбораторите, изобщо — говори като специалист. Най-после той спира вниманието си върху един луксозен „Худзон“ и иска да знае цената му.

— Десет хиляди песи — съобщава продавачът и потрива радостно ръце при мисълта за предстоящата сделка.

Клиентът очевидно е богат човек. Той не обича пазарлъците, но като всеки сериозен купувач предлага на собственика да изпитат колата. Не би ли било добре да направят една малка разходка — например по Балнеариото?

Разбира се. Продавачът приема на драго сърце поканата и заповядва да извадят колата от магазина. После той и непознатият джентълмен се качват в нея, отиват до Балнеариото, връщат се назад.

Клиентът не може да скрие задоволството си.

— Чудесна машина! — казва той. — Ето ви сега три хиляди песи. За остатъка от седем хиляди ще получите чек от банка „Бостон“.

И като казва това, щедрият сеньор изважда из джеба си една чекова книжка.

— Вие имате сметка в банка „Бостон“? — пита любезно продавачът.

— Да. Можете да проверите по телефона! — отвръща с подчертана гордост клиентът.

— Вашето име, сеньор?

— Фернандо Гарсия!

Търговецът на автомобили откачва телефонната

слушалка, влиза във връзка с банка „Бостон“ и прави проверката. Лицето му се усмихва, ръката му закачва отново слушалката. Дявол да го вземе, как се излага понякога човек с тия справки в присъствието на такива благонадеждни клиенти като сеньор Гарсия.

— Ще ми простите, сеньор! — извинява се смутено търговецът. — Но тук, в Буенос Айрес, знаете...

— Моля, моля! — прекъсва го сеньор Гарсия и го потупва успокоително по рамото. — Един търговец трябва да бъде винаги предпазлив и съобразителен!

И след тия назидателни думи джентълменът оставя чека и излиза на улицата, дето сяда тържествено в току-що купения автомобил. Жълтата му ръкавица се залепва върху кормилото. Търговецът се кланя от тротоара и пожелава на младия човек щастие в живота.

На следния ден към обед в същия магазин идва друг господин, пак тъй елегантен и млад като сеньор Гарсия, само не толкова приказлив. Изглежда, че господинът бърза и няма време за дълги разговори. Още с влизането си в магазина той поздравява учтиво стопанина и го запитва без всякакви забикалки:

— Купен ли е вчера от вас един „Худзон“?

— Да — отговаря търговецът и поглежда с любопитство госта си.

— За колко е купен?

— За десет хиляди песи!

Тайнственият човек отстъпва крачка назад — очите му се разширяват широко, по лицето му се изписва изненада.

— Не може да бъде — казва той. — Я си спомнете добре!

— Но какво ще си спомням, сеньор! — заявява живо търговецът. — От вчера следобед до тая сутрин са минали няколко часа. При това аз най-добре зная колко може да струва един „Худзон“!

— Странно — прошепва непознатият и се замисля.

— Но какво се е случило? — пита заинтересован продавачът.

— Наистина невероятно! — продължава на себе си гостът. — Тук има някакво мошеничество...

Собственикът на автомобилната къща започва да губи търпение.

— Pero caramba, сеньор, кажете най-сетне какво има?

Тогава загадъчният сеньор се опомня и разправя нещо наистина интересно. Тая сутрин той купил същия „Худзон“ за четири хиляди песи. Продал му го един порядъчен на вид господин, с когото се запознал случайно в едно кафене на авенида де Мажо. Господинът му казал, че заминава в един часа на обяд за Монтевидео, и му предложил колата си на износна цена, като му посочил и магазина, отдето я бил купил вчера.

— Аз съм любител на оказионите и затова я взех — пояснява чистосърдечно младият аржентинец. — Но сега виждам, че в цялата тая работа има нещо съмнително.

— Не съмнително, а отлично скроена измама, разбирате ли, сеньор! — крещи продавачът с почервеняло от гняв лице. — За тая кола аз получих само три хиляди песи и един чек, който сигурно е фалшив!

— Така и трябваше да се допуща — съгласява се гостът и клати озадачено глава.

— Вижте какво! — добавя задъхан търговецът, озарен от една внезапна идея. — Вие казвате, че оня негодник заминава в един часа за Монтевидео. Сега е дванадесет без четвърт. Ние имаме още време да го спрем и да го тикнем в затвора. Ще дойдете ли с мене?

— На ваше разположение съм, сеньор! — покланя се учтиво любителят на оказионите.

След четвърт час стопанинът на автомобилната къща пристига на пристанището заедно с младия сеньор и с двама полицаи. Те питат кой е параходът за Монтевидео. Посочват им го.

Четиримата преследвачи се изкачват бързо по подвижния мост и се явяват на палубата. Каква щастлива случайност! Сеньор Гарсия стои отсреща, сякаш ги е чакал. Той е облечен в пътнически костюм, пуши дебела хаванска пура и следи с видим интерес работата на подемната машина, която дига от брега големите тежки сандъци и ги слага като кутийки кибрит на парахода.

Когато търговецът на автомобили съзира сеньор Гарсия, брадата му затреперва и лицето му се налива с кръв. Той се спуща към измамника. Скандалът избухва веднага.

— Не разбирам защо нервничите! — казва с невъзмутимо спокойствие сеньор Гарсия.

— Вчера вие взехте от мене една кола!

— Да.

— Броихте ми три хиляди песи и за остатъка ми подписахте чек до банка „Бостон“!

— Какво? Да не би банка „Бостон“ да е изгоряла?

— Банка „Бостон“ е на мястото си, но изглежда, че вие нямате никакъв влог в нея или най-малко, чекът ви е фалшив!

— Проверихте ли добре това?

— Не, проверката искам да направя във ваше присъствие и затова ви моля да ме последвате още сега!

Сеньор Гарсия гледа миг-два с предизвикателно високомерие търговеца, сетне смуква бавно пурата си и отсича:

— Много съжалявам, сеньор, че работата ми не позволява да изпълня един ваш каприз. Освен туй днес е събота и както ви е известно, учрежденията работят само до обед. Така че, ако вие не желаете сам да осребрите чека в понеделник, ще имате любезността да ме почакате няколко дена, докато се завърна в Буенос Айрес. Тогава аз ще ви потърся и двамата заедно можем да направим една малка разходка до банка „Бостон“, нали?

Нозете на нещастния търговец се подкосяват. Колко хитро, значи, е била измислена примката! Измамникът нарочно е взел автомобила вчера, като е разчитал, че след справката по телефона чекът ще остане неосребрен до събота, а в това време той ще успее да офейка в Уругвай.

— Не! — кипи от негодувание стопанинът на автомобилната къща. — В тая страна има закони и вие ще слезете още сега от парахода! Няма никакво значение, че банката е вече затворена. Ако трябва да се чака до понеделник, ще чакаме заедно!

Без да губи ни най-малко самообладание, сеньор Гарсия изважда из джеба си някаква сгъната хартийка и я подава на търговеца.

— Прочетете тая телеграма — казва той.

Търговецът взима телеграмата в треперещите си ръце. Буквите подскачат пред очите му, но той все пак прочита:

„Присъствието ти е необходимо. Ако не тръгнеш веднага, сделката пропада. Мигуел."

— Ясно ли ви е сега защо не мога да приема предложението ви? — пита човекът с пурата.

— Не ме интересуват никакви ваши сделки! — заявява стопанинът на автомобилната къща и веднага след това добавя, като се обръща към двамата полицаи: — Моля, задръжте на моя отговорност господина!

Полицаите влизат в ролята си и пристъпват напред. Цялата тая разправия е привлякла вече вниманието на мнозина пасажери, които са се струпали наоколо и наблюдават с любопитство развитието на едноактната авантюра върху палубата на парахода за Монтевидео.

Ала ето че и сеньор Гарсия се проявява като истински аржентинец въпреки привидното му хладнокръвие. Когато един от полицаите го поканва да напусне парахода, лицето му пламва и от очите му изхвръкват зли искри.

— Държа отговорен всеки, който се опита да посегне на свободата ми, преди да бъда уличен в някакво престъпление! — избухва на свой ред честолюбивият джентълмен, като удря с всичка сила угарката от пурата си върху пода и я стъпква яростно с тока на обувката си.

Полицаите се споглеждат смутено. Сеньорът има право. Може би той наистина е невинен.

— Аз бих слязъл само при едно условие! — продължава със същия нервен тон пътникът. — Ще се съгласи ли господинът да ми брои сумата от сто хиляди песи, които ще изгубя по негова вина, ако отложа заминаването си за Монтевидео?

Търговецът на автомобили се усмихва. Той знае много добре тия похвати на изпечените мошеници. Сеньор Гарсия нарочно му предлага това условие, за да го изплаши с голямата сума и да го накара да отхвърли предложението му. Но той не ще отстъпи пред нищо и ще си отмъсти жестоко за задигнатия му на безценица „Худзон".

— Приемам! — заявява търговецът. — Приемам, но също при едно условие. Аз ще броя на господина сто хиляди песи, ако банка „Бостон" изплати издадения ми от него чек, и то в негово присъствие!

Сеньор Гарсия се начумерва и стисва зъби. Очевидно, той не е очаквал тая реплика. Но ръкавицата е хвърлена и трябва да се върви докрай.

— Добре — казва някак неуверено сеньор Гарсия. — Елате да уредим въпроса!

И нашите познайници отиват в бара на парахода, дето собственикът на автомобилната къща дава писмено съгласието си да брои в тридневен срок на сеньор Фернандо Гарсия сумата сто хиляди песи в случай, че банка „Бостон" в Буенос Айрес му осребри чека, издаден на негово име от същия Фернандо Гарсия. Това съвсем законно споразумение, подписано в присъствието на полицейската власт от трима солидни свидетели измежду пасажерите, сеньор Гарсия прибира в портфейла си и след туй напуща парахода заедно със своите телопазители.

След няколко минути закъснелият с половин час параход се откъсва бавно от кея и потегля за Уругвай. При дрезгавия рев на неговата сирена сеньор Гарсия се обръща назад и едва сега си спомня, че е забравил пътническата си чанта на палубата. Но какво значение има една чанта пред пропадането на цяла сделка в Монтевидео?

Когато стигат в града, сеньор Гарсия изтърпява всички митарства на едно предълго и досадно полицейско разследване, без да бъде уличен в някакво нарушение на закона. Документите му са в ред. Покупката на автомобила е била извършена съвсем правилно.

— Но все пак, как ще ни обясните обстоятелството, че вие продавате автомобила си за четири хиляди песи, когато той струва на вас десет хиляди? — пита в недоумение полицейският инспектор.

— Това си е лично моя работа, сеньор, и никой няма право нито да се учудва, нито да ми иска обяснения! — отговаря с достойнство джентълменът. — Допуснете най-сетне, че аз съм непрактичен човек, че обичам разнообразието, че не мога да търпя повече от един ден кола, па макар тя да е и един луксозен „Худзон"!

Разбира се, тоя отговор не е напълно задоволителен и затова инспекторът прибягва до най-учтивите изрази на испанското красноречие, за да обясни на сеньор Гарсия, че трябва да го задържи, докато случаят се разясни в понеделник.

Сеньор Гарсия протестира.

— На какво основание? — пита той.

— Заради вашата непрактичност и после... заради любовта ви към разнообразието! — отвръща с любезна усмивка полицейският инспектор.

Рано сутринта в понеделник пред едно от гишетата на банка „Бостон“ се явяват трима души: стопанинът на автомобилната къща, сеньор Гарсия и един цивилен агент от полицията.

Търговецът представя чека на писето и чиновникът дръпва продълговатата хартийка, прилична на лотариен билет. След това същият чиновник разтваря един регистър и търси нещо в него, отива при някаква картотека и прави справка.

Клиентът очаква със свито сърце фаталната развръзка. Ей сега измамникът ще бъде изобличен.

Но чудно нещо. Чиновникът се връща спокойно на мястото си, взима писалката и пише операционната бележка. Сетне забожда с карфица представения чек върху бележката и се провиква:

— На касата, сеньор!

Клиентът недоумява. Не, тук положително има някаква грешка. Измамникът, както изглежда, е успял да заблуди и банката.

— На касата, сеньор! — повтаря чиновникът и тоя път гласът му се изкачва една октава по-високо.

Тримата господа отиват при касата.

Касиерът пита:

— Кой от вас ще получи сумата срещу тоя чек?

Стопанинът на автомобилната къща се изправя насреща му като изскочил из гроба мъртвец. Капчици студена пот са оросили челото му.

— Вашата легитимация, сеньор!

Клиентът се легитимира.

Касиерът грабва един сноп банкноти и му преброява с удивителна ловкост седем хиляди песи.

Сеньор Гарсия се връща при първото гише и пита високо:

— Извинете, каква сума остава по откритата ми текуща сметка? На името на Фернандо Гарсия...

— Двадесет хиляди песи, сеньор! — отговаря чиновникът.

— Чудесно! Значи, аз мога да купя още един автомобил! — казва весело младият аржентинец и веднага след това добавя, като се обръща към стопанина на автомобилната къща: — Сега можем да вървим!

Търговецът на автомобили гледа парите в трепереща си ръка и не вярва на очите си.

Една остра черта като белег от дълбока рана е разсякла надве лицето на сеньор Гарсия. В тая черта играе сатанинска усмивка.

От тоя миг нататък търговецът попада изцяло във властта на страшния джентълмен. Пред входа на банката той го моли със задавен глас да му прости, загдето е проявил недоверие към него и е осуетил пътуването му до Монтевидео. Но най-сетне, нали всеки човек може да изпадне в заблуда.

— В тая страна има закони! — отсича твърдо сеньор Гарсия. — Аз съм готов да не търся възмездие за обидата, която ми нанесохте, но не бих желал да се откажа от правото си над стоте хиляди песи, които ми дължите!

Собственикът на автомобилната къща пита като в просъница:

— Не бихте ли могли да намалите сумата?

— О, сеньор, излишно е да водим пазарлъци! И без това сто хиляди песи са само част от печалбата, която ме чакаше в Монтевидео. Давам ви срок до утре на обед. Моят адвокат ще дойде да получи парите. Адиос, сеньор!

Така един търговец на автомобили в Буенос Айрес плати на сеньор Фернандо Гарсия сто хиляди песи, защото се усъмни в неговата честност и не разбра навреме виртуозно измислената игра.

Земята на Южна Америка е грамадна шахматна дъска, върху която черните фигури на престъпния свят нанасят непрекъснато поражения на белите си противници. И докато в Ню Йорк и в Чикаго гангстерите действуват с картечници и с автоматични пушки, в Буенос Айрес естафадорите ограбват своите жертви внимателно, учтиво, без проливане на кръв. Те замислят предварително играта и всеки техен ход е изчислен с математическа точност.

Сеньор Гарсия влага в банка „Бостон“ известна сума и това е първият му ход. После купува автомобил и издава чек. Продава автомобила на своя помощ-

ник и помощникът му изпълнява блестящо ролята си, като внушава на търговеца да заподозре в измама сеньор Гарсия и да осуети пътуването му в Уругвай. Сеньор Гарсия показва телеграмата на втория си помощник от Монтевидео и иска сто хиляди песи обезщетение. Търговецът се хваща на въдицата и дава писмено съгласието си да плати исканата сума. Тогава сеньор Гарсия казва „мат!“ и получава със съдействието на закона сто хиляди песи.

Търговецът е ограбен съвсем законно, а тримата измамници пият шампанско и нареждат шахматните фигури за нова игра.

— — —

Отдавна е минало полунощ. Публиката в кабаре „Казанова“ е изпаднала вече в онова избухливо настроение, което кара мнозина да се обясняват в любов на дамите с чупене на чаши или да предизвикват скандал по най-малкия повод. Тук са събрани хора от цял свят: русокоси северняци от далечната и тиха земя на фиордите, мургави мъже от Мексико, плешиви немци с пури в устата, темпераментни италианци, които бият рекорда на високо говорене. Тук има и аржентинци — питуковци, мошеници и рентиета, които подражават на италианците и също като тях приказват разпалено и авторитетно. Всички са пияни в тоя късен час и всички сякаш очакват започването на някакво невероятно приключение. Танцувачките хвърлят съблазнителни погледи към масите на самотните мъже и предлагат краткотрайното си приятелство за няколко чаши ликьор или шампанско. По-младите и по-красивите от тях са си намерили вече компания — те пият непрекъснато наздравици с щедрите си кавалери и тайно пресмятат наум печалбата си от процента върху консумацията. Дошли от разните краища на Европа като кабаретни артистки, всички тия французойки, унгарки, полякини, виенчанки и испанки остават завинаги в Южна Америка. Повечето тръгват из тъмния път на бялото робство и свършват живота си на улицата, в болницата или в затвора. Други, по-щастливи и похитри, запазват равновесие над бездната и се омъжват за богати търговци и дори за министри.

Лампите угасват. В полумрака на залата, точно там, дето е оркестърът, светва прожектор и сноп алена светлина озарява паркетното колело на дансинга.

Един дрезгав глас съобщава:

— Андалузки танц! Играе сеньорита Изабела!

За миг разговорите стихват и в залата настава тишина. Под аленитe лъчи на прожектора израства стройната фигура на мургава девойка, облечена в широка шумяща рокля. Разнасят се ръкопляскания. Сеньорита Изабела е обща любимка. Тя се кланя на всички страни с оная измерена усмивка на устните, която придава на лицето ѝ стереотипното кокетство на някаква реклама за одеколон или за южни плодове.

Барабанът на оркестъра забръмчава предупредително, сетне спира внезапно, пресечен от звънкия удар на цимбал. И изведнъж чувственият глас на един саксофон започва своите синкопни скокове сред тишината. Тоя сребърен клоун в джазовия оркестър изпреварва другите инструменти и някак безотговорно подхваща сам мелодията на андалузкия танц. Към него се присъединяват веднага цигулките, роялът разплита няколко брилянтни хроматизма, тъпанът маркира добросъвестно такта, ала никой не е в състояние да укроти веселия безумец саксофона, който се провиква подигравателно и води мелодията в гротескното лъкатушене на задавения си глас.

Сеньорита Изабела танцува. Широката ѝ рокля е разперена като чадър, в дланите ѝ тракат кастанети. Още малко — и цялото кабаре ще се събори сякаш под стъпките ѝ: такъв неукротим живот блика от всяко нейно движение, такава страстна пъргавина е запалила нозете ѝ. Тя хвърчи по колелото на дансинга като онния големи кадифени пеперуди, които се бият нощем о стъклата на осветените прозорци. Понякога танцуващата девойка изчезва в сянка, но аленият сноп светлина я догонва и я облива със студените си лъчи, за да я открие отново пред очите на омагьосаните посетители.

Когато сеньорита Изабела свършва пламнала и задъхана от умора, възторгът на публиката за дълго не може да заглъхне. Сеньорита Изабела се кланя и изпраща въздушни целувки, но това не е достатъчно. Възбудената публика крещи и почти заповядва на младата вълшебница да повтори номера си. След късо

колебание прекрасната испанка се явява отново върху паркетното колело и повтаря последните фигури от андалузкия танц с предишната си огнена страст. Нов изблик на възторг и нов залп от ръкопляскания.

По-късно, когато лампите в залата светват, сеньорита Изабела разговаря на една странична маса с някакъв млад боливиец, който ѝ обещава всичките си сребърни мини в Потоси и Оруро само за една нейна целувка. Сеньорита Изабела се смее. Тя отгатва с инстинкта на опитна грешница, че боливиецът няма никакви сребърни мини. Добре прилегналият му фрак и порочно хубавото му лице издават у него професионалния макро или сутеньора, който иска да спечели тялото ѝ, за да го дава под наем срещу прилично възнаграждение на богатите боливиани, докато в края на краищата го захвърли с досада в някой от вертепите на Ла Пас. Сеньорита Изабела познава отдавна живота. Въпреки младостта си тя носи вече в крайчеца на очите си по една тънка мрежица от бръчки, които дори гримът не може да скрие. Преминала през толкова катастрофи, тая кабаретна танцувачка все още се мъчи да запази някаква относителна почтеност, но мъжете-паяци наоколо ѝ стават от ден на ден все по-дръзки и по-изобретателни. И сега, когато тя седи редом с боливиеца, едничкото ѝ оръжие срещу него е смехът ѝ — дрезгавият ѝ предизвикателен смях, в който звучи далечно обещание. Сеньорита Изабела слуша увещанията на мнимия джентълмен и се киска в лицето му, сетне отпива глътка вино и начервените ѝ устни оставят върху ръба на чашата едно малко петно като розова конфета.

Оркестърът засвирва танго — истинско аржентинско танго, — чиито носталгични звуци се източват сякаш из самите лъкове на цигулките. В ръцете на един едър музикант с боксьорски плещи акордеонът бавно гълта въздух, разтяга се и се свива, а из кожения му мях трепти плетеница от съзвучия, които се къдрят в речитативна игра, разкриват се в септакорди, или пък гаснат неусетно, за да остане само един-единствен звук — плътен, топъл и мек. Мъже и жени се носят из дансинга с отмерени, лунатични стъпки — те огъват сластно телата си под звуците на тая плавна мелодия, от която лъха толкова нежна романтика. Може би са-

мо аржентинското танго крие в себе си това странно съчетание на крайностите: сантименталната чистота на мелодията и сексуалната пластика на нейния ритъм. Ненапразно аржентинците смятат тангото за свой национален танц. То е славата на тяхната република и радостта на влюбените по цял свят. То е галантният церемониал във вечния флирт на двата пола, които търсят неговия магнитен флуид, за да съединят телата си в прегръдка.

Ала ето — тангото замира. Над неговия последен такт се извива за миг като спектъра на небесна дъга последното съзвучие на акордеона. И веднага след това, почти без прекъсване, оркестърът гръмва оглушително и засвирва кукарача. Мълчаливият досега саксофон започва отново своите лудешки пародии, ударните дървени инструменти затракват като щъркелови клюнове и сред цялата тая звукова вакханалия едно трио от носови мъжки гласове запява провлечено:

La cucaracha, la cucaracha...

Ya no puede caminar...

Кабарето се завъртява в бясната моторна ритмика на новия шлагер и животът наоколо тепърва открива всичкото си тъмно вълшебство.

— — —

Улиците са пусти и лъщят като реки. Гъста влага лиже асфалта им. Няма вече рекламни светлини по покривите и фасадите на къщите. Из мътната дрезгавина на настъпващото утро израстват само студени сиви здания с опушени стени и с мрачни прозорци, чиито стъкла са замазани сякаш с катран. Тук-там по ъглите и площадите все още блещукат лампи, но техният блясък изглежда някак неестествен и безпомощен. Той се изцежда едва-едва на земята и образува малки локви от лимоненожълто сияние.

Под сводестия вход на една грамадна къща на авенида де Мажо, почти изхвърлена на тротоара, лежи стара жена, покрита с вестник. Случайният минувач би я помислил за мъртва, ако листата на вестника не потрепваха от дишащото ѝ тяло. Тая незнайна скитница е решила да пренощува тук, свила се е на кълбо до стената и нищо не може да смути съня ѝ. Наистина,

книжната ѝ завивка е твърде тънка, но когато човек свикне с кучешкия аскетизъм на бездомника, тогава и хартията топли също тъй добре, както пухеният юрган или одеялото от камилска вълна. При това тая хартия не е обикновена. Тя е минала през линотипна машина, станала е вестник и в тоя вестник стоят на лично място най-малко десет пламенни статии за благотворителността, от които лъха обилна топлина. Какво повече може да иска един бедняк? Да спи в леглото на председателя на Аржентинската република? О, при такова едно равенство хората биха си приличали като пресета, а животът би изгубил всичката си пъстрота и поезия.

След няколко часа наоколо ще загъмжи отново тъмният човешки мравуняк. Млади момичета от разни благотворителни дружества ще пресрещат минувачите и ще им предлагат лотарийни билети с богати печалби: автомобилна кола „Ролсройс“, триетажна къща в Буенос Айрес или пет декара земя в околността. Никой не бива да изпуща тоя рядък случай, още повече като се има пред вид, че целта е високо хуманна. С чистия приход от лотарията ще се облекчи съдбата на хиляди нещастници, останали без хляб и без подслон. На друга страна друго филантропично предприятие разлепва афиши за гала-представление в най-луксозния кинотеатър. Прожектиране на филма „Модерни времена“ с Чарли Чаплин. Нека гражданите посетят масово представлението и оставят своята лепта за осъществяване на еди-каква си човеколюбива идея. Не изглежда ли просто невероятно, че след всички тия трогателни грижи за ближния човешката неволя все пак не намалява, а напаки — расте и се шири като зла чума по цялата земна планета? От ден на ден бедняците и несретниците се умножават и тяхното всемирно братство залива света — от Европа до Африка и от Азия до Америка. Мигар тая стара жена, легнала сега на тротоара, не е сестра на парижките клошари, които нощуват под мостовете на Сена, или на китайските кули, които за шепа ориз са длъжни да играят срамната роля на товарни коне и волове? И тя като тях е смазана от страдание, и тя като тях изтлява бавно сред нечувана нищета, без да подозира нито добрите намерения на филантропите, нито блаженството, което я чака след нейната смърт, когато душата ѝ ще влезе направо в рая и ще седне тържествено за вечни времена от дясната страна на Спасителя.

Ранобудни носачи мъкнат нанякъде големи вързопи с току-що отпечатаните утринни вестници „Ла Пренса“ и „Ла Насион“. Колко парлива сензация крещи от незасъхналото още мастило! За кръвопролитията в Испания. За катастрофалното спадане на ценните книжа в Ню Йорк. За тревожното положение в Европа. За самоубийството на някакъв парализиран барон в Ница...

Небето на изток дими в розова мъгла, изпод която се показват чудните листа на една далечна палма от злато. Улиците се оживяват. По всички посоки запълзяват трамваи, автобуси и таксита. Кафенетата се пълнят с народ. От витрините на големите магазини по Флорида и Кориентес манекените посрещат деня с неизменната си восъчна усмивка. Във въздуха трепти неясен тютен. Буенос Айрес се събужда отново сред кипежа на своя многолик живот и отново става град на лотариите и на футболните мачове, град на тангото, на конните надбягвания и на неутолимата жажда за повече богатство.

Откъм пристанището се носи дрезгавият рев на параходна сирена. Пристигнал е навярно нов параход. Или друг някой е изтеглил котвата си из тежките води на Ла Плата и тръгва бавно към миражите на отключения хоризонт.

ПИСМО ДО ХАНС РУИН

В края на септември преди две години, драги приятелю, един параход пресичаше екватора на път за Европа. Спомняте ли си навярно ония нощни часове, когато трима пътници оставаха винаги последни на палубата на „Кампана“: един от Хелзинки, един от Любляна и един от София. Пред три чаши уиски те разговаряха помежду си с непринудената сърдечност на отдавнашни приятели, макар че се познаваха отскоро. Свързваше ги може би парливата носталгия към техния стар континент, който ги теглеше из невидимата далечина като огромен магнит.

И тримата се връщаха от Южна Америка — не от Америка на янките, а от Америка на испанците и на португалците, не от страната на рекордните скорости и на хората-автомати, а от тропическата полудевствена земя на бананите, на змиите и на авантюристите. Близо три месеца те пътуваха заедно и видяха много неща: съзвездието на Южния кръст, бразилското слънце, топлия дъжд от уругвайското небе, улиците на Буенос Айрес.

Но там, сред пъстрите и странни декори на другата Америка, те не видяха никъде Уолстрийт — легендарната улица на североамериканските банкери, оная златна артерия, по която тече и се умножава богатството на Моргановци и дето династията на Рокфелеровци контролира 36 тръста и получава процент почти от всеки литър бензин, продаден някъде по земното кълбо.

Южна Америка стоеше усамотена и затворена в своята испанска романтика, сякаш не се намираше на един и същ континент със Съединените щати. Нейните богатства и капитали си оставаха в самата нея, а милионерите ѝ тепърва учеха значението на думите „тръстове“, „рационализация“ и „динамизъм“ и все още не проумяваха истинския смисъл на прочутата максима „Времето е пари“.

Когато човек пише книга за някое свое пътуване, той никога не успява да каже всичко, каквото е видял и преживял. Много по-късно, след като книгата е вече написана и отпечатана, някой потаен спомен светва неочаквано в съзнанието ни и слага началото на нови страници. Това неуморно акробатство на нашата памет трае понякога цял живот, докато сърцето ни престане да бие и над мисълта ни се спусне завеса. Но дори и в тия последни мигове на земното ни битие ще изплава като из дъното на кладенец усмихнатото лице на някой негър или ще се мерне фасадата на някой южноамерикански хотел, в който сме прекарали няколко нощи преди години.

Какво остава от нашето пътуване освен спомените и два-три албума с изгледи на градове?

Преди всичко — топлото и трайно приятелство между ония, които са пътували заедно.

А после — една книга за хаотичната и парадоксална действителност на далечните земи, които дадоха на Европа сифилиса, тютюна и картофите, за да получат днес от нея оперни певци, парижки тоалети и парфюмерия и стремежа към съвършенство.

София, септември 1938

ИМПЕРИЯ НА ГЛАДА

ЛЕГЕНДА И ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ

Японската империя — Дай Ниппон Тейкоку — е основана от богинята на слънцето Аматерасу Оомиками на 11 февруари 660 година преди Христа. Така твърдят в двадесети век официалните японски издания и учебници по история и за да се избегне всяко недоразумение, някои добросъвестни японци дори поясняват: на 11 февруари по григорианския календар.

При наличността на тия точни исторически данни човек наистина се пита защо досега никой японски летописец не е посочил по кое време на 11 февруари е основана империята — сутринта или следобед? Но като се вземе пред вид не особено голямото пространство, което Японският архипелаг заема сред безкрайните води на Тихия океан, трябва да се допуща, че Страната на изгряващото слънце е била сътворена много набързо, и то навярно още в първите нощни часове на поменатата паметна дата, сред непрогледен мрак и хаос. Защото ако нейно божествено превъзходителство Аматерасу Оомиками бе създала Япония поне за два дни, та да поработи по-спокойно и да огледа по-внимателно околния азиатски простор, тя несъмнено би присъединила още тогава и Формоза, и Корея, и Манджурия, и целия Китай. Поради тая именно непростима грешка на недосетливата богиня по-късно японските императори са били принудени да продължат доизграждането на страната, макар и с риск да бъдат обвинени в империалистично заграбване на чужди земи.

И тъй, след като завършила божествената си задача, Аматерасу Оомиками повикала внук си принц Нининги но Микото и му връчила трите символа на императорската власт: огледало, меч и ясписова огърли-

ца. От своя страна принц Нининги но Микото предал тия реликви на първия японски император Джимму, благословил го и отлетял в небитието. И Джимму тенно седнал тържествено на престола в двореца Касихара и започнал да управлява империята.

Жителите на Япония населявали архипелага в продължение на много векове, без да бъдат смущавани от никакво чуждо нашествие. Тъкмо затова, уверяват някои японски историци, техните семейства се слели и се смесили едно с друго, като образували отделна раса. По думите на същите историци императорската фамилия се намирала в центъра на тоя национален процес на обща асимилация, откъдето следва изводът, че в жилите на всички японци тече императорска кръв. И понеже императорът се явявал пряк потомък на богинята Аматерасу Оомиками, стига се до неизбежното заключение, че японците са от божествен произход.

Тоя любопитен мит за създаването на японската империя и за божествения произход на японците е непоклатимата основа, върху която императорските историци изграждат по-нататък все така живописно цялата история на страната. Легендата приема строгия вид на научна истина и става задължително верую за японските поданици. Оня, който се осмели да направи дори най-малка критика на нейния класически монтаж, е изложен на сурово и безпощадно преследване. Характерен в това отношение е случаят с професор Тецуджиро Иноуе от Токийския университет, най-стария идеолог на „японизма“ и един от изтъкнатите предвестници на съвременния фашизъм.

През 1926 година професор Тецуджиро Иноуе, който е бил същевременно и член на Камарата на перовете, си позволил нечувано светотатство. В своето съчинение „Япония и националният морал“ той имал неблагоразумието да се усъмни, че оригиналите на двете свещени съкровища — огледалото и меча — били изтубени и че в императорската съкровищница се намирали само... техните подобия. Едничка ясписовата огърлица, според него, била истинската, която богинята Аматерасу Оомиками предала чрез внука си на император Джимму. Макар че това недопустимо изказване е било направено не от някой прогресивен учен, а от един заслужил теоретик на мракобесието, все пак

в лагера на реакционната японска общественост избухнала буря от негодувание. От всички страни се надигнали яростни гласове за защита на оскърбеното императорско достойнство. Списание „Нихон Ойоби Нихонджин“ излязло с пламенен протест срещу професор Иноуе и поискало неговото примерно наказание. В края на краищата той бил принуден да си даде оставката като член на Камарата на перовете. Такава е била съдбата на стария мракобесник, който не отричал правдивостта на легендата за Аматерасу Оомиками, а само благоговейно засегнал престижа на светите дарове в императорската съкровищница.

По достоверност на фактите японските учебници по история могат достойно да съперничат на библията, на корана или на „Илиадата“, но императорското министерство на просветата не се смущава от измислиците и ги разпространява като неоспорими истини. Наред с математиката, химията и физиката то е въвело в училищата като положителен предмет и митологията. И това не е случайно. На японците трябва да се внушава още от ранна възраст, че те не приличат на другите хора, които са произлезли от маймуната, а са паднали направо от небето с божествената мисия да владеят света.

Доколко легендата за създаването на японската държава се поддържа сериозно от управляващите среди, свидетелствува следният куриоз. През 1940 година, от 10 до 12 ноември, в цяла Япония е била честувана по най-тържествен начин 2600-годишнината от основаването на империята. На императорските празненства, демонстриращи безсмъртието на японския шовинистичен дух, са присъствували между многобройната публика и две забележителни фигури: някакъв новооткрит потомък на Конфуций и един пра-пра-правнук на пра-пра-прадядото на първия император Джимму. Пред тия двама глухи митологични старци, снабдени на ушите със слухови апарати, е била изпълнена нарочно написаната за случая симфония от Рихард Щраус, чиято музика възпроизвела с поразителна правдивост хаотичното сътворение на японската империя.

Разгромът на Япония в последната война донесе много изненади. Една от тях е смъкването на днешния император Хирохито от небесните висини и обявява-

нето му за обикновен смъртен човек. Но след комедията с подписването на мирния договор между Япония и Америка гражданинът Хирохито е стъпил отново на стълбата към божествения възход и хвърля умилителни погледи към американските си покровители. Защо и той да не се изкачи пак в светите селения, щом военнопрестъпниците начело с него са вече на свобода, а японският милитаризъм се възражда в предишното си величие — щом финансовите магнати заемат старите си места и демократизирането на страната се оказва блъф? Нима само Хирохито ще принесе в жертва своята божественост? Американците обичат легендите, които затъпяват народа, а най-сигурната легенда в това отношение е да се възкреси отново митът за неземната личност на императора. Така мисли деградираният потомък на богинята на слънцето, така мисли и цялата японска реакция, която вижда навсякъде най-разнокалибрени богове, божества и богчета и продължава да се кланя пред стените на императорския дворец в Токио.

Каква е всъщност действителността, която се крие зад миражната фигура на Аматерасу Оомиками и зад басните на официалната японска история?

В далечината на времето се открояват островни земи, връхлитани неспирно от свирепите вълни на океана. С не по-малка ярост в тия земи нахлуват от азиатския материк монголски и малайски племена, из чиято смесена кръв се ражда японското племе ямато. Войнствено и грабителско, племето ямато води упорита борба с туземците айнуси, докато най-сетне завладява островите им, а самите тях избива, претопява или прогонва на север. И досега още на японския остров Хокайдо могат да се видят снажни старци с дълги коси и бради. Това са последните потомци на някогашните айнуси, запазени като живи и единствени паметници за основаването на империята.

Така реално и без участието на каквито и да било богини и григориански календари изниква сред водите на Тихия океан Страната на изгряващото слънце. След като покоряват туземните островитяни, отделните родове на племето ямато преминават в ръцете на старейшината-победител и на неговите най-близки сподвижници. Родовите старейшини събират в хищническите си лапи все повече земя, по-чиито оризища и поля пъпли неизброим човешки мравуняк от роби. В тия далечни и тъмни столетия в островите прониква яркият лъч на китайската култура. Богатата китайска писменост и будистката религия озаряват първобитния японски летопис коджики, а в столицата Нара се издига гигантската статуя на великия Буда — Дайбуцу.

Оттук нататък японската история представлява кървава арена на многовековни вътрешни борби и междуособици — святкат саби на самураи, избухват пожари на селски въстания. Един след друг изгряват и залязват могъщи родове на феодали и шогуни[1], под чиито сатрапски криле японските императори загубват властта си, но все пак продължават да седят на престола като опозорени идоли. Доколко императорите са били изцяло в плен на шогунските тирани и никой не им е обръщал внимание, свидетелствуват многобройни исторически факти. Когато в края на шестнадесети век император Го Цуци умира, тялото му се търкаля цели четиридесет дни пред вратите на двореца, защото близките му не са имали пари за погребение. Едва след като престолонаследникът изпросва от един будистки храм необходимата сума, о бозе почившият монарх заминава тържествено при своите прадеди. Японската история е запазила спомена и за други императори, които шогуните или са избивали и заточавали, или са превръщали в улични просяци. В онова размирно време търговци-пирати снуват между страните на южните морета и носят стоки от Китай и Корея, от Сиам и Индонезия. В 1542 година на остров Кюушу след корабокрушение намират убежище неколцина португалски моряци, които дават на Япония първата пушка, а седем години по-късно испански йезуити слизат в Сацума и поднасят втория дар от Европа — християнството. Огнестрелното оръжие и Христовият кръст засилват борбата между феодалите и шогуните, но ведно с това събуждат и подозрение за завоевателните стремежи на европейците. Пред страха от европейско нашествие Япония затваря вратите си за чужденците, като оставя малък пропуск само за китайските и хо-

[1] Шогун — военен диктатор, глава на правителството (б. а.).

ландските търговци. Близо три века империята стои откъсната от външния свят, но тая нейна усамотеност не пречи на предприемчивите самураи да извършат няколко грабителски нападения над близката корейска земя. И докато всесилните феодали и шогуни трупат богатства, пируват и се обезглавяват един друг, народът стига до отчаяно безправие и нищета. На селяните се забранява разкошът да се хранят с ориз и затова им прикачват твърде изразителното име „мизуноми хякушоо", сиреч — селяни, които пият вода, или по-точно казано, които трябва да пият вода, вместо да ядат ориз. Облагането с данъци се извършва в духа на поговорката: „Селянинът е като сусамово семе: колкото повече го изстискваш, толкова повече масло ще пусне." През периода Токугава гладът сред народните маси взема такива размери, че много често хората в селата изравят мъртвите от гробовете и ги изяждат на самото място. Скелетоподобните поданици на империята престават да се плодят по повелята на закона, който насърчава дори детеубийството: в провинцията Тоса имат право на живот най-много едно момче и две момичета в семейството, а в Сага родителите трябва да убиват всяко второ дете, без разлика на пол. При това окаяно положение на обезправения японски народ селските въстания срещу потисниците зачестяват и се развихрят стихийно из цялата страна. В тежкия мрак на 270-годишното токугавско робство се набройват 574 селски въстания и безброй бунтове на бедняшките маси от градовете. Всички тия въстания и бунтове се потушават с дива жестокост, но участниците в тях проявяват назидателно безстрашие и сила. Покосявани от огнестрелното оръжие на феодалите, те дирят правдата с дървени копия, с коси и мотики и се въодушевяват за борба с барабани и със свирки от бамбук и от морски раковини.

Тъкмо в тая зловеща епоха, когато се леят реки от народна кръв, на хоризонта срещу бреговете на усамотената империя се явяват четири американски кораба под командуването на комодор Пери. В крайбрежните селища настава веднага тревога и по хълмовете пламват сигнални огньове, които разнасят надлъж и нашир новината за приближаващата опасност. Благочестивите бонзи коленичат в храмовете и отправят горещи молитви за помощ към боговете закрилници, но боговете се усмихват загадъчно от лотосовите цветове на нирвана и не се решават да участвуват в никакви рисковани земни предприятия. На 8 юли 1853 година комодор Пери влиза в пристанището Урага и с конквистадорска надменност връчва на представителите на японското правителство писмо от президента Филмор до император Комей. С това писмо Съединените щати настояват да се сключи търговски договор между двете страни и да се отворят някои японски пристанища за американските кораби. След като почуква съвсем безцеремонно върху здраво залостените врати на империята и предава президентското послание, Пери напуща Япония, като обещава да се върне скоро за отговор. Писмото на президента Филмор хвърля в невъобразима паника шогунските първенци и феодалите, които предлагат военна съпротива срещу американците. Особено непримирими са самураите, чието твърдо решение е да се борят докрай с „червенокосите дяволи". Бреговете на застрашената империя започват бързо да се укрепяват, а холандските търговци предлагат щедро услугите си за доставка на оръжие. Но когато на следната пролет комодор Пери се явява отново с внушителна ескадра от седем бойни кораба, правителството, виждайки разклатеното вътрешно положение на страната, се принуждава да приеме американските искания и да подпише договор със Съединените щати. Скоро Япония сключва подобни договори и с Англия, Русия, Холандия и Франция. Ала въпреки това формално свързване с външния свят империята продължава да стои затворена за чужденците и да се отнася враждебно към тях. Най-сетне в 1867 година прогнилата шогунска династия Токугава рухва и на декоративния японски престол се качва император Мейджи, който възстановява божествения деспотизъм на императорската власт и отваря широко вратите за чуждата цивилизация.

ИМПЕРАТОР МЕЙДЖИ ОТВАРЯ ВРАТИТЕ

След възстановяването на императорската власт император Мейджи провежда редица реформи, които дават нов облик на Япония. Но тия реформи предизвикват десетгодишни кръвопролитни борби, защото измамените селяни остават почти в същото бедствено положение, както при феодалните си господари, а разжалваните от рицарство самураи все още размахват сабите си и не желаят да се простят с благородния си занаят на главорези. В края на краищата императорското правителство смазва селските и самурайските въстания и закрепява здраво властта си. Върху развалините на феодалния строй капитализмът пуска крехките си, но жизнеспособни коренчета и започва бързо да се развива за буен цъфтеж.

В зората на ерата Мейджи закипява трескаво строителство. Желязото и стоманата обявяват война на бамбука и го оставят само като декор на миналото. Сред идиличния японски пейзаж блясват релсите на първите железопътни линии Токио—Йокохама и Осака—Кобе, редом със старинните замъци и храмове изникват първите фабрики и заводи, в тишината на вековното усамотение забръмчават първите електромотори. Империята се задъхва от светкавично преустройство: военната техника, корабостроителството, транспортът, електрификацията, индустрията вземат все по-широки размери. Правителството въвежда задължителното първоначално образование, открива се Токийският университет, явява се първият всекидневен вестник и заедно с него — първата пощенска марка с образа на легендарния дракон. В това нервно пулсиране на обновения живот се долавя дълбока тревога. След тривековното

себеотлъчване от външния свят империята изведнъж разбира трагизма на своята изостаналост и се мъчи да догони колкото може по-скоро другите напреднали страни. Зараждането на капитализма и страхът от чужденците са могъщите пружини, които тласкат страната напред и я карат да заимствува и да усвоява с настървение всичко чуждо — военна наука, машинна техника, политически строй, духовна култура. И то без да се губи време — бързо, стихийно, неорганизирано.

В кипежа на тоя градивен хаос самата Япония изпълзява из старинната си черупка и прониква навън. Стотици японци — дипломати, държавни дейци, студенти, търговци и професионални разузнавачи — нахлуват в Америка и в Европа, за да овладеят тайните на чуждия опит. Мълчаливи, затворени и дискретно усмихнати, тия дребни човечета, далечни братовчеди на богинята Аматерасу Оомиками, посещават библиотеки и университети, фабрики и лаборатории и с уморените си от йероглифи очи изучават чужди езици, надничат любознателно през лещата на всеки микроскоп, чертаят планове и скици, снимат Айфеловата кула в Париж и сами се фотографират сред гълъбите на площада „Сан Марко“ във Венеция, за да запазят завинаги яснотата на спомена от своето пътуване в необятния свят на чудесата. Те са поразени от всичко, което ги заобикаля, и понякога много неща са недостъпни за примитивния им мозък. Когато първата японска дипломатическа мисия начело с принц Ивакура посещава Франция, с нея се случва нещо твърде забавно. На приема в руското посолство, уреден в чест на знатните гости, мисията пристига с подобаваща тържественост: нейните членове са облечени в официални кимона и хаори[1], със самурайски кокове на главите и с по две саби на кръста. Те пристъпят с непоклатимо самочувствие по меките килими на преддверието и се приближават до една осветена вратичка. Водачът на делегацията Ивакура сан прекрачва смело напред, но в същия миг вратичката се затваря зад гърба му и той вижда, че е попаднал в някаква клетка, която започва да се издига бавно нагоре. Без да знае, че е влязъл в асансьор, нещастният принц измъква едната си сабя, решен да се бори на жи-

[1] Хаори — горна японска дреха (б. а.).

вот и на смърт. Другите членове на мисията, останали в преддверието, също изваждат сабите си за защита срещу това неокачествимо похищение от страна на коварните чужденци. Когато асансьорът спира и вратичката се отваря отново, смутеният самурай дълго не се решава да излезе навън, убеден, че му се готви нова примка. По-късно, разбира се, всичко се изяснява и Ивакура сан признава чистосърдечно, че бил готов да си направи харакири, за да не попадне в плен. Такова е било въздействието на едно техническо нововъведение върху първите японски реформатори от ерата Мейджи. И все пак довчерашните феодални отшелници се помиряват с изненадите и продължават да обикалят света, като поглъщат жадно чуждата култура. На края, претоварени с багаж и знания, те се връщат у дома си и посяват донесените семена в земетръсните недра на родните острови.

Империята се превръща постепенно в многоцветен мострен панаир, където може да се намери всичко. В съседство с леките японски къщички се издигат американски билдинги, английски котеджи и италиански палацо, до традиционното кимоно се явява европейският костюм начело с жакета, край рикшата с човека-кон профучават велосипедът и автомобилът, романтичната стрелба с лък, фехтовката и борбата джудоо се побратимяват с футбола, бейсбола, голфа и бокса, националните танци капоре, сакура ондо и доджо сукуи преливат ритъма си в стъпките на валса, тангото и фокстрота, тихите и плачливи звуци на триструнния самисен се заглушават от акордите на пианото. Така победоносно навлизат в японския бит и телеграфът, електрическата крушка, бифтекът, златните зъбни коронки и очилата, които спасяват от късогледство всеки втори японец, така примамливо засияват и новите титли на благородниците — княз, маркиз, граф, виконт и барон. Но европеизирането и американизирането не свършва дотук. В страха си да не направят някое съдбоносно опущение японските реформатори присаждат на островите си всяка буржоазна западна идея, всяко евангелие и откровение. И в тая оранжерия от идеи и теории, от политически и обществени учения и формули те отглеждат грижливо в саксии най-различни стръкчета от човешката цивилизация, която

тълкуват на своя език и със своя будистки темперамент.

Разбира се, в преустройството на страната най-голямо внимание се обръща на военното дело. От неочаквания си досег с великите сили императорска Япония проумява безспорната истина, че ако не желае да се превърне в чужда колония, тя трябва час по-скоро да си създаде собствена, здрава и добре подготвена армия, която ще може да отбие всеки опит за нашествие. Като запазва войнствения дух на старите самураи, правителството пренася отвън съвременната военна техника, задължителната служба и униформата. То организира армията си отначало по френски, после по германски образец, а на флотата си залепва английски етикет. Японските военноначалници възприемат търпеливо тактиката и стратегията на военното изкуство и самочувствието им расте от ден на ден. Те стават толкова самоуверени, че забравят страха си от чужденците и сами започват да мечтаят за завоевателни подвизи. Неугасналата грабителска страст на някогашното племе ямато се разпалва с нова сила и дивият вик „банзай!“ огласява все по-често империята. Вдъхновена от примера на комодор Пери, Япония също започва да хлопа по вратите на съседите си и да им предлага договори за търговия, приятелство и други житейски услуги. Там, където срещне отпор, тя си служи с предизвикателство, за да развърже ръцете си за въоръжено нападение. По пътя на провокацията, която става нейният любим метод на действие. Япония завладява Формоза и Корея, като отпечатва с военния си ботуш първите завоевателни стъпки в огромната територия на Китай. Така се заражда японският милитаризъм, в чиито кървави скути израства бъдещото двуглаво чудовище на най-развихрената империалистическа агресия и на благословения от Буда фашизъм.

Ала въпреки усилията на император Мейджи и на неговите последователи да играят ролята на добри градинари при сеитбата на чуждите семена, оказва се, че не всяко семе и не всяка фиданка, пренесени отвън, са пригодени за климата на империята. Има неща, които просто не могат да бъдат усвоени и да се внедрят в японския бит. Те пускат само хилави ко-

ренчета на повърхността на живота и дават уродливи плодове. Тия контрабандирани от чужбина блага, тъй мъчно податливи за растеж и развитие, са придобивките на чуждата духовна култура. Докато в областта на материалните постижения японските реформатори отбелязват значителни успехи и създават от довчерашния полудевствен архипелаг една модерно индустриализирана страна с фабрики и заводи, с корабостроителници и електрически влакове, с банки, търговски предприятия и универсални магазини — в областта на духовната култура Япония не може да преодолее патриархалната си изостаналост и да асимилира чуждите духовни ценности, вкусове и схващания. Когато вратите на империята се отварят за чуждата цивилизация, с един от първите кораби тук пристигат Сервантес, Шилер, Шекспир, Пушкин и Толстой. Но тия европейски класици изглеждат почти неузнаваеми. Още със стъпването си на японска земя те се обличат в кимона и изчезват в пъстрия кортеж на един презабавен литературен карнавал. По волята на японския преводач Дон Кихот се придружава от Мацини и Гарибалди, „Вилхелм Тел“ излиза под наслов „Стрелата на свободата“, а „Крал Лир“ се явява на сцената като средновековен феодал, защото японците не обичат да светотатствуват и да излагат на показ крале и императори. Не по-малко интересна е и съдбата на Пушкиновата „Капитанска дъщеря“. Тя се усмихва от витрините на японските книжарници под ефирното заглавие „Сърцето на цветеца и мислите на пеперудата: чудни новини от Русия“, а героите ѝ Гринев и Маша са потопени в американски кръщелен купел и са получили нови имена — Смит и Мери. Най-сетне обемистият роман на Толстой „Война и мир“ се е почти изпарил в японския превод, но затова пък заглавието му е удължено чувствително в чисто японски стил — „Плачът на цветята и скърбящите върби — последният прах от кървавите битки в Северна Европа“. Чужденецът трябва да види например „Севилският бръснар“ на японска сцена, за да разбере как японците тълкуват и си представят изобщо европейското изкуство. Тая опера е пусната в някакво съкратено издание, което поднася на зрителя най-главните музикални моменти. Граф Алмавива се явява в жокейска униформа, Фигаро напомня корсикански разбойник, а дон Базилио е облечен в бял костюм с къси панталони. Самата Розина прилича на гейша от някой чаен дом и пристъпва на сцената с отсечените движения на кукла. Нейният безпомощен гласец напразно се мъчи да се издигне до гласовете на партньорите ѝ, които мяукат неудържимо. Поемайки въздух с отчаяни напъни, всички герои на операта създават впечатление, че пеят под стъкления похлупак на пневматическа машина. Що се отнася до оркестъра, той свири сам за себе си и още от самото начало подхваща веселата и игрива увертюра с погребална тържественост. През цялото време на представлението музиката на Росини се изцежда сякаш от консервена кутия, която някой шегобиец е отворил за ушите на японската публика, за да я убеди с всички средства, че операта е наистина комична.

В безсилието си да овладеят духа и съдържанието на чуждата култура, японските буржоа възприемат само външната ѝ форма, която след това осакатяват до неузнаваемост с всичката страст на любознателния и упорит дилетант. Ерата Мейджи им разкрива неограничени възможности за подражателство и те си създават свой собствен, от никого неповторим стил на пародия и имитация. Европеизирана Япония сваля старинните си доспехи и се облича в жакет. Така преобразена, тя се явява на световната арена като илюзионист, който показва на публиката всякакви чудеса. Размахва празния си цилиндър и после започва да вади от него някакви странни същества, които зрителите смятат за герои на японската митология. Но Япония пояснява, че тия същества са Спенсър, Декарт, Сезан, Бетховен, Толстой. Публиката се смее добродушно на наивния цирков шарж и награждава илюзиониста с поощрително ръкопляскане. Япония се кланя с благодарност, ала в тоя момент изпод цепката на жакета ѝ лъсва цевта на нейния империалистически пистолет и всички разбират, че тя притежава и нещо истинско от западната култура.

ЧУЖДЕНЕЦЪТ И ЯПОНИЯ

Далечната Страна на изгряващото слънце е привличала винаги вниманието на чужденеца със своята екзотика и неизвестност. Безбройните легенди, туристически описания и официални реклами са създали за нея такава нереална представа, че човек наистина рисува във въображението си някакъв съвсем идиличен кът от земната планета, където хората говорят в стихове и където всичко е потънало в пастелна мекота и в щастливо спокойствие. Планината Фуджи, цъфналите вишни и хризантеми, леките къщици с книжни стени, чайните домове и гейшите, копринените кимона и порцелановите изделия, най-сетне операта на Пучини „Мадам Бътерфлай" — всичко това действува на фантазията с хипнотизираща сила. Но когато чужденецът посети Япония и остане по-дълго в нея, зад тия примамливи декори се разкрива една сурова действителност, в която рухват всички миражи и заблуди.

Отначало пътникът все още е в плен на непознатото и новото, което го окръжава. Типичният японски пейзаж с кривите борове „мацу" му навява сантиментални настроения, йероглифните надписи по магазините го залъгват със странната си сложност и неразгадаемост, а прословутата японска учтивост го кара да се чувствува едва ли не като скъп гост на империята. Той заучава първите японски думи и изрази и се радва искрено на лингвистичните си способности. Свиква да рисува дори петдесетте и един знака на азбуката катакана и смята, че е проникнал в дебрите на японската писменост. Но след тия първи увлечения настъпват и първите разочарования. Чужденецът разбира, че японският език не е тъй лесен, както му се е струвало в

началото, и че за да чете вестник, той трябва да знае поне две хиляди йероглифа от тридесетхилядната азбука канджи. Ведно с това японският пейзаж загубва очертанията си и изчезва под неспирния и досаден ромон на дъжда, който според една японска пословица вали тридесет и пет дни в месеца. Сред тая вечна влага плесенясват не само обущата, дрехите и куфарите на пътника, но и неговото самочувствие се покрива с тънък слой плесен.

Постепенно, с навлизането си в японската действителност, чужденецът изпитва чувството, че е попаднал в някаква огромна паяжина, която го омотава все повече и повече. Накъдето и да се обърне, каквато и стъпка да направи, той се вижда обграден от угоднически поклони и от усмихнати живи маски. Но тая чудновата учтивост е само параван, само отбранително средство срещу другоземеца. Още щом стане сутрин от леглото, чужденецът трябва да отговори на прислужника или на готвачката как е спал, какво мисли за времето и къде ще ходи. Това внимание към личността му се дължи не на някаква любезност или на обикновено любопитство, а на един точно установен ред, който има по-дълбок смисъл. Всеки от тия въпроси води към съответната графа в полицейския формуляр, който махленският полицай попълва усърдно за всекидневния живот на чужденеца. На мнозина може би ще се стори странно, че в японските полицейски формуляри има такива графи, в които се описва какво мисли човек за времето и как е прекарал нощта. Но ако някой има случая да посети Япония, той ще се натъкне още в парахода на много по-интересен формуляр, където трябва да отбележи собственоръчно имената на всички свои роднини по бащина и майчина линия, а така също да установи колко килограма е тежала покойната му баба и каква порода кокошки е отглеждал дядо му. А ако, не дай боже, пътникът си позволи дързостта да държи в ръката си фотографически апарат, тогава той е безспорно доказан заговорник срещу устоите на империята. Японската императорска полиция проучва чужденеца не само в най-дребните подробности на личния му живот и се рови в далечните корени на неговото родословие, но едва ли не изследва случайно хвърлената от него кибритена клечка, с която той е

запалил цигарата си. Разбира се, всемогъщият полицай в черната копринена униформа с бели ръкавици, който се разхожда на стотина метра от къщата ви, не е единственият, чието внимание е съсредоточено върху вас. Освен тоя така наречен омавари сан, сиреч „уважаемият господин, който обикаля наоколо“, има още цяла невидима армия от полицейски агенти, сътрудници и доносчици, които ви дебнат непрекъснато, преплитат се в краката ви и от време на време дори претърсват грижливо квартирата ви във ваше отсъствие.

Коя е причината за това недоверие на японските официални власти към чужденеца? Тя се корени преди всичко в дълбокото и непоклатимо убеждение, че всеки пришелец е по начало шпионин. В зависимост от страната, към която принадлежат и към която в момента императорското правителство има определено отношение, чужденците се делят на три категории шпиони: шпиони-неприятели, шпиони-приятели и шпиони-неутрални. Но за японската полиция тия категории нямат никакво значение и всички чужденци са подложени на еднакъв режим на наблюдение и гнет. Няма така също значение и това дали чужденецът живее от двадесет години в Япония, или е току-що пристигнал, дали е поканен от самото правителство, или е обикновен пътник. И единият, и другият са напълно равни пред японската мнителност и следователно — еднакво опасни. От тая именно подозрителност, както и от все по-засилващото се чувство за расово превъзходство у японските империалисти водят началото си и проявяваните към чужденеца недружелюбност, презрение и дори открита враждебност, които не могат да бъдат маскирани с никакви поклони и усмивки и които, за съжаление, се внедряват и в съзнанието на средния японски гражданин. Попаднал в Япония, чужденецът изведнъж се вижда съвсем изолиран и самотен и напразни са всички негови усилия да влезе в близки и приятелски връзки с когото и да било. Зад непроницаемата стена от усмихнати лица той не ще намери никаква топлота и сърдечност. И ония двама-трима японци, с които трябва да общува по неизбежност, в края на краищата се оказват добре тренирани сътрудници на японската полиция.

Като класичен пример на японското недоверие и

враждебност към чужденеца трябва да посочим случая с английския писател Лафкадио Хърн — един от най-възторжените почитатели на Япония. Тоя поклонник на екзотиката и на цветните раси пристига в Страната на изгряващото слънце през 1890 година — още в онова реформаторско време, когато се търсят чужденци. Той става учител по английски език отначало в Мацуе, после в Кумамото, а след това получава и професорска катедра в Токийския университет. Склонен към мистичната съзерцателност и особено чувствителен към всичко необикновено и легендарно, Лафкадио Хърн потъва веднага в новата действителност, която просто го омагьосва. Той се увлича така страстно в тая действителност, че се оженва за японка, приема будистката религия и се натурализира под японското име Коизуми Якумо. Довчерашният европеец се облича в кимоно, яде ориз с бамбукови пръчици и спи на рогозка. За него не съществува нищо друго освен Япония. Той славослови в произведенията си нейната старина и природа, нейните богове и обичаи, нейните песни и суеверия. И все пак Лафкадио Хърн чувствува, че не е истински Коизуми Якумо, че японците не могат да го приемат като свой човек, че те плетат интриги срещу него и го окръжават с усмихнато, но враждебно мълчание. Нещо по-лошо: колкото по-дълбоко прониква в японския живот и бит, толкова по-ясно изпъква в съзнанието му мисълта, че той е чужд на тях. И след като прекарва цели четиринадесет години в Япония, разочарованият будист решава да хвърли кимоното и да се завърне в Европа. Ала в навечерието на заминаването си той умира и остава завинаги в страната, която го е привличала като магнит. Забележителна е късата и горчива изповед на тоя своенравен англичанин: „Аз изучих Япония, за да се убедя, че никак не я познавам.“ Днес сантименталните и самурайски истории на Лафкадио Хърн са знамена на японската пропаганда, но ако той би възкръснал от будисткото гробище и би започнал нов живот в Страната на изгряващото слънце, японската полиция едва ли би го оставила на спокойствие.

Такова е отношението на Япония към чужденеца. Тя му се кланя с прелюбезна усмивка и му позволява да се разхожда из улиците и парковете, да посещава

чайните домове и магазините, да се любува на старинните гравюри и на изящните фигурки от слонова кост, но му забранява да дружи с японци, да носи фотографически апарат и да живее свободно, без досадната сянка на полицейския агент. Такава е японската действителност, зад чиито храмове, дворци и цъфнали вишни се разгръща тъмната нищета на един гладен и смазан от труд народ, комуто императорските историци напразно се мъчат да внушат, че води началото си от богинята на слънцето Аматерасу Оомиками.

ТОКИО 1943

Осем милиона хора, седем милиона плъхове и милиарди щурци, москити и водни кончета — това е живото население на японската столица през време на Втората световна война. Броят на полицаите (униформени и цивилни) не е точно установен поради несъвършенствата на съвременната статистика, която не може да обхване техния всекидневен прираст.

Между някогашното шогунско средище Йедо и днешната метрополия на империята не съществува особена прилика, макар че и досега в Токио няма канализация и повечето негови къщи напомнят първобитните жилища на Токугавската епоха. В центъра на столицата се издигат високи железобетонни здания и европейски сгради във всички възможни стилове. Две неизменни снимки украсяват туристическите реклами и пътеводители на Токио, за да подчертаят неговия величествен вид на модерен град. Едната снимка представлява грамадната постройка Маруноучи срещу гарата, а на другата е снет от птичи полет търговският квартал Гинза с универсалните магазини и с официалните учреждения. Оттук нататък, само на няколко минути от центъра, човек навлиза вече в безкрайната мрежа от тесни улички с типичните японски къщици и широко разтворени дюкянчета, които излагат на показ не само всичката си стока, но и живата домашна панорама на търговеца с цялото му семейство.

От ранна пролет до късно лято въздухът на Токио е огласен от неспирното металическо цвъртене на особения вид щурци семи. Към тоя звук трябва да се прибави през всички годишни времена и равномерното тракане на милионите дървени налъми гета, с които

японците се движат съвсем свободно по улиците и карат дори велосипеди. Най-сетне Токио има и трети своеобразен шум — това е тихото шуртене на вода, което иде от малките дворове на къщите с неизбежните водопадчета и поточета, лъкатушещи с живачен блясък край изкуствените скали от шуплив камък.

Японците — жени и мъже — носят националната дреха кимоно с всички добавки към нея — споменатите вече дървени налъми гета или сандалите зори, обути най-често на бос крак, късите платнени чорапи табн с отделна извивка за големия пръст, през който минава каишката на налъма или сандала. Жените се препасват с широки пояси оби, свързани на гърба с грамаден възел като възглавница, и така стегнати, едва дишат през горещите летни дни. Спасява ги само сгъваемото ветрило сенсу, забодено отпред на пояса им, за разлика от мъжете, които затъкват ветрилото си отстрани на кръста. Единственото несъответствие с традиционния женски тоалет е съвременната европейска прическа. Тя е заместила старинната фризура марумае, пред чиито многоетажни кокове изпадаха в умиление Лафкадио Хърн и нему подобните любители на японската екзотика. Днес марумаге декорира главите на гейшите и на старите жени и само в тържествени случаи украсява главите на съвременната японка. Европейското облекло е широко разпространено в Япония, особено сред мъжете. Те имат навика да носят панталоните си малко смъкнати, с по няколко гънки над обущата, и мнозина не закопчават долното копче на жилетката, смятайки, че тая предвзетост на европейските суинги е изобщо задължително правило при носенето на жилетка. С голяма почит между японските бюрократи и буржоазни среди се ползува жакетът, който, както казахме, се явява символ на техния „европеизиран“ дух.

Най-неподправени и мили са малките япончета на пет-шестгодишна възраст, чиято психика още не е осакатена от суеверия, предразсъдъци и самурайска дресировка. Те тичат по улиците и парковете и ловят водните кончета томбоо с дълги бамбукови пръчки, намазани на върха с овесено лепило. Или пък, събрани в кръг, играят на джанкен, като размахват ръцете си в разни хватки и се провикват с тънките си гласчета:

„Джан-кен-пон! Хооре-кооре-хос!“ — думи, които нищо не значат и напомнят нашенските „ала-бала-портокала“. Но щом тръгнат на училище, тия прекрасни човечета с живи, умни очи попадат веднага под влиянието на мракобесника-учител, който започва да ги затъпява със средновековния култ към императора и да ги подготвя за бъдещи богове, предопределени да завладеят света.

Според разписанието на природните явления сезонът на дъждовете нюубай започва от средата на юни и свършва към средата на юли. Тогава Токио е замрежен от неспирен дъжд, който лакира асфалта на улиците, дърветата, сивите кръгли керемиди на къщите, и целият град се превръща в гигантско лаково изделие. Мътното жълто слънце просветва през облаците и парливите му лъчи се разтапят в златисти изпарения. Сред тая нажежена влага астматиците поемат с мъка дъха си и по предметите се наслоява зелен прашец от плесен. Край ухото на човека се носи тънкото бръмчене на безброй невидими москити, които проникват през вратите и прозорците, през противонасекомните мрежи и дрехите и хапят настървено потната човешка плът. След периода нюубай, разбира се, дъждът не спира, а продължава да вали неофициално и без разписание. Понякога океанският вятър развява капките му и засипва стъклата на прозорците сякаш с игли.

И все пак, ако дъждовете са само досадни, тайфуните и земетръсите са просто опасни. Ураганът на тайфуна връхлита върху Токио обикновено през месец август и в продължение на няколко часа беснее с такава разрушителна сила, че изскубва из корен вековни дървета, събаря сгради, къса електрически жици, носи из въздуха домашна покъщнина. По време на тайфуна градът се върти в някаква адска вихрушка, която не могат да укротят никакви богове. В поредицата на природните явления земетръсите заемат челно място. Вулканичният японски архипелаг потръпва непрекъснато и сеизмографите отбелязват всеки ден по три-четири труса. Както седи в стаята си, човек внезапно усеща леко замайване, стените започват да пращят, прозорците потракват, вратата се отваря тайнствено и след няколко секунди всичко замира отново в покой. Но трусовете не винаги са тъй невинни. От време на

време японската земя се гърчи като разярено митологично чудовище и от лицето ѝ изчезват сред стихийни пожари и наводнения цели селища и стотици хиляди хора.

Такава е суровата японска природа, която се успокоява привидно през октомври и ноември. Тогава времето е слънчево и не валят дъждове. Тогава цъфтят хризантемите и Токио е забулен в платиненосинкава мъгла.

— — —

Ако не са грамадните йероглифни надписи и плакати, ако по асфалтовата настилка не тракат дървените налъми на неспирния поток от минувачи в кимона, Гинза би приличала на всяка многолюдна европейска улица. Преди войната тук е туптяло с могъщ и нервен ритъм златното сърце на търговията — сега то бие едва-едва, сякаш всеки миг ще спре. Народът няма пари и предпочита да зяпа, вместо да купува. А по витрините все още се виждат стоки: пъстроцветни коприни и брокатени пояси оби, емайлови вази, изделия от лаково дърво и от костенуркова черупка, накити от култивирани перли, най-различни кукли от дърво, от гипс и от глина, старомодни дамски шапки, пренесени от Европа с първите филми на Грета Гарбо, странни мъжки обуща, островърхи и корясали като сушена риба. И после, през всеки два магазина — очила, очила, очила и фотографически апарати, поразително напомнящи по форма лайки и кодакси, но с толкова първобитни обективи, че снимката с тях винаги изглежда направена по време на тайфун. Японската оптика наистина не стои на голяма висота, но затова пък японските компаси са забележителни. Никъде по Гинза човек няма да види часовници. Те са отдавна продадени и сега по витрините на някогашните часовникарски магазини са изложени в изобилие малки ръчни компаси с каишки. И понеже японците имат вродена слабост към всякакъв вид механизми, те купуват тия компаси, носят ги на ръцете си вместо часовници и са доволни. Вярно е, че компасът не може да измерва времето и изобщо да се сравнява със сложния часовников механизъм, но все пак и той има стрелка и показва поне

посоката, в която се движиш. А за средния японец това е предостатъчно, защото всъщност часовете на неговия собствен живот се измерват от божествения часовник на императора.

От време на време минувачите хлътват в полутъмното преддверие на някоя антикварница, където ги облъхва студената тишина на един недействителен свят. Те пристъпят бавно и разглеждат с благоговейно смирение натрупаните наоколо предмети. Ето бога на мъдростта Фукурокуджин със своята необикновено висока глава, ето дебелия и безгрижен бог на веселието Хотей с разголен корем, ето червената кълбовидна фигурка на будисткия монах Дарума, който прекарал цели девет години в неподвижно съзерцание и загубил нозете си, ето още безброй други божества и герои на японската митология. Но общото внимание е устремено не в тия идоли, нито в позлатените семейни олтари от лаково дърво, нито в окачените по стените картини — щампи и какемона. Има нещо друго, което привлича погледите на всички.

В средата на антикварницата, зад широка стъклена витрина, са кръстосани две тежки самурайски саби. Мълчаливите посетители стоят прехласнати пред това видение, изплавало из сянката на миналото, и не мърдат. Средният японец е готов да замени кимоното с европейски дрехи, ориза — със свински котлет, йероглифните знаци — с латиница, но в никакъв случай не би могъл да се откаже от езическата си почит към самурайската сабя катана. В Япония сабята се пази като свещен предмет и всяко невнимание към нея се смята за обида, нанесена на нейния собственик. Тежко на оногова, който си позволи дързостта да прекрачи оставената на земята катана. Той опозорява завинаги името си и рискува да бъде обявен за опасен враг на империята. Самурайската сабя символизира не само агресивността на японския империализъм, но и неговата безогледна жестокост. До 1867 година, сиреч до самото навечерие на ерата Мейджи, в Япония все още е съществувал зловещият обичай тамешигири, или така наречения „опитване на сабята“. Тогава всеки самурай, притежател на нова сабя, е имал законното право да застане привечер на някоя улица и да отсече главата на първия без-

защитен минувач. Днес обичаят тамешигири не съществува, но самурайската сабя осъществява грабителския идеал за Велика Източна Азия. И макар че нейното острие чертае с кървави йероглифи историята за масовите кланета на мирния китайски народ и на туземците в завоюваните острови, преклонението пред тоя мрачен символ на насилието стига до култ. Заминаващите на фронта офицери плащат фантастични суми за ония старинни саби, чиято дръжка е облечена в акулова кожа и е омотана с най-тънка копринена нишка. Съвременните японски самураи са дребни на ръст, носят зелени куртки с брич-панталони и жълти ботуши. Техните къси фигурки с ниско остригани глави изглеждат твърде гротескни с големите извити саби, които стигат почти до мишниците им. Но това не им пречи да имат горд и самоуверен вид особено когато държат в ръката си някоя самурайска катана. Според вярването, в острието на такава сабя е скрита душата на нейния майстор и затова японците грижливо бдят да не би тя случайно да се изпари. Иначе трудно може да се обясни защо мнозина офицери носят сабята си не само в обикновена кожена ножница, но и в нарочно ушит платнен калъф, здраво стегнат около дръжката.

На Гинза се намират големите универсални магазини, които военновременното производство е запълнило с бамбукови или хартиени изделия. Металически предмети почти не се виждат. Япония се готви за стогодишна война, а вече на втората година от обявяването ѝ императорското правителство нарежда да се предават за нуждите на армията железните огради, бронзовите паметници, водосточните тръби, отоплителните радиатори на европейските здания и дори ножовете и вилиците, доколкото те съществуват изобщо в японските трапезарии. Бамбукът, който бе изместен от желязото в градивния кипеж на ерата Мейджи, се връща отново в живота. Неговото приложение в индустрията стига чак до производството на грамофонни игли. От бамбук не могат да се правят само трамвайни и железопътни релси, оръжия и снаряди.

Пред вратите на универсалните магазини „Мацуя“ и „Мицукоши“ стоят постоянно японки с някакво бяло платно в ръцете, изпъстрено с червени бодове.

Те се кланят на минаващите жени и ги молят да ушият по един бод на платното. След като съберат по хиляда бода, японките правят от тия платна пояси-амулети, наречени сеннин-хари, които подаряват на близките си, заминаващи за фронта. Но както радиаторите и вилиците не могат да спасят разклатената военна индустрия на Япония, така и чудотворните пояси с хиляда бода не могат да запазят японските войници от смъртоносния вражески куршум.

Вечер по Гинза изникват дълги редици сергии, на които амбулантни търговци и занаятчии излагат своята пъстра стока. В тоя открит пазар може да се намери всичко: дървени налъми и сламени сандали, порцеланови изделия, ветрила, пръчици за ядене, капани за мишки, бамбукови кафезчета за щурци колкото кибритена кутия, позлатени гипсови статуйки на Наполеон и Бетховен (и двамата родени в японски калъпи) и дори ножове за харакири, макар че днес японците не са любители на тоя род самоубийство. Край сергиите се виждат изрезвачи на силуети и изобретатели на всякакви фокуси, събрали около себе си купчинки от любопитни. Самотен в своя пророчески занаят, седи до малка масичка под светлината на тайнствен фенер с йероглифи и някой гладен хиромант, който предсказва бъдещето само за няколко сена[1]. Най-сетне върху самия тротоар са разгънати рогозки с най-неподозирани вехтории от всички краища на света. Редом с празното шишенце от парижки парфюм тук се търкаля мюнхенска халба за бира, седефено пейзажче на Женевското езеро или почернял руски пагон, изминал странен път от някогашната битка при Порт Артур до днешната дрипава рогозка на уличния продавач.

Към полунощ Гинза опустява и от подвижния пазар остават само късове хартия, които вятърът развява по асфалта на обезлюдената улица.

— — —

Японската къща прилича на грамадна детска играчка. Зад нейните външни стени е скрита някаква

[1] Сен — дребна монета, равна на една стотна от йената (б. а.).

невидима пружина, която движи хората вътре и ги прави да изглеждат почти недействителни. В тая курдисана играчка всекидневният живот на средния японски гражданин протича сред поклони и усмивки, с точно отмерени жестове, със строго определени церемониални правила. Още в преддверието на къщата японецът си събува дървените налъми, сандалите или обущата и слага на нозете си чехли. В японска къща и в японски чаен дом се влиза само по чехли. Ето едно голямо неудобство за чужденеца, който живее в Япония. Той трябва да мисли постоянно за краката си и да си обува всеки ден здрави чорапи, защото не знае дали няма да му се случи да отиде в някой чаен дом, или да посети къщата на някой японец, макар че японските къщи обикновено са затворени за чужденци.

Подът на играчката-къща е излъскан като стъкло и е покрит с татами — тънко плетени рогозки от оризова слама. Стените са съчетание от дървени рамки и решетки, облепени с хартия. Те се плъзгат по жлебове в пода и според желанието на стопанина цялото помещение може да се разделя на отделни клетки или да се превърне в една голяма стая.

Японската къща плува в мека светлина, която прониква отвън през закнижените стени. В нея няма прозорци и завеси, няма кревати, маси, столове, гардероби, печки. Японците спят на пода и се отоплявят през зимата с глинени мангали хибачи, наследени от далечните векове. Наредбата наоколо е проста, лека, подвижна. Тук има само рогозки, една ниска масичка от лаково дърво и две-три възглавници за сядане. В тясната ниша токонома е поставена ваза с цветя и традиционният сгъваем пейзаж какемоно, който се сменява според сезона. И това е всичко. Пред европейското жилище с неговите неизбежни кресла, кушетки, килими, килимчета, семейни портрети, етажерки и табуретки, отрупани с безброй дреболии, японската къща изглежда празна и необитаема. От тая тържествена пустота лъха студенина и неприветливост.

Чужденецът изпитва истинска мъка сред такава обстановка. Той има чувството, че е твърде недодялан за тая чуплива играчка и че при най-малкото непредпазливо движение може да спука някоя от книжните стени, да удари главата си о тавана, да събори целия

дом, построен сякаш на шега. Но ето че домакинът дръпва една стена и гостът въздъхва с облекчение. Пред погледа му се открива малка градинка с изкуствени скали и шуртящо водопадче, с калдъръмена пътечка и каменен фенер. Тук растат дървета-джуджета — вишни на петдесет години, дъбове на двеста години, които се побират в саксии.

За чужденеца много неща в Япония са просто необясними и парадоксални. Строежът на японската къща например започва от покрива, който се сглобява най-напред и се поставя наблизо до бъдещата постройка.

— — —

Средният японски гражданин, когото ние ще наричаме Ямазаки сан, е интересна личност. Той е нисък на ръст, носи зелена чиновническа униформа и очила, знае около четири хиляди йероглифа и с право може да се смята за интелигентен човек. Ямазаки сан работи в някакво държавно учреждение и под пръстите му постоянно трака малкото сметалце соробан. От време на време той дига телефонната слушалка и води безкрайни делови разговори с колегите си от други учреждения и предприятия. „Мòши, мòши!“ („Ало, ало!“) — провиква се със служебна сериозност Ямазаки сан и когато му се обадят от другия край на жицата, той става от стола си и започва да се кланя усмихнат на невидимия си събеседник, като му съобщава какво е времето днес и какви са изгледите за утрешния ден. После, все тъй усмихнат, се извинява за безпокойството и чак на края решава да заговори за същината на работата, след което отново се извинява и отправя многобройни благопожелания към събеседника си. Така разговаря Ямазаки сан по телефона и нищо не е в състояние да промени тоя негов стил на разговор. Ако в дома му случайно избухне пожар, той ще вземе пак тъй сериозно слушалката и пак тъй усмихнат ще започне да осведомява дежурния пожарникар за времето, да му иска извинения за безпокойството и докато пожарникарят разбере къде трябва да се изпрати пожарната команда, къщата на Ямазаки сан ще бъде вече изгоряла.

При запознаване освен обичайните поклони и усмивки Ямазаки сан предлага и визитната си картичка, която заменя същевременно всякаква официална карта за самоличност. Той изразходва годишно няколко хиляди визитни картички и събира толкова чужди. За да подчертае доброто си възпитание, Ямазаки сан поема шумно въздух през стиснатите си зъби и това съскане се смята за израз на най-голяма японска учтивост.

Ямазаки сан вярва непоколебимо в божествения произход на императора и в превъзходството на расата ямато над всички други раси. Той живее с езическия култ към миналото, благоговее пред самурайската сабя, прекланя се пред божествените души на своите праотци. За него легендата е много по-реална от действителността и мозъкът му е омотан в гъста паяжина от предразсъдъци, суеверия и великояпонски теории. Затова редица съвременни явления и факти са му съвсем чужди и необясними. Ямазаки сан например не може да си представи, че китайците и корейците имат също право на свобода и независимост и че те не се нуждаят от японско опекунство. Той не може да проумее защо японският пролетариат стачкува за увеличение на надницата си, а не я приема като дар от боговете. Най-сетне Ямазаки сан не се съмнява нито за миг, че Япония може да загуби войната.

Ямазаки сан е интимен приятел на махленския полицай омавари сан (уважаемия господин, който обикаля наоколо) и негов предан помощник. Той му поверява всички сплетни в махалата, осведомява го за всяка съмнителна проява на съседа си, за всяко чуждо посещение в тая или оная къща. За Ямазаки сан полицията е най-сигурната опора на империята и на нейните свещени традиции.

В моменти на затруднение Ямазаки сан има навика да се почесва по тила. Ако му зададете някой въпрос, на който не иска да отговори, той се прави, че не ви чува, и в такъв случай лицето му приема съвсем глупав израз.

Учтивостта на Ямазаки сан стига дотам, че той нарича плъха незуми сан (господин плъх), а императорския кон удостоява с генералски чин. Когато преживява нещастие, Ямазаки сан се усмихва. Когато съобщава за смъртта на близък човек или изказва съболезнования за чужд покойник, пак се усмихва. Изобщо лицето му е винаги усмихнато, за да не смущава душевното спокойствие на събеседника си. Тая негова учтивост, разбира се, не му пречи да се отнася с открито презрение към жена си и да проявява непримирима враждебност към всички азиатски народи.

След работа Ямазаки сан обича да се повесели в някой чаен дом, да се позабавлява с гейшите, да си пийне саке. Да го придружим, прочее, до чайния дом, който сияе с особен блясък в пъстрия букет на легендите за Япония.

— — —

В тая топла вечер ние дълго обикаляме из покрайнините на Токио. Ту се губим в сянката на притихнали храмове, пред чиито стълби се зъбят страшни будистки чудовища, ту минаваме край малки дюкянчета, където полуголи стари японци седят неподвижни като идоли и търпеливо чакат купувачи на своите книжни ветрила, бамбукови играчки и порцеланови статуйки на богинята Кванон.

Най-сетне ние потъваме в една глуха уличка на квартала Мукоджима. От двете страни на уличката се редят малки двуетажни къщици, долепени една до друга, с мъждиво блещукащи йероглифи над вратите. Това са чайните домове — последните дишащи заведения сред безкрайната пустош на японската столица, зловещо смълчана от далечния тътен на войната.

Ямазаки сан оглежда колебливо къщите, които си приличат толкова много, мърмори нещо по японски и изведнъж открива познатия дом.

Тихо разтваряме една врата (В Япония всичко се върши тихо) и по тясна калдъръмена пътечка се приближаваме до друга врата, на чийто праг ни посреща стара японка в кимоно и с марумаге на главата.

— Комбан-ва! Йоку ирашаймашита![1] — казва усмихната японката, като се покланя дълбоко.

Кланя се и Ямазаки сан и тая взаимна размяна на поздрави трае около пет минути. Според японския обичай, когато двама японци се поздравяват, всеки прави

[1] Добър вечер! Добре дошли! (б. а.)

дълбок поклон срещу другия с притиснати на коленете длани. После те се изправят почти едновременно, поглеждат се косо, само с крайчеца на едното око, разменят си учтивости и пак се кланят. След това отново се изправят, отново се душат недоверчиво, отново любезничат и се кланят за трети път. След третия поклон сложната поздравна церемония може да се сметне за завършена, но тогава пък добре възпитаните японци започват неизбежния разговор за времето, и то с такава сериозност, сякаш и двамата са професионални метеоролози. Едва след като те говорят най-малко още пет минути дали ще вали дъжд, или ще грее слънце, бариерата помежду им се дига и всеки вече е свободен да приказва по-просто и естествено.

Когато влизаме в полуосветеното преддверие на чайния дом, нас ни чака ново изпитание. Тук ние трябва да си събуем обущата и да сложим на нозете си някои от ония чехли, които стоят наредени покрай стената. Докато аз седя на стъпалото и се събувам, Ямазаки сан е вече по чехли. Японецът притежава забележителна ловкост да се освобождава от обущата си. Достатъчно е само да тръсне веднъж крака си във въздуха и обувката му, почти винаги широка и развързана, се изхлузва съвсем леко.

Изкачваме се на втория етаж, където стопанката на заведението плъзга встрани една книжна врата и ни въвежда в малка стаичка. Както в другите чайни домове, така и тук подът е покрит с рогозки, в единия край е сложена ниска маса от лаково дърво, а край масата са наредени меки възглавници за сядане. Никакви други предмети не се виждат наоколо освен ваза с цветя и пейзаж с планината Фуджи, поставени в свещената ниша токонома — тоя олтар за цветя и картини, в който вехне еднообразната украса на всяка японска къща.

Много се е писало за гейшите и за японските чайни домове (странно наименование на заведения, в които чай почти не се пие). Повечето автори изопачават така възторжено действителността, че наистина карат читателя да въздиша мечтателно и искрено да съжалява, задето не се е родил в Япония. Самите японци хранят още по-благоговейно отношение към чайните домове, но това е тяхна вродена слабост и ние не трябва

да им се учудваме. Японецът пристъпва в чайния дом като в храм и щом кръстоса нозете си пред ниската лакова маса, започва да се чувствува вече като в кабаре. След всяка изпита чашка саке сантименталното му въодушевление непрекъснато расте и когато той сръбне достатъчно количество от тая оризова ракия, става червен като рак и се преобразява до неузнаваемост. Тогава синът на слънчевата империя излиза от своята азиатска затвореност, развеселява се, пее старинни песни и в това харемско настроение у него неочаквано се пробужда непреодолимото желание за шегобийство — да остроумничи и да разсмива гейшите с наивни духовитости и закачки. За японеца чайният дом не е само място за развлечение. Тук се уреждат търговски сделки, изглаждат се семейни недоразумения, уговарят се бъдещи бракове, обсъждат се политически въпроси. Тук японското министерство на външните работи Гаймушо дава официални приеми на чуждите дипломати. През 1943 година същото министерство честувува тригодишнината от сключването на Тристранния пакт в един чаен дом при най-весела обстановка, с танцуващи гейши и затова може би краят на силите от оста беше така водевилен и безславен.

Току-що сме седнали на меките възглавници край масата, и в стаята се явяват три гейши в пъстри копринени кимона. За тях ние очевидно сме някакви живи светци, защото още със самото си влизане те падат ничком на рогозките и ни поздравяват с метани. След това езическо поклонение пред нашите неземни личности гейшите се приближават със ситни стъпки към нас, коленичат и сядат върху обърнатите си пети. Ако чужденецът пожелае да им подражава и се опита да заеме същото седнало положение, след една минута само той ще почувствува такива адски болки в ставите, че когато се изправи, трудно ще може да стои на нозете си. Но за японците тая поза е съвсем естествена и дори удобна.

Започва се нова церемония с нова размяна на любезности. Ямазаки сан си поема шумно въздух през стиснатите си зъби и разговаря поред с трите гейши. Той ги разпитва за имената им, осведомява се покровителствено за здравето им, предлага им цигари. Гейшите се кланят признателно и се заливат в безпри-

чинен смях, за да подчертаят не само доброто си настроение, но и своето отлично възпитание. И сред това учтиво съскане през зъби и угодническо кикотене се разнасят в най-различни тонове познатите възгласи на взаимно учудване и изненада: „А соо дес-ка! А сон-скаа! А со дес-нее!?!“ Стопанката на чайния дом наблюдава питомките си с явно задоволство, после им дава мълчаливо знак да пристъпят към втората част на забавата. Тогава гейшите стават и със същия ситен вървеж на курдисани кукли изчезват зад книжната врата.

Минават няколко минути и трите девойки се връщат с големи подноси в ръце. Върху ниската маса пред всекиго от нас се слагат по десетина чинийки и купи, пълни с най-чудновати японски лакомства: супа от водорасли, късчета сурова риба, варени бамбукови връхчета, панирани листца от цвят на хризантема и всевъзможни други екзотични деликатеси, чийто произход чужденецът в никакъв случай не може да разгадае. Наглед всички тия загадъчни ястия са все пак приемливи, но щом човек ги сложи в устата си, има чувството, че е изправен пред най-опасното вегетарианско изпитание. Супата от водорасли например напомня вмирисана гореща вода, в която плуват нишки от зелена прежда, а панираните хризантеми по нищо не се различават от пържен в брашно станиол. Само оризовите топки, наредени в широка чиния на масата, изглеждат истински, но те пък са примесени с някакви особени подправки, които придават на ориза вкус на варен каучук. Разбира се, в тия гладни военни години, когато жителите на Токио получават месечно по едно яйце и по деветдесет грама месо, а седмичната им оризова дажба едва се равнява на шепа ориз, наредените пред нас блюда представляват истинско разточителство за японеца.

Ямазаки сан отхлупва нетърпеливо капака на черната лакова купа пред себе си и като чистокръвен потомък на богинята Аматерасу Оомиками започва да сърба шумно горещата супа от водорасли. Топла пара облъхва лицето му и замъглява стъклата на очилата му. Личи си, че апетитът му е прекомерно изострен. Като свършва със супата, той се нахвърля безразборно върху останалите чинийки и панички, върти между

пръстите си тънките пръчици за ядене и с неподражаема сръчност поднася до устата си ту късче риба, ту оризова топка, ту нещо друго. Аз се мъча да го следвам, но не ми върви. Моята супа е наполовина изпита, а проклетите дървени клечици постоянно изпускат върху нозете ми всяка хваната хапка. Слава богу, че найсетне съзирам в една чинийка спасителните сора-маме — зърна от нашенска бакла — които, макар и зелени, са несравнимо по-вкусни от всичко останало. Аз пресягам направо към чинийката и съвсем сигурно поемам зърната с два пръста.

Докато ние ядем или, по-право, докато Ямазаки сан яде, а аз се залъгвам със сора-маме, гейшите отстрани непрестанно ни наливат саке в малки порцеланови чашки. Ракията е слабичка и има не много приятен мирис, но тя е любимото питие на японците. Поради войната производството на саке е ограничено, ала все пак всеки японец получава на месец по два литра срещу купон. Това количество, разбира се, съвсем не е достатъчно за бохемски настроените верноподаници на императора и те си набавят недостига или на черна борса, или в чайните домове, където посетителят има законното право да изпие сто грама саке, а понякога дори и повече, ако се ползува с благоволението на стопанката. Тук трябва да отбележим, че средният японец обича алкохола, но не може да издържа продължително пиене и да се бори със силни напитки. На един прием в съветското посолство в Токио по случай празника на Октомврийската революция четирима висши чиновници от японското министерство на външните работи бяха любезно изнесени на ръце, понеже се оказаха безсилни да устоят на руската водка. Колкото и странно да изглежда, пиянството в Япония не само не е осъдително, но, напротив, се смята за своенравна проява на героизъм и на мъжко достойнство. Когато някой японец се напие, всички негови приятели и роднини ликуват и после седмици наред разправят с радост как, да речем, Сато сан се напил и какво станало след това. Сам Сато сан се чувствува дълго време като юбиляр и щом подвигът му почне да се забравя, той се напива отново и по тоя начин постоянно поддържа престижа си сред обществото.

Според приетата обредност в чайния дом гостът

е длъжен да предложи на гейшата, която му прислужва, саке от собствената си чаша. Затова и ние поднасяме от време на време нашите пълни чашки на коленичилите край масата гейши. Те ги приемат с усмивки и поклони, изпиват на един дъх ракията и като изплакват чашите в нарочно поставената купа с гореща вода, връщат ни ги пак с усмивки и поклони. Но ето че и незаконно поднесената ни дажба саке е вече изпита. Ямазаки сан, разбира се, е мислил предварително за настъпването на тоя съдбоносен миг и сега се проявява като същински чародей. Съвсем неочаквано той бръква в задния джеб на панталона си и измъква оттам едно плоско шишенце с уиски. Ефектът от тая негова постъпка е поразителен. Сред общата изненада Ямазаки сан държи половинчасова реч и обяснява надълго и нашироко как това уиски, оригинално шотландско, му било подарено от някакъв приятел, който го бил купил в Шанхай, и тъй нататък. После знаменитото шишенце минава от ръка в ръка и всяка гейша, за да засвидетелствува вниманието си към госта, пита с учтиво любопитство: „Това уиски ли е?“ — на което Ямазаки сан отговаря блажено: „Да, това е уиски!“ Тогава гейшата се провиква учудено: „А соо дес-ка!“ — и предава шишенцето на следващата гейша, която повтаря точно същия въпрос и изразява учудването си точно по същия начин.

За Ямазаки сан целият тоя безсмислен разговор и тая измерена с милиметри учтивост могат да имат някакъв дълбок смисъл, могат да крият в себе си неповторимо очарование, но за чужденеца, чистосърдечно казано, всичко туй е твърде скучно. В чайния дом човек изпитва мъчителното чувство, че се намира на милиони километри далеч от действителния свят. Това, което тук, зад книжните стени, изглежда живот, е всъщност само бездушно отражение на живота, пречупено през хиляди церемониални условности и формули, един нерадостен парад на кукли, които са осъдени да играят ролята на живи същества.

Вечерята завършва с обичайната чаша зелен японски чай без захар. Започва третото и последно действие на забавата: танцът на гейшите. Трите девойки излизат навън и след малко се явяват отново. Една от тях носи триструнния инструмент самисен и коленичи в дъното на стаята. Другите две застават встрани. Сега трите гейши изглеждат странно тържествени като на старинна гравюра. В настъпилата тишина избръмчават еднозвучните тъжни струни на самисена и коленичилата девойка запява провлечено древна японска песен. Двете танцьорки извиват бавно телата си и зачупват отсечено ръце. Тоя пантомимен танц, който иде от епохата Токугава, събужда у Ямазаки сан задрямалото му феодално чувство. Той глътва чашка уиски, разтърсва вдъхновено глава и започва да приглася. Гейшите танцуват, самисенът маркира стъпките им.

У мнозина европейци съществува погрешното убеждение, че гейшите са леки жени. Без да бъдат девственици, те не са проститутки. Тия бедни селски девойки са напуснали своите бамбукови колиби още като малки деца и са дошли в града, за да спасят родителите си от гладна смърт. Милосърдните стопанки на чайните домове са броили на бащите им по четири хиляди йени[1] и срещу тая сума са взели под своя закрила бъдещата гейша. И всичко туй е станало без насилие, чисто по японски — с взаимни поклони и с неизбежната размяна на безброй любезности. Понякога, разбира се, бащата на момичето остава само с няколкостотин йени в ръка, защото е стар длъжник на държавата и трябва да си плати данъците, но в такъв случай той живее поне с утехата, че императорските бирници го смятат за честен човек. След сключването на спогодбата между родителите и стопанката на чайния дом малкото момиче се откъсва от родното си гнездо и отива да живее в къщата на своята благодетелка. Там тя го възпитава на добри обноски, учи го да танцува и да свири на самисен, дресира го да се усмихва във всяко време. Когато девойката навърши петнадесет години и бъде превърната в послушна кукла, тя получава званието гейша, облича се в копринено кимоно на зряла мома, лакира чудноватата си прическа марумаге с масло от камелия и боядисва лицето си с порцелановобяла помада, за да заличи от образа си всяка следа на жив човек. Така натру-

[1] Една йена е равна на около 20 лева по курса от 1943 (б. а).

фена, гейшата пристъпва прага на чайния дом и до двадесет и седем годишната си възраст вехне зад неговите дървени решетки и книжни врати, като забавлява гостите и им налива саке. По-рано от тоя срок тя няма право да напуска своята господарка и да се завърне при родителите си, освен ако не се откупи, което почти не се случва. Някога е имало прочути гейши, които са се омъжвали за видни японски държавници и са играли роля в политическия живот на страната. Днес видните японски държавници предпочитат да бъдат само акционери в чайните домове, където гейшите са скромно надарени артистки. Традицията е запазила и едните, и другите за слава и чест на императора, под чието височайше покровителство се извършва тая срамна покупко-продажба на хора, макар че подобен род търговия е официално забранена в Япония.

Ямазаки сан допива последната глътка уиски и става стопроцентов джентълмен. Лицето му отдавна е обагрено с оная гъста руменина, която издава прекрасното му настроение, и той решава да извърши някакъв нечуван подвиг. Когато звуците на самисена замират и двете танцуващи гейши се покланят дълбоко, Ямазаки сан дълго възхвалява техния талант, после става от възглавницата и пришепва нещо на едната танцьорка. Тя кима одобрително с глава, излиза бързо навън и донася отнякъде един грамофон и кутия с плочи. Няколко минути по-късно иглата на мембраната засъсква предупредително и в стаята се разнася острото тенекиено мяукане на някакво танго. Ямазаки сан пристъпва към осъществяването на замисления от него невероятен подвиг, хваща една от гейшите и започва да се върти с нея върху рогозките. От време на време той извръща глава към мен, поглежда ме победоносно и очевидно иска да разбере дали съм смаян. Аз наистина съм смаян, но не от неговото забележително хрумване, а от смешната подробност, че той и гейшата танцуват по чорапи, и то под звуците на вражеска американска музика, която е забранена. Тангото се размотава неудържимо и един свиреп човешки глас повтаря така ожесточено „Ай лъв ю“, сякаш ругае някого, а не шепне любовно признание. Какви са тия японски патриоти, които търпят

подобни песни и не зачитат собствените си закони особено сега, когато се готвят за десант в Австралия?

Навярно Ямазаки сан би сложил на грамофона още някоя американска плоча и би продължил да танцува напук на правителствените наредби, ако полицейският час не е отдавна минал. В съседните стаички не е останал вече нито един посетител. Ние сме последните гости, които злоупотребяват с проявената към нас любезност. Ямазаки сан мушва тайнствено в ръката на стопанката адреса, на който тя ще изпрати нашата сметка. В японските чайни домове добре възпитаните клиенти не вадят пари и не плащат консумацията си веднага.

Сбогуваме се и се кланяме. Веднъж. Два пъти. Три пъти. Обуваме обущата си и отново се кланяме. Веднъж. Два пъти. Три пъти. В полуосветената рамка на вратата остават четири женски фигури, които продължават да се кланят.

Милиони щурци свирят в топлата звездна нощ.

— — —

В седми век от нашата ера японците заимстват китайската йероглифна азбука, като я приспособяват към особеностите на своя език. Китайските йероглифи изобразяват цели думи и понятия, а не отделни букви и срички. Те се изговарят различно на китайски и японски. Към края на девети век се създават и двете слогови азбуки катакана и хирагана от по петдесет и един знака, съставени от съкращенията на някои китайски йероглифи. В катакана са взети отделни елементи от графичното изображение на йероглифа, а в хирагана всеки знак е опростен бързопис на цялата йероглифна фигура. Въпреки съществуването на двете слогови азбуки днес нито една от тях не се употребява самостоятелно. Съвременното японско писмо е съчетание от китайски йероглифи и от знаците на катакана и хирагана. Затова, противно на европейските правила, изучаването на едната или на другата азбука съвсем не е достатъчно, за да може да се чете японска книга или вестник. Японският читател трябва да познава добре и още няколко хиляди йероглифа.

Китайската азбука канджи наброява над тридесет хиляди йероглифни знака. Задължителното първоначално образование предвижда две хиляди йероглифа, средното — четири хиляди. Студентите във висшите учебни заведения товарят мозъка си с още някоя и друга хиляда, като не се смятат математическите формули и научните термини, за чието обяснение трябва да владеят и някой европейски език. Японците пишат чуждите собствени имена и думи със знаците на азбуката катакана. Но тъй като в японския език не съществува звукът „л“, който е заменен със звука „р“, а японската фонетика не търпи две или повече съгласни заедно (с изключение на „дж“ и „дз“), обикновено се получават такива странни звукосъчетания, които нямат нищо общо с оригиналната чужда дума. Японците пишат и произнасят не Аляска, а Арасука, не Карл Маркс, а Каруру Марукусу, не Брюксел, а Бурацусеру. Те наричат Англия Ейкоку, а Америка — Бейкоку.

В тия непроходими йероглифни джунгли мисълта никога не може да се разкрие в своя точен израз. Нейното писмено изображение плува в мъгла от догадки и съчетания на различни понятия. На японски език човек се нарича „хито“, сила — „чикара“, кола — „курума“. Но йероглифите на тия думи, наредени един до друг, се четат „джин“, „рику“, „ша“ и образуват думата „джинрикуша“ (съкратено рикша), сиреч — кола, карана от човек. Думата „хаши“ значи мост, но значи и пръчици за ядене. Същата дума има над десетина други значения и се пише с различни йероглифи. Често пъти, за да могат да се разберат, двама японци чертаят с пръст върху коляното си съответния йероглиф на думата, която затруднява разговора им.

Докато с усвояването на латиницата или кирилицата човек може да овладее всяка наука и да се самообразова, японецът трябва да се изкачва по стълбата на познанието с постоянно растящ товар от писмени знаци. При такава степенувана грамотност хората от народа остават, естествено, на първото стъпало и нямат възможност да вървят напред. Императорската просветна политика съзнателно преграждa пътя на народа към неговото духовно развитие, като издига отпреде му непреодолима стена от йероглифи. Така

се пазят устоите на империята и съществуващият обществен ред. Обикновеният японец разполага с толкова йероглифи, колкото са му необходими, за да разбере, че е потомък на богинята на слънцето или че животът му е обречен на императора. И все пак по някакви невидими пътища до неговото съзнание стигат истини, които го вдъхновяват да се бори за своите човешки права и да мисли не тъй, както се иска на управниците.

Японските книги започват от края — първата страница на наша книга е последна в японската. Отделните знаци се пишат отдясно наляво, отвесно или хоризонтално. Както в разговор, така и в писмата си японските бюрократи остават верни на навика си да се занимават с времето и със сезонните явления. Дори в официалните писма, разменяни между разните учреждения и министерства, животрептущият въпрос за времето стои на първо място. Едва след обявяването на войната тая словесна винетка е изхвърлена с нарочно правителствено постановление, за да се придаде относителна деловитост на служебната кореспонденция, която е запазила всички други церемониални форми на обръщение.

Когато японците разговарят, след всяка фраза се чува възклицанието: „А соо дес-ка!“ Тоя странен израз означава учудване и изненада, но най-често се употребява, за да подчертае известна отзивчивост към думите на събеседника. Ямазаки сан казва например, че е бил при зъболекаря. Накамура сан веднага отговаря: „А соо дес-ка!“ Или пък Накамура сан съобщава, че е дал часовника си на поправка. Ямазаки сан се провиква: „А соо дес-ка!“ Изобщо възклицанието „А соо дес-ка!“ е квинтесенция на приличието и солта на разговора, при който се разплитат крайно сложните взаимоотношения между японците.

Красноречието изображение на йероглифа не характеризира човешкия почерк. Затова на официални документи японците слагат под саморъчния си подпис и печати. Всеки японец има свой личен печат, на който е изрязан някакъв йероглиф с различни орнаменти. Личният печат на японеца е неповторим, както е неповторим дактилоскопният отпечатък на палеца. Ямазаки сан носи винаги у себе си дървеното

си печатче и едно кръгло тампонче, напоено с цинобърен туш. Когато трябва да узакони подписа си, той вади с особена тържественост от джеба си печатчето и тампончето и слага върху хартията символичния белег на своето име: червено квадратче с йероглифа на думата „яма“ (планина) и с безброй опашчици и криволици, измислени от самия Ямазаки сан.

— — —

Япония се гордее с напредналата си техника и индустрия, с електрическите влакове и европейския си жакет. Но седемдесет години след нейното „европеизиране“ по улиците на Токио редом с автомобилите и велосипедите се движат и рикши. Императорските тълкуватели на съвременната японска действителност обясняват това явление като някаква мила традиция, като оригинална проява на японския бит. Тия обяснения, разбира се, са толкова убедителни, колкото и всички други легенди, които забулват истината.

Човекът-кон, наречен курумая, тича по цял ден из улиците и тегли високата двуколка точно така, както са я теглили неговите събратя преди векове. Той шляпа по асфалта със също такива сламени сандали или боси нозе и се носи със същия равен тръс. Само пътникът в двуколката не е някогашният търговец или сановник, а някой съвременен спекулант или бюрократ.

Бедният курумая не знае почивка. В дъжд и виелица, в зной и студ той мъкне зад подскачащите си пети самодоволния човешки товар и вятърът пронизва обляната му в пот снага през парцаливата дреха, дамгосана на гърба с йероглифа на неговия проклет занаят. Понякога неуморният бегач се задъхва и кашля, понякога храчи и кръв. И един прекрасен ден, когато цъфтят вишните или хризантемите, неговата изтощена конска сила угасва завинаги и в празната рикша се впряга друг бедняк.

Чест и слава на модернизирана Япония, в която човекът все още играе ролята на впрегатен добитък!

В щастливата империя могат да се наблюдават и други интересни гледки. Императорският дворец в Токио е ограден с каменна стена, която се оглежда в спокойната тъмна вода на канален пояс. Самият дворец се крие дълбоко навътре зад стената сред обширен парк със стари дървета. Цялата площ наоколо е императорска и дори жабите край канала са провъзгласени също за императорски жаби.

По всяко време на деня пред високата стена стоят замръзнали в благоговейни поклони мъже и жени, деца и старци. Когато трамваят минава край двореца, ватманът намалява хода и всички пътници стават от местата си, за да се поклонят към светилището, в което живее негово божествено величество император Хирохито.

— — —

Япония е не само страна на боговете, но и свърталище на всякакви духове и привидения, които играят съдбоносна роля в живота на човека. В това отношение тя напомня донякъде Англия, с тая разлика, че докато английските призраци са обикновено от благороден произход и живеят в замъци, японските юрей имат по-ниско обществено положение и се разхождат свободно из цялата империя, като се явяват твърде често и в образа на животни. В Токио освен многобройните храмове на най-различни божества съществуват и стотици махленски параклисчета, посветени на всевъзможни свещени кучета, котки и маймуни, на дракони и караконджовци, на чудотворни лисици и борсуци.

И все пак човешките духове държат първенство в йерархията на таласъмите. Тяхното съществуване не подлежи на никакво съмнение и се подкрепя с документи от най-официалните места. Така например миродавният японски вестник „Ниппон Таймс“ в брой 15953 от 24 август 1943 година помества едно сензационно съобщение под заглавие „Чудесата, които спомогнаха на нашите войски да се оттеглят от Киска“. Читателят трябва да има пред вид, че автор на това съобщение е не някой случаен репортьор с професионално развинтена фантазия, а генерал-майор Накао Яхаги, шеф на военната секция по печата при императорската главна квартира. Като избягва да изнесе съвсем реалния факт за поражението на японските войски на Алеутските острови, редакцията предупреждава с десетина реда, че „напоследък са отбелязани

няколко тайнствени случки, които излизат извън границите на науката и се обясняват от нашите войници като дело на обожествените души на героите, загинали на остров Ацу". След тая редакционна бележка в колоните на вестника се явява портретът на генерал-майор Яхаги, който се покланя ниско пред читателската публика и заявява най-сериозно: „Духовете на мъртвите герои от Ацу обърнаха американците в бягство." По-нататък уважаемият генерал описва по-подробно свръхестествените събития, като ги разделя с типичната японска акуратност на „четири епизода". Неговите изявления заслужават да бъдат предадени тъй, както са напечатани в „Ниппон Таймс":

„Първи епизод. На 26 юли безжичните апарати на японския гарнизон на остров Киска били смутени от приближаването на две стоманени маси от изток и запад. Внезапно през гъстата мъгла се чула канонада, след която стоманените маси се отдалечили една от друга, а безжичните апарати на японците започнали да действуват нормално. По-късно се оказало, че поради мъглата американските параходи в околните води по погрешка се сметнали взаимно за неприятели и започнали да се бомбардират. Нашите войници от Киска твърдят, че душите на обожествените герои от Ацу са заблудили неприятеля и са го накарали да се бие помежду си, като са съобщили това на японците в Киска чрез безжичните им апарати.

Втори епизод. Когато японските параходи пристигнали в Киска, за да изтеглят нашия гарнизон, мъглата била толкова гъста, че едва над пет метра от водата съществувала видимост. Освен това морето, което в тия области е винаги бурно, през тоя ден било гладко като огледало. Всичко туй помогнало на гарнизона да се измъкне съвсем невредим. Тоя факт се отдава на благословията на японските божества — пазители от остров Ацу.

Трети епизод. Всички японски сили на остров Киска били натоварени на параходи и минавайки южно от остров Ацу, видели там духовете на героите, които размахвали от малки лодки знамена с изгряващото слънце и изпращали поздрави. Някои уверяват, че са чули в далечината викове „банзай!" Фактът с тия духове бил толкова реален, че мнозина от

офицерите на гарнизона в Киска повярвали, че японците са завзели отново остров Ацу.

Четвърти епизод. При напускането на Киска били изтеглени не само всички офицери и войници, но и военните кучета и гълъби. Изглежда обаче, че героичните души от Ацу са дебаркирали на острова. Има сведения, че американските сили са се сражавали упорито с тая армия от духове около три седмици. Същото се случило и в Южния пасифик, където американците се оплаквали от духовете на японските герои-войници."

Ако горното съобщение беше излязло само в някой обикновен японски вестник с йероглифи, човек би помислил, че то има за цел да порази суеверното въображение на японеца и да отвлече вниманието му от разгрома на самураите на Алеутските острови. Но тъй като „Ниппон Таймс" се печата на английски, минава за официоз и е предназначен да осведомява чужденците ако не с напълно истински, то поне с правдоподобни новини, трябва да признаем, че генерал Яхаги от императорската главна квартира е отишъл твърде далеч в изявленията си за подвизите на героичните японски духове. Нито неговата моментална снимка с многобройни ордени и шнурове по гърдите, нито целомъдрената му поза могат да убедят някого, че той е запазил напълно душевното си равновесие.

Всеки ден към пет часа следобед пред малките японски ресторантчета се нареждат дълги опашки от изгладнели хора, които чакат да се отворят вратите, за да залъжат стомасите си с по няколко залъка. В тия евтини гостилнички токийските граждани получават срещу една йена купичка с воняща супа от водорасли, малко сепия, някоя мида, две-три рачета или други морски насекоми и мекотели. Цялото количество на поднесената храна не тежи повече от сто грама, а калориите изобщо не се поддават на изчисление. Тая вечеря не може да се нарече нито скромна, нито оскъдна — тя е просто неосезаема. Но японецът е пригодил организма си за всякакви аптекарски даж-

би и цялото му житейско благополучие се измерва с милиграми.

Вечер в полутъмните улички край Гинза димят походни кухнички, оградени с платнище, от които се носи отвратителният мирис на същата варена сепия, на същите морски мекотели. Под острата светлина на съскащата карбидна лампа тук се върти трагичният филм на гладуваща Япония: зад платнището край димящата количка се мяркат силуетите на човешки същества, които гълтат лакомо само за половин йена смрадливото ястие на изобретателния уличен готвач.

И все пак, за да има пълна представа за това, което се нарича истински глад, човек трябва да надникне в кварталите Фукагава и Хонджо. В тия квартали се намират най-жалките бордеи на императорската столица, обитавани от стотици хиляди бедняци и безработни. Редом с бордеите се виждат и други „жилища“: между няколко бамбукови пръта, покрити с провиснали дрипи, живеят цели семейства. Полуголи и боси, хората тук гладуват през всички дни на годината и само първобитната им издръжливост ги спасява от смърт. Обитателите на Фукагава и Хонджо са останали сякаш от миналите столетия — безучастни към парадното величие на империята, сплотени в суровата солидарност на глада. Те нямат нито семейни олтари, нито божествени праотци и ако трябва на всяка цена да играят ролята на богове, тия живи сенки могат да бъдат само богове на нищетата и на безкрайното човешко страдание.

Гладът и безработицата в Япония са всекидневни народни бедствия. След куриозния мит за вълшебното сътворение на империята и за кръвното родство на бедняка с богинята Аматерасу Оомиками японските реакционери са създали легендата, че страната била свръхнаселена, че земята била бедна, че имало изобщо много повече работни ръце, отколкото работа. Но при тая свръхнаселеност, при тая неплодородна земя и при това изобилие на работни ръце финансовите магнати от Дзайбацу трупат всяка секунда неизброими богатства и се задъхват от печалби и преяждане. Японските работници и селяни се раждат гладни, живеят гладни и умират гладни не от свръхнаселеността и от неплодородието, а от полуфеодалната експлоатация на труда,

от алчността на капиталистите и едрите земевладелци, които изсмукват всички жизнени сокове на страната и ограбват от трудещите се последната шепа ориз.

Япония колонизира страните на южните морета и тоя разбойнически поход се води пак от концерните на Дзайбацу и от военната клика на Гумбацу. Японският народ участвува във войната само с човешки жертви в името на императора и немотията му расте успоредно с обогатяването на знатните мародери.

Но вестниците успокояват традиционно гладуващото население на империята с чудните подвизи на обожествените войнишки духове. Те засищат неговия глад с постоянни реклами за отдавна затворени ресторанти, в които се сервира печено на скара. Те му предлагат обявления за несъществуващия млечен шоколад „Моринага“.

— — —

В увеселителния квартал Асакуса се издига храмът на богинята Кванон. По неговите каменни стъпала смирени богомолци хвърлят дребни монети и пляскат три пъти с ръце, за да бъдат чути от божествената покровителка на будистката обител. После те привързват за клоните на околните дървета хартийки, на които са написали най-съкровените си желания, и си отиват с твърда вяра в своята щастлива съдба. Свещениците събират монетите, а милосърдната богиня изпълнява безплатно желанията на благочестивите просители.

В квартала Асакуса се намира и друга забележителност — това е гнездото на мимолетната любов Йошивара. Тук са приютени стотици японски девойки, които гладът и нищетата са прогонили от родните домове.

Дълголетна е историята на Йошивара. През токугавската епоха живели трима братя разбойници по име Джиннай, почитани като всички бандити по онова време. Паметта на единия от тях е увековечена с малко светилище в Асакуса, а на името на другия, Томисава, е кръстена улица: Томисава чо. За третия брат, Шоджи Джиннай, няма нито светилище, нито улица, но той е получил най-голяма известност и е почти историческа личност. В 1613 година Шоджи

Джиннай обърнал вниманието на властите, че могат да се печелят много пари, ако се основе един квартал с публични домове. Първенците послушали съвета на изобретателния бандит и му отпуснали два хектара блатиста земя в покрайнините на Йедо, днешно Токио. Запретнал ръкави Джиннай сан, събрал работници и осъществил великото си откритие. Така се създала Йошивара, която става скоро не само място за удоволствия, но и средище на целия обществен живот на столицата. Йошивара е прославена в картините на тогавашните художници и в националната драма на класичния театър Кабуки, който възкресява пред зрителя всичкия блясък и щедрото разсипничество на някогашната японска аристокрация в това „небе на земята".

Днешна Йошивара не прилича на никой друг подобен квартал по света. Тук всичко е спретнато и подредено с типичната японска грижливост. Вечер малките пъстри павилиончета са озарени от светлина, която ги открива като искрящи фенери сред полумрака на затънтения град. Пред входа на всяко павилионче седи японец в кимоно, както седят продавачите на билети пред някой паноптикум или куклен театър. В Йошивара няма познатите викове и побоища, не се чуват хрипливите крясъци и острият смях на проститутките. Наоколо е тихо като в манастир, само от време на време по асфалтовата настилка потракват дървените налъми на редките минувачи. Общата криза в живота на воюващата империя е засегнала и това злачно място. Едно посещение струва десет йени, а малцина са ония, които могат да отделят толкова пари. Затова при появата на чужденец японецът пред павилионче нарушава обичайното мълчание и кани с полушепот на японизиран английски език: „Херо, вери найс, вери найс!" — като сочи тайнствено стъклената витрина край входа. В тая витрина са изложени десетина портрети на девойки, които си приличат поразително една на друга като стандартни кукли. Минувачът си избира някоя от тях и се скрива зад завесата.

И сега отново започват известните вече церемонии с трикратните поклони, с разговорите за времето, със събуване на обущата и обуване на чехли. Явява

се пак старата японка в кимоно, по рогозките пристъпват пак тия покорни момичета — смирени, усмихнати, дори свенливи. Японските ойран не познават дръзката натрапчивост и цинизма на професионалните проститутки. И те като гейшите са преминали дълга школа на обучение, преди да прекрачат прага на публичния дом, и те като тях са продадени от родителите си, за да ги спасят от гладна смърт. Със своите обноски скромната японска ойран от Йошивара превъзхожда много благовъзпитани американски и европейски дами от така нареченото добро общество.

Проституцията в Япония е поставена на здрави основи, тя е държавна привилегия на империята. Японските управляващи среди следват и днес още мъдрия съвет на създателя на Йошивара Джиннай сан — да покровителствуват блудството и да печелят пари от него. Без държавен патент никой публичен дом не може да упражнява „народополезната" си дейност, а приходите от тия патенти не са малки. Разрушавана неведнъж от земетресения, Йошивара е била възстановявана винаги първа. Зад това златоносно предприятие стоят много видни семейства, чиито членове минават за добродетелни крепители на морала.

— — —

Недалеч от императорския дворец, срещу парка Хибия, се намира хотел „Империал" или както японците го наричат, „Тейкоку хотеру". Това е най-луксозният хотел на японската столица: тук отсядат чужденците и чуждите дипломати, тук живеят по за десетина дни високопоставените поданици на императора, дошли от разни краища на страната — генерали, финансови магнати и западащи благородници, чиято феодална кръв не им позволява да нощуват в обикновените японски странноприемници.

Един широк басейн със застояла вода украсява входа на хотел „Империал" и оглежда неговата фасада между белите цветове на една плаваща плетеница от водни лилии. През лятото над басейна се гонят водни кончета с дългоцветни блестящи криле. Настъпи ли есента, водните кончета изчезват и по леко накъдрената от вятъра вода кацат като златни пе-

перуди окапали от дърветата листа. Само по двете пътеки отстрани на басейна животът е все един и същ. През всички сезони тук неспирно се точат елегантни лимузини и раздрънкани таксита, чиито мотори сега се движат с газгенератори. Автомобилите спират под прихлупения свод на хотел „Империал“ и жълтоликият портиер разтваря с дълбок поклон вратичките им. Пристигат и заминават гости, снемат се и се товарят куфари, някои от които носят по дебелите си кожени ъгли драскотини от петте материка. Шведи и французи, японци и китайци, анамити и сиамци се срещат със студено безразличие пред входа. Не много отдавна, до избухването на войната, през същата тая врата са минавали като през триумфална екзотична арка безгрижни туристи от Америка — сега те са врагове и живеят може би на бойните параходи в тихоокеанските води.

Американец е бил и архитектът, който е построил хотел „Империал“. Франк Лойд Райт е неговото име. Франк Лойд Райт е едно от светилата на съвременната архитектура, макар че „Тейкоку хотеру“ в Токио хвърля неприятна сянка върху неговата световна слава. Тая странна двуетажна постройка, разгъната като безкрайна панаирна палата, представлява истинско чудо на строителството. Тук архитектурните стилове на Запада и Изтока са се кръстосали с такава необуздана страст, че са създали един неповторим архитектурен мелез или казано по-образно — едно архитектурно теле с две глави и с осем крака. Японците които по природа са недоверчиви хора, дълго време са се почесвали по тила, когато разбрали, че Франк Лойд Райт възнамерява да построи хотела върху почва, чиято здрава земя има само два и половина метра дълбочина, а под нея се намира осемнадесетметров пласт от рядка кал.

С такова съмнително предприятие не се е наемала никоя строителна фирма. Тогава архитектът избрал от японските университети двадесет души студенти по архитектура и с тия несигурни оптимисти образувал строително дружество. Една година Франк Лойд Райт копал дупки, дълбоки два и половина метра, и ги запълвал с цимент. Върху така получените циментови стълбове по цялата площ той разпределил равномерно тежината на зданието и положил основите. Но японците продължавали да се почесват по тила, все още невярващи в успешното завършване на тая фатална постройка. И наистина, когато по време на строежа се установило, че са нужни още три и половина милиона йени, катастрофата била вече неизбежна. Директорите на дружеството се събрали на заседание в един чаен дом и след безкрайни обяснения и разправии решили да ликвидират предприятието. Ала тъкмо в тоя драматичен момент на сцената се явил осемдесетгодишният барон Окура и с един мълчалив жест като герой-спасител от някоя пиеса на театър Кабуки гарантирал лично сумата. Така най-сетне изникнал над тинята хотел „Империал“, който днес е окръжен с ореола на двойната слава, че е устоял на голямото земетресение в 1923 година и че никоя съвременна сграда в Токио не може да му съперничи по оригиналност.

Някои злоезичници сочат император Хирохито като главен акционер на хотел „Империал“. Ние нямаме никакво основание да се съмняваме в истинността на тая мълва, след като знаем, че божественият тенно участвува в стотици златоносни предприятия, които увеличават всяка минута неговите земни богатства. Синът на слънцето очевидно не разчита на никаква материална подкрепа от небето и затова проявява такова реалистично увлечение към банкерските занимания. От това, разбира се, неговото божествено величие не страда ни най-малко, а наопаки: колкото повече нарастват богатствата му, толкова по-недействителен и баснословен става земният му образ. Могъщите концерни на Дзайбацу люлеят в златната си люлка император Хирохито и финансират упорито и щедро легендата за небесния му произход. Зад мистичния блясък на тая легенда те умножават капиталите си и простират пипалата си по цялата японска империя.

Хотел „Империал“ е едничкото заведение в Токио, където чужденецът може да се чувствува сравнително най-добре или поне да се самозалъгва с това чувство. Тая малка крепост на дипломатите и на скитниците от всички раси, потулена в студената сянка на войната, продължава да живее някакъв свой соб-

ствен живот, в който блещукат само слаби искрици от предишното разточителство и безгрижие. Някогашните танцови забави в пет часа следобед вече не съществуват, грил-рум'а и трапезарията за сукиаки[1] са също затворени поради липса на месо, но в безбройните зали на хотела все още се дават банкети, а в бара все още се сервира прочутото шотландско уиски „Джони Уокър". Като ехо от миналия триумф в ресторанта всяка вечер се носят звуците на цигулка, виолончело и пиано. Познатите мелодии на това сантиментално трио напомнят стари картини в потъмнели бронзирани рамки: виенски валсове, серенадата на Шуберт, потпури от „Травиата", от „Кармен" или от „Севилският бръснар".

В полуосветения хол на хотела се мяркат непрекъснато чужденци и японци. Някои стоят пред книжарското павилионче и прелистват наредените отвън книги, други са потънали в дълбоките кресла и разговарят на най-различни езици, трети пушат мълчаливо цигари или четат вестници. От време на време край малките масички ще мине една стара прислужница в тъмносиво кимоно и ще изтърси пепелниците в широката лопатка за угарки. После ще прошуми дългата до земята рокля на някоя надменна чужденка, следвана от твърдите скърцащи стъпки на своя също тъй надут кавалер. Най-сетне откъм телефонната кабина ще изтича подвижното като топка девойче, изпълняващо с гордост длъжността на бой сан, и с тънкия си равен гласец ще извика няколко пъти името на някой си Кобаяши сан: „Кобаяши сан ирашаймас-ка? Кобаяши сан ирашаймас-ка?..."[2]

Оживлението в хола нараства най-вече в часовете за обед и за вечеря. Тогава гостите са нетърпеливи и се разхождат пред самата врата на ресторанта, очакващи да заемат по-бързо места, за да не останат за следната смяна. В тия часове тук идат и японци, които са си позволили разкоша да поканят на угощение свои близки и познати. До отварянето на ресторанта те обикновено убиват времето си в обичайната

[1] Японски пържен кебап — любимо ястие на японците (б. а.).

[2] Тук ли е господин Кобаяши? (б. а.)

размяна на безброй поклони и любезности, като поемат учтиво въздух през стиснатите си зъби.

През горещите летни дни в ресторанта на хотел „Империал" човек може да види висши японски офицери без куртки, само по фланелки и брич-панталони, нахлузили на босите си нозе неизбежните чехли. Тия разпасани съвременни самураи по презрамки, отседнали за няколко денонощия в хотела, размахват пред лицата си книжни ветрила и се чувствуват досъщ като у дома си. В ресторанта могат да се видят и японски съпружески двойки, чиито взаимни отношения си остават едни и същи при всички случаи: съпругът върви гордо напред, а подире му на почетно разстояние пристъпва боязливо съпругата. Той заема пръв място на масата, тя му се покланя и сяда след него. Любезната прислужница поднася ястията пак най-напред нему, след това — на нея. Изобщо той е винаги на преден план, докато тя е само някакъв досаден декор в живота му. През време на яденето съпругът има необикновено празничен вид. Той се храни в „Тейкоку хотеру", наред с чужденците, и то не с бамбукови пръчици, а със сребърни вилици, ножове и лъжици! При днешната оскъдица тоя изгладнял полубог сърба шумно супа, яде пържена риба, пие бира и блажено преглъща сладолед. При това негова милост е благоволил да вземе със себе си и жена си, която очевидно му е премного благодарна за вниманието. Нейната признателност стига дотам, че тя едва се докосва до храната, вцепенена в благоговейно смирение пред внушителното присъствие на господаря си. Между десетина залъка той ще подхвърли важно някоя дума, на която тя непременно трябва да отговори с найлъчезарна усмивка. В такава робска обредност се движат отношенията между японските съпрузи дори когато съпругата говори английски и танцува танго, а съпругът е бил, да речем, дипломат в чужбина и познава отлично светските правила за общуване с нежния пол. В японските официални издания и статистики твърде често се изтъква колко японки свършват годишно университетите, но в никоя статистика досега не е посочено колко японки са си извоювали човешкото право да не вървят три крачки след съпруга си.

Ето ги най-сетне и чужденците — легационни съветници и секретари, военни аташета и представители на германската индустрия, която мечтае за неограничено господство в далекоизточните пазари. Тук има гости от Шанхай, от Пекин и от Цингтао, тук са се приютили бивши консули и пълномощни министри, изхвърлени след неочакваното крушение на дипломатическата им кариера върху спасителния бряг на хотел „Империал“. Всички тия другоземци седят недоволни край масите, капризничат и дъвчат с израз на оскърбено достойнство сложената отпреде им храна. Неотлъчно преследвани от спомена за някогашните мирновременни лакомства, те все още не могат да се помирят с японизираните европейски ястия, под чиито благородни титли от тежката категория на „а ла“ кралица еди-коя си се крият обикновено скромните японски „темпури“, пържени в тесто и залени с не дотам царствени сосове. Някои от чужденците носят със себе си разни пакетчета и кутийки със сирене, масло и конфитюри, за да погълнат точното количество витамини и калории, които са им необходими. В ресторанта на хотел „Империал“, както и във всички останали ресторанти на Токио, човек не може да се заседява. Войната е унищожила много навици, включително и навика да се яде продължително. С вродената си японска бдителност прислужниците наблюдават всеки клиент: щом той сложи в устата си последната хапка, те му поднасят мигом сметката. И освободеното място се заема веднага от друг посетител, който е чакал търпеливо реда си.

Далече зад тая фасадна действителност в някоя от усамотените вътрешни зали на хотел „Империал“ се уреждат често банкети. Там трапезата е по-богата и участниците в тържеството не са застрашени от опасността да бързат и да отстъпват мястото си другиму. Поводът за тия чревоугодни празници е най-различен: уговаряне на търговски сделки, основаване на дружества, честуване на именити гости от чужбина. Няколко минути преди определения час пред хотел „Империал“ започват да пристигат с тревожната устременост на пожарникарски коли познатите токийски таксита. Техните дрънкащи каросерии и жално писукащи клаксони създават наоколо атмосфера на току-

що случило се произшествие. Спрели пред входа, такситата се тресат неудържимо и напомнят някакви нервно трепереща прадеди на съвременния автомобил. Портиерът разтваря чевръсто вратичките им и отвътре излизат също такива вехтозаветни пасажери, които се губят в гъстия дим на газгенераторите. Пристигащите за банкета японци — видни общественици, стопански и културни дейци, директори на разни предприятия — правят наистина странно впечатление с облеклото си. Те носят почернели от времето и от мухите сламени шапки и са обути в старомодни жълти обуща с вирнати носове, но все пак са облечени в жакети, макар че и жакетите им са толкова изтъркани, че изглеждат изостанали още от славните реформаторски дни на ерата Мейджи. Между хората в тия музейни жакети се мяркат тук-там и вечните чиновнически фигури в тревистозелени униформи, после някой маркиз в по-изискано облекло или някой самонадеян генерал, върху чиито гърди тържествено блещука орденът на Златния ястреб. Обикновено банкетите започват при най-строг церемониал, в който шумното съскане със зъби отново играе особено важна роля за изразяване на неизбежната японска благовъзпитаност. Първата наздравица се пие богобоязливо, с наведени надолу глави — тя е за императора: „Тенно Хейка, банзай!“ Ала лека-полека сътрапезниците се поотпущат и настроението става все по-интимно, докато в края на краищата всички присъствуващи дават волен израз на своето епикурейско отношение към живота. Изключение правят само ония, които разговарят случайно с някой чужденец. Те имат крайно озадачен вид и непрекъснато се почесват по тила, като се преструват на наивни и глухи и се мъчат да замажат отговора на зададения им въпрос. Преследвани постоянно от своята неизлечима шпиономания, японците са дълбоко убедени, че чужденецът иска да изтръгне на всяка цена от устата им някаква съдбоносна тайна дори когато той любопитствува да узнае общоизвестни истини и факти, като например колко жители има Токио или какво е разстоянието между Осака и Киото.

Човек може да живее месеци наред в хотел „Империал“ и да го кръстосва всеки ден надлъж и нашир, без да разбере неговото вътрешно устройство и раз-

пределение. Необхватният лабиринт от коридори, зали и потайни кътчета прилича на ония увеселителни заведения с безброй огледала по стените, където посетителят губи всяка ориентировка и се натъква на най-неподозирани изненади. По тесни и стръмни стълбички като в минаре на джамия — през десетина стъпала нагоре, през десетина стъпала надолу — гостите на хотела се явяват неочаквано ту в читалнята, ту в градината, ту на някаква тераса върху покрива, ту в хладния тунел на подземието. В полумрака на тоя тунел се гушат цяла редица магазинчета. Между тях светят като големи пламтящи огнища две-три сребропродавници, в които винаги се въртят чужденци, привлечени от блясъка на ослепително лъснатите сервизи, табакери и всевъзможни други сребърни изделия.

В подземието на хотел „Империал“ се намира и неговият бар. Всеки следобед точно в пет часа трите му врати се разтварят широко и вътре нахлуват сякаш нетърпеливи пътници в някой заминаващ параход. Пред тезгяха се нареждат предимно японци, на които не е позволено да заемат места по масите, освен ако са поканени от чужденци. Когато са сами, японците също тъй нямат право да пият повече от една чаша уиски, и то не чуждестранно, а местно, което може би за утеха носи почти английското име „Сънтори“. Поради ограничената консумация навалицата пред тезгяха се задържа най-много половин час. Колкото и оскърбително да е това отношение към верноподаниците на императора, те все пак предпочитат да се вредят и да изгълтат полагаемата им се дажба, вместо да се сърдят и да протестират. За тая единствена чаша уиски мнозина идват в бара на хотел „Империал“ чак от другия край на Токио. Но има един японец, който се ползува с известни привилегии на чужденец. Това е Фуджихира сан. Ще запитате кой е Фуджихира сан? Между нас казано, той е частен детектив на хотел „Империал“ и доверен човек на японската полиция. Разбира се, Фуджихира сан минава официално за журналист и при запознаването си с чужденци постоянно доказва невинната си самоличност с една зацапана визитна картичка от вестник „Йомиури хочи“. Тоя престарял вече японец с побеляла коса и в зелена чиновническа униформа е необикновено подвижен за възрастта си. От ранна утрин до късна нощ той снове из хола и коридорите на хотела и все души да открие нещо подозрително. Фуджихира сан говори английски и е прекалено общителен с чужденците. Той прекосява неуморно бара, влиза през едната врата и излиза през другата, после се връща отново, кланя се наляво и надясно с угодническа усмивка и най-сетне спира при масата на някой познат чужденец, от когото може да не научи нищо, но който положително ще го почерпи чашка портвайн. А Фуджихира сан страшно много обича да го черпят портвайн. Когато тая възможност му липсва, той се изправя сам пред тезгяха и пие любимото си питие за своя собствена сметка. В такива минути на саможертва сухото му мургаво лице изглежда посърнало и озлобено. Какво представляват всички тия чужденци, които са насядали край околните маси и се наливат с уиски и коктейли? Та те до един са шпиони и непримирими врагове на императора, опасни крадци на дипломатически документи и на военни планове. Така си мисли Фуджихира сан и се топи от мъка, че не може да отгатне намеренията на проклетите гайкокуджин[1]. Той не подозира, че повечето посетители на бара са все същите уморени от бридж дипломати, които проявяват изненадваща бодрост само при играта с чужда валута.

Една априлска вечер, след като бях обикалял дълго из токийските улици, се отбих в бара на хотел „Империал“. Часът минаваше осем и барманът ме стрелна с оня недружелюбен поглед, с който обикновено всички питиепродавци по света посрещат закъснелите си клиенти. Заведението беше пусто, само в дъното се спотайваха двама влюбени — чужденец и чужденка — и разговаряха тихо пред две кристални чашки със зелен шартрьоз. По едно време, както седях на голямото канапе, забелязах случайно в единия му ъгъл някакъв бял плик. Посегнах неволно към него и го взех в ръката си. Беше незапечатано писмо, приготвено за изпращане. То носеше адрес: Д-р Вилхелм Бертхолд, Гартенщрасе 11, Мюлхайм, Рур — Германия. Обхвана ме присъщото в такива случаи любопитство и понеже не можах да устоя на изкушението, извадих от

[1] Гайкокуджин — чужденци (б. а.).

плика тънката оризова хартия, грижливо изписана с дребни наклонени букви. Предавам това писмо дума по дума, без каквито и да било изменения и поправки:

„Шанхай, 27 март 1943

Скъпи родители,

Най-сетне ми се удава случаят да ви се обадя и да ви разкажа нещо за нашето малко семейство. Преди всичко ние и четиримата сме много добре, здрави сме и се чувствуваме особено щастливи. Животът ни тук е почти непроменен. Луи посещава детската градина, учи немски игри и песни и се разбира отлично с малките си приятелки-немкинчета. През септември тя ще тръгне на училище (тук има много добро германско училище). Мона учи всичко заедно с нея и вече знае наизуст няколко стихотворения. През последните седмици Лиу поизрасна и закрепна и от ден на ден хубавее. Всички намират, че прилича много на мене. Тя е все тъй палава, но има много добро сърце и просто боготвори своя папи. Мона е по-кротка и твърде разсъдлива за възрастта си. Двете момиченца са страшно привързани едно към друго и си играят много сладко с куклената къща, която получиха за Коледа, но най-голяма е радостта им от книгите. Те имат вече цяла библиотека от немски, английски и френски книги за деца. Всеки ден трябва да им нося по някоя нова книга, за да ги усмирявам. Засега най-силното желание на Мона е да отиде в оня приказен чифлик, където децата получават най-хубавото мляко на света, и да гледа там овцете, кравите, телетата, свинете и пр. За Коледа Лиу ми изплете съвсем сама един вълнен колан и изработи от мъниста една подложка за чайник. През тия първи пролетни дни ние често излизаме на разходка. Нашата кола стои в гаража, защото тук няма бензин. Вместо нея сме си купили две рикши — едната за папи, а другата за Лиу, когато отива в детската градина, или за мути, когато тя е уморена и не може да кара велосипед. Нямате представа колко забавни са двамата китайци, които теглят нашите рикши. И двамата са доста възрастни хора, но подскачат като кози и могат да обикалят целия Шанхай, без да се уморят. А пък да видите отнякъде колко важна е

Лиу с бамбуковото камшиче, което папи ѝ подари за рождения ден. Когато се вози в рикшата, тя се надува като принцеса и шиба китаеца с камшичето, а той само се усмихва, както се усмихват изобщо всички китайци. Разбира се, Лиу го удря съвсем леко и не му причинява никаква болка — както казах, тя има много добро сърце. Само напоследък китаецът на папи кашля твърде подозрително, та изглежда, че ще трябва да го сменим с някой по-млад. От една година си имаме много добра прислужница-португалка, която порано е била калугерка във френски манастир. Тя е много възпитана и религиозна, говори отлично английски и китайски и обича много децата. Ханс е все тъй затрупан с работа в бюрото, но намира време и за нас. Със здравето е прима, тежи 108 кг. Ако сте получили нашата обща снимка, сами ще видите колко добре изглежда той. Аз също през цялата година не съм боледувала нито един ден (чук, чук, чук!) и се чувствувам бодра и съвсем не тъй стара, както изглеждам на паспорта. Сутрин обикновено ходя на езда, а следобед съм в тенис-клуба. За други развлечения не ми остава никакво време, защото трябва да се грижа за децата и за Ханс. Всички новини, които получаваме от родината, ни изпълнят с голяма гордост. Надявам се, че ти, мили фетерхен, и ти, мила муц, сте здрави. Колко много неща бих искала да ви питам! Как са Лотхен и Ади? Какво прави Ерни и чичо Карл? Чули ли сте нещо за Лени? Валдрик обажда ли се от Източния фронт? Като свърши войната, искам непременно да му отидем на гости в Украйна — там той сигурно ще има голямо имение и ще ни посрещне царски. Разправят, че в Германия се изпращали на работа по къщите цели влакове с руски жени от окупираните области. Вие не сте ли получили още някоя рускиня? Те са много издръжливи и работят като негри. Ние слушаме четири пъти седмично радиопоздравите от родината. Ако чуем още веднъж по етера някое мило известие от вас, радостта ни ще бъде безкрайна.

Хайл Хитлер!

От Ханс, децата и мене
много сърдечни поздрави и целувки
винаги ваша Лизелхен.

П. П. Тук прилагам една моя нова фотография за вас заедно с две снимки на Лиу и Мона, копия от които вече ви пратих с предишното писмо. Ако сте ги получили, пратете тези (само детските) на родителите на Ханс в Ремшайд с много поздрави и им пишете, че четиримата сме много добре.

Още веднъж хиляди целувки,
Л.“

Дълго държах в ръката си портрета на незнайната Лизелхен от Шанхай: безупречно фризираната ѝ коса спускаше над челото ѝ гъста бретонена къдрица, а раменете ѝ бяха небрежно наметнати със скъпо палто от визонови кожи. Тя ме гледаше с презрение и не можеше да ми прости, че бях дръзнал да прочета нейната интимна изповед. Лиу също ми се мусеше, а Мона прегръщаше голямата си кукла и дори не ме забелязваше. Липсваше само снимката на всемогъщия папи, който сигурно би ме унищожил с един поглед. Как бе попаднало това писмо на канапето в бара на хотел „Империал“? Навярно то беше изгубено от някой чужд дипломат, който се завръщаше в Европа и бе поел грижата да го пренесе дотам. А може да се допусне и друго. Напоследък тук всяка вечер тракаха гордо токовете си неколцина германски морски офицери, за които се мълвеше, че щели да отпътуват с подводница за Германия. Не изглеждаше ли твърде вероятно някой от тях да е носил писмото у себе си и да го е забравил на канапето, след като е показвал на приятелите си портрета на пикантната фрау Лизелхен?

Подобно на японските курумая двама китайци в Шанхай играят ролята на коне и карат рикшите на едно породисто семейство от чистата арийска раса. Единият от тях подскача пъргаво под бамбуковото камшиче на Лиу с доброто сърце, а другият едва поема дъха си под тежестта на сто и осем килограмовия папи, който е може би представител на германската индустрия в Далечния Изток или опитен гестаповец, изпратен с особена мисия в Шанхай. Човекът, който тегли рикшата на папи, кашля подозрително, трябва да е заболял. Тия азиатци са опасни хора, мрат като мухи от туберкулоза. Ами я ако някой бацил засегне

и самия папи въпреки сто и осемте му килограма? Господарят се гневи и търси по-здраво добиче. Що се отнася до двамата китайци, те, изглежда, са се примирили със своята конска съдба — теглят рикшите и се усмихват покорно. Някои разправят, че зад тая усмивка зрее стихийният бунт на цял Китай срещу чужденците-поробители. Разбира се, самодоволната фрау Лизелхен не вярва на такива слухове и си живее прещастливо — сутрин ходи на езда, следобед играе тенис и за други развлечения почти не ѝ остава време. Тя просто не може да си намери място от радост, че скоро Хитлер, Мусолини и император Хирохито ще впрегнат в рикши всички свободолюбиви обитатели на земното кълбо. Шест седмици след разгрома на германците при Сталинград щастливата арийка продължава да гълта Гьобелсови хапчета и да се гордее с новините от родината. Унесена в розовите си колонизаторски мечти, тя очаква с нетърпение да свърши войната, за да отиде в Украйна и да гостува там в голямото имение на Валдрик. Но дали Валдрик е още жив? Дали той не е един от хилядите есесовци, погребани под огнената лава на катюшите? Фрау Лизелхен не допуща, че може да се случи подобно нещо. Тя е оптимистка. Тя е сигурна, че в къщата на родителите ѝ робува вече някоя руска „негърка“.

Какъв страшен документ бе написала същата тая ръка, която показваше маникюрените си пръсти изпод скъпото кожено палто като окървавени нокти на граблива птица! Скрит зад дебелата колона до моята маса, аз го преписах набързо и отново го мушнах в плика заедно със снимките. Не пропуснах да си отбележа и адреса на подателката: „Фрау Ханс Рихтер, 114/116 Киангсе Роод, Шанхай.“ После сложих писмото на същото място, където го бях намерил.

В бара нямаше вече други посетители освен мен. Двамата влюбени бяха изчезнали. Умореният бой сан залости двете странични врати и ме изгледа въпросително. Трябваше да си вървя. Когато се изкачих по тясната стълбичка и излязох в слабо осветеното преддверие, хотел „Империал“ почиваше в сън. Буден беше може би само Фуджихира сан, който дебнеше някъде в полумрака и се мъчеше да отскубне поне едно перце от тайните на това гнездо на чужденците в Далечния Изток.

ДЗАЙБАЦУ

В началото на седемнадесети век, по времето на шогуна Йеясу Токугава, живееше в свещената провинция Исе бившият самурай Сокубей Мицуи, който бе предпочел да стане пивовар, вместо да гладува като рицар. Четиримата му синове също имаха право да носят самурайски саби, но и те последваха примера на баща си и се заловиха с търговия.

Най-малкият от тях, Хочиробей, едва четиринадесетгодишен, замина за новата столица Йедо и постъпи на работа при най-големия брат, който имаше скромно магазинче за копринени тъкани. Според тогавашния търговски обичай платът се продаваше на отрязъци, колкото за едно кимоно или за един пояс. Хочиробей беше работлив момък и по цял ден режеше коприна. Вечер той вземаше четката и пишеше красиви йероглифи, с които подканяше клиентите да си платят годишната сметка, защото пак според тогавашния обичай купувачите плащаха само веднъж в годината. Ала въпреки тия любезни покани мнозина длъжници заминаваха за оня свят, преди да са си уредили сметките на земята.

Хочиробей не беше учил китайски език, но с течение на времето разбра мъдростта на китайската пословица, че „парите са първата стока в света". Когато навърши двадесет и осем години, той отпътува за родния си град Мацузака и там основа банка. Благодарение на покровителството на боговете и на глада сред народа работата му провървя. Той не се гнусеше от лихвите и раздаваше заеми, които му носеха добри доходи.

Като понатрупа пари, Хочиробей започна да търгува отново с коприна и отвори собствен магазин в Йедо. От някогашния опит при брата си той бе извлякъл поуката, че по-добре е да се задоволяваш с малка, но сигурна печалба, отколкото да продаваш скъпо на кредит, без да можеш да събереш всичките си вземания от клиентите. Изобретателният търговец понижи цената на копринатa и окачи над вратата на магазина си голяма дъбова табела с десетина йероглифи, които съобщаваха, че стоката се продава в брой с намалени цени. Хочиробей направи и друго нововъведение: той започна да предлага платовете не на отрязъци, както по-рано, а на метър, според желанието на клиента. Най-сетне той реши да разнообрази досадните шарки на тъканите и поръча на най-големите художници да му изработят модели с нови рисунки. При тогавашната скованост на живота и при неизменното еднообразие на навика всички тия реформи бяха равносилни на революция. Отначало в ограниченото съзнание на японските буржоа настана смущение, после се пробуди любопитство. Магазинът на Хочиробей се превърна в някакъв вълшебен павилион на чудесата, който всеки искаше да види със собствените си очи. Сензацията стигна до крайния предел, когато през периода на дъждовете Хочиробей пусна в продажба първите чадъри от непромокаема хартия. По улиците сновяха бедняци с грамадни плакати и пееха хвалебни песни за най-новото изобретение. Но скоро чадърът влезе във всекидневния бит на японеца. Така неуморният новатор разбиваше смело традицията и разчистваше пътя си към бъдещето. Разоряваха се стари търговски къщи и на тяхно място изникваха жадните за живот издънки на младото предприятие. Покрай търговията Хочиробей продължаваше да се занимава с лихварство и отвори банки в Йедо, Киото и Осака. Нему се пада заслугата за първия износ на японски стоки, които проникнаха навън с посредничеството на холандски търговци в Дешима. Той даде идеята да се разрови земята на земетръсната империя и да се извадят затрупаните в недрата ѝ природни богатства.

Погълнат от сделки, Хочиробей не забеляза кога измина животът му. На смъртния си одър седемдесет и четири годишният старец събра шестимата си синове и им продиктува семейното предписание, което всеки

трябваше да следва като неотменим закон. Тая разпоредба повеляваше на членовете на семейството да живеят скромно и сговорно, да работят упорито до последно издихание, да бъдат верни на предприятието, да почитат императора. Хочиробей закле синовете си пред душите на прадедите да изпълняват строго предписанието и да го предават на поколенията. И преди неговата собствена душа да отлети във великия покой на нирвана, умиращият банкер изрече заветните думи: „Трупайте пари! Работете заедно!“

Напътствията на Хочиробей дадоха добри плодове. В продължение на два века и половина наследниците укрепваха и разширяваха предприятието, като го преустройваха неведнъж в духа на времето. Единадесетте семейства работеха задружно и техният съвет изглаждаше недоразуменията, сключваше бракове, назначаваше и уволняваше ръководителите, които чиракуваха при най-сурови условия, докато се издигнат на по-висока длъжност. Скромността в личния живот на отделните членове стигаше до аскетизъм. За най-малкото отклонение от семейното предписание провиненият се отстраняваше от работа и се изпращаше на дългогодишна почивка.

Възходът на къщата вървеше бавно, с непозната упоритост и търпение. Нейните банки и търговски предприятия се умножаваха. В навечерието на ерата Мейджи нямаше селище без магазин Мицуи. Когато вратите на империята се отвориха за общуване с външния свят и във всички области на живота настъпиха съдбоносни промени, господарите на знатния банкерски дом получиха баронски титли и необятни възможности за печалби. С практичния си усет потомците на някогашния пивовар Сокубей Мицуи схванаха веднага значението на индустрията, на транспорта, на цялото държавно преустройство. Те нарушиха вековното си спокойствие и възприеха съвременните методи на работа, като насочиха семейния кораб по бързото течение на събитията. Те кредитираха заздравяването на императорската власт, после хвърлиха капиталите си в гигантското строителство на страната.

Така се изградиха златните основи на бъдещия концерн Мицуи — един от могъщите двигатели на об-

новената империя. До разгрома на Япония в последната война през многобройните кантори на Мицуи минаваше целият стопански и финансов живот на страната. Тежката промишленост, електрическата, химическата, текстилната и хранителната индустрия, производството на автомобили, самолети и хартия, железопътният транспорт, мините и банките, вътрешната и външната търговия, големите хотели и ресторанти, дори публичните домове — всичко това се ръководеше и контролираше от единадесетте семейства на всесилния клан. В една своя реклама Мицуи се препоръчва по следния начин: „Вие можете да пристигнете в Япония с параход, който е собственост на Мицуи и се отоплява с въглища от мините на Мицуи, да слезете на пристанището, обзаведено от Мицуи, да стигнете с принадлежащия на Мицуи трамвай до хотела, построен пак от Мицуи, и лежейки в кревата, купен от Мицуи, да четете издадената от Мицуи книга при светлината на лампата, изработена в завода на Мицуи.“ Като пропуща незначителната подробност, че ще сънувате сънища, патент на Мицуи, рекламата продължава: „А на сутринта, след като пиете чай от склада на Мицуи със захар от неговите плантации, ще отидете в универсалния магазин на Мицуи и там ще получите всичко, като се почне от домашната покъщнина и се свърши със скъпоценности.“ В тоя оригинален документ за могъществото на Мицуи липсва и друга дреболия: ако искате да видите най-страшната експлоатация на човешкия труд и изкривения от глад образ на японския работник, посетете заводите и фабриките на Мицуи!

Преди капитулацията на Япония пипалата на Мицуи обхващаха не само империята, а се простираха далеч зад нейните предели — в Африка и Мексико, в Сидней и Сан Франциско, в Хонконг и Берлин, в Сингапур, Манила, Сайгон, Шанхай, Сурабая, Кайро и къде ли не още по света. Търговските агенции на Мицуи играеха много по-важна роля, отколкото официалните японски консулства.

Концернът Мицуи заедно с концерните Мицубиши, Сумитомо и Ясуда образуват прочутата четворка на японската финансова олигархия Дзайбацу, към която принадлежи мълчаливо и императорският дом, а така

също и десетина други по-малки концерни, създадени през войната. В това блестящо монополно съзвездие сияят с най-ярък блясък Мицуи и Мицубиши — истинските господари на японското народно стопанство. Всеки концерн е заграбил свой периметър на експлоатация в живота на страната, но често пъти интересите на отделните капиталистически хищници се кръстосват и разпалват ожесточени взаимни борби за надмощие. Особено опасен съперник на Мицуи е Мицубиши, чиято финансова мощ му е осигурила първенство в корабостроителството и в морския транспорт. Мицуи финансира големите вестници „Осака Майничи“ и „Токио Майничи“ а Мицубиши — многотиражните им събратя „Осака Асахи“ и „Токио Асахи“. Университетът „Кейджо“ пръска просвета под благодатното слънце на Мицуи, а университетът „Васеда“ е приютен в паяжината на Мицубиши. При подялбата на ръководните буржоазни политически партии Мицуи покровителствува партията сейюкай, а Мицубиши — партията минсейто.

Когато се говори за японска експанзия, на преден план обикновено изпъква японската военщина. Без да се подценява нейната разбойническа природа, трябва да се подчертае, че всяка самурайска агресия се вдъхновява и ръководи от Дзайбацу. Въпреки честите стълкновения между генералите от Гумбацу и бароните от Дзайбацу и едните, и другите действуват в трогателно единомислие при заробването на чужди земи. Знаменателен е фактът, че Мицуи колонизира с капиталите си Формоза, Корея, Южен Сахалин и Манджурия, които японските милитаристи окупираха по-късно като законни владения на империята. През Първата световна война Дзайбацу извлече грамадни печалби от заграбването на бившите германски колонии и концесии в Тихия океан и в Китай и стана господар на пазарите в Далечния Изток. През последната война концерните на Дзайбацу продължиха с още по-голямо настървение грабежа на завзетите области в името на „взаимното процъфтяване на Велика Източна Азия“.

За да имаме известна представа за злодейските похвати на японския империализъм, заслужава да отбележим една малка подробност. След окупацията на

Манджурия японските монополисти разгърнаха широка кампания за сеитбата на мак и за производството на опиум, който трябваше не само да увеличи техните богатства, но и да сломи волята за съпротива на китайския народ. Банкерските домове на Мицуи и Сузуки взеха в ръцете си това доходоносно предприятие, като финансираха щедро фабриките за наркотици в Харбин и Дайрен и създаваха райски кътчета за отмора на пушачите на опиум. Извън тая своя „дейност“ колонизаторите плячкосваха златните предмети на китайците и в тясно сътрудничество с професионалните бандити вършеха контрабанда, печатаха фалшиви банкноти и изнудваха поробеното население с всичкото хитроумие на изобретателния си мародерски мозък.

През годините на войната всеки месец на осмо число пред императорския дворец пристигаха в строй представителите на Дзайбацу, за да честват с къс церемониал деня, в който бе обявен великият завоевателен поход — 8 декември 1941 година. Облечени в неизбежните си жакети, бароните и висшите чиновници от Мицуи, Мицубиши, Сумитомо и Ясуда се кланяха пред каменната стена на двореца и изричаха в хор следната клетва:

— Кълнем се да покрием военните разходи с всеобхватната мощ на банковите органи и да съдействуваме за успешното завършване на свещената война! Кълнем се да укрепваме бойния потенциал чрез обединените действия на всички банкови органи и да помагаме за увеличаването на военновременното производство! Кълнем се да поддържаме стабилността на военновременното стопанство и да посветим всичките си знания за създаването на силна и здрава кредитна основа! Кълнем се да вярваме твърдо в крайната победа, да понасяме всички тежести и трудности и да станем идеален пример за населението на фронта на империята!

Ала въпреки тая тържествена клетва на господарите на Дзайбацу да укрепват бойния потенциал на империята и да хранят твърда вяра в крайната победа Япония претърпя невиждан в историята си разгром. След капитулацията трябваше да се очаква, че японските монополи ще бъдат разтурени и че на подсъди-

мата скамейка рамо до рамо с военните престъпници ще се изправят и японските финансови магнати, които бяха главни виновници за обявяване на войната. Такива бяха препоръките на Потсдамската декларация, така мислеше цялото свободолюбиво човечество. Само американските империалисти бяха на друго мнение за своите побратими от Дзайбацу и веднага ги приютиха под спасителното си крило. С присъщото си евангелистко благочестие задокеанските фарисеи заявиха, че Дзайбацу няма нищо общо с агресивната политика на японската военщина. И след това успокоително изявление в притихналата империя започнаха да кацат самолети със скъпи гости от Америка. Това бяха сенатори и банкери, индустриалци и изпечени бизнесмени, които прикриваха вълчия си нрав зад униформите на генералщабни джентълмени. Те възстановяваха прекъснатите си връзки с концерните на Дзайбацу и душеха из обгорелия от бомбите въздух възможностите за нови сделки.

За отношението на Уолстрийт към Дзайбацу може да се съди от думите на майор Бен Лок, началник на промишлено-финансовия отдел при щаба на американските окупационни войски в Япония. В разговор с американския журналист Марк Гейн майор Лок признава чистосърдечно: „Изкоренете Дзайбацу, и в най-близките десет години ще настъпи хаос или ще изникне социалистическо стопанство. Унищожете банките на Дзайбацу, и цялата банкова система ще рухне. Разорете Дзайбацу, и ние ще имаме в Япония обекти за капиталовложения. Вие сами знаете, че практичните хора в нашия щаб в Токио искат да бъде възстановена стара Япония. Военните също смятат, че може да се избягнат много главоболия, ако се запази Дзайбацу."

И Дзайбацу наистина се издига из пепелищата на разгромената империя с подемния кран на долара. В тая хищническа дружба между японските и американските монополи уолстрийтовци държат всички възлови позиции на „взаимното процъфтяване" и се оказват първенци в ограбването на японския народ. След кървавата оргия в Корея задокеанските стръвници подготвят на японска земя нови агресии срещу азиатските страни и Съветския съюз. Те си представят бъдещето

с милиони японци, които крещят „банзай!" и падат по бойните полета за тяхното ненаситно обогатяване.

Но японският народ е раздвижен като гигантски мравуняк и не ще се остави да бъде хвърлен в американската империалистична машина за мелене на човешко месо. Той се изправя върху дървените си налъми, разгневен и непобедим в своето страшно величие на глада.

ОТ САМУРАЯ ДО БЪЛХАТА

Корените на кървавия японски милитаризъм израстват из дълбоките недра на далечното феодално минало. През епохата Камакура в дванадесетия век военната каста на самураите достига върха на своя възход в неспирните борби, които двата знатни рода Тайра и Минамото водят помежду си за надмощие. Наемни крепители на отделни феодални князе, самураите се обособяват като най-висше и почитано съсловие на империята, макар че нищетата ги съпътствува през целия им живот. Тия вечно гладуващи рицари не са притежавали нищо друго освен бойното си облекло и два меча — единия за врага, а другия за разпаряне на собствения си корем, ако нарушат клетвата за вярност, дадена пред господаря. Много старинни песни разнасят самурайската слава през вековете, много легенди озаряват самурайския образ с ореола на велики добродетели. Но нито песните, нито легендите могат да прикрият истината за тия кръвожадни главорези.

След настъпването на ерата Мейджи въпреки упоритата си борба да прекрачат синора на новото време самураите се виждат принудени да се оттеглят от жизненото поприще и остават само като митологични герои в японската история. На мястото на залязлата самурайска каста изгрява модерната японска армия, въоръжена с пушки, картечници и оръдия. От някогашните самураи японските милитаристи наследяват разбойническия дух и сабята катана като символ на рицарското достойнство и храброст.

На японеца се втълпява още от малък, че той принадлежи към богоизбраната раса ямато, която е призвана да подчини всички народи под властта на импе-

ратора. Японските фалшификатори на историята приписват на първия император Джимму многозначителните заветни думи „Хакко-ичиу“, сиреч „осемте ъгъла на земята под един покрив“, или по-точно казано — целият свят под покрива на Япония. Под тоя завоевателен лозунг японската военщина се отдава на безогледно плячкосване на чужди земи, като прилага особени методи на действие.

Обикновено в набелязаната за заграбване територия японските империалисти създават предварително своя сфера на влияние и свои „специални интереси“ чрез пипалата на Дзайбацу. Те изпращат там верни агенти на концерните и тия безобидни наглед заселници започват търговия и хвърлят първите семена на японския монополистичен капитал. След търговците в бъдещата колония проникват безброй японски шпиони, диверсанти и убийци, чиято невидима мрежа скоро оплита цялата територия. Под скромната външност на риболовци, мисионери, готвачи и дори хамали се крият генералщабни офицери, които подготвят окупирането на страната. Когато настъпи удобният момент, японските завоеватели скроят така наречения „инцидент“ и развързват ръцете си за въоръжена намеса. Те предизвикват стълкновение с местното население или просто извършват атентат срещу някой свой поданик и веднага надават викове за „невинно пролятата японска кръв“, която искала възмездие. В същото време дебнещата край границата войска нахлува в чуждата територия и я завладява под благовидния предлог, че животът и интересите на императорските поданици били застрашени. С такива подли методи японските империалисти завладяха Формоза, Корея и Манджурия и се опитваха да колонизират Китай, с такова вероломство те извършиха нападенията при Порт Артур и Пърл Харбър, докато техните дипломати все още се кланяха пред противниците си и ги уверяваха в миролюбивите си намерения. За да смекчат атмосферата на своите разбойнически походи и да намалят противодействието на другите капиталистически страни, японските агресори твърде често обявяват заграбената територия за „независима“ държава, която по-късно включват най-безцеремонно в пределите на империята.

Без да се спираме на японските агресии в мина-

лото, ние ще разгледаме някои събития от по-ново време, които говорят достатъчно красноречиво за тактиката на японските империалисти при заробването на чужди земи.

Да вземем случая с Манджурия. Дълго време преди окупацията на тая китайска територия — още в 1906 година — японският концерн на Южноманджурската железопътна линия започва да играе важна роля в стопанския живот на Манджурия. Въпреки споразумението, което предвижда, че в новообразуваното дружество могат да участвуват като акционери японци и китайци, истински господар на Южноманджурската железопътна линия става японското правителство, в чиято сянка се потулват японските финансови магнати. Концернът на Южноманджурската железопътна линия взема в ръцете си много манджурски предприятия, осигурява си монополното право за закупуване и преработване на соята и поема под свой контрол главните пътища, които имат не само стопанско, но преди всичко военностратегическо значение. Постепенно Манджурия се изпълва с японски колонисти. Издигат се малки светилища на чародейната лисица и на божествения борсук, зашумяват в конспиративно мълчание картите на японския генерален щаб. Моментът за окупация назрява. Светва искрата на първия „инцидент". В края на юли 1931 година китайски войници на монголо-манджурската граница стрелят по някакъв подозрителен агроном, който се оказва агентът на японското разузнаване капитан Накамура. Японските милитаристи се дигат веднага на крак и раздухват това убийство като „нечувано оскърбление" и „открито нападение срещу императорската армия". Докато китайските власти разследват случая, в Токио се свиква тайно военно съвещание, на което присъствува нарочно извиканият от Мукден полковник Доихара, специалист по шпионска и диверсантска дейност срещу Съветския съюз и Китай. След съвещанието Доихара заминава веднага за Манджурия с точно разработен план за действие. Избухва вторият и вече решителен „инцидент". На 18 септември през нощта японски провокатори разрушават железопътната линия близо до Мукден и още преди да се разбере какво е станало, готовата за настъпление Квантунска армия нахлува и

окупира отначало Южна, а после Северна Манджурия, без да срещне особена съпротива от тогавашните китайски войски. Срещу това разбойническо нападение китайското правителство иска намесата на Обществото на народите, но японските империалисти заявяват, че Манджурия няма нищо общо с Китай, че тя е отделна страна с особено, „манджурско" население. При това нашествениците уверяват, че не преследват никакви завоевателни цели, а просто са влезли в чуждата територия за „самозащита" и за борба против „съветската опасност". И за да спечелят благоразположението на капиталистическите страни, японците скоро извършват няколко провокации по съветската граница. Дълбоко замразено в реакционното си равнодушие, Обществото на народите се задоволява да изпрати до императорското правителство обичайните протестни ноти и с това канцеларско „непризнаване" на настъпилите териториални промени фактически узаконява японската агресия. И все пак, смутени от негодуването на световното обществено мнение, японските империалисти се мъчат да прикрият интимните си намерения зад някакво привидно доброжелателство и законност. На 1 март 1932 година те обявяват „независимата" държава Манчжоу-Го. На сцената се явява отново главният режисьор Доихара, сега вече генерал. Той е задигнал от Тянцзин последния потомък на китайската императорска династия и тайно го е прехвърлил в Дайрен. Тая императорска кукла, която носи странното полуамериканско, полукитайско име Хенри Пу-И, бива назначен за регент, а след две години — провъзгласен с подобаващи церемонии за император на новата „империя" Манчжоу-Го. И както се полага на всяка „независима" държава, японците образуват „независимо" манджурско правителство със „собствена" полиция и дори войска. Разбира се, Квантунската армия остава в страната „за запазване на вътрешния ред и спокойствие" и нейният главнокомандуващ приема честта да се нарича върховен вожд на всички въоръжени сили в приятелската държава. Министрите на „независимата" империя имат за свои помощници чистокръвни японци, чието усърдие е изненадващо. Заседанията на манджурския министерски съвет се предшествуват от заседанията на японските помощник-министри, кои-

то представят за одобрение приготвените от тях решения. За тая своя творческа и отговорна работа японските помощник-министри, естествено, получават няколко пъти по-големи заплати от манджурските министри. Самият император Хенри Пу-И е окръжен с постоянното внимание на аташирания към него японски генерал, от когото иска разрешение да излезе на разходка или да приеме някой от роднините си. Тоя услужлив генерал му поднася за подпис напълно готови документи и ограждa спокойствието му от излишни срещи с неговите министри. За да спасят негово императорско величество от предполагаемото зловредно влияние на императрицата китайка, японците я отравят и две седмици след нейната смърт същият любезен генерал връчва на император Хенри Пу-И разкошен албум с японски красавици, като му предлага да си избере някоя от тях за жена. Най-сетне в „независимата“ държава Манчжоу-Го израства гигантският японски концерн Мангйо, който слага покровителствена десница върху каменовъглените мини, върху черните и цветните метали, върху тежката и химическата индустрия. Мангйо превръща Мукден във военен арсенал на Квантунската армия и построява там артилерийски и самолетни заводи. Около Мангйо изникват цяла редица други предприятия на японския финансов капитал, чиято многостранна дейност доизплита трънения венец на „независимата“ империя.

С колонизирането на Манджурия японската военщина укрепва позициите си за по-нататъшните агресии срещу Китай и Съветския съюз. Зареждат се нови изстъпления и нови „инциденти“. Разюзданите войнолюбци не се спират пред никакви международни закони и с дивашка озвереност се хвърлят от един грабеж на друг. Те обявяват война на Китай, която също наричат „инцидент“, опитват се да проникнат в съветска територия при езерото Хасан, нападат Монголската народна република при реката Халхин-Гол. Случаят при езерото Хасан е твърде характерен за манталитета на японските милитаристи. През юли 1938 година японците отправят съвсем неочаквано искане към СССР за поправка на границата в района на езерото Хасан, като заявяват, че височината Заозьорная се намирала на... японска територия. Съветското правителство

представя официалната договорна карта, която не оставя никакво съмнение, че тая височина е на съветска земя. Но японските провокатори са непримирими и заплашват, че ще прибягнат до въоръжена сила, ако искането им не бъде задоволено. С богатирско спокойствие Съветският съюз отговаря, че политиката на заплахи не може да има никакъв успех в Москва. Въпреки тоя отговор и неоспоримата убедителност на представената гранична карта японците предприемат замисленото нападение под прикритието на тежка артилерия. При тая злополучна авантюра нашествениците претърпяват такъв унищожителен удар от Първата приморска съветска армия, че веднага коленичат с молба за прекратяване на военните действия. Същия зашеметяващ плесник императорските войнолюбци получават и на следната година, когато нападат без всякакво предупреждение Монголската народна република източно от реката Халхин-Гол. Съветско-монголските войски отбиват мъжествено неколкократните японски атаки и на края преминават в общо настъпление, като разгромяват безпощадно нападателите, чиято самурайска перушина дълго се носи из въздуха.

Разбира се, японските империалисти не се отчайват от пораженията и продължават грабителските си нашествия с неотслабващо настървение. Отблъснати от едно място, те търсят пробив на друго, създават марионетни правителства от изменниците на азиатските народи, сключват антикоминтерновски пактове и мечтаят да завладеят Русия — отначало Приморието, после Сибир до Урал и тъй нататък. Тяхното ненаситно въображение поглъща Китай, Филипините, Индонезия, Малая, Индия, Австралия. Японските хищници съчиняват теорията за „Велика Източна Азия“, в която възнамеряват да играят ролята на пълновластни господари. През Втората световна война те запретват крачолите си и нагазват Тихия океан, но затъват толкова дълбоко в него, че започват да се давят и едва успяват да се измъкнат отново на родния бряг.

Бандитският нрав на японската военщина се култивира с всички средства на шовинизма и мракобесието. Принципът „Хакко-ичиу“ (осемте ъгъла на земята под един покрив) намира най-сполучливия си израз в меморандума на генерал Танака до император Хи-

рохито. В тоя таен документ чакалоподобният генерал начертава линията на японския империализъм с твърде ярки багри: „За самозащита и за защита на другите Япония не може да отстрани затрудненията в Източна Азия, ако не провежда политиката на „кръвта и желязото“... За да завладеем света, ние трябва най-напред да покорим Китай. Тогава всички останали азиатски страни и страните на южните морета ще се изплашат от нас и ще капитулират пред нас... Когато имаме в ръцете си всички източници на Китай, ние ще преминем към завладяването на Индия, Архипелага, Мала Азия, Централна Азия и дори Европа. Но наша първа крачка трябва да бъде осигуряването на контрол над Манджурия и Монголия, ако расата ямато иска да се отличи в континентална Азия...“ И като заема класичната самурайска поза за двубой, зловещият автор на меморандума добавя: „В програмата на нашия национален растеж влиза очевидно необходимостта да кръстосаме отново мечовете си с Русия.“

Меморандумът на генерал Танака не е единственото евангелие, което вдъхновява японските милитаристи за грабежи и издевателства над другите страни. Безброй още расистки теории, людоедски формули и божествени предписания разпалват непрекъснато завоевателния бяс на императорската военна камарила, в чиито редици изпъкват забележителни мракобесници и палачи. Тия злодеи с генералски пагони свалят и качват правителства, заговорничат помежду си, устройват си атентати един срещу друг, ръководят тайни терористични организации начело с полуофициалната мафия на „Черния дракон“, създават си свой собствен фашизъм, който носи благозвучното име Кодо или „Пътят на императора“. Понякога генералите си слагат демократични маски, понякога така нареченото „младо офицерство“ демагогствува с антикапиталистическите си настроения. Но щом настъпи решителният час и Дзайбацу удари гонга за поход, всички се втурват да осъществяват разбойническия идеал за „Велика Япония“.

Императорските хиени във военни униформи обичат много често да говорят за рицарските добродетели на самураите и да украсяват с тях собствените си личности. Те изравят из купищата легенди прослови

тия законник на самурайския морал, наречен Бушидо, и го размахват заплашително срещу всеки, който се съмнява в тяхното рицарство. Макар че до 1900 година думата „бушидо“ е била съвсем неизвестна в Япония и не се е срещала в никой японски речник, тоя фалшификат и днес още минава за оригинален документ по подобие на трите свещени съкровища, връчени от богинята Аматерасу на император Джимму. Според правилата на Бушидо самураят е винаги справедлив и великодушен, закрилник на слабите и победените, милосърден и отзивчив към всички човешки страдания. Той презира страха и малодушието и посреща с радост смъртта, която обожествява душата му. Самураят изважда сабята си само в името на правдата, лице срещу лице с врага, чужд на всяко насилие и коварство. Когато престъпи клетвата пред господаря си или иска да отмъсти за нанесената му обида, той извършва свещения обред сеппуку (харакири) и умира с достойнство и чест. Самураят е поет по природа и въплъщава в себе си най-благородни и възвишени чувства.

Възторженият псалмопевец на феодалната старина Инадзо Нитобе, професор в Токийския университет и член на Японската императорска академия, е един от ония, които имат заслугата да разпространяват поменатите измислици за самурайските добродетели. В своята книга „Бушидо — душата на Япония“ професор Нитобе разказва най-различни истории за сражаващи се самураи, които декламират стихове срещу противника и се проявяват изобщо като някакви свръхчовешки същества, надарени с изключително благонравие. Той описва надълго и нашироко високите морални качества на самурая, като лустросва басните си с евтини философски сентенции. Но тоя горещ поклонник на лъжливата самурайска романтика не казва нито дума за безчинствата и за канибалските склонности на самураите, чиято кръвожадност е наистина легендарна. Професор Нитобе премълчава например позорния обичай тамешигири, който е давал право на „милосърдния“ самурай да обезглави първия срещнат минувач, за да опита новата си сабя. Императорският академик не обръща внимание и на другия, широко разпространен обичай кимотори, при който „велико-

душният закрилник на победените“ е разсичал с един удар от главата до бедрото беззащитната си жертва и после е изяждал черния ѝ дроб, за да засили според поверието своята храброст и издръжливост. Ревностният тълкувател на Бушидо е забравил навярно, че в шестнадесети век „добродетелните“ самураи на Тойотоми Хидейоши при нахлуването си в Корея отрязват ушите и носовете на тридесет хиляди нещастни корейци (без да декламират никакви стихове) и ги изпращат за Япония в бурета със саламура като трофей от победоносния поход „в името на правдата“. Ако професор Нитобе любопитствува да знае какво е станало с тия уши и носове, нека посети Киото. Там и досега още съществува „Могилата на ушите“ — Мимисака, — тоя мрачен паметник на самурайското варварство.

Съвременните японски самураи продължават с гордост делото на своите праотци и вървят неотклонно по техните кървави стъпки. При колонизирането на чуждите земи те открито провеждат политиката на „кръвта и желязото“, като унищожават мирното население с непознато коварство и жестокост. Корея, Манджурия, Китай и другите завоювани области в миналото дълго ще помнят масовите кланета, бесилките и пожарищата, с които японците установяваха „новия ред във Велика Източна Азия“. През последната война японските милитаристи не само възкресиха свирепия обичай кимотори и съсичаха военнопленниците със самурайските си саби, но отидоха много по-далеч от самураите в своята подла изобретателност. Те усъвършенствуваха изкуството за човешко изтребление със средствата на науката и изградиха лаборатории за развъждане на смъртоносни микроби.

...Ето я глухата манджурска станция Пинфан на двадесет километра от Харбин. Наблизо японците са построили малко военно градче, оградено от външния свят с висок насип и бодлив тел. Тук трудно може да проникне човешки крак, дори на самолетите е забранено да летят наоколо. Вътре се влиза само с особен пропуск, който носи личния печат на генерал Ямада, главнокомандуващ на Квантунската армия. Сред градчето се издига голямо здание във форма на затворен четириъгълник. В тоя адски лабиринт очилати японски военни с бели престилки отглеждат грижливо чум-

ни и холерни бацили, с които заразяват стотици милиарди бълхи. Тия бълхи са възпитани в духа на Бушидо и са предназначени да заместят самураите при унищожаването на хората. В други отделения на същото здание кипи не по-малко трескава дейност: произвеждат се порцеланови бомби, бактериологични артилерийски снаряди и специални парашути за спускане на смъртоносния товар от самолети. Но японските човекоизтребители са предвидливи и остроумни убийци. Те знаят, че в известни случаи трябва да бъдат галантни, и затова в едно отделение фабрикуват шоколадени бонбони със сибирска язва и хлебчета с коремен тиф. Начело на цялата тая фабрика на смъртта, носеща шифрованото име „Отред № 731“, стои генерал Широ Ишии — мълчалив и потаен японец, бактериолог по професия и оберзлодей по призвание, фанатичен защитник на самурайската „доблест“ и верен изпълнител на волята на императора, който е върховен шеф на зловещото предприятие. През всички часове на денонощието тук се работи упорито и методично за осъществяването на великояпонските идеи. В отделни сандъчета-инкубатори гъмжат гнезда от бълхи, които смучат кръвта на охранени плъхове. За един месец предприятието произвежда триста килограма чумни бактерии и един тон холерни бацили. Като се има пред вид, че от всеки инкубатор се изваждат по десет грама бълхи, чийто брой е около тридесет хиляди, човек може да си представи какви количества паразити се развъждат в лабораториите на „Отред № 731“. Действието на отглежданите с такава любов смъртоносни бактерии и бълхи се изпитва върху живи хора. За опитите се вземат китайски и руски патриоти, наблъскани в тъмничните килии на голямото здание. Някои от жертвите се заразяват направо с инжекции, други се завързват за железни стълбове и край тях се хвърлят експлодиращи бактериологични снаряди. Нещастниците агонизират дълго в нечовешки страдания, подлагани на най-жестоки опити, без да им се дава никаква медицинска помощ. После труповете им се изгарят в крематориум и в освободените килии пристигат нови партиди обречени. През тая преизподня са минали хиляди мъченици, чиито имена са били заменяни с номера. От намерените по-късно документи са

установени само имената на някои жертви. Тук са загинали китайците Сун Чжао-сан, железничар от Муданцзян, дърводелецът У Дян-син, работникът Чжу Чимен, свободолюбецът Ван Ин от Мукден, комунистът Чи Де-ен от провинцията Шандун, търговският служещ Цзюн Мин-ци от Дайрен, които не са могли да търпят веригите на робството и са се борили срещу японските потисници. В ръцете на императорските инквизитори е загинал и доблестният боец от Съветската армия Демченко, който е отказал да даде сведения за Съветския съюз. В мрачния спомен за това човекоизтребително предприятие сияе с неугасимо величие мъченическият образ на неизвестната руска майка, притиснала в обятията си роденото в тъмницата дете. Цели две години тя е понасяла твърдо изтезанията на японските садисти, закриляйки с пречупеното крило на орлица невръстната си рожба, докато най-сетне смъртта е грабнала и нея, и детето ѝ. Но убийците не се задоволяват само с лабораторни опити. Те предприемат широки унищожителни акции в Китай и разпалват чумни епидемии в районите на градовете Нимбо, Чанде и Чжеган. При тия експедиции състрадателните злодеи засищат глада на китайските пленници с тифусни хлебчета и утоляват жаждата им с тифусна вода. Храбрите японски мародери се готвят за завоевателен поход и срещу Съветския съюз, като възнамеряват да се прикрият зад чумоносния авангард на бълхите и да нападнат с тях на първо време областите на Благовещенск, Ворошилов, Хабаровск и Чита...

Но внезапно настъпилият обрат в събитията провали сатанинските планове на неуморимите агресори. Когато героичните съветски войски разгромиха Квантунската армия и освободиха Манджурия, в разплетения възел на самурайските злодеяния се показа и фабриката на смъртта край станцията Пинфан. Хабаровският процес разкри пред света най-чудовищното престъпление на богоизбраните хищници от расата ямато. Японските военнопрестъпници, маскирани с белите престилки на учени, бяха изправени на съд и получиха заслужено наказание. Изплъзнаха се от възмездието само генерал Широ Ишии и неговите помощници Юджиро Вакамацу и Масозо Китано, които преминаха на американска служба.

Някога средновековните рицари се кичеха с поетични прозвища — „рицарят на прекрасната дама“, „рицарят на червената роза“. Съвременните потомци на самураите и техните задокеански подражатели могат да се наричат напълно заслужено „рицари на бълхата“ или „рицари на чумата“.

Естественото превращение на самурая в бълха символизира днешния образ на японските милитаристи, които се възраждат в американския инкубатор за нови престъпления срещу народите. Но не ще бъде много далечно времето, когато тия човекоподобни бълхи, подскачащи по заповедите на генерал Риджуей и на неговия приемник генерал Кларк, ще бъдат смазани заедно с вашингтонските си двойници от желязната пета на могъщия световен фронт на мира.

НАРОДЪТ СЕ БОРИ

Би било съвсем несправедливо да се смята целият японски народ за съучастник в грабителските похождения на Дзайбацу и на императорската военщина и да му се приписват мракобесническите настроения на средния японец от категорията на Ямазаки сан. Широките трудови маси и напредничавата интелигенция в Япония заемат достойно място в редиците на ония народи, които се борят за хляб, за свобода и за човешки права. Ярки примери за тая съпротива са не само многобройните селски въстания и бунтовете на бедняците от градовете против феодалните угнетители в миналото, но и героичните борби на днешния японски пролетариат срещу капиталистическите експлоататори.

Още преди триста години народният мъченик Согоро Сакура е имал смелостта да се яви в Йедо и да протестира против непоносимите данъци, наложени на селяните от техния феодал. За тая своя дързост той, жена му и трите му деца са били обезглавени от палача. Подвигът на Согоро Сакура свети през вековете като неугасим факел на правдата. Днес неговият гроб в Козу Мура е място на всенародно поклонение, където димят постоянно благоуханни пръчици.

След възстановяването на императорската власт, когато вратите на усамотения архипелаг се отварят за чуждата цивилизация, в империята нахлуват стремително всякакви западни учения и теории. Утопичният социализъм на Сен Симон, Фурие и Оуен, революционните идеи на Маркс и Енгелс, принципите на хуманитарния демократизъм, на пацифизма, на трейдюнионизма — всичко това се върти в буйна вихрушка, която грабва и повлича довчерашните пленници на

японския феодализъм. Общият стремеж е да се разведри застоялата атмосфера, да се намерят нови форми на живота, да се тръгне по нови пътища на обществено развитие. Наред с отвлечените идеи за свобода и равенство на японска почва изникват първите краткотрайни синдикати по западноевропейски образец, основава се също тъй краткокрайна социалистическа партия, проблясват още неизяснените и романтични прояви на международна солидарност. На Амстердамския конгрес на Втория интернационал в 1904 година в разгара на Руско-японската война руският делегат Плеханов и японският социалист Сен Катаяма манифестират с братска прегръдка своето единомислие против кръвопролитието на императорските и царските войнолюбци.

Когато вихрушката от теории, учения и идеи утихва, в Япония е вече ясно очертана линията на обществените движения. Засиленото индустриализиране на страната и мощният разцвет на капитализма създават непримирими противоречия между труда и капитала. От друга страна, японските селяни, които изнемогват под полуфеодалния гнет на помешчиците и са постоянен прицел за грабеж на лихварите, на потосмукачите от Дзайбацу и на ненаситните събирачи на данъци, се надигат все по-често срещу потисниците.

Едва ли другаде някъде по света съществува такава колониална експлоатация на собствения народ, както в поетичната Страна на изгряващото слънце. Японските капиталисти възпитават работниците в духа на така наречения „бащинство“, като им внушават, че господарят е техен баща, а те са негови деца, които трябва да го слушат и да му се подчиняват безропотно. Тая каторжническа теория принуждава японските работници да работят по петнадесет-шестнадесет часа в денонощие срещу рекордно ниската надница от една до две йени, колкото струва едно книжно ветрило. Като изстисква от работника последните жизнени сокове, капиталистът същевременно полага всички усилия да увеличи производителността на неговия труд. Когато напълно изтощеният работник грохне от преумора, „бащата“ го изхвърля на улицата и на негово място изправя до машината друг покорен „син“. Още по-тежко е положението на жените-работнички, които полу-

чават три пъти по-малка надница от мъжете. Тия селски девойки, продадени от гладуващите си родители на фабричните закупчици на човешка стока, се превръщат в истински робини на капиталиста. Те живеят в общежития зад ровове и бодлив тел, по цяла дузина момичета в една малка стаичка, натъркаляни върху тесни рогозки. Те се намират под постоянното наблюдение на надзорници и нямат право да излизат извън пределите на фабриката освен веднъж в месеца. Всекидневната им храна е паничка долнокачествен ориз и няколко късчета сурова риба. Но дори и тия горчиви залци работничките заплащат на своя „баща", който ограбва нищожните им надници и с наем за квартирата, и с погашение на сумата, предплатена на родителите им за тяхното робство. И всичко това става не в миналите столетия на феодално безправие, а днес, когато японските управници рекламират империята като най-напредничавата азиатска държава. Постоянното недояждане, непосилният труд и затворническите условия на живот сломяват скоро крехкото здраве на японските работнички, които заболяват от туберкулоза и биват изгонвани от фабриките, преди да е изтекъл робският договор с „бащите" им. В жестокия кръг на човешката експлоатация са включени и девет-десет годишни деца, чиито слаби фигурки са завинтени като дребни бурмички за тъкачните станове и машините. Те не познават радостта на детските игри, не тичат безгрижно из парковете да гонят водните кончета томбоо. Техните изпити и замислени лица изглеждат възмъжали от всекидневния глад.

Не по-малка е неволята и на японския селянин, който се е подслонил под сламения покрив на прогнилата бамбукова колиба, скърцаща под напора на ветровете и обливана от неспирните дъждове. Срещу жалката дрипа земя, която е наел от помешчика, той работи с многобройната си челяд от зазоряване до здрач, без да може да изкара препитанието си. След прибирането на ориза японският селянин отделя за господаря на земята половината от добива, а върху другата половина се нахвърлят като хищни врани лихварите и капиталистите, които раздават заеми и продават семена, торове и първобитни земеделски сечива. В тоя безмилостен грабеж държавата, разбира се, не

стои на последно място. Милиардните военни разходи на японските милитаристи се покриват преди всичко от селяните, които съставят половината от цялото население на империята. Годишният данък на японския селянин е три пъти по-голям от данъка на дребния градски търговец и занаятчия със същия доход. Като плати всичките си задължения, на селянина, едва остава храна за няколко месеца. Към края на годината обикновено той е принуден да купува собствения си ориз на много по-висока цена, отколкото го е продал, за да изхрани семейството си. Ограбван отвсякъде и изправен пред гладна смърт, бащата продава дъщерите си на чайните и публичните домове, на фабриките и заводите в градовете. Но и с тия пари той не може да смъкне от плещите си грамадните дългове и затъва все по-дълбоко в тресавището на нищетата, докато най-сетне започва да яде корени и трева. В един от броевете на вестник „Сякай Ундо Цушин" от 1937 година е публикувано следното писмо, изпратено до редакцията от селянина Кисараги, жител на село Таканемура: „Желая да продам дъщеря си. Съдействувайте. Животът ми е толкова тежък, че не мога да го продължавам повече. Заплашва ме гладна смърт и колкото и да ми е скъпо детето, друг изход нямам. Дъщеря ми Ханае е шестнадесетгодишна и не е грозна. Настанете я някъде наблизо до Шимоносеки. Разкош не ѝ е нужен. В краен случай тя може да бъде изпратена във Формоза или в Манджурия. Спасете нашия дом." В тоя отчаян вик за помощ е заключена трагичната съдба на огромната маса от японския народ.

Безработицата в Япония се шири в неограничени размери. Фабриките и заводите изхвърлят непрестанно като непотребни отпадъци хиляди човешки същества. Тая неизброима армия от гладни и полуголи хора помрачава рекламния блясък на империята с нейните цъфнали вишни, копринени кимона и старозаветни церемонии. Масовите самоубийства на безработни са толкова чести явления, че едва ли не попадат в категорията на народните обичаи.

И все пак безправните роби не са само отчаяни хора и самоубийци. Срещу диктатурата на глада и свирепото „бащинство" на ненаситните господари японският трудов народ води упорита борба. Вярно е, че

поради късното зараждане на капитализма в Япония, както и поради липсата на революционен опит японският пролетариат е по-изостанал от пролетариата в другите капиталистически страни, но неговото класово съзнание непрестанно се изостря и укрепва във всекидневната борба срещу растящата експлоатация. След Първата световна война стачното движение се разгръща с могъщ размах по цялата страна. До бреговете на империята прелитат искри от Великата октомврийска социалистическа революция и запалват така наречените „оризови бунтове", последвани от многобройни стачки.

Под огнения полъх на победилата Октомврийска революция през юли 1922 година се ражда Японската комунистическа партия. Родена в дълбока нелегалност, тя застава начело на широките трудови маси и поема защитата на техните интереси. Партията обединява около себе си редица профсъюзи, селски съюзи и организации на трудовата интелигенция и издига лозунги за незабавната евакуация на японските интервенти от Сибир, за признаването на съветското правителство от Япония, за установяване на търговски отношения със съветската страна. Японската компартия организира и ръководи стачното движение и борбата на селяните против помешчиците. Нейната засилена дейност и влияние сред трудовия народ дигат полицията на крак. По време на голямото земетресение през 1923 година, когато в развалините на пет префектури загиват стотици хиляди хора, височайшата японска реакция използува настъпилата суматоха, за да предприеме масови погроми над комунистите.

Въпреки терора и преследванията Японската комунистическа партия продължава своя героичен път на развитие, като преодолява успешно десните и левите уклони в бойните си редици. Нейният нелегален орган „Секки" („Червено знаме") минава тайно от ръка на ръка и вдъхновява народа за решителна борба с реакционните сили. Случайно попадналият брой от „Секки" в ръцете на полицейските чиновници напомня опасна бомба, заредена с йероглифи. Смутени и изплашени от неспирния възход на партията, японските управници предприемат нови арести. Рано сутринта на 15 март 1928 година в тридесет и четири провинции

на империята настава необикновено оживление. В дрезгавината на настъпващия ден многобройни полицейски хайки започват да чукат по вратите на предварително набелязаните къщи и да будят стопаните с викове: „Телеграма! Телеграма! Добро утро! Отворете!" Няколко часа по-късно началникът на императорската обществена безопасност Кокицу докладва на министъра на вътрешните работи за арестуването на около две хиляди комунисти и техни съмишленици. След тая полицейска оргия ударите срещу „червената опасност" зачестяват с още по-голямо ожесточение. Загива на бойния си пост генералният секретар на партията, работникът-металик Масаносуке Ватанабе. Но самоотвержените борци не прекланят глава пред издевателствата и продължават борбата по целия фронт на съпротивата.

Още преди своето болшевизиране Японската комунистическа партия отправя мощен протест срещу заробването на Манджурия. При първите признаци за подготовката на война тя разобличава злодейските планове на японските империалисти и се обявява решително против грабителския поход. И докато японската социалдемокрация, вярна на лакейския си нрав, върши своето предателско дело и увещава работниците да подкрепят императорската военщина, защото „без Манджурия не може да се построи социализъм в Япония" — в същото време Японската компартия отправя от бойния си орган „Секки" следното възвание: „Планът на японския империализъм за война против когото и да било предвижда преди всичко окупирането на Манджурия и Монголия. Сега японските империалисти се готвят усилено за въоръжено нахлуване в тия страни... Работници и селяни! Не давайте за войната нито един сен! Не превозвайте нито един войник! Отказвайте да плащате всякакви данъци, както и кръвния данък (военната повинност) за водене на империалистичната, грабителска война!..." Веднага след започването на военните действия в Манджурия Японската комунистическа партия се обръща към работниците, селяните и войниците с манифест, в който се казва: „Армията на империалистична Япония завзе Мукден. Японската империалистична буржоазия направи първата крачка към окупирането на Манджурия и Монголия...

Това не е нищо друго освен добре обмислена реакционна провокация срещу трудовия народ на Китай и Япония, както и срещу трудещите се в СССР. Това е авантюра на варварски грабители и презрени убийци... Срещу Манджурия, срещу революционен Китай, после срещу Съветския съюз — такъв е маршрутът на японския империализъм, авангарда на реакцията в Далечния Изток..." Манифестът завършва с думите: „Другари работници, селяни и войници! Сключете съюз с китайските работници и селяни и се дигнете на борба в името на революционната солидарност! Искайте незабавното изтегляне на войските от Мукден и от всички заети местности! Искайте незабавното отзоваване на японската армия и на военните кораби от Китай и Манджурия! Не превозвайте нито един войник! Съпротивявайте се на всички военни действия на японския империализъм и на китайската реакция! Борете се с опасността от нова империалистическа война! За защита на СССР! Долу империалистическа Япония!"

Като бурен подземен поток нелегалната Японска компартия избликва из невидими пролуки на повърхността на живота и залива империята с антивоенни демонстрации, митинги и събрания. Тя е навсякъде — в градове и села, във военните заводи, в казармите, във флотата, на фронта. Нейното революционно слово се пръска в стотици хиляди позиви и брошури, нейното въздействие върху гладуващия народ расте. Работниците стачкуват срещу извънредния труд при изпълнението на засилените военни поръчки, безработните и селяните искат да им се раздадат запасите от ориз, натрупани във военните складове. Влиянието на Японската комунистическа партия прониква в съюзите на писателите, художниците, артистите, музикантите, лекарите, правниците и обхваща цялата трудова интелигенция. Комунистическите идеи раздвижват такива масови организации като Съюза на запасните военнослужещи и Съюза на японската младеж, чиито милиони членове са полуфашистки настроени, но все пак си остават селски и дребнобуржоазни елементи. Партията се бори с несломима упоритост за създаването на широк общонароден фронт против фашизма и войната. Неин пръв помощник в антивоенната борба е героичният японски комсомол, който издига лозунга „Всеки комсомолец трябва да има най-малко двама приятели между войниците и моряците!"

Завоевателните походи на японския империализъм в Манджурия и Китай засилват шовинистичния бяс у императорските войнолюбци и нажежават атмосферата до краен предел. След закона за „опасните мисли" и неговото постепенно превръщане в палаческа брадва срещу народа мракобесието се развихря с незапомнена сила. Управници и полицаи, офицери и фашисти, социалдемократи, хулигани и будисти се надигат с ярост на омраза срещу всяка демократична и свободолюбива проява. Арестите и убийствата достигат рекордни цифри. Известният пролетарски писател Такиджи Кобаяши издъхва в ръцете на инквизиторите точно тридесет минути след арестуването му, в полицейския участък. Падат един след друг и Уеда, Норо, Ивата — членове на Централния комитет на партията. Със смърт се наказват не само комунистите, но и техните съчувственици. Ренегати и провокатори, агенти на полицията се опитват да разстроят партийните редове и да предизвикат сред тях взаимно недоверие и враждебност.

Тия тежки удари разтърсват силно Японската компартия. Но в приливите и отливите на борбата тя носи непоколебимо своето окървавено знаме и призовава народа за непримирим двубой с императорските поробители и терористи. В армията и флотата избухват масови вълнения, много войници и моряци се наказват с разстрел. Между бойците и командуването в Шанхай и Нанкин възникват остри схватки, от полесраженията дезертират цели войскови части. В Осака седем хиляди войници отказват да заминат за Формоза, откъдето трябва да бъдат прехвърлени на китайския фронт. В навечерието на войната в Тихия океан стачното движение обхваща военния арсенал в Кокура и металургичния завод Цуруми в Йокохама.

За мъжествената борба на обикновения японски комунист против побеснелите самураи свидетелствува следният знаменателен случай. На 23 юни 1935 година в околията Линан в Източен Гирин един японски военен шофьор отвежда камиона си в глуха планинска местност, където обикновено се крият отредите на китайските партизани. Камионът е натоварен с шестдесет хиляди пушечни и картечни патрона, с гранати и бом-

би. Шофьорът дълго търси партизаните, но не може да ги открие. А наблизо вече припукват изстрелите на настъпващата японска част. Чува се и един самотен изстрел до самия камион. Когато китайските партизани отбиват японското нападение, в зората на изгряващата утрин те намират на планинската пътека камиона с мъртвия шофьор. В куртката му е скрито писмо, адресирано до тях:

„Скъпи другари от антияпонската народна армия и от всички антияпонски партизански отреди!

Донесох ви малък подарък — 60 хиляди патрона и много ръчни гранати и бомби. Аз исках да поговоря лично с вас за оная безкрайна любов, солидарност и уважение, които Японската компартия и японският трудов народ изпитват към вас, националните герои, към всичко близко нам и любимо на китайския народ, към славната компартия на Китай, която води заедно с нас борба против японските империалистични хищници. Аз ви чаках дълго, но не можах да ви дочакам. Чувам вече изстрелите на приближаващите японски войски. Какво мога да направя в това положение? Да се върна при японските войски — не искам и не мога. Аз реших да се самоубия и да ви оставя тоя малък подарък. Не зная дали ще го получите. Желая ви да го получите.

Силно ви стискам ръката. С другарски поздрав. Един от вашите японски другари комунисти.

23 юни 1935 г.“

Международната солидарност на японския народ минава през братската прегръдка на социалистите Плеханов и Сен Катаяма в Амстердам, пламва с революционно безстрашие в подвига на неизвестния японски шофьор и се разгаря в общата борба на цялото свободолюбиво човечество против империалистическите колонизатори и подпалвачи на нова война.

ЯПОНИЯ ПОД ЗВЕЗДНОТО ЗНАМЕ

След ожесточени сражения в полята на Манджурия и Корея победоносните съветски войски разгромиха елитната Квантунска армия — опора на японския милитаризъм — и на 2 септември 1945 година самурайска Япония дигна ръце за безусловна капитулация.

В Токийския залив е пуснал котва американският боен кораб „Мисури“, украсен със съюзнически знамена, които потрепват от лекия полъх на вятъра. В тая тиха утрин тук ще бъде подписан актът на капитулацията. На палубата на „Мисури“ са събрани вече американските представители начело с генерал Дъглас Макартър, върху чието лице е застинала надменната гримаса на завоевател. Вицеадмирал Маккей се приближава до дебелия адмирал Шафрот и с чисто американска безцеремонност го потупва по корема, като му подхвърля някаква духовитост. Ето ги и английските адмирали в светли тропически униформи, събрани около стария морски вълк сър Брюс Фрезер. Съветската делегация пристига с миноносеца „Букован“. Генерал-лейтенант Деревянко се придружава от генерал-майор Воронов и от контраадмирал Стешенко. Трите снажни, широкоплещести представители на Съветския съюз предизвикват общо раздвижване и внушават заслужена почит. Когато се събират всички съюзнически делегати, един малък катер довежда и японската делегация. В настъпилата тишина се чува странен тропот. На палубната стълба се показва някакъв смешен цилиндър, под който израства една жълтолика фигура с очила, облечена в жакет. Това е едноногият старик Мамору Шигемицу, главен пълномощник на император Хирохито и министър на външните

работи. Той е загубил единия си крак в Шанхай преди двадесет години от бомбата на китайски патриот. Като японски посланик в Москва през 1938 година същият Шигемицу бе заплашил Съветския съюз с въоръжено нападение, ако не отстъпи височината Заозьорная при езерото Хасан. Изобщо той се слави като отличен познавач по заграбването на чужди земи — не случайно през войната е бил не само министър на външните работи, но и министър на „Велика Източна Азия“. Сега именитият мракобесник пристъпва с бамбукови патерици, подкрепян от двама секретари, върху чиито глави стърчат също такива смешни цилиндри. Зад Мамору Шигемицу се спотайва укротената глутница от японски генерали начело с началника на генералния щаб Йошиджиро Умезу. Тия кървави хищници са без ордени и без самурайски саби и придават на лицата си най-невинен израз. Японската делегация тръгва към масата, на която ще бъде подписан актът, и според предвидената церемония спира в средата на палубата, за да изтърпи тежкото мълчание на „пет минути позор“. Генерал Макартър, който играе ролята на главнокомандуващ на съюзническите сили в Тихия океан, произнася къса реч с необикновено надута физиономия. Той си отмъщава за бягството от Филипините, където армията на генерал Ямашита го бе накарала да търси спасение чак в Америка. След неговото тържествено слово японските делегати се приближават до дългата маса. Тук се белеят листовете на акта в два екземпляра — на английски и на японски език. Мамору Шигемицу сваля цилиндъра си, сяда на стола и изважда автоматичната си пародръжка. Чуждите фоторепортьори насочват апаратите си към него, киноператорите завъртяват филмовите ленти. Но в тоя съдбоносен миг пародръжката на Шигемицу прави засечка и не пуска никакво мастило. Навярно тя е военновременно производство и перото ѝ е може би бамбуково, каквито са и японските грамофонни игли. За щастие, един от секретарите подава на смутения си шеф своята собствена пародръжка, която се оказва в изправност. Главният пълномощник на императора начертава набързо няколко йероглифа и отстъпва мястото си на генерал Умезу. Вместо да измъкне изпод куртката си свещения нож за харакири и да разпори

корема си в знак на протест срещу опозореното величие на империята, както би постъпил по правилата на Бушидо всеки истински самурай, генерал Умезу поема невъзмутимо пародръжката и подписва двата екземпляра на акта с най-чиста съвест. Трети сяда на историческия стол генерал Макартър. Той изважда от джоба на блузата си с жеста на комисионер на пародръжки цяла шепа паркери и ги слага на масата, като избира двете най-красиви от тях. С едната подписва японския екземпляр, с другата — английския, после ги подарява — едната на генерал Персивал, другата на генерал Уенрайт, когото Червената армия е освободила неотдавна от плен в Манджурия. След тая евтина сцена, нарочно режисирана за историята, идва редът на английския адмирал сър Брюс Фрезер, изпод чиито пиратски вежди светва зъл поглед към пратениците на император Хирохито. Но ето че киноснимачните апарати затракват усилено, а фоторепортьорите заемат най-невероятни пози. Пред масата е генерал Деревянко. Кузма Николаевич обича проверките и като преглежда внимателно двата текста, слага бавно подписа си отдолу. Перото му зачерква някогашните царски поражения при Порт Артур и Цушима, скърца предупредително към интервентите и провокаторите и узаконява победата на Съветския съюз над стария коварен враг. Мамору Шигемицу и генерал Умезу примигват като плъхове, настъпени по опашките. След съветския представител се подписват и останалите делегати. Генерал Макартър произнася нова реч и после кани съюзниците на банкет в корабния салон. В това време над „Мисури“ прелитат с оглушителен грохот американските самолети, които доскоро са бомбардирали Токио. Японските капитуланти дигат глави към летящите крепости. Някои от тях прикрепят цилиндрите си с ръка, за да не паднат. Като съзира, че фоторепортьорите ги снимат в тая съвсем неисторическа поза, Шигемицу сам почуква нервно с патерицата си и предупреждава колегите си да се махат от това проклето място. Императорските пълномощници се изнизват един по един. Двамата секретари носят папката с прошнурования акт като ковчеже, в което е събран прахът от изгорялата слава на империята.

Така започва ден първи от окупацията на Япония.

Отначало нискоостриганите генерали от японската армия се почесват в недоумение по тила, а представителите на Дзайбацу все още не могат да повярват, че вече не са господари на империята. Но твърде скоро и едните, и другите се приспособяват към новосъзданото положение и възвръщат изгубеното си самообладание.

Генерал Макартър установява щаба си в Токио, задига белия кон на императора и сам се обявява за божество. Японската столица е неузнаваема. Американските бомбардировачи са унищожили три четвърти от нейните сгради и са я превърнали в безкрайно пепелище. На километри разстояние стърчат само развалини. Хората живеят в сандъкоподобни барачки, покрити с обгорена тенекия, в парковете нощуват хиляди бездомници. Разорани улици с обърнати трамваи, изкривени електрически стълбове с разкъсани жици, почернели от огнената буря дървета — такава е зловещата гледка на Токио веднага след войната. Между малкото запазени здания са императорският дворец, крепостта на Дзайбацу — Маруноучи, хотел „Империал“ (макар и с разрушено крило) и още някои големи постройки в центъра на града. С изключение на императорския дворец всички оцелели сгради се заемат от многобройните служби на генерал Макартър и окупационната американска машина започва да работи с пълна пара.

Постепенно развалините се разчистват, старомодните единични трамваи потеглят отново, обковани с дъски, във вечерния мрак затрептяват първите мъждукащи светлинки, из разровената от бомби земя пак цъфтят хризантеми. Предприемчивите търговци от Гинза възстановяват с изненадваща бързина разрушените си дюкянчета и поздравяват окупаторите с табелки „Добре дошли“, а някои по-изобретателни от тях пускат сувенири с надписи „За спомен от десанта на съюзническите войски в Япония“. Но разюзданите янки се отдават на разгул и веселие и не проявяват никаква сантименталност. Както навсякъде по света, където стъпи кракът им, така и тук хулиганите-колонизатори демонстрират веднага свирепия си нрав. Те нахлуват пияни в чайните домове, карат пътниците в трамваите да им отстъпват местата си, разхождат се

триумфално с рикши, теглени от престарели японци, нападат жените по улиците, вършат обири и убийства. В опустошения Токио затуптява пулсът на американския начин на живот. Светлинни реклами подканят гладния народ да преживя дъвка и да пие кока-кола, от киноафишите надничат холивудски гангстери с насочени към минувачите пистолети. Сред пепелищата никнат като гъби дансинги и вертепи в задокеански стил, американизираните проститутки се накичват с новото име панпан.

На първо време под натиска на раздвижените народни маси японското правителство се вижда принудено да освободи от затвора комунистите и другите прогресивни дейци и в страната се разгръща могъщо демократично движение. Възстановените работнически профсъюзи подемат смела борба за защита на потъпканите права на трудещите се, полуфеодалната атмосфера се разведрява от многобройни митинги и стачки. Японският пролетариат се изправя на нозете си срещу старите костенурки на реакцията, пристъпващи с дълбоки поклони към всесилните янки.

Поел в ръцете си кормилото на империята, генерал Макартър застава начело на нейното демократизиране. По негова заповед готвачите от американската реформаторска кухня в хотел „Дайичи“ пристъпват към изработване на новата японска конституция, която трябва „да разкъса завинаги оковите на феодализма, да утвърди достойнството на човека и да забрани в бъдеще всякаква армия, военноморска флота, авиация и какъвто и да било военен потенциал“. Под ръководството на главния готвач генерал Уитни закипява трескава работа. Разбиват се най-различни демократични кремове и каймаци, прибавят се антивоенни формули и свободолюбиви принципи. Когато тортата на новата конституция, украсена със стария императорски герб на хризантемата, е вече напълно готова, генерал Уитни и двама негови помощници я занасят на министър-председателя Шидехара. Японските управници остават поразени. Те не могат дори да се почешат по тила, както постъпват обикновено в критични моменти. Възможно ли е империята да съществува без армия и без самурайски подвизи! Шидехара и неговите съветници обясняват, че предложението на генерал Макартър проти-

воречи на японските традиции, и се опитват да прокарат приготвената от тях конституция. Но генерал Уитни е неумолим и принуждава противниците си да приемат американския проект.

Наскоро след тая драматична сцена генерал Макартър разрешава на японското правителство да произведе парламентарни избори. На предизборната арена изпълзяват старите буржоазни и едроземевладелчески партии сейюкай и минсейто, маскирани под новите имена дзиюто (либерална) и симпото (прогресивна). Между състезателите е и социалистическата партия, съставена от всякакви ликвидаторски, фашистки и реакционни елементи. Тук е най-сетне и комунистическата партия, която е най-малобройна, но най-боева. Нейните редици са оредели от свирепия терор през войната — сега тя се възражда и всеки ден печели все по-голямо влияние сред народните маси. След осемнадесетгодишен затвор генералният секретар на партията Кюичи Токуда[1] е пак на своя боен пост. Едната му ръка е осакатена от полицейските инквизиции, но бодростта му и волята му за борба не са пречупени. Заедно с Токуда са неговият другар от затвора и член на Политбюро Йошио Шига, завърналият се от революционен Китай Санзо Носака, видният профсъюзен деец Кацуми Кикунами и други изпитани борци на японския пролетариат. На многолюдните митинги и събрания комунистите разобличават старите политически въжеиграчи и хищници, искат най-сурово наказание на военнопрестъпниците, в чието число включват императора и мародерите от Дзайбацу, издигат лозунги за подобряване положението на трудещите се, настояват за образуване на демократично правителство от истински представители на народа. Още преди изборната кампания на един митинг в парка Хибия току-що пристигналият от Китай Носака казва: „Хората нямат нито жилища, нито работа. По-голямата част от народа гладува, докато в същото време някои трупат огромни богатства. Положението на завръщащите се войници е тежко. Дзайбацу и военните престъпници стоят, както по-рано, на власт. Демокрацията е още далеч, но народът се стреми към нея.“ След като изтъква, че

[1] Кюичи Токуда почина на 24 октомври 1953 г. (б. а.).

правителството трябва да бъде заменено с коалиционен кабинет, който ще осигури на народа храна, работа и жилища, ще накаже военните престъпници, ще раздаде земя на безимотните селяни, ще възстанови индустрията и ще подпомогне завръщащите се войници, Носака заявява: „През време на войната нас ни наричаха предатели и пораженци. Но сега ние питаме: кои са всъщност предателите на Япония? Погледнете опустошенията наоколо. Погледнете посърналите лица. Не комунистите причиниха всичко това, а императорът, милитаристите, политиканите. И никой не може да каже, че ние, комунистите, не умираме за родината си. Само след „манджурския инцидент“ стотици комунисти бяха убити от японската полиция. Ония от нас, които останаха живи, ще помогнат сега за възстановяването на страната.“

В предизборната борба буржоазните партии действуват не със силата на убеждаването, а с други средства. Техните кандидати не жалят пари за агитация. Председателят на либералната партия Ичиро Хатояма жертвува един милион йени. Срещу тия пари седемдесетгодишният грешник се избира за депутат и се очертава като шеф на бъдещия кабинет, но за зла участ тъкмо в тоя сюблимен момент се разкриват някои неприятни подробности от неговата биография. Оказва се, че в навечерието на последната война Хатояма е написал книгата „Лицето на земята“, в която възхвалява Хитлер и Мусолини, и че като министър на просветата е преследвал мнозина прогресивни професори и културни дейци. Отгоре на всичко това се установява, че по време на изборите демократизираният фашист е организирал шайка от подкупени побойници, които са тероризирали избирателите на цели райони, за да гласуват за него. Тоя американски изборен похват очевидно се харесва на генерал Макартър и Хатояма запазва депутатския си мандат. Не по-чисти от своя колега либерал са и представителите на прогресивната партия, в която са се приютили сподвижниците на генерал Тожо, едрите капиталисти и земевладелци и мнозина военнопрестъпници, преследвани от страха за близкото им арестуване. И все пак, чрез подкупи и терор и преди всичко с благосклонното съдействие на генерал Макартър либералната партия получава мнозин-

ство и начело на новообразуваното правителство застава достойният заместник на Хатояма — закоравелият реакционер и аферист Шигеру Йошида. Преди тридесет години опозиционерите от сейюкай са хвърляли живи змии върху депутатите на властвуващата партия минсейто. Сега обсъждането на правителствената програма е съпроводено с ожесточен ръкопашен двубой между либерали и социалисти. За тридесет години в японските политически нрави не е настъпила никаква промяна. Новото е само това, че за пръв път на жените са дадени политически права и че в парламента се явяват комунистически депутати.

В изпълнение на Потсдамското споразумение, което все още има някаква задължителна сила за американските окупатори, на подсъдимата скамейка се изправят маститите японски военнопрестъпници. Тук са претендентът за военен диктатор генерал Хидеки Тожо, началникът на генералния щаб Йошиджиро Умезу, организаторът на заграбването на Манджурия генерал Сейширо Итагаки и неговият побратим генерал Кенжи Доихара, осъществителят на антикоминтерновския пакт Коки Хирота, дългогодишният председател на императорския таен съвет барон Кичиро Хиранума и пазителят на държавния печат маркиз Кейичи Кидо, известният дипломат и колонизатор Мамору Шигемицу, бившият японски посланик в Берлин и личен приятел на Хитлер генерал Хироши Ошима, идеолозите на японския расизъм Сюмей Окава и генерал Кингоро Хашимото. Тук са и кръволоците генерали Садао Араки, Хейтаро Кимура, Акира Муто, Иване Мацуи, Кунияки Койшо и още неколцина яростни човекоизтребители. Не се виждат в съдебната зала само главните вдъхновители на японския империализъм — император Хирохито и представителите на Дзайбацу. Американците са ги помилвали предварително, за да ги включат в по-нататъшните си комбинации. В процеса на японските военнопрестъпници се разкриват любопитни неща. Всички подсъдими се представят за жертви на някакво фатално недоразумение и се мъчат да докажат своята невинност. Те заявяват, че никога не са имали никакви агресивни намерения към другите народи, че те просто са искали да направят тия народи „свои приятели". Обвиняемият Хашимото обяснява как това

приятелство трябвало да се осъществи само с мирни средства, само благодарение на „моралното превъзходство" на японските идеи. Когато съветският представител го запитва защо тогава в продължение на години японските войски са заграбвали със силата на оръжието една страна след друга, Хашимото отговаря невъзмутимо: „Но какво трябваше да сторим, щом народите на тези страни не разбираха превъзходството на японската система на управление и упорито предпочитаха да запазят своята собствена система?" Със същата самурайска логика се опитват да се изплъзнат от ръцете на правосъдието и другите обвиняеми. Единствен Сюмей Окава, автор на многобройни съчинения, пропагандиращи японската расова теория, се държи някак особено и в очите му свети странен блясък. Още на първото заседание той се вторачва в остриганата глава на седящия пред него генерал Тожо и без всякакъв повод го плясва тъй силно по темето, че разклатеният и без това престиж на бившия министър-председател рухва окончателно. Лекарската експертиза обявява Окава за невменяем вследствие на прогресивен паралич и съдът го зачерква от списъка на подсъдимите с право на допълнително привличане под отговорност. След приключването на процеса на бесилката увисват Тожо, Итагаки, Хирота, Мацуи, Доихара, Кимура и Муто. Останалите мракобесници спасяват самурайските си кожи в затвора Сугамо, където започват да мечтаят за по-добри дни.

Демократизирането засяга и император Хирохито. Той слиза от небето и става осезаем като всеки смъртен човек. Докато по-рано неговият портрет е могъл да се показва само в определени дни на годината, сега образът му започва да украсява все по-често илюстрованите списания. Тия снимки представят потомъка на богинята Аматерасу Оомиками ту със запретнати крачоли в момента, когато нагазва водата край морския бряг, ту сред домашна обстановка, когато слуша жена си и дъщеря си да свирят на четири ръце на пиано. Развенчаният бог изпълнява покорно всички заповеди на американците, които го превръщат в своя послушна кукла и му прикачват фамилиарното име Чарли. По тяхно нареждане Чарли тръгва да обикаля страната, за да се приобщи към народа в новото си демократично

преображение. Но народът, упояван години наред с най-невероятни измислици за легендарната личност на императора, остава дълбоко разочарован. Това дребно очилато човече с неестествено голяма глава и с криви крака, в проста черна куртка и брич-панталони, без всякакви височайши декорации и отличителни знаци изглежда наистина твърде жалко. С нервно потрепващото си дясно рамо той напомня някакъв пенсиониран неврастеник. Свикнал да разговаря само с дворцовата си камарила, император Чарли просто не знае как да се държи с обикновения човек от народа и задава на всекиго все един и същи въпрос: „Вие откъде сте?“ Когато запитаният му отговори, той казва учудено: „А соо дес-ка?“ — сякаш не е очаквал, че неговият поданик е родом от посоченото място. Така общува с народните маси слезлият в низините монарх, ескортиран от бойните коли на американските емпи и от мотоциклетите на японските полицаи. Той е вече толкова демократичен, че започва често да се явява в американски костюм. Самата императрица Нагако също захвърля традиционното си кимоно и се облича в деколтирана рокля — последен холивудски модел. Но най-голямата изненада за поданиците на империята е не разбожествяването на небесния тенно, нито неговите рекламни пътешествия по градове и села, а фактът, че той се оказва съвсем реален акционер в стотици банкови, индустриални и търговски предприятия на японските монополисти. Тия, които са вярвали в божественото целомъдрие на Хирохито, разбират, че той си е устроил истински рай на земята. В навечерието на капитулацията неговото благосъстояние се изчислява на осемдесет милиарда йени.

След шумно разтръбеното преустройство на империята демократичният лак се напуква твърде скоро и под него се показва в най-неподправен вид цялата сурова действителност. Нито новата конституция, нито набързо скърпената земеделска реформа, която облагодетелствува пак едрите земевладелци и кулаците, нито другите американски преобразования донасят дълготочакваните промени в живота на страната. В такова окаяно положение японският народ никога не е изпадал. Гладът и нищетата се ширят в незапомнени размери, броят на безработните достига десет милиона

души, отчаянието погубва толкова много хора, че по алеите на парковете започват да се явяват надписи „Строго се забраняват самоубийствата в парка“. Някогашната продажба на деца от гладуващи родители не само се подема отново, но процъфтява с небивал размах и се узаконява в американска валута: цената на едно дете се движи между осем и десет долара. В тая мрачна статистика венерическите заболявания изпъкват с особено внушителни цифри: на четиридесет японци един е заразен от сифилис. Японското име на сифилиса „байдоку“ също се американизира и става „бейдоку“, сиреч — „американска отрова“.

Затънала в това неописуемо бедствие, империята се тресе от ударите на многобройните стачки. По улиците и площадите на Токио и Осака, на Кобе, Нагоя и Киото кънтят налъмите на японския пролетариат, придружаван в своя протестен марш от всички прогресивни и демократични сили. Над многохилядните митинги и манифестации се поклащат плакати: „За увеличаване на работната заплата и на продоволствените дажби!“, „За народен контрол над производството!“, „Долу реакционното правителство на Йошида!“ На трибуната е Кюичи Токуда. Неговият ясен глас плющи като бич и се носи над притихналото море от народ. „Миналата неделя — казва Токуда — ние отидохме в двореца и поискахме да бъдем приети от императора. Но нас ни изгониха. Дали причината за това не беше, че императорът не може да говори нищо друго освен „А соо деска?“ Общ смях раздвижва неизброимия човешки мравуняк. На друга трибуна друг оратор, участвувал в делегацията, която е успяла да проникне само в дворцовата кухня, съобщава, че всеки ден императорската трапеза се отрупва с прясно мляко, пилета, свинско месо, яйца и всякакви лакомства. „Ето какво ядат императорът и неговите приближени! — провиква се ораторът. — Вие как мислите, разбират ли те какво значи думата глад?“ И дрипавият гладен народ отново се раздвижва и с гневни викове продължава застрашителния си поход против непоносимото тегло.

Тия живи картини на народното негодувание внасят смут в американските окупатори и те решават, че демократичната демагогия трябва да навлезе в своя нов етап на „успокояване на страната“. Генерал Ма-

картър удря с юмрук върху писмената си маса и отправя до японския народ твърде натруфено, но недвусмислено предупреждение, в което заявява, че „растящата тенденция към масово насилие и физическо въздействие под организирано ръководство заплашва не само реда, но и основните цели и самото съществуване на окупацията". Видимо доволен от фееричния блясък на своето красноречие, генералът подчертава: „Ако по-малобройните елементи от японското общество не са в състояние да окажат задържащо влияние и да манифестират уважение към себе си, както налагат създадените условия, аз ще бъда принуден да взема необходимите мерки, за да поправя това толкова плачевно положение." И след тая закана американският сатрап на Япония наистина взима необходимите мерки и забранява всякакви масови демонстрации. Със съдействието на предателското правителство на Йошида генерал Макартър нанася следващите удари върху японското работническо и демократично движение. По негово указание зачестяват издевателствата и погромите над японските профсъюзи, над Комунистическата партия, над самия японски народ. Въпреки многократните застъпничества на съветския представител в Съюзническата контролна комисия американските терористи в плодовито сътрудничество с японските полицаи продължават саморазправата с прогресивните сили в страната. Един след друг падат тежко ранени от ръката на подлия враг председателят на Конгреса на индустриалните профсъюзи Кикунами и генералният секретар на Японската компартия Токуда. Хиляди други профсъюзни дейци и комунисти се изпращат отново в затвора. По примера на американските шерифи генерал Макартър внушава на японското правителство да забрани всякаква политическа и обществена дейност на представителите на Комунистическата партия, а малко по-късно издава лично заповед за арестуването на девет партийни ръководители. След непродължителен свободен живот Японската компартия потъва отново в нелегалност. Но нейната неугасима пътеводна звезда продължава да озарява по-нататъшните борби на народа.

Следвайки „основните цели на окупацията", американците се нахвърлят с диво настървение върху

националните богатства на разгромената империя. Отначало задокеанските окупатори създават някаква комисия за разтурянето на Дзайбацу, но после се изяснява, че в заседанията на тая комисия те уговарят с победените си съперници условията на взаимното си благополучие. Предприемчивите спекуланти закупват с обезценени йени петдесет и един процента от акциите на японските монополисти и стават фактически господари на техните предприятия. С един замах на окупаторската си палка американците спират работата на японската индустрия за мирновременно производство и фабриките и заводите запустяват. Към Америка потеглят дълги кервани от параходи с огромни количества сурова коприна, чай, цинк, антимон, каучук, олово и други материали. Такава пиратска армада не са виждали дори самите японски завоеватели през най-щастливите дни на своите разбойнически походи. Закупените на безценица суровини се преработват и се връщат в Япония с целофанова обвивка на „американска помощ", която се изчислява в долари и обогатява с фантастични печалби ловките филантропи. Хората на Макартър нахлуват в банките и задигат от касите скъпоценни камъни, платина, злато и сребро. Радостно оживени пред най-разнообразната плячка, те товарят на камиони художествени произведения и музейни ценности — картини от Хирошиге и Хокусай, старинен японски порцелан, редки изделия от слонова кост. Генерал Макартър, главният разпоредител на тоя развихрен грабеж, също проявява лична слабост към „сувенирите" и запазва свой периметър на действие. Само от Киото той задига антикварни предмети на стойност триста милиона йени. Но ненаситните бизнесмени не се задоволяват с ограбването на японските национални богатства и отиват по-далеч, като започват да смучат в буквалния смисъл на думата кръвта на гладния японски народ. Те откриват предприятия за масово закупване на човешка кръв за преливане, която изнасят в Америка. На това обезкръвяване са подложени задължително всички японци, които обслужват окупационните войски, с изключение на императора, на управляващата клика и на монополистите от Дзайбацу. Японските лакеи и финансови магнати не само не дават нито капка от своята пре-

дателска кръв, но и при тоя нов бизнес, както при всички други сделки, получават прилична комисиона от американските вампири.

Под закрилата на „демократичната“ макартъровска конституция японската военщина наднича предпазливо из бърлогата си и показва отново свирепия си лик. Състрадателните янки проявяват забележително великодушие към довчерашните палачи на азиатските народи и опрощават мълчаливо всичките им престъпления. Ремилитаризирането на пропуканата империя се подхваща по западногермански образец. Военнопрестъпниците се пускат от затвора и стават съветници на окупаторите. Хиляди офицери, спотаени във всевъзможни земеделски стопанства и свиневъдни ферми, излизат зад миролюбивото си прикритие и измъкват старите си самурайски саби. Невинното поетично общество Утакай, което си е поставило за цел „да изучава японското стихосложение“, започва открита военна пропаганда, към него се присъединява „Обществото на приятелите на хризантемата“ и после всички замаскирани шовинистични и фашистки организации запяват в хор величавия химн на реваншизма. Генерал Макартър раздухва агресивната истерия и „опасността от комунизма“, натиска лоста и пуска в движение военната индустрия, но все още не се решава да нарича нещата с истинските им имена, а гузно обявява възраждащата се японска армия за „резервен полицейски корпус“. След американската интервенция в Корея генерал Макартър става по-смел. Япония се превръща в огромен самолетоносач, от който излитат бомбардировъчните ескадрили за нападение над корейската земя. Във военните заводи закипява усилена работа, химическата промишленост се включва в производството на взривни материали, арсеналите изхвърлят непрекъснато самолетни и напалмови бомби. Ден и нощ по пътищата на заробената империя гръмолят безкрайни танкови колони и ешелони с боеприпаси, над градове и села профучават с яростен рев Трумановите летящи крепости. От японските брегове потеглят бойни кораби с първите партиди възродени самураи, облечени в американски униформи и потулени зад знамето на Организацията на обединените народи. Търговията на смъртта и разрушението е в пълен подем. Бароните от Дзайбацу изтърсват поръсените си с нафталин жакети и се стягат за тържествена церемония. Те произнасят нова клетва, но тоя път вече не пред стената на императорския дворец, а пред монополистите на Уолстрийт, с които пият наздравица за бъдещите грабежи в най-новата „Велика Източна Азия“.

От затвора излиза и старият хищник Мамору Шигемицу. Той е не само реабилитиран, но и удостоен с важно поръчение. Нему е възложено да попълни със „собствени идеи“ американския проект за мирен договор с империята. Мамору Шигемицу подпира протезата си със своите бамбукови патерици и вдъхва жадно влажния токийски въздух, после подрежда куфара си и заминава за Мианошита, където красивата японска природа и кутиите с американски консерви го вдъхновяват за работа.

Но ето че генерал Макартър напуща внезапно, следван от огромен товар с трофеи и „сувенири“. На негово място пристига генерал Риджуей. Бандитите се сменяват, но положението остава все същото. Корея дими сред пламъци и кръв, Япония се превъоръжава трескаво. Сега на сцената се явява Шигеру Йошида, комуто е съдено да играе неповторима историческа роля. След краткотрайните кабинети на десния социалист Тецу Катаяма и на вулгарния рушветчия Хитоши Ашида тоя върл мракобесник е отново министър-председател. Такъв породист лакей американците не могат да заменят с никой друг. Изтъкнат дипломат и разузнавач, отчаян агресор и враг на всяка демократична проява, изпитан американски шпионин и поклонник на долара още в миналото, Йошида притежава и други ценни качества, особено необходими за момента: сляпо подчинение пред волята на окупатора, хамелеонски характер, който го приспособява към всякакви политически комбинации. Когато могъщите диктатори подготвят мирния договор, Йошида сан се качва на американски самолет и отлита за Сан Франциско. Той носи малко багаж: бутилка със сос от соя за подправка на американските бифтеци и книжно ветрило за разхладяване през време на мирната конференция.

В Сан Франциско се открива наистина интересно зрелище. В зданието на операта са събрани делегати-

те на 52 страни, за да подпишат мирния договор с Япония. Тук присъствуват изобщо всички ония държави, които не са воювали с Япония, а отсъствуват другите, които открай време са били прицел на постоянни провокации и опустошения от страна на японските нашественици. Вместо петстотинмилионния Китай, понесъл толкова жертви и страдания от увълчените самураи, в залата се мъдри Доминиканската република, вместо Индия — Салвадор, вместо Бирма — Парагвай. Но за атомните стратези това, разбира се, няма никакво значение. По-важно е, че те обявяват Япония за заплашена от агресия и я вземат под високочайшата си окупация, за да я хвърлят още утре срещу азиатските народи и великата родина на социализма. Когато съветският делегат Громико разобличава попълзновенията на вашингтонските „миротворци" и изнася пред цял свят тоя небивал скандал с подписването на японския мирен договор, нагласените кукли наоколо подскачат нервно и надават уплашени писъци за оскверняването на някаква свещена „процедура". Малко по-късно същите кукли се нареждат чинопочитателно и подписват договора. Преди да сложи своя подпис, Йошида сан изважда от вътрешния джеб на жакета си книжното ветрило и дълго вее запотеното си чело с разгънатия пейзаж на планината Фуджи — символ на „величието" на японската империя. После лакеят пристъпва до масата и с трикратен поклон предава империята в ръцете на всесилния си господар.

След тоя фарс, пропит с толкова цинизъм и предателско раболепие, падат всякакви демократични паравани и джентълменски уверения. Милитаристична Япония възкръсва в целия си хищнически ръст и нейната зловеща сянка се простира отново над Азия и над съветския Далечен Изток. Насъсквани от командите на генерал Риджуей, разярените самурайски псета се готвят за нови разбойнически походи, макар че в остриганите им глави не са угаснали спомените за пораженията при езерото Хасан и при Халхин-Гол, а дълбоките рани на остатъците от Квантунската армия все още продължават да кървят. И може би тъкмо защото тия спомени и рани са съвсем пресни, предвидливите самураи покрай другите военни приготовления коват усилено сандъчета, в които по-късно ще бъде

изпратен прахът им за обожествяване в храма „Ясукуни". Спокойствие цари само в императорския дворец, пред чиято стена се разхождат с отмерени крачки американски караули. Император Чарли пие чай и съчинява загадъчни стихове. Той се сравнява с оснежен бор, който не е променил цвета си, и с тия поетични иносказания иска да напомни на великодушните си покровители, че е крайно време да бъде възнесен отново в небесата.

Такава е днес Япония под звездното знаме на американските колонизатори. Но в тая мрачна действителност свети яркият лъч на всенародната съпротива срещу окупаторите и техните йошидовски лакеи, срещу бароните от Дзайбацу и подивелите банзайавантюристи. Пред японския народ още зеят незаритите ями от старите самолетни бомби, в паметта му още не е угаснал ужасът от атомните издевателства над Хирошима и Нагазаки.

Борбата на японския народ за мир, за свобода и за хляб се подема с невиждана сила и в нея се вливат нови потоци от хора: мъже и жени, миньори и професори, докери, студенти и учители, железничари, текстилци, металици, трамвайни служители, селяни — всички честни патриоти. Архипелагът на земетръсите се люлее надлъж и нашир от непрекъснати стачки и никакви богове, императори и окупатори не могат да препречат пътя на отприщените народни маси, които Японската компартия води към светлото бъдеще. На всеки ъгъл, на всяка крачка преследваните патриоти поднасят на минувачите световното „Обръщение за сключване Пакт на мира" и събират милиони нови подписи.

Междувременно генерал Риджуей напуска също империята, претоварен като своя бележит предшественик Макартър с неизброима плячка. След бактериологичните си подвизи в Корея прочутият людоед заминава през Америка за Европа, където ще разнесе славата на позорния си прякор „генерал Чума". Той отстъпва командния пост на друг мародер и убиец — генерал Кларк, — който тепърва ще трябва да изпита неудържимата омраза на японския народ срещу чуждите поробители. Тая омраза не познава прегради и прониква навсякъде — тя е във въздуха, в нестихва-

щия тропот на дървените налъми по улиците, в предупредителните надписи по стените на къщите и по дъртетата на парковете: „Янки, махайте се оттук!“

Японският народ, пробуден завинаги от вековния феодален кошмар, върви устремено напред — под палките на полицейските кордони и под пистолетите на американските нашественици, през чистилищата на затворите, през нищетата, легендите и будистките идоли — за да превърне прогнилата империя на глада в истинска Страна на изгряващото слънце.

ДВА ГРАДА

Релсите лъкатушат през пожълтели равнини и гори, минават край малки градчета и спретнати села с островърхи черквици, навлизат в гърмящи тунели и отново лъщят под студените лъчи на ниското есенно слънце. В полунощ локомотивът изпищява пронизително и спира тежко задъхан на пражката гара.

В тоя късен час пътникът едва успява да намери такси и потегля през познати улици и площади към центъра на града. Спирачките на колата скръцват пред осветения вход на един хотел, чужденецът влиза вътре и всичко наоколо изглежда по старому. Униформеният портиер е пак тъй важен и церемониално учтив, както винаги, пак иска паспорта и подава формуляр за попълване, пак протяга ръка към етажерката с ключовете и откачва някакъв ключ, на който виси голяма дървена топка с номер. И когато гостът се качва с асансьора в стаята си, тая стая се оказва едва ли не същата, в която той е нощувал някога. Ето го гардероба с огледалото, ето и толкова други неща, непокътнати от времето и събитията: кушетката с избелелия дамаскин, порцелановия умивалник с оставеното от някого самобръсначно ножче на поличката, леглото с дебелата перушинена завивка, а до него масичката с нощната лампа, която все не може да се запали, колкото и да щракаш ключа ѝ. Сред тая позната обстановка умореният пътник заспива и през съня си дочува откъм улицата ясния звън на отминаващ трамвай.

На сутринта Прага е пак такава, каквато човек я помни отпреди дванайсет години. Октомврийското слънце залива града, пожълтелите кестенови дървета блес-

тят още мокри от нощната влага, през леката мъгла в далечината се очертава сивият мираж на Храдчани. Неспирни върволици от хора се точат по двете страни на Вацлавския площад, в градинката пред черквата „Света Людмила“ играят деца, под Карловия мост Вълтава влачи безшумно тежките си тъмни води, а на обед пред часовниковата кула на старото кметство, полуопожарено от германците, се трупа народ и чака да види как над големия пъстър циферблат със зодиаците ще се отвори прозорчето и в рамката му ще се покажат един по един, като безсмъртни херолди на времето, старинните фигури на апостолите.

И все пак Прага не е същата. Зад неизменната неподвижност на тоя гигантски музей от средновековни черкви, каменни дворци и оловени статуи на светии и крале са станали дълбоки промени.

В историята на Чехословакия една паметна дата е открила нова страница: 9 май 1945 година. На тоя ден съветските танкове влязоха победоносно във въстаналата Прага и я спасиха от унищожение, докато в същото време американската армия си почиваше спокойно в Пилзен и наблюдаваше кървавата борба с онова хладнокръвие, с което през септември 1938 година в Мюнхен Чембърлейн и Даладие продадоха Чехословакия на Хитлер. След освобождението заглъхнаха зловещите стъпки на окупаторския ботуш, нямаше вече разстрели на чешки патриоти, пражките улици се разчистиха от барикадите и само обгорелите стени на някои здания все още напомняха за неотдавнашния пожар.

Страната можеше да диша вече свободно, но ето че настъпиха миналогодишните февруарски събития, когато народните врагове и сътрудниците на окупатора използяха из леговищата си.

В навечерието на тия събития Прага преживяваше тревожни минути. По улиците, в кафенетата, дори във вечно тихите романтични кътчета на стария град се чувствуваше особено напрежение. Органът на народносоциалистическата партия „Свободне слово“ нападаше с истинско настървение комунистите и предричаше разгрома им в близките парламентарни избори. В същото време самият водач на народните социалисти Зенкл кръстосваше триумфално страната с луксозната си лимузина, подарък от неговите американски приятели, и недвусмислено манифестираше в свое лице доброто самочувствие на реакцията. На 19 февруари американският посланик в Прага Лоренс Щайнхард, току-що завърнал се от Вашингтон, заяви пред представителите на печата:

— Аз и досега не съм изгубил надеждата, че чехословашкото правителство ще измени решението си и ще вземе непосредствено участие в плана Маршал.

Паролата беше дадена. След изказванията на американския дипломат дванайсет чехословашки министри подадоха оставка и предизвикаха правителствена криза.

Прага бе облъхната от вихрушката на приближаваща буря. Пред редакцията на комунистическия орган „Руде право“ се тълпеше народ и чакаше да чуе от високоговорителя последните новини. Малки групички от провокатори водеха оживени спорове с народа, подхвърляха ехидни закачки и напразно се опитваха да запалят искрата на уличните размирици. В отговор на тия провокации и на надигащата се опасност от преврат по Вацлавския площад се разля една могъща вълна от манифестиращи работници с пушки през рамо. Те преминаха в стройни и плътни редици, с изпънати от сурова решителност лица — като мълчаливо предупреждение срещу всеки опит на предателите да заграбят властта. В тоя безкраен поток от хора в сини комбинезони бе затаена несломимата сила на цял народ, готов да брани с всички жертви свободата и независимостта си. Прага не беше вече студена и романтична крепост на миналото, а живо огнище на една нова действителност — нажежена пещ, из която се изливаше стоманеното бъдеще на републиката. На 24 февруари по обед два и половина милиона чехи и словаци от всички фабрики, заводи и учреждения на страната обявиха едночасова стачка и се събраха на митинги, в които одобриха резолюцията на конгреса на фабрично-заводските съвети и профсъюзни организации. В тая резолюция се искаше да бъде незабавно приета оставката на министрите-реакционери и да се образува ново правителство на Народния фронт. Волята на народа обхвана със стихиен устрем цялата страна и разтърси самите стени

на президентския дворец. Президентът Едуард Бенеш бе принуден да приеме оставката на изменниците и да одобри новото правителство на Народния фронт начело с Клемент Готвалд. На реакцията бе нанесен смъртоносен удар. Работническа Прага ликуваше. Седемдесетгодишният комунист професор Нейедли стоеше развълнуван на трибуната на Вацлавския площад и говореше на многохилядния народ:

— Преживял съм много години и много радостни дни съм видял, но такъв радостен ден не е имало в живота ми. Никога в историята на нашия народ не се е проявявал с такава мощ и с такава величава народна сила неукротимият стремеж към борба за истина и справедливост...

Къде се криеше тайната на народната победа? Защо предателите и шпионите не успяха да осъществят своите тъмни планове въпреки щедрата подкрепа на англо-американските си вдъхновители, въпреки добре организирания въоръжен заговор на народните социалисти, чиито военни комисии контролираха гарнизоните и разполагаха с достатъчно оръжие?

На тия въпроси може да има само един отговор. Чехословашката комунистическа партия победи благодарение на политическата си морална сила и на всеотдайната готовност за саможертва на обикновения човек от народа, който се бори не в името на долара и на интересите на чуждия империализъм, а в името на собствената си свобода и на скромната си надница, с която изгражда социализма в независимата си родина. В безкръвната, но упорита борба на двата фронта се увенча със слава не предателското лице на народния враг от категорията на Зенкл, Дртина или Урсини, а героичният и светъл образ на неизвестния човек от редиците в сините комбинезони — образът на истинския комунист, чието име може да бъде и Раймунд Типнер.

Кой е Раймунд Типнер? Неговата биография в детската му и юношеска възраст не изпъква с изключителни прояви, но животът му през годините на германската окупация е символ на тежката и славна съпротива на чешките патриоти.

Преди окупацията Раймунд Типнер живееше в Дрождин, близо до Олмоуц, под хълма с голямата черква, която носи името на свети Копечек. Тогава двайсет и осем годишният паважен работник строеше пътища и улици и не мислеше за война. Но над родината надвиснаха градоносни облаци и Раймунд Типнер бе мобилизиран. Той остави каменарския чук и взе в ръката си войнишка пушка. Ала тая пушка не даде нито един изстрел срещу нашествениците, защото правителството на генерал Сирови предпочете капитулацията пред съпротивата. Когато моторизираните хитлерови пълчища преминаха дигнатата бариера и започнаха да нахлуват в страната, чехословашката армия вече не съществуваше. Сред настъпилата суматоха мнозина демобилизирани офицери разбиваха магазините и задигаха консерви и дрехи. Войникът Раймунд Типнер също не се поколеба да извърши грабеж, но не в магазините с храна и облекло, а във военните складове, откъдето задигна пушки, пистолети и бомби. Той бе решил да поеме на собствените си плещи защитата на опетнената национална чест и да се бори на живот и на смърт с поробителите.

По това време комунистическата партия беше в нелегалност. Безпартийният работник Раймунд Типнер дълго се мъчи да открие дирите ѝ, докато найсетне намери връзката. Той стана партиец тъкмо тогава, когато членуването в партията беше най-опасно и когато дори някои стари партийци се огъваха пред терора на окупатора. Под хълма в Дрождин младият комунист си изкопа землянка — там той четеше и криеше получаваните нелегални вестници, там един ден партията го призова за борба. Скоро Раймунд Типнер събра около себе си неколцина верни другари, партийци и безпартийни, и заедно с тях се залови за работа. Отначало тая малка група разпространяваше нелегални позиви и вършеше дребни саботажи, като се промъкваше до германските товарни влакове, заминаващи за фронта, и палеше бензина, сеното и сламата. Но лека-полека групата нарасна на двайсетина души и се подготви за по-големи акции. Тя крадеше динамит от каменоломните и чакаше само сгодния случай. През пролетта на 1943 година Типнер и другарите му дигнаха във въздуха електрическата централа в село Холице и цялата област потъна в мрак. Покъсно, за да се снабдят с повече пушки и пистолети,

те нападнаха жандармерийския участък в Послухов и измъкнаха оттам всичкото оръжие. Не минаха много дни, и към смелите чешки патриоти се присъединиха неколцина съветски червеноармейци, избягали от германски плен. Заедно с бодрите песни на непобедимата си родина червеноармейците донесоха и зрелостта на бойния си опит. Бойческият дух на Типнеровата партизанска чета растеше и крепнеше. Закаляваше се и израстваше в борбата и самият Раймунд Типнер. Денем той редеше грижливо паважни блокчета по улиците на Дрождин, а нощем се губеше из околността и само глухият тътен на някой нечакан взрив напомняше за неговото нелегално съществуване. На сутринта усърдният работник отново залягаше да поправя селските улици и хищното око на гестапо едва го удостояваше с полупрезрителен, полубезразличен поглед.

Така се нижеха дните в суров и неравен двубой с окупатора, когато една зимна привечер в началото на 1944 година близо до село Велка Бистрица един от другарите на Типнер бе внезапно издебнат от германски патрул. Заловеният партизанин не можа да издържи изтезанията и издаде тайната, че в старата запустяла пивоварна в селото се укрива част от групата на Типнер. Още призори гестаповците окръжиха пивоварната, където се намираха трима червеноармейци, двама чехи и две чехкини. На поканата да се предадат обградените партизани отговориха с дружен залп. Завърза се ожесточена престрелка, през време на която нападателите хвърлиха бомби и подпалиха сградата. Сред пламъците на избухналия пожар загинаха всички борци за свобода, но с последните си куршуми те повалиха мъртъв шефа на гестапо. След тая случка германците знаеха вече кой е Раймунд Типнер и обявиха награда от сто хиляди марки за залавянето му.

Раймунд Типнер трябваше да мине в дълбока нелегалност. Той изчезна от Дрождин и потъна в скривалището си под хълма с голямата черква. По цели дни седеше в землянката и четеше. Две тетрадки, изпълнени с циклостилни букви, приковаваха изцяло вниманието му. Едната тетрадка носеше странното заглавие „Наредби и осигурителни условия на застрахователните болнични каси“. Другата бе онасловена „Начало и развой на църковната драма“ и под тоя също тъй чудноват надпис се мъдреха старозаветните слова от глава 16-а на евангелието на Марка: „А той им каза: не се плашете. Вие търсите Исуса Назарянина, разпнатия; Той възкръсна, няма Го тук. Ето мястото, дето бе положен.“

Какъв прелом бе настъпил у довчерашния непримирим борец, та очите му поглъщаха така жадно това нелепо четиво? В тия тежки дни на всенародно изпитание какво общо имаше той със застрахователните болнични каси и с началото и развоя на църковната драма? Дали Раймунд Типнер не бе можал да издържи напрежението и бе изгубил душевното си равновесие? За щастие, неговият разсъдък бе запазил всичката си яснота. Двете тетрадки криеха зад началните си страници историята на ВКП (б). Те бяха издадени наскоро от Чешката компартия, която бе маскирала опасното им съдържание с най-невинни заглавия. Раймунд Типнер дочиташе тая първа част от историята и очакваше да получи и останалите две тетрадки, чиито листове вече се въртяха под валяка на партийния циклостил в някакво далечно подземие. Вечер, когато над смълчаните моравски селища паднеше мрак, Раймунд Типнер се измъкваше из потайното си гнездо и се срещаше с другарите си. Въпреки засилената бдителност на Гестапо неговата чета наброяваше вече деветдесет и двама души, половината от които бяха червеноармейци. Това неуловимо „съзаклятие“ разширяваше все повече кръга на саботажните си и бойни действия и гестаповските хайки напразно се мъчеха да го открият и обезвредят. Партизаните имаха сигурни скривалища, а ятаците им не будеха никакво подозрение — те бяха все добродушни хорица, които снемаха раболепно шапки пред всеки срещнат германски войник. Цялата Олмоуцка област бе превърната в невидима, ала могъща барикада на съпротивата и начело на тая барикада стоеше паважният работник Раймунд Типнер.

Настъпиха незабравимите майски дни на 1945 година. Разгромът на германците, започнал при Сталинград, приближаваше своя край. Из ведрия пролетен въздух заедно с лекото ухание на цъфналите дър-

вета се носеше острият мирис на барутен дим. Пробудената от зимния сън земя се тресеше сякаш под дъжд от падащи метеори: някъде много наблизо летяха в гъсти залпове мълниите на съветските катюши. Един слънчев ден Червената армия влезе в братската страна и развя знамето на свободата. На път за Олмоуц червеноармейците бяха посрещнати от Типнеровата чета точно под хълма, над който се издигаше черквата на свети Копечек. При тая паметна среща Раймунд Типнер и другарите му прегърнаха братята-освободители и им поднесоха в дар четиридесет пленени фрицове — жалки останки от хитлеровата разбойническа мощ.

Днес Прага диша с широко разтворени гърди. В града на легендите тупти могъщият пулс на новия живот. Някогашните индустриалци и богаташи извръщат отчаяния си поглед към изгрялата на небосклона американска комета, която вещае нова война, усмихват се през сълзи на атомната ѝ опашка и в пристъп на внезапна и налудничава радост плетат и разпространяват всякакви слухове. Недоволни са и някои дребни чешки буржоа. Недоволен е, да кажем, и пан Полевка. От какво е недоволен той? За него кренвиршите са съвсем недостатъчни, а гъски, шунка и пушена сланина изобщо няма никъде по пазара. Мигар може да се живее само с кнедлики и с някаква тънка филийка месо? Ето, пан Полевка се е смъкнал вече на седемдесет килограма, а едно време тежеше сто и двайсет. И пан Полевка разсъждава: „Всъщност какво лошо имаше във фашизма? Тогава магазините пращяха от стока и никой от никого не искаше купони.“ Пан Полевка клати унило глава и не вярва в социализма.

Но целият останал народ и хората в сините комбинезони, които бдят на вярна стража за защита на републиката, не се смущават нито от злата поличба на американската комета, нито от слуховете на реакцията, нито от мрачните размисли на пан Полевка. Те знаят, че петилетката се изгражда не с кренвирши и гъски, а с жертви, и с това съзнание хвърлят доброволно силите си в заводите, в миите, навсякъде, където е започнал кипеж на творческо съревнование. Такива са работниците в Готвалдовите заводи, такива са миньорите в Шарубек, такива са всички трудови хора на нова Чехословакия.

И в зората на тоя всенароден подем към мирно строителство, възправена срещу кометата на войната, израства гигантската фигура на комуниста-строител Раймунд Типнер. Той копае мълчаливо земята и отваря широк път към щастливото бъдеще на своята социалистическа родина.

— — —

От Братислава до Виена малцина пътуват с влак. Пътниците предпочитат автобусната линия през Петржалка — шейсет километра за два часа и половина през широко асфалтирано шосе.

Край големия автобус са събрани вече двайсетина пътници. Шофьорът се суети насам-натам, завира главата си в отворения мотор и дълго бърника вътре, после налива бензин и шумно затваря капака. Един по един пътниците заемат местата си. Първа стъпва на автобуса и едва не го наклонява под тежестта си една дебела католишка калугерка с грамаден сребърен кръст на гърдите. Тя се ползува очевидно с някакво особено благоволение: всички се дръпват настрана, а шофьорът поема чантата ѝ, хваща я почтително за ръка и я настанява на най-предната седалка. Светата личност просто смазва под себе си пружините, които изпращяват с тъжен звън, и цялата ѝ фигура се разлива върху канапето. Под бялата колосана забрадка лицето ѝ запазва невъзмутимия си израз на свръхчовешко достойнство и строгите ѝ очи устремяват неподвижен поглед право в стъклото насреща. На съседното канапе редом с калугерката сяда предвзета дама със силно начервени устни и до нея веднага се намества някакъв професионален съблазнител с олизана и порочна физиономия.

Автобусът прави широк завой и тръгва бавно през многолюдния площад. Скоро той минава големия железен мост на Дунава и излиза на асфалтовото шосе. Ала ето че на втория километър пред него се спуща граничната бариера и един словашки митничар дава знак за слизане. Проверка на паспортите и преглед на багажа. После се открива малко пространство от ничия земя и нова бариера бележи вече австрийската

граница. Тук е съветска зона. Вляво от шосето се издига висока дървена арка с грамадна петолъчна звезда, вдясно на полянката неколцина съветски войници събират сено и го товарят на конска кола. Край бариерата и в митническото помещение не се вижда никакъв червеноармеец — австрийските митничари сами уреждат всички формалности при минаването на границата. След проверката на последния пътник автобусът забръмчава нетърпеливо и се понася напред.

От двете страни на пътя се разгръща пуста есенна равнина, сред която се гушат редки къщурки. Ето селцето Волфстал, собственост заедно с жителите на някакъв граф. Само на няколко километра от чехословашката земя тук все още съществуват феодални владения. Както обяснява един от пътниците, господин графът бил религиозен човек, имал си своя черква в замъка и по време на глада в 1946 година отпускал на жена си и на децата си толкова храна, колкото им се полагало по купоните. Излишъка продавал на черна борса. Къса, но забележителна биография на един от едрите земевладелци на днешна Австрия. И може би селцето с право се нарича Волфстал, сиреч Вълча долина — то е влязло в устата на истински вълк, чието благополучие не е застрашено от никакви поземлени реформи.

По-нататък на хоризонта се откроява друго селище. Автобусът влиза в градчето Хаймбург и съвсем неочаквано извива и спира на площада пред пощата. Изглежда, че някои шофьори са безсилни да се борят с изкушението, щом надушат близостта на питейни заведения. Без всякакво предупреждение шофьорът скача от автобуса и се вмъква в първата кръчма, като повлича след себе си и дамата с начервените устни, и нейния съблазнител. Останалите пътници разбират, че не ще тръгнат много скоро, и на свой ред слизат да се поразтъпчат и да позяпат витрините на околните магазинчета. Само католишката калугерка продължава да седи неподвижно на мястото си като препарирана екзотична птица. На прозореца на една бирария виси табелка с ръкописен надпис: „Ние готвим отново!“ — и над надписа е нарисуван ухилен до уши готвач с бяла шапка и с гордо дигната лъжица в ръката. За гладуващите австрийци тая наивна рисунка,

излязла изпод четката на неизвестен художник, крие дълбок смисъл и действува на въображението с неотразима сила. Минава повече от половин час, когато шофьорът изхвръква из кръчмата със заруменяло лице и сяда отново пред кормилото. Явява се и дамата с галантния си кавалер, качват се и другите пътници.

Сега вече няма никакви гранични и питейни бариери и автобусът полетява с неудържима бързина към Виена. Развеселеният шофьор си подсвирва безгрижно с уста и натиска непрестанно копчето на клаксона, който ръмжи предупредително срещу несъществуващата опасност. Свечерява се, тъмнината се сгъстява. Фаровете на автобуса светват и два снопа лъчи озаряват пътя, който трепти в златисто сияние. Найсетне сред мрака заиграват светлини, отначало самотни и далечни, после все по-чести и по-близки — ето, виждат се улици, хора, заведения, пробягва някакво гробище с безброй паметници: автобусът е вече във Виена. Той минава предградието Швехат, прекосява английската зона и след дълго лъкатушене спира пред автобусната агенция.

Да се затвориш веднага в малкия хотел на Вааггасе, който носи странното име „Свети Джеймс“, е още твърде рано. При това Ринга не е далеч и човек може да се поразходи нататък, за да види как изглежда вечер Виена след толкова години.

Някогашното движение в тая част на града сега е замряло, из улиците се срещат редки минувачи. Тук-там зловещо стърчат грамади от развалини и само на няколко крачки зад тия угаснали огнища на смъртта се открояват неонови стрели и надписи, в които бие разноцветната кръв на рекламата. От време на време край развалините минават трамваи, пълни със светлина и хора, за да напомнят сякаш, че войната не е унищожила всичкия живот.

Близо до Ринга от един малък бар излизат двама американски войници, успели вече да се напият така юнашки, че земята се оказва съвсем несигурна под нозете им. Те залитат стремително от едната до другата страна на тротоара и случайните минувачи се отдръпват плахо от пътя им. По-ниският, широкоплещест здравеняк, изглежда, все още е запазил известни проблясъци на разсъдък и уговаря нещо приятеля си, като се опитва да го хване подръка, но другият, ти-

пичен двуметров янки, не признава никакви увещания и брани натрапчивата си идея с всичката свобода, която му дава американската конституция. Човек би помислил, че тая улична сцена е случайна, но след няколко дни разбира, че тя е обикновено явление в живота на австрийската столица.

Американците във Виена се чувствуват пълновластни господари и не се смущават от недружелюбните погледи на виенчани. Те свиркат из улиците, гонят се, разговарят високо, задирят девойките и всяка нощ устройват скандали и побоища из баровете. Надменни и дръзки, тия разпасани представители на задокеанската демокрация унижават националното достойнство на австриеца и се гаврят с нищетата му. Те се забавляват по най-различен начин. Например часовоят пред хотел „Йегерлендер", зает от американците, хвърля, да кажем, съвсем небрежно на тротоара току-що запалената си цигара. Без да подозира коварната игра, случайният минувач се навежда да я вземе и в това време от някой прозорец на хотела неочаквано се излива отгоре му цяло ведро с вода. Но веселите колонизатори проявяват усет не само към развлеченията, а и към сделките. Те не само се гаврят, но и спекулират с нищетата на австрийските туземци, от които задигат на безценица злато, скъпи старини и произведения на изкуството. Понякога униформените бизнесмени се изморяват от сделки и за разнообразие предпочитат направо обикновения уличен грабеж. Нападнатите виенски граждани могат да бъдат пощенският чиновник Алоиз Мандл или работникът Йозеф Реваковски. Те дигат покорно ръце пред пистолета на задокеанския рицар и му отстъпват последните си шилинги. Сред тоя легион от хулигани и мародери безспорно има и прогресивни, почтени американци, които осъждат остро поведението на сънародниците си, но те постоянно се изтеглят от военната администрация и се отзовават в Съединените щати като непригодни пропагандатори на американския начин на живот.

Най-големият американски бизнес, който изсмуква жизнените сили на австрийския народ, се извършва под филантропичното прикритие на плана Маршал. Тук вече участвуват, като услужливи агенти и комисионери, предателите-космополити от народната и от социалдемократическата партия. Американците внасят бракувани автомобили, стари войнишки панталони, прах против молци, консервирано конско месо, найлонови чорапи и гангстерски филми и срещу тая „стока" купуват независимостта на Австрия, като изнасят суровите ѝ материали и затварят нейните автомобилни заводи и фабрики за машини. Всеки ден безработицата расте и броят на гладуващите австрийци се увеличава. Разбира се, реакционните вестници, както и органът на американските окупационни власти „Винер Куриер" премълчават тия подробности и непрекъснато славословят Америка за благородните ѝ жестове и за безкористната ѝ филантропия. Страната на янките се рекламира упорито и от американското пропагандно бюро, по чиито големи витрини човек може да види най-различни снимки: плодове от Калифорния, фазани от Южна Дакота, царевични нивя в Айова или пасторална идилия в Тексас — всичко това придружено със статистически цифри за благосъстоянието на отделните щати. За съжаление, тук липсват данни за безработните скитници в обетованата земя на долара, както липсват фотографии на линчувани негри, а така също и снимки от издевателствата на американците в самата Виена. Престижът на Америка е ограден с реклами и излъчва особеното обаяние на черната борса. От тоя престиж изкарват хляба си и инвалидите от войната по Кертнерщрасе. Подпрени на патериците си, те държат пакетчета с американски цигари и от сутрин до вечер повтарят с някаква трагична настойчивост:

— Американише цигаретен, бите, американише цигаретен!

Днешна Австрия е колонизирана от американския капитал. По силата на Потсдамското споразумение тя има право на самостоятелно правителство, което решава всички въпроси от вътрешната политика на страната, а съюзните окупационни власти трябва да упражняват само контрол до сключването на мирния договор. Но докато съветската администрация зачита напълно суверенитета на Австрия и не се меси във вътрешните ѝ работи, американците се разпореждат тук като неограничени владетели. В тяхна помощ се

явява „самостоятелното“ правителство на двете реакционни партии — народната и социалдемократическата, — чиито водачи са двамата маршализирани близнаци Фигл и Шерф. Тоя злополучен политически хибрид проявява похвална самодейност и скандира неуморно пред австрийския народ, че Австрия е бедна страна, която се нуждае от благодетели, и че само Америка може да ѝ помогне. Американците посрещат с одобрително ръкопляскане сполучливо изпълняваните номера, а колективът Фигл — Шерф се кланя раболепно и продължава да повтаря с неизтощимо усърдие предателските куплети за бедността на Австрия. В същото време от страната се изнасят суровини и полуфабрикати, магнезит, хартия, желязо, машини и химикали и австрийският народ не иска да повярва легендата, че родината му е толкова бедна. При това Австрийската комунистическа партия разобличава измамниците, като представя свой тригодишен план за възстановяване на националното стопанство и за спасяването на народа от глада и нищетата. Но австрийските управници, дирижирани от американските си господари, отхвърлят всяко предложение за икономическа самостоятелност на Австрия, защото се страхуват, че тя може да стане страна с народна демокрация. А това е вече опасно. Австрия трябва да се запази на всяка цена като преден пост на американската агресия срещу Югоизточна Европа. Някога тя беше в ръцете на Хабсбургите, после премина в лапите на германския нацизъм, защо сега да не направи нов аншлус с американския империализъм? Така мислят традиционните предатели на австрийския народ и изпълняват послушно всички заповеди на американските си благодетели: приемат експортните им хранителни продукти, забранени от санитарните власти в Съединените щати за местна употреба, отлагат поземлената реформа и затварят не само автомобилните си заводи, но дори и кибритените си фабрики, като осветяват нерадостната си дейност с американски кибрит.

Средният австриец обича да се нахрани добре и след това да се повесели. Ненапразно Виена се славеше някога с безгрижния си и волен живот. Ако Айфеловата кула може да се сметне за символ на Париж, Колелото на Пратера беше символ на австрийската столица. След въздушните бомбардировки от него бе останал само жалкият му стопанен скелет, но днес Колелото отново се върти и показва на любопитните панорамата на Виена. Във веселите заведения на Гринцинг пак се пеят тиролски песни и звучи хармоника, пак се лее вино и дебелата фрау Берта или фрау Клара пак се обяснява в любов на посетителите. Прочутите виенски кафенета са все тъй тихи и уютни, магазините по Мариахилферщрасе са пълни със стока и в сладкарниците се продава швейцарски шоколад. И въпреки това привидно възвръщане към мирния живот над града на Щраусовите валсове е легнала мрачна сянка. И в заведенията на Гринцинг, и в кафенетата, и в магазините, и в сладкарниците влизат само чужденци, аферисти и черноборсаджии. Те са недостъпни за обикновените граждани. И ако в някое кафене наред с американците, които са вирнали предизвикателно крака по масите, все пак може да се види и простосмъртна влюбена двойка, това се дължи на младостта, която героично гладува, но жертвува няколко шилинга за среща при чаша горчиво шварцкафе.

Австрийският народ бедствува сред невъобразим стопански хаос. Но изостаналият среден австриец не съзнава трагедията си и не се пита кои са причините за окаяното му положение. Той е изобщо аполитичен фаталист и смята, че всичко ще се нареди от само себе си и че щастливото минало ще се върне рано или късно. За неговото преклонение пред миража на доброто старо време свидетелствуват някои магазини, които все още пазят по фирмите си короната на бившата Австроунгарска монархия, както и надписите, че притежават клонове в Будапеща и в Карлсбад. Тоя пасивен фатализъм на средния австриец го кара да бъде религиозен и подхранва у него вярата за неизбежната намеса на божия пръст в бъдещата му съдба. Миналата година по Коледа, когато папата обявил, че ще се опростят греховете на всеки, който присъствува на първата литургия във възстановената църква „Свети Стефан“, безкрайна върволица от грешници търпеливо е чакала реда си да влезе в църквата. Но въпреки това обещание на папата грешните австрийци ще си останат грешници, докато не си отворят очите за истината, която днес вълнува народите и разделя света на два лагера.

А тая истина не е в заробването на Австрия чрез Маршаловия план, нито в изстъпленията на американските окупационни власти, нито в гангстерските филми — тя е в гладните митинги на работниците и в протестните демонстрации пред гръцката легация срещу палачите на героичния гръцки народ. Тая истина е в непримиримата борба на Австрийската компартия и на всички честни австрийски патриоти за защита на националната независимост и на мира, против атомната бомба на империалистите.

ПАРИЖКИ БЕЛЕЖНИК

Шест и половина часът вечерта. Грамадният четиримоторен самолет на холандската компания КЛМ дълго пълзи по пистата на летище Враждебна, сякаш не се решава да хвръкне, после неочаквано моторите забръмчават силно, металното тяло започва да се тресе и се откъсва от земята.

Доскоро самолетът е блестял под слънцето на Дамаск, но поради събитията в Египет той е съкратил рейса си и сега иде от Атина само с десетина пътници. Останалите празни кресла напомнят, че има нещо по-силно от рекламите, които гарантират удобно пътуване по целия свят: в обсега на военните действия е забранено да се пътува.

Що се отнася до самата реклама, трябва да признаем, че тя не лъже. Пътуването със самолетите на КЛМ е наистина удобно и приятно. Още в първите минути след излитането по пътеката между двете редици кресла минава стройна холандска девойка, но не с традиционните дървени обуща и бяла шапчица, а в сива униформа, с кокетно накривена пилотка върху златистите си къдрици. Това е стюардесата, служебната весталка на самолетната компания, живият талисман против всякакви злополуки и лошо самочувствие. Тренирана в безброй въздушни пътешествия, стюардесата върви с уверените стъпки на акробатка и предлага освежителни бонбончета и гумена дъвка. Малко по-късно любезната девойка раздава на пътниците илюстровани списания — американски, френски, немски, италиански.

Контрареволюцията в Унгария е намерила добър прием по страниците на тия луксозни списания, които

поднасят на читателя най-сензационни разкрития, подкрепени с „автентични“ снимки от собствените фоторепортьори. Злодеянията на хортистките палачи се приписват на комунистическия терор. Обесените по дърветата хора и десетките трупове на избити унгарски граждани са представени, разбира се, като жертви на комунистите, а не на фашистите. Върху корицата на едно италианско списание блести цветният портрет на кардинал Миндсенти в червена мантия. Старият заговорник има такъв невинен и благочестив израз, сякаш е снет в момент на общуване с бога и няма нищо общо със стоте милиона диверсантски долара. Друго списание, западногерманска продукция, е изпълнено с антисъветски хули и предава личните преживелици на някой си Семьонов, когото редакцията е измъкнала на бял свят из познатото змийско гнездо на клеветниците „очевидци“. В същото време кървавото нашествие срещу египетския народ, предприето от бившите акционери на Суецкия канал и от техните услужливи бенгурионовски джуджета, се рисува твърде идилично, като джентълменска експедиция в джунглите. Свободата на западната демокрация е осигурила да не се допусне на борда на самолета нито едно списание, което може да каже истината за последните световни събития.

Сред гъстия мрак на ноемврийската вечер самолетът плува спокойно и само от време на време леко потрепва. Неуморната стюардеса разнася сандвичи, чай, оранжада. След четиричасово пътуване долу, в тъмната бездна, заиграват пъстроцветни светлини: Франкфурт на Майн. Самолетът бавно се спуска и каца на ярко осветеното летище. Пътниците се отправят на вечеря в близкия ресторант, където неколцина престарели келнери поддържат престижа на заведението със своите износени смокинги и колосани яки.

Вечерята свършва набързо, после самолетът продължава пътя си и към полунощ пристига в Амстердам. Поради късния час връзката с Париж е прекъсната и ще трябва да се чака до сутринта. Администрацията на КЛМ изпълнява добросъвестно обещанията на рекламите си за удобно пътуване. Тя поема грижата за пренощуването на пътниците и за превозването им до града, като ги снабдява с всевъзможни ку-

пончета. В тоя административен порядък прозвучават поетични нотки: хотел „Шилер“ на площад „Рембранд“. Хотелът е сравнително нов и може би стопанинът му се казва Шилер, но човек е склонен към романтични самовнушения и неволно го свързва с името на великия германски поет. Скоро умореният пътник потъва в чистото меко легло и в полусън дочува далечен тътен на джаз.

На сутринта Амстердам е озарен от лъчите на есенното слънце. По широките асфалтови улици се изнизват безкрайни върволици от велосипедисти, отиващи на работа — мъже и жени на различни възрасти. При това свръхизобилие на велосипеди чужденецът остава с впечатление, че холандците са не мореплавателен народ, а народ от колоездачи. И все пак Амстердамското пристанище, през което минават милиони тонове колониални стоки и суровини за Европа, и днес още поддържа старата морска слава на холандското кралство. Амстердам е преди всичко град на банкерите, на едрите търговци и на борсовите спекуланти, а после — уютен кът за международни конгреси, музейна съкровищница с творбите на прочутите холандски живописци от миналото. Амстердамчани не обичат сравнението „Северна Венеция“, натрапено на града им от любителите на туристическа екзотика. Амстердам има свой собствен образ, който се оглежда в многобройните канали с тухленочервените си къщи, с потъмнелите от времето камбанарии и часовникови кули, с дългите редици стари дървета, разперили клони над тихите каналните води.

Към пладне един двумоторен самолет се издига над облаците, устремен към Париж. След час и четвърт светлинните сигнали на борда предупреждават пътниците да не пушат и да се стегнат с брезентовите колани. Самолетът започва да се спуска в широки кръгове. В далечината се очертава черният силует на Айфеловата кула. Още малко — и колелата на самолета се плъзват по пистата на парижкото летище Бурже.

— — —

Навъсен ден. Ситен дъждец ръми над Париж. Колата прекосява покрайнините и постепенно навлиза в града. От двете страни на улиците се редят автомобил-

ни гаражи, малки магазини и кафенета със стъклени тераси по тротоарите. Пътят минава край улица „Пелътие“, където чужденецът вижда като първа парижка забележителност обгорената сграда на Централния комитет на Френската комунистическа партия. Преди няколко дни тук са вилнели фашистки банди при спокойното съзерцание на полицията. Пожарът е бил потушен, но почернелите стени на зданието хвърлят тъмни петна върху ореола на свободолюбива Франция.

Навътре в града улиците са задръстени от автомобили, които пълзят едва-едва и на всеки десетина метра спирачките им скръцват. Най-сетне колата се измъква из тоя автомобилен вртоп и спира на Авеню дьо ла Бурдоне пред малък хотел. Въпреки внушителното си име „Марс“ хотелът няма нищо общо със съседната нам планета и е здраво свързан със земята. За неговия земен произход може да се съди преди всичко по цената на отделната стая: хиляда и двеста франка на денонощие. А тая стая е скромно наредена, с прозорец към някакъв вътрешен двор, отдето прониква съвсем слаба светлина. Впрочем, по-късно човек узнава, че и другите парижки хотели от категорията на хотел „Марс“ се радват на почти същите ценоразписи. При това извън установените такси добре възпитаният клиент на заминаване ще трябва да остави прилично възнаграждение за направените му дребни услуги, като не забравя, разбира се, и усмивките на камериерката, и любезните поздрави на портиера.

— — —

Утрото настъпва бавно, с колебливо зазоряване, чиято сива светлина се разстила като мъгла. Сред тая мътна виделина се открояват стари посивели здания, обезлистени дървета с черни клони, лъснати от влагата паметници, каменни парапети на мостове, под които тъмнеят водите на Сена. Докато нощните заведения и барове зеят празни, с обърнати един върху друг столове, пробудените кафенета се изпълват с посетители. Изправени до тезгяха, всички закусват набързо кафе с маслени кифлички или укрепват силите си с чаша вино.

Улиците се оживяват от автобуси, коли, мотоциклети, велосипеди. В подземните тунели на метрото

гъмжи навалица от работен народ. Всяка минута пристигат и заминават с грохот електрически влакове. Вагоните отварят за няколко секунди вратите си, за да изхвърлят и да погълнат стотици забързани хора. Като метални къртици подземните влакове прекосяват утробата на огромния град, сновят под паркове, църкви и музеи, заравят се под водите на Сена. Според една статистика през метрото минават дневно шест милиона пътници, а годишно — цялото население на земното кълбо. Но тук трябва да се прибавят и стоте автобусни линии, дванайсет хиляди таксита и над един милион частни коли и мотоциклети, за да се получи ясна представа за тоя гигантски транспортен конвейер. Париж е на колела, Париж се върти, Париж е в шеметно движение.

Денят се ражда в Халите, при бабуването на безброй домакини със сакове и кошници в ръце. Още към полунощ тук започват да пристигат от цяла Франция безкрайни керван от камиони, които стоварват неизброими количества хранителни продукти. Това необхватно тържище, преживяло войни и революции, национални бедствия и борсови катастрофи, стои непоклатимо вече осем столетия като величествен храм на човешкото благоутробие. През всички сезони в Халите и в околните улици се тълпят ранобудни домакини, доставчици, готвачи, собственици на ресторанти. Тая гастрономическа литургия трае до десет часа сутринта, когато купищата смет и отпадъци изчезват сякаш по вълшебен начин.

След Халите и кафенетата се отварят вратите на хиляди магазини и дюкянчета, откриват се многобройните квартални пазарища и сергии, зашумяват от гъстия наплив на купувачи магазините „При з'юник“ със стандартни стоки. Сред тоя пъстър карнавал на търговията се извисяват грамадните универсални магазини „Лафайет“, „Прентан“, „Самаритен“, „Лувър“, „О бон марше“. По случай коледните празници техните здания са потънали в искряща украса и напомнят фантастични дворци. Привечер пред светналите им витрини стоят прехласнати деца, чиито майки надничат с не по-малко любопитство: зад стъклата минават в неспирно шествие мечки, джуджета, рогати елени, впрегнати в шейни, и цялата тая магична картина се върти

сред блясъка на изкуствения сняг като някаква жива приказка. Човек мъчно може да си представи такова изобилие от най-различни и неподозирани стоки. Найлонът, перлонът и другите синтетични чудеса се явяват във всички възможни преображения: като се почне от чорапи и дамски комбинезони и се стигне до гребени, чанти, кухненски кофи и вани за къпане на бебета. Пулсът на търговията бие с неотслабваща сила и в живописния парижки бит-пазар „Марше о пюс". В бездънен лабиринт от бараки, сергии и антикварници тук кипи един истински панаир на евтините стоки и на случайните рядкости. В тоя „Пазар на бълхите" може да се купи куфар от розов картон, какъвто едва ли би се намерил в най-затънтеното наше селище, долнокачествена конфекция и фалшиви старинни мебели, но същевременно могат да се открият и ценни картини от именити майстори, скъпи китайски вази от далечни столетия или часовник с увехнала позлата от времето на Луи XV.

Големите булеварди, за които пее Ив Монтан, притеглят денонощно със своя асфалтов магнит сърцата на парижани. Те се извиват по чертата на старите стени на Париж и съединяват в петкилометрова крива линия — от Мадлената до Бастилията — единайсет булеварда. Някога по тяхното протежение са цъфтели градини, потайвали са се в молитвена тишина манастири, разхождали са се благородници с бели перуки. Сега Големите булеварди са главната артерия на парижкия живот — с оживени кафенета, дансинги и музик-холове и с най-луксозните магазини. Всъщност с истински блясък на „големи булеварди" днес са увенчани Булевар дьо ла Мадлен, Булевар дьо Капюсен и Булевар дьо з'Италиен. Колкото по̀ на изток отиват, Големите булеварди се отдалечават от своето традиционно обаяние, докато най-сетне между площада на Републиката и Бастилията те угасват в делничната сивота и се превръщат в обикновени булеварди, запазвайки знаменитото си име само в плановете и в пътеводителите на Париж. Средище на елегантния свят остават трите булеварда — на Мадлената, на Капуцините и на Италианците, — където минават изискани дами с пристегнати в пуловери кученца и където вечер витрините на бижутерийните магазини пламтят от брилянти и златни накити. Но по някаква странна прищявка на съдбата и тия три булеварда сякаш са обречени на залез, защото луксът и охолството вече разперват лъчите си на запад — по „Шан-з'Елизе".

Към края на осемнайсети век днешната широка улица „Шан-з'Елизе" се е наричала „Алея на въздишките" и нощем случайните минувачи по нея са били нападани от дебнещи бандити. През годините на Втората империя сред околните храсталаци изникват многобройни кафе-шантани и малки театри, на чиито сцени възхожда оперетната слава на Офенбах. Постепенно „Шан-з'Елизе" се превръща в любимо място за разходки на висшето общество, което дефилира с елегантни каляски, карети и двуколки по още девствената земя на бъдещото асфалтово авеню. В онова време дори е имало шивачи, посветени само на тоалетите за разходка по Елисейските поля и по Булонския лес. Но появата на първите автомобили нарушава тоя идиличен кортеж на натруфената празничност и мирисът на конския тор се сменя с мириса на бензина. Вместо някогашния отмерен тропот на копитата на расовите коне сега тук съскат гумените колела на изящните лимузини „Ягуар" и „Порш". Наивната диорама с „Обсадата на Париж" от 1870 година и канканът с дантелените гащи на танцувачките отстъпват със завистлив реверанс пред новите еротични филми и пред порочно изюдените кинозвезди, които лично присъствуват на премиерите в близките кинотеатри. Днес по Шан-з'Елизе, или „Чемз Елайсиз", както американските туристи самоуверено наричат това прочуто авеню, са разположени агенциите и бюрата на всички международни авиолинии, автомобилни фирми, кинокомпании и световноизвестни тръстове. Тук процъфтяват много модни магазини и вечер калейдоскопната игра на неоновите реклами прелива в ослепителни потоци от светлина, пред която бледнее прославеният блясък на Големите булеварди.

Нека спрем за малко пред Триумфалната арка в дъното на Шан-з'Елизе. През нея е минал ковчегът с тленните останки на Наполеон, тук е гробът на незнайния воин от Първата световна война и символичният барелеф на Марсилезата, който е окрилял парижката съпротива през годините на хитлеристката

окупация. Много паметни дати и събития са вдълбани в камъка на тоя светъл паметник на френската национална чест. Почти всеки ден пред Триумфалната арка идат на поклонение делегати на патриотични организации, но покрай тях се явяват и поклонници на възраждащия се фашизъм. Триумфалната арка става вече притегателно място за схватки между фашисти и антифашисти, между привържениците на мира и крепителите на колониализма. Фашистите крещят: „Алжир е френски!“ Антифашистите минават с плакати „Долу войната в Алжир!“ И безредиците пламват. Неотдавна от Триумфалната арка един фашистки оратор е дал сигнал за разправа с комунистите.

От старите квартали на Париж най-непокътнат е Латинският квартал, който се слави с далечното си минало и живее свой собствен живот. По веселия булевард „Сен Мишел“ снуват от сутрин до вечер студенти — юноши и девойки, облечени в къси палта с дървени копчета и с качулки. В тоя бодър парад на младостта, запътени към университета и към близките кафенета и книжарници, минават младежи от цял свят и от всички раси — негри, китайци, анамити, индуси, шведи. Някои френски студенти са синове и дъщери на заможни родители, но други се грижат сами за прехраната си и възлизат по стръмнините на науката с келнерски поднос.

Денем хълмът на Монмартър глъхне в провинциален покой със своите малки сиви къщи, над които властвуват белите куполи на базиликата „Сакре Кьор“. В тишината на това артистично гето са се приютили верните потомци на старата парижка бохема — художници, писатели, колумбовци на нови теории в изкуството. Мнозина от тях са още неизвестни и гонят безсмъртието с фанатични усилия. Тук се излюпват яростните таланти на сюрреалистите и на атомистите, тук се фабрикуват стереотипните пейзажчета за подвижните улични изложби. Но когато падне нощта, всичко наоколо се преобразява. В мрака затрептяват ярките кръгове и стрели от неонови светлини, мълчаливите къщици се превръщат във весели кабарета, тесните улички се огласят от многолюдна глъчка. Тогава Монмартър разгръща потайните си пазви за чуждестранните туристи, които тичат да видят епохалните

брадя на бохемите и да преживеят набързо някое незабравимо приключение. В подножието на Монмартърския хълм през тия нощни часове веселието се върти в огнена спирала. Около площада „Пигал“ и в съседните улици искрят сред разноцветна феерия барове с дебнещи проститутки, ревюта и музик-холове с голи артистки, чиито снимки са изложени на показ по прозорците и вратите на заведенията. Униформените портиери канят минувачите да влязат вътре, като им обещават невиждани развлечения. За своя лична сигурност и за по-голям респект полицаите обикалят квартала на двойки, но въпреки тяхното осезаемо присъствие тук-там често избухват скандали и побоища. И цялата тая шеметна фата моргана се стопява и изчезва чак призори, когато Монмартър се унася отново в дневния си сън.

За да завършим беглата панорама на Париж, не трябва да забравяме букинистите край Сена, които излагат под платнени заслони сандъчета с овехтели книги и неугледни картинки от неизвестни художници. Пред техните подвижни изложби любознателният минувач може да прочете цяла книга с великодушното съгласие на продавача.

Не бива да отминем с безразличие и злополучните въдичари, наредени с провиснали пръчки по двата брега на Сена. Никакви събития и природни стихии не могат да смутят техния риболовен унес. По цели часове те съзерцават мълчаливо измамната вода и спокойно очакват потомците на грамадната риба, която според преданието била уловена някъде наблизо преди стотина години.

Да поменем и клошарите, които през слънчеви дни се припичат в сладка дрямка по кейовете на реката, а нощем се подслоняват под нейните мостове. Клошарите са доброволни отшелници от човешкото общество, със своя философия за живота, презират всякаква работа и се чувствуват щастливи в ленивото си безделие. Те вегетират от ден за ден и като птичките божи засищат глада си с отпадъците край Халите и с трохите от пиршествата на нощните заведения.

Погледнат от хълма на Монмартър, Париж е цял в сиво и само Айфеловата кула тъмнее като черна брошка върху могъщата му гръд. Има някакво неповтори-

мо очарование, някаква топла интимност в тоя многолик град, който оставя в паметта неугасима жарава от спомени. Това очарование се излъчва от вродения оптимизъм и ведрия хумор на обикновения човек от народа, от неговата жива сърдечност. Тая притегателна сила лъха от всяко кътче на славното минало, от влюбените двойки по парковете и кафенетата, от артистичното достойнство на бедните улични музиканти, които свирят и пеят под прозорците на парижани своите сантиментални песнички.

— — —

Грамадни жълти афиши призовават парижани на събрания и митинги в защита на унгарския народ. С присъщото на французите красноречие се издигат патриотични лозунги за свободата, за солидарността, за правата на човека. Инициатори и организатори на тоя афишен крясък са някакви подозрителни дружества и комитети, които имат толкова общо с унгарския народ, колкото и с френския. От един афиш наднича с едри букви името на унгарската политическа еднодневка Ана Кетли. След бягството си от родината тя е тръгнала сега из Европа да манифестира критичната си възраст с бесни нападки срещу лагера на социализма.

Сензационната тревога на афишите прелива и се разгаря и по страниците на целия буржоазен печат. Първенство в тоя вестникарски тръст на лъжата и подстрекателството държат „Фигаро“, „Орор“, „Парипрес“, католическият „Кроа“ и социалистическият „Попюлер“, които изригват зловонна лава от всякакви измислици за Съветския съюз и народнодемократичните страни. Напразно „Юманите“ и „Либерасион“ се опитват да внесат известен порядък в разюзданата антикомунистическа истерия, да предадат правдиви съобщения за международното положение — техните редакции се разгромяват, броевете им се конфискуват.

А средният французин се отличава с вродена слабост към печатното слово и се поддава на внушения. Той е склонен да повярва, че в България са нахлули съветски войски, че русите наистина избиват унгарския народ и заграбват унгарската земя. Предупредителните ноти на съветското правителство до агресорите в Египет се изопачават и тълкуват като настъпателни актове на болшевишката опасност. Лъжата увлича и мнозина интелектуалци, които заемат героични пози и издават манифести за спасяване на свободата, без да се замислят, че и в Египет, и в Алжир също живеят хора. Средният французин е обхванат от страх за бъдещето и започва усилено да се запасява. Захарта, олиото, сапунът за пране, дори солта изчезват от пазара. Ами ако „съветската интервенция“ прехвърли границите на Унгария и се простре чак до Париж? Ами ако утре пламне война и подпали найлоновата фуста на добрата баба Европа?

Изобщо Унгария, както се казва, е на мода. В малките чуждестранни ресторантчета — арменски, турски, гръцки и, разбира се, унгарски — се трупат любопитни посетители, които си заръчват унгарски гулаш. Сред клиентите на деликатесните магазини също се забелязва чувствително повишен интерес към унгарския салам. За унгарските бежанци се говори със затрогващо умиление, но не им се дава работа. Една неделна утрин, когато любителите на пощенски марки са се събрали в парка на авеню Габриел край Шан-з'Елизе и с разтворени класьори обсъждат животрепущите проблеми на филателията, по парижките улици тръгват двойки с тенекени касички в ръце. Те спират минувачите и ги канят да пожертвуват някой и друг франк за бедстващия унгарски народ, като накичват дарителя с книжна лентичка. Това са добросъвестни еснафи, обладани от гордото съзнание, че изпълняват важен обществен дълг. Но французинът, който сам се нуждае от помощ, не изглежда особено отзивчив и отминава равнодушно протегнатите към него касички. Всъщност главната цел на тая благотворителна акция са не материалните придобивки, а преди всичко показният и параден израз на съчувствие към унгарския народ.

Така — с афиши, с вестници, с радиокоментарии, с речи на знайни и незнайни оратори, с публични демонстрации — общественото внимание се отклонява от колониалната агресия в Египет и от кръвопролитията в Алжир и се насочва изключително към събитията в Унгария. Същата тая пропагандна апаратура, ловко монтирана от съдружието на френските капи-

талисти и управници, е изхвърлила неотдавна от своя трамплин по булевардите на Париж тъмните сили на разрушението. Предвождани от пужадисти с лика на Петен върху реверите, под закрилата на многобройни полицейски отреди, тълпи от фашистки бабаити, американизирани безделници и всякакъв вид лумпени се отдали на хулигански изстъпления. Сред дивашките викове на погромаджиите отекнал трясъкът на счупени витрини, пламнала сградата на Централния комитет на Френската комунистическа партия, чиито обгорени стени и досега чернеят в паметта на чужденеца. С острия звън на счупени стъкла е било ознаменувано и нападението над редакциите на „Юманите“ и „Либерасион“. Но ехото на размирицата раздвижило бързо предградията и далечните квартали. И работниците от Сен-Дени, Монтрьой, Иври, Менилмонтан, Булон-Бианкур се понесли в безкраен поток по Големите булеварди и в мощна контрамanifестация смазали осврепялата сган на мракобесието. Тогава вече полицията се намесила и улеснила бягството на храбрите кабаретни герои. В настъпилото затишие официалните охлюви на провокацията се свили благоразумно в черупките си, очаквайки по-щастливи дни за нови подвизи.

— — —

Парижките буржоазни вестници занимават читателите си не само с изопачени описания на политическите събития и на „унгарската трагедия“, но и с последните криминални произшествия. След случая с католическия свещеник, който убил забременялата от него домашна прислужница, след злодеянието на бръснаря, който заклал някакъв запасен генерал, за да го ограби, един ден вестниците съобщават под крещящи заглавия загадъчния случай с мадам Алис Казал.

Коя е прочее мадам Алис Казал и каква е нейната вълнуваща история?

Мадам Казал е достопочтена съпруга на богат индустриалец — петдесетгодишна дама, запазила все още всичките си прелести. Вчера тя отишла на обед у своя приятелка, като освободила шофьора си. Към пет часа мадам Казал излязла от дома на приятелката и се запътила към своя шивач, при когото си поръчала някакъв тоалет. След това тръгнала по булевард „Сюше“ и оттук нататък следите ѝ се губят. Но вестниците не се задоволяват с такова сухо предаване на фактите и ги украсяват с пъстра словесна везба. Читателят узнава, че в деня на произшествието мадам Алис Казал била облечена в скъпо кожено палто, че носела еди-какви си накити и че цялото това подвижно имущество заедно с наличните пари в чантата ѝ се оценява на петнайсет милиона франка. Следват подробности за характера и навиците на мадам Казал, за нейното семейство — съпруг, дъщеря, син. Напоследък знатната дама се чувствувала угнетена от събитията (може би пак от събитията в Унгария?) и проявявала признаци на нервно разстройство. Всеки ден криминалните репортьори издават осведомителни бюлетини за изчезналата парижанка и с професионално усърдие си блъскат главите над различни догадки. Убийство за грабеж? Самоубийство от отчаяние? Любовен роман? Бягство в чужбина? За съжаление, въпреки усиленото полицейско следствие мистерията остава неразбулена и читателят не може да разбере каква е съдбата на мадам Алис Казал.

По установена вече традиция към края на годината се обявяват литературни награди „Гонкур“, „Фемина“, „Рьонодо“. И тук вестниците търсят сензационната нишка на събитието, като оповестяват предварително кои са предполагаемите лауреати и какво мисли тоя или оня член на журито. Самото обявяване на наградите е съпроводено с оглушително думкане на вестникарските тъпани, което продължава дни наред. Сега в центъра на тоя шум е писателят Ромен Гари, получил най-голямата литературна награда „Гонкур“ за романа си „Корените на небето“. На читателя веднага се припомня, че Гари е прославен герой на френската авиация през последната война и че понастоящем е френски шарже д'афер в Перу (нека добавим и ние, че преди десетина години той беше секретар на френската легация в София). Ромен Гари изведнъж засиява на литературния небосклон с ослепителния блясък на звезда от първа величина. Ала напук на официалните признания един разярен критик от „Пари-прес“ прави смайващи разкрития: Ромен Гари не

знае френски език! Като подкрепя това свое твърдение с неизбежните цитати, критикът установява, че в цялата история на френската литература не съществува по-недодялано произведение от „Корените на небето“, което напомняло отвратителен превод. „Ако героят на „Корените на небето“ основава комитет за защита на слоновете — провиква се възмутеният съдник, — ние мислим, че е необходимо отсега нататък да се основе един комитет за защита на френския език срещу Ромен Гари.“ И загубил всяко самообладание, неумолимият изобличител доунищожава автора със заключението, че той сякаш се е заклел да пише за идиоти („comme s'il avait juré d'écrire pour des idiots“). С тия темпераментни изрази, твърде необичайни за френската галантност, „Пари-прес“ хвърля истинска вестникарска бомба, която разбива лаврите на новия лауреат и обгаря чувствително белобрадия престиж на академици и жури.

Бихме направили непростим пропуск, ако не подчертаем, че парижките вестници отделят почтено място и на спортните събития, които се поднасят на читателя със съответните снимки на овчарски скокове и на отделни напрегнати моменти от футболни и боксови мачове. Напоследък по спортните страници на вестниците се ширят вълнуващи репортажи за Олимпиадата в Мелбърн.

Най-сетне по страниците на парижките всекидневници ухаят пъстри букетчета с новини от цял свят. Любознателният читател научава например колко голяма е била тортата, която Уинстън Чърчил е получил за осемдесет и втория си рожден ден заедно с огромно количество пури. Някакъв добросъвестен статистик изчислява, че видният английски държавник не ще може да изпуши подарените му пури дори до деня на своята стогодишнина. Но в тая ярка колекция от многословни сензации едва е поместено на три реда с микроскопични букви съобщението за смъртта на световноизвестния юрист и адвокат Моро Джиафери, който починал от сърдечен удар, тичайки да догони отминаващия автобус.

Към многогласния хор на всекидневния печат се присъединяват и акордеоните на илюстрованите списания „Пари-мач“, „Поан дьо вю“, „Рьогар“, „Ентимите“, „Рев“, „Мадригал“, „Болеро“, прелъстителните

американски прегледи, френските издания на „Ридерс дайджест“ и „Лайф“. Чирозоподобните манекени на последната дамска мода позират в страниците на „Вог“, „Офисиел“, „Мари-Клер“, криминалните потайности се разкриват с ужасяващи подробности в „Кри детектив“, а „Ороскоп“ и „Астроложи“ блуждаят из междупланетното пространство и предсказват бъдещето с благосклонното участие на далечните съзвездия.

— — —

Парижкото кафене е приятен кът за отмора и за сърдечни срещи на парижани от двата пола. По всяко време тук човек може да види най-разнообразна публика, която не брои минутите и укрепва доброто си самочувствие понякога само с чаша ситронада.

Животът на парижкото кафене не е притиснат между стените на заведението, а прелива навън, по тротоара. Посетителите обичат да чувствуват близостта на улицата, да се любуват на пъстрото шествие на минувачите и да вдишват с пълни гърди въздуха на любимия град, затова до късна есен и дори през зимата те предпочитат откритата тераса на кафенето пред неговата затворена уютност.

Търговци и чиновници, рентиета и аферисти, интелектуалци и празноскитащи търсачи на приключения се разполагат спокойно край малките масички, осигурили сякаш своята недосегаемост в някаква екстериториална зона. Тук-там престарели дами флиртуват с подозрителни млади мъже, по-нататък трепти дискантовият смях на странно хермафродитно същество — полумъж, полужена, — още по-нататък някой брадат художник с кадифен панталон и с рембрандовска барета е зареял занесен поглед в пространството. Той смуче по навик угасналата си лула и с достойнство отпива от чашата си глътка перно.

На пладне, когато в учрежденията настъпи обедна почивка, кафенетата се изпълват с хора от близките канцеларии. Един обикновен обед в най-скромния ресторант струва около две хиляди франка, а в кафенето човек може да закърпи глада си със сандвич и кафе за сто и петдесет франка. Тая проста сметка привлича тук дребните служещи и продавачките от универ-

салните магазини, всички ония самотници, които едва свързват двата края на сиромашкото си съществуване. Спасителните сандвичи примамват в кафенето и мидинетките от блестящия свят на прочутите модни къщи, от ателиетата на Жак Фат, Кристиан Диор, Баленсиага. Тия очарователни девойки бодат пръстите си над рокли, които се продават по петстотин хиляди франка едната, докато те получават месечно по трийсет хиляди. Но бедните мидинетки, които живеят сред фантастично скъпите тоалети на богатата клиентела, са задължени от работодателя сами да поддържат с нищожната си заплата някакво привидно благополучие. Те трябва да се обличат добре — разбира се, не в палта от визон и чинчила, не като шлагерната певица Лин Рено (палтото ѝ според рекламата струва два и половина милиона франка!), но все пак да бъдат достатъчно изискани, за да не се помрачава престижът на фирмата. С показната самонадеяност на манекенки, вечно очакващи съдбоносната среща с приказния принц, натъкмените пепеляшки на високата мода се явяват по обед в кафенето префинени и надменни, своенравни и капризни. Те дълго търсят с поглед най-удобното място, после гримасничат над листа със закуските и, както винаги, пренебрежително поръчват на келнера кафе и сандвич с байонски жамбон.

Другаде по света влюбените дирят за своите сантиментални откровения глухи и усамотени кътчета, но в Париж, изглежда, тъкмо кафенето е онова благословено убежище, което ги приютява за най-непринуден изблик на чувствата. Допрели мечтателно глави, влюбените двойки седят с часове един до друг, щастливо забравени в мълчалива прегръдка. И само от време на време нежният барелеф на техните профили оживява и устните им се сливат в целувка. Тия лирични сценки на парижкото всекидневие не смущават и не дразнят никого — околната публика си пие невъзмутимо кафето и с деликатно безразличие не забелязва откритото предизвикателство към отдавна отживелия пуритански морал.

Някои парижки кафенета вече се американизират. В тях са настанени някакви спортни машини, около които се трупат обикновено млади хора, любители на механичните развлечения. Тук тишината непрекъснато

се разбива от тъпите пружиниращи удари на тия автомати, чиито стоманени ръчки привеждат в движение цяла серия топчета, бягащи в различни посоки. Топчетата отскачат от гумените препятствия, лъкатушат насам-натам и едно по едно хлътват в дупките на състезателното поле. Тая нова игра увлича доста запалянковците, но те са по-скромни от играчите на тенис на маса и поне засега не мечтаят за световен шампионат.

— — —

През целия ден и до късно през нощта по безкрайната асфалтова паяжина на парижките улици пъплят хиляди автомобили. Сред техните черни стада се мяркат сивите френски симки, които потичват като бедни роднини редом с луксозните американски крайслери и кадилаци. Колите се застигат, изпреварват се една друга, промъкват се през най-малката свободна теснина и респектирани от светлинните сигнали, внезапно спират. После всемогъщите полицаи дават път, като загребват неуморно въздух с белите си ръкавици — и отприщените автомобили се спускат устремено напред, за да спрат отново след няколко секунди. Почти долепени до колите, се изнизват мотоциклети и велосипеди, чиито ездачи при всяко спиране провисват крак до земята. В това мъчително придвижване към определената цел шофьорите маневрират с удивителна ловкост. Няма катастрофи, не се чуват никакви клаксони.

Вечер движението е в пълен кипеж. Тогава на Етоал и на Плас дьо ла Конкорд — един от най-големите площади в света — автомобилите се въртят в шеметен танц, изпълвайки простора с безброй червени светлинки. Едва късно след полунощ оживлението намалява и гъстите автомобилни върволици започват да редеят. Една по една колите се прибират по гаражите, но много от тях остават да нощуват на открито, наредени като бездомници край тротоарите. Така затихва за няколко часа тоя безначален вертеж на автомобили, който се подема на следния ден с нова сила.

Но авантюрата в Египет носи много неприятни изненади. Един ден се пръсва тревожната мълва, че бензинът е на привършване. Дребният парижки буржоа изпада в паника. Той е свикнал да живее с всички съв-

ременни удобства, има си кола, която е купил след дълги спестявания, сърцето му бие в ритъма на нейния мотор. За него колата е символ на лично достойнство и благополучие, семейна гордост, достижение на най-съкровения му блян. Той трепери над всяко нейно винтче, опипва с вълнение гумите ѝ, изтрива я нежно с фланелени кърпи. Дребният парижки буржоа не може да си представи, че е настъпил краят на неговите съботни и неделни екскурзии с любимата му кола. И все пак мълвата се оказва жестока истина. Вестниците нанасят последователни удари върху разклатеното самочувствие на собствениците на коли: отначало съобщават, че пътуването се ограничава в пределите на съответния департамент, после — че се забранява всяко движение с автомобили извън града и най-сетне — че от първи януари се въвежда купонен режим за бензина. Средният парижанин е потресен, сякаш свършва не бензинът, а изтича собствената му кръв. Едва сега той се раздвижва от египетските събития и почва да ругае Ги Моле.

Разбира се, тая неочаквана възбрана над бензина засяга не само удобството на дребния буржоа, но преди всичко препитанието на многобройното шофьорско съсловие.

Един престарял шофьор на такси, който от трийсет години кръстосва парижките улици със своето овехтяло вече рено, е изплашен за прехраната на семейството си.

— Богаташите винаги ще намерят бензин на черна борса — казва той, — но ние, които си изкарваме хляба от него, ще получаваме купони само за няколко дни в месеца. Лично аз съм против египетската история и все пак, ако от нея имаше някаква полза, престъплението си струваше труда. А сега какво излиза? Ще пием бензин от Америка на високи цени — ой, ла, ла! — възкликва шофьорът и спира таксито сред потока от автомобилни коли. — Виждате ли как пълзим като костенурки — продължава словоохотливо той. — Колкото по-бавно се движим, толкова по-малко курсове правим и, значи, губим началните сто франка от всеки нов курс. В нощните смени сме по-добре, но тогава пък се срещат типове, които ни нападат, обират и изхвърлят от колите. Мръсен е нашият занаят, мосю! — въздъхва незнайният шофьор и подкарва колата в отворения път.

Но след изчезването на бензина идат и други нещастия. Пресечените петролопроводи в Египет спират притока на милиони тонове петрол и петролни деривати, без които индустрията угасва. Затварянето на Суецкия канал автоматично прекъсва и вноса на египетски памук, юта, цинк, каучук, зърнени храни. А превозването на всички тия суровини през нос Добра Надежда не вдъхва никому никаква добра надежда.

— — —

Париж живее и диша сред ликуващото пъстроцветие на рекламите, които привличат вниманието на всяка крачка.

Купувайте тоалетния сапун „Палмолив“! Предпочитайте сапунените стърготини за пране „Персил“! Опитахте ли консервираните супи „Ройко“? Търсете най-богатото с витамини растително масло „Рюфискен“! Но конкуренцията възразява енергично и разколебава купувача. Симона Ренан и други девет кинозвезди поддържат красотата си със сапуна на примадоните „Люкс“! Още нашите баби са прали бельото си със сапунения прах „Жавел ла Кроа“! Нямат съперници супените и бульонови концентрати „Маги“, „Буйон кюб“ и „Пул о по“! За салата — само маслиненото масло „Соле мио“ и „Бел канто“! Срещу прочутото топено сирене „Ла ваш ки ри“ (Кравата, която се смее) напразно надигат рогата си „Ла ваш ки пльор“ (Кравата, която плаче) и „Ла ваш сериоз“ (Сериозната крава). Съперничеството на конкуренцията обхваща и производството на дамски корсети, но единствени сентюрите „Скандал“ поддържат изящната линия на парижанката.

В тая ожесточена борба за надмощие участвуват американската компания Колгейт-Палмолив-Пит, американо-швейцарският тръст — Нестле (контролиращ производството на бульоните „Маги“), англо-холандският тръст Юнивелер и френските им събратя Демереферер и Ж. Лезие е се фис. Но покрай поменатите съперници се хвърлят наежени в гигантския бой на рекламите и други тръстове и финансови групи, чиито пипала обхващат всички области на френското национално стопанство.

Зад рекламните барикади седят в своите клубове именити банкери и финансови магнати. Тук е Марсел Бусак, господар на шейсет текстилни фабрики с двайсет и пет хиляди работници, един от влиятелните крепители на вестник „Орор“. Ето и предприемчивото семейство Шарл Жиле, което се занимава с производство на изкуствена коприна, на найлон и пластмаса, на взривни вещества и фармацевтични продукти. През време на хитлеристката окупация Шарл Жиле е живял в щастливо съдружие с нацисткия тръст Целволе, а днес притежава изключителното право върху патента на американския тръст Дюпон дьо Немур за производство на найлон. По-нататък пуши хаванската си пура Жан Пруво, стопанин на текстилни предприятия. Той е обут в чорапите „Стем“, негово собствено производство, но повече е известен не като индустриалец, а като главен акционер на вестник „Фигаро“ и като собственик на седмичното илюстровано списание „Пари-мач“. Пред чаша коктейл си отдъхват от дневния труд и братята Робер и Виктор Пюизе, които държат в ръцете си автомобилните заводи „Ситроен“ и фабриките за автомобилни гуми „Мишлен“. В мекото клубно кресло се е изтегнал и плешивият, но още бодър старец Йожен Шюлер, високо уважаваният производител на чудотворните препарати за растене на коса и козметичните помади „Доп“, „Ореол“, „Имедия“, „О'Кап“, „Амбр солер“. Неговият сапун „Монсавон“ воюва непрекъснато с конкурентните фирми „Палмолив“, „Люкс“ и „Кадюм“, а вестникът му за женска красота „Вотр боте“ редом с полезните съвети към дамите рекламира и собствената му продукция.

За съжаление, мястото не ни позволява да представим в тая сияйна панорама на френските финансови магнати още много други забележителни личности — барони и маркизи, потомствени владетели на замъци, членове на Ротари клуб и на Жокей клуб, стопани на предприятия за конни състезания, директори на Компани дю Канал дьо Сюез, видни ръководители на банки, тръстове и заводи. Но премълчаването на техните имена ни най-малко не пречи да си извадим заключение от кои среди изхождат подбудителите на колониалните агресии, грижливите настройвачи на общественото мнение и сърдечните приятели на днешните вермахтовци и вашингтонски благодетели.

На финансовия ринг доларът нанася непрекъснато съкрушителени нокаути на френския франк, който залита зашеметен и едва си поема дъх. Напразно управниците се мъчат да го свестят, като го обливат обилно със събираните от народа данъци и с растящите цени на стоките. Франкът е тежко болен от инфлационен менингит и бере душа в това феерично царство на рекламите.

ОЧЕРЦИ

Посвещава се на бойците от международната бригада, които се биха в името на човешката солидарност за свободата на испанския народ.

МАДРИД ГОРИ

БЕЛЕЖКИ

Първото издание на тая книга излезе в края на 1936 г., няколко месеца след избухването на Испанската гражданска война.

Тогава авторът си бе поставил за задача да събере и запази като исторически документ официалните съобщения на чуждите телеграфни агенции за фашисткия поход на генерал Франко срещу Мадрид. За съжаление, съществуващата у нас цензура по онова време изхвърли и окастри много от представените за печат материали и книгата се яви на бял свят не в оня вид, в който трябваше да излезе. Днес, след двадесет и шест години, е невъзможно да се възстановят тия загубени и унищожени страници и затова ние препечатваме „Мадрид гори“ от съкратеното издание, което въпреки червения молив на цензурата все пак дава ясна представа за коравото мъжество на испанските патриоти.

За читателя, съвременник и свидетел на епичната борба на народите от Съветския съюз с хитлеровите разбойници, историята за съпротивата на Мадрид ще изглежда може би твърде бледа. Ленинград, Сталинград, Севастопол и Одеса показаха на света гигантските размери на един непознат в историята героизъм.

Но нека не се забравя, че от Мадрид изхвръкнаха първите искри на първата всенародна въоръжена съпротива срещу фашизма.

И оправданието на тая книга трябва да се търси тъкмо в това начало на организираната борба с враговете на свободолюбивото човечество.

ПРОЛОГ

В началото на тая година някои вестници предадоха следната новина от Лондон:

„Л о н д о н, 19 януари (Хавас). Г-н Малколм Макдоналд, министър на доминионите, бе ранен в дясното око с една снежна топка през време на един бой със снежни топки, воден с неколцина членове на опозицията. Специалистът по очни болести установи, че раната не е сериозна."

Няколко месеца след тоя джентълменски бой вестниците предадоха друго съобщение. Само че тоя път не за опозицията в Англия, а за опозицията в Испания. Поради липса на сняг там хората започнали да се бият с пушки, с оръдия и с картечници.

Впрочем испанците открай време са обичали кръвта. Когато инквизицията застрашаваше да обезлюди испанската земя, Йосиф Бонапарт я забрани с указ, но все пак, за да не изчезне съвсем проливането на кръв, той възстанови боя с бикове, запретен от Хенрих IV. Така моя мъдър владетел замени доминиканските богослови с тореадори.

Днес в Испания няма вече санбенито, ауто-да-фе и първобитни машини, които разкъсват бавно хората на свободната мисъл. Там лазят сега грамадните железни гъсеници на танковете и бръмчат аероплани, които хвърлят хиляди килограми динамит. Смъртта се е американизирала. Тя няма време за губене, нито пък иска да играе на дребно: обществените противоречия не могат да се уреждат повече със снежни топки.

Вече месеци наред продължава борбата.

Кой ще победи?

Авторът на тая книга беше неотдавна в Буенос

Айрес. Той си спомня ясно тълпите народ, които се трупаха пред редакцията на големите аржентински вестници „Ла Пренса“ и „Ла Насион“, за да узнаят вървежа на испанските събития.

„Кой ще победи?“ — четеше се по лицата на ония прости люде, изправени като пред знамение срещу късите телеграми на световните телеграфни агенции.

Авторът си спомня също тъй ясно и своето пътуване край планинските брегове на Испания; потъналата в синкава мъгла Сиера Невада и далечните бели къщи на Барцелона, разорявана толкова пъти в миналото от римляни, готи и араби и настръхнала сега в устрема за нова борба.

„Кой ще победи?“ — питаха се вечер моряците на парахода, гледащи вторачено мигащите звезди на фаровете по испанския бряг.

Какво прави в това време така наречената „културно“ човечество? Какво правят председателите на дружествата за покровителство на животните, професионалните филантропи, които уреждат непрекъснато благотворителни чайове, господата с белите ръкавици в Женева, които си мерят всеки ден кръвното налягане и се пазят от всякакви излишни тревоги? Разбира се, и те следят събитията, но със спортсменско любопитство, тъй както се следят конни състезания или футболни мачове.

От няколко седмици насам вестниците съобщават: „Мадрид гори!“

Ала защитниците на испанската столица като по чудо остават незасегнати от пламъците.

Вестниците крещят още по-бясно:

„Мадрид гори! Мадрид е в ръцете на бунтовниците!“

И все пак Мадрид още не пада въпреки пожарищата, въпреки полуразрушените му от гранати и бомби здания. Неговата радиостанция предава редовно танцова музика и Моцартови квартети.

Тая книга не е белетристика, а документ, написан от самите събития. Тя е къса история в телеграми за съпротивата на един град в продължение на повече от месец.

ИСТОРИЯ В ТЕЛЕГРАМИ ЗА СЪПРОТИВАТА НА ЕДИН ГРАД

КОМЮНИКЕ НА ГЕНЕРАЛ ФРАНКО

Бургос, 15 октомври (ГТА). В едно комюнике генерал Франко опровергава слуховете досежно някакви преговори, които били водени от бившия министър на вътрешните работи г. Мигуел Маура, пребиваващ понастоящем във Франция, с представителите на националистична Испания с цел да се сключи едно тридневно примирие, което да бъде използувано за уговаряне условията за капитулацията на испанската столица. Истината се състои в това, че представителите на мадридското правителство се стараят да добият специални условия за предаването на столицата. Положението на националистите е толкова благоприятно, продължава комюникето, че никак не може да става въпрос за спиране на настъплението. Националистическите войски, след като влязат в Мадрид, ще наложат справедливи и строги, но не и жестоки наказания с цел да се накажат червените престъпници.

Националистическото правителство няма да бъде неприятел на работниците. Нова Испания ще подобри положението на работническата класа чрез нови социални закони. Мадрид ще трябва да се предаде безусловно, като има пълна вяра във великодушието и справедливостта на националистическото движение и неговите водачи.

ЗАПОВЕД ЗА НАПАДЕНИЕ СРЕЩУ МАДРИД

Тенерифе, 27 октомври (Хавас). Радиостанцията съобщава, че заповедта за предприемане на окончателно нападение срещу Мадрид ще бъде дадена наскоро

и че в четвъртък националистите ще бъдат близо до столицата.

ЛАРГО КАБАЛЕРО МОБИЛИЗИРА

Мадрид, 28 октомври (Хавас). Г-н Ларго Кабалеро внесе за одобрение в министерския съвет един указ за мобилизиране на всички мъже на възраст от 20 до 45 години.

УЛТИМАТУМ ЗА ПРЕДАВАНЕ НА МАДРИД

Тенерифе, 28 октомври (Хавас). Тукашната радиостанция съобщава, че генерал Франко предал в Мадрид ултиматума си, с който искал предаването на града. Пред вид на решителното нападение срещу столицата генерал Мола пренесъл главната си квартира от Валадолид в Авила.

ПОЗИВИ КЪМ МАДРИДСКОТО НАСЕЛЕНИЕ

Мадрид, 29 октомври (Хавас). Днес сутринта няколко правителствени самолета летяха над Мадрид. Аеропланите хвърлиха безброй червени балони, снабдени със специални уреди, които на няколко метра от земята пускаха малки връзки с позиви, подканящи мадридското население да се зачисли към доброволческите дружини и да вземе участие в голямото сражение за Мадрид. Тоя начин за пропаганда, приложен за първи път в Испания, има значителен успех.

10 ЧУЖДИ КОРЕСПОНДЕНТИ ПРОТЕСТИРАТ

Париж, 30 октомври (Хавас). Вестник „Йовр“ помества една телеграма, изпратена от 10 чуждестранни кореспонденти в Мадрид, които заявяват следното: „Ние смятаме за свой професионален дълг да протестираме енергично против неверните съобщения за положението в Мадрид, разпространявани от някои органи

на големия информационен печат. Дисциплината на милиционерите и духът на гражданското население никак не са разколебани.“

КОМИТЕТЪТ ЗА НЕНАМЕСА ЗАСЕДАВА

Лондон, 2 ноември (Хавас). Ето текста на съобщението, обнародвано тая вечер след събранието на подкомитета за ненамеса в испанските работи: „Осмото заседание на подкомитета за ненамеса в работите на Испания се състоя във Форейн Офис в 15 ч. и 30 мин., както бе уговорено в последното заседание на пленарния комитет на 28 октомври, досежно предложенията за установяване на една система за контрол, целящ да осигури изпълнението на спогодбата. След размяната на възгледи подкомитетът реши единодушно членовете му да поискат от съответните правителства инструкции по някои въпроси, по които трябва да бъдат взети решения. Освен това подкомитетът реши да подкани членовете на пленарния комитет да получат също подобни инструкции. Цялото положение ще бъде отново разгледано по възможност в най-скоро време от подкомитета.“

Пауза

ЛЪВИЦА ОТ ШКОЛАТА НА ГАНДИ

В столицата на Индия се явило едно малко момче, което водело, вързани с ремък, лъвица и куче. Лъвицата била взета от школата на Ганди до Бомбай. Индусът Свами Кришманджи заявил, че в школата на Ганди живеят и растат заедно лъвове, кучета, жребци и телета. Мирът между тия животни се дължел на „благотворното влияние на индуската философия“.

ПРЕД ВРАТИТЕ НА МАДРИД

Париж, 3 ноември (ГТА). Според последните сведения, получени в Париж от разните фронтове в Испания, войските на генерал Франко продължили вчера по-

бедоносното си настъпление. Следобед те се намирали пред вратите на столицата, над която летели почти непрестанно националистически ескадрили. По стените из столицата били разлепени прокламации, според които правителството признало, че националистите се намирали на няколко километра от града.

НА 14 КИЛОМЕТРА ОТ МАДРИД

Навал-Карнеро, 3 ноември (Хавас). Дописникът на агенция „Хавас" съобщава: „Лявото крило на армията на генерал Варела извърши нападение, което започна сутринта и продължи следобед по посока към Карабанчел, на 15-ина км от Мадрид. Изглежда, че военните действия са имали за цел последователното превземане чрез обходни движения на селата Алкорнон, на 14 км от Мадрид, и Пуерта дел Сол. Осъщественото днес настъпление, което поставя националистите пред предградията на Мадрид, бе подготвено от усиленото бомбардиране на Карабанчел и на Кампо де Алкала от националистическите аероплани."

ЛОШО ВПЕЧАТЛЕНИЕ В ЛОНДОН

Лондон, 4 ноември (Хавас). Въздушното бомбардиране на Мадрид от войските на генерал Франко произведе лошо впечатление в Лондон, гдето се подчертава, че това бомбардиране е засегнало някои гъсто населени квартали, училища и точки, непредставляващи никакъв стратегичен интерес. По тоя повод официалните среди отбелязват, че такива бомбардировки са съвършено неоправдани и че те са в разрез с всички усилия, направени досега от представителите на британското правителство за внасяне по-голяма човечност в гражданската война.

ГЕНЕРАЛ ВАРЕЛА ПРАВИ ИЗЯВЛЕНИЯ

Лисабон, 4 ноември (Ройтер). След превземането на Гетафе генерал Варела заяви на журналистите: „Можете да съобщите, че Мадрид ще бъде превзет през тази седмица."

В ПЕТЪК В МАДРИД

Гетафе, 5 ноември (Хавас). Специалният пратеник на агенция „Хавас" съобщава: „Навсякъде се говори: „Ние ще бъдем в Мадрид в петък по обед." Началникът на въздушните сили съобщи, че националистите са свалили седем правителствени ловджийски аероплана и един бомбардировъчен аероплан."

ПЪЛНОТО ПРЕВЗЕМАНЕ НА СТОЛИЦАТА

Рабат, 7 ноември (Хавас). В 18 ч. и 30 мин. радиостанцията в Кадикс съобщи: „Днес Мадрид бе бомбардиран от националистите със 75-дюймови оръдия, които стреляха срещу военни обекти. Много жители напуснаха столицата по моста за Сеговия. Националистите се намират в първото предградие на Мадрид и смятат, че превземането на столицата ще бъде пълно утре."

КАФЕНЕТАТА В МАДРИД ОТВОРЕНИ

Лондон, 8 ноември (Ройтер). Според телеграми, пристигнали тук от Мадрид към обед, всички магазини били затворени, но кафенетата били отворени и големи тълпи народ се разхождали из улиците. След една спокойна нощ артилерията и аеропланите бомбардирали позициите на бунтовниците около столицата. Специалният дописник на агенция Ройтер при бунтовнишките войски съобщава, че боевете около Мадрид били най-ожесточените от всички боеве от започването на войната досега. Милиционерите завзели мрежата от солидни бетонни окопи и проявили голяма смелост. Въпреки непрестанната бомбардировка правителствените войски отблъснали легионерите във вчерашните сражения. През целия ден се водело ожесточено сражение на запад от реката. През целия следобед днес над Мадрид били хвърляни гранати.

ПОЗИВЪТ НА ГЕНЕРАЛ МИАХА

„Мадридските граждани трябва да извоюват победата на всяка цена. Най-строго ще бъде наказан оня, който би проявил слабост при изпълнение на своя дълг, а ония, които се опитат да нарушават реда или да плячкосват, ще бъдат разстрелвани.“

ФРЕНСКИ ДОБРОВОЛЦИ КЪМ ВАЛЕНЦИЯ

Марсилия, 8 ноември (Хавас). Испанският параход „Вил де Мадрид“ напусна марсилското пристанище на път за Валенция. На борда му се намират 260 доброволци, които отиват в помощ на правителствените войски. Параходът носи голям товар храни и облекло.

КАК ЩЕ СЕ БРАНИ МАДРИД

Мадрид, 9 ноември (Ройтер). Инструкциите на петия полк на милицията са: „Ако бунтовниците проникнат в Мадрид, всички жители трябва да превърнат къщите си в крепости, за да продължават кървавата борба срещу мароканците и легионерите. И старците, и жените, и децата — всички трябва да бъдат мобилизирани, за да защищават Мадрид.“ Добавя се, че ще трябва да се издигнат барикади, да се изкопаят окопи за сраженията из улиците във всички квартали, за да се изтребят организираните фашисти, които биха останали в Мадрид, и да се хвърлят стъкленици със запален бензин върху танковете и бронираните автомобили, които биха влезли в града.

Пауза

ЗА ТОЧНОСТТА НА АСТРОНОМИЧЕСКИТЕ ИЗМЕРЕНИЯ

През последните месеци английските астрономи наблюдават твърде внимателно редица малки планети, като Ерос, Веста, Юнона и др. Определянето на пътищата на тия планети е много важно за учените, тъй като

то ще им даде възможност да направят по-точна проверка на редица астрономически измерения.

СРЕД ОБЛАЦИ ДИМ

Мадрид, 8 ноември (Хавас). Един представител на агенция Хавас успя днес след пладне да отиде на най-близкия фронт до Мадрид, близо до Карабанчел Алто, и прекара кратко време сред защитниците на столицата. Той казва: „От една височина ние можахме да разгледаме подробно тая част от мадридския фронт, широка около 100 км. Непрестанно свирят куршуми и гранати. Сред ужасния трясък на картечниците ние бяхме принудени на няколко пъти да лягаме на земята. Пред нас реката Манзанарес и селата Леганес, Акоркон, Поцуело и Хумера изчезваха сред облаци дим. Бомбардирането на националистическите позиции е ожесточено. Осем правителствени аероплана бомбардираха окопите на легионерите и на редовните войски. Избухват взривове, при които се издигат във въздуха пръст и камъни. Републиканските защитници надават тържествуващи викове. Няколко секунди владее пълно мълчание и после оглушителният трясък започва отново. Правителствените картечници и оръдия стрелят преграден огън. Националистите отговарят и гранати падат наблизо.“ Представителят на агенция Хавас добавя: „Столицата не е пощадена и при завръщането си ние можахме да видим тук-там стълбове от дим, главно при националния дворец. Към 15 часа, когато бяхме в самия център на Мадрид, се появи една националистическа ескадрила. Веднага противоаеропланни оръдия и картечници откриват огън срещу аеропланите, които хвърлят бомби. Суматохата е неописуема.“

ЧЕРВЕНО-ЗЛАТНО ЗНАМЕ В БЕРЛИН

Берлин, 8 ноември (ГТА). Тъй като дипломатическият представител на мадридското правителство г. Ровира напусна в събота помещението на испанското посолство и избяга в неизвестност, бившият испански посланик г. Аграмонте се настани в неделя в зданието

на посолството като представител на правителството на Бургос. Червено-златното знаме на националното правителство бе издигнато вчера следобед с голяма тържественост над испанското посолство в присъствието на около 150 членове на испанската колония в Берлин. Посланикът г. Аграмонте заяви, че поема ръководството на испанското посолство.

И В БУДАПЕЩА ЧЕРВЕНО-ЗЛАТНО ЗНАМЕ

Будапеща, 9 ноември - (ГТА). Испанското посолство издигна днес червено-златното знаме на бургоското националистическо правителство.

ЕДИН БАТАЛЬОН ОТ ЖЕНИ

Париж, 9 ноември. Вестник „Матен“ в броя си от днес съобщава, че в борбата за превземането на Мадрид са взели участие и модерни амазонки. Развилото се сражение между амазонките — защитници на града — и националистическите войски е представлявало един от най-драматичните епизоди. Сраженията се развили около Каза дел Кампо. Един батальон от жени, облечени в куртки, е влязъл в отчаяна борба с националистите. Последните, не подозирайки, че това са жени, ги атакували и се получило нещо ужасно. Едва когато разбрали, че защитниците не са мъже, а жени, националистите спрели своите нападения, запазвайки се, както могат, и получавайки удари, без да им отвръщат.

ЗАЩО СЕ БАВИ ГЕНЕРАЛ ФРАНКО

Авила, 9 ноември (Хавас). Отчаяната съпротива на правителствените войски и главно желанието на генерал Франко да запази, доколкото е възможно, Мадрид от поражения са забавили с няколко часа окончателното завладяване на столицата. Добре осведомените кръгове заявяват, че натискът на националистите се увеличава непрекъснато. Говори се, че преди да напуснат аеропристанището Куатровиентос, правителствените войски били минирали цялото аеропристанище, като по тоя начин са попречили на националистите да се възползуват незабавно от намиращите се там самолети.

ГЕНЕРАЛ ВАРЕЛА НАПРЕДВА

Тенерифе, 10 ноември (Хавас). Тукашната радиостанция съобщава в 1 ч. сутринта, че войските на генерал Варела продължават настъплението си в Мадрид. Националистическите танкове влезли в улица „Толедо“ и стигнали до Пазео Империал. Отрядите, действуващи на северозапад, завзели градините на кралския дворец, университетския квартал и земеделското училище.

Пауза

ЮБИЛЕЙ НА КОПРИНЕНИЯ ЧОРАП

Тая година се навършват 400 години от появата на копринените чорапи в Европа. До XVI век в Европа са били носени само вълнени чорапи. Английският крал Хенрих VIII, женен 6 пъти, е първият човек, който е обул копринени чорапи.

МОМЕНТЪТ ОЩЕ НЕ Е ДОШЪЛ

Севиля, 10 ноември (Хавас). В речта си, която произнесе снощи, генерал Куейпо де Лано съобщи, че националистическите войски не са се сражавали още по улиците на Мадрид, защото моментът още не е дошъл. Според него националистите заемат понастоящем мостовете на реката Манзанарес. Той добави, че централната националистическа колона е причинила големи човешки жертви на неприятеля и е пленила 140 неприятелски войници.

ГВАТЕМАЛА ПРИЗНАВА ФРАНКО

Мексико, 10 ноември (ГТА). Правителството на Гватемала призна испанското правителство на генерал Франко.

ОЩЕ ЕДНО НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКО ЗНАМЕ

Атина, 10 ноември (ГТА). Вестниците съобщават, че испанският шарже д'афер в съгласие с правителството на генерал Франко е издигнал върху испанската легация националистическото знаме.

РАДИО МАДРИД ПРЕДАВА МУЗИКА

Лондон, 10 ноември. Кореспондентът на „Британ юнайтед прес" от Мадрид съобщава, че днес е посетил фронта на река Манзанарес, гдето е констатирал, че правителствените войски още държат мостовете на реката в своите ръце. Тяхната бойна линия още не е била накърнена. Силно впечатление прави смелостта и точността, с която стреляли участвуващите в чуждия легион, съставен от руси и от германски и италиански емигранти. И снощи в Лондон Радио Мадрид предаваше своята обикновена програма от музика, пропагандни съобщения и правителствени сведения.

ДВА ВЛАКА ДОБРОВОЛЦИ

Париж, 10 ноември (ГТА). На вестник „Еко де Пари" съобщават от Перпинян, че там пристигнали два влака с доброволци, в по-голямата си част поляци, заминаващи да се присъединят към правителствените войски в Испания.

НЕ Е ЛЕСНО ПРЕВЗЕМАНЕТО НА МАДРИД

Севиля, 10 ноември (Хавас). В една реч, произнесена тая вечер, генерал Куейпо де Лано изказа учудването си от нетърпението досежно действията в Мадрид и добави, че никога не е смятал за лесно превземането на Мадрид. Той каза: „Неприятелите се надяват, че ще могат да се съпротивяват по-лесно в къщите на Мадрид. Националистите трябва да напредват предпазливо, походът на модерната война е нещо сложно." Говорейки за военното положение, генерал Куейпо де Лано заяви: „Официалното съобщение не е още съставено, но положението на нашите войски е много благоприятно. По фронта на Гвадалахара ние завзехме пет села. На фронта на Арагона отблъснахме неприятеля и взехме две важни позиции. По фронта на Мадрид нашето дясно крило напредна с 1 километър."

Пауза

НОВО АМЕРИКАНСКО ОТКРИТИЕ

Един американец е открил апарат, с помощта на който се пуща електрически ток през... сиренето. Благодарение на това откритие сиренето добива твърде остър и пикантен вкус.

ЧЕРВЕНИЯТ КРЪСТ ИЗДАВА МАНИФЕСТ

Женева, 11 ноември (Хавас). Международният комитет на Червения кръст в Женева отправи до властите в Мадрид, Барцелона, Билбао, Сантандер, Малага и Саламанка един манифест, с който осъжда вземането на заложници, „което е несъвместимо с методите на воюване на цивилизованите държави".

АНГЛИЯ ПРЕСМЯТА

Париж, 11 ноември. „Пари соар" съобщава: „В английските осведомени кръгове се пресмята, че Испанската гражданска война досега костува на Испания 200 000 мъртви и 20 милиарда пезети материални щети. Тези цифри се основават на сведения, които са получени направо от Испания. Смята се, че 150 000 души

ГВАТЕМАЛА ПРИЗНАВА ФРАНКО

Мексико, 10 ноември (ГТА). Правителството на Гватемала призна испанското правителство на генерал Франко.

ОЩЕ ЕДНО НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКО ЗНАМЕ

Атина, 10 ноември (ГТА). Вестниците съобщават, че испанският шарже д'афер в съгласие с правителството на генерал Франко е издигнал върху испанската легация националистическото знаме.

РАДИО МАДРИД ПРЕДАВА МУЗИКА

Лондон, 10 ноември. Кореспондентът на „Британ юнайтед прес" от Мадрид съобщава, че днес е посетил фронта на река Манзанарес, гдето е констатирал, че правителствените войски още държат мостовете на реката в своите ръце. Тяхната бойна линия още не е била накърнена. Силно впечатление прави смелостта и точността, с която стреляли участвуващите в чуждия легион, съставен от руси и от германски и италиански емигранти. И снощи в Лондон Радио Мадрид предаваше своята обикновена програма от музика, пропагандни съобщения и правителствени сведения.

ДВА ВЛАКА ДОБРОВОЛЦИ

Париж, 10 ноември (ГТА). На вестник „Еко де Пари" съобщават от Перпинян, че там пристигнали два влака с доброволци, в по-голямата си част поляци, заминаващи да се присъединят към правителствените войски в Испания.

НЕ Е ЛЕСНО ПРЕВЗЕМАНЕТО НА МАДРИД

Севиля, 10 ноември (Хавас). В една реч, произнесена тая вечер, генерал Куейпо де Лано изказа учудването си от нетърпението досежно действията в Мадрид и добави, че никога не е смятал за лесно превземането на Мадрид. Той каза: „Неприятелите се надяват, че ще могат да се съпротивяват по-лесно в къщите на Мадрид. Националистите трябва да напредват предпазливо, походът на модерната война е нещо сложно." Говорейки за военното положение, генерал Куейпо де Лано заяви: „Официалното съобщение не е още съставено, но положението на нашите войски е много благоприятно. По фронта на Гвадалахара ние завзехме пет села. На фронта на Арагона отблъснахме неприятеля и взехме две важни позиции. По фронта на Мадрид нашето дясно крило напредна с 1 километър."

Пауза

НОВО АМЕРИКАНСКО ОТКРИТИЕ

Един американец е открил апарат, с помощта на който се пуща електрически ток през... сиренето. Благодарение на това откритие сиренето добива твърде остър и пикантен вкус.

ЧЕРВЕНИЯТ КРЪСТ ИЗДАВА МАНИФЕСТ

Женева, 11 ноември (Хавас). Международният комитет на Червения кръст в Женева отправи до властите в Мадрид, Барцелона, Билбао, Сантандер, Малага и Саламанка един манифест, с който осъжда вземането на заложници, „което е несъвместимо с методите на воюване на цивилизованите държави".

АНГЛИЯ ПРЕСМЯТА

Париж, 11 ноември. „Пари соар" съобщава: „В английските осведомени кръгове се пресмята, че Испанската гражданска война досега костува на Испания 200 000 мъртви и 20 милиарда пезети материални щети. Тези цифри се основават на сведения, които са получени направо от Испания. Смята се, че 150 000 души

са били екзекутирани или умрели по затворите и само 50 000 души са паднали в сраженията."

ГЕНЕРАЛ ФРАНКО СЪЖАЛЯВА ЗА МАДРИД

Лисабон, 12 ноември (Ройтер). В едно интервю генерал Франко заяви: „Бомбардирането на Мадрид ще продължава, докато градът се предаде. Мадрид ще бъде разрушен квартал по квартал, макар да съжалявам много за това."

ЖЕНЕВСКИЯТ БАТАЛЬОН СЕ БИЕ ОТЛИЧНО

Париж, 12 ноември. Съобщение на дописника на „Юнайтед прес" от Мадрид: „Вчера пристигна първата каталонска армия от Каталония, състояща се от 15 000 бодри и добре екипирани милиционери. Пристигна нова ескадра бойни аероплани, муниции и първите големи противоаеропланни оръдия. Днес всички правителствени сили се прегрупират и подготвят за решителна контраатака. В големия парк Каза дел Кампо войските на полковник Кастелано бяха прогонени от женския батальон, който се бие според признанието на генерал Франко отлично. Предприето е основно прочистване на Мадрид от скритите привърженици на генерал Франко. От покривите на високите здания може да се наблюдава двубоят на неприятелските артилерии. Вижда се придвижването на 10 000 войници на генерал Франко, които се губят сред дима и облаците прах на експлозиите. Те сгъстяват разредените си редици и се готвят да посрещнат контраатаката на милиционерите.

БРАТЪТ НА ГЕНЕРАЛ ФРАНКО ПЪТУВА

Париж, 12 ноември. От Неапол съобщават, че с парахода „Вулкания" пристигнал там полковник Рамон Франко, придружен от жена си и дъщеря си. Полковник Рамон Франко е брат на генерал Франко. Пред журналистите той заявил, че в Испания няма да се промени републиканският режим, след като бунтовниците победят комунистите. Страната ще се уреди по корпоративна система, както Италия.

Запитан за целта на пътуването си, той отказал да даде каквито и да било пояснения.

— Ние се намираме в положение на война и нямаме право да говорим за нашите намерения. Във всеки случай аз ще остана в Италия около 15 дена, след което ще се върна в Испания.

Според достоверни източници братът на генерал Франко отишъл в Италия да търси помощ от италианското правителство.

ГЕНЕРАЛ ФРАНКО НЕ БЪРЗА

Севиля, 12 ноември (Хавас). В една реч генерал Куейпо де Лано заяви, че генерал Франко не бърза да превземе Мадрид, макар че всичко е готово за нападението. Той каза: „Времето помага на националистите, понеже въпросът за продоволствуването създава все по-големи мъчнотии на правителството във Валенция." Той добави: „Колкото повече чакаме, толкова по-лесно ще бъде решителното нападение. Правителствените войски ни нападнаха днес от южния сектор, но бяха отблъснати, като оставиха около 30 убити. Между многото пленници, които взехме, има един офицер и един подофицер. Ние дадохме само двама убити и петима ранени."

МАДРИД ПОД ОРЪЖИЕ

Рабат, 12 ноември (Хавас). Занапред мадридската радиостанция ще дава всеки ден в 18 ч. и 20 мин. под закрилата на Съюза на интелектуалците антифашисти съобщения, наречени „Мадрид под оръжие". Това предаване ще започне с революционната песен на мадридските защитници. При откриването на тая емисия днес секретарят на Съвета на отбраната г. Серано заяви, че „Мадрид под оръжие" ще се защищава до последна капка кръв.

Пауза

МУСОЛИНИ СВИРИ НА ЦИГУЛКА

Неотдавна Мусолини се явил без предупреждение в двореца на детската фашистка организация „Балила". В музикалната зала той видял група момчета, които репетирали на цигулки и виолончела някакъв номер за предстоящия концерт на децата-фашисти. Дучето се качил на естрадата, взел една цигулка и изсвирил без ноти партията от същия концерт.

БУРНО ЗАСЕДАНИЕ НА КОМИТЕТА ЗА НЕНАМЕСА

Париж, 13 ноември. Комитетът за ненамеса вчера има продължително и бурно заседание.

ОБЩА ОФАНЗИВА СРЕЩУ НАПАДАТЕЛИТЕ

Мадрид, 13 ноември (Хавас). Министерството на войната обнародва в 21 ч. и 30 мин. следното официално съобщение: „Републиканските войски предприеха днес офанзива по целия мадридски фронт. На десния фланг те завзеха всички обекти. Неприятелят се опита напразно да спре това настъпление. След пладне над столицата станаха няколко въздушни боя, през време на които ние свалихме четири националистически ловджийски аероплана. Няколко други аероплана бяха засегнати и се оттеглиха в базите си."

ГЕНЕРАЛ ФРАНКО ОПРОВЕРГАВА

Авила, 15 ноември (Хавас). Генерал Франко заяви пред дописника на агенция Хавас: „Аз опровергавам, че съм заявил на един журналист, както бе съобщено в много чужди вестници, че бомбардирането на Мадрид ще продължава до предаването на града и че ние ще го разрушим квартал по квартал, понеже това е единственото разрешение. Аз не казвам това, нито нещо подобно."

ЕДИН ИСТОРИЧЕСКИ ДЕН

Рабат, 16 ноември (Хавас). Севилската радиостанция съобщава: „Потвърждават се съобщенията от тая сутрин за напредването на трите колони на генерал Варела в южната част на Мадрид. Тия колони са преминали Манзанарес и са завзели северозападния парк и университетския квартал. В сектора при Сория колоната на Москардо напредва значително към Гвадалахара, завземайки особено важния от стратегическо гледище кръстопът. Вчерашният ден бе исторически за националистите, които започнаха завладяването на вътрешността на Мадрид. В много скоро време обществените сгради в Мадрид ще бъдат обкичени с националното червено-златно знаме."

Пауза

ОЩЕ ЕДИН КРАЛ

Понякога в английските вестници се срещат и такива обявления:

„Продава се остров Ленди на източния бряг на Англия. Владетелят на острова получава кралска титла. Цена 16 000 фунта стерлинги. Справки се дават при..."

ЕДНО ИНТЕРВЮ

Париж, 16 ноември. Специалният пратеник на „Ентрансижан" говори за срещата си с Ларго Кабалеро:

„В грамадния дворец, зает сега от мадридското правителство, можах да видя председателя Ларго Кабалеро. Той е мъж среден ръст, облечен просто, от цялата личност на когото лъха непоколебима воля и енергия.

— Преценете всички въпроси, които бихте желали да ми зададете — започна Ларго Кабалеро, — и аз ще ви отговарям.

— Какво мислите, г. председателю, за сраженията при Мадрид?

— Ние сигурно ще победим. И това ви заявявам не

току-така. Борбата е жестока, защото е решителна. Моето впечатление е, че тук генерал Франко играе последната си карта, но отличният морал на мадридското население и смелостта на милиционерите ще го сломят.

— Ще продължи ли дълго гражданската война?

— Не мисля. Ние почваме войната... И аз настоявам върху това: ние почваме войната. Сега вече сме обединени, единни, организирани материално и технически и затова можем да се борим с разни средства. Повтарям: ние ще спечелим гражданската война и ще спасим свободата и Испания.

— Говори се, че ако генерал Франко бъде бит, една европейска сила ще се намеси непосредствено в Испания... Какво мислите за това, г. председателю?

— Не зная... Трудно ми е да ви отговоря по тая точка. Но това, което мога да ви потвърдя, то е, че докато най-малката частица испанска земя не бъде освободена от бунтовниците, ние ще се бием. Ако, за нещастие, поради това избухне европейска война, ние пак ще се бием, ще се борим до пълното освобождение на испанската земя.

— Ако Мадрид бъде превзет, ще продължи ли войната?

— Разбира се. Но повтарям ви: аз не вярвам, че Мадрид ще бъде превзет, и имам основания да говоря така.

60 000 МАВРИ В ПОМОЩ НА ФРАНКО

Лондон, 17 ноември. Една телеграма до Ройтер съобщава, че 60 000 маври са готови да заминат за Мароко, за да се присъединят към армията на генерал Франко. От два дни превозът на войски е непрекъснат между Чеута и Гибралтар. Веднага след слизането им войските биват отправяни за мадридския фронт.

КЪМ ЦЕНТЪРА НА МАДРИД

Авила, 17 ноември (Хавас). Съкрушителната атака, предприета вчера от отрядите на полковник Яг на северозапад от Мадрид, измени коренно положението.

Националистическите войски превзеха не само укрепленията на Мадрид, но са успели да влязат в столицата и през места, където съпротивата на правителствените войски изглеждаше непреодолима.

Слизайки по бреговете на Манзанарес и подпомагани от танкове, артилерия и бомбардировачни аероплани, отрядите на Асенсио, Бартоломей и Дел Гадо превзеха университетския квартал. Снощи привечер, атакувайки на нож и с ръчни бомби, те достигнаха оттатък земеделското училище. Вземайки парка, намиращ се на запад от столицата, националистите стигнаха до Пазо де Розалес. В първия момент милиционерите оказаха голяма съпротива. Ръкопашният бой трая няколко часа, след което милиционерите отстъпиха и се окопаха зад укрепителните позиции в съседните улици. По тоя начин сраженията продължават в самата столица.

Навлизането на националистите и страшната битка, която последва, предизвика неописуема мъка сред населението, което се оттегли към североизточната част на града. Широките булеварди, които някъде достигат до 50 метра, ще позволят на националистите да стигнат центъра на Куатро Каминос.

МАДРИД Е ПРЕВЪРНАТ В ИСТИНСКИ АД

Мадрид, 17 ноември (Хавас). Тази сутрин в 5 часа националистически самолети отново се появиха над Мадрид, хвърляйки бомби. Между 8 и 9 часа националистически самолети извършиха нова бомбардировка на Мадрид. Няколко от централните квартали на Мадрид бяха засегнати. Най-много бе засегнат кварталът Сан Мигуел, където паднаха няколко бомби и върху пазара. Има много убити и ранени. Досега Мадрид никога не е бивал подлаган на такава голяма бомбардировка. Освен това националистически самолети за първи път започнаха да хвърлят бомби, причиняващи пожари.

Броят на жертвите още не е известен. Явно е обаче, че той е доста голям.

Пожарните команди, подпомогнати от специални спасителни отряди, работеха непрекъснато през цялата нощ и сутринта, за да потушат пожарите, избухнали на мно-

го места в Мадрид. Пожарът, избухнал около френското посолство, бе потушен. Санитарните коли и линейки сновяха непрекъснато през цялата нощ, за да прибират убитите и да оказват помощ на ранените.

Из улиците на Мадрид стават покъртителни сцени. Майки ридаят над труповете на своите деца. Само в една къща, намираща се на улица „Св. Августин", има 30 убити.

Един от представителите на агенция Хавас, който успял да излезе и да се разходи тая сутрин из града, констатирал големите поражения, причинени от редицата бомбардировки. Според него материалните щети са огромни. Болницата „Сан Карлос" е полуразрушена. Гъсти облаци от дим се издигат нависоко и помрачават небосклона.

Във военното положение няма големи промени от 14 часа насам. Каза Веласкец бе освободена. Първите линии на правителствените войски се заемат от републиканската гвардия. Останалите милиционери заемат втората и третата линия на правителствената отбрана. Още от ранни зори правителствените батареи обстрелват окопите на националистическите войски. Настанени са нови артилерийски батареи.

От друга страна, снарядите на националистическите батареи продължават да попадат в северозападните квартали на Мадрид. Списъкът на жертвите става все по-дълъг. Може да се каже, че през последните три дни броят на убитите възлиза на 200, а оня на повече или по-малко тежко ранените — на около 500 души.

Румънската легация бе също засегната от една бомба, която причини големи щети. Персоналът на легацията бе евакуиран 48 часа по-рано. Една къща, намираща се до румънската легация, бе разрушена. Има 9 убити.

ПРАВИТЕЛСТВЕНО СЪОБЩЕНИЕ

М а д р и д, 17 ноември (Хавас). Съветът за отбраната на Мадрид съобщава по обед: „Снощи бунтовнишки аероплани извършиха нова бомбардировка над Мадрид. Три болници, между които болницата на Медицинския факултет и болницата „Сан Карлос", бяха засег-

нати. Две бомби паднаха върху болницата „Сан Карлос", която се подпали. За да се избегне катастрофата, необходимо бе да се изведат болните и ранените. Това се извърши при добър ред. Причиняващи пожар бомби засегнаха няколко къщи. Тая сутрин в 4 ч. и 30 мин. работнишкият квартал и улица „Вилиато" бяха отново бомбардирани. Има жертви. Мароканските войски достигнаха вчера до сградите на Философския факултет на университетския квартал, но бяха принудени да се оттеглят на първоначалните си позиции поради републиканското контранападение. Ние обкръжихме една част от неприятелските войски. Значителни военни материали паднаха в наши ръце. Сутринта бе предприето двойно нападение срещу двата фланга, през време на което правителствените войски напреднаха. По другите сектори на мадридския фронт няма нищо за отбелязване."

СВЕДЕНИЯ НА БУНТОВНИЦИТЕ

Р а б а т, 17 ноември (Хавас). Севилската радиостанция съобщи в 8 ч. и 30 мин.: „По фронта на Сориа националистите завзеха в сектора на Сигуенца и на север няколко селища в околността на Робледо де Чавела. По фронта на Мадрид бе осъществено едно разместване на националистическите войски по левия бряг на Манзанарес.

Това разместване продължи с цел да се създаде връзка с южните войски. В северозападния квартал бяха поправени и затвърдени завзетите позиции. Артилерията не престана да стреля срещу прицелите. Вчера сутринта генерал Варела премести главната квартира над Каза дел Кампо, за да даде нови директиви на нападателните войски. След завземането на университетския квартал националистите отблъснаха няколко правителствени нападения. Националистическата артилерия бомбардира ефикасно барикадите, издигнати в квартала Куатро Каминос. Правителствените войски били поставили картечници и артилерия в кралския дворец. Загубите, претърпени от националистическите войски, са много малки в сравнение със значението на постигнатите цели. Правителствените войски имали

600 убити. Ние отблъснахме правителственото нападение в сектора на Вила Верде. Свалени бяха три ловджийски аероплана и един бомбардировачен аероплан, опитващи се да нападнат позициите ни в Каза дел Кампо. Констатирано бе, че правителствените войски използуват един моторизиран летящ отряд, напущащ бързо особено застрашените места. Положението на Мадрид става хаотично. Жените и децата търсят прибежище, бягайки от ужасите на войната, и коленичат за молитва из улиците. От Талавера се съобщава, че щетите на манастира „Ескуриал“ са непоправими. Изчезнали са множество художествени предмети от голяма стойност.“

ХВЪРЛЕНИЯТ УБИТ АВИАТОР

Париж, 17 ноември. От Мадрид съобщават: „Генерал Миаха повика представителите на местния и чуждестранен печат и им заяви следното:

„Завчера един бунтовнически аероплан спусна с копринен парашут едно дървено сандъче. Като разтворихме сандъчето, намерихме вътре тялото на републиканския пилот Хозе Антоний Хияца. Хозе Антоний беше изчезнал преди няколко дни по необясним начин.

Във всеки случай — завърши ген. Миаха — аз не мога да не изкажа своето безкрайно възмущение от това варварство пред световното обществено мнение.“

АНГЛИЙСКО ПРОРОЧЕСТВО

Лондон, 17 ноември. „Дейли Хералд“ и „Нюс Кроникъл“ предвиждат възможността ген. Франко в своето отчаяние да си послужи с отровни газове за превземането на Мадрид.

Ето защо тия вестници настояват да се осъществи починът за изпращане на една делегация от английския парламент в Мадрид, за да се предпази по този начин градът от нападение с отровни газове.

Пауза

СТРАХ ОТ ЖЕНИТБА НА КРАЛЯ

Много английски промишлени предприятия са твърде обезпокоени от възможността да понесат големи загуби в случай, че крал Едуард VIII се ожени преди коронясването си. За тържеството по коронясването са приготвени вече специални съдове, платове и редица други неща, носещи образа на младия английски крал.

Ако кралят се ожени, преди да бъде коронясан, всичката тая стока ще се окаже непотребна, тъй като по нея ще липсва портретът на кралицата.

Поради тая причина разните английски фабрики са влезли в преговори със застрахователните дружества, за да застраховат стоката си в случай, че кралят се ожени преди коронясването, сиреч преди м. май 1937 г. Тоя въпрос навярно ще бъде разрешен благоприятно и английските промишленици ще избягнат риска.

200 ТОНА ВЗРИВ

Рабат, 18 ноември (Хавас). Радиото от Кадикс съобщи, че от началото на атаката на националистите срещу Мадрид 9000 правителствени войници са ранени и оттеглени от фронта.

За завземането на университетския квартал досега националистическата авиация е хвърлила върху неприятелските позиции над 200 тона експлозиви.

МАДРИД ЩЕ БЪДЕ ПРЕВЗЕТ

Париж, 18 ноември. Картината, която кореспондентите на тукашните вестници предават за положението в Мадрид, надминава всички очаквания. Потвърждава се решението на генерал Франко да заеме испанската столица с цената на всички жертви, дори при пълното ѝ разрушение. От няколко дни Мадрид е превърнат на ад.

Десетки пожарища горят денонощно. Националистите бомбардират столицата, без да държат сметка

дали бомбите засягат държавни и военни сгради, или болници, легации и частни къщи.

Националистическите армии са успели да се закрепят здраво на заетия от тях хълм в университетския квартал и оттам нанасят с артилерията си съкрушителни поражения на неприятелските позиции.

Погребението на убитите не може да се извършва. Труповете се разлагат и непоносима миризма се разнася из целия град. Ден и нощ оръдията, картечниците и бомбите не престават да разтърсват с грохот цялата околност. Небето е осветено от страшните пожари, които не престават. Мощни прожектори осветяват небето, за да открият неприятелските аероплани, които прелитат ежечасно и носят смърт и разрушения. Улиците са задръстени с танкове и блиндирани камиони, които служат като железни прегради за настъпващите. Националистите вече имат здрави позиции в заетите от тях квартали на столицата и постепенно развиват своята дейност за окончателното завладяване на града.

НАЦИОНАЛИСТИТЕ ОБСТРЕЛВАТ

Мадрид, 18 ноември (Хавас). На 18 ч. и 35 мин. вчера следобед силната бомбардировка на националистическата артилерия продължи. Националистите имаха за обект главната телефонна станция, чиито 17 етажа доминират над столицата.

Шестте снаряда, които паднаха непосредствено до сградата, причиниха някои щети. Едно парче от бомба даже падна през прозореца в стаята, където журналистите чакаха да влязат във връзка с чужбина. Те бяха обзети от силно вълнение. Новата бомбардировка уби и нарани много хора. Една бомба падна в болницата „Червен кръст".

На 20 ч. вечерта пожарникарите продължаваха да се борят с предизвиканите на много места пожари. От няколко дни движението по улиците е много опасно, тъй като снарядите на националистите не щадят никой квартал на столицата. Числото от 200 убити и 500 ранени, което вчера бе съобщено, сега е надминато.

15 000 ЧУЖДЕНЦИ ЗАЩИЩАВАТ МАДРИД

Лисабон, 18 ноември. Официално се потвърждава, че в Мадрид и на другите испански фронтове се сражават над 15 000 чужденци-доброволци, предимно руснаци, белгийци и германци антифашисти. Чужденците милиционери се командуват от руски офицери, дошли специално в Испания. Над 10 000 чужденци се бият за защитата на Мадрид. Във Валенция и Барцелона пристигат непрекъснато нови доброволци, които се организират бързо и се изпращат на фронта.

През последните дни в Барцелона са пристигнали нови съветски подкрепления, големи количества военни материали, артилерия и танкове.

ДУХЪТ НА МАДРИДЦИ БОДЪР

Лондон, 18 ноември (Хавас). Испанският посланик разговаря по телефона с мадридските власти, след което връчи на печата следното съобщение: „Преобладава впечатлението, че ние се държим добре срещу бунтовниците. Пуерта дел Сол, в центъра на Мадрид, е в пламъци вследствие на падането на възпламенителни бомби. Бомбардировката била ожесточена, но духът на народа бил добър. Доколкото можем да си дадем сметка, не е вероятно Мадрид да бъде превзет през близките дни. Борбата е безпощадна и народът е проникнат от желанието да победи."

НАЦИОНАЛИСТИТЕ НАПРЕДВАТ

Авила, 18 ноември (Хавас). Дописникът на агенция Хавас съобщава, че тази сутрин националистическите войски продължават настъплението си на северния мадридски фронт по посока на кръстопътя за Куатро Каминос въпреки многобройните и отчаяни контраатаки на правителствените войски. Националистическата артилерия удвои бомбардировките си над кварталите в северозападната и северната част на столицата. От приюта „Санта Кристина", разположен между клиниката и института „Алфонсо XIII", националистите

държат под артилерийския си огън площада „Монклуа“ и улиците „Виченте“ и „Бласко Ибанец“ по цялата им дължина. На последната улица се наблюдават 3 големи барикади.

Пауза

НОВИНА ОТ ХОЛИВУД

Няколко холивудски звезди са установили от опит, че всекидневната употреба на известно количество прясно окосено сено е най-доброто средство за отслабване. Тая сенопасна мода е разпространена вече из цяла Америка.

По вратите на много ресторанти в големите американски градове човек може да прочете:

„Тук се сервира сено.“

ГЕРМАНИЯ И ИТАЛИЯ ПРИЗНАВАТ ФРАНКО

Берлин, 18 ноември (ГТА). Райхът призна правителството на генерал Франко, след като войските на генерала заеха вече по-голямата част от територията на страната и след като развитието на положението през последните дни ясно показа, че в останалата част на страната не може да става и дума за упражняване на една правителствена отговорна власт. Правителството на Райха реши да признае един управляващ германската легация при това правителство, за да възстанови дипломатическите връзки. Новият управляващ ще замине незабавно в резиденцията на правителството на генерал Франко. Досегашният управляващ, находящ се в Аликанте, е отзован. Испанският правителствен представител в Берлин в началото на настоящия месец внезапно напусна Берлин.

— — —

Рим, 1 ноември (Стефани). Тъй като правителството на генерал Франко е завладяло по-голямата част от испанската територия и пред вид обстоятелството, че развитието на положението показва по един твърде ясен начин, че в останалата част на държавата не може вече да се говори за упражняване на една отговорна правителствена власт, фашисткото правителство реши да признае правителството на генерал Франко и да изпрати свой дипломатически представител, който да установи дипломатически връзки с него. Новият управляващ ще замине веднага, за да заеме поста си. Досегашният дипломатически представител е отзован.

И ДРУГИ СИЛИ ЩЕЛИ ДА ПРИЗНАЯТ ПРАВИТЕЛСТВОТО НА ФРАНКО. ФРАНЦИЯ И АНГЛИЯ СЕ РЕЗЕРВИРАТ

Женева, 18 ноември.

Признаването на правителството на генерал Франко от страна на Германия и Италия не изненада никого. Очаква се от средите на ОН тяхната постъпка да бъде последвана и от Австрия, Унгария и южноамериканските държави. Според съобщения от Париж, и там били изненадани от признаване правителството на генерал Франко. Един от министрите на днешния кабинет съобщил, че Франция не може да върви по стъпките на Германия и Италия и да признае едно революционно правителство, докато трае гражданската война. Англия и Франция ще действуват заедно и ще чакат свършването на войната. Ако се наложи обаче, Франция щяла да изпрати един наблюдател при правителството на генерал Франко.

ИСПАНСКОТО ПРАВИТЕЛСТВО ЩЕ СЕ БОРИ

Барцелона, 18 ноември (Хавас).

Председателят Кампанис съобщи на печата, че е имал среща с председателя на републиката, министър-председателя Ларго Кабалеро, и с председателя на Кортесите в Беникарло. Кампанис заяви следното:

„Както знаете, положението на фронта е твърде благоприятно за нашата армия. Аз се възхищавам от героичната защита на Мадрид. Наш дълг е да поставим всичко в услуга на идеала, който ни въодушевява, тъй

като всеки ден ни приближава до победата над ония, които въстанаха срещу законния ред в републиката."

Изглежда, че в Беникарло е взето решение председателят на републиката г. Азаня да остане в Барселона, тъй като неговото присъствие в този град ще бъде едно категорично опровержение на проникнали в чужбина слухове, че Каталония била решила да се провъзгласи за самостоятелна република. В същото събрание е било решено да се свика министерският съвет на едно извънредно заседание под председателството на г. Азаня. Заседанието ще се състои във Валенция и в него ще участвува и Кампанис. В това заседание ще се изработи един манифест, в който-още веднъж ще се подчертае пред испанския народ решението на правителството да се бори до пълната победа над неприятелите на отечеството.

НОЩНО КЛАНЕ

Париж, 18 ноември. От Мадрид съобщават: „При нощните сражения, които продължиха в университетския квартал почти цяла нощ, мароканците и републиканците се биха от твърде близко разстояние и често се почваха кръвопролитни ръкопашни схватки. Танковете на някои места бяха спрени от купищата трупове. Един отряд мароканци е буквално изклан в една тясна улица. В други улици, минирани предварително, стотици легионери и мароканци намериха смъртта си при ненадейните експлозии. Пожарите, които избухнаха, не помогнаха абсолютно в нищо на войските на генерал Франко, но внесоха голямо ожесточение в населението и отбраната.

ГОСПОДИН ИДЪН НЕ ВЯРВА

Лондон, 19 ноември. Днес в Камарата на общините министърът на външните работи г. Идън е бил запитан във връзка с признаването на правителството на ген. Франко дали Германия и Италия няма да подкрепят активно и открито испанските националисти. Г-н Идън отговорил, че не вярва признаването да означава подпомагане на ген. Франко с оръжие.

МАДРИД В ПЛАМЪЦИ

Париж, 19 ноември. Според последните сведения от Мадрид испанската столица представлява море от пламъци и дим. Градът гори на повече от сто места. Центърът на Мадрид — Пуерта дел Сол — представлявал едно грамадно огнище. Въздушната и артилерийска бомбардировка е достигнала ужасни размери.

Войските на генерал Франко днес са се утвърдили на завзетите през деня позиции при образцовия затвор и казармите на шести полк. Войските, настъпили по булеварда „Бласко Ибанец", са разрушили две барикади, издигнати от бетон. В сраженията около реката Манзанарес днес е загинал Бурбонският и Орлеански принц, член на испанското кралско семейство. Той се е сражавал на страната на генерал Франко.

Днес към 4 часа сл. пл. било извършено ново въздушно нападение над Мадрид. Тежките бомбардировачни аероплани на националистите били посрещнати от ловджийските аероплани на правителството. В развилото се въздушно сражение, което било проследено от всички чужди кореспонденти в Мадрид, били сборени няколко аероплана и от двете страни.

Сраженията в мадридските улици продължили и през настъпващата нощ.

Пауза

БИК С ЕДИН РОГ

След многобройни опити д-р В. Франклин Дъв от университета в Мен е сполучил да извади рогата на едно младо биче и да ги постави отново в средата на главата.

Растящите рога сега са сраснали и образуват едно цяло; а порасналият вече бик е силно и гордо животно.

АНГЛИЙСКИ ДЕПУТАТИ В ИСПАНИЯ

Лондон, 19 ноември (ГТА). Шестима членове на Камарата на общините са заминали за Испания, за да се осведомят върху действителното положение на страната.

НА ЕДИН КИЛОМЕТЪР ОТ СЪРЦЕТО НА МАДРИД

Париж, 20 ноември. Интензивната бомбардировка върху Мадрид е продължавала вчера през целия ден и цялата нощ. Националистическите войски се намират близо до центъра на града. Те са само на един километър от големия площад — сърцето на Мадрид — Пуерта дел Сол. Мадрид продължава да гори от всички страни и броят на човешките жертви е много голям.

Войските на генерал Мола са получили нови подкрепления от Мароко. 10 000 обучени войници са пристигнали, за да се присъединят към дошлите по-рано 25 000 мароканци, които вече се бият на мадридските фронтове. В пристанищата на Испанско Мароко чакат други военни сили, за да бъдат прехвърлени на европейския бряг. Тия пресни сили ще послужат не само за окончателното завземане на Мадрид, но безсъмнено ще бъдат употребени и в сега подетата акция на правителството на ген. Франко против Барцелона.

ДЪЖДЪТ ПРЕЧИ НА НАПАДАТЕЛИТЕ

Авила, 20 ноември (Хавас). Дописникът на агенция Хавас съобщава: „Действията срещу Мадрид са забавени поради лошото време. Така строежът на окопи и подобряването на завладените позиции са прекратени, но националистическата артилерия продължава бомбардирането на цетралната и южната част на Мадрид. Правителствените войски след едно отстъпление предприеха частично контранападение. В сектора на Гвадарама, Ескуриал и цялата Сиера Гредос военните действия са спънати от снежната покривка, достигаща на места 50 см височина."

ОТБИТИ АТАКИ НА НАЦИОНАЛИСТИТЕ

Мадрид, 22 ноември (Хавас). Борбата продължава ожесточено около Мадрид в целия сектор между Каза дел Кампо и най-далечната част на северния боен фронт. Бунтовниците развиват големи усилия, опитвайки се да сломят отбранителната преграда, която вече

близо три седмици се оказва непреодолима. Няколко мароканси ескадрона се опитаха да нахлуят в зоната на Пуерта де Хиоро. Правителствените войски ги причакаха и ги покосиха с картечен огън. Разбитите ескадрони се оттеглиха набързо. В Каза дел Кампо силни мароканси отделения и легионери нападнаха ожесточено предните правителствени линии, защищавани на това място от един международен отряд. Сражението бе сериозно и трая няколко часа. Затвърдени на позициите си, правителствените войски отбиха удара. Най-сетне нападателите след тежки загуби бяха обърнати в бягство, преследвани от правителствените войски, които подобриха позициите си.

ДО ПОСЛЕДНА КАПКА КРЪВ

Мадрид, 22 ноември. В града бе разпространено едно възвание, подписано от всички министри на правителството на Ларго Кабалеро. Във възванието се подчертава, че въпреки помощта, която генерал Франко получава от Берлин и Рим, той е претърпял неуспех при Мадрид. Републиканската и пролетарска милиция защищава Мадрид без чужда помощ. Но при все това при нужда правителството може да получи помощ от Мексико, Съветския съюз и всички демократични страни в Европа. Възванието завършва: „Ще се борим до последна капка кръв за спасението на Мадрид."

ЖЕНИТЕ И ДЕЦАТА ЩЕ НАПУСНАТ МАДРИД

Мадрид, 22 ноември (Хавас). Официалните среди и синдикатите смятат, че Мадрид трябва да бъде опразнен и че в столицата трябва да останат само сражаващите се и лицата, необходими за военната служба. От дълго време комитетът за отбрана е направил всички улеснения за извеждането от града на жените, децата и старците. Обаче в Мадрид има още няколко хиляди души, които би трябвало да бъдат изведени и които отказват да напуснат града. Ще се наложи да се пристъпи към задължителното им извеждане. Комитетът

за отбрана ще бъде много облекчен в задачата си, ако остане да се занимава само със сражаващите се, чиновниците и военните работници.

КОЙ Е ГОСПОДАР НА ИСПАНИЯ

Белград, 22 ноември. В. „Политика“ съобщава, че английските политически кръгове отхвърляли аргументацията на Италия и Германия за признаването на ген. Франко.

На територията, която е окупирана от генерал Франко, живеели 6 700 000 души, а под властта на Мадрид се намирали 7 500 000 жители освен Каталония, която е цялата против Франко.

Цяла Испания има 24 милиона жители.

КОМЮНИКЕ ОТ МАДРИД

Мадрид, 23 ноември (Хавас). Съветът за защита на Мадрид публикува следното комюнике: „Въпреки лошото време републиканската артилерия и пехота продължиха своята дейност по всички сектори.

При Каза дел Кампо нашата бомбардировка разпръсна големи неприятелски групи. В университетския квартал нашите войски заеха нови позиции, които укрепяват. През миналата нощ нашите войски хвърлиха във въздуха с мини от голяма мощност парапетите на окопите, заети от мароканските войски при сектора Карабанчел. Неприятелят бе принуден да напусне предните линии на този сектор, които бяха заети от нашите войски без бой. Стотици убити са останали на фронта. Артилерийският двубой продължава по всички сектори.“

ПОДВОДНИЦИ АТАКУВАТ ПРАВИТЕЛСТВЕНАТА ФЛОТА

Мадрид, 23 ноември (Хавас). Министерството на флотата съобщи официално следното комюнике:

„Вчера сутринта към 9 ч. няколко подводници, принадлежащи на чужди флоти, тъй като националистите

по наши сведения не разполагат с такива бойни единици, атакуваха параходите от нашата ескадра пред пристанището на Картаген.

Една торпила засегна кръстосвача „Сервантес“, причинявайки му големи поражения. Други торпили минали близо до торпилъора „Мандес Мунец“, без да му причинят поражения.“

НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКОТО РАДИО СЪОБЩАВА

Саламанка, 23 ноември (ГТА). Националистическото радио съобщи за пристигането на няколко съветски, уж товарни парахода, които са стоварили много войски. Войските се насочили веднага към мадридския фронт.

ЗА БАЛЕАРСКИТЕ ОСТРОВИ

Париж, 23 ноември. Агенция Фабра съобщава, че генерал Франко решил да отстъпи Балеарските острови на Италия при условие, че последната ще подкрепи неговата борба с правителството.

От Валенция съобщават, че след тринеделна война милиционерите са отбили окончателно бунтовниците от Мадрид. Толедският мост, около който се водиха ожесточени борби, е в ръцете на правителствените войски. Бунтовническите аероплани направили опит да бомбардират отново столицата, но били прогонени от противоаеропланните оръдия на правителството. Част от бунтовниците били обградени и поставени в опасно положение. Артилерията на правителството е следила непрекъснато напредването на милиционерите. Духът на последните е повишен извънредно много.

НОВО ЗАСЕДАНИЕ НА КОМИТЕТА ЗА НЕНАМЕСА

Лондон, 23 ноември (ГТА). За заседанието в понеделник на подкомитета за ненамеса бе издадено следното съобщение: „Дванадесетото заседание на подкомитета за ненамеса в Испания се събра във Форейн

Офис в понеделник, 17 часа. Подкомитетът се занимава със заключенията, до които дойдоха техническите съветници по някои въпроси, които бяха повдигнати в предишното заседание. Членовете на комитета се споразумяха да получат от своите правителства сведения по тия технически въпроси, за да може техните становища да бъдат оповестени в идното заседание, което ще се състои на 27 ноември в 10 ч. и 30 м.“

КОГАТО КОМИТЕТЪТ ЗА НЕНАМЕСА ЗАСЕДАВА...

П а р и ж, 24 ноември. Тазсутрешните вестници предават подробни съобщения на своите кореспонденти от Мадрид, според които от два дни положението на двете воюващи страни се е изменило значително. С опразването на Мадрид от цивилното население сега испанската столица е превърната изключително в боен лагер. Силни подкрепления, снабдени с ново модерно оръжие и изобилни военни материали, засилват позициите на защитниците. Комитетът за народна отбрана под шефството на ген. Миаха смята, че градът е достатъчно укрепен и с получените подкрепления ще може да задържи националистите. Сега вече по мадридските улици се движат цели бойни отряди съветски войници и офицери, хиляди доброволци комунисти от всички държави на света, особено от Франция и Белгия. Ежедневно пристигат съвсем нови и най-модерни съветски танкове, които се отправят към бойните линии. Правителствената авиация е засилена извънредно много с мощни бомбардировачни аероплани от съветски произход. Пожарищата, които през последната седмица застрашаваха да превърнат испанската столица в развалини, са малко поутихнали. Националистическата авиация поради лошото време все още не може да развие желаната дейност.

В националистическите среди се забелязва също така повишен дух и голяма надежда за скорошни победи. След признаването на правителството на ген. Франко от Германия, Италия и Португалия самочувствието на националистическите водачи е повишено извънредно много. Непрекъснато влакове пренасят мощни дългобойни оръдия, танкове, картечници и аероплани от италиански и германски произход, които пристигат с необходимия технически персонал.

По улиците на Бургос свободно се движат цели отряди португалски войски. Не се скриват вече и подкрепленията в хора, които пристигат на националистите от Италия, Германия, Ирландия и други държави. Ген. Франко заедно със своите първи помощници е изработил нов план за бъдещите военни операции около Мадрид. Поради настъпилите лоши атмосферни условия около Мадрид, които спъват чувствително действията на мароканските войски, националистите са превърнали заетите от тях квартали в добре укрепени позиции, достатъчно силни да отбият атаките на мадридските защитници. По този начин при Мадрид ще се развият големи окопни сражения, които наподобяват, макар и в по-малък мащаб, сраженията при Вердюн. В замяна на това националистите организират няколко летящи отряда, снабдени със силна артилерия и танкове, които ще имат за задача с един смел удар да прекъснат сношенията на Мадрид с Валенция и Барцелона, откъдето сега пристигат подкрепленията и военните материали.

ЧИЯ Е ТОРПИЛАТА

В а л е н ц и я, 24 ноември (Хавас). В едно съобщение, издадено вечерта, Министерството на марината разкрива, като привежда някои точни факти, дейността на германската и италианската флота в полза на бунтовниците. В съобщението се заявява, че италианските и германските параходи са шпионирали още от началото на военните действия републиканската флота, за да доставят на бунтовниците сведения по нейните движения. В съобщението се пояснява, че един германски параход, носач на кабели, е минирал входа на пристанището на Билбао, тъй като бунтовниците не притежавали параходи, носачи на мини. Добавя се, че разглеждането на отломките на торпилата, която повреди завчера кръстосвача „Сервантес“, пуснал котва в пристанището на Картаген, позволява да се твърди, че

торпилата, хвърлена от една чужда подводница, не е от испански, нито от италиански произход. В заключение в съобщението се казва: „След нападението на бунтовниците един германски разрушител, който през време на нападението стоеше на далечно разстояние, се приближи до входа на пристанището, проучи резултатите на нападението и си замина."

СРАЖЕНИЯ ЗА СТАИТЕ НА КЪЩИТЕ

Мадрид, 24 ноември (ГТА). Дописникът на Германската телеграфна агенция на мадридския фронт съобщава:

„Въпреки лошото време националистическите войски продължават своите нападения срещу казармата „Инфант дон Хаиме" и централния затвор. Нападението срещу тия точки бе предшествувано от една силна канонада. Съседните улици и понтонният мост на река Манзанарес се обстрелват непрекъснато и усилено от неприятеля. Поради тия причини именно националистическите войски настъпват само под защитата на танковете. Всяка къща трябва да се превзема поотделно. Националистите се вмъкват в избите и в първите етажи на къщите, като си служат с ръчни бомби, чрез които прогонват неприятеля, залостен в тия къщи. В някои къщи националистите трябва да водят борба дори за завладяването на отделни стаи. При тия действия, естествено, загубите са големи и за двете страни."

Пауза

МЕЖДУНАРОДЕН КОНГРЕС НА РЕКЛАМАТА

Берлин, 24 ноември (ГТА). Под покровителството на министъра на пропагандата д-р Гьобелс тая сутрин в голямата зала на операта „Крол" се откри международният конгрес по рекламното дело.

ОТБРАНАТА НА МАДРИД

Кореспондентът на „Таймс" съобщава, че подкрепления в хора и материал продължавали да пристигат в Мадрид, тъй че градът станал обширен военен лагер.

Мадрид взел мерки и срещу лошото време, което настъпило в страната. Само в средата на града били счупени от бомбардировките десетки хиляди квадратни метра стъкла. Много каруци, натоварени с късове счупени стъкла, били изнесени от градския център и по прозорците били заковани дъски, сламеници и одеяла за борба срещу страшното течение, което се образувало навсякъде из къщите. Телефонните власти поставили в стаята, запазена за вестникарските кореспонденти, електрически печки, за да смекчат студа, който наистина бил голям.

Властите се мъчели да настанят бежанците и по цял ден из улиците се мъкнели каруци, мулета, магарета или натоварени хора по пътя им за нови убежища. Всички мъже, годни за военна служба, били мобилизирани, а всички припаси, от какъвто и да било вид — реквизирани за бойни цели. Жените работели в учрежденията, други шиели войнишки ризи, палта и работнически блузи, които сега били част от националната униформа.

Големият брой на бежанците от близките села, както и от краищата на града — повечето жени, стари хора и деца — представлява голяма спънка за защитата на града. Съветът на отбраната устройвал конвой за отвеждането на колкото е възможно повече от тия хора в Източна Испания, където те можели да си намерят работа.

Решението да се защищава градът до последна крайност, ако е необходимо, и улица по улица, не отслабвало, но се признавало, че отвеждането на гражданското население другаде, колкото и да било мъчно за семействата на верните привърженици на правителството, станало военна необходимост, за да може да се устрои по-добре отбраната, а също и да се спестят запасите от храна. Сега вече се образували опашки от чакащи за хляб, който досега се продавал без всякакво ограничение.

В планините Гвадарама и около Ескуриал имало до половин метър сняг на някои места.

ПОЗДРАВ ОТ БУЕНОС АЙРЕС

Буенос Айрес, 24 ноември (Хавас). Пан американската конференция за мира изпрати една телеграма до г. Азаня, председател на Испанската република, в която се казва, че конференцията поздравява законното испанско правителство, както и народа, който защищава своите права и се жертвува геройски, въодушевен от великите начала на човечността.

ЕДНО ПОСЕЩЕНИЕ

Специалният пратеник на в. „Пари соар“ от 24 т. м. съобщава от Мадрид:

„Посетихме най-интересния от всички мадридски фронтове: фронта при Бабел. Когато пристигате в малкото селище, разположено на север от Мадрид, където двете международни бригади лагеруват, не вярвате на ушите си. Смешението на езиците е толкова голямо, че само трите деца, които играят на улицата, изглежда да знаят кастилски. Ако попитате за пътя един милиционер на испански, той ще ви отговори по немски. Когато види, че не го разбирате, той ще ви препрати към някой друг мъжага, чийто майчин език е унгарският или руският, френският, английският или турският. Но и от тоя последния не ще научите нищо, и той е дошъл като вас преди някоя минута.

Отговорник за 12-та бригада е младият немски писател Реглер, който в една кола, управлявана от един французин от Белвил, ни отвежда към главния пост на първия батальон. Там ни посреща друг немски писател, известният Лудвиг Рен, пруски офицер, автор на двете книги „Война“ и „След войната“. Най-после представят ни на коменданта на бригадата генерал Лукаш, който се е бил навсякъде по света от 15-годишна възраст и чиито гърди са украсени с червената съветска звезда, спечелена срещу Врангел. Когато говори за действията, предприети против неприятеля, той прави с ръцете си изразителни движения на човек, който се нахвърля да убива.

— Скоро ние ще минем в офанзива — каза той. И ръката му се протяга напред, свита в юмрук като на боксов шампион. — После, когато ги притиснем между нашите две крила, ние ще ги пометем ей тъй...

И той притиска ядовито една към друга свити в юмруци ръце.

Такива са нашите събеседници по линията на международния огън. Ние минаваме един мост върху Манзанарес и срещаме в един окоп една полска и една италианска група, наименована „Гарибалди“. По-далеч на първата линия има немци, англичани, французи и унгарци.

Тук има работници, адвокати, готвачи, студенти от Оксфорд, банкови чиновници и каруцари. Те са дошли от четирите краища на света и много от тях вече са завършили своето пътуване на няколко метра под земята, край брега на Манзанарес.

ПОЛОЖЕНИЕТО БЛАГОПРИЯТНО

Париж, 24 ноември (ГТА). Севилската радиостанция съобщава, че националистическите войски на северния мадридски фронт са в твърде благоприятно положение вследствие на завземането на предградието Монклое и че могат сега да преминат Манзанарес, което осигурява напълно продоволствуването им и пристигането на техните подкрепления. Върховното командуване на националистическите войски смятало положението за много благоприятно.

НЕПРИЯТЕЛЯТ ОТБЛЪСНАТ

Мадрид, 25 ноември (Хавас). Министерството на войната съобщи тая вечер по радиото: „В сектора на Манзанарес ние отблъснахме бунтовниците, които продължиха натиска си срещу нашите линии. От друга страна, аеропланите на генерал Франко извършиха нападение над Мадрид сутринта и след пладне, но бяха прогонени. Един неприятелски тримоторен аероплан бе свален.“

Пауза

ПАПАТА И ТЕЛЕВИЗИЯТА

Неотдавна римският папа поканил при себе си Маркони, с когото разговарял досежно възможността да се построи една добра телевизионна станция във Ватикана. Тая телевизионна станция била нужна на папата, за да могат католиците да го виждат, когато той ги благославя и произнася своите речи.

МАДРИД БОМБАРДИРАН ДВА ПЪТИ

Мадрид, 25 ноември (Хавас). Националистическата авиация бомбардира вчера Мадрид на два пъти: към 9 ч. и към 15 ч., причинявайки нови жертви и нови опустошения в крайните квартали на града. Бомбардировката бе по-слаба, отколкото бомбардировката през последните дни. Правителствената авиация попречи на националистическите самолети да обстрелват определените от тях пунктове и ги принуди да се оттеглят.

ГЕНЕРАЛ ВАРЕЛА ГОВОРИ ЗА ЧОВЕЧНОСТ

В един разговор генерал Варела е заявил: „Завземането на Мадрид не представлява вече никаква военна задача, тъй като столицата може да се смята за една крепост, чиито окопи ние вече сме превзели, а в такъв случай крепостта се счита за изгубена. Става въпрос за повече човечност и любов към Испания, защото всички сме испанци и не желаем разрушението на Мадрид."

ПОСЛЕДНО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

Саламанка, 27 ноември. След едно продължително съвещание между генерал Франко и другите националистически военачалници решено е да се направи последно предупреждение към мадридското население да се предаде. Ако това не стане в най-къс срок, националистите ще пристъпят към завземането на столицата чрез пълното ѝ разрушение.

Предупреждението към мадридското гражданство бе направено вчера чрез разпръскване от аеропланите на множество позиви. Срокът за предаването на Мадрид изтича тази вечер. От утре вероятно националистите ще започнат своята решителна акция за разрушаването и завладяването на Мадрид, със съгласуваното действие на цялата авиация, танковете и тежката артилерия.

И АЛБАНИЯ ПРИЗНАВА ПРАВИТЕЛСТВОТО НА ФРАНКО

Тирана, 26 ноември (ГТА). Албанското кралско правителство, вземайки пред вид, че по-голямата част от територията на Испания е под властта на националистическото правителство в Бургос и понеже в другата част на Испания не се упражнява никаква власт от едно правителство, съобщи на генерал Франко, че признава неговото правителство.

Пауза

ЗА ДА ПОНИКНЕ СЕМЕТО

Рим, 28 ноември (Хавас). Преди да замине, регентът Хорти, обръщайки се към италианския крал и към г. Мусолини, гледайки небето и правейки намек за хубавото време през последните дни, заяви: „Сега вече може да вали, за да поникне семето, което ние посяхме."

ЗАЩО НЕ ПАДА МАДРИД

Мадрид, 28 ноември (Хавас). След двадесет и два дневна обсада на Мадрид, може да се каже, че както изглежда, прилаганата от националистите тактика да сломят защитата на столицата от милиционерите, не е дала резултати. Тая тактика се състои, както е известно, в настъпление в клин, за да се постигне на всяка цена пробиването на фронта, без да се охранява

ариергардът. Обаче досега настъплението не успя, защото правителствените сили са се организирали и защото те разполагат със значителни бойни материали. От друга страна, недостатъчната закрила на националистическите ариергарди позволи на войските от Мадрид да започнат действия, застрашаващи сега Талавера де ла Рейна.

АНГЛИЯ УВЕДОМЕНА ЗА МОТИВИТЕ

Лондон, 27 ноември (Ройтер). Агенция Ройтер узнава, че тази сутрин испанският посланик е посетил Форейн Офис, за да изложи гледището на испанското правителство по искането за незабавно свикване на Съвета на ОН.

Испанските среди обясняват, че Испания не отправя позив за помощ към ОН, а само иска да уведоми Обществото на народите за наличността на едно опасно положение. За това си искане испанското правителство се позовава на чл. 11 от пакта на ОН.

АНГЛИЯ НЕ Е РАЗПОЛОЖЕНА ДА СЕ СВИКА СЪВЕТЪТ НА ОН

Лондон, 27 ноември (Ройтер). Според агенция Ройтер британските среди не са наклонни да се свика Съветът на ОН, за да разгледа испанското положение, тъй като се смята, че подобно свикване би било безполезно, даже опасно.

ПОДОЗРЕНИЯТА НА ЕДИН ЖЕНЕВСКИ ВЕСТНИК

Женева, 27 ноември. В Женева са загрижени поради неактивността на Секретариата на ОН, който не проявява никаква инициатива във връзка със събитията в Испания. Отсъствието на гл. секретар на ОН Авенол се критикува най-остро. Него замества италианецът подсекретар г. Пилоти, който според „Журнал дьо Женев“ не желае да взема никаква инициатива, тъй

като неговата страна официално е признала правителството на ген. Франко.

Всички женевски вестници от днес обнародват телеграмата на м-ра на външните работи на правителството във Валенция г. Алварец дел Вайо до Секретариата на ОН, който иска бързото свикване на Съвета на ОН поради застрашеното международно положение вследствие събитията в Испания.

АНГЛИЙСКА АНКЕТА

Лондон, 28 ноември (Хавас). Британската парламентарна делегация, която извършва понастоящем една анкета в Испания, обнародва един позив, с който се привлича вниманието на света върху положението на цивилното население в Мадрид, предмет на въздушни и сухопътни нападения. Позивът доказва, че уредената от правителството служба за изпразване на града функционира много бавно, тъй като всичките съобщителни средства са използувани във военните действия. Позивът подчертава, че „повече от 1/4 от града е разрушена и почти необитаема. Загубите, понесени от цивилното население, са много големи. Започва да се чувствува вече глад и разпространяването на епидемичните болести е неизбежно. Ние подчертаваме необходимостта за неутралните народи да вземат бързи мерки чрез една международна организация.“

Пауза

БАЗИЛ ЗАХАРОВ ПОЧИНАЛ

Париж, 28 ноември. Съобщават от Монте Карло, че вчера сутринта е починал прочутият финансист и представител на оръжейни фабрики сър Базил Захаров.

Тази новина предизвика в Париж сензация, тъй като сър Базил е една от най-тайнствените личности в Европа. Издигнал се от беден работник, на 28 години той е бил избран за шеф на американските заводи „Норденфелд“. Английското правителство му е дало

титлата „сър“ заради сключването на един износен за Англия заем. Той е известен също като герой на Гръцко-турската война, защото лансира и финансира Гърция през време на тази война.

Името на сър Базил Захаров е много известно в Европа от войната насам, тъй като в почти всички оръжейни доставки се среща и неговият пръст.

10 000 КАРТЕЧНИЦИ СТРЕЛЯТ

Мадрид, 29 ноември. На републиканските войски ежедневно пристигат подкрепления, в мнозинството си доброволци от чужбина. Позициите в Мадрид се укрепяват денонощно. Над 10 000 картечници са поставени над разните здания и стрелят непрекъснато срещу всеки появил се неприятелски войник. Непрекъснато се работят бетонни барикади по улиците и булевардите.

СРАЖЕНИЯТА ЗА МАДРИД ПОДНОВЕНИ

Рабат, 30 ноември (Хавас). Севилската радиостанция потвърждава съобщената тази сутрин бомбардировка, като пояснява, че числото на разрушените в аеропристанището в Андухар аероплани възлиза на 8. Станцията съобщава още: „На астурийския фронт последните нападателни опити на неприятеля върху нашите съобщителни средства пропаднаха напълно. Неприятелят е дал общо повече от 1000 убити. На мадридския фронт вчерашната атака на националистите бе един истински стратегически успех. Засега остава свободен само един полукръг на изток от Мадрид, който позволява бягството на марксистите. Северните квартали на Мадрид, които са заплашени от бомбардировка, са обявени за военна зона. Тъй като барометърът се покачва, може да се смята, че вчерашната атака представлява първата част от новата фаза на военните действия, които трябва да приключат с окончателното завземане на Мадрид. Съобщенията на марксистките радиостанции, според които напълно обезкуражените националисти се били отказали от завземането на Мадрид, са лишени от всякакво основание и истина.“

БОРБАТА СТАВА ВСЕ ПО-ОЖЕСТОЧЕНА

Мадрид, 1 декември (Хавас). Вчера се водиха ожесточени сражения в сектора Поцуело на североизток от Мадрид. Националистите се опитаха да завладеят селото Хумеро и да прекъснат пътя за Лакороня. Тая част от фронта се отбранява от две роти, числящи се към международната бригада. Тия роти откриха убийствен огън срещу противника. Подпомогнати от два танка, защитниците контраатакуваха и отблъснаха неприятеля, който бе принуден да се оттегли на предишните си позиции. Републиканската артилерия откри огън в тила на противника с цел да осуети подпомагането му. В сектора Буадила — Делманте се завърза голямо сражение. Първоначално националистическата артилерия откри силен огън срещу позициите на правителствените войски. След това пет ескадрона мароканска конница и части от цивилната гвардия предприеха нападение. Милиционерите дочакаха нападателите и ги посрещнаха с картечен огън. Сражението продължи половин час. Националистическата конница бе отблъсната. Борбата става все по-ожесточена. При Барио де Узера националистите загубиха триста души. До тоя момент правителствените войски в Каза дел Кампо още се противопоставят на националистите. Националистически самолети хвърлиха бомби в университетския квартал. Тия бомби предизвикаха пожари. Вчера следобед и вчера привечер бе констатирана необикновена дейност в неприятелските линии и в неговия тил. Вярва се, че неприятелят се готви за нападение. Предните постове на правителствените войски са удвоени. През цялата нощ артилерията продължаваше своя прегражден огън. До 10 часа тази сутрин в Мадрид още се слушаше грохотът на оръдията и действията на картечниците. Липсват още сведения за изхода на това голямо, общо настъпление. В последния момент се съобщава, че правителствените войски са заели една болница.

Пауза

КОЙ ЩЕ НОСИ КРАЛСКИТЕ ШПОРИ

В Англия съществува един съд, наречен „Съд на претенциите“. В неговия състав влизат неколцина членове от Тайния съвет. Той разглежда молбите на отделните лордове, които претендират да изпълняват тая или оная длъжност във времето на тържествата по коронясването на английските крале.

„Съдът на претенциите“ трябва да реши кой ще върви непосредствено пред краля и ще носи короната на св. Едуард Изповедник, кой ще носи щандартите на Англия и Шотландия и кому принадлежи честта да носи кралските шпори.

При коронясването на Едуард VII лорд Грей де Лютин е защищавал правото си да носи златните кралски шпори. Но това право се оспорва така също и от граф Лудун, и от лорд Хастингс. Тогава съдът издал постановление в полза на лорд Грей и на граф Лудун, като всеки от двамата бил удостоен с честта да носи по една шпора. Искането пък на лорд Хастингс било оставено без последствие.

ГЕРМАНСКИ ВОЙСКИ В ИСПАНИЯ

Лондон, 1 декември (Хавас). Според „Нюс Кроникъл“ британското правителство било уведомено за стоварването на германски войски в Кадикс. Повече от 2000 германски войници били сега на път за Мадрид. Вестникът пояснява, че германските войници били облечени в бунтовнишки униформи при слизането им на испанския бряг. Макар че това съобщение е било известно в Доунинг стрийт, отбелязва се, че то не е било потвърдено от никакъв друг сигурен източник.

Обаче няма никакво основание да се предполага, че правителството е зле осведомено. Напротив, има основание да се вярва, че съобщението е получено в Лондон отдавна и е било възможно да бъде опровергано, ако не е било вярно.

АНГЛИЯ ЩЕ СЪЖАЛЯВА

Лондон, 1 декември (Хавас). Официалните съобщения, получени в Лондон, потвърждават стоварването в испанските пристанища, намиращи се в ръцете на националистите, на германски подкрепления, чийто точен брой не се пояснява.

Официалните среди заявяват по тоя повод, че няма никакво основание за съмнение в цифрите, споменати в някои вестници, и че броят на германските войници може да достигне до 5000 души, както изтъкват някои органи на печата. Същите среди подчертават факта, че не са получили още подробности, доказващи, че тия германци се числят към войската на Райха и че те носят униформа, нито че са въоръжени и снабдени с военни материали. Ако обаче, добавя се в официалните среди, се установи впоследствие, че стоварените в Испания групи се числят към военните части или че са въоръжени, британското обществено мнение ще съжалява много за това.

ДЕПУТАТЪТ КОНСЕРВАТОР ЗАМЪЛЧАЛ

Специалният пратеник на в. „Журнал“ (29 ноември) пише от Мадрид:

„Британската делегация, в която влизат трима консерватори, един либерал и двама работнически депутати, търси, изхождайки от последствията на гражданската война в Испания, да намери едно разрешение, което се налага от началата на човещината. Водач на тая делегация, която посети Мадрид, е Маргарита Нелкен, най-популярната от жените депутатки в Испания.

Един депутат консерватор попитал Нелкен:

— Не мислите ли, госпожо, че ние бихме могли да се застъпим пред ген. Франко да бъде снизходителен спрямо мадридци в случай, че превземе града?

Маргарита Нелкен отговорила с широко разтворени очи:

— Бъдете убеден, г. депутате, че никой тука не ще ви благодари за една подобна постъпка. Тя ще бъде всъщност безполезна поради простата причина, че Франко не ще превземе никога Мадрид.

Депутатът консерватор замълчал.

АТАКИ И КОНТРААТАКИ

Талавера де ла Рейна, 2 декември (Хавас). Дописникът на агенция Хавас в Талавера съобщава, че найголямата битка, която се е водила от пристигането на националистите пред Мадрид досега, се е привършила късно вчера след непрекъснати сражения, които траяли целия ден. Тя започнала в 1 ч. сутринта с откриването на силен артилерийски огън на правителствените войски срещу националистическите позиции на северозапад от Мадрид.

Силна картечна стрелба помитала непрекъснато цялата почва между Поцуело и началото на Каза дел Кампо на р. Манзанарес. Милиционерите излезли от окопите си, но пред окопите на националистите срещнали оживена съпротива и били принудени да се оттеглят, закриляни от преградния огън на правителствените войски. Към 10 часа те предприели ново нападение, покровителствувани от седем танка. Към обед правителствените войски се оттеглили, като оставили три танка. В 21 часа, когато сражението било в разгара си на север и на запад от Каза дел Кампо, правителствените войски направили смела диверсия срещу дясното крило на генерал Варела пред Пинто, т. е. на 20 км южно от Мадрид, и пред Сезена, на 7 км северозападно от Аранхуец. Войските били докарани с три влака от Аранхуец. Милиционерите открили картечен огън срещу националистическите позиции. Националистическата артилерия и аероплани принудили влаковете да се оттеглят. Генералният щаб на националистите смятал снощи, че защитниците на Мадрид имат досега загуби, възлизащи на 20 000 убити и ранени, и че вчерашният ден е бил безсъмнено най-кръвопролитен.

ДИПЛОМАТИТЕ ОСТАВАТ В МАДРИД

Мадрид, 2 декември. Посланикът на Чили г. Моргадо, доайен на дипломатическото тяло, заяви на представителите на печата:

— Нашите правителства ни посъветваха да напуснем Мадрид. Разбира се, за дипломатическото тяло би било

много по-удобно да се намира във Валенция или на друго място, по-малко изложено на военната опасност. Но дипломатите имат някои длъжности, които не желаят да изоставят, и затова дипломатическото тяло няма да напусне столицата. То смята, че трябва да остане в Мадрид, защото е необходимо да окажем сега морална помощ на народа, с който ни свързват толкова интимни връзки.

БРИТАНСКИТЕ ДЕПУТАТИ ПРОТЕСТИРАТ

Мадрид, 2 декември (Хавас). Британските депутати, намиращи се сега в Мадрид, за да направят анкета за бомбардировките, бяха днес свидетели на опустошенията, причинени от една голяма торпила. Двама депутати консерватори щяха да бъдат убити. Те констатираха съществуването на жертви и направиха снимки. Британските депутати, намиращи се в Мадрид, решиха да телеграфират на генерал Франко по дипломатически път, за да протестират против бомбардировките на столицата.

ЩЕЛИ ДА ГО ЗАСТРЕЛЯТ

Лондон, 2 декември. От Чикаго съобщават: „Кореспондентът на „Чикаго Трибюн“ от Ирун, Смол, телеграфира, че командирът на бунтовническите войски в Ирун го повикал в щаба си и го заплашил, че ще заповяда да го разстрелят. Смол попитал за причините. Командирът му отговорил:

— Вие сте съобщили в една своя телеграма, че Мадрид няма да падне!

Застъпничеството на другите американски поданици е спасило живота на Смол. Той бил веднага изгонен от територите, окупирани от генерал Франко.

ЛЕОНТИНА НАСЪРЧАВА

Париж, 4 декември. В. „Йовър“ обнародва следната кореспонденция от Мадрид:

„Голямата офанзива на бунтовниците от вчера е най-

силната от 25 ноември насам. След извънредно силна артилерийска стрелба пехотата настъпи по всички фронтове на северозапад, запад, югозапад и юг.

Най-страшно беше сражението при Баркат Реал и Каза дел Кампо. Борбата за голямата болница продължи цели 12 часа. В развалините на болницата останаха убити повече от 3 хиляди мароканци. По тоя начин бунтовниците загубиха своята най-силна позиция при Мадрид.

Петдесет тримоторни републикански аероплана, придружени от ловджийски авиони, постоянно кръстосваха над Мадрид, за да го пазят от нападенията на Франковите „черни птици на смъртта", както ги наричат в Мадрид.

В сектора на долината Таге се е състояла една много кръвопролитна среща с мароканска пехота при селото Вила Верде. След едночасово сражение мароканците отстъпили позициите при с. Валескас и се разбягали.

Републиканските войски веднага заели техните позиции и продължили настъплението.

Офанзивата при Бургос се развива много успешно.

Особено жестоко са нападали астурийските миньори, за да отмъстят за своята прочута водителка, известна под името Леонтина — Малката лъвица. Макар и тежко ранена при превземането на Градо, тя насърчавала своите другарки от женската дружина да заемат хълма под селото.

Задачата била много тежка. Скоро на дружината дошло подкрепление и хълмът бил превзет. Леонтина обаче починала.

Същия ден колоната влязла в Санта Антония, превзела селото Съчино и напреднала към Бургос. Друга колона от баскийски националисти настъпва към шосето на Викториал, също към Бургос."

КАК МОЖЕ ЕВРОПА ДА БЕЗДЕЙСТВУВА

Юлиус Дойч, бивш австрийски министър на войната, който напоследък командува правителствените войски на фронта при Мадрид, е изпратил неотдавна едно

писмо до свои приятели във Виена. „Арбайтер цайтунг" предава няколко пасажа от това писмо.

„Бомбардиране на един град като Мадрид! Човек не може да си представи — пише между другото Дойч — нещо по-страшно. Бръмченето на моторите на неприятелските аероплани, тракането на картечниците, тътнежът на отбранителните оръдия и трясъкът на експлодиращите бомби — всичко това се слива в страшна музика. Бомбите разцепват многоетажни здания от горе до долу. Улиците са изпълнени със счупени стъкла и парчета мазилка. Под силния напор на въздуха поради избухващите бомби автомобилите се преобръщат или разбиват в зданията. Към това трябва да се прибавят виковете на хората, за да се получи пълната симфония на ужаса. Вечер избухват пожари. Зарята от пламъците се вижда отдалеч. Хората от разрушените и горящи къщи бягат и се лутат нагоре-надолу по улиците с бедняшкото си имущество в ръце.

Аз съм преживял много неща на фронта. Но впечатлението от един бомбардиран град е несравнено по-страшно. На фронта се бият помежду си поне мъже. Тук обаче биват намесвани в борбата беззащитни старци, жени и деца. Как може да се върши това върху столицата на собствената страна?

Вчера вечерта се бяхме събрали в кухнята на една гостилница на вечеря. В гостилницата лежаха и седяха бежанци от разрушените здания. На техните устни стоеше една дума: „Как може Европа да бездейства?" Оплакват се много от Англия и особено от Франция. Потиснатите от нещастието хора не могат да разберат политиката на ненамеса. Те ни познаха, че сме чужденци, и ни помолиха да кажем на Европа какво става в този нещастен град. . .

Преди два дни срещнах едно отделение шуцбундлери, участвуващи в „международния батальон". Те пееха Интернационала. Това беше трогателна за мен среща. . ."

Пауза

СУМАТОХА В ЛОНДОН

Лондон, 3 декември. Тазсутрешните вестници поднесоха на публиката една необикновена изненада. От тях публиката узна, че е избухнал голям конституционен конфликт между кабинета на г. Болдуин и крал Едуард VIII поради желанието на краля да се ожени за американката мисис Симсън.

Вестта за намеренията на крал Едуард VIII, който иска да пренебрегне многовековната традиция на всички династии и да се подчини на гласа на сърцето си, принуди г. Болдуин да предупреди краля, че ще подаде оставката на кабинета, но кралят е останал на своето становище, отговаряйки на първия министър, че отношенията му с г-жа Симсън са от частен характер.

Възбуждението от голямото събитие е много силно в цяла Англия. Възбуждение цари и във всички английски доминиони. Австралийският парламент е свикан набързо, за да вземе решение по въпроса. Правителството в Канада също не одобрява проекта на крал Едуард.

В Бъкингамския дворец разговорите и съвещанията между краля, от една страна, и кралица Мери и Йоркския херцог, от друга, продължават.

ЕДУАРД VIII АБДИКИРА

Лондон, 10 декември (Ройтер). Крал Едуард VIII абдикира. Йоркският херцог ще заеме престола. Абдикацията бе утвърдена от Йоркския, Кентския и Глостерския херцог. Кралят подписа акта за абдикацията, по силата на който той се отказва от престола за себе си и за своите наследници. Кралят цени отправените към него позиви да се откаже от намерението си, но заяви, че е решил да абдикира. Освен това продължаването на кризата би могло само да увреди на народите, на които се стараел да служи като Уелски принц и като крал.

Председателят прочете в Камарата на общините следното послание, подписано от краля: „Аз напущам народите с твърдата надежда, че пътят, който смятах за добре да следвам, е най-добрият път за стабилността на престола и за благото на моите народи. Желая жи-

во да не бъде забавено прилагането на подписания от мен документ и всички необходими мерки да бъдат взети веднага, за да се осигури възшествието на престола на моя законен наследник, брата ми Йоркския херцог."

ДЕКЛАРАЦИЯТА НА Г-Н БОЛДУИН В ПАРЛАМЕНТА

Лондон, 10 декември (Ройтер). Г-н Болдуин заяви в парламента:

„Това, което имам да ви кажа, ще ви го кажа с най-голяма искреност, без всякакви заобикалки, без никакви украшения. Най-напред трябва да ви кажа, че кралят още като Уелски принц ме удостои през дълги години със своето приятелство, което аз високо ценя. Това не бе само обикновено приятелство между двама мъже, но искрена обич. Аз бих желал да ви кажа също, че когато във вторник вечер в Белведер трябваше да си кажем сбогом, ние и двамата знаехме и чувствувахме, че нашето приятелство не само не е разрушено от споровете и разискванията през последните седмици, но е затвърдено и ще трае през целия ни живот."

Тия думи на г. Болдуин били изпратени с продължителни ръкопляскания.

ЕПИЛОГ

Когато Мадрид не пада, тогава сензацията идва на помощ. Неуспехите се скриват зад пъстрия параван на едно ново събитие, което откъсва общественото внимание от размириците в Испания. Световният печат поднася на публиката един прекрасен шлагер: женитбата на английския крал Едуард VIII.

Коя е мисис Симсън — избраницата на краля?

Американка. Развеждана два пъти. Вторият ѝ съпруг, борсов посредник, бил изненадан в деликатно положение с някаква дама в стаята на един хотел.

Английската конституция облича парадната си дреха и заявява авторитетно: не давам съгласието си за тая женитба.

Английската традиция пребледнява, изпуща лорнета си и припада върху едно старо плюшено кресло.

Английското висше общество забравя за миг конните състезания и шушука с пуританска загриженост: Британската империя и подчинените ѝ народи са в опасност.

Само Интелиджанс Сървис продължава невъзмутимо играта си на крокет и това е добро предзнаменование за империята.

Ала Едуард VIII не се смущава от нищо.

Някога, на един бал, друг английски крал, Едуард III, си позволи смелостта да закопчее падналата синя жартиера на своята любимка графиня Салисбъри, като подигна малко повече роклята ѝ. Присъствуващите на бала гости се усмихнаха многозначително и Едуард III, за да докаже невинността на кавалерската си постъпка, извика високо „Honi soit qui mal y pense“, сиреч „Срам за тоя, който мисли лошо!“ Ала историята не свършва

тук. На следния ден Едуард III обяви синята жартиера на графиня Салисбъри за лента на тъй наречения Орден на жартиерата, който съществува и днес още в Англия като най-високо отличие. Така накърнената гордост на кралската любимка бе спасена, а английските благородници, които осмяха постъпката на краля, започнаха да мечтаят за новия орден. Едуард III, значи, запази не само достойнството на графиня Салисбъри, но и собствената си корона. Той не наруши конституцията, нито пък оскърби традицията. А висшето общество можеше да му бъде само благодарно за възможността да се окичи със синята жартиера на неговата любимка. Това се е случило в 1350 година.

Мигар днес, след близо 600 години, Едуард VIII не можа да последва примера на своя остроумен прaотец? Мигар доскорошният Уелски принц, който се славеше с чудатите си реформи в мъжкото облекло, бе толкова далеч от практичното разрешаване на един все пак първостепенен държавнически въпрос? Уви, тоя небрежен естет с уайлдовски дух предпочете изгнанието пред короната, радостта на свободния човек пред марионетното властвуване на краля-пленник. Нали той същият още в първите дни на царуването си оскверни светостта на английската традиция, като обръсна брадите на войниците от кралската гвардия и върна с половин час назад часовниците в Сандрингамския дворец, които цели 40 години вървяха с половин час напред от гринвичкото време? Такъв човек не можеше да бъде крал на великата Британска империя и слава богу, че случаят с мисис Симсън освободи английския престол за друг, по-достоен владетел.

Ала когато един крал скъсва с традицията и се оттегля доброволно от престола, той все пак си остава принц с годишна рента от около 113 хиляди фунта стерлинги. В най-лошия случай „Метро Голдуин Майер“ ще му предложи богат хонорар за благосклонното му участие в някой филм.

Какво да кажем за другите, за милионите простосмъртни люде, които скъсват в същото време с традицията на феодализма и бранят упорито един град като символ на великите идеи на човечността? Ако Едуард VIII заслужава нашето учудване, тия хора не заслужа-

ват ли поне нашия възторг, а техният подвиг — нашето дълбоко преклонение?

Ще минат години от това тъмно време, в което живеем.

Мадрид ще бъде реставриран и из неговите улици ще закипи отново живот. Отново мадридчани ще заиграят мадриленя под бързото тракане на кастанетите и отново в музея „Дел Прадо“ ще се съберат великите сенки на Веласкец, Мурило, Тициан, Рафаел и Рубенс.

И когато любопитни американци нахълтат като стадо в тоя град-светилище, за да видят със собствените си очи мястото, дето са ставали някогашните отчаяни сражения, някой водач ще им посочи на Източния площад или на Площада на Кортесите, близо до статуята на Сервантес, един нов гигантски паметник.

Мнозина ще насочат към паметника своите кодакови апарати, но малцина ще разберат, че има нещо по-силно от гранитната маса насреща им: духът и волята на цял народ, проливал кръвта си за изграждането на тоя паметник.

ПРИКАЗКИ

СНЕЖНИЯТ ЧОВЕК И ВРАБЧЕТО

Имаше едно врабче, което чуруликаше от сутрин до вечер в градината на една къща и беше много щастливо. Подскачаше то безгрижно по клоните на големите стари дървета, пееше си весели песнички, а щом огладнееше, слизаше на земята и скок-подскок, скок-подскок — отиваше при курника и все намираше там по някое ечемичено зрънце.

А в курника живееха четири кокошки и един петел. Едната кокошка беше бяла, другата — жълта, третата — сива, четвъртата — черна. Петелът пък беше шарен и имаше голям червен гребен и остри шипове, от които се бояха всички съседски петли. Сутрин, когато стопаните на къщата още спяха, той се качваше на стобора, изпляскваше с криле и се провикваше:

— Ку-ку-ри-гу-у-у!

Тогава сънливците отваряха очи, ставаха от леглата си и се залавяха за работа. Както виждате, тоя петел с пълно право можеше да се нарече будилник, макар че нямаше нито стрелки, нито звънче и не беше купен от часовникар, а се беше излюпил от обикновено кокоше яйце.

Когато жълтата кокошка съглеждаше врабчето, че се върти около курника и търси храна, тя настръхваше цяла от гняв и казваше сърдито на другите кокошки:

— Не мога да търпя вече тоя готованко! Гледайте го: нищо не работи, а само яде!

— Ами — отвръщаше бялата кокошка. — И отгоре на туй го рисуват по букварите на децата, като че кой знае какво е направил!

— Не, ако това продължава така, аз ще престана да снасям яйца! — заканваше се сивата кокошка.

— И аз също! — добавяше черната.

— Стига де! — намесваше се тогава петелът. — Я си свивайте опашките, че зло ще патите! Да не мислите, че наш врабчо се е родил само да яде. Ами ако го нямаше него, кой щеше да чисти дърветата от гъсеници, а?

— Брей, голяма работа! — викваха в един глас и четирите кокошки и се разкудкудякваха тъй силно, че петелът изгубваше търпение, спущаше се отгоре им и почваше да им скубе перушината.

Но малкото врабче не разбираше езика на кокошките и затова продължаваше да обикаля курника и да кълве спокойно поръсените по земята ечемичени зрънца.

Една нощ заваля сняг и цялата земя се покри с дебела снежна пелена. Дърветата побеляха като големи захарни букети, малките къщици се сгушиха още повече и по стъклата на прозорците им заблестяха звездички от скреж.

На сутринта врабчето изскочи из своето скривалище под стряхата на къщата и кацна върху стобора.

— У-у-у, че люта зима! — рече то и настръхна цяло от студ.

А бялата кокошка, която беше току-що станала от сън и бе надникнала за миг през вратичката на курника да види какво е времето, закудкудяка радостно, сетне легна веднага в сламата и снесе едно яйце. Тя помисли, че земята е побеляла от нейната перушина, и тая мисъл я наду като пуйка.

— Бягайте! Не се допирайте до мен! — говореше тя на своите другарки, а те се изсмяха тихо и не казаха нищо.

Само черната кокошка въздъхна дълбоко и от очите ѝ покапаха сълзи. Мъчно ѝ беше, че земята не е покрита с нейната перушина.

След малко в градината дойде едно хубаво момиченце с черни очички и с румено личице.

— Бате ще ми направи снежен човек! — извика то и запляска весело с ръце.

И наистина неговият брат затъркаля по земята една снежна топка, която започна да става все по-голяма и по-голяма, докато най-сетне се превърна в чуден снежен човек с дълга метла в ръка, с червен нос от морков и с два черни въглена вместо очи. Цял ден малкото

момиченце скачаше около снежния човек и му се радваше.

Ала ето че настъпи вечерта и къщата заспа дълбок сън. Заспаха и кокошките в курника.

Само малкото бедно врабче стоеше още будно, защото не беше яло от сутринта. Снегът бе засипал ечемичените зрънца, а другаде храна не можеше да се намери. Когато ясният месец изгря на небето, врабчето излезе изпод стряхата и кацна върху рамото на снежния човек.

— Хей, приятелю, я се махай оттук, че ако дигна метлата, знаеш ли! — извика снежният човек и черните въглени на лицето му светнаха също като човешки очи.

— Ти не можеш да дигнеш метлата, защото не си истински човек — изцвъртя гладната птичка.

— Не съм истински човек ли! Кой ти каза това?

— Аз видях, когато те направиха от сняг — отвърна врабчето. — Недей ми се сърди, моля ти се! Аз няма да ти сторя никакво зло. Ще постоя малко на рамото ти и пак ще си хвръкна. Дойдох само да ти се оплача, че днес не съм клъвнало нито трохичка, а на кокошките дадоха цяла паница с царевична каша.

Сърцето на снежния човек се сви от болка. Той съжали бедната птичка, която трепереше от студ на рамото му, изкашля се тихо и рече:

— Много ли си гладен, врабчо?

— Ох! — въздъхна врабчето. — Умирам от глад!

— Знаеш ли що? — каза снежният човек. — Я вземи, че си клъвни от носа ми, той е от морков. Все ще се заситиш малко. Само внимавай да не ми изядеш целия нос.

— Колко си добър! — изчурулика радостно гладната птичка и скочи върху дръжката на метлата. Протегна мъничката си главица и закълва лакомо вкусния морков.

— Ех, да знаеш колко хубаво е в небесните висини! — рече замислено снежният човек. — Всички тия снежинки, от които съм направен сега, бяха малки дъждовни капчици. Когато се отрониха от облаците, те блестяха като елмазени зрънца, но после дъждовните капчици замръзнаха, залепваха се една о друга и се превръщаха в големи снежни парцали...

„Колко сладък морков!“ — мислеше си врабчето, без

да слуша какво му говори снежният човек. То беше изяло вече върха на носа му и продължаваше да кълве нататък, когато изведнъж го сепна писклив глас:

— Ей-ей, какво правиш? Стига ти толкова! Ще ме оставиш без нос!

И малкото врабче престана да яде, целуна снежния човек по челото и кацна отново на рамото му.

— Благодаря ти много! — каза то. — Ако не беше ти, аз щях да умра от глад.

— Хайде сега върви да спиш! — рече снежният човек.

— Лека нощ! — извика врабчето и отлетя под стряхата.

Така малката сива птичка и снежният човек станаха приятели. Всяка вечер врабчето кацваше върху дръжката на метлата. Неговият снежен приятел му разказваше за чудния живот в небесните висини, а то кълвеше сладкия морков и си мислеше, че и животът на земята не ще бъде лош, ако не е толкова студено.

Разбира се, всяко нещо си има край. Затова и морковът най-сетне се свърши и снежният човек остана без нос. Ала братът на малкото момиченце забоде в лицето му друг морков, още по-голям и по-сладък от първия.

После — трети, четвърти, пети, шести. Врабчето ядеше и не се шегуваше.

Минаха много дни. Една сутрин слънцето блесна на небето и снегът започна да се топи под горещите му лъчи. Метлата падна от ръцете на снежния човек, сетне паднаха и самите му ръце, търкулна се и главата му с двата въглена и с късчето морков, което беше неговият последен, десети нос. Земята просмука разтопения сняг и от снежния човек не остана нищо.

Само там, където се стопи неговото бяло добро сърце, цъфнаха веднага три чудни малки кокичета.

1932

ЦАР БЕЗСЪНКО

Имаше някога едно джудже с дълга бяла брадица и с алена шапчица. Палтенцето му беше синьо като небето, а на върховете на обущата му дрънкаха весело две сребърни звънчета.

Къщицата на това джудже стоеше сгушена като гъба между дърветата на една стара гора. Сутрин и вечер белобрадото човече седеше пред вратата й и въртеше бавно броеницата си, направена от просени зрънца. И ето при него идваше веднага за съвет някой от горските обитатели, защото джуджето беше магьосник и можеше да помага на всекиго. Скараха ли се мравката и щурецът, влезеха ли ловци в гората и надупчеха кожухчето на зайчето, хапнеше ли повечко мед мечето и го заболяваше зъб, запръскаше ли дъждец и измиеше хубавите шарки по крилете на пеперудата — всички тичаха за помощ при малкия магьосник. Тогава джуджето оставяше броеницата си и се залавяше за работа. Казваше няколко умни думи на мравката и на щурека и те се целуваха и ставаха побратими. Слагаше върху раната на зайчето лековита билка и то хукваше отново из гората. Отваряше устата на мечето и само с едно духване изгонваше болката от зъба му. Вземаше четчицата си и украсяваше крилете на пеперудата с още по-хубави шарки.

Една пролетна утрин нашето джудже излезе, както винаги, пред вратата на своята къщица и започна да върти броеничката си от просени зрънца. Топлото слънчице на небето спусна тънък лъч през клоните на дърветата и рече: „Добро утро!“ А джуджето кихна и запя една весела песничка.

По едно време, както си седеше така и си пееше,

джуджето чу, че наблизо в тревата нещо прошумоля. Обърна се и... какво да види: на няколко крачки от него стоеше бяла мишка със златна коронка на главата и с розова панделка на опашката. Мишката го гледаше с малките си лъскави очички, без да мига, и дишаше тежко. По всичко личеше, че тя не беше жител на гората, а идеше от далечен път.

Джуджето престана да пее и се изправи на нозете си. В същия миг чудното зверче се плъзна като на колелца по тревата и дойде съвсем близо.

— Църрр, църрр! — извика то. — Аз ида от палата на стария цар Безсънко, който се нуждае от твоята помощ. От дълги години, още откакто се е възкачил на престола, той стои буден и не може да спи. Лицето му е съвсем повехнало, а снагата му се топи като восък. Всички лекари по земята се опитваха да го приспят, но никой не можа да му помогне. Изгълтал е, горкият, досега най-малко три вагона хапчета за сън, ала сънят все бяга от очите му. Ако ти успееш да го приспиш, ще получиш богата награда.

— От това по-лесно няма — рече джуджето, като поглади меката си брадица и се усмихна. — Почакай ме само да си взема книжката с приказките, че може да ми дотрябва.

И като каза това, човечето се скри в къщицата и хлопна вратата зад гърба си. След малко то излезе отново навън, като носеше една голяма книга.

— Сега можем да вървим — рече горският магьосник.

— Да вървим — отвърна мишката.

И двамата потеглиха на път.

Накрай гората се разгръщаше широка равнина, а посред нея лъкатушеше безкраен път. Там стоеше и чакаше една костенурка с големи очила и също със златна корона на главата. Джуджето и мишката се качиха на гърба ѝ и тръгнаха към царския палат.

— Значи, ти живееш при царя? — попита човечето.

— Да, аз съм придворна мишка — отвърна гордо бялото зверче и близна розовата панделка на опашката си. — Живея си честито с моите седем мишлета и със стария мишок под кухненския шкаф в палата и се храня с най-хубавото сирене на света.

— И нищо ли не работиш? — рече джуджето.

— Придворните мишки никога не работят. Ние си имаме един паяк, който плете чорапи на всички ни, и един бръмбар, който мете и чисти жилището ни. Аз седя по цял ден пред огледалото и се пудря, мъжът ми чете вестник, а децата ми играят от сутрин до вечер футбол с едно грахово зърно.

Така, в разговор и сладки приказки, джуджето и мишката не забелязаха кога стигнаха пред царския палат. Наистина те не пътуваха бързо, както се пътува с автомобил, но все пак стигнаха навреме, преди старият цар да беше умрял.

Когато влязоха при него, стаята беше пълна с министри, телопазители, съветници, лекари и готвачи. Бялата мишка изтича напред, изправи се на задните си крачета и извика:

— Царю всемогъщи! Водя ти прочутия горски магьосник, който ще те спаси от безсънницата и ще те накара да заспиш.

След това джуджето пристъпи до царския престол и се поклони дълбоко.

— О, всесилни господарю! — каза то, като издигна в ръката си голямата книга, която бе донесло със себе си. — Аз ще ти прочета една от чудните приказки, скрити в Книгата на живота, и ще се опитам да ти помогна. От тебе искам само едно: да останем двама самички в тая стая и да слушаш внимателно.

Старият цар Безсънко въздъхна обнадежден и заповяда на хората около него да излязат веднага от стаята му, като поръча на едного от готвачите да нагости бялата мишка и цялото нейно семейство с най-сладката орехова торта.

Щом останаха сами, джуджето взе едно малко столче, сложи го до престола на царя и седна на него. После разтвори голямата си книга и започна да чете.

То разказваше тъжната приказка за бедните и нещастни хора в царството, които бяха роби на царя и пъшкаха под камшиците на жестоките царедворци. Разказваше за мъката и за тежкия труд на ония, които работеха господарската земя, а нямаха хляб да нахранят децата си. Разказваше за дългите кървави войни, в които царят хвърляше народа, за да засища алчността си с нови богатства...

И колкото по-нататък четеше джуджето, толкова по-

приятна умора натискаше очите на стария цар и го унасяше в сън. Най-сетне, когато белобрадото човече свърши приказката и дигна главата си от книгата, цар Безсънко хъркаше с всичка сила. По лицето му играеше блажена усмивка.

Съвсем тихичко, на пръсти, джуджето се измъкна от царската стая. Но там, пред прага ѝ, чакаха със затаен дъх министрите, телопазителите, съветниците, лекарите и готвачите.

— Какво стана? — извикаха всички в един глас. — Можа ли да приспиш царя?

Джуджето не каза нищо. Само разтвори вратата на стаята и посочи царския престол.

Тогава придворните влязоха вътре и паднаха на колене пред своя заспал господар. Най-сетне след толкова години цар Безсънко беше спасен. Приказката за страданията на бедните и нещастни хора в неговото царство го бе приспала дълбоко.

— Каква награда искаш за магията? — попита един от министрите, когато джуджето тръгна да си върви.

— Нека всички хора в царството бъдат щастливи! — рече джуджето.

— А за себе си нищо ли не искаш?

— За мене ли? — промълви белобрадото човече и се замисли. — А че оня ден катеричката настъпи гребенчето ми и го счупи. Ако мога да получа едно ново гребенче, да си вчесвам сутрин брадичката, ще бъда много благодарен.

Дали цар Безсънко изпълни волята на своя спасител и дали направи всички хора в царството си щастливи? Някои очевидци разправят, че той продължавал да спи и досега и че неговите поданици не искали да го чакат да се събуди, за да ги направи щастливи. Народът в царството вече се бунтувал и сам решил да се бори за своята свобода и щастие.

Ще попитате може би: ами какво стана с джуджето?

Джуджето си отиде в гората с едно чудесно златно гребенче, цяло обсипано със скъпоценни камъни.

Там белобрадото човече остана да живее още много години в своята къщица и да помага на птиците и на животните, а понякога дори и на хората. И двете сребърни звънчета на обущата му дрънкаха и се смееха, дрънкаха и се смееха като пеещи поточета сред омайната тишина.

1933

КАКВО РАЗКАЗВАШЕ ЧАЙНИКЪТ

Часовникът върху кухненския шкаф тракаше тихо и приспивно. През замъгленото стъкло на прозореца не се виждаше нищо. Люта зима бе сковала цялата земя.

— Та да си дойдем на думата — рече чайникът на старата тенджера. — Туй се случи преди години, когато аз още не бях почернял от огъня и можех да влизам свободно в гостната стая, да седя на дантелена покривка върху масата и да черпя поред всички гости.

Веднъж домакинята бе поканила на чай много хора. Толкова много, че за едного не достигаше чаша. „Ами сега — засмя се тя. — Чакайте, на вас ще дам нещо особено!“ И като каза това, нашата господарка разтвори вратичката на бюфета и извади оттам една прекрасна чаша, направена от ясночервен порцелан.

Тая чаша не приличаше никак на другите, защото беше по-малка и по-нежна и бе украсена със златни цветя. „Ах, колко е хубава!“ — извикаха гостите и започнаха да я предават от ръка на ръка. „Да — отвърна гордо домакинята. — Тя е от Китай. По-рано имах шест такива чашки, но петте се счупиха и сега е останала само тая.“

Червената китайска чаша мина през всички ръце и след това бе сложена пред един дебел гост, който се разкиха отгоре ѝ — разбира се, не от неуважение, а просто защото беше хремав.

До тоя ден, право да си кажа, никога не бях мислил за женитба. Ала малката чайна чаша беше тъй нежна и тъй мила, че щом я видях, си казах: „Ето годеница за мен.“

Разбира се, на същото мнение бяха и други някои предмети на трапезата. Още преди да налеят чай в порцелановата хубавица, сребърните щипци ме изпревариха и ѝ пуснаха вътре цели три късчета захар, а лимонът се търкулна уж съвсем случайно до нея и я помилва пред очите на всички.

Но обичта не се купува нито със захар, нито с киселите милувки на един лимон-жълтурко. Прекрасната червена чаша гледаше само мене и чакаше с нетърпение да я стопля с истински китайски чай, който щеше да ѝ спомня за нейната далечна родина. А аз се правех, че не забелязвам нищо, обикалях пред всички чаши и ги пълнех, а гостите ги дигаха от масата и ги поднасяха към устата си.

Най-сетне стигнах и до малката китайска хубавица. Тогава почувствувах такава силна обич към нея, че пламнах цял в огън и чаят в мен стана ужасно горещ. И в същия миг дойде нещастието, защото нежната порцеланова чаша не можа да изтърпи топлината. Още при първите капки чай тя въздъхна по китайски — прас! — и се счупи на малки късчета.

Домакинята изписка и всички гости ѝ изказаха съжаленията си. Само дебелият хремав гост не каза нищо, а подскочи от стола си. Чаят го беше залял и попарил, та затова той извади кърпата си и започна да си трие панталоните.

От тоя ден нататък аз пък се зарекох да не мисля вече за женитба и да си остана до края на живота ерген, защото не ми се искаше да чупя друга чаша.

— — —

— Кло-кло-кло! Бедната порцеланова чашка! — клокочеше старата тенджера. — Ех, да можех и аз да обикна някого, та да уври по-скоро бобът, че ми омръзна да седя все на печката!

Чайникът мълчеше. Той се бе пренесъл в онова далечно време, когато беше съвсем нов и ясносин като небето. И както някога, му се струваше, че седи на дантелена покривка в гостната стая, а отсреща го гледа червената чайна чаша, нашарена със златни цветя.

Разбира се, глиненото гърне с ошафа не вземаше никакво участие в разговора между чайника и тенджерата, защото беше глупаво и надуто като всички гърнета.

То си знаеше само своето:

— Б-р-р-р! — и размотаваше високо нагоре големи кълбета пара.

1934

ЛЪЖЕЦ И ИСТИНА

Имаше някога един голям лъжец. Но такъв лъжец, какъвто втори на света не бе се раждал. Ако ти кажеше „добър вечер“, щеше да те излъже, защото по това време всички други хора казваха „добро утро“. Ако ли пък разговаряше с някого насън — и тогава пак не можеше да се стърпи и пускаше по някоя опашата лъжа.

Един ден царят разгласил надлъж и нашир по царството си, че ще даде сто крини жълтици на оногова, който намери истината и му я покаже.

Разтичаха се хора на вси страни да я търсят.

Тръгна и лъжецът през реки и планини — дано я намери.

— Сто крини жълтици не са малко — каза си той. — За такава награда заслужава да поскита човек по земята.

А истината, както всяко скъпоценно нещо, се намираше накрай света — в колибата на един стар магьосник, който живееше в една глуха гора.

Много хора минаха през тая гора и много хора спираха пред колибата на магьосника, ала нейната врата си оставаше заключена за всички, сякаш вътре не живееше никой.

Най-сетне дойде и лъжецът. Още щом пристигна, и вратата пред него се отвори. Старият магьосник се яви на прага, поизкашля се, па рече:

— Зная защо си дошъл. Виж, на тебе мога да дам истината, защото ти не ще я вземеш за себе си.

И като каза това, магьосникът влезе в колибата си и изнесе оттам едно златно гърне.

— Вземи това гърне — каза той на лъжеца — и го занеси в царския палат. Като влезеш при царя, обърни го с дъното нагоре и каквото видиш да падне от него, кажи веднага: „Ето истината, царю честити!“

Грабна лъжецът златното гърне и хукна към царския палат. Из пътя надникна в гърнето, да разбере какво има вътре, но като видя, че то е празно, помисли си:

„Може пък такава да е магията, и истината да изскочи по-късно.“

И той побягна с всичка сила нататък.

Като стигна в палата, пред него се изпречи един войник с пушка и му каза да почака малко, защото тъкмо в това време царят бил станал от сън и закусвал мляко с медени гевречета.

— Не мога да чакам нито минута! — развика се лъжецът. — Работата е бърза и трябва да вляза още сега!

Разбира се, царят не беше много стар, та затова и ушите му бяха още здрави. Той чу веднага разправията и излезе да види какво става. В едната си ръка държеше чашата с мляко, а в другата — едно медено геврече.

— Какво иска тоя човек? — попита той, като съгледа лъжеца.

А лъжецът се поклони, издигна над главата си златното гърне и рече:

— Аз намерих истината, царю честити, и дойдох да ти я покажа!

— Добре! Пусни го да влезе! — обърна се царят към своя верен войник, който пазеше пред вратата.

И войникът отдаде чест с пушката си, а лъжецът пристъпи в царската спалня. Тук имаше много чудни неща, но най-чуден от всичко беше един малък часовник, окачен над леглото на царя. Тоя часовник бе направен като къщица, с много прозорчета. През всяко прозорче изхвръкваше по една хубава шарена пеперуда и се губеше някъде, а в същото време вътре в къщицата дрънкаха безброй вълшебни звънчета.

Лъжецът остана прехласнат пред чудния часовник и може би дълго още щеше да стои така и да се любува на шарените пеперуди и на музиката на вълшебни-

те звънчета, ако царят не го потупа по рамото и не му напомни защо беше дошел.

— Я да видим сега каква е истината! — каза му царят, като седна пред една голяма стъклена маса.

И лъжецът се приближи до масата, обърна златното гърне с дъното нагоре и още преди да види какво ще падне от него, извика:

— Ето истината, царю честити!

А от гърнето се търкулна едно съвсем мъничко просено зрънце, затича се по масата и спря на единия й край.

— Какво е това? — попита царят.

— Орех, царю честити! — отвърна веднага лъжецът, защото не му се искаше да повярва, че за такова мъничко зрънце ще получи сто крини жълтици.

— Орех ли? — извика царят и скочи от стола си.

— Не, ябълка! — поправи се лъжецът, като си помисли, че и орехът не е достатъчно голям за богатата награда, която ще получи.

— Каква ябълка? — каза царят. — Я погледни подобре!

— Ех, че съм глупак! — засмя се лъжецът. — Вярно е, че туй не е нито орех, нито ябълка, а тиква. И то каква тиква! По-хубава и по-голяма от нея не съм виждал през целия си живот!

Тогава царят не каза нищо, а отиде в дъното на спалнята и плесна три пъти с ръце. И в същия миг се разтвориха десет врати и през всяка врата влязоха много царедворци и войници.

— Ударете на тоя човек толкова тояги, колкото крини с жълтици очакваше да получи! — рече сърдито царят, като посочи лъжеца. — Той се опита три пъти наред да ме излъже, защото не искаше да признае, че истината може да бъде съвсем мъничка и проста като просено зрънце.

— Милост, царю честити! — извика разтреперан от страх лъжецът и падна на колене.

Ала войниците се спуснаха тутакси върху него и го изнесоха навън. Царедворците пък зарониха сълзи и вързаха на мустаците си по една черна панделчица в знак на траур, защото тоягите в палата бяха дрянови и човек не можеше да изтърпи болката от тях.

Като остана сам, царят взе просеното зрънце, сложи го на дланта си и отвори прозореца. Едно незнайно врабче долетя веднага отнякъде и клъвна радостно зрънцето от ръката му.

И тая божия птичка бе достойна за истината, защото радостта й от нея беше милион пъти по-голяма, отколкото самото просено зрънце.

1934

ЗАХАРНОТО МОМИЧЕ

Имаше някога в едно омагьосано царство една чудна градина. Всичко в тая градина бе направено от захар: и цветята, и дърветата, и пеперудите, и птичките, та най-сетне и малкото златокосо момиче, което седеше по цял ден на една захарна пейка в градината и плетеше захарна тантела със захарни игли.

А на другия край на земята далеч от омагьосаното царство живееше беден ковач с жена си и с малкия си син. Синът помагаше на баща си в ковачницата и надуваше духалото в огнището.

Когато той възмъжа, обърна се към баща си и рече:

— Тате, намислил съм да отида в омагьосаното царство и да се оженя за захарното момиче.

Бащата сложи чука си на земята, избърса потта от челото си и каза:

— Добре си намислил, синко. Само че захарното момиче не е за тебе. Ти си човек като всички други, а то е направено от захар. Ако се ожениш за него, то ще стане като обикновените хора и тогава ти ще престанеш да го харесваш. А там, дето няма обич, няма и щастие.

— Не, тате — отвърна синът. — Помни ми думата, че момичето ще си остане до края на живота захарно.

— Дай, боже! — рече бащата, като дигна чука и се залови отново за работа.

И синът се стегна за път. Облече се в нови дрехи, метна на рамото си една торба и се сбогува с родителите си. Майка му го изпрати чак до пътната врата, целуна го по челото и го закичи със здравец.

Много дни и нощи вървя момъкът, докато най-сетне стигна в омагьосаното царство. Като наближи захарната градина, той кривна калпака си над ухото и сне китката здравец от гърдите си.

А захарното момиче дигна ясните си очи от захарната тантела, която плетеше, и хвърли поглед към оградата да види кой иде.

— Добър ден! — промълви момъкът, като се изправи пред вратата. Той стоеше заслепен от хубостта на девойката и не знаеше какво друго да ѝ каже.

— Добре дошел, пътниче! — отвърна захарното момиче и изтича веднага, та отвори вратата и покани непознатия гост в градината.

В тоя миг по клоните на захарните дървета запяха безброй розови птички и стотици пеперуди накацаха по раменете на щастливия скитник.

Синът на ковача пристъпи до момичето и му подаде китката здравец.

— Вземи това цвете като дар от нашата далечна земя — рече той, без да снема очи от прекрасното лице на захарната хубавица. — Аз дойдох да те взема за жена и да те отведа в нашата малка ковачница, около която цъфтят теменужки и чуруликат синигери. Съгласна ли си да дойдеш с мене?

Захарното момиче се усмихна и стана още по-хубаво. Усмивката се пукна на устните му като алена пъпка, а в сините му очи грейна ангелска доброта. То изгледа непознатия левент и каза:

— Съгласна съм да ти стана жена, ала преди това ще искам от тебе да убиеш крилатия змей, който пази живата вода, та да видя дали си юначен.

— А къде живее крилатият змей? — попита момъкът и стисна юмруци, готов за борба.

— На края на нашето омагьосано царство — отвърна девойката. — Там, в планината, се намира една вълшебна пещера, в която тече сребърният извор с живата вода. Като стигнеш пред пещерата, насреща ти ще изскочи един змей, ала ако твоята обич към мен е по-силна от всичко, ти не ще се уплашиш от него и ще го победиш.

— Тръгвам още сега! — извика юнакът и в погледа му се разискри страшна решителност.

И момъкът замина по широкия друм, а захарното момиче хвърли подире му една бяла захарна роза и дълго маха с ръка, докато той се изгуби в далечината.

Късно през нощта синът на ковача стигна в планината. Още отдалече съзря вълшебната пещера, пред която гореше грамаден огън. Той пропълзя по скалите и когато беше вече близо до огъня, чу изведнъж грозен рев, който отекна из планинските усои като страховита гръмотевица. Юнакът се изправи и видя на две крачки от себе си крилатия змей. Из раззиналата уста на чудовището изригваха зелени пламъци, а в големите му очи лъщеше вампирска стръв.

Но момъкът не се уплаши. Той си спомни за захарната хубавица, за усмивката ѝ, за ангелската доброта, що излъчваха сините ѝ зеници, и в яките му ръце кипна непозната до тоя ден мощ. Без да се бави нито миг, той се спусна върху змея, сграбчи го за разтворените челюсти и ги разчекна с всичка сила. Чудовището изрева от болка и се тръшна полумъртво на земята. Тогава момъкът извади ножа си от пояса, заби го в главата на змея и я отряза с един замах като на пиле, а после я хвърли в грамадния огън и влезе в пещерата.

Сребърният извор с живата вода клокочеше между камъните и грееше в тъмнината като месечина. Синът на ковача се наведе над него, взе делвата, която бе оставена на един камък, и я потопи в извора, та гребна с нея от водата. След това излезе навън и се спусна надолу по планината.

Беше топла слънчева сутрин, когато юнакът се върна в градината на захарното момиче. Той сложи делвата пред нозете на девойката и рече:

— Аз убих крилатия змей и ти донесох жива вода.

А захарното момиче стана от пейката и от скута му се изсипа като кристална паяжина тънката захарна тантела, която то бе плело години наред.

— Води ме, където искаш! — каза тихо хубавицата. — От днес нататък аз съм твоя жена.

И като каза това, тя извика птичките и пеперудите и им даде да пият от живата вода. И всички пеперуди и птички накацаха върху делвата и в един миг станаха сребърни. Птичките зачуруликаха като вълшебни музики, а пеперудите литнаха над лехите със захарните цветя и задрънкаха като звънчета-омайничета.

Захарното момиче взе делвата и пръсна останалата жива вода по дърветата и цветята. И тогава цялата градина блесна с ослепителен блясък под лъчите на слънцето, защото и най-малкото клонче, и най-малката тревица се превърнаха в чисто сребро.

— Ами ти защо не пи от живата вода? Мигар не искаш да бъдеш безсмъртна? — попита момъкът.

— Аз пих от живата вода на твоята обич и съм вече безсмъртна — отвърна усмихнато захарното момиче. — Хайде сега да вървим!

И девойката и юнакът се хванаха за ръце и тръгнаха към далечната земя, в която се намираше малката ковачница. А сребърните пеперуди и птички се събраха в рояк и се понесоха като сребърен облак над главите им. Те ги изпратиха чак до края на омагьосаното царство и после се върнаха пак в своята градина.

Когато момъкът и захарното момиче стигнаха пред ковачницата, никой не излезе да ги посрещне. Старият ковач и жена му бяха умрели и схлупената къщица бе потънала в буреняк. Наоколо цвъртяха малки синигерчета, а из тревата тичаха морави теменужки, подгонени от вятъра.

— Колко хубаво е тук! — извика радостно захарната хубавица и очите ѝ светнаха от щастие.

Тогава момъкът разчисти буреняка, като остави само миризливите теменужки, разтвори вратата на ковачницата и въведе вътре младата си жена. И угасналата жар в огнището грейна отново и сред тишината на малката ковачница звъннаха веселите удари на чука върху наковалнята.

Години минаха и думите на стария ковач се сбъднаха. Захарната девойка стана като всички други хора, хубостта ѝ се изгуби, светлото ѝ лице потъмня и увехна от грижите.

Ала момъкът продължаваше да ѝ се радва и да размахва тежкия чук над главата си с оная сила, с която някога беше убил крилатия змей. Защото сърцето на неговата жена не се промени, а си остана все същото сърце от захар, миросано завинаги с чудната жива вода на вечната обич.

1934

САПУНЕНИ МЕХУРИ

Имаше едно малко момиченце с червена панделка на косата.

Веднъж то седеше в градината на тяхната къща и държеше в ръката си чашка със сапунена вода. От време на време момиченцето потапяше в чашката тънка сламчица, надуваше я със сочните си устнички и през сламчицата излизаше по някой голям мехур, който светваше на слънцето с всички багри на небесната дъга и литваше във въздуха като вълшебно балонче.

Много такива сапунени мехури излизаха през сламчицата и всеки от тях си мислеше, че е най-хубавият на света.

— Добре, че се откъснах от тая проста сламка — рече първият, като почервеня от радост и се понесе над лехата с маргаритките.

— Сега ще отида в царския палат и ще кацна върху короната на царя — каза вторият. — Аз напълно заслужавам това почетно място, защото по-прекрасна украса от мене няма.

— Ех, че съм лек! — въздъхна третият и стана изведнъж огненожълт като голям портокал. — Я чакай да отлетя на небето, та да заблестя и аз като слънцето над широката земя.

— Внимание! — извика четвъртият, като се обагри с теменужено сияние и хвръкна към клоните на старата липа. — Аз отивам в рая, за да ядосвам ангелите с хубостта си.

— Аз ще се оженя за царската дъщеря — прошепна петият, който беше зелен и приличаше на диня. — Каня всички бръмбари и мравки на сватбата си.

— Аз пък ще отида в морето и ще стана цар на подводното царство — реши шестият, като се превърна на синьо кълбо и се изгуби зад чимширения храст.

— Колко грозен е светът без мене! — каза седмият, който имаше седефен цвят и плуваше бавно над кокошарника. — Ето че и аз най-сетне се родих, за да отсрамя бога заради грозотата, която е сътворил!

Тъй си мислеха всички сапунени мехури и в същия миг се пукаха, без да изпълнят желанията си и без да оставят някаква следа от себе си в ясния слънчев въздух.

А през тънката сламчица продължаваха да се раждат и да умират десетки нови мехури, също тъй горделиви и краткотрайни като изчезналите си събратя, докато най-сетне сламчицата се счупи, а малкото момиченце плисна сапунената вода на земята и започна да подскача на един крак.

1934

ЦАРСКА КРЪВ

Имаше някога една бълха. Ала нека кажем какво имаше преди нея. Да, преди тая бълха пък имаше друга бълха, която беше нейна прабаба.

И тъй прабабата на нашата бълха влязла веднъж в палата на царя, промъкнала се в спалнята му и като го видяла, че спи, скочила на леглото му, мушнала се тихичко под копринения юрган и — хоп — ухапала царя за крака и си пийнала от неговата кръвчица. После скочила пак на земята, измъкнала се незабелязано из палата и отишла, та се похвалила на всички свои роднини, че е пила царска кръв. От тоя ден роднините на старата бълха станали много горделиви, защото почнали да се мислят за благородни бълхи.

Затова и нашата малка бълха, която живееше в праха на широкия селски път, обичаше често да разправя:

— Отнасяйте се с уважение към мен! В моите жили тече царска кръв! Аз съм, тъй да се каже, пета братовчедка на царя!

А динената кора, която бе захвърлена наблизо от един селянин и бе заприличала на цървул от силния слънчев пек, се усмихваше и отвръщаше:

— Че щом си пета братовчедка на царя, защо не отидеш да живееш в палата, ами се търкаляш тук, в праха?

— Ще отида, разбира се — казваше бълхата. — Чакам само да мине насам някое придворно куче, та да ме занесе на гръб. Пеш, право да си кажа, не ми се върви.

— А пък аз — въздишаше динената кора — чакам да мине някоя свиня да ме изяде. Дотегна ми да се пека на слънцето и да се прозявам. Все е по-добре да

принесеш някаква полза, отколкото да бездействуваш.

А бълхата подскачаше и казваше:

— Не съм на това мнение. Аз например, като отида в палата, ще лежа от сутрин до вечер на някой мек килим и за нищо няма да се грижа. Само когато огладнея, ще си смукна малко кръвчица от някоя дебела царедворка и после пак ще се изтегна на килима.

При тия думи на съседката си динената кора се замисляше и не казваше нищо. Бълхата също млъкваше и се унасяше в мечти за своя бъдещ живот в царския палат.

Тъй минаваха дните, а по широкия селски път не се виждаше нито придворно куче, нито свиня. Динената кора се сви съвсем от слънчевия пек и стана много малка. Бълхата пък измършавя от глад и едва се държеше на нозете си от слабост.

Веднъж по пътя се зададе волска кола.

— Аз — каза динената кора — не мога да се излежавам повече. Ще се хвърля под тая кола, та поне достойно да загина!

И наистина, когато колата мина край нея, тя се хвърли под скърцащите ѝ колелета, изхрущя и стана на прах.

Подир колата се клатеше дръгливо овчарско псе с изплезен от жегата език.

— Докога ли ще чакам и аз придворното куче — рече си бълхата. — Я по-добре да се кача на гърба на тоя пес. Хем ще му опитам кръвчицата, хем ще си направя разходка.

И измършавялата от глад бълха напрегна всички сили, скочи и се хвана за опашката на овчарското псе.

А псето сякаш усети, че нещо го щипна, та се завъртя и захапа опашката си.

И нашата бълха загина между зъбите на дръгливото овчарско псе, но от нея все пак остана приказката, която разказахме ей сега.

1935

СКЪПЕРНИКЪТ И НЕГОВАТА РИЗА

Живееше някога един човек, който имаше много пари, ала беше голям скъперник. На обед и на вечеря се задоволяваше само със сух хлебец и студена водица, а за облекло му служеше една стара конопена риза, която бе наследил от баща си — също такъв голям скъперник като него. Всъщност от бащината му риза бе останал само един ръкав, защото другата част на ризата бе съшита от по-нови кръпки. Разбира се, скъперникът не обръщаше никакво внимание на това и не се смущаваше от подигравките на околните хора.

И тъй, един ден нашият скъперник съблече ризата от гърба си; изпра я и я простря да се суши върху дървената ограда на къщата си.

Не щеш ли, слънцето, което години наред бе сушило с лъчите си тая риза, се усмихна и си каза:

— Чакай да сляза на земята и да поискам от скъперника награда за услугата, която му правя вече толкова години.

Речено — сторено. Преобрази се слънцето на старец с дълга бяла брада, седна на голям пухкав облак и слезе на земята. Отиде в къщата на скъперника и похлопа на вратата му.

— Добър ден — каза то, когато богаташът се яви на прага. — Дойдох да си искам парите, които ми дължиш.

— Парите ли? Какви пари? — запита подплашен скъперникът и поиска да затвори вратата.

— Чакай! — рече гостът, като го хвана за ръката. — Аз съм слънцето. Години наред вече ти суша ризата с лъчите си, но досега ти не си ми дал нито пара за услугата, която ти правя. Много няма да ти искам. Само сто жълтици!

— Че ако ти наистина си слънцето, защо ти са тогава пари? — попита скъперникът, бледен като смъртник. — Мигар всички други хора ти плащат за туй, че си седиш на небето и си грееш за собствено удоволствие?

Слънцето се засмя, поглади бялата си брада и отговори:

— Парите аз не ще взема за себе си, а ще ги раздам на бедните. Ти си толкова богат, че сто жълтици за тебе ще бъдат колкото сто пшеничени зърна.

— Не давам никакви пари! Златото ми е по-скъпо от неволите на сиромасите! — извика сърдито скъперникът и тръшна вратата под носа на далечния пътник.

Тогава чудният гост прие отново стария си образ, отлетя на небето и огря оттам, както по-рано, широката земя с благодатните си лъчи.

— Слушай, ветре! — рече слънцето на силния западен вятър, който минаваше в това време на крилат кон край него. — Слез на земята и грабни ризата на човека без сърце, когото хората наричат скъперник.

И западният вятър наду с всичка сила грамадния си рог, спусна се долу и грабна от оградата дрипавата риза на скъперника.

А богаташът, като видя, че ризата му се издига високо във въздуха, изскочи да я гони и да се надбягва с вятъра.

Тича той три дни и три нощи подире ѝ, но не можа да я хване. Изпоти се, простуди се, легна на леглото си и умря.

Погребаха го далечни хора, а богатството му се разпиля като прах по земята.

Какво стана с неговата риза?

Цели двеста години западният вятър я въртя из въздуха, докато най-сетне се умори да си играе с нея и я пусна в казана на една голяма фабрика. Там ризата стана на каша, а после се превърна в същата хартия, на която е напечатана нашата приказка.

1935

МЕСЕЧКО

В една книжарница имаше голям стъклен шкаф. Под капака на тоя шкаф си живееха мирно и тихо най-различни предмети. Тук имаше и мастилнички, и перодръжки, и гуми, и моливи, и острилки, и шишенца с лепило, и малки розови куклички с усмихнати личица, и какво ли не още.

Като изброяваме обитателите на книжарницата, трябва веднага да забележим, че в стъкления шкаф наред с другите предмети лежеше самичък в тясна картонена кутия и един дълъг молив с остър като игла връх. Тоя молив, който е главен герой на нашата приказка, ние ще наричаме занапред Месечко, защото на единия му край бе издълбан мъничък златен полумесец.

Една вечер, когато книжарницата бе потънала в дълбока тишина, Месечко подскочи в картонената кутия и извика:

— Такива умници като мен не бива да стоят затворени в стъклен шкаф! Аз ще избягам оттук и ще тръгна да си търся щастието по широката земя!

Като каза това, Месечко се търкулна навън от кутията и падна върху купчината водни бои, които се пръснаха шумно на вси страни и събудиха останалите предмети в стъкления шкаф.

— Земетресение ли има? — попита уплашено една кукличка, като се изправи на нозете си и разтвори книжното си чадърче.

— Да не е влязъл крадец? — рече един пергел и се разкрачи толкова много, че игленият му връх се заби в корема на една дебела сива гума.

— Ох, ох! Кой ме мушка? — изпъшка гумата, като

се преметна от болка и удари по запушалката едно шишенце с туш.

— Цинг! Цинг! Цинг! — изписка по китайски шишенцето и запушалката му отхвръкна чак на другия край на шкафа, където дремеше един голям бухал от черно стъкло.

Тогава нашият герой Месечко се облегна о стъклената стена на шкафа и произнесе следната премъдра реч:

— Успокойте се, драги приятели! Няма никакво земетресение, нито пък е влязъл крадец. Тая вечер аз заминавам на дълъг път и в тъмнината се спънах по невнимание о купчинката водни бои, които вдигнаха всичкия тоя шум. Аз, да ви призная най-чистосърдечно, не обичам черната работа и не искам да попадна в ръцете на някой купувач, който ще почне да драска с мене всякакви бележчици, цифри и други такива обикновени неща. Затуй и реших да тръгна сам по света като свободен художник, да си живея безгрижно и да рисувам облаците. Животът на земята не заслужава никакво внимание. Аз ще стана, тъй да се каже, облачен художник. Ако чуете някога, че съм се прочул, зарадвайте се от все сърце, драги приятели, задето сте били удостоени с честта да лежите в един шкаф с мене!

Предметите в шкафа се размърдаха, разнесе се шепот от всички страни, нещо светна и ето че големият бухал от черно стъкло, който до това време дремеше спокойно на другия край, намести важно очилата си и извика с прегракналия си глас:

— Драги Месечко! От името на всички твои досегашни съжители в стъкления шкаф ти пожелавам добър път и щастие в новия живот. Следвай твоето велико призвание и гледай да окарикатуриш слънцето, като го нарисуваш с рога, защото то е моят най-голям враг! Ура!

— Ура — повториха всички предмети в шкафа и се спуснаха да се сбогуват с Месечко. Дори дебелата сива гума забрави старата си вражда с молива, хвърли се на шията му и започна да го целува просълзена.

— Прости ми, че те ядосвах понякога! — каза тя. — Аз исках само да трия писаното от теб. Такъв ми е занаятът!

— Прощавам ти! — отвърна великодушно Месечко

и като се поклони още веднъж на старите си приятели, подигна леко капака на шкафа, плъзна се внимателно по една от стъклените стени, за да не си счупи върха, и се намери на пода. После се претърколи до вратата, мушна се отдолу и след няколко мига беше вече вън от книжарницата.

Цяла нощ прекара Месечко на студения плочник. Трепереше горкият от студ, ала нямаше що да се прави. Едва на сутринта, когато слънцето се показа на изток и огря земята с топлите си лъчи, той дойде на себе си и се посъживи. Около него крачеха хора, но никой не го забелязваше.

Месечко се загледа в отсрещното дърво, по чиито клони чуруликаха весело птички, и мислеше накъде да тръгне.

— Виж ти какво щастие съм имал! — извика неочаквано някакъв глас и нашият герой усети, че някой го хваща и го издига високо във въздуха.

Един непознат човек държеше Месечко в ръцете си. Тоя човек беше продавач на зеленчук и имаше нужда от молив. Той сложи скитника в джеба си и отмина нататък, като търкаляше пред себе си една количка, пълна с картофи и лук.

Час ли мина, два ли минаха — кой знае, — но по едно време количкарят измъкна Месечко навън и поиска да запише нещо с него. Месечко изохка и върхът му се счупи, но човекът извади ножче и подостри отново молива — разбира се, не тъй, както в книжарницата, а съвсем грубо. После продавачът написа няколко цифри в тефтерчето и нашият патилан потъна пак в джеба му.

— Не, аз ще избягам! Аз не мога да пиша такива глупави цифри! — рече си Месечко, като промуши джеба на количкаря и скочи върху уличната настилка.

Ала скоро той бе намерен от друг човек, който също го взе и го подостри. Месечко избяга и от него, но веднага след това попадна у трети човек, после у четвърти, у пети и тъй нататък. И всеки го остреше и го правеше все по-малък.

— Но кога ще рисувам облаците? Та от мен не ще остане нищо! — въздишаше бедният молив.

И наистина, след няколко дни Месечко стана неузнаваем. От дългия молив, който искаше да рисува

облаците и да се прочуе, бе останало едно съвсем малко парченце.

Последният човек, който си послужи с него, беше един коминочистач. Той го взе между изцапаните си от сажди пръсти и след като написа някакви неразбираеми думи, захвърли го в кофата със смет.

Да, такова мъничко моливче не можеше да върши вече никаква работа.

Така свършва приказката за Месечко, който не можа да рисува облаците, но все пак принесе някаква полза на хората, които го намериха.

1935

КАК ГАРДЖЕТО СТАНА ПЕВЕЦ

Роди се в гората гардже. Голичко, слабичко, с тънко вратле и с ококорени очички. Роди се и веднага заприказва.

— Пиу! Пиу! — записка то. — Искам червейче.

И майка му, старата гарга, изхвръкна из гнездото, повъртя се насам-натам и донесе на скъпата си рожбица не едно, а две червейчета.

Минаха три-четири седмици, отърси се гарджето и перца по крилцата му поникнаха. Сега вече то можеше да стои на краката си, да подскача като жаба и да се опитва да хвърчи.

Гледаше го старата гарга и не можеше да му се нарадва.

„Брей, че хубавец съм родила! — мислеше си тя. — Втори като него няма на света! Ох, дано стане професор!“

Ала малкото гардже нямаше ума на майка си и не мислеше да става професор!

Голяма беше гората и по клоните на старите дървета чуруликаха весело безброй пойни птички. Вечер, когато месечината изгрееше над върховете на дърветата, из цялата гора зашуртяваха сякаш чудни потечета: това бяха кръшните песни на славеите, които се надпреварваха да покажат кой е по-гласовит.

Слушаше ги прехласнато гарджето и по цели нощи сън го не хващаше. Искаше се и нему да стане певец като славеите, да се люлее ей тъй на някое клонче и да си чурулика до насита. Тая мисъл не излизаше из главата му и колкото повече то растеше, толкова посилно вярваше, че от него ще излезе прочут певец.

Най-сетне гарджето не можа да се стърпи и каза веднъж на майка си:

— Мамо ма, какво имат славеите в гърлото си, че пеят тъй хубаво?

— Дарба! — отвърна важно старата гарга и чукна с човката си една буболечка, която лазеше на края на гнездото.

— Ами аз нямам ли дарба? — попита малкото гардже, като разпери крилете си и извика: — Га-га!

— Кой? Ти ли? — рече майката и погледна учудено синчето си. — Да не си намислил и ти певец да ставаш? Не ти трябва такъв занаят. От тебе ще излезе нещо повече...

— Певец искам да стана! — записка малкото гардже и очите му се наляха със сълзи.

— Я мирувай! — изграчи сърдито старата гарга и отскубна едно перце от опашката на непокорния си син.

И гарджето наистина се укроти, сви се послушно в гнездото и не каза нито дума повече. Ала от тоя ден нататък то започна да слабее и главицата му клюмна. Нищо не можеше да го съживи и да му възвърне предишната бодрост: нито грижите на майка му, която го тъпчеше с червейчета, нито слънцето, което го милваше с топлите си лъчи, нито чудният мирис на горските цветя, които цъфтяха сякаш в самия въздух.

— Какво ти е? — питаше го често майката, а то повтаряше само едно:

— Певец искам да стана!

Съжали се най-сетне старата гарга над мъките на своя син и реши да отстъпи.

— Добре — рече един ден тя. — Щом толкова много искаш да станеш певец, стани! Но после да не се разкайваш.

— Благодаря ти, майчице! — извика зарадвано гарджето и в същия миг клюмналата му главица се изправи и очичките му засвяткаха от щастие.

— Но как ще станеш певец, като нямаш глас? — чудеше се майката. — Чакай, ще ида аз при бухала да го попитам. Той е умна птица и може да ми даде добър съвет.

И старата гарга изхвръкна из гнездото и отиде при бухала, който живееше в хралупата на един грамаден дъб. Завари го тъкмо когато той разправяше на мал-

ките бухалчета историята на Робинзон Крузо и ги съветваше да не се впускат в далечни пътешествия. Поклони се гаргата пред бухала и му разправи от край до край каква е работата. После го помоли да й каже как може да стане синът й певец, като няма дарба за пеене.

Бухалът се замисли, замижа с едното си око и отсече мъдро:

— Там, дето няма дарба, роднините и приятелите помагат.

— Как тъй роднините и приятелите? — попита старата гарга, без да разбира думите на умната птица.

— Много просто — каза бухалът. — Щом синът ти не може да пее, ще трябва да се намерят неколцина глашатаи, които да тръбят непрестанно надлъж и нашир, че по-голям певец от него няма. Лека-полека всички ще свикнат с тия хвалби и най-сетне сами ще започнат да вярват, че той наистина е голям певец. Хайде сега иди при вашите гарвани и свраки и ги накарай да дигнат повечко шум в гората, а пък аз си зная работата. Ще напиша в горския вестник нечувани хвалебствия за твоя син и дори портрета му на лично място ще поставя!

Каквото каза бухалът, това и стана. След няколко дни цялата гора ехтеше от дивня грак на стотици гарвани и свраки, които крещяха с всичка сила и разправяха, че по-велик певец от гарджето няма и че скоро то щяло да даде голям концерт за горските обитатели.

Дойде денят на концерта и гарджето се яви пред многобройна публика. Утихна гората, заслушаха птици и зверове. Залюля се певецът на едно клонче и записка с грозния си глас:

— Га-а! Га-а! Га-а!

И много от слушателите мислеха, че гарджето пее хубаво, защото тъй беше писано и в горския вестник. Тъй беше писано и подписано от бухала, който беше не само бухал, но и редактор на вестника.

Прекрасните гласовити славеи наистина се срамуваха от кресливата песен на гарджето и криеха главите си под крилете, за да не го слушат. Но какво значение можеше да има това?

Важното е, че гущерът и таралежът бяха много доволни — толкова доволни, че двамата изплетоха едно венче от лайкучки и го дадоха на катеричката да го занесе на певеца.

И катеричката се покатери чевръсто по дървото, на което стоеше гарджето, приближи се до него и окачи на шията му малкото венче.

От тоя ден гарджето се възгордя и започна да гледа отвисоко всички горски обитатели. То си въобрази, че е най-големият певец на света, и не изпускаше случая да се присмива на славеите, като се заканваше дори да ги изгони от гората.

Ала ето че веднъж се случи нещо неочаквано. Гарджето се люлееше на едно клонче и пискаше самоуверено с грозния си глас, когато над гората се изви невиделица грамаден орел — могъща и справедлива птица. Орелът чу самозвания певец и кацна на един стар дъб.

— Какъв е тоя безобразен грак? — извика той. — Нима в горската тишина не може да се чуе гласът на по-достойни певци?

Думите на орела отекнаха надлъж и нашир и опомниха ония горски обитатели, които бяха повярвали, че гарджето е наистина певец.

— Долу самозванецът! — изчурулика синигерът.

— Долу измамникът! — обади се в листака червеношийката.

— Долу! Долу! — разнесоха се стотици гласове от всички краища на гората.

След тая случка горските обитатели разбраха, че славеите и другите пойни птици си остават истинските певци.

Вярно е, че гарджето продължаваше да грачи, а и свраките и гарваните все още дигаха шум. Ала на тях вече никой не обръщаше внимание. Никой не обръщаше внимание и на бухала, който бе престанал да бъде редактор на горския вестник.

1936

ИНДИЙСКА ПРИКАЗКА

Живял някога в Индия цар. Казвал се Бюкюндю Герел. Когато той умрял, на престола се възкачил неговият син Бюкюни Тедкегчи.

Живели в царството на Бюкюни Тедкегчи двама души с едно и също име: Ананда. Единият бил дърводелец, а другият — живописец. Те си завиждали много един на друг.

Отишел веднъж живописецът Ананда при царя и му рекъл:

— Твоят баща се възроди на небето. Тая нощ бях при него. Той обладава свръхземни сили и е надарен със страшна мощ. Ето изпраща ти това писмо.

С тия думи живописецът подал на царя свитък.

А на свитъка пишело:

„Аз, умрелият на земята, се възродих на небето и сега съм прекомерно щастлив. Искам да построя тук храм, ала нямам дърводелец. Затова проводи ми нашия дърводелец Ананда. Живописецът ще ти каже как да го изпратиш при мене."

Цар Бюкюни Тедкегчи прочел писмото и казал:

— Добре, ще изпълня волята на баща ми. Извикай дърводелеца!

Явил се Ананда дърводелецът при царя и царят му рекъл:

— Моят баща се възроди на небето. Той ми прати писмо, с което иска да му проводя дърводелец за постройката на храм.

И царят показал полученото писмо.

Помислил си тогава дърводелецът:

„Такива неща се не случват. Тая работа ми е скроил живописецът. Но нищо. Ще измисля и аз някоя хитрина."

Обърнал се дърводелецът към царя и го запитал:

— Ами как ще отида на небето?

— Попитай живописеца — отвърнал Бюкюни Тедкегчи.

Обърнал се Ананда дърводелецът към живописеца и оня му казал:

— Ще те заградят със сухи дърва, а дървата ще залеят с масло и ще ги запалят; ще се извие черен дим и от дима ще изскочи черен жребец; ще яхнеш ти черния жребец и ще отлетиш на небето. Ала преди това не забравяй да си вържеш на шията всички сечива, че ще ти трябват.

— Добре — отвърнал дърводелецът. — Аз имам широка ливада, та щом дойде време за пътуване, ще тръгна оттам за небето.

Съгласил се царят с желанието на дърводелеца, който обещал да потегли на път след седем деня.

Като се върнал в къщи, Ананда дърводелецът казал на жена си:

— Ананда живописецът иска да ме прати на оня свят. Ама и аз измислих как да го надхитря.

Дърводелецът подкопал земята под къщата си и направил подземие чак до средата на ливадата. Там той затворил изхода с голяма плоча.

Минали се седемте деня и цар Бюкюни Тедкегчи възвестил на всички:

— Днес Ананда дърводелецът ще отпътува при покойния цар на небето. Нека всички мои поданици донесат по малко дърва и по чашка масло!

Волята на царя била изпълнена.

Изправили дърводелеца сред ливадата ведно със сечивата му, натрупали наоколо му дърва, запалили голям огън и засвирили на разни свирки.

Тогава Ананда дърводелецът дигнал плочата, мушнал се в дупката на подземието и се върнал у дома си.

А в същото време живописецът сочил с ръка към небето и викал:

— Гледайте, Ананда лети в небесата на черен жребец!

Гледали хората, гледал и царят. Нямало никакъв черен жребец. Само черни облаци се носели като прокобни дяволски птици във висините.

Много дни прекарал Ананда дърводелецът в къщи и

не смеел да излиза навън. Миел се всяка сутрин с мляко и се пазел от слънцето. От това кожата му станала съвсем бяла.

И ето облякъл се той в-копринени дрехи и занесъл на Бюкюни Тедкегчи едно-писмо уж от покойния цар.

В писмото пишело:

„Доволен съм, че управляваш царството според законите на вярата. Голяма беше помощта на Ананда дърводелеца. Възнагради го богато. Сега имам нужда от живописец, затова проводи ми веднага Ананда живописеца. Можеш да го изпратиш тъй, както изпрати дърводелеца."

Прочел царят писмото и се зарадвал много, че покойният му баща е доволен от него. Дал той богата награда на пътника от оня свят и заповядал да извикат Ананда живописеца.

Когато той се явил и видял бялото лице на Ананда дърводелеца, помислил:

„Чудна работа! Как ли е оживял?"

А цар Бюкюни Тедкегчи му показал писмото и му заповядал да се приготви за път.

Попитал тогава живописецът кой път води за небето.

— Същият, по който ходих и аз — рекъл Ананда дърводелецът. — Ще те заградят със сухи дърва, а дървата ще залеят с масло и ще ги запалят; ще се извие бял дим и от дима ще изскочи бял жребец; ще яхнеш ти белия жребец и ще отлетиш с музика на небето. Ала преди това не забравяй да си вържеш на шията всички четки и багрила, че ще ти трябват!

След седем деня народът приготвил, по заповед на царя, дърва и масло.

Натрупали дървата на ливадата и изправили там Ананда живописеца с всичките му четки и багрила.

Загърчил се живописецът сред пламъците и почнал да крещи, но веселата музика заглушила крясъка му.

И видели тогава хората, видял и цар Бюкюни Тедкегчи един бял жребец, който изскочил като облак из огъня и отнесъл черната нечестива сянка на Ананда живописеца.

И заминал Ананда живописецът не на небето, а в тъмното царство на злите духове, наречени албини.

1936

МАСКИРАНАТА ЛИСИЦА

Веднъж мечката-стръвница, магарето, вълкът, свинята, заекът и лисицата решиха да се маскират. Но не като животни, а като хора. Тъй уж било по-добре, тъй уж било по-весело. Решиха и се маскираха.

Мечката-стръвница — като владика.

Магарето — като белобрад мъдрец.

Вълкът — като младоженец.

Свинята — като булка.

Заекът — като ловец.

Лисицата — като кокошка.

— Стой!Стой! — ще извика някой. — Нали животните се маскирали като хора? Защо тогава лисицата се маскирала като кокошка? Кокошката човек ли е?

— Вярно бе! Гледай ти как щяхме да забравим, че кокошката не е човек! Но нищо. Щом сме казали вече, че лисицата се е маскирала като кокошка, ще си я оставим с нейната кокоша маска, пък каквото ще да става. От туй никой нищо няма да изгуби — нито ти, нито аз, нито приказката, която ще разкажем.

И тъй събраха се маскираните животни в гората и веселбата започна. Ала преди това всички си дадоха дума да не се закачат и никой никому зло да не стори.

Мечката-стръвница седеше на един пън и четеше евангелието.

Магарето ревеше с всичка сила и разправяше, че по-голям мъдрец от него няма на тоя свят.

— Аз направих едно велико откритие — казваше гордо то. — Аз открих, че корените на всички дървета са заровени в земята. Няма дърво с корен във въздуха. Който не вярва, нека сам провери!

Вълкът и свинята се разхождаха важно, хванати

подръка — вълкът с бели ръкавици, а свинята с лачени обувки, които бяха малко поизкаляни, защото свинята си е винаги свиня, дори и когато е булка.

— Обичаш ли ме? — питаше свинята.

— О-ох, умирам за тебе! — отвръщаше вълкът и от устата му капеха лиги.

Заекът пък беше клекнал в тревата и се мъчеше да улучи с пушката си едно буково листо. Той бе изстрелял вече сто куршума, а листото все си стоеше на клончето.

— Ама че стрелец си бил, а! — подиграваше го една жаба, а заекът се топеше от мъка и току се оправдаваше:

— Тежък е ловджийският занаят, бабо жабке, не е шега работа. Ето, вземи и другите ловци, които са истински хора. Хиляда души са ме стреляли досега и никой не ме е улучил. Вярно е, че аз бягам на зигзаг, а листото стои на едно място и не мърда. Но кой знае, може пък то да е омагьосано и куршум да го не лови.

А в това време лисицата подскачаше на два крака като същинска кокошка и крякаше:

— Куд-куд-куд-кудя-а-ак! Няма ли насам някое петле?

Тъй се забавляваха нашите маскирани приятели и отначало уж всичко вървеше като по мед и масло. Никой никого не закачаше, никой никому зло не правеше. Ала ето че по едно време мечката-стръвница огладня, захвърли евангелието и започна да се оглежда наоколо с кръвясали очи. Като съгледа заека, тя се изправи на задните си крака и отиде при него.

— Какво правиш? — попита го тя.

— Стрелям! — отвърна той.

— Кого стреляш?

— Хе онова буково листо!

— Ако не го улучиш с първия куршум, ще те изям!

Разтрепера се заекът, напълни отново пушката и се прицели в листото. И както трепереше от страх, пушката изгърмя и куршумът прониза буковото листо точно в средата.

— Браво — извика мечката. — Дай сега да те целуна за награда!

И като каза това, мечката-стръвница сграбчи заека и започна уж да го целува, а после току изведнъж го

захапа за шията и го схруска като мекица. От бедния ловец не остана нито кокалче. Остана само ловджийската му шапка и перото, забодено в нея.

Видя вълкът, че мечката изяде заека и не щеш ли — усети и той глад. Хем глад вълчи, дето се казва. Започна и той да целува свинята и ха на шега, ха наистина, заби си зъбите в шията ѝ.

— Оле-ле-е, Вълчо, много силно ме целуваш! — заквича свинята и започна да подскача.

— О-ох, много те обичам! — ръмжеше вълкът, като забиваше все по-дълбоко зъбите си в гушата на булката. И додето се разбере какво става, изведнъж нещо притъмня пред очите на младоженеца и той изгълта булката заедно с лачените ѝ обувки.

Разбира се, магарето като всеки мъдрец се беше замислило и не обръщаше никакво внимание на туй, което ставаше наоколо. То продължаваше да се разхожда насам-натам, размахваше опашка и говореше на себе си:

— Няма дърво с корен във въздуха. Корените на всички дървета са заровени в земята...

Но ето че сега дойде и неговият ред. Приближиха се до него мечката-стръвница и вълкът — озъбени, зли, страшни — просто да ти настръхне косата, като ги видиш. За такива ненаситни гладници като тях един заек и една свиня не бяха много нещо. Трябваше им още по половин магаре, за да се наядат, както трябва.

— Белобради мъдрецо — рече мечката-стръвница, като излезе напред и си облиза устата с език. — Аз и Вълчо решихме да те поносим малко на гръб, но не знаем кой да започне пръв. Затова ето какво намислихме. Ще легнеш ти на земята, а ние ще легнем зад тебе. Ще замахнеш с опашката и ще удариш едного от двама ни. Когото удариш пръв, той пръв ще те качи на гърба си. Съгласен ли си да ни направиш тая чест?

Магарето разбра веднага хитрината на хищниците, но се престори на глупаво и каза:

— Приемам поканата и благодаря за вниманието. Само че не ще ли бъде по-добре да не лягам, ами да ви плесна с опашката ей тъй, както си стоя право?

Вълкът намигна на мечката и рече:

— Може!

И двамата гладници застанаха зад магарето.

— Да почвам ли? — извика то.

— Почвай! — отвърна мечката, която си беше отворила устата и се готвеше да нападне дългоухото животно.

Тогава магарето хвърли два такива силни ритника в главите на мечката-стръвница и на вълка, че те се претърколиха три пъти и не мръднаха повече.

Да видим сега кои останаха живи. Отначало бяха шестима. И шестимата бяха маскирани.

Мечката-стръвница — като владика.

Магарето — като белобрад мъдрец.

Вълкът — като младоженец.

Свинята — като булка.

Заекът — като ловец.

Лисицата — като кокошка.

Но мечката изяде заека, вълкът излапа свинята, а магарето уби и мечката, и вълка. Остават значи двама. Магарето и лисицата.

Като си свърши работата, магарето тръгна из гората и се унесе в предишните си мисли за корените на дърветата.

Лисицата пък си каза:

— Я да си обирам аз парцалите оттук, че кой знае какво може да се случи и с мене. Светът е станал опак. Уж все за приятелство разправяме, пък се изяждаме едни други. Ще ида аз да си почина в някой кокошарник и да си поприказвам с моите сестрици-кокошчици.

И без да му мисли много, лисицата излезе на големия крайселски път и потегли към близкото село.

А в това време отдолу по пътя се зададе човек. Беше Шакир циганинът, който бе ходил в града, за да изкара някоя пара за хляб, защото в къщи го чакаха гладни пет циганчета и една циганка. Но Шакир не бе спечелил нищо и се връщаше с празни ръце.

Щом го съгледа, лисицата си рече:

— Вместо да вървя пеш до село, я по-добре да ме занесе дотам тоя човек.

И като каза това, лисицата тръгна по средата на пътя, наду перушината си и започна да квачи:

— Ко-о! Ко-о! Ко-о!

Приближи се Шакир до нея и не вярва на очите си. Сърцето му ще се пукне от радост. Такава голяма кокошка не беше виждал през живота си.

— Гледай ти какъв късмет съм имал! — извика той. — Ех, като занеса сега тая кокошчица на циганката, че като направи тя от нея каша, че като загълтат циганчетата — ще им се надуят коремчетата като гайди!

И Шакир хвана маскираната лисица, пусна я в торбата си и я метна на гръб.

Върви той към село и не усеща земята под нозете си. Струва му се, че хвърчи.

„Чакай бе — помисли си по едно време циганинът. — Добре, ще излапаме ние кокошката, ами утре? Циганчетата ще бягат от черния хляб и ще искат пак кокошка. Де ще я намеря тогава? Всеки ден кокошка на пътя не се намира. Я да взема аз да я продам, пък с парите да купя брашно и да го занеса на циганката да умеси хляб. То се е видяло, че друг ще яде кокошката, но няма що да се прави. Такъв е късметът на сиромасите.“

Стигна Шакир в село и отиде в къщата на най-богатия селянин. Похлопа на вратата му. Селянинът излезе. Извади циганинът маскираната лисица от торбата си и рече:

— Чорбаджи, искаш ли да ти продам тая кокошка?

— Бре, че голяма! — учуди се селянинът. — Отде си я взел бе, Шакир?

— Бях в града на гости у кмета, та той ми я даде. Кметска кокошка е това, чорбаджи, не е шега работа. Яйца като тикви снася!

— Колко искаш за нея? — попита селянинът.

— А бе, дай там пет кофи брашно, па я вземи!

— Много искаш. Давам ти две кофи и половина.

— Хайде, дай три!

— Не, две и половина!

— Давай брашното!

И селянинът даде на Шакир две кофи и половина брашно и взе маскираната лисица. После я отнесе в кокошарника и я пусна при кокошките.

„Чакай да видим утре какво яйце ще снесе тая кокошка — каза си той. — Ако излезе голямо като тиква, ще дам на Шакир още половин кофа брашно.“

А в кокошарника имаше повече от двайсет кокошки. И понеже и двайсетте бяха глупави като всички кокошки, никоя не позна, че при тях е влязла лисица.

Позъвъртя се лисицата из кокошарника и рече мазно-мазно:

— Ох, сестрици, ох, милички! Лош е станал светът. Да знаете само какво видях! Един владика изяде един ловец, а един младоженец излапа цяла булка!

— У-у-у, колко лоши са станали хората! — извикаха в хор всички кокошки.

— Лоши са, много са лоши! — каза лисицата. — Само ние, животните, сме още добри и си живеем в мир и съгласие. Ето мен например ме срещна оня ден една лисица и нищо не ми направи. Попита ме само как съм със здравето и си отмина по пътя.

— Истина ли казваш? — учудиха се кокошките.

— Да пукна, ако лъжа! — отвърна лисицата.

Но тя, разбира се, не пукна, макар и да излъга. Остана жива и здрава и вечерта, когато всички кокошки заспаха, нареди се и наша лисана до тях и се престори, че спи.

На сутринта селянинът отиде да види дали новата кокошка е снела яйце като тиква. Надникна той в кокошарника и остана като гръмнат. Всички кокошки бяха изядени, а от лисицата нямаше нито следа.

Разбра тогава селянинът каква е работата, почеса се по тила и отиде да се разправя с Шакир, който му беше продал, без да знае, лисица вместо кокошка.

1936

ЗЛАТНОТО ЯЙЦЕ

Някога съществуваше обичай да се боядисват яйца за Великден и да се чукат с тях млади и стари за здраве. И досега тоя обичай не е забравен и някои хора още го спазват. Историята, която ще разкажем, се случи преди няколко години в една къща, където имаше такива великденски яйца. Домакинята ги беше боядисала с различни бои, украсила ги бе с картинки и ги бе сложила в сламена кошничка.

Седяха си яйцата в кошничката и очакваха с нетърпение празника, като се надпреварваха да се хвалят кое от тях ще излезе най-здраво. Те приказваха от сутрин до вечер за здравината си и понеже бяха яйца, никой не можеше да ги чуе, нито да им разбере приказката. Затуй пък същите тия яйца се разбираха отлично помежду си и дори се препираха като живи хора.

— Кой, аз ли? — говореше голямото златно яйце, което седеше най-отгоре в кошничката и се мислеше за световен шампион. — Ами че аз мога да счупя сто такива като вас, без да ми мигне окото!

— Не е вярно, аз съм най-здравото! — викаше едно зелено яйце, украсено с бягащо зайче. — От най-високата къща да ме хвърлят, пак няма да се счупя!

— А пък аз съм толкова силно, че автомобил да мине отгоре ми, ще го обърна! — хвалеше се трето, което беше боядисано жълто и приличаше на лимон.

— Ако моята черупка не беше твърда като камък, нямаше да ме боядисат със синя боя и на туй отгоре да ми изрисуват палячо! — намеси се четвъртото.

Така се хвалеха и се препираха яйцата в кошничката, а часовникът в стаята тракаше и въртеше бав-

но стрелките си. Най-сетне празникът дойде и часът на състезанието настъпи.

Около голямата маса в трапезарията се събраха много хора — домакините, децата им и още неколцина роднини.

— Чакайте най-напред да се чукнем с по едно яйце! — извика домакинята и като донесе от съседната стая кошничката с боядисаните яйца, сложи я в средата на трапезата.

— Хайде, който обича, може да започва! — каза златното яйце, но никой от хората не го чу.

Те взеха други яйца от кошничката и започнаха да се чукат.

— Прас!

— Прас!

— Прас!

Счупи се и зеленото яйце с бягащото зайче, и жълтото, което приличаше на лимон, и синьото с изрисувания отгоре му палячо, и още едно зелено, и още едно жълто, и още едно синьо. Счупиха се десет яйца.

— Ура, моето излезе борец! — извика малкото момче, което държеше в ръка розово яйце с жълто патенце.

— Я нека дойде тоя борец да се чука с мене! — обади се златното яйце, но и тоя път пак никой не го чу.

Домакинята изнесе кошничката с останалите яйца и обядът продължи нататък.

„Знаят си хората, че никой не може да се мери с мен по здравина, та затова не ме и закачаха“ — мислеше си самодоволно златното яйце и се надуваше от гордост.

— Че и нас ни оставиха в кошничката! — обаждаха се другите яйца.

Но златното яйце мълчеше и не отговаряше. Обидно му беше да разговаря със своите прости събратя, които, макар и да имаха картинки, все пак не бяха боядисани със златна боя като него.

На следния ден кошничката бе сложена отново на трапезата и там отново бяха счупени няколко яйца.

— Оставете златното яйце за най-подир! — каза домакинята на едно от децата, което посегна да го вземе. — То е тъй хубаво! Нека поседи за украса в кошничката!

— Чухте ли какво казаха за мен? — говореше златното яйце и не можеше да си намери място от радост. — Да ме оставят за най-подир! Да поседя за украса в кошничката! Хей, чухте ли какво казаха за мен?

Минаха няколко дни и в сламената кошничка останаха само две яйца: златното и едно червено, което беше мъничко и срамежливо и което досега не бе проговорило нито дума за себе си.

— Значи днес ще се чукам с теб! — извика голямото златно яйце, като изгледа презрително червения дребосък. А червеното яйце стана още по-червено, защото се зарадва, че ще се бори със златно яйце.

На обед майката даде по едно яйце на всяко дете. Златното — на момиченцето, червеното — на момченцето.

Децата застанаха едно срещу друго и — прас! — чукнаха върховете на яйцата.

Ако искате — вярвайте, ако искате — не вярвайте, но златното се счупи, а червеното остана здраво. Но макар да остана здраво, то не можа да се радва дълго на здравината си, защото майката го чукна о ръба на чинията и счупи и него.

После двете деца започнаха да белят яйцата, за да ги изядат.

— Мамо ма — рече по едно време момичето. — Я виж! Защо е такова черно това яйце?

Майката взе златното яйце и го помириса.

— У-у-у, остави го! — извика тя. — То е развалено! Уж красиво наглед, а вътре — съвсем старо и вмирисано!

Червеното яйце пък излезе прясно и никой не каза нищо за него. Момчето го поръси със сол и го изяде.

Когато обядът свърши, домакинята събра покривката от масата и я изтърси на двора в сандъка със смет. Там падна и разваленото златно яйце.

По-късно в сандъка влезе черният котарак на съседите, подуши оттук-оттам яйцето и понеже не беше много придирчив, излапа го набързо. И не само го излапа, но и боядиса мустаците си със златна боя.

1937

ЛЪВ И ЖАБА

Лъвът, всесилният вожд на животните, лежеше на смъртно легло. Очите му бяха помътени, сърцето му биеше съвсем слабо. От какво умираше той — никой не знаеше. Развалено месо ли беше ял, та се бе отровил, на течение ли беше седял, та го бе хванала двойна пневмония — това оставаше тайна. Двамата прочути лекари, жирафът и щъркелът, напразно се мъчеха да му помогнат. Слагаха му компреси на главата и пиявици на лапите, шибаха го с коприва и му даваха да гълта боровинки. Но болният отпадаше все повече и дишаше с мъка. Всеки миг душата му можеше да отлети към небесната зоологическа градина.

Лъвицата ръмжеше тъжно до леглото на умиращия и бършеше сълзите си с едно буково листо, което ѝ служеше вместо кърпичка. Тя скоро щеше да остане вдовица — сам-самичка в света. Тежък щеше да бъде животът ѝ, но нямаше що да се прави. Такъв ѝ бил късметът. Някога тя имаше две деца, две малки лъвчета, но те отдавна се бяха изгубили от очите ѝ. Едното падна убито от ловци, а другото, по-палавото, само́ избяга нанякъде и вече не се върна. Някои разправяха, че отишло в един далечен град и станало там цирков артист. Ходело на два крака и търкаляло голяма топка, а в това време свирела музика. Стотици хора го гледали и му ръкопляскали като на знаменит акробат.

Вестта за близката смърт на лъва се разнесе със светкавична бързина из целия животински свят. Надойдоха роднини, насъбраха се приятели и познати. Мечки и зайци, сърни и глигани, лисици и вълци, таралежи и язовци, невестулки и катерички — все животни известни и честни. Имаше дори и гости от далечни

земи: един носорог от Мадагаскар, един крокодил от Египет, една маймуна от Парагвай и един ягуар от Уругвай. Всеки искаше да види умиращия лъв и да му отдаде последна почит.

Сред навалицата се блъскаше и една голяма жаба. Тя гледаше да заеме по-лично място и да се нареди до роднините на болния. Наистина, присъствието на щъркела я плашеше малко, но тя знаеше, че в тоя тъжен ден никое животно не ще се осмели да нападне съседа си и да извърши кръвопролитие.

— Ква-ква! — викаше жабата. — Пуснете ме да изляза напред! Ах, какви невъзпитани животни!

И с няколко скока тя се намери пред лъва, стъпи най-напред върху опашката му и оттам — хоп — скочи на главата му.

— Какво сте се насъбрали и само зяпате! — извика жабата. — Не виждате ли, че нашият вожд е урочасан? Я скоро дайте едно кокоше яйце да му направим магия!

Животните се раздвижиха. Може би жабата имаше прав. В залисията и в скръбта си никой не бе помислил, че лъвът може да е урочасан. Разбира се, жирафът и щъркелът, като лекари, вярваха само в науката и затова посрещнаха с насмешка думите на жабата. Но кой ги питаше тях? Важното беше да се помогне, а време за губене нямаше.

— Ох, сестрице, ох, кумице! — изпъшка лъвицата, като се обърна към стоящата наблизо лисица. — Ти си приятелка на кокошките. Иди, моля ти се, при тях и ги помоли да ти услужат с едно яйце.

— Ще отида, защо да не отида — съгласи се веднага Кума Лиса и се спусна като стрела през полето.

Скоро тя се върна не с едно, а с две яйца. Едва дишаше от умора. По лапите ѝ имаше кръв. Сигурно си бе изранила нозете от тичане, горката.

— Изяла е пак някоя кокошчица — рече тихо таралежът на невестулката. — Виждаш ли я как се е опръскала с кръв?

— Бързо! Бързо! — викаше жабата.

И като взе едното яйце, тя го чукна в челото на болния и изрече три пъти вълшебните думи:

— Кря-ка-как! Кря-ка-как! Кря-ка-как!

Яйцето потече по муцуната на лъва, той изплези

език и лапна жълтъка, но веднага се задави и положението му се влоши още повече.

— Чудно нещо, защо не му минава — тюхкаше се жабата. — Да не би яйцето да е било старо?

— Прясно беше — оправдаваше се лисицата. — Пред мене го снесе кокошката.

— Не е виновно яйцето — обади се важно щъркелът. — Нашият вожд няма нужда от магии, а от помощта на науката. Но тъй като науката е безсилна да му помогне, той, за съжаление, ще трябва да умре. Нали така, колега?

— Точно тъй, точно тъй, колега! — отвърна мъдрият жираф и кимна два пъти с глава.

И както казаха лекарите, тъй и стана. След няколко часа лъвът въздъхна дълбоко и умря.

Сега жабата шеташе насам-натам и все нареждаше и разпореждаше:

— Хей, таралежко, я иди да набереш маргаритки за венец! Ти, вълчо, ще стоиш на стража, а ти, мецо, ще донесеш две гърнета мед, та да похапнем след погребението, както повелява обичаят. Вие пък, уважаеми крокодиле, ще държите реч на гроба от името на тропическите животни!

И всички слушаха и се подчиняваха, защото мислеха, че скитницата жаба е близка приятелка на лъвското семейство. Дори убитата от скръб лъвица изпълняваше заповедите на тая незнайна разпоредителка, без да може да ѝ каже нещо.

На следния ден, при залез слънце, се извърши погребението. Четири мечки, като най-силни животни, носеха мъртвеца на раменете си, след мечките вървяха лъвицата и жабата, а след тях — всички останали участници в погребението.

На гроба, изкопан от цяла дружина къртици-доброволци, говориха многозина за живота и заслугите на покойния вожд. Първа взе думата жабата, но тя говори повече за себе си, отколкото за покойника. На края произнесе трогателна реч и крокодилът от Египет. Той каза между другото, че неговите братя от реката Нил ще оплакват цял живот скъпата загуба и ще проливат истински крокодилски сълзи, а крокодилските сълзи, както се знае, са най-голямото доказателство за неутешимата скръб на ония, които остават на земята.

После присъствуващите си хапнаха медец, поразвеселиха се, както става обикновено след погребение, и се разотидоха.

Жабата изпрати нещастната лъвица чак до леговището ѝ, като я утешаваше непрестанно.

— Станалото — станало! — каза тя. — Хайде сега легни да си починеш и си пази здравето!

След това незнайната жаба заскача по тревата и се запъти към близкото блато, дето живееше.

Когато стигна там, тя се гмурна във водата, слезе на дъното сред тинята и започна да разправя как вождът на животните издъхнал в ръцете ѝ, как той щял да остане непогребан без нейна помощ и как лъвицата щяла да се самоубие от скръб, ако не била тя, жабата, да я спаси и да ѝ възвърне желанието за живот.

И всички жаби наоколо слушаха внимателно своята бъбрива сестра и вярваха, че тя им разправя самата истина.

1938

ПРИКАЗКА ЗА ЗАВИСТТА

Живееха двама съседи: Стоян и Иван. Стоян имаше магаре, а Иван нямаше.

„Хубаво нещо е да си имаш магаре“ — мислеше си Иван, като гледаше магарето на съседа си.

Загнезди се тая мисъл в главата на Иван, впи се като пиявица в мозъка му и започна да го измъчва непрестанно. Но сиромах човек беше той и не можеше да си купи магаре.

Стоян беше грънчар. Имаше си малка грънчарница и правеше от глина чудесни грънци и стомни, които шареше с жълта и зелена боя, а после ги товареше на магарето си и ги носеше за продан в близкия град.

Иван пък беше калпакчия и умееше да шие хубави калпаци. Но не се радваше той на майсторлъка си. Замислено беше лицето му и някак тъжно гледаха очите му. Оживяло му беше на сърцето магарето на неговия съсед. Винаги, когато Стоян минеше с магарето си покрай дюкяна на Иван, калпакчията оставяше работата си, залепваше се на прозореца и дълго гледаше щастливия си съсед, който крачеше гордо подир дългоухото сиво животно.

— Ех, да можех и аз да си имам такова едно добиче — въздишаше Иван и стоеше като прехласнат, докато грънчарят и магарето му се загубеха от погледа.

А пък то, пустото му магаре, да приличаше поне на вол, на крава или на кон — хайде, както и да е. Но то беше като всички други магарета и дори по-грозно от тях: старо, дръгливо, с увиснала опашка и с клепнали уши — тъй да се каже, на магарешка вещица приличаше.

Но когато човек се захласне в нещо, очите му виждат и грозното хубаво. Минаваше ден след ден, а Иван

не преставаше да мисли и да въздиша за магарето на Стоян. И лека-полека у него се събуди завист към съседа му.

Тъкмо тогава се случи това, което ще разкажем подолу.

Една привечер, както Иван си седеше и отупваше с пръчка един нов калпак, вратата на дюкяна му се отвори и вътре влезе непозната жена, забулена с черна забрадка. Приближи се тая жена до калпакчията и му рече:

— Добър вечер, Иване!

Погледна Иван жената и като продължаваше да тупа калпака, отвърна ѝ:

— Добър вечер!

А гостенката седна на едно трикрако столче и каза:

— Виж какво, Иване, дошла съм да ти помогна. Аз съм Съдбата. Светът е нареден така, че на човека все нещо не достига. Кажи ми едно твое желание, което ще те направи щастлив, и аз ще го изпълня веднага!

Като разбра кой е дошъл при него, калпакчията изпусна пръчката и калпака и скочи от одъра.

— Значи ти си Съдбата? — извика зарадван той. — Благодаря ти, че си се сетила за мене и си дошла да ми помогнеш!

— Кажи ми едно твое желание, което ще те направи щастлив, и аз ще го изпълня веднага! — повтори гостенката.

В това време Иван съгледа през прозореца своя съсед, който се връщаше с магарето си от града.

— Виждаш ли тоя човек? — рече калпакчията. — Моля ти се, убий магарето му!

И още преди да изрече той тия думи, магарето на грънчаря се залюля и падна на земята, изпъна нозе, изблещи очи и издъхна, поразено сякаш от мълния.

— На ти сега магаре! — извика усмихнат Иван. — И аз нямам магаре, но и ти не ще имаш!

И в същия миг през главата на калпакчията мина като светкавица мисълта, че и той можеше да има магаре, стига да бе пожелал това. Какво беше спечелил той от туй, че магарето на съседа му бе умряло?

— Сбърках! — рече Иван. — Моля ти се, съживи магарето на Стоян, пък и на мене дай едно като неговото.

Но в дюкяна нямаше вече никой. Чудната жена бе потънала сякаш вдън земя.

1941

ПРИКАЗКА ЗА ЛЪЖАТА

Много се е говорило за Истината и Лъжата, но това, разбира се, не пречи да разкажем и ние една приказка за тях.

Веднъж Лъжата намисли да погуби един човек, а Истината реши да го спаси.

Но нека кажем най-напред кой беше тоя човек. Той по нищо не се различаваше от другите хора, само беше много търпелив и затова го наричаха Търпелан.

И тъй, тръгна Лъжата през гори и планини и де кого срещнеше из пътя, пошепваше му на ухото разни измислици за Търпелан. Скоро тя стигна и в самия град, където живееше Търпелан, и с още по-голямо усърдие започна да одумва и дори направо да клевети невинния човек. От сутрин до вечер Лъжата сновеше из градските улици и площади, влизаше в къщите, сядаше край чуждите трапези и каквато си беше бъбрица — с оня ми ти дълъг нос, с ония ми ти оцъклени змийски очи, — караше всички да я зяпат и да я слушат с любопитство.

Лека-полека хората се увлякоха от измислиците на незнайната одумвачка и не само повярваха нейните клевети и хули, но сами започнаха да съчиняват нови измислици. И разнесе се всякаква мълва за Търпелан. Търпелан бил измамник. Търпелан бил крадец. Търпелан бил убиец. С една дума — Търпелан не бил човек, а страшилище невиждано, чудовище опасно.

Хилядоустата мълва стигна и до ушите на царя и той се намръщи и рече:

— Ще има да му пати главата на тоя злодей!

А Търпелан слушаше спокойно всички злословия и нападки, защото, както казахме, беше търпелив човек и знаеше, че рано или късно Истината ще победи и ще докаже неговата невинност.

И, разбира се, Истината не стоеше със скръстени ръце. Както винаги, така и сега тя вървеше подир Лъжата и събираше удостоверения, свидетелства и доказателства, за да обори несправедливите обвинения срещу Търпелан. Но тая работа не беше лека, тъй като Истината трябваше да обикаля много учреждения и да разговаря с много хора, а знае се, че малцина са ония, които имат смелостта да помогнат на оклеветения човек, щом и царят е против него. Затова и Истината се движеше бавничко към града на Търпелан.

А в това време Лъжата продължаваше да клевети нещастния човек и вече бе успяла да го опозори дотолкова, че хората бягаха от него като от чумав. Дори най-близките му приятели престанаха да го поздравяват, правеха се, че не го виждат, и подмятаха зад гърба му всякакви небивалици. И заредиха се една след друга неволите и злочестините.

Търпелан остана без работа, без хляб и без подслон и никой не искаше да му протегне ръка за помощ. Отвсякъде нахокван и гонен, той скиташе като бездомно псе из улиците и замръкваше гладен в покрайнините на града. Но Търпелан понасяше твърдо изпитанията и вярваше, че Истината ще възтържествува.

— Защо не накажеш злодея? — съскаше Лъжата в ушите на царя.

И царят се разгневи и заповяда да изправят Търпелан пред съд.

Наредиха се съдиите в полукръг и започнаха да съдят Търпелан. Както и трябваше да се очаква, главен свидетел беше Лъжата. Тя загреба с пълни шепи най-тежките грехове и престъпления, каквито съществуват по света и ги струпа върху главата на подсъдимия. Намериха се и други свидетели, които потвърдиха думите на клеветницата и добавиха, че са видели с очите си всички извършени злодеяния. И съдиите заклатиха премъдрите си глави и отсъдиха: да се хвърли Търпелан в тъмницата!

И Търпелан бе хвърлен в тъмницата, в една влажна дупка с малко решетесто прозорче на каменната стена. И заживя осъденият като отшелник. По цял ден седеше свит до прозорчето и гледаше през решетката далечното синьо небе, по което плуваха белите кервани на облаците. И дните се точеха също като тия облаци

и потъваха в глъбините на времето. Състари се затворникът и косата му побеля от мъка, но дълбоко в душата му все още мъждукаше надеждата, че Истината ще дойде и ще му върне свободата.

А къде се губеше Истината и защо не се явяваше да спаси Търпелан? Дали тя не бе го оставила на волята на съдбата и не си спомняше вече за него? Не, Истината не бе забравила Търпелан, но нейният път бе осеян с тръне и многобройни бяха премеждията, през които тя трябваше да мине.

Не се знае колко време бе изтекло, но един ден най-сетне Истината се яви в града на Търпелан с голяма торба през рамо. Тя беше потънала в прах и от нозете ѝ капеше кръв. Имаше нещо страдалческо в хубавото ѝ лице, очите ѝ гледаха уморено и тъжно.

Наизлязоха хората от къщите и затичаха към просторния градски площад да видят необикновената гостенка.

И тогава пред насъбрания народ Истината разказа, че всички грехове и злодеяния на Търпелан са измислени от Лъжата, която е искала да погуби един невинен човек. И като разказа това, далечната пътница сне торбата от рамото си и изтърси на земята цяла грамада удостоверения, свидетелства и доказателства, които тя бе събирала грижливо за защита на Търпелан. И народът разбра, че е бил измамен от Лъжата и че не е имало никакво страшилище невиждано и никакво чудовище опасно. И царят и съдиите се почесаха по носа и не посмяха да кажат нищо, защото се уплашиха от гнева народен. И Лъжата също се уплаши и избяга в горите тилилейски и никой повече не я видя. А тия, които най-много хулеха и клеветяха Търпелан, сега започнаха най-високо да викат, че той е невинен.

Да, правдата възтържествува, но Търпелан, за съжаление, не беше вече жив. Не изтърпя, горкият, теглилата и умря, без да дочака Истината.

А Истината, нека си признаем, дойде много късно. Много време бе загубила тя, докато напълни торбата си с тия пусти-опустели удостоверения, свидетелства и доказателства за невинността на Търпелан.

1956

ДЖУДЖЕТО ТИНТИРИН

През девет планини, през девет морета, през девет царства — в десетото. Това десето царство бе населено с кротки и работливи люде и се управляваше от цар. И понеже царят се подписваше с името Морков Пети, самото царство се наричаше Морковяния, а неговите жители — морковяни.

Цар Морков Пети беше стогодишен старец и сигурно щеше да живее още сто години, защото се хранеше само с кисело мляко и нито пушеше тютюн, нито пиеше спиртни напитки. Да, той се хранеше само с кисело мляко, а най-вкусния дивеч, най-сладките торти и най-хубавото вино раздаваше на народа. Такъв добър и щедър владетел беше цар Морков Пети и морковяните с право се смятаха за най-щастливите хора в света.

А сега внимавайте.

В царския палат наред с многобройните царски храненици живееше и джуджето Тинтирин — педя човек, лакът брада, както се казва в приказките. Неколцина моряци бяха донесли джуджето Тинтирин от един далечен остров и го бяха подарили на царя заедно с един розов папагал и една сива маймунка. Но от тия три живи същества Морков Пети най-много обикна малкото белобрадо човече.

И наистина, със своя весел и добродушен нрав джуджето Тинтирин спечели напълно заслужено сърцето на царя и скоро стана негов неразделен любимец. Тинтирин придружаваше навсякъде господаря си — двамата заедно се разхождаха из сенчестите алеи на дворцовия парк, заедно се къпеха в царската баня, заедно седяха на царската трапеза. И докато Морков Пети гълташе кисело мляко и пиеше минерална вода, Тин-

тирин се тъпчеше с всякакви лакомства, приготвени нарочно за него, и си посръбваше по цяла кана руйно вино, та чак белоснежната му брадица се зачервяваше.

От далечния остров джуджето Тинтирин бе донесло със себе си една чудна свирчица, която си бе измайсторило самичко от бамбуково клонче. Човечето надуваше свирчицата с всичка сила и придворната тишина се огласяше от игриви песнички, които веселяха стария цар и понякога го караха да подскача като млад момък. Тинтирин свиреше от сутрин до вечер и с него се надпреварваха да пеят не само царските славеи и царските щурци, но и царските жаби, които всъщност не пееха, а крякаха като най-обикновени жаби.

Веднъж за рождения ден на своя любимец царят поръча на придворния магьосник да направи такова огледало, което да може и да оглежда, и да произнася хвалебствия. Придворният магьосник се залови за работа и с всичкото си магьосническо умение сътвори желаното огледало. То бе направено от златист кристал и блестеше ослепително в разкошна кутия от небесносин атлаз.

Колко години навършваше Тинтирин — ние не знаем, защото никой не знае възрастта на джуджетата. Пък и това не е толкова важно. По-важно беше, че цар Морков Пети събра в голямата празнична зала на палата най-знатните царедворци и в тяхно присъствие поднесе на Тинтирин невиждания дар, като му пожела от все сърце здраве и щастливо дълголетие. После имаше веселби и до късна нощ в небето се пръскаха пъстроцветни ракети.

От тоя ден нататък Тинтирин не се разделяше нито за миг от вълшебното огледало и като духаше с подути бузи бамбуковата свирчица, все се оглеждаше в златния кристал и питаше:

Огледалце миличко,
огледалце златничко,
кой е най-голям духач,
кой е най-прочут свирач?

И чудното огледало затрептяваше в пурпурно сияние и някъде отвътре в него се обаждаше тънък гласец:

Белобрадко мъничък,
белобрадко сладичък,
Тинтирин е най-голям духач,
Тинтирин е най-най-най-
най-прочут свирач!

И цар Морков Пети, и всички царедворци (и царските готвачи, и царските метачи) пляскаха ръце и пригласяха:

Тинтирин е най-голям духач,
Тинтирин е най-най-най-
най-прочут свирач!

Но какво мислеше народът, какво мислеха обикновените морковяни, които не разбираха много от придворна музика, пък и още не бяха слушали със собствените си уши царския любимец? Морковянският народ си гледаше работата и никак не се интересуваше за придворното мнение и придворното възхищение от свирнята на джуджето.

И все пак народът трябваше да си каже думата, защото царят бе провъзгласил Тинтирин за народен свирач.

Затова един ден Тинтирин напусна непристъпния каменен замък и тръгна из царството да посвири на морковяните и да разбере какво мислят те за него. Той пътуваше в разкошна каляска, съпроводен от цяла свита въоръжени конници, и щом стигнеше в някое селище, трима тръбачи възвестяваха за пристигането на знатния гост. И от всички страни прииждаха любопитни и когато сборището почернееше от народ, джуджето излизаше от каляската и започваше да свири.

Хората гледаха и слушаха. Свирня като свирня — дори малко писклива и неразбираема за ушите на простия и груб народ. Но Тинтирин надуваше свирката и се силеше да смае насъбраните слушатели.

Като кръстоса надлъж и напир царството и разбра, че морковяните посрещат съвсем равнодушно свирнята му, джуджето Тинтирин се прибра в замъка и веднага се оплака на царя от недружелюбието на неговите невежи поданици.

— Как — извика сърдито цар Морков Пети. — Зна-

чи, никой не ръкопляска? Ах, ще ги науча аз тия простаци, дето знаят само торти да ядат и нищо не разбират от придворна музика!

И царят заповяда да разгласят из цялото царство, че всеки ден по пладне прочутият свирач Тинтирин ще свири пред микрофона на държавното радио и че по това време всички морковяни са длъжни да го слушат и да му ръкопляскат. Иначе — тежко и горко на оня, който не слуша и не ръкопляска!

Както и трябваше да се очаква, покорните верноподаници изпълниха царската повеля без никакво възражение. Те не искаха да наскърбяват добрия стар владетел, а и освен това се страхуваха да не им отнемат тортите.

— Хайде да ръкопляскаме — казаха си те. — А пък каквото мислим за свирача — то си е наша работа. Може ли някой да проникне в мислите ни?

И щом настанеше пладне, морковяните спираха всякакви занимания и се тълпяха край високоговорителите. Те слушаха търпеливо свирнята на придворния свирач и после дълго и бурно ръкопляскаха — толкова бурно, че екотът от това всенародно ръкопляскане гърмолеше навред и разтърсваше дори стените на самия царски палат.

Но белобрадото човече беше недоволно и все нещо му не достигаше. Напразно царят се мъчеше всякак да му угоди и ту го провъзгласяваше за най-именит звездоброец, ту го назначаваше за главен пълководец, ту го обявяваше за пръв водолаз в царството.

Най-сетне Тинтирин не изтърпя и каза на Морков Пети:

— С тия дрехи изглеждам много мъничък. Искам великанска мантия, за да стана великан!

— Че тъй кажи бе, мили Тинтиринчо! — извика възрадван царят и веднага заповяда да се изпълни желанието на неговия любимец.

И се събраха най-изкусните шивачи в царството, мериха, кроиха, шиха и натъкмиха невиждана от никого мантия — цяла със злато извезана и украсена с всякакви бисери и скъпоценни камъни. И като я приготвиха, занесоха я в палата и всички царедворци ахнаха и зяпнаха.

И тогава се случи чудо на чудесата. Раздиплиха

шивачите необикновената мантия и щом я метнаха на раменете на Тинтирин — джуджето порасна, порасна и се превърна в истински великан, два пъти по-голям от другите хора.

И докато всички стояха с отворени от почуда уста, Тинтирин тръгна бавно и горделиво из палата. И цар Морков Пети, и първите велможи подхванаха краищата на мантията и също тръгнаха бавно и почтително подир джуджето-великан.

Тържественият кортеж обиколи палата, мина из парка, после се върна в замъка и влезе в голямата празнична зала, където се издигаше царският престол. И Тинтирин пристъпи върху мекия килим и за всеобща изненада се възкачи на престола. Отначало всички помислиха, че той крои някаква шега, и царят дори му помогна да се намести по-удобно на пухената възглавница.

Но Тинтирин не се шегуваше. Тинтирин седеше непоклатимо на престола, с гордо дигната глава, и болярите наоколо, и самият владетел-благодетел му се струваха сега като джуджета.

Тинтирин се провъзгласи за цар на морковяните под името Морков Шести, а старият цар Морков Пети отиде на края на царството, в една глуха гора, седна там на един повален пън и зарони горчиви сълзи.

И царедворците, като всички царедворци по света, свикнаха бързо с новия цар и му се кланяха дòземи, и му служеха вярно.

И макар че цар Морков Шести не свиреше вече на бамбуковата свирчица, всеки ден по пладне морковяните ръкопляскаха по навик и си мислеха нещо. А какво си мислеха — то си беше тяхна работа.

1965

ПРИКАЗКИ НА ШЕХЕРАЗАДА

ПРИКАЗКИТЕ НА ШЕХЕРАЗАДА

Някога в Индия царувал цар Шахриар, прочут със своята жестокост. Всеки ден той довеждал в палата си нова жена и на следната утрин я убивал. Най-сетне в царството останала жива само една девойка — везирската дъщеря Шехеразада. Когато дошъл и нейният ред да загине, тя се явила при цар Шахриар и започнала да му разправя приказка. Но щом се зазорило, прекъснала приказката на най-увлекателното място. Обзет от любопитство, царят поискал да узнае какво е станало по-нататък. И Шехеразада продължила приказката и като я свършила, започнала друга приказка и на разсъмване пак я прекъснала по средата. В продължение на хиляда и една нощ цар Шахриар чул много приказки, смилил се над Шехеразада и заживял щастливо с нея.

Така според преданието се появили приказките „Хиляда и една нощ", разнасяни през вековете като живо дихание на звучната арабска реч. В тая пъстра плетеница от сказания, легенди, басни и анекдоти блестят дълбоката мъдрост и свежият хумор на народите от Изтока, открояват се далечните картини на мюсюлманското средновековие с неговите непознати обичаи и суеверия. Пред читателя се разтварят сияйни палати, усмихват се невиждани хубавици, заслепяват го неизброими съкровища, явяват му се добри и зли духове. Читателят навлиза в покоите на белобради султани, царе и Халифи, върви по слънчевите улици на Багдат и Кайро и пътува из далечни земи и морета, навсякъде смайван от хиляди чудеса.

Султаните, царете и халифите са привидно добродушни и доверчиви владетели, които изпълняват послушно злонамерените съвети на своите везири и често вършат несправедливости, но понякога те се опомнят и наказват жестоко коварните си съветници. Затова пък малките хора от народа — рибари, хамали, занаятчии, търговци, просяци, роби — са винаги добродетелни и изпълнени с обич към ближния. Такъв е бръснарят Абу-Сир, който прощава на приятеля си всички негови обиди и злини; такъв е бедният дървар Али Баба, който открива на своя богат, но безсърдечен брат съкровищата на разбойниците и после скърби за предивременната му гибел; такава е и вярната робиня Моргиана, която спасява живота на господаря си.

Случайността, неизбежната орис и намесата на свръхестествени сили играят главна роля във всекидневния живот на героите от „Хиляда и една нощ", направляват техните постъпки и определят съдбата им. В стремежа си към богатство и щастие тия герои минават през многобройни премеждия и извършват невероятни подвизи, докато завладеят легендарните съкровища и пленят сърцата на чародейните хубавици. И както във всички народни сказания, правдата винаги побеждава и доброто възтържествува над злото.

Приказките „Хиляда и една нощ" са самобитно творчество на народите от арабския свят. Предавани от уста на уста и записвани от незнайни летописци, те са обиколили земното кълбо и са станали любимо четиво на всички народи.

В предлаганото българско издание на „Приказки на Шехеразада", пригодено за нашата младеж, са преразказани съвсем свободно някои от прочутите арабски приказки от „Хиляда и една нощ". Следвайки основната сюжетна линия, авторът се е освободил от многоречивата сложност на оригиналния текст, като се е помъчил да запази в простотата на израза вълнуващото повествование на сладкодумната Шехеразада.

АЛАДИН И ВЪЛШЕБНАТА ЛАМПА

Отдавна, много отдавна в далечната китайска земя живял беден шивач на име Мустафа. Той бил честен и работлив човек, но едва можел да изхрани жена си и невръстното си дете, с което аллах ги надарил след дългогодишен бездетен живот. Погълнат от сутрин до вечер в работа, бащата нямал време да се грижи за сина си Аладин и той расъл на улицата между лоши другари.

Когато Аладин поотраснал, баща му решил да го научи на занаят и го взел при себе си в шивачницата. Но шивашкият занаят не бил по волята на момчето, свикнало на свободен и разпуснат живот, и то само дебнело сгодния случай да захвърли иглата и да избяга при другарите си. След дълги и напразни усилия да вразуми сина си и да го вкара в правия път Мустафа най-сетне се отчаял, заболял от тежка болест и скоро починал.

Като останала без подкрепа, майката се заловила да преде прежда и да я продава на пазара, за да спечели някоя и друга пара за насъщния хляб.

Един ден, когато Аладин си играел на улицата, до него неочаквано се приближил някакъв скитник и го запитал дали случайно не познава шивача Мустафа.

— Да, шивачът Мустафа беше мой баща, но той почина неотдавна — рекло момчето.

— Тъй ли? — извикал изненадан непознатият и започнал да се вайка: — Ех, братко, братко, рано е отлетяла душата ти при аллаха! По-добре аз да бях умрял, защото си нямам нийде никого на света!

И от дума на дума Аладин разбрал, че чужденецът е брат на баща му и че цели четиридесет години той

се скитал немил-недраг по света, докато най-сетне се намерил отново в родния край.

Като разправил накъсо историята си, скитникът извадил от една голяма торба шепа жълтици и ги дал на момчето да ги занесе на майка си. И Аладин изтичал веднага в къщи и разказал какво се е случило.

Замислила се майката и си спомнила, че някога Мустафа й говорил за своя брат, който бил отдавна умрял.

— Тук има някаква грешка — рекла старата жена и поклатила недоверчиво глава.

Но на другия ден синът й отново донесъл жълтици и казал, че чичо му обещал да дойде у тях вечерта.

И наистина, привечер тайнственият чичо дошъл с голяма кошница, пълна с най-различни закуски и напитки. Домакинята го посрещнала любезно и цяла вечер гостът разправял надълго и нашироко за своите необикновени пътешествия по Индия, Арабия, Персия, Египет и Африка. По време на разговора той полюбопитствувал да узнае как живее братовото му семейство и изявил желание да вземе Аладин под своя закрила и да го направи търговец.

Зарадвала се бедната майка и с просълзени от благодарност очи уверила госта, че синът й ще оправдае положените за него грижи.

След няколко дни добрият чичо пременил Аладин в нови дрехи и излязъл с него на разходка извън града, дето се издигали прекрасни палати сред цъфтящи градини и многоструйни водоскоци. Дълго вървели двамата, почивали си край водоскоците и пак продължавали пътя си. Унесени в разговор, Аладин и чичо му стигнали неусетно до една долина, оградена с високи скали.

— Сега ще ти покажа такива чудеса, каквито никой човек не е виждал — рекъл чичото. — Ти само събери сухи съчки да накладем огън.

Спуснало се момчето и донесло цял наръч съчки и когато огънят пламнал, чичото хвърлил в него шепа благовонни билки и изрекъл някакво тайнствено заклинание.

Тук трябва да кажем, че чужденецът не бил никакъв брат на шивача Мустафа и никакъв чичо на Аладин, а прочут африкански магьосник, който обикалял света да прави злини на хората.

Щом той изрекъл заклинанието, земята мигом се разтворила и под огъня се показала голяма каменна плоча с желязна халка.

Изплашил се Аладин и хукнал да бяга, но магьосникът го хванал и го ударил тъй силно, че от устата на момчето рукнала кръв.

— Защо бягаш от късмета си? — извикал ядосан чародеят. — Под тая плоча се крият грамадни съкровища. Ако ти я дигнеш и влезеш в подземието, ще станеш господар на несметни богатства, но за това ще трябва да бъдеш смел и да не отстъпваш пред никакви опасности.

Аладин останал смаян от думите на магьосника и посегнал да дигне плочата, която се оказала съвсем лека. Той я отместил настрана и съзрял пред себе си една стълба. Тая стълба водела към дълбоко подземие.

— Когато слезеш долу — рекъл африканският магьосник, — ще видиш една отворена врата, през която се влиза в полутъмна пещера. Самата пещера е разделена на три просторни зали, пълни с големи златни съдове. Щом стигнеш края на третата зала, ще се озовеш пред една градина с вековни дървета, по чиито клони са нависнали пъстроцветни плодове. Като вървиш още по-нататък, ще съгледаш една запалена лампа, която ще изгасиш и ще вземеш със себе си. Но тук трябва да помниш едно: на отиване не бива да се докосваш до скъпоценните съдове и да късаш плодове от градината — това ще можеш да сториш само на връщане.

При тия думи магьосникът снел златния пръстен от ръката си и го дал на момъка, като казал, че тоя пръстен ще му помогне, ако го сполети беда.

Без да се бави, Аладин се спуснал в подземието, минал през трите зали със златни съдове и влязъл в чудната градина. Между дърветата лъкатушела дълга пътека, посипана със ситни камъчета, и момъкът тръгнал по нея. Вървял, вървял и най-сетне стигнал до края на пътеката, дето пламтяла като слънце една запалена лампа. Аладин се приближил до лампата, поогледал я оттук-оттам, после я угасил, излял горивото й и я пъхнал в пазвата си.

На връщане той съгледал по клоните на дърветата най-различни плодове — кристално светли, червени, сини, зелени, — които искрели с чуден блясък. Без да се досеща, че това не са плодове, а скъпоценни камъни,

Аладин започнал да ги къса от клоните. Като напълнил дрехите и пазвата си с необикновените плодове, той се върнал при входа на подземието и извикал високо:

— Чичо, помогни ми да изляза.

— Ей сега — обадил се магьосникът, — но преди това дай ми лампата, да не ти пречи!

Опитал се Аладин да извади лампата, но тя била затисната от скъпоценните камъни в пазвата му.

— Ще ти я дам, като изляза! — рекъл момъкът.

— Не, по-напред дай лампата! — заповядал магьосникът.

И двамата дълго се разправяли и препирали, докато най-сетне чародеят се разгневил, хвърлил в огъня няколко билки и пак изрекъл няколко заклинания. Плочата закрила входа на подземието, димът от огъня се пръснал и цялата долина приела предишния си вид. Африканският магьосник помислил, че Аладин иска да остане единствен господар на съкровищата в подземната пещера, затова решил да го погуби.

Така нещастният момък потънал в студената мрачина на подземието и дълго викал за помощ, но никой не му се обадил. По едно време, както бил изгубил вече всяка надежда за спасение, той скръстил ръце да се помоли на аллаха и неусетно натиснал пръстена, който му бил дал магьосникът.

Изведнъж дълбоко изпод земята се чул глас:

— Аз съм роб на пръстена, който е на ръката ти, и съм готов да изпълня всяко твое желание!

— О, непознати благодетелю — извикал зарадван Аладин, — помогни ми да изляза от тая пещера!

В същия миг земята се разтворила и той се намерил отново в познатата долина. В далечината се виждали къщите на родния му град и Аладин тръгнал нататък. Но изтощен от глад и умора, клетият момък едва се довлякъл до къщи и се строполил в безсъзнание пред нозете на майка си.

Като се съвзел и отворил очи, той промълвил с отпаднал глас:

— Майко, дай ми да хапна нещо, че умирам от глад.

И майка му донесла каквото имало за ядене, и като похапнал, Аладин разправил патилата си от край до край: как африканският магьосник го завлякъл в долината, как наклал там огън и земята се разтворила, как Аладин се уплашил и побягнал, но магьосникът го ударил и го подмамил да влезе в подземната пещера. До късна нощ момъкът разказвал своето необикновено приключение и на края извадил из пазвата си вълшебната лампа и чудните плодове. Сиромашката стаичка мигом се озарила от блясъка на пъстроцветните камъни, но майката на Аладин не им обърнала внимание, защото никога не била виждала такива скъпоценности.

— Слава на аллаха, който те е закрилял и не е позволил на страшния магьосник да те погуби! — извикала тя със сълзи на очи.

На следната утрин Аладин се събудил радостен и щастлив, че се избавил от всички мъки, и отново помолил майка си да му даде нещо за ядене.

— Ей сега ще продам малко прежда и ще купя хляб — отвърнала майката.

Но Аладин зърнал лампата, която бил донесъл предишния ден, и рекъл:

— Я по-добре да продадем тая лампа, че тя едва ли ще ни върши някаква работа.

И майката се заловила да почисти лампата, но щом започнала да я трие, стаята се изпълнила с бели кълбета дим, из които се появил един грозен дух.

— Аз съм роб на тая лампа — извикал духът — и изпълнявам всяко желание на нейния притежател! Кажи: какво искаш?

— Донеси нещо за ядене! — заповядал Аладин и тутакси духът сложил пред него една грамадна табла с най-вкусни ястия и напитки в сребърни съдове.

Майката и синът се смаяли от щедростта на незнайния дух и веднага се разположили край богатата трапеза. Като се нахранили до насита, майката прибрала останалите ястия, а Аладин взел един от сребърните съдове и го занесъл на пазара. Там той предложил съда на един търговец.

— Колко искаш за него? — попитал търговецът.

— Ти по-добре знаеш колко струва — отвърнал продавачът.

Хитрият търговец разбрал, че момъкът не знае цената на стоката си, и затова му дал една жълтица.

Аладин пък помислил, че е продал сребърния съд на добра цена, и си отишъл доволен в къщи.

След няколко дни, когато от жълтицата не останало нищо, Аладин занесъл на същия търговец още един съд. Така постепенно той продал всички сребърни съдове и голямата табла, за която получил десет жълтици, защото тя тежала колкото десет съда.

Веднъж, като взел пак за продан един съд, Аладин минал край дюкяна на друг стар търговец, който бил известен като честен и добър човек. Щом търговецът съгледал момъка, повикал го в дюкяна си и му казал:

— Ти, момко, често се вестяваш из пазара, а не се отбиваш при мене. Я да видим каква стока носиш!

Аладин извадил загънатия в кърпа съд и го показал на търговеца, като признал, че досега бил продал много такива съдове на еди-кой си търговец.

— По колко си ги продал? — попитал го старият златар, който от пръв поглед оценил тънката и скъпа изработка.

— По една жълтица парчето — отвърнал момъкът.

— Добре те е ограбил проклетият измамник! — възнегодувал старецът и обяснил на госта си, че такъв един съд струва петдесет жълтици.

И той веднага наброил на Аладин петдесет жълтици и му заръчал занапред да не продава другиму съдовете, а да ги носи само нему.

От тоя ден Аладин наистина започнал да продава сребърните съдове само на стария златар и скоро спечелил толкова пари, че той и майка му можели да преживеят охолно няколко години. Но двамата не изменили предишния си скромен живот и майката продължавала да се труди и да преде прежда, както по-рано.

По това време Аладин прехвърлил вече юношеската си възраст и станал снажен и красив левент. Той се сприятелил с най-почитаните и богати търговци и скоро овладял всички тънкости на търговския занаят. Научил се да разпознава коя стока е хубава и коя — лоша, можел да познае колко струва тая или оная скъпоценност. Аладин разбрал, че плодовете, които донесъл от подземната градина, не били прости стъклени топки, а истински брилянти, смарагди, рубини и сапфири. Разбрал той цената на това съкровище, но никому не казвал нито дума за него.

Един ден, когато той минавал из града, насреща му се задал султанският вестител, който разгласявал из

улиците да се затварят всички врати и прозорци и хората да се прибират в къщи, защото царкинята Бадрулбудура щяла да отиде на баня.

Но това предупреждение, вместо да накара Аладин да се прибере веднага в къщи, събудило у него силното желание да види царкинята без було. И без да мисли много, момъкът решил да се скрие зад вратата на банята и да почака там идването на султанската дъщеря.

Скоро по близката улица се задало дълго шествие от робини и евнуси начело със самата царкиня. Като наближила вратата на банята, царкинята Бадрулбудура отметнала булото и открила лицето си.

Много приказки за невиждани хубавици бил слушал Аладин, но такава красива девойка като султанската дъщеря той никога не можел да си представи. Бадрулбудура била висока и стройна, с големи черни очи и мургаво лице, а усмивката ѝ откривала бели като бисер зъби.

Царкинята влязла в банята, но Аладин не се помръдвал от мястото си, поразен от нейната хубост. Найсетне, като се опомнил, той се върнал в къщи и цялата вечер останал мълчалив и замислен, без да се докосне до храната, която майка му сложила на трапезата.

Така прекарал той нощта с отворени очи, омагьосан от сияйния образ на прекрасната Бадрулбудура. И щом се зазорило, момъкът не можал да се стърпи и разправил на майка си за неочакваната среща с царкинята и за нейната омайна красота.

— Цяла нощ, майко, съм мислил и премислял и най-после реших ти да се явиш при султана и да поискаш дъщеря му за моя жена — рекъл синът.

— Какво приказваш! — извикала изумена майка му. — Та ти си син на беден шивач, а тя е султанска дъщеря!

— Ако не се оженя за нея, ще умра — настоявал синът. — Иди, майко, при султана и не ме оставяй да погина от мъка!

Нямало що да прави, отстъпила майката пред молбите и увещанията на едничкото си чедо и се съгласила да отиде в палата. Но как ще се яви при султана с празни ръце? Щом иска дъщеря му за снаха, ще трябва да поднесе по обичая и някои скъпи дарове.

— Все ще се отсрамим някак — успокоил я синът. —

Аз ще подаря на султана такива съкровища, каквито той никога не е виждал.

И Аладин донесъл един златен съд, който бил получен по-рано от духа на вълшебната лампа, и го напълнил със скъпоценни камъни от подземната градина. Засвяткали брилянтите, затрептели с разноцветни блясъци рубините, смарагдите и сапфирите.

Преминила се майката в нови дрехи, взела златния съд, обвила го в бяло платно и се запътила към султанския палат. А по това време султанът, великият везир и придворните съветници били събрани на съвещание, та майката на Аладин трябвало да почака в едно широко преддверие. Когато съвещанието свършило, султанът излязъл в преддверието, но докато старата жена успее да му се представи, той се оттеглил в покоите си и повече не се явил.

За голямо огорчение на сина майката се прибрала в къщи, без да изпълни поръката. Тя едва дочакала сутринта и пак се запътила към палата със златния съд в ръце. Ала и тоя път тя нямала късмет, защото отишла в неприемен ден и вратите били заключени. Още шест пъти майката се явявала напразно в палата и най-сетне султанът погладил брадата си и рекъл на великия везир:

— От няколко дни една жена седи смирено в преддверието и държи в ръцете си нещо, увито в кърпа. Какво ли я носи насам?

— Навярно е някоя просякиня, която е дошла да се оплаква и да безпокои с молбите си ваше величество — обяснил великият везир.

— Не ми прилича на просякиня — възразил султанът. — Доведи я утре при мен, да разберем каква е работата.

На другия ден, като съгледал непознатата гостенка, великият везир се приближил до нея и я поканил да влезе в заседателната зала.

Старата жена пристъпила плахо до златния престол и паднала ничком пред всемогъщия падишах.

— Бъди озарена от милостта на аллаха! — благословил я султанът и я накарал да стане. — Кажи ми, благочестива сестро, защо си дошла при мене и с какво мога да ти помогна?

— О, всеблаги господарю — казала жената и смирено се поклонила, — страхувам се да не те разгневя, ако ти изповядам нескромното си желание!

Султанът помислил, че гостенката иска да му повери някаква тайна, и затова заповядал на съветниците си да излязат, като оставил само везира.

— Готов съм да те слушам — рекъл той, когато в залата останали само тримата.

Тогава със смутен и разтреперан глас майката открила на султана горещото желание на своя син, който искал да се ожени за дъщеря му Бадрулбудура. Старата жена обяснила, че клетият момък ще умре от мъка, ако желанието му не бъде изпълнено, и че тя, като майка, решила да се яви пред всеблагия и милостив господар и да го помоли да спаси едничкото й чедо.

Вместо да се разсърди от това дръзко предложение, султанът поклатил благосклонно глава и попитал жената какво държи в ръцете си. А тя, без да продума, отвила златния съд и го сложила пред нозете му.

Заслепен от искрометния блясък на скъпоценните камъни, беловласият падишах се обърнал към великия везир и пошепнал на ухото му:

— Аз мисля, че момъкът, който праща тоя дар, може да ми стане зет.

Но великият везир отдавна искал да ожени сина си за царкинята Бадрулбудура и затова също тъй шепнешком посъветвал султана да не бърза с решението си и да не обещава дъщеря си на незнайния момък.

— Може да се явят по-достойни кандидати, които ще поднесат още по-скъпи дарове — рекъл той.

И султанът послушал съвета на везира и казал на старата жена:

— Твоят син ще трябва да почака три месеца, докато стъкмя чеиза на дъщеря си. А дотогава нека аллах бди над добрите ни намерения.

Доволна и щастлива от думите на султана, майката побързала да си отиде в къщи и да зарадва сина си с хубавата новина. И Аладин наистина се почувствувал най-честитият човек на света и с нетърпение започнал да брои дните до сватбата му с прекрасната Бадрулбудура.

Един следобед към края на втория месец майката на Аладин излязла из пазара и останала много изненадана, като видяла, че дюкяните са затворени и къ-

щите са украсени с цветя и знамена, а по улиците се разхождат конници с нагиздени коне.

— Какъв празник е днес? — попитала тя един познат търговец, който минавал случайно край нея.

— Мигар ти не знаеш, че тая вечер султанът жени дъщеря си Бадрулбудура за сина на великия везир? — отвърнал търговецът. — Царкинята отиде на баня и сега стражата я чака да излезе, за да я отведе тържествено в палата.

Старата жена веднага изтичала у дома си и още от прага извикала запъхтяна:

— Султанът ни измами! Довечера целият град се готви да празнува сватбата на дъщеря му със сина на великия везир!

Като остър нож прорязала тая новина сърцето на бедния Аладин, но той бързо се овладял, отишъл в стаята си и като взел вълшебната лампа, отново я потъркал. И духът изскочил от белите кълбета дим и извикал:

— Аз съм роб на тая лампа и изпълнявам всяко желание на нейния господар!

— Ето каква е молбата ми — рекъл Аладин. — Тая вечер султанът жени дъщеря си Бадрулбудура за сина на великия везир. Когато младоженците се приберат в стаята си и заспят, дигни ги заедно с леглото и ги пренеси тук.

Духът се изгубил и Аладин се притаил и зачакал да види какво ще стане.

А сватбарската веселба продължила до късна нощ и по едно време гостите започнали да се разотиват. Оттеглили се и младоженците в приготвената за тях спалня и тъкмо когато се унасяли в сън, духът ги грабнал заедно с леглото и ги пренесъл в сиромашката къща на Аладин.

— Вземи младоженеца и го затвори в кошарата на двора, а утре рано го върни в леглото и пак го отнеси с жена му в палата! — заповядал Аладин.

И духът дигнал везирския син и го затворил в кошарата.

Щом останал насаме с царкинята, момъкът ѝ признал голямата си обич и започнал да я уверява, че е готов да умре за нея, но султанската дъщеря не разбирала нищо и мислела, че сънува. Цяла нощ тя не мигнала от страх и все очаквала да се случи нещо лошо.

Не по-добре прекарал нощта и везирският син, който, премръзнал и изплашен, се намерил призори в постелята при жена си. Като се развиделило съвсем, духът отнесъл отново младоженците в султанския палат. Те не разбрали какво става, защото не виждали духа и не чували гласа му, а само с ужас забелязали как леглото се движи и ги люлее като люлка.

Когато слънцето озарило с лъчите си палата, султанът отишъл да навести младите съпрузи и да им каже „добро утро“. Но везирският син го усетил още преди той да влезе в спалнята, и избягал посрамен и измръзнал в съседната стая.

Както винаги, бащата целунал дъщеря си по челото и я попитал как е прекарала нощта. Ала Бадрулбудура не казала нищо и от натъжените ѝ очи закапали сълзи. Без да я разпитва повече, старият султан си излязъл озадачен и побързал да сподели с жена си лошото настроение на царкинята.

Разтревожената майка веднага изтичала в спалнята и наистина видяла Бадрулбудура с пребледняло лице и разплакани очи.

— Какво ти е, мила дъще? Да не си болна? — извикала уплашено султанката.

— Ах, майко! — въздъхнала дъщерята. — Ако знаеш само какво ми се случи тая нощ, косите ти ще настръхнат от ужас!

И Бадрулбудура разправила на майка си как през нощта някаква невидима сила отнесла брачното им легло в една бедна стаичка, дето я отделили от съпруга ѝ, а на негово място довели някакъв непознат момък, който ѝ казал, че я обича повече от всичко на света и че е готов да умре за нея. На разсъмване същата невидима сила върнала младоженеца в леглото и ги пренесла пак в палата.

Като чула тая невероятна история, майката помислила, че Бадрулбудура е загубила ума си, и рекла:

— Добре си сторила, че не си казала нищо на баща си. Моля те, недей говори и на другите за това, защото ще те помислят за луда.

— Ако не вярваш на мен, попитай тогава мъжа ми — настояла царкинята.

— Ще го попитам — казала майката. — А сега се приготви да се явиш пред народа, който те очаква на градския площад и още няколко дни ще празнува твоята сватба.

И султанката разпоредила на робините да пременят дъщеря ѝ в най-скъпите дрехи и да я изведат на площада. И когато Бадрулбудура се явила, насъбраният народ я посрещнал с радостни викове, сред думкане на тъпани и свирня на зурни.

На връщане към палата майката на невестата се приближила до младоженеца и го попитала дали е вярно това, което бълнува дъщеря ѝ.

Везирският син се престорил, че не я разбира, и я помолил да му обясни какво иска да каже.

— Бъбря си тъй, да се намеря на приказка — отвърнала весело султанката, като разбрала, че зет ѝ не знае нищо.

И докато веселбата продължавала под игривите звуци на тъпаните и зурните и нощният мрак се озарявал от пъстроцветни огньове и ракети, Аладин повикал духа на вълшебната лампа и му заповядал да доведе двамата знатни съпрузи веднага щом те заспят.

И чудото се повторило: прибрали се младоженците в спалнята и едва затворили очи — духът ги дигнал и ги пренесъл в стаята на Аладин. И везирският син пак трябвало да зъзне в студената кошара, а пред султанската дъщеря отново се явил чудният момък от предишната нощ.

Призори съпрузите се озовали все тъй изплашени в палата. Но тоя път вече султанът решил непременно да узнае тайната и заплашил дъщеря си, че ще ѝ отреже главата, ако тя не му каже какво се е случило.

Тогава Бадрулбудура със сълзи на очи разказала на баща си своите необикновени преживелици през последните две нощи.

Като узнал какво е преживяла клетата му дъщеря, султанът започнал да я милва и дълго се мъчил да я успокои. След това се прибрал в стаята си и повикал великия везир.

— Попитай сина си какво му се е случило тая и оная нощ, за да разберем дали е вярно това, което разправя дъщеря ми — рекъл султанът, когато везирът влязъл при него.

И великият везир намерил сина си и му предал желанието на падишаха.

— Да, тия две нощи се случиха чудни неща — признал смутено синът. — Царкинята е открила на баща си самата истина, но нейните мъки не могат да се сравнят с моите, защото аз изтърпях невиждани унижения.

И като описал най-подробно преживените страдания и обиди, везирският син казал на баща си да помоли султана да разтрогне брака му с Бадрулбудура, тъй като занапред нищо добро не очаквало и двамата.

За да избави сина си от по-нататъшни огорчения и теглила, великият везир отишъл при султана и откровено му разправил каква е работата, като го помолил да разтрогне брака заради доброто и спокойствието на самата царкиня.

Това предложение се понравило на падишаха и той наредил незабавно да се прекъснат всички сватбарски веселби.

Зачудили се хората и започнали да се питат какво се е случило и всякакви слухове се понесли из града. Само Аладин знаел истинската причина и тайно благославял вълшебната лампа.

А по това време ето че настъпил последният ден на третия месец и нетърпеливият момък изпратил майка си в палата, за да напомни на султана даденото от него обещание.

Като съгледал майката на Аладин, старият владетел се приближил до нея и я попитал защо е дошла толкова рано.

— Милостиви господарю — отвърнала старицата, — позволи ми да ти напомня обещанието, с което ти зарадва преди три месеца моя син Аладин. Днес е последният ден на третия месец.

И султанът си спомнил за златния съд със скъпоценните камъни и за обещанието, което бил дал. И понеже не знаел как да се избави от неудобното положение, обърнал се към великия везир и го попитал какво да прави.

— Поискай от сина ѝ такива дарове, каквито той не ще може да ти даде — посъветвал го везирът.

Тогава повелителят на правоверните навъсил чело в дълбок размисъл и рекъл:

— Моята дума на две не става и каквото съм обещал, туй ще бъде. Но дъщеря ми е свикнала на богат

и охолен живот. За да спечели нейната обич и да я направи щастлива, Аладин ще трябва да ѝ изпрати четиридесет златни съда със също такива скъпоценни камъни, каквито ти донесе неотдавна. Тия дарове ще трябва да се поднесат от четиридесет черни роби, съпроводени от четиридесет бели красиви левенти. Предай на сина си моите условия и ми обади дали ги приема.

Натъжила се майката от тая алчност на султана, защото знаела, че Аладин не ще слезе отново в омагьосаната градина и не ще може да изпрати желаните съкровища.

Но Аладин не се смутил от искането на падишаха и изпратил майка си да купи нещо от пазара. Когато тя излязла, той повикал духа на вълшебната лампа и го помолил за помощ.

— Султанът е съгласен да ожени дъщеря си за мен — казал момъкът — само ако аз му изпратя четиридесет златни съда със скъпоценни камъни, които трябва да бъдат занесени в палата от четиридесет черни роби, а самите роби да се съпровождат от четиридесет бели красиви юнаци. Моля те, помогни ми да се оженя за султанската дъщеря!

И още Аладин неизрекъл желанието си, дворът на тяхната къща се изпълнил с черни роби, всеки от които носел на главата си грамаден златен съд с елмази, рубини, смарагди и сапфири. А покрай черните роби сновели млади хубавци, облечени в най-разкошни дрехи.

В това време майката на Аладин се върнала от пазара и останала смаяна, като видяла пъстрата навалица в техния двор.

Но синът ѝ не я оставил дълго да се чуди и я помолил да заведе събраните роби в палата.

Наредили се робите в дълга върволица и до всеки черен роб се изправил бял момък.

И така, наредени в две редици, пратениците потеглили към султанския палат за почуда и за приказ на минувачите, които приижда от всички страни и се трупали да гледат това необикновено шествие.

Когато робите и техните придружници стигнали в палата, майката на Аладин се приближила до султана, поклонила му се до земи и казала:

— Всемогъщи господарю, даровете, които ти праща моят син, не могат да се сравнят с добродетелите на

прекрасната Бадрулбудура, но все пак Аладин се надява на твоето милосърдие и вярва, че ти ще изпълниш обещанието си.

Дълго стоял султанът като омагьосан пред златните съдове със скъпоценните камъни и после, като се опомнил, попитал великия везир:

— Виждал ли си някога такова богатство и смяташ ли, че момъкът, който ми го изпраща, заслужава да се ожени за дъщеря ми?

— Да — отвърнал везирът, — тоя момък е достоен да стане твой зет, щом притежава такива неоценими съкровища.

При тия думи на великия везир всички съветници и царедворци поклатили одобрително глави и султанът рекъл на майката на Аладин:

— Кажи на сина си да дойде още днес в палата, за да извършим венчалния обред.

И с преизпълнено от щастие сърце старата жена си отишла бързо в къщи и съобщила на сина си, че султанът го очаква в палата.

Пламнал Аладин от радостна възбуда и тутакси повикал духа на вълшебната лампа.

— Работата е наред — казал весело момъкът. — Приготви ми сега най-блестящите царски дрехи, но преди това ме заведи на баня, за да се окъпя, както подобава на султански зет.

И духът грабнал Аладин и го пренесъл в една разкошна баня с мраморни басейни. Из устата на златни дракони бликали бистри струи гюлова вода, а от тавана безброй лампи пръскали обилна светлина.

Щом Аладин се намерил в банята, изведнъж го окръжили невидими слуги, съблекли го и започнали да го къпят. Като го окъпали хубаво и намазали тялото му с благовонни масла, слугите го пременили в златоткани дрехи и духът го върнал в къщи и го попитал дали желае още нещо.

— Доведи ми един бял кон, натъкмен със скъпоценни накити, и четиридесет богато облечени слуги, от които десет да вървят пред мене, десет — след мене, десет — от едната ми страна и десет — от другата. Ще трябват и толкова робини, които ще пременят майка ми като царица и ще я придружават до палата. Приготви и четиридесет торби с жълтици, за да ги раздадем на народа.

Само след миг в двора на Аладиновата къща се появили изневиделица повиканите слуги и робини и когато всички приготовления били завършени, сватовниците се запътили към дома на султанската дъщеря. Начело вървял на бял кон самият Аладин, напет и прекрасен като княз от далечна земя, а робините, които придружавали майка му, хвърляли наляво и надясно шепи жълтици. И народът събирал парите и поздравявал с радостни викове щастливия годеник.

Когато Аладин пристигнал в палата, отвътре излезли да го посрещнат с най-големи почести всички царедворци и сановници. А старият султан, особено очарован от царствената осанка на младоженеца, слязъл три стъпала по стълбата и го прегърнал бащински. После той завел Аладин при престола си и го поканил да седне между него и великия везир.

— Всеблаги господарю — казал Аладин, — прости ми дързостта, че се осмелих да поискам за жена сияйната Бадрулбудура, но ако ти не ме удостоиш с благоволението да ме приемеш за свой зет, аз ще умра от мъка.

Развълнуван от това сърдечно излияние, султанът прегърнал още веднъж Аладин и рекъл:

— Твоят живот, синко, е много скъп за мене и аз ще направя всичко възможно да го запазя.

При тия думи беловласият владетел махнал с ръка и наоколо се разнесли звуците на тържествена музика. И в същото време той станал от престола и завел момъка в празничната зала, дето била сложена богата трапеза. Като се нахранили и пийнали по царски, султанът повикал кадията и го накарал да състави брачния договор на дъщеря му Бадрулбудура с Аладин. После той попитал зетя си веднага ли желае да отпразнуват сватбата.

— Аз не бих чакал нито минута, но преди да се оженя, искам да изградя достоен за Бадрулбудура палат, който да бъде близо до жилището на нейните мили родители — казал Аладин.

— Така да бъде — съгласил се бащата. — Тук има много свободни места — избери си, което ти хареса, и колкото по-скоро направим сватбата, толкова по-добре.

Окрилен от неудържимия копнеж час по-скоро да се ожени за султанската дъщеря, Аладин се прибрал в

бедната си къщурка, потъркал чудната лампа и щом духът се явил, казал му:

— Досега ти изпълни всички мои желания и аз съм ти много благодарен. Вярвам, че и тоя път не ще откажеш да построиш за бъдещата ми жена Бадрулбудура такъв палат, какъвто никой не е виждал.

И като казал това и посочил през прозореца мястото за строежа, Аладин си легнал и заспал.

На сутринта още в зори духът го събудил и му рекъл:

— Господарю, палатът е готов. Ела да видиш дали ще ти хареса.

И духът издигнал момъка и отлетял с него в новия палат.

Гледа Аладин и не може да се начуди. Накъдето се обърнел — блясък и невиждана хубост заслепявали очите му. Той обходил целия палат, минал из прохладните градини с бистроструйни водоскоци, надникнал в конюшнята, дето потраквали копита тънконоги игриви жребци. Съкровищницата била натъпкана с пълни торби жълтици и безброй слуги сновели из разкошните зали и дотъкмявали наредбата. Ала най-смаян останал Аладин от просторната зала на горния кат на палата, която гледала на четири страни с двайсет и четири прозореца, украсени със скъпоценни камъни.

— Такова чудо няма никъде по света! — извикал възхитен Аладин. — Само едно нещо липсва: от султанския палат дотук ще трябва да се постеле килим, по който да мине царкинята Бадрулбудура.

И изведнъж между двата палата се опънал дълъг мек килим, извезан с пъстроцветни рисунки.

Когато слънцето изгряло, Аладин се върнал у дома си, а край новия палат започнал да се трупа хиляден народ и да оглежда прехласнат това невиждано чудо. Скоро новината за неочаквано изникналата постройка стигнала и до ушите на самия султан, но той не се изненадал никак, защото знаел, че бъдещият му зет разполага с несметни богатства и може да изгради за една нощ какъвто палат пожелае.

И тъй, след като извършил всички останали приготовления за сватбата, Аладин проводил майка си да доведе невестата, както повелявал обичаят, а сам той се изправил в очакване пред вратите на новия палат, заобиколен от телопазители и слуги.

Не минало много време, и в далечината се задала процесия, начело на която вървели султанската дъщеря и Аладиновата майка. Щом шествието минало по мекия килим и наближило палата, Аладин се отделил от свитата си и посрещнал невестата с дълбок поклон, като ѝ казал:

— Царкиньо, да бъде благословена твоята лъчезарна хубост, която заплени сърцето ми и го озари с неугасима светлина! Добре дошла като дългоочаквана стопанка на моя дом!

— Господарю мой — отвърнала царкинята, — аз изпълнявам волята на баща си и безкрайна е радостта ми да бъда твоя вярна съпруга, защото ти ми приличаш на оня момък, който ми се яви насън и ми се закле във вечна обич!

След това Аладин целунал нежно по челото Бадрулбудура, хванал я подръка и я завел в празнично наредената трапезария.

Щастливите младоженци седнали край богатата трапеза, която била потънала в цветя и блестяла от златни съдове, кристални чаши и белоснежни покривки. Когато и майката на Аладин заела отреденото ѝ място на трапезата, чевръсти слуги и робини се спуснали да поднасят най-вкусни ястия, сладкиши и напитки и в същото време вълшебна музика огласила тържествената тишина на залата.

Гощавката продължила до късно, сред веселби и забави, в които участвували ловки фокусници и кръшни танцувачки със змийска снага. Едва към полунощ младоженците напуснали залата и се прибрали в приготвената за тях спалня.

На сутринта Аладин се измъкнал тихичко от леглото, за да не събуди Бадрулбудура, облякъл се в още похубави дрехи и като яхнал най-игривия жребец, отишъл при султана да го покани на угощение заедно с великия везир и най-знатните царедворци.

Султанът приел с удоволствие поканата и потеглил със свитата си за Аладиновия дом. И понеже новият палат се намирал наблизо, султанският кортеж скоро стигнал там.

Старият падишах оглеждал учудено постройката, спирал се на всяка крачка и се любувал на най-малката дреболия. Като разгледал всички кътчета на палата,

той забелязал, че един от двадесетте и четири прозореца в залата на горния кат не бил довършен.

— Защо тоя прозорец е останал недоправен? — попитал той озадачено зетя си.

— Нарочно го оставих недовършен, за да те помоля за помощ, та по тоя начин и ти да имаш заслуга в изграждането на палата — отвърнал Аладин.

— Благодаря ти за честта, която ми правиш — казал султанът и заповядал на великия везир да намери най-изкусните златари, за да довършат прозореца.

После всички влезли в голямата зала за угощения и се разположили край разкошната трапеза. Дошли и младоженците с грейнали от щастие лица. Засвирила вълшебна музика, притекли се слугите и започнали да носят в надпревара едно от друго по-вкусни ястия. Звъннали кристалните чаши за наздравица, закипяло невиждано пиршество.

На другия ден повиканите златари се явили при султана и той ги завел да видят недовършения прозорец в новия палат.

Дълго разглеждали майсторите чудните прозорци, обсипани със скъпоценни камъни, размервали ги и се съвещавали и най-сетне главният придворен златар заявил на падишаха, че отникъде не могат да се намерят такива скъпи камъни и материали за довършване на прозореца.

— Елате в моята съкровищница и си изберете, каквото ви трябва — рекъл султанът на златарите, като си мислел, че неговите скъпоценни камъни ще бъдат достатъчни.

Но работата тръгнала бавно и тежко и камъните все не стигали, та трябвало да се събират скъпоценности от везира и от останалите царедворци.

Аладин, който знаел от по-рано, че султанът се е заловил с непосилна за него работа, най-после събрал майсторите и ги накарал да разтурят всичко, що са направили, а скъпоценностите — да върнат на техните притежатели.

И за няколко минути златарите унищожили това, което било постигнато с дълъг и упорит труд, и отишли наскърбени при падишаха, комуто разправили всичко.

Слисан от тая необяснима прищявка на своя зет, султанът заповядал веднага да му приготвят коня, за

да отиде и да види с очите си какво е станало. А в това време по молба на Аладин духът на вълшебната лампа довършил прозореца и го украсил като другите прозорци с най-блестящи и редки елмази, смарагди, рубини, аметисти, тюркоази, сапфири.

— Кой направи това чудо? — извикал изумен старият владетел, като съгледал блесналия в многоцветно сияние прозорец.

И когато Аладин му обяснил, че туй е дело на собствените му майстори, султанът останал много доволен и възхвалил аллаха, задето го е надарил с такъв славен зет.

Минали няколко години. Аладин живеел спокойно и щастливо, почитан и обичан от целия народ заради великодушието и щедростта си. И той щял да се радва и занапред на тоя честит живот, ако африканският магьосник не си спомнил за него.

Отначало магьосникът мислел, че Аладин е загинал в подземието, но после се усъмнил да не би момъкът да е открил тайната на вълшебната лампа и чрез нейната сила да е достигнал голямо благополучие. Обзет от това съмнение, злият чародей се заловил да врачува и да гадае и най-сетне отгатнал, че Аладин е жив и здрав и че се е оженил за султанската дъщеря.

Като разбрал това, магьосникът побеснял от завист и извикал разгневен:

— Как е възможно синът на някакъв беден шивач да стане зет на султана благодарение на вълшебната лампа, която трябва да принадлежи на мен! Чакай, ще го науча аз!...

И африканският магьосник яхнал един силен кон и тръгнал да търси Аладин по градове и села. Ден и нощ пътувал той и най-сетне стигнал в Китай. Настанил се в една странноприемница и легнал да си почине от дългия път.

На следния ден магьосникът станал рано и отишъл в близкото кафене, дано научи нещо за Аладин. Поръчал си той чаша студен шербет и наостril уши да чуе какво приказват хората около него. И както си пиел шербета, някой заговорил за палата на Аладин и всички, които го слушали, започнали да ахкат и да превъзнасят необикновената постройка.

— Какъв е тоя палат, за който се носят такива хвалби? — попитал магьосникът, като се обърнал към разговарящите.

— Ти трябва да не си тъдявашен, щом не знаеш нищо за палата на княз Аладин — отвърнал един от събеседниците.

— Да, аз ида чак от далечна Африка, дето още не е стигнала тая новина.

И от дума на дума африканският магьосник узнал къде се намира палатът и как може да се отиде до него. И като се преспорил, че уж не се интересува повече от жилището на княза, чародеят излязъл от кафенето и веднага се запътил към чудната сграда. Щом стигнал там, той огледал внимателно палата и още веднъж се уверил, че тая постройка може да се изгради само с помощта на вълшебната лампа.

Но къде е сега лампата — ето кое смущавало и вълнувало магьосника. И той отново потънал в гадание и открил, че вълшебната лампа се намира в палата.

— Да, тя трябва да бъде моя — извикал африканският магьосник и решил да задигне с хитрост лампата.

А по това време Аладин бил заминал на лов и щял да отсъствува няколко дни. Като научил, че той не е в града, магьосникът отишъл на пазара, купил цяла дузина нови и хубави лампи, сложил ги в една голяма кошница и тръгнал из улиците да ги продава.

— Давам нови лампи за стари! Давам нови лампи за стари! — завикал той, а хората го гледали учудено и го мислели за луд, защото не можели да допуснат, че човек със здрав разум ще предлага нови неща срещу вехтории.

И както обикалял той града и се провиквал, сподирян от закачките на уличните хлапета, ето че виковете му стигнали до ушите на царкинята Бадрулбудура и тя изпратила една робиня да узнае каква е тая врява.

— Един луд човек разнася пълна кошница с нови лампи, които разменя за стари, и всички му се смеят — съобщила робинята, като се върнала.

— Тъй ли? — обадила се друга робиня. — Ами че и ние имаме една стара лампа, която се търкаля на тавана и не ни служи за нищо. Я да вземем и да я сменим с нова!

А тая лампа била същата вълшебна лампа, която правела чудеса. Когато заминавал надалеч, Аладин я

пъхвал в таванския прахоляк, като смятал, че там ще бъде на сигурно място и никой не ще я намери.

И сега, без да знае каква сила крие в себе си вълшебната лампа и колко скъпа е тя за Аладин, Бадрулбудура послушала робинята и поръчала на един евнух да я снеме от тавана и да я замени с нова.

Светнали алчно очите на африканския магьосник, когато насреща му се показало търсеното с години съкровище. Той грабнал тутакси лампата и я скрил в пазвата си, а евнухът избрал от кошницата най-лъскавата лампа и я занесъл доволен в палата.

Като задигнал вълшебната лампа, злият чародей се измъкнал незабелязано от града и привечер стигнал до някакъв храсталак. Той приседнал на земята, извадил лампата от пазвата си и я потъркал с разтреперана ръка.

И изведнъж духът се появил сред бели кълбета дим и извикал:

— Аз съм роб на тая лампа и изпълнявам всяко желание на нейния господар!

— Заповядвам ти още сега да дигнеш палата на Аладин и да го пренесеш в Африка! — извикал магьосникът.

И духът изчезнал и само след няколко минути Аладиновият палат заедно с всички обитатели бил пренесен в Африка, дето се озовал и самият магьосник.

Но нека се върнем при стария султан и да видим какво станало с него, когато на сутринта се събудил и погледнал през прозореца на спалнята си.

— Какво е това? — извикал учудено той, като хвърлил поглед към палата на Аладин, но вместо него съзрял само празно място. — Вай, вай, вай! — завайкал се султанът и започнал да зове на помощ всички светци и пророци.

Притеклият се на виковете му велик везир напразно се мъчел да го успокои.

— Палата! Палата! — повтарял уплашено падишахът и сочел с ръка през отворения прозорец.

Великият везир, който мразел Аладин, задето изместил сина му и станал султански зет, решил да си отмъсти и казал:

— Господарю, за всичко е виновен Аладин. Той е пленник на злите сили и се занимава с чародейство.

— Ах, измамникът! Ах, злодеят проклети! Доведете го да му отрежа главата! — викал обезумял от ярост султанът и заповядал веднага да намерят зет му и да го доведат окован във вериги.

Спуснали се въоръжени конници да дирят султанския зет и скоро го намерили в една гора.

— Млади господарю — казал с поклон началникът на стражата, — негово величество е натъжен от твоето отсъствие и ни праща да те заведем веднага в палата.

Без да подозира нищо, Аладин се присъединил към очакващите го конници и потеглил към престолния град. Но когато стигнали пред градските порти, началникът на стражата се приближил и рекъл:

— Княже, позволи ни да те оковем във вериги, защото такава е волята на негово величество.

И докато Аладин се опомни, неколцина войници преметнали през рамото му тежки вериги и оковали в тях единия му крак и едната му ръка.

Така, опозорен и унижен, влязъл султанският зет в града и от всички страни започнал да се стича към него многоброен народ. Хората разбрали, че техният любимец е обречен на смърт, чули се заплашителни викове, настъпило всеобщо вълнение. Някои се спуснали да търсят оръжие, други взели да замерят войниците с камъни. Изплашена от тоя всенароден бунт, стражата побързала да закара Аладин в палата, дето султанът и всички царедворци очаквали изпълнението на смъртната присъда.

Но тъкмо когато палачът извадил меча си от ножницата и се приготвил да обезглави нещастния момък, великият везир съгледал през прозореца разбунтувания народ, който напирал да нахлуе в палата и разбивал вече вратите.

— Почакай! Спри — извикал той на палача и като се обърнал към султана, добавил: — Господарю, пощади злодея, защото народът нахлува в палата и ей сега ще избие всички ни!

— Кой се осмелява да влиза без позволение в палата ми? — възпротивил се всемогъщият падишах, но като видял приждащите тълпи народ, веднага се укротил и заповядал да освободят окования княз.

И народът се успокоил и почнал да се разотива. А Аладин се приближил до султана и го попитал:

И като казал това, Аладин отишъл на пазарището и тръгнал по дюкяните да търси някакъв прах, който бил много силна отрова. Дълго обикалял той от дюкян на дюкян и най-сетне намерил у един търговец търсения прах, като дал за него цяла шепа жълтици.

Към пладне Аладин се отбил в една гостилница да похапне нещо, понеже бил много изгладнял, и след това се промъкнал отново в палата и похлопал на тайната врата. Робинята го пуснала да влезе и го завела при Бадрулбудура.

— Ето какво съм намислил — рекъл Аладин. — Когато африканският магьосник дойде при тебе и започне да те придумва да му станеш жена, ти ще се престориш, че приемаш предложението му, и ще го поканиш да обядвате заедно. Щом седнете на трапезата, ще подхвърлиш, че уж много обичаш африканско вино. Магьосникът ще излезе да донесе пожеланото от тебе питие и в това време ти ще сложиш в твоята чаша ей от тоя прах. Като се върне той в стаята, ти ще поемеш съда от ръцете му и сама ще налееш вино първо в твоята, а после в неговата чаша. След туй ще кажеш, че по обичая на твоята страна искаш да си размените чашите. Можеш да бъдеш сигурна, че щом изпие виното, магьосникът ще бъде покосен от смъртта и ние ще бъдем спасени.

Колкото и да ненавиждала злия чародей, Бадрулбудура се съгласила да изпълни Аладиновия съвет, нагиздила се в най-блестящата си премяна и седнала на дивана да чака омразния гост.

В обичайния час магьосникът наистина се явил и останал изненадан от странното държане на царкинята, която го посрещнала любезно и дори прелюбезно и го поканила да седне.

— Не се учудвай на моята промяна — казала тя. — След дълъг размисъл аз се убедих, че мъжът ми наистина е загинал и че няма вече от кого да очаквам подкрепа в живота.

— Е, съгласна ли си да се ожениш за мен? — попитал нетърпеливо магьосникът.

— Да — отвърнала царкинята. — И в знак на моето съгласие аз те каня да ми бъдеш гост на трапезата.

И когато робините натъкмили разкошна трапеза с най-отбрани ястия и напитки и сложили до всеки прибор по една златна чаша, африканският магьосник и Бадрулбудура седнали един срещу друг и царкинята казала:

— Някога в палата на баща ми някой беше донесъл африканско вино. И досега още не съм забравила благоуханния му дъх. Дали не може да се намери малко от това вино?

— Как да не може! — извикал магьосникът и скочил от трапезата. — Аз имам пет бъчви от същото вино и ей сега ще ти донеса да го опиташ.

И чародеят излязъл бързо от стаята и в същия миг царкинята изсипала в своята чаша всичкия прах, който Аладин й бил дал.

Скоро магьосникът се върнал с пълна кана кърваво-червено вино и пресегнал да я сложи на трапезата. Ала Бадрулбудура поела каната от ръката му, напълнила двете чаши с искрящата течност и рекла:

— В моята родина съществува обичай да се разменят чашите, когато двамина си пожелават щастие един на друг.

И при тия думи тя му подала своята чаша, а взела неговата и я поднесла към устните си.

На един дъх магьосникът пресушил подадената му чаша и тутакси се строполил мъртъв на мекия килим.

Тогава робините изтичали и повикали Аладин, който чакал при тайната врата. Той се озовал завчас в стаята на жена си и като съгледал умрелия магьосник, помолил царкинята да излезе за малко навън.

Щом останал насаме с мъртвеца, Аладин измъкнал от пазвата му вълшебната лампа и призовал, както порано, духа.

— Веднага дигни палата ми и го пренеси на старото му място в Китай! — заповядал той, когато духът се явил пред него.

И палатът се издигнал неусетно над облаците и след няколко минути се намерил на старото си място в Китай.

— Ето ни пак в нашата скъпа родина! — въздъхнал с облекчение Аладин и завел жена си в спалнята, за да си починат след преживените мъки и премеждия.

На сутринта, когато старият султан надникнал през прозореца на стаята си и видял, че Аладиновият палат се издига все тъй величествено на предишното си място,

той едва не припаднал от уплаха и радост. С разтупкано от вълнение сърце султанът се явил при любимата си дъщеря, която смятал за загубена, притиснал я в обятията си и заплакал от умиление.

— Кажи ми, мила дъще, какво означават всички тия чудеса? — промълвил през сълзи той.

И царкинята му разказала от начало до край всичките си патила, като не забравила да спомене, че дължи живота си само на своя мил съпруг, който я изтръгнал из лапите на жестокия магьосник.

Като изслушал с напрегнато внимание нейната чудна история, потресеният баща се обърнал към Аладин и казал виновно:

— Прости ми, синко, че се отнесох така сурово към теб и ти причиних незаслужени огорчения!

— Но ти не можеше да постъпиш другояче, защото и за тебе Бадрулбудура е по-скъпа от всичко на света! — успокоил го великодушният му зет.

След това Аладин завел султана на горния кат на палата и му показал мъртвия магьосник, който все още лежал на пода с изкривено от злоба лице.

— Тъй му се пада на тоя злодей! — рекъл назидателно старият падишах, а зет му заповядал на слугите си да изхвърлят трупа на магьосника извън града, за да бъде разкъсан там от дивите хищници.

Тук приказката би могла да свърши, ако Аладин и сияйната Бадрулбудура не били обречени от провидението да преживеят още едно, последно изпитание.

И тъй, африканският магьосник имал по-малък брат на име Меджнун, с когото рядко се виждал. Двамата братя живеели разделено, на различни краища на света, но това не им пречело да си помагат един на друг, когато станело нужда. От време на време те узнавали чрез гадание кой къде се намира и какво прави.

Един ден, като гадаел да научи нещо за брата си, Меджнун с ужас открил, че той е умрял и че виновник за смъртта му е султанският зет Аладин, който живеел в Китай.

Преизпълнен от неукротима ярост, Меджнун решил да си отмъсти на убиеца и без да се бави, потеглил на път. След някой и друг ден той пристигнал в града на Аладин и намислил да проникне с хитрост в палата му. А ето как станало това.

На другия край на града живеела сиромахкинята Зюбейда, която народът почитал като светица, защото правела чудеса и умеела да лекува всякакви болести. Когато тя излизала на улицата, многобройна тълпа веднага я окръжавала за благословия и помощ.

Мълвата за тая светица стигнала до брата на африканския магьосник и една нощ той издебнал сгодния случай и се промъкнал незабелязано в нейната къща. А в това време Зюбейда била коленичила върху една рогозка и възнасяла към всевишния благочестива молитва.

И както светицата седяла вцепенена в молитвен унес, Меджнун се приближил на пръсти до нея и изведнъж се хвърлил отгоре ѝ и я стиснал с всичка сила за гушата.

Като я удушил, без тя да успее дори да извика, злодеят я съблякъл, взел дрехите ѝ, а тялото ѝ хвърлил в кладенеца на двора.

На другия ден, преоблечен в дрехите на Зюбейда, магьосникът тръгнал из улиците и започнал да благославя народа, който се трупал наоколо. Така той стигнал до Аладиновия палат и Бадрулбудура го забелязала от прозореца на стаята си.

— Коя е тая жена и какво иска тоя народ от нея? — попитала царкинята една от слугините си.

— Това е светицата Зюбейда, която раздава на народа благословия и изцеление от всякакви болести — отвърнала слугинята.

Бадрулбудура отдавна била слушала за тая света жена и сега, като я видяла, изпратила да я повикат в палата.

С дълбок поклон се явил Меджнун пред султанската дъщеря и я благословил с щедри пожелания за здраве и щастие.

— Благодаря ти, света майко, за добродетелните слова! Дано аллах чуе твоята благословия! — рекла смирено царкинята.

И като заприказвали и се поразговорили, Бадрулбудура поканила светицата да ѝ бъде гостенка за няколко дни. След това тя я развела да разгледа палата и ѝ предложила да поживее в богато наредената гостна стая на горния кат.

Зюбейда приела с радост поканата да остане някол-

ко дни на гости. Тя харесала предложената ѝ стая и казала, че всичко било много хубаво и че само едно нещо липсвало.

— Какво е то? — попитала Бадрулбудура.

— Стаята щеше да бъде още по-хубава, ако насред тавана ѝ беше окачено яйце от птицата Рока — рекла гостенката.

— А тая птица каква е?

— О, тя живее много далеч и човек мъчно може да я види! — отвърнала светицата.

Загнездила се в главата на царкинята мисълта за яйцето на чудната птица и вечерта, когато Зюбейда се прибрала да спи и Аладин се върнал от лов, Бадрулбудура му казала:

— Можеш ли да намериш яйце от птицата Рока, за да украсим с него тавана на гостната стая?

Без да разпитва жена си отде ѝ е хрумнала тая странна прищявка, Аладин отишъл в стаята си, повикал духа на вълшебната лампа и му заповядал:

— Донеси ми бързо яйце от птицата Рока и го окачи на тавана на гостната стая!

И при тия думи треснал изневиделица страшен гръм и палатът се разтърсил из основи, сякаш го разлюляло силно земетресение.

— Нещастнико! — разнесъл се гласът на разгневения дух. — Не ти ли стигат ония благодеяния, с които те надарих досега, та отгоре на всичко искаш да окачиш на тавана самия могъщ властелин на вълшебната лампа? Добре, че ти не си виновен за това безумно желание, иначе от твоя палат нямаше да остане нито прашинка и всички вие щяхте да бъдете мъртви!

И като изрекъл това, духът обяснил, че в палата се е промъкнал магьосникът Меджнун, предрешен като светицата Зюбейда, която той удушил предишната нощ и хвърлил в кладенеца. Духът казал още, че Меджнун бил дошъл да отмъсти за смъртта на брата си и да погуби Аладин и всички негови близки.

Едва можал да се опомни Аладин от това неочаквано и страшно премеждие и когато при него влязла Бадрулбудура, той рекъл:

— Я повикай знахарката Зюбейда да ми побае, че главата ми ще се пръсне от болка!

И султанската дъщеря пратила да повикат гостенката. И след малко братът на африканския магьосник се явил преоблечен в дрехите на покойната светица.

— Поврачувай ми малко за здраве! — казал Аладин и се престорил, че умира от главоболие.

Меджнун се приближил и посегнал да извади ножа си, но Аладин го изпреварил, сграбчил го за ръката и в същия миг забил с всичка сила в сърцето му своя остър дамаски нож.

— Какво направи, безумецо? Защо уби клетата Зюбейда? — извикала ужасена Бадрулбудура.

— Това не е Зюбейда, а братът на африканския магьосник, който беше дошъл да ни погуби — отвърнал Аладин и открил забуленото с фередже лице на мъртвия чародей.

С това последно изпитание се свършили всички беди и злочестини и от тоя ден нататък Аладин и Бадрулбудура заживели щастливо и спокойно, окръжени от многобройна челяд. И когато старият султан умрял, на престола се възкачил достойният му зет Аладин.

И Аладин управлявал дълги години царството с чудотворната помощ на вълшебната лампа и народът го обичал и уважавал заради неговата мъдрост, благочестие и справедливост.

СЛЕПЕЦЪТ, ВЪЖАРЯТ И ХАЛИФЪТ

Живял отдавна в Багдад премъдрият халиф Харун-Ал-Рашид и славата за неговото благочестие и справедливост се разнасяла надлъж и нашир по цялото царство.

Веднъж, като седели с великия везир Джафар и пиели кафе, везирът рекъл на халифа:

— Господарю, струва ми се, че не ще бъде зле да се поразходим между народа и да го видим какво прави и как поминува.

— Ти ми взе думата от устата — казал халифът. — Тъкмо и аз мислех да ти предложа да излезем из града.

И двамата се преоблекли като търговци, за да не ги познаят хората, излезли през задната врата на палата и се запътили към покрайнините на града.

По едно време, като стигнали до един мост, към халифа се приближил някакъв сляп просяк и протегнал ръка за милостиня. Харун-Ал-Рашид му дал една жълтица и поискал да отмине, но просякът го дръпнал и му рекъл:

— Благодетелю мой, удари ми с всичка сила една плесница!

Халифът отново се опитал да продължи пътя си, ала слепецът не го пуснал и повторил молбата си.

За да се избави от досадния натрапник, Харун-Ал-Рашид го ударил леко по лицето и като изминали няколко крачки, казал на везира:

— Тоя човек има някаква тайна, която аз искам да узная. Кажи му кой съм и го покани да дойде утре следобед в палата.

Джафар изпълнил желанието на господаря си и след това те продължили своята разходка.

И както се разхождали, ето че стигнали до един площад, в дъното на който се издигала красива постройка с мраморни колони.

— Чий е тоя палат? — попитал халифът.

Везирът се обърнал към първия минувач и го помолил да му каже кому принадлежи отсрещната къща.

— Името на нейния стопанин е Коджа Хасан, наречен Алхабал — отвърнал минувачът. — Доскоро той беше сиромах човек, но как забогатя изведнъж и издигна тоя дом никой не знае.

— Нека и той дойде утре при мен — рекъл Харун-Ал-Рашид и везирът предал веднага заповедта на халифа.

На следния ден слепият просяк и Коджа Хасан отишли в халифския палат и се представили на Харун-Ал-Рашид.

Пръв се явил слепецът.

— Как се казваш? — попитал го халифът.

— Името ми е Баба Абдал — отвърнал просякът.

— А можеш ли ми каза защо вчера, като ти дадох милостиня, ти поиска насила да ти ударя плесница?

Баба Абдал се поклонил дълбоко и рекъл:

— Повелителю на правоверните, прости ми, че не знаех кой ме е удостоил с честта да бъде мой благодетел. Аз наистина си позволих да бъда дързък, но грехът ми е толкова голям, че дори всеки срещнат човек да ми удря плесница, пак не ще мога да изкупя вината си.

— С какво си се провинил пред аллаха?

— Ей сега ще чуеш моята изповед! — казал Баба Абдал и като седнал на посоченото му от халифа място, продължил: — Аз съм роден в семейството на богат багдадски търговец. След смъртта на родителите ми получих прилично наследство и понеже бях работлив и предприемчив, скоро богатството ми се удвои. Като мислех и премислях каква работа да заловя по-нататък, реших, че най-добре ще бъде да купя със спечелените пари осемдесет камили и да пренасям с тях из разни земи и далечни краища стоката на търговците. И, слава на аллаха, тая работа се оказа много доходна и ми даваше добра печалба.

Веднъж, като се връщах от Балсор, дето бях стоварил много стока за Индия, стигнах до една голяма ливада и пуснах камилите на паша. И както си почивах

под едно сенчесто дърво, отнейде дойде някакъв голобрад дервиш[1] и седна при мен на приказка и разговорка.

Та заприказвахме ние за туй, за онуй и ето че се отвори дума за иманярство и за скрити съкровища. Дервишът се огледа предпазливо наоколо и ми пришепна на ухото:

— Недалеч оттук е заровено такова богатство, че още толкова камили да имаш, пак не можеш да го дигнеш и да го пренесеш у дома си.

— Тъй ли? — извиках зарадван аз. — Моля те, покажи ми де е това богатство и аз ще ти подаря една камила, с каквито искаш съкровища!

Но дервишът се усмихна и каза:

— Аз мога да взема всичкото имане и без твоя помощ, но тъй като вече издадох тайната, нека поделим съкровището по равно: четиридесет камили — на тебе, четиридесет камили — на мене.

Нямаше що да правя — трябваше да отстъпя половината богатство, защото дервишът можеше да задигне всичкото.

И тъй, събрах аз камилите и ги подкарах подир стареца, който тръгна напред.

Вървяхме, вървяхме и по едно време се намерихме пред една клисура, която водеше към просторна долина, оградена отвсякъде с високи планини. Тая клисура беше толкова тясна, че камилите трябваше да минат една по една. Като натиках всички камили в теснината, дервишът събра куп сухи съчки, измъкна едно огниво и накладе огън. И тъкмо пламъците лумнаха, той изрече някакво заклинание и хвърли в огъня шепа магьосани билки, от които се дигна на възбог гъст черен дим. В същия миг отсрещната скала се разтвори като свод и през тоя свод се показа един прекрасен палат с мраморни колони и с ослепителна позлата по стените.

Без да се бавя, аз се спуснах в палата, дето бяха натрупани в безреда всякакви скъпоценности, и се нахвърлих алчно върху неизброимите съкровища, последван от белобрадия дервиш.

Но докато аз загребвах само жълтици и ги насипвах в чували, дервишът отбираше най-едрите скъпоценни камъни, които бяха много по-скъпи от златото. Затова

[1] Дервиш — мюсюлмански калугер-отшелник.

и аз изоставих жълтиците и също започнах да събирам скъпоценни камъни.

Като напълнихме всички чували със съкровища и ги натоварихме на камилите, дервишът отиде при един златен ковчег, измъкна отвътре някаква дървена кутийка и я скри в пазвата си. После старецът отново изрече заклинанието, скалата се затвори и ние потеглихме на път.

Аз изведох камилите из клисурата пак една по една и както бяхме уговорили, разделихме ги на два кервана по четиридесет камили. След това ние се сбогувахме сърдечно и аз подкарах единия керван към Багдад, а дервишът се запъти с другия към Балсор.

Но щом отминах няколко крачки, в сърцето ми пламна люта завист и някакъв вътрешен глас ми подшушна: „Защо ли тоя дервиш ми загреби половината съкровища, когато се е отказал от всички земни блага и при това е господар на омагьосания палат, отдето винаги може да си вземе каквито иска богатства?“

И теглен от тая мисъл, аз се върнах назад, повиках стареца и му рекох:

— Слушай, братко, ти си свят човек и си чужд на земната суета. На тебе богатство не ти трябва и тоя керван ще ти създаде само грижи и неприятности. Я по-добре ми дай още десет камили, да се грижа аз за тях!

— Имаш право — отвърна дервишът. — На мене ми стигат и тридесет.

Като избрах десет най-красиви камили, претоварени със съкровища, аз ги присъединих към моите, но в това време ми се стори, че и тридесетте камили са много на стареца.

И аз се приближих до него, паднах на колене и му се примолих:

—.Защо ще се мъчиш с тия добичета? Дай ги на мене да ти ги пазя, за услугата пари няма да ти искам.

Белобрадият отшелник помисли малко и отсече великодушно с ръка:

— Вземи ги и бъди щастлив с тях!

Аз прибрах и останалите тридесет камили и тъкмо когато се готвех да тръгна, спомних си за дървената кутийка, която дервишът беше скрил в пазвата си.

— Ами оная кутийка от златния ковчег? — попитах. — Какво има в нея?

— Чудотворен мехлем — отвърна старецът.

Усетих, че нещо ме жегна в сърцето, и рекох:

— Моля ти се, подари ми тая кутийка за спомен!

Дервишът ме погледна някак тъжно и като ми подаде кутийката, каза:

— Друго нещо не ти ли трябва? Какво искаш още от мен?

— Не, друго нищо не искам — отвърнах аз. — Моля те само да ми кажеш: за какво служи тоя мехлем?

— Тоя мехлем притежава магична сила. Ако намажеш с него лявото си око и веждата, ще можеш да видиш всички съкровища, скрити в земята. Но ако си намажеш дясното око, мигом ще ослепееш и нищо не ще може да те излекува.

Веднага ме обзе силно желание да опитам мехлема и да видя какви богатства има заровени в земята, затова промълвих с развълнуван глас:

— Моля те, намажи ми лявото око, защото ти по-добре знаеш как се прави това!

И дервишът намаза лявото ми око и веждата и пред мен заблестяха в пъстроцветно сияние неизброими подземни съкровища.

„Щом тоя мехлем ми помогна да видя всички тия съкровища, сигурно пак с негова помощ ще мога и да открия де се намират те“ — рекох си и помолих стареца да ми намаже и дясното око.

— Що думаш! — извика той. — Мигар ти искаш да ослепееш?

— Не, няма да ослепея — упорствувах аз.

— Човече, опомни се! — увещаваше ме дервишът, като се мъчеше да отклони безумното ми желание, но аз оставах непреклонен, защото си мислех, че той не иска да ми отстъпи несметните подземни богатства.

Най-сетне, като разбра, че не може да ме вразуми, старецът намаза с мехлем и дясното ми око и в същия миг аз потънах в непрогледен мрак.

— Безумецо! — прогърмя сърдитият глас на отшелника. — Твоята ненаситна алчност те погуби и сега вече никой не може да те спаси.

И аз чух как дервишът подкара кервана със съкровищата и замина към Балсор.

А аз останах да си оплаквам дните като сетен сиромах и да изкарвам прехраната си с просия. Такава е моята горчива участ, повелителю на правоверните, и ти можеш да ми отсъдиш най-жестокото наказание, каквото аз наистина заслужавам!

Покъртен от тия думи на слепеца, Харун-Ал-Рашид се замислил и казал:

— Вярно е, че твоят грях е голям, но понеже разкаянието ти е искрено, аз няма да те оставя да умреш от глад и ще ти помогна.

И халифът заповядал да дават всеки ден на Баба Абдал — до края на живота му — по четири сребърника за прехрана, за да може той спокойно да се моли на аллаха за опрощение на грешната си душа.

Когато Баба Абдал си отишъл, благославяйки щедростта на милостивия владетел, пред халифа се изправил Коджа Хасан.

— Я да чуем сега твоята история и да видим как си станал богат човек — рекъл Харун-Ал-Рашид на госта си, като го поканил да седне.

Коджа Хасан се разположил на мекия диван и започнал да разказва своята необикновена история.

— Всемогъщи господарю — казал той, — аз дължа богатството си на двама неразделни приятели, които и досега още живеят в Багдад. Единият е голям богаташ и се казва Саади, а другият е средно заможен човек и името му е Саад.

Един ден Саади и Саад се разхождали из багдадските улици, унесени в разговор за човешкото щастие.

— Аз мисля — забелязал Саади, — че ако някой сиромах, но работлив човек получи отнейде пари и ги вложи в търговия, той непременно ще забогатее.

— Аз пък мисля — възразил Саад, — че богатството се постига само с късмет. Ако човек е беден и няма късмет, давай му колкото щеш пари, все сиромах ще си остане.

И както вървели и приказвали тъй, двамата приятели стигнали до нашата улица.

В това време аз седях пред вратата на моята схлупена къщурка и плетях едно дебело въже.

Щом ме съгледал, Саад рекъл на приятеля си:

— Ето един сиромах и трудолюбив човек, който заслужава твоята помощ. Бъди щедър към него и да видим какво ще стане.

Приятелите дойдоха при мен и ме поздравиха.

— Как се казваш, човече, и какво правиш? — попита ме Саади.

— Името ми е Коджа Хасан, по прякор Алхабал — отвърнах аз. — От двайсет години се занимавам с въжарство и сега, както виждате, пак плета въже, за да изкарам прехраната на семейството си.

— Е, като работиш толкова години, не си ли забогатял, та да си вземеш чираци и да отвориш голяма работилница?

— Въжари бяха и дедите, и родителите ми, но никой от тях не забогатя от занаята си. Та и аз каквото изкарам, все за препитание на многобройната ми челяд отива.

— Ами ако някой ти даде сто жълтици, ще можеш ли да се избавиш от немотията?

— Ще мога — рекох, — но де го тоя човек?

Тогава Саади измъкна изпод дрехата си една голяма кесия и ми я подаде.

— Вземи тия сто жълтици — каза той — и гледай да се замогнеш. Ще се радвам много, ако успееш да напреднеш в работата.

— Благодетелю мой! — извиках аз и се хвърлих да целувам нозете на щедрия си покровител.

Когато двамата приятели си отидоха, аз дълго стисках кесията, обзет от радостната мисъл, че вече съм се спасил от сиромашията. „С тия пари, рекох си, ще накупя коноп, ще наема работници и ще си отворя дюкян. Но засега как да опазя жълтиците? Я най-добре да ги зашия в чалмата си — мина през ума ми, — там ще бъдат на сигурно място."

И без да се бавя, аз влязох в къщи, взех игла и конец и заших скришом в чалмата си деветдесет и девет жълтици, като оставих една за харчене. После навих чалмата около главата си и излязох из пазара.

Понеже у дома отдавна не бяхме яли месо, спрях се пред една касапница и поръчах на месаря да ми отреже някое по-тлъстичко овнешко бутче.

И тъй, с месото в ръка, аз тръгнах към къщи, като си мислех каква вкусна вечеря ще сготви жена ми и

как сладко ще си похапнат изгладнелите ми дечица. Но в тоя миг, не щеш ли, отнейде изневиделица се нахвърли отгоре ми един грамаден орел и поиска да ми грабне месото. Аз се развиках и започнах да се браня отчаяно и в борбата наистина успях да спася овнешкото бутче, но, за нещастие, хищникът сграбчи чалмата ми и отлетя с нея към облаците.

Така аз отново станах сиромах, какъвто си бях, и всичките ми надежди за щастливо бъдеще пропаднаха. „Но все пак нали семейството ми си хапна месце, а аз си купих нова чалма" — помислих си за утешение и се залових пак за работа.

От тая злощастна случка минаха няколко месеца и един ден Саади и Саад дойдоха да ме видят какво правя и как живея.

Като влязоха у дома и се поогледаха наоколо, Саади ми рече:

— Как върви работата, Хасане? Само с тая нова чалма ли ще ми се похвалиш? Няма ли някоя друга промяна у тебе?

— Голямо нещастие ме сполетя, благодетелю мой! — промълвих аз и със сълзи на очи разправих произшествието с орела.

— Недей се опитвай да ме лъжеш! — извика сърдито Саади. — Аз не съм толкова глупав, за да повярвам, че някакъв орел ти е грабнал чалмата! Защо му е на орела твоята чалма? По всичко личи, че ти си прахосал парите, които ти дадох, и сега се мъчиш да ме заблуждаваш!

— Кълна се в аллаха, че ти говоря самата истина, благодетелю мой! — уверявах аз. — Има хора, които видяха с очите си как орелът ми задигна чалмата.

— Възможно е, възможно е! — потвърди Саад. — И аз съм слушал, че орлите обичали да грабят чалми, за да си правят от тях гнезда.

Саади се замисли, почеса се по брадата и каза:

— Добре, аз ще ти дам още сто жълтици, но внимавай да не се случи нещо и с тях!

И като каза това, Саади извади пак една кесия и ми даде още сто жълтици.

Дълбоко трогнат от великодушната постъпка на моя покровител, аз обещах да бъда по-предпазлив и изпратих гостите си с благодарности и благословия.

„Сега ще трябва да скрия парите на такова място, че и дяволът да не може да ги намери“ — казах си и започнах да търся някое потайно кътче за скривалище.

Оглеждах надлъж и нашир цялата къща и най-сетне погледът ми се спря върху една глинена делва, пълна с непотребен овес, който служеше за храна на покойното ми магаре. Тая делва след смъртта на добичето стоеше забравена в един полутъмен ъгъл и никой не се докосваше до нея.

„Ето, тук ще скрия парите“ — реших аз и като отделих една жълтица за харчене, зарових в овеса на делвата кесията с останалите деветдесет и девет жълтици.

Никой не ме видя къде скрих парите, защото по това време жена ми и децата ми не бяха в къщи.

Доволен и предоволен, че съм намерил най-сигурното скривалище, аз излязох да видя къде има по-хубав коноп, та на следния ден да отида направо да го взема. След като обикалях дълго пазара и избрах търсената стока, привечер, се върнах у дома, капнал от умора.

Жена ми се беше прибрала и шеташе из къщи.

Още щом прекрачих прага, потърсих с поглед глинената делва. Но делвата бе потънала сякаш вдън земя и от нея нямаше нито следа.

— В оня ъгъл имаше една делва с овес. Да не си я преместила някъде? — попитах аз с разтреперан глас.

— Одеве мина един непознат търговец, който продаваше гюлова вода и сапун за баня — каза жена ми. — Аз взех един сапун и понеже нямах пари, дадох на търговеца делвата с овеса. Нали и без това тая делва беше стара, пък и магарето ни умря, та вече не ни трябва овес — добави тя.

При тия думи на жена ми усетих, че ме облива студена пот, нозете ми се подкосиха, сърцето ми престана да бие.

— Нещастнице, как можа да сториш това! — извиках аз. — Знаеш ли, че в делвата имаше деветдесет и девет жълтици?

Като разбра какво е направила, жена ми започна да се вайка и да си скубе косите, но нещастието беше вече непоправимо и нищо не можеше да ни помогне.

Разбира се, времето лекува всички злочестини и мъки и след някой и друг ден аз се успокоих и се залових за работа. Понякога само ме обземаше страх, че моят

благодетел пак ще ми дойде на гости и ще ме пита какво съм направил с подарените ми от него жълтици. И наистина, не мина много време, и моите опасения се оправдаха.

Един ден двамата приятели отново ме споходиха и аз ги посрещнах със свито сърце.

От дума на дума Саади полюбопитствува да узнае дали съм се избавил от немотията и аз трябваше да разкажа каква нова беда ме бе сполетяла.

— Тоя път вече не можеш ме излъга! — извика гневно Саади. — Ти не заслужаваше моята помощ, защото си един непоправим ленивец и измамник!

— Но аз не съм виновен — оправдавах се аз. — Отде можех да допусна, че жена ми ще излезе толкова глупава, за да даде делвата с жълтиците за един сапун...

— Всичко туй е измислица! — прекъсна ме Саади, като се изправи и тръгна към вратата, последван от своя приятел.

— Слушай, Хасане — рече на излизане Саад и ми подаде едно парче калай. — Вземи това късче калай, което намерих случайно на пътя. Колкото и нищожно да е, може би то ще ти донесе щастие.

За да не оскърбя Саад, аз приех с благодарност подаръка му и го скрих в дрехата си. После двамата приятели си отидоха.

На другия ден призори, когато още спяхме, някой похлопа на вратата ни.

— Кой е? — извиках аз, като се надигнах от леглото.

— Аз съм, Хасане, съседката Мерджана! — обади се жената на съседа-рибар. — Мъжът ми отива за риба и му трябва малко калай за мрежата. Цялата махала обиколих, но никой не можа да ми услужи. Дали у тебе не се намира случайно някое парченце?

— Имала си късмет — рекох, като се сетих за подаръка на Саад. — Търкаляше се тъдява едно парче, ей сега ще го потърся.

И като извадих от дрехата си калаеното късче, открехнах вратата и го подадох на съседката. Тя го прие с радост и обеща да ни подари първата риба, която мъжът ѝ ще хване.

Съседът натъкмил мрежата и отишъл на риболов. Още с първото мятане той уловил една голяма риба, а

след второто и третото хвърляне на мрежата хванал и някои по-дребни риби.

От риболов съседът дойде право у дома.

— Хасане — каза той, — за услугата, която ми стори, жена ми ти обрече първата риба от днешния улов. Заповядай!

И рибарят измъкна от торбата си най-едрата риба и ми я подаде.

— Не заслужавах толкова голям дар заради някакво нищожно късче калай — казах аз, като взех с благодарност рибата и я занесох в кухнята.

Когато жена ми разпорила подарената риба и започнала да я чисти, ръката ѝ измъкнала отвътре някакъв камък, който светел с необикновен блясък. Жена ми помислила, че тоя камък е късче стъкло, и го дала на децата да си играят.

Вечерта, като се върнах в къщи, заварих децата да се боричкат и да грабят едно от друго стъкленото късче.

— Я да видя какво е това стъкло! — рекох аз и като взех камъка, внимателно го разгледах. Той излъчваше някаква чудна светлина, сякаш безброй многоцветни пламъчета играеха в него.

Пред блясъка на тоя камък лампата изглеждаше като мъждукащо кандилце и когато аз я угасих, стаята се изпълни с ярко сияние. И децата отново се развикаха и заплясках с ръце.

След вечерята аз оставих камъка в една вдлъбнатина високо над огнището, за да не го пипа никой, и после всички легнахме да спим.

На сутринта аз излязох из пазара и в това време у дома дошла жената на съседа-златар.

— Каква беше снощи тая врява у вас? Да не сте имали гости? — попитала тя.

И жена ми, каквато си е бъбрива, разправила на съседката историята с рибата и ѝ показала бляскавия камък.

Още щом го зърнала, съседката разбрала, че това стъкълце е истински брилянт, и пожелала да го купи.

— Защо ви е на вас това стъкълце? Я ми го продайте! — казала тя.

Но жена ми не се решила да продаде камъка и го оставила за играчка на децата.

Съседката веднага отишла при мъжа си и му разказала подробно какъв брилянт е попаднал у нас.

На пладне, като се прибрах у дома, ето че златарката отново довтаса и поиска да ѝ продадем камъка за двайсет жълтици. Аз се учудих, че за такава дреболия тя предлага толкова много пари, и си рекох, че стъклото навярно не ще да е обикновено стъкло.

— Малко ли ти се вижда? — попита съседката. — Добре, давам ти петдесет жълтици!

Сега вече за мене нямаше никакво съмнение, че бляскавото стъкълце е истински скъпоценен камък, и затова рекох:

— Ти, изглежда, не разбираш от скъпоценни камъни, щом даваш такава нищожна сума.

Жената на златаря ми предложи сто жълтици — аз отказах, даде ми двеста жълтици — пак не се съгласих. Започна да наддава и стигна до петстотин жълтици — аз все отказвах.

В това време дойде и самият златар.

— Е, Хасане, покажи ми да видя какъв камък сте намерили в рибата! — каза той.

Аз донесох камъка и му го показах.

Златарят дълго го премята в ръцете си и като го огледа най-внимателно от всички страни, рече:

— Жена ми ти е дала петстотин жълтици, аз ще прибавя още петстотин, та да станат хиляда.

— Не, за по-малко от десет хиляди не го давам — казах аз.

Напразно златарят се опитваше да намали цената — аз не отстъпвах нито жълтица. Най-сетне, като разбра, че е безполезно да се пазари повече, той се съгласи да ми плати десет хиляди жълтици.

— Само че ще почакаш до утре — рече той, — защото сега нямам толкова пари.

На другия ден съседът ми донесе парите и взе брилянта.

Така аз неочаквано забогатях. Изградих си голям и хубав дом, отворих въжарска работилница и предумах другите въжари да работят в нея, а аз станах техен господар. Скоро търговията ми се разшири и почна да ми носи добра печалба.

Веднъж Саади и Саад решили да ме навестят и да видят какво правя. Те ме потърсили в старата ми къща

и като видели, че не живея там, попитали съседите какво е станало с мен. Казали им, че сега аз съм един от най-богатите хора в Багдад и съм се преместил в собствен палат на другия край на града.

Изненадани и озадачени от моето внезапно забогатяване, Саади и Саад се запътили към моя дом.

Аз бях полегнал на дивана и си почивах, когато слугата влезе в стаята ми и съобщи, че ме търсят двама непознати мъже. Казах му да ги покани в гостната и след малко бях приятно изненадан от посещението на моите стари приятели.

— Добре дошли в новия ми дом, благодетели мои! Аллах да ви дарува щастие и дълъг живот! — поздравих аз гостите и ги поканих да седнат.

Като ме благословиха и те на свой ред и седнаха, Саади рече:

— Голяма е нашата радост, Хасане, че ти най-после си се избавил от сиромашията и си станал богат човек. Изглежда, че моите двеста жълтици не са отишли напразно и са ти помогнали да забогатееш. Мъчно ми е само, че ти два пъти ни излъга и се опита да ни заблудиш.

— Не, благодетелю мой, аз никога не съм ви лъгал — отвърнах аз. — Туй, което ви казах, е самата истина, както е истина и това, че аз забогатях не от твоите двеста жълтици, а от късчето калай, което ми даде Саад.

— Ти пак започваш да се подиграваш с нас — навъси се Саади и ме изгледа недоверчиво.

Тогава аз разказах най-подробно как съм дал калаеното късче на съседа си, за да го върже на мрежата, как след това същият тоя съсед ми подарил една риба, в която жена ми намерила един голям брилянт, и тъй нататък, и тъй нататък.

Двамата приятели ме слушаха внимателно, с широко отворени очи.

Като свърших разказа си, Саади поклати глава и забеляза:

— И все пак цялата тая история ми се вижда съвсем невероятна.

— Защо не, по волята на великия аллах може да се случи и такова чудо — обади се Саад, като поглади замислено брадата си.

Беше почнало да се свечерява и аз поканих гостите да пренощуват у дома, като им предложих да ги поразходя на другия ден до чифлика ми извън града.

Саади и Саад приеха с готовност поканата и след това ние седнахме край трапезата, отрупана с най-вкусни ястия и напитки. Веселбата ни продължи до късна нощ сред музика и песни, при кръшните игри на танцуващи хубавици.

На сутринта аз и моите приятели се отправихме към брега на реката, дето се поклащаше една голяма ладия, приготвена вече за разходка. Ние се настанихме в ладията и водени от неколцина здрави гребци, заплувахме към чифлика.

Като стигнахме на отвъдния бряг, Саади и Саад останаха прехласнати от гледката, която се откри пред очите им.

Насреща се разстилаше просторна градина с цъфнали лимонови и портокалови дървета, край които лъкатушеха бистри поточета. По клоните на дърветата чуруликаха безброй птички, а в дъното на градината, сред високи палми и цветя, се белееше лятната ми къща с голяма сенчеста тераса.

Двама от синовете ми, които вече летуваха тук, излязоха да ни посрещнат и ни придружиха до терасата, после припнаха да играят из градината. Ние се разположихме върху меките пухени възглавници и веднага един слуга сложи пред всекиго по едно наргиле[1] и чаша с леден шербет.

По едно време, както ние пушехме и се разхладявахме с шербет, синовете ми дотичаха при нас.

— Татко, виж какво намерихме! — извика по-голямото момче и ми подаде едно грамадно птиче гнездо.

Аз взех гнездото и за моя най-голяма изненада видях, че то бе направено от една вехта чалма.

— Та това е същата моя чалма, която орелът грабна от ръцете ми! — извиках аз. — Де я намерихте?

— На върха на едно високо дърво — рече момчето.

Саади и Саад останаха смаяни при вида на необикновената находка и не казаха нито дума. Но след малко, като се опомни, Саади подхвърли:

[1] Наргиле — ориенталски прибор за пушене, при който димът минава през стъкленица с вода.

— Ако това наистина е твоята чалма, в нея трябва да са скрити жълтиците, които ти дадох.

Аз измъкнах мигом джобния си нож и с един замах разпрах чалмата, от която се изсипаха скритите жълтици.

— Сега вече няма никакво съмнение, че ти не си ни лъгал — рече примирено Саади.

Цял ден ние почивахме на хладина в чифлика и вечерта решихме да се върнем с коне в града. Моят коняр оседла три врани жребеца и ние потеглихме към Багдад, дето стигнахме късно вечерта.

Като дойдохме у дома, аз изпратих един от слугите да купи отнякъде зоб, защото в моята градска къща не се намираше храна за конете.

Ала тъкмо бяхме седнали да вечеряме, ето че слугата се яви при мен и ми подаде една кесия с жълтици.

— Какво е това? — попитах го.

— Намерих я в делвата с овеса, който купих за конете. Като насипвах зобта в яслите, от делвата се изтърси и тая кесия.

— Я! — учуди се Саади. — Но това е кесията, която аз ти дадох!

— Донеси веднага делвата! — поръчах аз на слугата.

И щом той донесе глинения съд и го сложи пред нас, аз извиках:

— И делвата е същата, която жена ми продаде на търговеца!

Двамата приятели дълго гледаха изумени ту делвата, ту кесията с жълтиците и не можеха да проумеят тая странна игра на случайността. Най-после Саади наруши мълчанието и забеляза:

— Да, ти беше прав, като каза, че си забогатял не от моите жълтици, а от парчето калай, което ти даде Саад.

— Благодетелю мой — обърнах се аз към Саади, — ти имаше искреното желание да ми помогнеш и аз ти благодаря от сърце за твоята щедрост. Сега нека с подарените ми от тебе жълтици да зарадваме други сиромаси хора и да направим живота им по-честит!

Чудният разказ на Коджа Хасан развълнувал дълбоко премъдрия Харун-Ал-Рашид.

— Понякога човешкото щастие се явява изневиделица — рекъл халифът — и никой не знае къде се крие то. Твоето щастие, Хасане, е било скрито в едно късче калай, а брилянтът, който те направи богат човек, се намира сега в моята съкровищница. Тоя брилянт е най-скъпият ми накит и аз съм доволен, че узнах неговата необикновена история, която ще бъде записана и предавана от поколение на поколение.

От тоя ден Харун-Ал-Рашид и Коджа Хасан станали неразделни приятели и всеблагият халиф канел често в палата си на угощение и разговорка и Саади, и Саад.

РИБАРЯТ И СТРАШНИЯТ ДУХ

Някога, преди много години, живял стар беден рибар, който имал жена и две дъщери. Всеки ден той отивал край морето да лови риба, но никога не хвърлял мрежата повече от четири пъти.

Веднъж рибарят отишъл на морския бряг, снел торбата от рамото си и хвърлил мрежата във водата. Като почакал някое време, той затеглил мрежата към брега, но тя била много тежка и беднякът едва я измъкнал навън. Зарадвал се старецът, че е хванал богат лов, но като погледнал в мрежата, що да види — в нея вместо риба имало един магарешки скелет. Учудил се рибарят, извадил магарешкия скелет, изцедил мрежата и пак я хвърлил във водата. Почакал малко и отново затеглил, но тоя път мрежата била още по-тежка. С голяма мъка я изтеглил рибарят на брега, но и сега вместо риба намерил една голяма делва, пълна с пясък и тиня. Бедният старец въздъхнал и за трети път хвърлил мрежата във водата. Но когато след дълги усилия отново я издърпал, мрежата била пълна с парчета от глинени съдове, камъни и стъкла.

Тогава рибарят дигнал очи към небето и извикал:

— Милостиви аллах. Ти знаеш, че аз хвърлям мрежата само четири пъти на ден. Досега вече три пъти я хвърлих напразно. Помогни ми поне четвъртия път да хвана малко риба!

И като изрекъл тия думи, старият рибар метнал мрежата за четвърти път. Постоял, почакал и пак почнал да тегли. Ала сега вече мрежата била толкова тежка, че не се и помръдвала. Рибарят се съблякъл, гмурнал се във водата и най-сетне успял да измъкне мрежата на брега. Като я раздиплил, той намерил в нея една грамадна медна стомна, здраво запушена с оловна запушалка, върху която бил издълбан печатът на цар Сулейман.

Зарадвал се бедният рибар и си рекъл: „Ще продам тоя съд на някой медникар и все ще взема за него две-три жълтици.“

И старецът разклатил стомната и усетил, че е пълна с нещо. „Чакай да видя какво има вътре“ — казал рибарят и като извадил ножа си, изтеглил оловната запушалка. Но за негова изненада от гърлото на съда се извил гъст дим, който се издигнал до облаците. После всичкият дим се събрал, затрептял и се превърнал в исполински великан, чиято глава стигала до небето, а нозете му се опирали о земята. Главата му била като кубе на храм, ръцете — като грамадни вили, нозете — като корабни мачти, устата — като пещера, зъбите — като воденични камъни, носът — като комин, очите — като пламтящи факли.

Като видял това чудовище, рибарят се вцепенил от уплаха: нозете и ръцете му затреперали, зъбите му затракали, пред очите му притъмняло.

А великанът извикал:

— Няма друг бог освен аллах и Сулейман е негов пророк! О, могъщи Сулеймане, не ме убивай! Обещавам ти, че няма вече да се противя на твоите заповеди и ще изпълнявам всяко твое желание!

Тогава рибарят му рекъл:

— Нещастни призрако, как се осмеляваш да наричаш Сулейман пророк на аллаха? Нима не знаеш, че са минали вече осемнадесет столетия, откакто Сулейман е умрял, и че ние живеем в друго време? Разкажи ми какво се е случило с теб и как си попаднал в тая стомна!

И страшният дух отговорил:

— Радвай се, рибарю, аз ти нося добра новина!

— С какво ще ме зарадваш? — попитал бедният рибар.

— С това, че ей сега ще умреш от най-ужасна смърт.

— Какво зло съм сторил, та ще трябва да умра? Аз те освободих от стомната и те върнах на земята! — извикал рибарят.

А духът казал:

— Оставям на теб да решиш от каква смърт искаш да умреш.

— Тъй ли ми се отплащаш за добрината? — промълвил огорчен рибарят.

— Да, ти ще умреш, но преди това чуй моята история! — рекъл великанът. — Аз въстанах против Сулейман и той заповяда на своя везир да ме заведе при него. Като ме видя, Сулейман ми предложи да приема неговата вяра и да го призная за свой господар, но аз отказах. Тогава той разпореди да донесат тая стомна, затвори ме в нея, запои я с олово и я запечата с печата си. После повика покорните си духове и им заповяда да хвърлят медната стомна в морето. Осемнадесет столетия прекарах аз под водата, като повтарях всеки ден, че ще обогатя навеки тоя, който ме освободи. Но времето минаваше и никой не се явяваше да ми помогне. Тогава ме обхвана страшна ярост и аз се заклех, че ще убия своя освободител, като му предложа да си избере каквато смърт иска. И ето ти, рибарю, ме освободи и аз ти предлагам да решиш от каква смърт желаеш да умреш.

— Защо ми трябваше да правя благодеяния? — завайкал се рибарят. — Значи, вярна е пословицата, която казва, че на доброто се отвръща със зло?

— Недей приказва повече! — извикал духът. — Приготви се да умреш!

Като разбрал, че смъртта му е неизбежна, бедният рибар прибягнал до хитрост и рекъл:

— Щом си решил да ме погубиш, заклевам те в името на цар Сулейман да ми отговориш на един въпрос!

Страшният дух затреперал, като чул да се споменава името на цар Сулейман, и отвърнал:

— Добре, питай ме и аз ще ти кажа истината.

И рибарят попитал:

— Как си се побрал в тая стомна, когато само едната ти ръка не може да се вмести в нея?

— Нима ти се съмняваш, че съм бил вътре?

— Да, аз не мога да повярвам, докато не видя с очите си как седиш в стомната.

И тогава великанът потръпнал, превърнал се в дим и се издигнал до небесния свод, а после димът се сгъстил и лека-полека влязъл всичкият в медната стомна.

Без да губи време, рибарят грабнал оловната запушалка с печата на цар Сулейман и като затворил здраво гърлото на стомната, извикал:

— Избери си каквато искаш смърт! Ако не желаеш да умреш, аз ще те хвърля в морето, после ще си направя къщичка на брега и ще разправям твоята история на всекиго, който дойде тук да лови риба. Вярвам, че никой не ще пожелае да те освободи, за да го убиеш заради добрината му.

Като чул тия думи, страшният дух напрегнал всичките си сили, за да се измъкне от стомната, но се оказал съвсем слаб, защото над него тежал печатът на цар Сулейман. Тогава той разбрал, че рибарят го е надхитрил, и му рекъл:

— Милост, рибарю! Аз исках само да се пошегувам с теб!

— Няма вече шеги! — отвърнал рибарят и понесъл стомната към морето.

И духът се укротил и тихичко запитал:

— Какво ще правиш с мен?

— Ще те хвърля в морето — казал старецът. — Ти си прекарал на морското дъно осемнадесет столетия и аз ще те оставя да лежиш там чак до деня на страшния съд. Аз те молих да не ме погубваш, но ти не послуша молбата ми и пожела да ми се отплатиш за доброто със зло. Сега аллах те предаде в моите ръце и ти ще бъдеш наказан.

Страшният дух се опитал да умилостиви рибаря и извикал:

— Отвори стомната и аз ще те възнаградя богато!

— Лъжеш, проклетнико! — рекъл рибарят. — Ако те пусна, ти ще постъпиш с мен така, както е постъпил везирът на цар Юнан с лекаря Дубан.

— А какво се е случило с везира на цар Юнан и с лекаря Дубан? — попитал духът. — Разкажи ми за тяхната история.

РАЗКАЗ ЗА ВЕЗИРА НА ЦАР ЮНАН И ЗА ЛЕКАРЯ ДУБАН

— Някога, много отдавна — започнал рибарят — живял в Персия цар на име Юнан. Той бил богат и имал многобройна войска. Но тялото му било разядено

от проказа и нито учени, нито лекари можели да му помогнат. Цар Юнан пиел всякакви лекарства, мажел се с разни мехлеми, но нищо не можело да облекчи страданията му. И ето че веднъж в престолния град пристигнал стар, изкусен лекар на име Дубан. Той бил прочел много книги — гръцки и персийски, латински, арабски и сирийски, — бил изучил медицината, звездобройството и разни други науки и познавал полезните и вредните свойства на всички растения и билки. Като пристигнал в столицата, прочутият лекар узнал за болестта на царя, когото никой не можел да излекува, и прекарал цяла нощ над своите книги. На сутринта, щом слънцето изгряло, той се облякъл в най-хубавите си дрехи и отишъл в царския палат. Явил се пред царя и като му пожелал вечна слава и благоденствие, рекъл:

— Господарю, аз чух, че тежка болест те е сполетяла и че никой от твоите лекари не е намерил цяр за нея. Аз вярвам, че ще мога да те излекувам, без да ти давам да пиеш лекарства и без да те мажа с мехлеми.

Цар Юнан попитал изумен:

— А как ще сториш това? Кълна се в аллаха, че ако наистина ме излекуваш, аз ще те възнаградя богато и тебе, и целия ти род, ще изпълня всичките ти желания и ти ще станеш мой сътрапезник и най-близък приятел.

И лекарят казал:

— Да, аз ще те излекувам, без да усетиш нито болка, нито умора.

Тогава цар Юнан извикал:

— Побързай, сине мой, защото непоносими са моите мъки!

— Слушам и се подчинявам! — отвърнал лекарят.

Като излязъл от царския палат, лекарят Дубан отишъл в града и наел една къща, в която пренесъл всичките си книги, лекарства и билки. После взел една тояга, провъртял дръжката ѝ и я напълнил с лекарство, направил една топка и на следната сутрин се явил в палата. Влязъл при царя и му казал да отиде веднага на игрището.

Цар Юнан се запътил към посоченото място, съпроводен от своите емири, везири и царедворци. Като стигнали на игрището, лекарят Дубан подал на царя тоягата и топката и рекъл:

— Господарю, хвани тая тояга за дръжката, тичай по игрището и удряй с всичка сила тая топка, докато пот облее ръката ти и тялото ти. Тогава лекарството ще се попие от кожата на твоята длан и ще се разнесе по цялото ти тяло. Щом се изпотиш добре, върни се в палата, окъпи се в банята и легни да спиш. Тъй ще бъдеш излекуван.

И цар Юнан хванал тоягата за дръжката, яхнал коня си и като хвърлил топката, подгонил я и я заудрял с всичка сила. Когато ръката и цялото му тяло се облели с пот и лекарството се просмукало от кожата на дланта, цар Юнан се върнал в палата и заповядал да приготвят банята.

Слугите се спуснали да изпълнят заповедта на господаря си и натъкмили чисти дрехи за преобличане. След това царят влязъл в банята, окъпал се, прибрал се в спалнята си и веднага легнал и заспал.

На другата сутрин, като се събудил, цар Юнан наистина се почувствувал съвсем здрав. По тялото му нямало нито следа от проказа, кожата му блестяла като сребро. Радостен и щастлив, той отишъл в приемната зала и седнал на престола, окръжен от своите сановници и царедворци.

Тогава в залата влязъл лекарят Дубан, приближил се до царя, поклонил му се и възхвалил неговото могъщество. Цар Юнан го прегърнал, поканил го да седне редом с него и рекъл:

— Тоя човек ме излекува и от днес нататък той ще бъде мой сътрапезник и най-близък приятел!

После царят дал богата гощавка и седнал заедно с лекаря край трапезата. Цял ден яли, пили и се веселили и вечерта след гощавката по заповед на царя лекарят Дубан бил отрупан с най-скъпи дрехи и всякакви дарове. И лекарят благословил великодушния си покровител и си отишъл у дома.

Но цар Юнан имал един велик везир, страшен грозник и човек с черна душа. Зъл, алчен и завистлив, той бил преизпълнен с омраза и злоба. Когато видял, че царят седи рамо до рамо с лекаря Дубан и го отрупва с дарове, везирът пламнал от завист и решил да погуби своя съперник.

Той се приближил до царя и му рекъл:

— Повелителю на правоверните, позволи ми да ти дам един ценен съвет, който нямам право да крия от тебе, защото ще извърша голям грях. Заповядай ми да ти открия тайната и аз ще изпълня твоята заповед.

Смутен от думите на везира, цар Юнан попитал:

— Какъв е тоя съвет?

А везирът отвърнал:

— О, велики царю, нашите прадеди казваха: „Тоя, който не мисли за края и за сетнините, на него съдбата не е приятел.“ А аз виждам, че ти грешиш, като обсипваш с щедростта си един враг, който иска да те погуби. Аз се страхувам за твоя живот.

Като чул тия думи, цар Юнан се разтревожил и казал с пребледняло лице:

— Но кой е тоя, когото ти наричаш мой враг и когото аз обсипвам с щедрост?

Великият везир отвърнал:

— Господарю мой, ако спиш, събуди се! Говоря ти за лекаря Дубан!

— Не е вярно! — казал царят. — Той е моят най-добър приятел. Аз го уважавам повече от всички хора, защото той ме спаси от болестта, която никой лекар не можа да излекува. Друг такъв човек няма в целия свят, нито на изток, нито на запад. Как се осмеляваш да го клеветиш? От днес нататък аз ще му плащам по хиляда жълтици на месец, но и това е малко. Дори половината царство да му дам, пак не бих му се отплатил. Струва ми се, че завистта е свила гнездо в сърцето ти и че ти ме подмамваш да убия лекаря, за да се разкайвам после, както се е разкайвал цар Синдбад, който убил сокола си.

— А как е станало това? — попитал везирът.

РАЗКАЗ ЗА СОКОЛА НА ЦАР СИНДБАД

— Разправят, че някога живял в Персия цар, който обичал всякакви веселби и забави, но най-много обичал лова — започнал цар Юнан. — Той имал един сокол, който сам отгледал и с който не се разделял нито денем, нито нощем. Когато царят отивал на лов, винаги

вземал със себе си и сокола и му давал да пие вода от златна чаша, вързана с верижка за шията на птицата.

Веднъж, когато царят седял в палата, дошъл при него главният гледач на соколите и му казал:

— Царю честити, време е вече да излезеш на лов!

И царят се приготвил, сложил сокола на ръката си и отишъл на лов с цялата си свита. Дълго вървели те, докато най-сетне стигнали в една долина и опънали ловните мрежи. По едно време в една от примките попаднала газела. Тогава царят извикал:

— Да знаете, че ще отрежа главата на оногова, който пусне газелата да мине край него, без да я хване!

Ловците започнали да стягат мрежата около пленото животно, но изведнъж газелата изтичала при царя, изправила се на задните си нозе, а предните притиснала до гърдите си, като че искала да се поклони на всемогъщия господар. Царят се навел към нея, а тя скочила през рамото му и избягала в пустинята. Като се обърнал към своите телохранители, царят видял, че те си намигат един на друг, и затова запитал везира си:

— Какво означава това?

И везирът отвърнал:

— Те искат да кажат, че ти се закле да убиеш оногова, който изпусне газелата.

Позамислил се царят и рекъл:

— Заклевам се в главата си, че ще я догоня и ще я върна назад!

И той препуснал коня си по дирите на газелата и скоро я настигнал. Тя поискала да се скрие в гората, но соколът започнал да я кълве по очите и я ослепил. Тогава царят замахнал с една тояга, ударил с всичка сила газелата и я повалил на земята. После скочил от коня си, заклал я, одрал я и кожата ѝ вързал за седлото.

А денят бил много горещ и наоколо нямало нито капка вода. Страшна жажда измъчвала царя, а и конят му бил зажаднял. Като се поогледал насам-натам, царят видял едно дърво, от което капела някаква течност като масло. Без да си снема ръкавиците, той откачил чашата от шията на сокола, напълнил я с тая течност и я поднесъл до устните си. Но в тоя миг соколът я ударил с крилото си и я съборил. Царят си

помислил, че соколът е жаден, напълнил втори път чашата и му дал да пие. А птицата пак ударила чашата и я разляла. Царят се разсърдил, за трети път напълнил чашата и я поднесъл на коня. Но и сега соколът я съборил с крилото си.

— Бъди проклета, нещастна птицо! — извикал царят. — Ти ми попречи да пия, сама не пи, а и коня ми лиши от вода!

И с един замах на меча си царят отрязал крилете на сокола.

Но соколът подигнал глава, като че искал да каже: „Виж какво има там на дървото!“

Царят погледнал нагоре и съгледал между клоните една грамадна змия, от чиято уста капела змийска отрова.

Разкаял се тогава царят, че отрязал крилете на сокола, яхнал коня и потеглил назад, като взел и убитата газела.

Щом стигнал в палата си, той дал газелата на готвача и му казал:

— Вземи тая газела и я опечи!

После царят седнал на престола си със сокола на ръка.

И изведнъж птицата изпискала и паднала мъртва и царят заплакал от мъка, че е убил своя верен сокол, който го спасил от смърт.

Когато цар Юнан разказал историята за сокола на цар Синдбад, везирът рекъл:

— Всемогъщи господарю, ако ти се довериш на лекаря Дубан, той ще те убие! Макар че ти го възнагради богато и го ощастливи със своята дружба, той те е обрекъл на жестока смърт. Нима не виждаш, че тоя коварен враг те излекува само привидно? Можеш ли да вярваш, че след време неговото лекарство не ще подействува пагубно върху твоето тяло?

Тогава в душата на цар Юнан се загнездило съмнение и той казал:

— Имаш право, верен мой съветнико! Тоя лекар наистина може да се е промъкнал тук като шпионин, за да ме убие. Както ми даде тоягата, така може и да ме подмами да помириша нещо, което ще ме погуби, без да усетя.

И преизпълнен от страх, цар Юнан попитал везира:

— Кажи ми: какво да правя с него?

Везирът рекъл:

— Още сега изпрати да го повикат и щом влезе тук, заповядай да му отрежат главата. Така ще се избавиш от него и ще си възвърнеш спокойствието.

И царят изпратил да повикат лекаря Дубан, който се явил зарадван и засмян, без да подозира какво го чака.

— Знаеш ли защо те повиках? — попитал царят.

— Само аллах може да знае това — отвърнал лекарят.

— Повиках те, за да те убия! — казал царят.

Тия думи на цар Юнан паднали като гръм върху лекаря Дубан и той извикал:

— Господарю, защо искаш да ме убиеш? Какво зло съм ти сторил?

А царят рекъл:

— Казаха ми, че ти си дошъл да ме погубиш, но аз ще те изпреваря и ще ти отрежа главата!

И цар Юнан повикал палача и му заповядал:

— Отрежи главата на тоя измамник и ме избави от неговото коварство!

Лекарят разбрал, че богатите царски награди са събудили завистта на придворните, които са го наклеветили пред царя. Той се разкаял, че е излекувал такъв недостоен владетел, но късно било вече да съжалява за своето благодеяние.

— Тъй ли ми се отплащаш, господарю, за доброто, което ти сторих? — извикал нещастникът.

Но цар Юнан не обърнал внимание на думите на лекаря и повторил заповедта си към палача.

Тогава палачът пристъпил напред, завързал ръцете и очите на лекаря и извадил меча.

— Смили се, всемогъщи господарю! Не ме погубвай, защото аллах ще погуби и тебе!

И лекарят Дубан заплакал неудържимо и от вързаните му очи потекли обилни сълзи.

При тая покъртителна гледка някои от царедворците се обърнали към царя и казали:

— Повелителю на правоверните, не му отнемай живота! Тоя човек не само не ти е сторил никакво зло, но ние видяхме с очите си как той те излекува от тежката болест.

— Нима вие не знаете защо го убивам? — рекъл царят. — Той ме излекува, като ми даде да държа тоягата, а утре може да ме подмами да помириша нещо и да ме умъртви. Не, той е шпионин, който очаква награда за своето злодеяние, и аз трябва да го убия, за да бъда спокоен.

Като разбрал, че смъртта му е неминуема, лекарят извикал:

— Господарю, щом не желаеш да ме пощадиш, изпълни поне последното ми желание: позволи ми да си отида у дома, за да се сбогувам с близките си и да завещая на приятелите си моите лечебни книги. Между тях има една чудна книга, която аз ще ти подаря, за да я запазиш в твоята съкровищница.

Цар Юнан попитал:

— Каква е тая книга?

А лекарят Дубан отвърнал:

— Тя е пълна с премъдри тайни и най-голямата тайна е следната: когато отрежат главата ми, ти разтвори книгата, обърни първите три листа и прочети първите три реда на лявата страница — тогава главата ми ще отговаря на всички твои въпроси.

Цар Юнан се зарадвал и извикал:

— Значи, твоята отрязана глава ще разговаря с мен?

— Да, господарю — казал лекарят. — И това чудо ще стане!

Тогава царят пуснал лекаря Дубан да си отиде у дома, съпроводен от многобройна стража. И лекарят се върнал в къщи, дал необходимите разпореждания, простил се с близките си и на следния ден се явил в палата. Събрали се всички емири, везири и царедворци, с една дума — целият царски съвет. Лекарят застанал пред царя между двама пазачи, като държал в ръцете си една старинна книга и кутийка с някакъв прах.

— Дайте ми едно блюдо! — рекъл той и седнал на един диван.

Когато му донесли блюдото, лекарят изсипал в него праха, изравнил го с длан и казал:

— Господарю, вземи тая книга, но не я разтваряй, преди да отрежат главата ми. Щом я отрежат, заповядай да я сложат в блюдото и да я натиснат върху праха, за да спре кръвта. А после разтвори книгата.

И цар Юнан взел книгата и заповядал на палача да отреже главата на лекаря. И палачът отрязал главата и тя се търколила в средата на блюдото. После натиснали отрязаната глава върху праха, кръвта спряла, очите се отворили и устата рекла:

— Сега, господарю, разтвори книгата!

Царят разтворил книгата и видял, че листовете ѝ са залепени. Той сложил пръста си в устата, наплюнчил го и обърнал първия лист. По същия начин обърнал и втория, и третия лист, но не видял никакви букви.

— Та тук няма нищо написано! — извикал царят.

— Продължавай да обръщаш листата! — казала отрязаната глава.

И цар Юнан обърнал още три листа, като пъхал пръста си в устата и го плюнчил, докато най-сетне отровата, с която били намазани листата, проникнала в цялото му тяло.

— Аз съм отровен! — извикал царят и започнал да се гърчи от болки.

А отрязаната глава на лекаря Дубан казала:

— Такъв е краят на всички царе, които погубват невинните хора. Такова е възмездието на аллаха за тяхната несправедливост и жестокост!

И след като отрязаната глава изрекла тия думи, цар Юнан издъхнал сред страшни мъки.

Като разказал историята за цар Юнан и за лекаря Дубан, рибарят рекъл на страшния дух:

— Ако цар Юнан не беше отнел живота на лекаря Дубан, аллах навярно би го пощадил. Ако ти се беше смилил над мене, аллах щеше да продължи и твоя живот. Но ти поиска да ме убиеш и затова аз ще те хвърля сега в морето.

Тогава духът извикал:

— Не ме наказвай за моята неблагодарност! Бъди великодушен и си спомни пословицата, която ни учи да не отвръщаме на злото със зло!

— Не, аз ще те хвърля в морето, защото ти не заслужаваш никаква милост!

— Пусни ме — замолил отново духът — и аз ти обещавам, че никога вече не ще ти сторя нищо лошо и че ще ти помогна да станеш богат и щастлив човек!

Тия думи съблазнили бедния рибар и умилостивили сърцето му.

— Закълни се в аллаха, че ще изпълниш обещанието си! — казал той.

— Заклевам се! — извикал духът.

И рибарят отпушил стомната.

Отново се извил гъст дим, който затрептял и се превърнал в предишния великан. Духът ритнал стомната и я запратил в морето.

Изплашил се рибарят и си рекъл: „Не е на добро това.“

Но духът се засмял и казал:

— Върви след мен!

И той тръгнал напред и рибарят го последвал.

Излезли двамата извън града, изкачили се на една планина, а оттам се спуснали в просторна равнина и спрели пред едно езеро, което се намирало между четири хълма.

— Хвърли мрежата в езерото — казал духът.

Рибарят се загледал във водата и видял там много риби с различни цветове: бели, червени, сини и жълти. Той хвърлил мрежата и извадил четири риби: бяла, червена, синя и жълта.

Зарадвал се бедният старец, а духът му рекъл:

— Вземи тия риби и ги занеси на султана. Той ще ти даде за тях толкова пари, колкото не си виждал през целия си живот. Ти можеш да идваш тук всеки ден и да ловиш риба, но запомни, че не бива да хвърляш мрежата повече от един път на ден. А сега прощавай! — добавил духът и като ударил с крак земята, тя се разтворила, погълнала го и пак се затворила.

Рибарят се запътил към града, унесен в мисли за чудното си приключение. Като стигнал в къщи, той взел едно ведро, напълнил го с вода и пуснал рибите вътре. После сложил ведрото на главата си и отишъл в султанския палат.

Голямо било учудването на султана, когато рибарят се явил при него, защото никога не бил виждал такива риби.

Той казал на своя везир:

— Дай тия риби на готвачката и ѝ поръчай да ги сготви за обед!

Везирът отишъл при готвачката и рекъл:

— Негово величество получи тия риби и поръча да ги сготвиш. Покажи му твоето готварско изкуство!

След това везирът се върнал при султана и султанът му заповядал да даде на рибаря четиристотин жълтици — за всяка риба по сто жълтици.

Като взел парите, бедният рибар накупил всичко, каквото било потребно за семейството му, и отишъл при жена си радостен и щастлив.

А в това време готвачката изчистила рибите, сложила ги в един тиган и започнала да ги пържи на огъня. Когато рибите се зачервили от едната страна, тя ги обърнала на другата, но тъкмо в тоя миг стената на кухнята се разтворила и от нея излязла стройна девойка с невиждана хубост: дълги мигли се спускали над тъмните ѝ очи, дрехата ѝ била от небесносиня коприна, скъпи гривни и пръстени украсявали ръцете ѝ, а едната ѝ ръка държала бамбукова пръчка. Непознатата хубавица се приближила до огнището, ударила тигана с пръчката и казала:

— О, рибки, рибки, помните ли вашето обещание?

Като видяла това, готвачката примряла от уплаха, а девойката повторила и потретила думите си и рибите надигнали глави и отвърнали:

— Да, да, помним! Ще дойде ден и ние ще отмъстим за нашето нещастие!

Тогава девойката обърнала тигана и изчезнала в стената, която веднага се затворила след нея.

Когато се съвзела от уплахата, готвачката видяла, че рибите са изгорели и почернели като въглени.

— Горко ми! — завайкала се тя, но в това време влязъл везирът и попитал дали обедът е готов.

Със сълзи на очи готвачката му разправила какво се е случило.

— Това чудо не бива да се крие от султана! — извикал везирът и отишъл при своя господар, комуто разказал необикновената случка с рибите.

Изуменият султан пожелал да види чудото със собствените си очи. Той разпоредил да доведат рибаря и му заповядал да донесе още четири разноцветни риби като първите.

На следния ден рибарят донесъл рибите. Султанът го възнаградил с още четиристотин жълтици и казал на везира:

— Опържи тия риби пред мен!

Везирът изчистил рибите, наредил ги в тигана и ги сложил на огъня.

Тогава изведнъж стената се разтворила и от нея излязъл един черен великан, който държал в ръката си дебела зелена тояга. Той пристъпил до тигана и попитал със страшен глас:

— О, рибки, рибки, помните ли вашето обещание?

И рибите надигнали глави от тигана и отговорили:

— Да, да, помним! Ще дойде ден и ние ще отмъстим за нашето нещастие!

След тия думи на рибите черният великан ударил тигана с тоягата, съборил го в огъня и всички риби почернели като въглени. После великанът изчезнал в стената, която се затворила след него.

— Няма никакво съмнение, че в тия риби се крие някаква тайна! — извикал султанът и заповядал да доведат рибаря.

— Къде си уловил тия риби? — попитал той.

— В езерото между четирите хълма, зад оная висока планина, която се вижда оттук — отвърнал рибарят.

— Колко път има до това езеро?

— Един ден.

Султанът заповядал на стражата и на свитата си да се приготвят за път. Сам той яхнал коня си и потеглил напред. Нямало как — тръгнал и рибарят с царската дружина.

Изкачили се пътниците на планината, после се спуснали в просторната равнина. Те стигнали до езерото, разположено между четирите хълма, и съгледали във водата разноцветните риби.

Султанът застанал смаян на брега и запитал своите емири и придворни дали някой е виждал някога това езеро и тая местност. И всички отговорили, че никой досега не ги е виждал.

— Кълна се в аллаха, че няма да се върна в столицата, докато не узная цялата истина за езерото и за разноцветните риби! — извикал султанът и заповядал на стражата да обгради четирите хълма. След това той повикал везира си, който бил опитен и мъдър човек, и му рекъл: — Тая нощ аз ще изляза сам от лагера, за да открия тайната на това вълшебно езеро и на неговите говорещи риби. Ти ще останеш в моята палатка и утре ще кажеш на емирите и на другите придворни, че съм болен и че не искам никой да ме безпокои.

Везирът се опитал да убеди господаря си, че се излага на многобройни опасности, но султанът останал непреклонен. Той се преоблякъл като обикновен пътник, препасал на пояса си меч и се измъкнал тайно от лагера. Султанът вървял цяла нощ, докато се съмнало, и продължил пътя си чак до пладне, когато най-сетне, уморен от жегата, седнал да си почине. После тръгнал нататък и вървял още един ден и една нощ и призори съгледал в далечината някаква черна сграда. „Може би там някой ще ми разкаже историята на вълшебното езеро и на неговите риби“ — рекъл си зарадван той и като се приближил, видял един прекрасен палат от чер мрамор, обкован с желязо. Едната половина на двукрилата входна врата била отворена, а другата — затворена.

Султанът похлопал, но никой не се обадил. Похлопал втори и трети път и понеже пак не последвал отговор, заудрял по-силно вратата. Но навсякъде царувала гробна тишина. Султанът помислил, че палатът е необитаем, влязъл в широкия двор и стигнал до едно преддверие.

— Няма ли тук жива душа да приюти и да нахрани един уморен скитник? — извикал той.

Султанът повторил и потретил тия думи, но никой не отговорил. Тогава той се престрашил и тръгнал към вътрешните покои на палата. Оглеждал се наляво и надясно, но не виждал никого, макар че всички зали били украсени със скъпи копринени килими, завеси и възглавници. В средата на един малък двор имало басейн с четири лъва от чисто злато — из устата на тия лъвове бликала вода, която пръскала бисерни и елмазени капки. Наоколо летели пеещи птици и никоя от тях не можела да избяга, защото над палата била опъната тънка като паяжина златна мрежа.

Смаян от тоя разкош и същевременно натъжен, че няма кой да му разкрие тайната на езерото и на чудните риби, султанът седнал да си почине. И като седял, унесен в мисли, до ушите му неочаквано долетели жални човешки стенания и един глас проплакал:

— Животът ми гасне в страдания и заплахи... О,

безпощадно провидение, прати ми смърт и ме спаси от мъките!

Като чул тия стенания, султанът станал и тръгнал по посока на гласа. Той отметнал една завеса и влязъл в зала, където на висок, издигнат престол седял прекрасен момък със страдалческо лице. Копринената му мантия била украсена със златна везба, а главата му — увенчана със скъпоценна корона.

Султанът се зарадвал и поздравил момъка, а момъкът кимнал с глава и отвърнал:

— Прости ми, господарю, че не мога да стана от мястото си!

— Прощавам ти — рекъл султанът. — Аз съм твой гост и съм дошъл при теб по важна работа. Открий ми тайната на близкото езеро и на неговите разноцветни риби. Кажи ми: какъв е тоя палат и защо ти живееш тук в такова усамотение, натъжен и отчаян?

От очите на момъка закапали сълзи.

— Как да не съм натъжен и отчаян? — въздъхнал той. — Погледни ме!

И нещастникът разгънал мантията си: от пояса надолу тялото му било превърнато в мрамор.

Поразен от тая гледка, султанът помолил момъка да му разкаже своята история.

РАЗКАЗ ЗА ОМАГЬОСАНИЯ ЦАР

— Моят баща — започнал момъкът — беше цар на Черните острови. Той се казваше Махмуд и цели седемдесет години управлява щастливо царството. След смъртта му се възкачих аз на престола и се оженех за моята братовчедка, която ме обикна тъй силно, че ако ми се случеше да замина някъде, тя не ядеше и не пиеше до моето завръщане. Така прекарахме ние в мир и съгласие пет години.

Един ден жена ми отиде на баня и аз поръчах на готвача да приготви вечеря, после легнах на дивана и заповядах на две робини да ме разхладяват с ветрила. Но отсъствието на жена ми ме безпокоеше и макар че очите ми бяха затворени, не можех да заспя. Тогава робинята до главата ми каза на оная, която седеше до нозете ми:

— Масуда, жалко за нашия господар, който е почернил младостта си с такава невярна жена.

— Да — отвърна другата робиня, — проклети да бъдат от аллаха всички неверни жени! Какъв по-добър мъж от него може да намери тая измамница, която го лъже всяка нощ!

Първата робиня добави:

— Нашият господар е наистина глупав. Мигар той нищо не вижда и не знае?

— Че отде ще знае? — възрази втората робиня. — Всяка вечер тя слага във виното му упоителни билки и той веднага заспива дълбоко. Тогава измамницата скита цяла нощ и се връща чак на разсъмване, като събужда господаря с други някакви билки, които пали над главата му.

Когато чух разговора на двете робини, господарю мой, обхвана ме неукротим гняв. Но аз запазих спокойствие и се престорих, че нищо не съм чул.

Жена ми се върна от баня, наредихме трапезата, хапнахме, поприказвахме, както винаги, после тя поиска да донесат чашата с вино, което пиех всяка вечер преди лягане. Аз поех чашата, но вместо да изпия виното, излях го незабелязано през прозореца, след това легнах и захърках, като се престорих на заспал.

Тогава жена ми каза:

— Заспи и дано никога не се събудиш! Не мога повече да те търпя, проклетнико!

И като каза това, тя се премени в най-хубавите си дрехи, препаса моя меч, разтвори вратата и излезе.

Аз скочих мигом от леглото и тръгнах подире ѝ. Жена ми се измъкна тихичко от палата, мина покрай пазарището и стигна до градските порти. Там тя изрече някакви неразбрани думи и портите се отвориха. Неверницата пропълзя навън като сянка, а аз — по нейните стъпки. След малко тя наближи една колиба, построена върху купища смет, и влезе вътре. Аз се покатерих на покрива, отдето можех да виждам какво става в колибата.

Жена ми се приближи до един грозен роб, който лежеше върху куп тръстикови пръчки. Мръсни дрипи покриваха разяденото му от проказа тяло. Тя целуна земята пред него, а робът подигна глава и рече:

— Къде закъсня, негоднице? Ей сега тук бяха моите

роднини — те пиха и се веселиха, само аз не пих нищичко, защото тебе те нямаше!

— Господарю мой — отвърна жена ми, — нима ти не знаеш, че съм омъжена за моя омразен братовчед, от когото трябва да се пазя? Ако искаш да те уверя в моята обич, аз ще превърна тоя град в развалини, сред които ще живеят само гарвани и кукумявки, а камъните ще пренеса накрай света!

— Лъжеш, проклетнице! — извика робът. — Предупреждавам те, че ако закъснееш още веднъж, няма да ти позволя да идваш повече тук!

След тоя разговор пред очите ми притъмня и разумът ми се помъти. А жена ми продължаваше да се моли, паднала на колене пред роба, като говореше:

— Смили се над твоята нещастна робиня! Ако ти ме изгониш, какво ще стане с мен?

И тя дълго плака, докато най-сетне сълзите ѝ умилостивиха коравосърдечния роб. Тогава тя засия от радост и каза:

— Господарю мой, ще ми дадеш ли да хапна нещо?

И робът отвърна:

— Отхлупи онова блюдо и изяж ястието от миши кости! Пийни си и пиво от оная делва.

Като се нахрани, жена ми се сви като послушно псе в нозете на прокажения.

Аз не можах да се владея повече, скочих от покрива, втурнах се в колибата и грабнах меча на изменницата, която беше вече заспала. После замахнах с всичка сила и ударих роба. Той захърка и аз помислих, че съм го убил, оставих меча на мястото му, прибрах се в палата и си легнах.

На сутринта гледам: жена ми си отрязала косата и се облякла в черна дреха.

— Не ми се сърди — рече ми тя. — Снощи узнах, че майка ми е умряла, че баща ми е убит в сражение с неприятеля, а брат ми е загинал, ухапан от скорпион. Затова съм тъй натъжена и отчаяна.

— Аллах да прости мъртвите и да даде утеха на живите! — отвърнах спокойно аз.

И царицата се затвори в покоите си и цяла година плака и тъжи.

Като измина годината, тя ми каза:

— Искам да изградя в двора на палата гробница и да прекарам в нея остатъка от живота си.

— Прави, каквото искаш — рекох аз.

И гробницата наистина бе изградена и там жена ми пренесе тайно полуживия роб. Всяка сутрин и вечер тя отиваше при него, хранеше го и го лекуваше с разни билки.

Веднъж аз се промъкнах незабелязано в гробницата и се скрих зад един стълб, отдето можех да наблюдавам всичко. Жена ми беше коленичила пред одъра на прокажения, целуваше нозете му и го утешаваше с най-нежни думи.

Тогава аз не се стърпях, измъкнах меча си и се спуснах да отсека главата ѝ.

Но тя скочи мигом на нозете си, закиска се със страшен смях и извика:

— Махни се, омразно куче!

И като промълви някакво заклинание, проклетата вещица превърна половината от тялото ми в мрамор, а после омагьоса целия град с всички улици и градини и го преобрази в езеро. Четирицветните риби са хора от различни народности: белите — мюсюлмани, червените — персийци, сините — християни, жълтите — евреи. Четирите острова също бяха превърнати в тия четири хълма, които сега ограждат езерото. Но туй не е всичко. Всеки ден вещицата ме подлага на непоносими страдания, като ме бие по гърба с кожен камшик. След стотния удар тя нахлузва на окървавеното ми тяло груба конопена риза, върху която слага богатата ми мантия, за да се надсмее над моето царско достойнство.

Дълбоко трогнат от разказа на момъка, султанът рекъл:

— Къде мога да намеря тая проклета вещица и нейния прокажен роб?

— Робът все още лежи в гробницата, а злата магьосница отива всеки ден при него и му носи храна и вино.

— Заклевам се в аллаха, нещастни момко, че аз ще те спася! — извикал султанът. — Аз ще отмъстя за всички твои страдания и ще те възвърна към радостите на живота!

И като минала нощта и настъпило утрото, султанът се преоблякъл, взел си меча и отишъл в гробницата. На-

около светели безброй свещи и въздухът бил напоен с мирис на тамян. Приближил се тихо султанът до спящия роб, замахнал с меча си и го убил, после измъкнал мъртвото тяло на двора и го хвърлил в кладенеца. И веднага след това се върнал назад, легнал на мястото на роба и се покрил с неговата завивка, като скрил при себе си и голия меч.

След малко вещицата се явила при момъка, съблякла го и започнала да го бие с кожения камшик. Султанът слушал виковете и стенанията на нещастника и едва сдържал гнева си, но продължавал да лежи на одъра. Когато тялото на младия цар се покрило с кървави рани, вещицата му облякла конопената риза, наметнала го с царската мантия и отишла в гробницата.

— Господарю мой, кажи ми само една думичка! — замолила се тя, като паднала на колене пред одъра и почнала да плаче.

Тогава султанът си преправил гласа и отвърнал тихо:

— Само аллах е всемогъщ и силен!

Щом чула тия думи, вещицата извикала радостно:

— Не е ли сън това? Нима ти си излекуван?

А султанът промълвил още по-тихо:

— О, негоднице, ти не заслужаваш да ти отговарям!

— Защо? — попитала тя.

— Защото всеки ден ти измъчваш жестоко твоя мъж. Неговите викове и стенания не ми дават нито минута покой. Освободи го от злата магия и аз ще оздравея!

— Ей сега ще изпълня волята ти! — рекла вещицата и веднага изтичала в палата, взела една чаша, напълнила я с вода и произнесла над нея няколко магични думи. Водата закипяла също като на огън.

Вещицата отишла при младия цар, поръсила го с омагьосаната вода и извикала:

— Приеми предишния си образ!

В същия миг мраморът се превърнал в живо тяло, момъкът се изправил на нозете си и поблагодарил на аллаха за своето избавление.

— Веднага се махай оттук — извикала гневно вещицата — и никога не се връщай, ако ти е мил животът!

И младият цар излязъл бързо навън и се скрил в

градината. А вещицата се върнала при султана и му казала:

— Господарю мой, изпълних твоята заповед!

— Не — рекъл султанът, — ти унищожи само едно клонче от злото, но коренът остана. Трябва да изтръгнеш и самия корен!

— Какво искаш да кажеш?

— Не се преструвай, че не ме разбираш! Аз говоря за града, за неговите жители и за четирите острова, които ти омагьоса. Всяка нощ рибите в езерото надигат глави и ни проклинат. Върви и освободи всичко от твоето заклинание и аз ще бъда съвсем здрав!

Като чула тия думи на султана, когото все още смятала за своя роб, вещицата извикала:

— Да бъде, както ти искаш!

И тя отишла при езерото, загребала от неговата вода и отново изрекла магичните думи. И рибите заскачали, надигнали глави над водата и се преобразили в хора. И цялата омагьосана страна се освободила от злото вълшебство — градът се оживил, улиците се изпълнили с народ, хората се заловили за предишната си работа, а голите хълмове се превърнали пак в зелени острови.

Тогава вещицата се явила при султана и му казала:

— Господарю мой, дай да ти целуна ръката!

А султанът прошепнал:

— Ела по-близо до мен.

И когато тя се приближила, той измъкнал меча си и го забил с такава сила в гърдите ѝ, че върхът му блеснал зад гърба ѝ. После султанът разсякъл тялото на вещицата на две части, излязъл от гробницата и съгледал младия цар, който го очаквал с нетърпение.

И в израз на благодарност момъкът целунал ръка на своя спасител, а султанът му рекъл:

— Тук ли ще останеш да живееш, или ще дойдеш с мен в моето царство?

Младият цар го запитал:

— А знаеш ли, спасителю мой, колко път ни дели от твоето царство?

— Два дни и половина — отвърнал султанът.

— Много се лъжеш — рекъл момъкът. — До твоята столица има цяла година път. Ти си стигнал тук за два дни и половина само защото моето царство беше ома-

гьосано. Но ако трябва, аз съм съгласен да те последвам и накрай света.

Султанът се зарадвал и извикал:

— Хвала на аллаха, комуто е било угодно да ме срещне с теб! Аз нямам деца и ти ще бъдеш мой син и наследник на престола ми!

И двамата се прегърнали и отишли в палата. Там младият цар заповядал на своите боляри да се приготвят за път. Когато приготовленията били завършени, дълъг керван потеглил към царството на султана. Сто камили били натоварени със скъпи дарове и редом с камилите вървели конници и телопазители в блестящи дрехи. Цяла година пътувал керванът, докато най-сетне стигнал в султанската столица.

Везирът и войската излезли да посрещнат своя господар, когото смятали за загубен, и целунали земята пред нозете му. И султанът влязъл тържествено в палата, седнал на престола си и разказал какво се е случило. И везирът поздравил младия цар с щастливо избавление, а султанът наградил много хора и заповядал да повикат бедния рибар, който му донесъл рибите.

Когато рибарят се явил в палата, султанът го запитал има ли деца и старецът казал, че има две дъщери. Тогава султанът се оженил за едната дъщеря, а другата дал за жена на младия цар. После той провъзгласил своя везир за владетел на Четирите острова, като го изпратил с много роби и дарове за всички емири в неговото царство.

И бедният рибар станал богат човек, а дъщерите му заживели щастливо като царици.

НУРАДИН И БРАТ МУ ШАМЗАДИН

Живял някога в Египет справедлив и добродетелен султан. Той имал един стар везир, който бил много мъдър и умен човек. Везирът бил надарен от аллаха с двама синове: по-големият се казвал Шамзадин, а по-малкият — Нурадин. Нямало на света по-хубав момък от Нурадин и в Египет постоянно идвали хора от далечни земи, за да се любуват на хубостта му.

По волята на съдбата един ден старият везир умрял. Натъженият султан повикал синовете му и им казал:

— От днес нататък вие ще изпълнявате длъжността на вашия баща.

Синовете целунали земята пред нозете на султана и постъпили на служба в палата. Една седмица бил везир Шамзадин, следната седмица — Нурадин. Когато султанът пътувал някъде, вземал със себе си един от двамата братя.

Веднъж султанът се приготвил за път. През тая седмица ред било на Шамзадин да бъде везир и да замине със султана. Събрали се братята вечерта и Шамзадин рекъл на Нурадин:

— Искам и двамата да се оженим в един и същ ден.

— Както искаш, тъй ще бъде — съгласил се Нурадин.

А Шамзадин добавил:

— Ако жените ни родят в едно и също време и ако твоята добие момче, а моята — момиче, ще ги оженим, когато пораснат.

— А какъв откуп ще вземеш от моя син, за да дадеш дъщеря си?

— Три хиляди жълтици, три овощни градини и три села — отвърнал Шамзадин.

— Много искаш — извикал Нурадин. — Та нали ние сме братя и сме равни като везири? Ти трябва да отстъпиш даром дъщеря си на моя син и да не мислиш за никакъв откуп. Нима не знаеш, че мъжът стои повисоко от жената и че ако искаме да бъдем справедливи, по-право е ти да дадеш зестра?

Огорчен от тия думи на брата си, Шамзадин възразил сърдито:

— Много се лъжеш, ако смяташ, че синът ти стои по-високо от дъщеря ми. Ти си не само глупав, но и неблагодарен. Говориш, че сме равни като везири, а забравяш, че аз те взех за свой помощник само по милост, за да не те наскърбя. Щом приказваш така, аз няма да дам дъщеря си на твоя син, дори и да ме отрупаш със злато.

— И аз няма да оженя сина си за дъщеря ти — рекъл Нурадин.

Цял почервенял от гняв, Шамзадин извикал:

— Ако не заминавах утре със султана, щях да се разправя с теб, но като се върна, ще си получиш заслуженото!

След тоя разговор двамата братя се разделили и се прибрали в стаите си сърдити и разгневени.

На следната сутрин султанът потеглил към пирамидите, придружен от везира Шамзадин.

А Нурадин след неспокойно прекарената нощ решил, че не може да живее повече с брата си, напълнил една торба с жълтици и заповядал да му приготвят коня, като казал, че отива да се поразходи до Калюбия.

Като излязъл от Кайро, той тръгнал към пустинята и на пладне стигнал в Балбейс, дето спрял да отпочине и да си накупи някои необходими неща. После потеглил отново на път, минал през свещения град Ерусалим и пристигнал в Халеб. Там Нурадин останал три дни, разгледал града и пак яхнал коня и пътувал ден и нощ, без да знае накъде отива, докато най-сетне се озовал в Басра. Той отседнал в един керван-сарай и помолил вратаря да поразходи изпотения му кон, за да го предпази от простуда след дългия път.

Вратарят хванал коня за повода и го повел из улицата. Тъкмо в това време старият везир на Басра седял до прозореца на своя дом и гледал навън. Той

съзрял прекрасния кон, нагизден с блестящи накити, и разбрал, че конят принадлежи на някой знатен човек. Везирът заповядал да доведат веднага вратаря, който водел коня. И когато вратарят се явил при него, той го попитал:

— Кой е стопанинът на тоя кон?

— О, господарю мой — отвърнал вратарят, — стопанинът на тоя кон е един момък с невиждана хубост. Ако се съди по скъпите му дрехи, той трябва да е син на богат търговец.

Като чул това, старият везир станал от дивана и тутакси отишъл в керван-сарая. Нурадин го посрещнал с уважение, а везирът го поздравил по обичая и го попитал:

— Кой си ти, момко, и откъде си дошъл?

И Нурадин рекъл:

— Аз пристигнах от Кайро, моя роден град. Баща ми беше везир на египетския султан, но аллах го прибра при себе си.

И след това Нурадин разказал цялата си история от начало до край, като добавил:

— Аз съм решил да не се връщам в Египет, докато не обиколя всички градове и страни на света.

При тия думи везирът казал:

— Не се излагай на опасност, момко. Пътешествията по далечни и чужди земи ще те погубят. Бъди мой скъп гост и забрави горчивините, които са те прогонили от родния край!

И старият везир отвел Нурадин в къщата си и го настанил в разкошна стая с богата наредба. И Нурадин заживял при него, окръжен с голямо внимание и почести. С течение на времето везирът толкова обикнал момъка, че веднъж му рекъл:

— Синко, аз съм вече стар и нямам мъжка рожба. Но аллах ме е надарил с дъщеря, която по хубост може да се сравни само с теб. Досега мнозина са я искали за жена, но аз реших да те попитам дали ти не желаеш да станеш неин мъж. Ако си съгласен, аз ще отида при султана и ще го помоля да благослови вашата женитба и да назначи тебе за везир, защото аз искам да се оттегля на почивка.

Нурадин навел глава и казал:

— Съгласен съм.

Тогава везирът се зарадвал и разпоредил да приготвят богата сватбарска трапеза в най-голямата зала, определена за приеми на емирите. После той събрал всичките си приятели и поканил всички велможи и басрийски търговци. И когато гостите се явили, везирът заявил:

— Аз имах брат, който беше везир на египетския султан. Него аллах надари с двама синове, а мене, както знаете, с една дъщеря. Преди смъртта си моят брат ме помоли да омъжа дъщеря си за едного от синовете му и ето, избраникът стои сега пред вас. Аз вярвам, че вие ще одобрите тая женитба и ще вземете участие във веселбата.

Събраните гости поднесли поздравленията си, насядали край сватбарската трапеза и пирували до зори. После според обичая залите били напръскани с гюлова вода и гостите се разотишли.

Тогава старият везир заповядал да отведат Нурадин в банята и когато младоженецът се окъпал, облекли го в най-скъпите везирски дрехи.

И везирът довел дъщеря си, която блестяла от хубост, изправил я до момъка и рекъл:

— Бъдете щастливи!

Така се оженил Нурадин.

Да видим сега какво се случило с брат му Шамзадин.

Както казахме, той тръгнал да пътува с египетския султан. Като се върнал от пътешествието и не намерил брата си у дома, Шамзадин се разтревожил и започнал да разпитва слугите дали не знаят къде е отишъл. Когато разбрал, че брат му е заминал за Калюбия, Шамзадин се натъжил дълбоко и си казал: „За всичко това съм виновен само аз. Моите жестоки думи са го прокудили оттук. Трябва веднага да се пратят хора по дирите му и да го върнат."

И Шамзадин отишъл при султана и му разправил каква е работата. Султанът заповядал да напишат писма и да ги разпратят с конни бегачи до всички управители на султанските земи, на които се съобщавало да издирят Нурадин и да го върнат. Дълго скитали пратениците по всички краища на царството, но от Нурадин нямало нито следа.

Лека-полека Шамзадин се примирил и утешил и

след някое време се оженил за дъщерята на един от най-богатите търговци в Кайро. И по волята на аллаха се случило така, че той се оженил в същия ден, в който празнувал сватбата си и Нурадин. И пак по волята на аллаха жените на двамата братя родили в един и същи час: жената на Шамзадин — момиче, а жената на Нурадин — момче.

Нурадин нарекъл сина си Бадредин и устроил в негова чест богата гощавка. След пиршеството старият везир на Басра и неговият зет се явили при султана. Везирът разказал цялата история на Нурадин и на края рекъл:

— Повелителю на правоверните, аз съм вече стар и искам да се оттегля на почивка. Затова те моля да назначиш за мой заместник зет ми Нурадин, който е много умен човек и винаги ще ти дава добри съвети.

И понеже султанът от пръв поглед обикнал момъка, изпълнил молбата на стария везир и назначил на негово място Нурадин.

На следния ден Нурадин отишъл в султанския палат и заел длъжността на великия везир. Той веднага се заловил за работа и скоро султанът оценил неговия ум, обикнал го още повече и винаги се вслушвал в мъдрите му съвети.

Но покрай грижите за държавата Нурадин не забравял и сина си Бадредин. Той му намерил достоен учител, който го възпитавал на добродетелен живот, посветил го в законите на корана и го обогатил с много знания. След смъртта на стария везир на Басра, който бил погребан с големи почести, Нурадин и синът му отишли да посетят султана, придружени от многобройна свита. Като минавали по улиците на града, хората се спирали да се любуват на снажния петнадесетгодишен момък, надарен с необикновена хубост.

Когато видял младия Бадредин, султанът останал смаян от хубостта му и помолил бащата да изпраща всеки ден сина си в палата. Така Бадредин станал любимец на всемогъщия владетел и негов най-близък приятел.

Но ето че Нурадин заболял и почувствувал, че е настъпил краят на земния му живот. Той повикал сина си и му казал:

— Аз имах брат в Кайро на име Шамзадин. Той е

твой чичо и везир на египетския султан. Някога ние се скарахме и аз се заселих тук, в Басра. Вземи лист хартия и пиши каквото ти кажа.

Бадредин взел хартия и перо и почнал да записва думите на баща си. Нурадин му разказал цялата си история от начало до край: как пристигнал в Басра, как се оженил за дъщерята на стария везир и какво се случило по-нататък. Като разказал всичко това, той рекъл:

— Запази тая моя изповед. И ако някога те постигне нещастие, върни се в родния град Кайро, поздрави чичо си и му кажи, че съм умрял на чужда земя с тъга по родината и че преди смъртта си съм имал само едно желание — да се видя с него.

Бадредин зашил грижливо хартията между гънките на чалмата си, целунал ръка на баща си и заплакал горчиво, че остава сам на света. Скоро душата на Нурадин отлетяла при аллаха.

Цели два месеца Бадредин не излизал от къщи, потънал в скръб, и не се явявал при султана.

Без да разбира мъката на момъка, султанът помислил, че той нарочно го отбягва. И повелителят на правоверните се разгневил и вместо да назначи за везир Бадредин назначил друг везир на негово място. Но султанът не се задоволил само с това, а заповядал да отнемат всичкия имот на Нурадин, да оковат сина му във вериги и да го хвърлят в тъмница.

И новият везир взел със себе си стража и се запътил към къщата на Бадредин, който не подозирал какво го очаква.

Но между стражата имало един роб, който много обичал Бадредин. Когато узнал за заповедта на султана, той изтичал при момъка и го предупредил за надвисналата над него опасност.

— Господарю, бягай по-скоро и се спасявай! — извикал робът.

— Ще имам ли време да се подготвя за бягството? — попитал Бадредин.

— Не, всяка минута е скъпа. Везирът ей сега ще дойде. Няма време за губене.

И без да вземе нищо със себе си, Бадредин се измъкнал от къщи и скоро се озовал накрай града. Той отишъл в гробището и решил да прекара нощта на

гроба на баща си. И тъкмо седнал на гроба, насреща му се задал един богат търговец, който бил ходил някъде по работа и сега се връщал в града. Когато се приближил и видял момъка, търговецът го поздравил и попитал:

— Защо си тъй натъжен, момко? Да не би след смъртта на баща ти да те е сполетяло някое ново нещастие?

— Не — отвърнал Бадредин. — Снощи сънувах баща си, който ми се сърдеше, че не идвам на гроба му, та затова дойдох тук да се помоля и да поискам прошка от него.

Тогава търговецът му рекъл:

— Отдавна се каня да те срещна и да поговоря с теб. Твоят баща имаше кораби, които пътуват сега насам и на които ти си наследник. Желаеш ли да ми продадеш стоката от първия кораб, който ще пристигне в нашето пристанище? Ще ти броя веднага хиляда жълтици.

И като казал това, търговецът извадил изпод дрехата си пълна торба със злато и наброил на Бадредин хиляда жълтици. После добавил:

— Напиши ми разписка и я подпечатай с твоя печат.

Бадредин взел подадената му от търговеца хартия и написал:

„Подписаният Бадредин, син на покойния везир Нурадин, продадох на търговеца Исхак стоката от първия бащин кораб, който ще пристигне в пристанището на Басра. За тая стока получих хиляда жълтици, нито повече, нито по-малко.

Бадредин,
син на везира Нурадин“

После Бадредин ударил печата си върху хартията и я подал на търговеца, който се сбогувал любезно и заминал към града.

Така Бадредин неочаквано забогатял и когато настъпила нощта, легнал на бащиния си гроб и заспал. Луната изгряла и озарила лицето му, което заблестяло с всичката си хубост.

А гробището било сборище на добри духове и в това време една самодива минала край спящия скитник.

— Какъв хубав момък — извикала тя и като му

се любувала дълго, литнала към небесните висини. Там срещнала един дух и му казала:

— Ела с мен да видиш най-хубавия момък на света!

И двамата се спуснали в гробището и духът, като видял спящия Бадредин, рекъл:

— Наистина, не съм виждал такъв прекрасен човек. По хубост той може да се сравни само с дъщерята на везира Шамзадин от Кайро. Знаеш ли нейната история?

— Не — отвърнала самодивата.

— Тогава слушай — казал духът и продължил: — Везирът на египетския султан, Шамзадин, има дъщеря с ненагледна хубост. Когато тя навърши осемнадесет години, султанът поиска да се ожени за нея, но везирът Шамзадин, вместо да се зарадва, рече смутено: „Всемогъщи господарю, ти познаваш брат ми Нурадин, който заедно с мене беше твой везир. Аз съм дал клетва пред аллаха, че ако ми се роди дъщеря, ще я дам за жена на неговия син. След като дълго време не знаех нищо за Нурадин, неотдавна научих, че той се бил оженил за дъщерята на везира в Басра и че имал от нея син. Моята дъщеря е обречена на сина на Нурадин и аз не мога да погазя клетвата си. За тебе, повелителю на правоверните, има много други хубавици в Египет.“ Разгневен от дръзкия отказ на своя везир, султанът извика: „Аз исках да се сродя с теб, а ти се осмеляваш да отхвърлиш предложението ми. Заклевам се, че въпреки твоето желание аз ще омъжа дъщеря ти за най-нищожния мой роб.“ Султанът има един грозен коняр с двойна гърбица — и на гърдите, и на гърба. Той заповяда да го повикат веднага и без да слуша молбите на нещастния си везир, омъжи насила дъщеря му за гърбавия грозник.

— Нима е истина всичко това? — попитала самодивата.

— Да, сестрице — отвърнал духът. — Аз ей сега видях с очите си как празнуват сватбата на гърбавия коняр с везирската дъщеря. А тя, уверявам те, е още по-хубава от момъка, който спи на тоя гроб. Тя заслужава по-щастлива участ.

— Братко мой — казала добрата самодива, — искаш ли да дигнем момъка и да го пренесем при дъщерята на везира? Те са родени един за друг и ние ще извършим едно добро дело, ако ги съберем заедно.

— Съгласен съм — рекъл духът и като подигнал леко Бадредин, сложил го на гърба си и придружен от самодивата, отлетял в Кайро. Там двамата оставили незабелязано момъка на една пейка пред султанския палат, където се тълпял многоброен народ.

Когато се събудил, Бадредин с изненада видял, че се намира не на гроба на баща си, а в някакъв непознат град. Той се огледал наоколо и поискал да попита де е попаднал, но в това време до него се приближил духът, който го пренесъл от Басра, подал му една свещ и пошепнал на ухото му:

— Вземи тая свещ и върви сред насъбрания народ, докато излезеш най-напред от всички. Щом се зададе гърбавият младоженец, тръгни с него и раздавай на музикантите и на танцувачките по една шепа жълтици, които съм сложил в джоба ти. Пръскай жълтиците наляво и надясно, защото те никога не ще се свършат. Бъди смел и не се бой от нищо!

И Бадредин запалил свещта и отишъл сред народа тъкмо когато се появил гърбавият младоженец. Той излязъл начело на шествието и тръгнал редом с грозника. Хубавият момък носел на главата си разкошна копринена чалма и всеки път, когато музикантите и танцувачките спирали и хората им подавали по някоя монета, той им хвърлял в тъпаните и дайретата пълни шепи жълтици.

Шествието наближило къщата на везира и слугите започнали да разгонват народа. Те не пускали никого вътре освен музикантите и танцувачките, които вървели заедно с младоженеца.

Тогава музикантите и танцувачките казали:

— И ние няма да влезем, ако с нас не дойде и тоя млад човек, който ни възнагради богато.

Нямало що, пуснали и Бадредин във везирската къща. И когато момъкът се изправил до гърбавия младоженец в празничната зала, всички останали прехласнати от неговата хубост.

— Ето кой е достоен да се ожени за дъщерята на везира — разнесъл се шепот от всички страни.

И докато гостите възхвалявали Бадредин и проклинали гърбавия коняр, танцувачките задрънкали дайретата и в залата влязла дъщерята на везира. Като вълшебна луна изгряла тя сред съзвездието на своите ро-

бини. Везирската дъщеря била облечена в разкошна дреха, извезана с чисто злато, и на шията ѝ блестяла огърлица от скъпоценни камъни.

Невестата се приближила и гърбавият коняр посегнал да я прегърне, но тя го отблъснала ужасена и се намерила мигом до прекрасния Бадредин. Всички се засмели и окръжили младата девойка, а грозният гърбушко останал сам като безобразна маймуна за посмешище на сватбарите.

Седем пъти дъщерята на везира обиколила залата и след всяка обиколка се явявала в нова, още по-разкошна дреха, заставала до Бадредин и мислено молела аллаха да я омъжи за прекрасния момък. Музикантите свирели, а танцувачките подрънквали дайретата и се носели като лекокрили птички.

Когато везирската дъщеря направила седмата обиколка, сватбената церемония завършила и гостите започнали да се разотиват. Музикантите и танцувачките минавали край Бадредин и му пошепвали да не си отива. Най-сетне робините извели и невестата и в залата останали само младоженецът и Бадредин.

— А ти какво чакаш още? Насила ли искаш да те изхвърлят оттук? — извикал гневно гърбавият коняр.

И Бадредин разбрал, че не може да остане повече, и тръгнал да си върви, но щом излязъл от залата, добрият дух го пресрещнал и му казал:

— Почакай тук. Гърбавият скоро ще отиде в банята и аз ще го задържа там. В това време ти ще влезеш при невестата и ще ѝ кажеш, че ти си нейният истински съпруг и че тя е била омъжена за коняря само на шега, за да се посмеят сватбарите.

И докато духът и Бадредин разговаряли, гърбавият коняр наистина отишъл в банята. Тогава духът се явил пред него в образа на голям плъх и зацвъртял:

„Църррр! Църррр!“

После се превърнал в котарак и измяукал:

„Мяу! Мяу!“

След това се преобразил на куче и излаял:

„Бау! Бау!“

Най-сетне станал магаре и ревнал:

„И-хак! И-хак!“

Конярят се изплашил и завикал:

— Помощ! Помощ!

А духът се превърнал в грамаден бивол и заговорил с човешки глас:

— О, нещастнико, няма ли друга девойка за тебе, та искаш да се ожениш за везирската дъщеря?

Разтреперан от ужас, гърбавият грозник едва промълвил:

— Не съм виновен аз. Насила ме накараха да се оженя.

Тогава духът заповядал:

— Ще останеш тук до изгрев слънце и после ще се пръждосаш, накъдето ти видят очите. Ако посмееш да се явиш още веднъж пред везирската дъщеря, ще ти смажа главата!

И като изрекъл тия думи, духът изчезнал.

А в това време Бадредин се промъкнал в стаята на младата невеста и седнал в един ъгъл. Скоро и самата невеста влязла в стаята и като съгледала прекрасния момък, извикала изненадана:

— Ти ли си, мой любими? — И девойката пристъпила до момъка и казала: — А аз мислех, че ще заваря тук гърбавия коняр. Кажи ми: кой от двамата е мой съпруг?

И Бадредин отвърнал:

— Можеш ли да се съмняваш, че съдбата е отредила аз да бъда твой съпруг, о, господарке на сърцето ми? Твоята женитба с грозния гърбушко беше само една шега, за да се посмеят сватбарите.

И след това обречените един за друг щастливци дълго си шепнали нежни слова и после Бадредин легнал в нозете на везирската дъщеря. Когато и двамата се унесли в сън, добрият дух отишъл при самодивата и ѝ казал:

— Време е вече да свършим това, което започнахме. Сега е твой ред да пренесеш момъка на онова място, отдето го взехме.

И самодивата поела внимателно Бадредин, сложила го на гърба си и полетяла с него към Басра. Но скоро тя се изморила и усетила, че няма повече сили да лети нататък, затова се спуснала към земята и оставила момъка пред една от вратите на град Дамаск.

На разсъмване, когато пазачите отворили градските врати и хората започнали да снуват насам-натам, голямо било учудването на всички, които видели спящия момък само по риза и шалвари.

— Добре си е пийнал, щом и досега не се събужда — рекли някои.

— Позакъснял е снощи някъде и е намерил вратите затворени, та затова е заспал на голата земя — добавили други.

В това време подухнал лек ветрец и Бадредин отворил очи. Изненадан от насъбрания народ, той попитал:

— Кажете, добри хора, къде се намирам и какво се е случило с мен?

Тогава един от тълпата извикал:

— Нима не знаеш, че ти си пред вратите на Дамаск?

— Пред Дамаск ли? — учудил се момъкът. — Как е възможно това? Та нали снощи аз заспах в Кайро?

Хората се разсмели и заговорили:

— Гледай го ти какъв шегобиец!

— Не шегобиец, а лъжец!

— Не, той е луд!

А Бадредин се оправдавал:

— Кълна се в аллаха, че говоря самата истина! Уверявам ви, че снощи бях в Кайро, а миналата нощ прекарах в Басра!

— Помисли си, момко, какво приказваш! — рекъл един старец. — Как е възможно миналата нощ да бъдеш в Басра, снощи в Кайро, а днес да си в Дамаск? Ти навярно още спиш и не можеш да се събудиш!

— Жалко, че е такъв хубавец, а пък говори глупости! — обадил се друг.

— Аз зная много добре какво говоря — извикал Бадредин. — Снощи празнувах сватбата си в Кайро!

— Женил си се насън!

— Не е насън! — препирал се момъкът. — Цяла вечер стоях редом с гърбавия коняр, а после невестата избра мене за свой съпруг. Но кажете ми, добри хора, къде ми е чалмата, къде ми са дрехите и кесията с жълтиците, която ми даде търговецът от Басра?

При тия думи народът вече напълно повярвал, че има работа с луд човек, и още по-яростно започнал да хули Бадредин.

Огорчен и смутен, нещастният момък тръгнал към града и тълпата се спуснала подире му с викове:

— Луд! Луд!

Бадредин съгледал разтворената врата на една баничарница и се вмъкнал вътре, за да се спаси от хулите

и подигравките. А стопанинът на баничарницата бил едър здравеняк, познат на целия град като голям побойник — затова никой не посмял да влезе в дюкяна му и скоро тълпата се разпръснала.

Като видял Бадредин, баничарят останал смаян от хубостта му и рекъл:

— Кой си ти, момко, и откъде идеш?

И Бадредин му разказал патилата си с най-малки подробности.

— Твоята история е наистина необикновена! — казал баничарят. — Но аз те съветвам да не я разправяш на хората, защото никой не ще я повярва. Остани при мен, докато аллах те озари с милостта си и те спаси от злочестините. Аз нямам деца и ако искаш, мога да те осиновя.

— На драго сърце — съгласил се момъкът.

И баничарят излязъл на пазара, купил разкошни дрехи и пременил Бадредин. После двамата отишли при съдията и в присъствието на свидетели узаконили осиновяването.

Скоро Бадредин се прочул из цял Дамаск като син на баничаря. Той изучил занаята на новия си баща, продавал банички и сладкиши и баничарницата била винаги пълна с купувачи.

Да се върнем сега в Кайро. Като се събудила на сутринта, дъщерята на везира Шамзадин се видяла сама в стаята и помислила, че Бадредин е излязъл за малко навън. В това време дошъл везирът. Той бил много огорчен от несправедливата постъпка на султана, който омъжил насила дъщеря му за гърбавия коняр. Везирът похлопал на вратата и извикал невестата. Щом чула гласа на баща си, дъщерята скочила, отворила вратата и се хвърлила да целува ръцете на стареца. Засмяното ѝ лице сияело от щастие. Изумен от радостта на дъщеря си, която очаквал да види обляна в сълзи, везирът извикал:

— О, нещастнице, толкова ли си щастлива и доволна, че си се омъжила за гърбавия грозник?

А хубавицата отвърнала:

— Татко, престани да се шегуваш повече! Не стига, че вчера станах за смях на хората, но сега и ти продължаваш да ми напомняш за проклетия гърбушко. Аз съм омъжена не за него, а за един прекрасен момък!

— Какво приказваш? — рекъл бащата. — Твоят мъж е гърбавият коняр, такава е волята на султана.

— Не, аз съм вече жена на един невиждан хубавец, който ще се върне ей сега в стаята. Аз зная, че ти и султанът сте ме омъжили само на шега за гърбавия коняр, за да се посмеят сватбарите.

— Ти си полудяла, дъще! — извикал разгневен везирът. — Къде е тоя млад човек, когото ти наричаш свой мъж?

И без да дочака отговор, везирът изскочил мигом навън и започнал да търси незнайния си зет. Той надникнал в банята и видял там свития от страх гърбушко.

— Какво е това? — креснал сърдито старецът.

— Милост! — промълвил разтреперан конярят, който помислил, че е дошъл духът. — Кълна се, о, всемогъщи предводителю на духовете, че аз прекарах цялата нощ тук, както ми заповяда!

Изумен от думите на гърбавия, везирът казал:

— Аз не съм никакъв зъл дух, а бащата на невестата!

— Ако ти наистина си бащата на невестата, махай се веднага оттук! — рекъл конярят.

— Излез навън, безумецо, и ми разправи какво се е случило! — извикал везирът.

— Аз може да съм безумец, но няма да мръдна от това място до изгрев слънце, защото тъй ми е заповядал духът! Кажи ми само: скоро ли ще изгрее слънцето?

Везирът още повече се озадачил от тия думи и попитал:

— За какъв дух ми говориш?

И гърбавият коняр разказал как снощи влязъл в банята, как му се явил духът в различни образи и как му заповядал да не мърда оттук до изгрев слънце.

Тогава везирът хванал коняря за нозете и го измъкнал от банята, а конярят се развикал:

— Бъдете проклети и ти, и дъщеря ти, и всички ония, които ми причинихте толкова нещастия!

И ужасен от мисълта, че духът може да се яви отново, гърбавият коняр хукнал да бяга, вмъкнал се в палата при султана и му разправил какво премеждие го е сполетяло.

А везирът се върнал при дъщеря си и рекъл:

— Обясни ми, дъще, какво се е случило с теб, защото чувствувам, че разумът ми се помрачава!

И дъщеря му разправила историята с прекрасния момък и на края добавила:

— За да се убедиш, че ти говоря самата истина, ето, погледни на дивана: там са дрехите и чалмата на непознатия.

Везирът пристъпил до дивана, взел чалмата на Бадредин и като я разгледал от всички страни, извикал:

— Точно такива чалми носят везирите в Басра и Мосул!

Старецът напипал зашитата хартия, разпрал гънките на чалмата и измъкнал писмената изповед на покойния си брат Нурадин, после бръкнал в джоба на дрехата и оттам извадил кесията с жълтиците. Като разтворил кесията, той намерил вътре следната записка: „Удостоверявам, че аз, търговецът Исхак от Басра, дадох доброволно тия хиляда жълтици на Бадредин, син на везира Нурадин, срещу стоката от първия негов кораб, който ще пристигне в Басра."

Когато везирът Шамзадин прочел записката, из гърдите му се изтръгнал силен вик и той паднал безчувствен на земята. Но щом се съвзел, той разгънал хартията, намерена в чалмата, и узнал какво е казал брат му Нурадин преди смъртта си.

Просълзен и развълнуван, старецът се явил при султана и му разказал всичко от край до край. И султанът останал поразен от неговия разказ и заповядал на придворните летописци да запишат тая необикновена история.

Дълго чакал старият везир завръщането на Бадредин и най-сетне, като му дотегнало да чака, взел хартия и перо и описал подробно цялата си покъщнина и точното разположение на всеки предмет в своя дом. После събрал чалмата, дрехата и кесията на Бадредин в един вързоп и ги скрил на сигурно място.

Като минали девет месеца, дъщерята на везира родила момче, което по хубост приличало на баща си и било кръстено с името Аджиб. Растял Аджиб в охолство и безгрижие и когато навършил седем години, дядо му, везирът Шамзадин, го изпратил в училището на един известен учител. Аджиб прекарал в това училище пет години и всеки ден се биел с другарите си, като им натяквал: „Никой от вас не може да се мери с мен! Аз съм син на египетския везир!" Най-сетне учениците не

се стърпели и се оплакали на учителя си от Аджиб. Учителят изслушал децата и им рекъл: „Утре през време на почивката ще намислите някаква игра и ще кажете пред Аджиб, че в тая игра ще участвуват само тия, които назоват не само своето име, но и имената на баща си и на майка си."

На следния ден учениците се събрали в училищния двор и един от тях извикал:

— Измислил съм нова игра, но в нея ще участвуват само тия, които си кажат името и назоват имената на баща си и на майка си. Който не стори това, няма да играе с нас!

Всички се съгласили и започнали да се надвикват.

Дошъл редът и на Аджиб и той рекъл:

— Казвам се Аджиб, майка ми се нарича царица на хубостта, а баща ми е Шамзадин, везирът на египетския султан!

Децата запляскали с ръце и завикали:

— Махай се оттук! Везирът е твой дядо, а не баща! Ти не можеш да играеш с нас, защото не знаеш името на баща си!

И децата се разбягали смеешком и Аджиб останал сам, с просълзени от мъка очи.

Учителят се приближил до него и казал:

— Нима ти не знаеш, че везирът Шамзадин не ти е баща, а дядо? Той е баща на майка ти, която султанът искаше да омъжи за своя гърбав коняр, но през нощта след сватбата тя станала жена на някакъв дух. Ти, Аджиб, си дете на неизвестен баща, затова те съветвам да не бъдеш горделив към другарите си!

Без да каже нито дума, Аджиб изтичал разплакан при майка си и се хвърлил на шията ѝ.

— Защо плачеш, синко? — попитала майката, като го целунала.

— Кажи ми, мамо, кой е моят баща? — извикал Аджиб.

— Как? Нали знаеш, че твоят баща е египетският везир? — отвърнала смутено майката.

— Не е вярно! Везирът е твой баща, а не мой! Недей кри истината, мамо, кажи ми: чий син съм аз?

И малкият Аджиб разправил какво му казал учителят.

При спомена за прекрасния момък дъщерята на везира се натъжила и също заплакала.

В това време в стаята влязъл старият везир и като видял дъщеря си и внука си потънали в сълзи, попитал ги разтревожен защо плачат.

Тогава дъщеря му разказала какво се случило с Аджиб в училището.

Замислил се везирът Шамзадин, спомнил си всички преживени беди и съвсем отчаян, отишъл при султана.

— Господарю — рекъл той, — не мога повече да слушам злословия за дъщеря ми. Аз трябва да намеря нейния мъж Бадредин. Нека всички разберат, че той е баща на моя внук, а не някакъв дух, както мълвят злите езици. Позволи ми да замина за Басра, където вярвам, че ще намеря Бадредин.

Султанът изслушал внимателно своя везир и не само изпълнил молбата му, но и заповядал да му се даде грамота до всички владетели и управители на всички земи, за да му окажат съдействие.

Везирът целунал земята пред нозете на султана и веднага потеглил на път с дъщеря си, с внука си и с многобройна свита.

Дълго пътували те, без да спират, и най-сетне стигнали пред вратите на Дамаск, където разпънали шатрите за почивка. Везирът решил да остане два дни на това място и на третия ден да продължи пътуването. Той позволил на слугите си да отидат в града и да разгледат неговите забележителности. Тръгнал да се поразходи и Аджиб, придружен от добрия евнух Саид. Евнухът вървял на няколко крачки след него с дебела тояга в ръка.

Щом Аджиб прекрачил градските врати, хората го наобиколили и тръгнали подире му, да се любуват на хубостта му. Когато евнухът и момчето стигнали до една баничарница, наоколо се струпал толкова много народ, че не можело да се върви нататък.

Аджиб и Саид се намерили неочаквано пред баничарницата на самия Бадредин, бащата на Аджиб. Старият баничар бил вече умрял и Бадредин бил наследил неговия дюкян. Привлечен от насъбрания народ, той се показал на прага и като съгледал момчето, кръвта заговорила в него и едно непознато чувство го развълнувало дълбоко.

— Мило дете — извикал Бадредин, — ти омая душата ми и покори сърцето ми! Ще ми направиш ли честта да бъдеш мой гост и да опиташ моите сладкиши?

Като чул думите на баща си, горделивият Аджиб изпаднал в умиление и рекъл на евнуха:

— Саид, тоя човек сякаш е загубил детето си. Да влезем при него и да опитаме сладкишите му!

Но евнухът възразил:

— Не бива, господарю мой! Не прилича на сина на един везир да влиза в проста баничарница!

Тогава бащата на Аджиб се обърнал към евнуха и му казал:

— Защо не пускаш детето да дойде при мен? Твоята кожа е черна, но душата ти е бяла. Аз мога да направя бяло и лицето ти.

— Тъй ли? — засмял се робът. — А как ще сториш това?

— Слушай — рекъл Бадредин и произнесъл няколко арабски стиха за възхвала на черните евнуси, които служат вярно на своите господари.

Трогнат от тия хвалебствия, евнухът хванал Аджиб за ръка и влязъл с него в дюкяна на баничаря.

Бадредин се зарадвал и ги поканил в отделна стая, определена само за знатни гости. Той напълнил една порцеланова паница с нарови зърна, бадеми и захар и я сложил пред тях на разкошен поднос. Като опитали вкусното сладко, Аджиб рекъл на Бадредин:

— Заповядай и хапни с нас! Може би така аллах ще ни помогне да срещнем тоя, когото търсим.

— Да не си загубил някой близък човек? — попитал Бадредин.

— Да — отвърнал Аджиб, — загубил съм баща си. Аз и дядо ми сме тръгнали да го търсим по всички страни.

Аджиб и евнухът поседели, поприказвали с любезния стопанин, после се сбогували и се запътили към везирския стан.

Щом излезли навън, Бадредин почувствувал, че нещо го затеглило да последва непознатите гости. Той затворил набързо дюкяна си и догонил момчето и евнуха, преди те да стигнат до градските врати. Евнухът забелязал баничаря, спрял се и запитал:

— Защо вървиш подире ни? Какво искаш?

— Нищо — отвърнал Бадредин. — Тръгнал съм по работа, та исках да вървим заедно.

— Знаех си аз, че тъй ще стане — казал евнухът на момчето. — Не трябваше да влизаме в неговия дюкян.

— Защо се гневиш, Саид? — рекъл Аджиб. — Пътищата на аллаха са отворени за всички мюсюлмани. Ако той ни последва чак до нашия стан, тогава ще го изгоним.

А Бадредин продължавал да върви след тях и стигнал до онова място, дето били разпънати везирските шатри. Като се обърнали, момчето и евнухът видели баничаря на няколко крачки след себе си. Разсърден и уплашен, че Саид може да разкаже на дядо му как са отишли в баничарницата, Аджиб грабнал един камък и го запратил с всичка сила към Бадредин. Камъкът ударил нещастника право в челото и Бадредин паднал безчувствен на земята, цял облян в кръв. Но скоро той се съвзел и превързал раната си с къс от своята чалма, като се укорил за неразумната си постъпка. После се върнал в града.

След двудневния си престой в Дамаск везирът Шамзадин заповядал да дигнат шатрите и потеглил към Алеп, минал през Мардин, Мосул и Диарбекир и най-сетне стигнал в Басра. Тук той побързал да се представи на султана, който го приел сърдечно и го запитал какво го е накарало да предприеме такова далечно пътешествие. Шамзадин му разказал цялата си история и добавил, че е брат на неговия бивш везир Нурадин.

— Да, Нурадин наистина беше мой везир, но той умря преди петнадесет години — рекъл султанът. — Синът му Бадредин се загуби някъде след смъртта на баща си и оттогава не сме чули нищо за него. Но тук, в Басра, живее неговата майка, жената на Нурадин, с която можете да се срещнете и да поприказвате.

Без да губи време, везирът Шамзадин помолил да го заведат при жената на брат му и скоро той се намерил пред една богата къща с мраморни колони, на чиято врата било издълбано със златни букви името на Нурадин. Везирът целунал скъпото име и влязъл в къщата. Насреща му се задал един слуга. Шамзадин му казал, че иска да види господарката, и слугата го завел в една отдалечена стая, където самотната вдовица отправяла горещи молитви към всевишния. По цели дни и нощи

тая злочеста жена оплаквала загубения си син Бадредин, когото смятала за умрял.

Везирът Шамзадин влязъл в стаята, поклонил се дълбоко на снаха си и като ѝ открил, че той е брат на Нурадин, добавил:

— Твоят син Бадредин се ожени за дъщеря ми, която ти роди внук.

Развълнувана от вестта, че синът ѝ може да е жив и че внукът ѝ се намира наблизо, вдовицата на Нурадин се хвърлила пред везира и започнала да целува нозете му.

И везирът изпратил да доведат Аджиб, който не закъснял да се яви. Баба му го прегърнала и заплакала от радост. Лицето на нейния внук ѝ напомняло скъпия образ на загубения Бадредин, когото тя сякаш отново намерила.

Тогава Шамзадин рекъл:

— Мила сестро, сега не е време за сълзи. Приготви се за път и ела с нас в Египет. Там ще живеем всички заедно и нека се надяваме, че ще намерим и Бадредин.

Вдовицата на Нурадин приела на драго сърце поканата и почнала да се готви за път. А везирът Шамзадин отишъл да се сбогува със султана на Басра, който го благословил и го изпратил с много дарове за египетския султан.

Отново потеглила везирската дружина и без да спира някъде, се върнала в Дамаск. Там пътниците разпънали шатрите и останали цяла седмица, за да накупят някои потребни неща.

И докато везирът преговарял с богатите дамаски търговци, които му предлагали своята стока, Аджиб казал на евнуха:

— Саид, хайде да се поразходим из града и да видим какво е станало с баничаря, на когото ние зле се отплатихме за неговото гостоприемство.

И двамата отишли в града, минали край старата джамия на Омиадите и се озовали пред баничарницата тъкмо когато Бадредин приготвял своето прекрасно сладко от нарови зърна. Аджиб видял на челото му още незаздравялата рана от камъка, с който го ударил, и изпълнен с умиление, рекъл:

— Бъди благословен, добри човече! Познаваш ли старите си приятели, или вече си ги забравил?

Като зърнал момчето, Бадредин се зарадвал и отвърнал развълнувано:

— Моля, заповядайте! Направете ми честта да вкусите от моите сладкиши!

Но Аджиб казал:

— Ние няма да влезем, докато ти не ни обещаеш, че вече не ще вървиш след нас.

— Кълна се в аллаха, че повече няма да ви досаждам! — извикал Бадредин.

Тогава Аджиб и евнухът влезли в баничарницата и гостолюбивият стопанин им поднесъл не само сладко от нарови зърна, но и цяла кана шербет с гюлова вода и мускус.

Като се наяли и напили до насита, гостите благодарили на Бадредин и побързали да си отидат преди залез слънце.

Те се промъкнали тихо във везирския стан и Аджиб отишъл при баба си и ѝ целунал ръка.

А баба му го попитала:

— Къде ходи, мило дете?

— Бях на пазара в Дамаск — отвърнал Аджиб.

— Тогава ти сигурно си много огладнял — рекла бабата и донесла едно порцеланово блюдо с нарови зърна, бадеми и захар. — Хапни си и ти — поканила тя евнуха Саид.

Но Аджиб и Саид били толкова заситени от гощавката на баничаря, че не могли да вземат нито хапка.

— Не ми е вкусно — намръщил се внукът, като опитал сладкиша, и отместил блюдото настрана.

— Не ти е вкусно ли? — разсърдила се бабата. — Мигар ти не знаеш, че никой на света не умее да прави по-хубави сладкиши от мене и от твоя баща Бадредин, когото аз научих още като малко дете на това изкуство?

— Не, бабо, на твоя сладкиш липсва нещо — рекъл Аджиб и признал на баба си, че като ходил из пазара, случайно се запознал с един баничар, който го нагостил със също такова сладко, само че много по-вкусно.

Бабата изгледала гневно евнуха и извикала:

— Как си посмял да водиш това дете при разни сладкари и баничари?

— Не съм го водил — отвърнал уплашено Саид. — Ние само минахме покрай баничарницата.

Но Аджиб упорствувал:

— Не, ние бяхме при баничаря и ядохме много по-хубаво сладко от твоето!

Тогава бабата обсипала с проклятия нещастния евнух и отишла при везира, комуто разказала всичко.

— Вярно ли е, че сте ходили с Аджиб при някакъв баничар? — попитал везирът, когато Саид се явил.

— Не сме ходили — промълвил разтреперан евнухът.

— Вярно е, вярно е! — злорадствувал Аджиб. — Ах, какво сладко ядохме там! Ах, какъв шербет пихме там!

Разярил се везирът и заповядал на своите роби да ударят сто тояги на лъжеца. Като разбрал какво го чака, евнухът се хвърлил в нозете на господаря си и му признал, че наистина ходили с Аджиб при баничаря, който ги черпил сладко от нарови зърна и шербет с гюлова вода.

— Ама такова сладко и такъв шербет, каквито никой никога не е ял и пил! — облизвал се евнухът.

Възмутена от дън душа, бабата извикала:

— Ти си лъжец! Върви веднага при твоя баничар и ни донеси да видим какво сте яли и пили! — И тя му дала една жълтица.

Саид отишъл при баничаря и му поискал за една жълтица сладко от нарови зърна и шербет с гюлова вода, като го помолил да ги приготви с повече захар и подправки.

— Бъди спокоен — рекъл баничарят и след малко донесъл едно блюдо със сладко и една стомна с шербет.

Когато евнухът се завърнал и бабата опитала сладкиша, силен вик се изтръгнал из гърдите ѝ и тя паднала в несвяст.

Смутен и изплашен, везирът грабнал донесената от Саид стомна и започнал да облива бабата с шербет. Скоро старата жена дошла на себе си и извикала:

— Кълна се в аллаха, че тоя сладкиш е приготвен от моя син Бадредин!

Но везирът искал да провери дали баничарят е наистина загубеният син на покойния му брат и затова изпратил неколцина роби да доведат Бадредин с вързани ръце, без да му причиняват болка.

И робите довели Бадредин в шатрата на везира.

— О, господарю, какво зло съм сторил, та искаш да ме погубиш? — проплакал баничарят.

— Ти не умееш да правиш сладкиши и затова ще

бъдеш прикован на позорния стълб! — рекъл строго везирът. — Кой те е учил на сладкарския занаят?

— Моята майка, която беше прочут майстор на сладко от нарови зърна.

— Ще видим кой си ти и коя е била майка ти! — заканил се везирът и дал знак с ръка да изведат Бадредин от шатрата.

Настъпила нощта и везирът Шамзадин заповядал да затворят баничаря в един голям сандък. Когато Бадредин се унесъл в дълбок сън, везирският керван напуснал Дамаск. Дълго пътувал той и най-сетне пристигнал в Кайро.

Когато влязъл у дома си, везирът разтворил шкафа до леглото си и извадил списъка, в който бил описал цялата си покъщнина. Той проверил внимателно дали всеки предмет се намира на старото си място, после отишъл в стаята на дъщеря си и сложил на дивана дрехата и чалмата на Бадредин, в която зашил писмото на покойния си брат Нурадин. В дрехата пъхнал и кесията с хилядата жълтици и записката на търговеца Исхак. На края везирът помолил дъщеря си да се премени и нагизди така, както е била вечерта на сватбата си с гърбавия коняр.

И като огледал още веднъж дали всичко е в ред, везирът Шамзадин разпоредил да извадят от сандъка спящия Бадредин, да го развържат и да го оставят по риза на дивана в брачната стая.

Скоро Бадредин се събудил и с учудване забелязал, че се намира на познато място. Той станал, поразходил се из стаята и изведнъж се вцепенил, като съзрял дрехата и чалмата си.

— Сънувам ли, или сън е било това, което се случи с мен? — извикал той.

Тогава вратата се отворила и в стаята влязла везирската дъщеря в сватбена премяна. Тя се приближила с протегнати към него ръце и казала:

— Къде се губиш толкова дълго, мили мой! Знаеш ли откога те чакам?

А Бадредин се засмял и рекъл:

— Не ми се сърди, хубавице! Аз сънувах, че съм баничар в Дамаск и че съм прекарал там дванадесет години.

И докато той ѝ разправял чудния си сън, везирът Шамзадин прекрачил прага на стаята и рекъл:

— Не, ти не си сънувал. Всичко това беше истина. Прости ми, че се отнесох така жестоко с теб, но аз исках да проверя дали ти наистина си загубеният син на покойния ми брат Нурадин. Сега вече няма никакво съмнение, че ти си Бадредин, когото ние дълго търсихме.

И като казал това, везирът благословил Бадредин и повикал снаха си и малкия си внук. И просълзената от радост майка прегърнала намерения си син и Аджиб целунал ръка на баща си.

И от тоя ден семейството на везира Шамзадин заживяло честито и щастливите съпрузи имали още много деца, които били прекрасни като луната и слънцето.

ВЪЛШЕБНИЯТ КОН

Отдавна, много отдавна живял велик цар, който имал три дъщери хубавици и един син.

Веднъж, когато царят седял на престола си, дошли трима мъдреци с чудни дарове: първият носел златен паун, вторият — медна тръба, третият — кон от абаносово дърво.

— Какви са тия дарове и каква е ползата от тях? — попитал царят.

Първият мъдрец казал:

— Тоя паун пляска с криле и пее при всеки нов час на деня и нощта.

Вторият мъдрец рекъл:

— Ако тая тръба се постави на градските врати, тя ще бъде като страж и ще затръби, когато в града влезе крадец.

Третият мъдрец продумал:

— Ако човек яхне тоя кон, може да отиде в която страна пожелае.

— Добре, аз ще ви възнаградя, след като проверя дали всичко туй е истина — казал царят.

И след като се убедил, че паунът и тръбата са такива, каквито му ги описали двамата мъдреци, той попитал:

— Каква награда искате?

— Искаме да ни дадеш за жена по една от твоите дъщери — заявили мъдреците.

И царят, ще не ще, изпълнил тяхното желание.

Тогава мъдрецът с абаносовия кон се примолил:

— Всемогъщи господарю, награди и мен така, както награди другарите ми!

— Чакай най-напред да видим какъв е твоят жребец — казал царят.

Царският син, който бил наблизо, се обърнал към баща си:

— Татко, нека аз опитам коня!

— Щом искаш, опитай го — съгласил се царят.

И младият княз се метнал на абаносовия кон и размахал нозе, но конят не се помръднал.

— Завърти тоя винт! — рекъл мъдрецът и посочил подемния винт на шията на коня.

Князът завъртял винта и изведнъж абаносовият жребец се раздвижил и полетял към облаците.

Смутил се царският син и започнал да оглежда коня дали няма някаква спирачка. И както го оглеждал, съзрял на дясната му страна една ръчка като петльова глава. Обърнал ръчката и жребецът полетял с още по-голяма бързина. Князът погледнал към лявата страна и там видял друга ръчка. Обърнал и нея и тогава вълшебният кон намалил скоростта си и започнал да се спуска надолу.

Зарадвал се царският син, че може да управлява коня, както си иска, и ту го издигал в облаците, ту го спускал към земята.

По едно време той съгледал под себе си някакъв красив град с цъфнали дървета и си рекъл: „По-хубаво място за нощуване няма. Ще преспя тук, а утре призори ще се върна в моето царство и ще разкажа на баща си какво съм преживял и видял."

И князът обърнал ръчката за спускане над един палат с дебели стени и с високи бойници и след малко кацнал на неговия покрив. Той слязъл от коня и се притаил на покрива, измъчван от глад и жажда. Когато настъпила нощта, князът се спуснал по една стълба, за да потърси нещо за ядене, и се намерил в широк двор, постлан с мраморни плочи.

Позавъртял се царският син насам-натам и изведнъж в дъното на двора заблещукала светлина. Загледал се той нататък и какво да види: насреща му се задала прекрасна девойка, съпроводена от цяла свита робини и слуги и от един евнух с дълъг меч на пояса. Князът се притулил зад един храст и вперил поглед в приближаващото шествие.

Хубавицата била дъщеря на царя на тая страна и всяка нощ идвала тук да се повесели.

Когато слугите разпалили жарници с благоуханни

треви и робините започнали да танцуват, князът изскочил иззад храста, хвърлил се върху евнуха и му взел меча. Той разгонил всички и останал сам с царкинята.

Смаяна от хубостта му, царската дъщеря го запитала:

— Ти да не си синът на индийския цар, който дошъл вчера да ме иска за жена, но баща ми го изпъдил заради грозотата му?

— Не, аз съм потомък на царете хосройски и се казвам Хасан — отвърнал князът.

— А аз се казвам Зумуруд — представила се царкинята.

И като поприказвали и се опознали, царската дъщеря поканила момъка в стаята си и започнала да го гощава със сладкиши и шербет.

А в това време евнухът се явил при царя и му разправил как един зъл дух в човешки образ разгонил свитата на царкинята и сега седи и пирува в нейната стая.

Разгневил се царят и се втурнал с гол меч към стаята на дъщеря си.

Като го съгледал, князът скочил и поискал да се хвърли върху нападателя.

Царят разбрал, че непознатият е по-силен от него, сложил меча си в ножницата и попитал любезно:

— Ти, момко, зъл дух ли си?

— Как се осмеляваш да ме наричаш зъл дух, когато аз съм потомък на могъщите царе хосройски! — извикал Хасан.

— Ако ти наистина си царски потомък — рекъл царят, — тогава защо си влязъл без мое позволение в палата и си се промъкнал в стаята на дъщеря ми, за да ме позориш?

— Аз ще се оженя за нея! — заявил князът. — Къде ще намериш по-добър зет от мене?

— Съгласен съм да се ожениш за дъщеря ми, но пред свидетели, а не тайно — казал царят.

— Слушай какво ще ти предложа — рекъл царският син. — Или двамата с теб да излезем на двубой и който победи, той да има власт над Зумуруд, или утре сутринта ти да дигнеш всичките си войски и слуги срещу мен. Какъв е техният брой?

— Петдесет хиляди конници и още толкова роби.

— Добре. Щом настъпи утрото, ще ги изведеш на-

среща ми и ще им кажеш: „Тоя човек иска да се ожени за дъщеря ми при условие, че ще се сражава с всички вас и ще ви победи.“ Ако те ме убият, твоята чест ще бъде запазена, а ако аз изляза победител — ще ти стана зет.

Царят приел предложението на княза и заповядал на везира си още призори да събере войските за бой. После дълго разговарял с Хасан, докато настъпило утрото.

Тогава владетелят на страната, която се казвала Йемен, разпоредил да оседлаят най-хубавия кон за княза, но Хасан рекъл:

— Не, пеша ще отида да видя войската ти.

И двамата отишли на големия градски площад, дето вече била строена всичката царска войска.

Царят излязъл напред и извикал:

— Храбри войници, виждате ли тоя момък? Той иска да се ожени за дъщеря ми Зумуруд, като заявява, че ще се бие с вас и всички ще ви победи. Приемете боя и го набучете на върховете на вашите копия и мечове, щом се е заловил за такава голяма работа!

И като се обърнал към княза, добавил:

— Можеш да почнеш!

— Но как ще се сражавам с тях, когато те всички са на коне, а аз нямам кон? — казал Хасан.

— Нали ти давах кон, но ти отказа да го вземеш? — рекъл царят. — Ето ти коне, избери си който искаш!

— Аз бих желал да яхна коня, с който дойдох в твоето царство.

— Къде е той?

— На покрива на палата.

Царят изгледал учудено княза и извикал:

— Ти вече губиш разсъдъка си, нещастнико! Може ли кон да стои на покрив?

— Може — настоял Хасан.

И царят изпратил двама слуги да се качат на покрива на палата и да доведат въображаемия кон.

След малко, за обща изненада, слугите наистина донесли абаносовия кон. Всички се натрупали да го гледат и да му се чудят. Харесал го и царят.

— Хайде, качвай се! — подканил той момъка, като горял от нетърпение да види какво ще стане.

— Преди това нека войниците се отдръпнат по-далеч — рекъл князът.

Царят заповядал на войниците да се оттеглят на разстояние един полет на стрела и тогава Хасан се заканил:

— Сега ще видиш какво ще стане с твоите войници!

— Прави каквото знаеш и не ги щади, защото и те няма да те пощадят!

Метнал се князът на абаносовия кон и завъртял подемния винт. Конят се разиграл, изправил се на задните си нозе и полетял във въздуха.

— Дръжте го! — извикал царят, като видял, че момъкът се издига все по-високо.

А везирът рекъл:

— Господарю, как може да се хване летяща птица? Благодари на аллаха, че те избави от тоя опасен магьосник.

И царят се върнал в палата и разказал на дъщеря си какво се случило с княза.

Натъжила се царкиня Зумуруд и легнала болна от мъка по прекрасния царски син. Напразно баща ѝ се опитвал да я утеши — тя се обливала в сълзи и не искала нито да яде, нито да пие.

А княз Хасан дълго летял с вълшебния кон и най-сетне стигнал в своето царство.

Като го видял, баща му го прегърнал и го разпитал къде е бил и какво е преживял.

— Бях в град Сана, столицата на Йемен — отвърнал князът и разправил на баща си всичките си преживелици, като на края го запитал къде е мъдрецът, който довел вълшебния кон.

— Затворих го в тъмницата, синко, защото помислих, че ти си загинал и че той е виновен за твоята смърт.

И царският син заповядал да освободят майстора на абаносовия кон и да го наградят богато, но царят не се съгласил да го ожени за дъщеря си. Тогава мъдрецът се заклел да отмъсти не само на царя, задето го измамил, но и на княза, който узнал тайната на коня.

— Съветвам те да не се качваш вече на тоя кон — рекъл бащата на своя син, — защото може да те сполети нова беда.

Но Хасан мислел ден и нощ за прекрасната царкиня

Зумуруд и нейният образ го следвал неотлъчно навсякъде. Най-сетне той не се стърпял и една ранна утрин яхнал вълшебния кон и полетял към град Сана.

Когато стигнал там, той се спуснал пак върху покрива на царския палат и слязъл в покоите на царкинята, но наоколо не се виждала жива душа. Князът тръгнал из палата да търси Зумуруд и след дълго лутане я намерил в една далечна стая. Тя лежала на пухено легло, окръжена от бавачки и робини.

Хасан се приближил и я целунал по челото, а царкинята го прегърнала и казала:

— Как можа да избягаш от мен? Ако не беше побързал да дойдеш, аз щях да умра от мъка.

— Искаш ли да отидем в моето царство? — попитал князът.

— С тебе отивам накрай света! — отвърнала царкинята и скочила от леглото си.

И Хасан хванал Зумуруд за ръка и я завел на покрива на палата. Качил я на коня, завързал я здраво за себе си, завъртял подемния винт и абаносовият кон се издигнал във въздуха.

Робините се развикали и обадили на царя за бягството на дъщеря му.

Царят изскочил мигом навън, погледнал нагоре и видял хвърчащия кон.

— Милост, княже! — извикал той. — Не ме разделяй от дъщеря ми!

Князът попитал царкинята:

— Искаш ли да се върнеш при баща си?

— Не — казала девойката. — Ще бъда с теб, където и да идеш!

И царският син препуснал вълшебния кон и по едно време в далечината се откроила родната му страна. Той показал на Зумуруд колко голямо е царството на баща му и като наближили столицата, спуснал се в една градина с красива беседка. Князът оставил коня до беседката и рекъл на царкинята:

— Почакай ме тук. Аз ще отида да предупредя баща ми, че си пристигнала, за да те посрещне с почести. Когато всичко бъде готово, ще изпратя човек да те вземе.

— Довиждане! — казала Зумуруд и влязла в беседката.

А Хасан отишъл при баща си и му разправил, че довел царкинята и я оставил в една градина край града.

— Приготви се да я посрещнеш, както подобава на нейния царски сан — рекъл той.

И царят се зарадвал и заповядал да окичат града с разкошна украса и да приготвят за царкинята най-хубавите стаи в палата, като ги подновят със златовезани завеси и балдахини.

И князът, вместо да проводи пратеник да вземе царската дъщеря, сам отишъл да я доведе. Но като стигнал до беседката, той не видял там нито нея, нито коня. Смутен и изплашен, Хасан се втурнал да я търси из градината, но от Зумуруд нямало никаква следа.

— Не си ли виждал да минава някой насам? — попитал той стария пазач.

— Не съм виждал никого освен персийския мъдрец, който събираше тъдява билки — отвърнал пазачът.

И през ума на княза мигом проблеснала мисълта, че мъдрецът може да е отвлякъл царкинята.

И наистина, когато Хасан оставил Зумуруд в беседката и отишъл в палата, персийският мъдрец влязъл в градината да събира лековити билки и както сновял насам-натам, неусетно се приближил до беседката. Гледа той и не вярва на очите си: конят, направен от собствените му ръце, стои насреща. Като видял, че конят е здрав и невредим, мъдрецът поискал да го яхне и да избяга, но преди това надникнал в беседката. Царкинята го ослепила с хубостта си като сияйно слънце. Персиецът пристъпил до нея и целунал земята пред нозете ѝ.

— Кой си ти? — попитала тя стария грозник.

— Аз съм пратеник на княза. Той ме проводи да те заведа в града.

— Нима князът не намери друг някой, та праща тебе?

Мъдрецът се засмял и казал:

— Не се плаши от грозотата ми, господарке! Князът нарочно изпрати мен, защото те обича и няма доверие на другите.

Девойката повярвала на измамника и му подала ръка.

— С какво ще ме заведеш? — попитала тя.

— С коня, на който си дошла тук.

— Но аз не мога сама да го яздя.

— И аз ще се кача с теб — успокоил я мъдрецът и като яхнал абаносовия кон, дигнал царкинята, завързал я за себе си и полетял с нея към облаците. Скоро градът изчезнал от очите им.

— Къде ме водиш? — извикала уплашено Зумуруд. — Нали князът ти е заръчал да ме заведеш при него?

— Проклет да бъде твоят княз! — отвърнал старият персиец. — Той ми отне коня и сега аз ще му отмъстя!

Разбрала царкинята, че е измамена, и заплакала от мъка и отчаяние.

А мъдрецът продължавал да лети и стигнал в страната на румите. Той се спуснал на една зелена поляна с бистри ручеи и големи дървета.

Тъкмо тоя ден румският цар бил излязъл на лов и като минавал случайно край поляната, съгледал стареца, коня и девойката. И още преди мъдрецът да се опомни, робите се нахвърлили върху него и го завели при царя заедно с царкинята и вълшебния кон.

Изумен от красотата на незнайната девойка, царят я попитал:

— Хубавице, какво дириш тук с тоя старец?

— Тя е моя жена — побързал да отговори мъдрецът.

— Не, аз не го познавам! — извикала царкинята. — Той ме отвлече с хитрост!

Като чул тия думи, царят заповядал да ударят на лъжеца сто тояги и да го хвърлят в тъмницата. После отвел девойката в палата си и заръчал на робите да доведат и коня, без да знае, разбира се, какъв е тоя кон.

В това време князът пътувал от град на град, от страна в страна и търсел изчезналата царкиня. Той разпитвал навсякъде дали някой не е виждал царската дъщеря и абаносовия кон, но хората го гледали учудено и го смятали за безумен. След дълго и напразно търсене най-сетне той се озовал в страната на румите и спрял в един хан.

Неколцина търговци седели в хана и разговаряли оживено. Князът се приближил незабелязано до тях и се вслушал в разговора им.

— Да знаете само какво се е случило! Чудо на чудесата! — рекъл един от търговците.

— Какво е това чудо? — попитал друг.

— Отидох в столицата — казал търговецът — и там ми разправиха ей такава история. Един ден царят излязъл на лов и като минавал край някаква поляна, видял един старец, а до него девойка и кон от абаносово дърво. Старецът бил много грозен, но девойката смаяла с хубостта си цялата царска дружина. Царят запитал непознатия коя е тая девойка и той го излъгал, че му била жена. Тогава хубавицата се оплакала, че старецът я отвлякъл насила, и царят заповядал да набият измамника и да го хвърлят в тъмницата, а девойката завел в палата. Какво е станало с абаносовия кон — не можах да разбера.

Зарадвал се князът от тая неочаквана новина и като пренощувал в хана, на сутринта рано-рано потеглил към царската столица. Привечер той стигнал пред градските врати, но пазачите го хванали, за да го предадат на царя, и понеже било вече много късно, завели го да преспи в тъмницата.

По скъпите дрехи и по добрите обноски на чужденеца тъмничарите разбрали, че той не е обикновен скитник, и затова го поканили на своята скромна трапеза.

— Ти откъде идеш? — попитал го един тъмничар.

— От страната на хосроите — отвърнал князът.

— С много хора съм разговарял — рекъл тъмничарят, — но досега не съм виждал по-лъжлив човек от хосроеца, който е затворен в нашата тъмница.

— Какво ви е излъгал? — попитал Хасан.

— Той разправя, че бил мъдрец. Царят го срещнал с една хубавица и с един кон от абаносово дърво. Сега хубавицата лежи тежко болна в царския палат и никой не може да ѝ помогне. Ако хосроецът беше наистина мъдрец, щеше да я излекува. Всяка нощ той плаче и се вайка и не ни оставя да спим.

На сутринта тъмничарите завели княза при царя и му разправили, че той пристигнал вчера вечерта и искал да влезе в града.

— От коя страна идеш, с какво се занимаваш и защо си дошъл в тоя град? — рекъл строго царят.

— Аз ида от страната на хосроите и по занаят съм лекар — казал Хасан. — Пътувам из разни страни и градове и лекувам всякакви болести.

Лицето на царя се озарило от радостна усмивка.

— Ти си дошъл тъкмо навреме! — извикал той и му разправил цялата история с девойката: как я намерил на поляната с мъдреца и с абаносовия кон, как я прибрал в палата си и как тя заболяла и никой не можел да ѝ помогне. — Ако ти я излекуваш — добавил царят, — аз ще те възнаградя богато.

— Най-напред трябва да видя абаносовия кон — рекъл Хасан. — Може би в него се крие тайната на болестта, която е сполетяла клетата девойка.

И царят завел княза в една стая, където бил затворен вълшебният кон. Като видял, че конят е непокътнат, князът рекъл:

— Заведи ме сега при девойката, да видя и нея. Надявам се, че с помощта на коня ще мога да я излекувам.

И те отишли при царкинята, която се мятала в леглото си и не позволявала на никого да се доближи.

— Успокой се! — казал Хасан и пристъпил до нея.

Като чула гласа му, Зумуруд веднага го познала и от гърдите ѝ се изтръгнал силен вик. Тя мигом загубила съзнание и царят помислил, че е припаднала от уплаха.

А князът се навел на ухото ѝ и прошепнал:

— Бъди търпелива и хитра. Когато царят дойде при теб, посрещни го с кротки думи и му се усмихни. Така той ще повярва, че си излекувана с моя помощ.

— Разбирам — промълвила Зумуруд.

И Хасан се отправил към царя и му рекъл:

— В нея се е вселил зъл дух, който аз ще прогоня със заклинание. Иди при нея и я утеши!

Царят отишъл при девойката и тя станала от леглото и казала усмихната:

— Добре дошъл!

Голяма била радостта на царя, когато видял, че хубавицата се успокоила, и рекъл на княза:

— Благодаря ти, че я избави от тежката болест!

Хасан се поклонил и казал:

— За да я излекувам напълно, ти ще трябва да я заведеш на онова място, дето си я намерил. Заповядай на слугите да пренесат там и абаносовия кон.

И всички отишли на поляната и слугите донесли коня. Князът помолил царя и свитата му да се отдалечат и рекъл:

— Аз ще запаля омайни билки, ще прочета заклинание и духът ще избяга завинаги оттук. После ще се кача на коня заедно с девойката и от болестта не ще остане нито следа.

И като казал това, царският син яхнал абаносовия кон, завързал царкинята за себе си и завъртял подемния винт. Конят се издигнал във въздуха и всички го гледали, докато изчезнал в облаците.

Дълго чакал румският цар момъка и девойката и най-сетне загубил всяка надежда, че те ще се върнат, и се запътил натъжен към града.

А вълшебният кон пристигнал благополучно в страната на княза и слязъл в царския палат.

След няколко дни Хасан се оженил за Зумуруд и поканил на богата гощавка всички жители на града. И сватбата траяла цял месец и веселбите нямали край. И за да не се случват вече други беди и премеждия, старият цар заповядал да изгорят на клада абаносовия кон.

И конят пламнал в буйния огън на кладата и от него останала само пепел, която ветровете развели на всички страни.

СИНДБАД МОРЕПЛАВАТЕЛЯ

През царуването на халифа Харун-Ал-Рашид живял в Багдад един човек, когото хората наричали Синдбад. Той бил сетен сиромах и срещу дребно възнаграждение разнасял на главата си различен товар.

Веднъж, когато носел в слънчевия пек някакъв тежък предмет, Синдбад капнал от умора и седнал да си почине пред къщата на един търговец, дето имало пейка. През разтворената пътна врата го облъхнала приятна хладина на градината и до ушите му долетели звуци на лютня и песни на всякакви птици — гугутки, персийски славеи, дроздове, горски гълъби и пойни яребици.

Надникнал Синдбад през вратата и видял в дъното на градината много роби и слуги, каквито имат само царете и султаните.

И носачът отправил поглед към небето и извикал:

— Господи, ти даряваш с богатство, когото си искаш, и обричаш на бедност, когото си искаш! Едни от хората правиш щастливи, а други, като мен, наказваш с непосилен труд и ги подлагаш на унижения!

И Синдбад станал от пейката и поискал да продължи пътя си, но в тоя миг от вратата излязъл един слуга в скъпи дрехи и му казал:

— Ела, господарят те вика!

Отначало носачът не искал да влезе вътре, но после се съгласил. Оставил товара си при пазача и последвал слугата, който го завел в една голяма зала. Посред залата била сложена разкошна трапеза с невиждани ястия, плодове и напитки. Много знатни хора били събрани край трапезата, а на най-лично място седял самият домакин — почтен човек, с благородно лице и с

побеляла брада. Наоколо шетали прекрасни робини и отнякъде се разнасяла тиха музика.

Синдбад поздравил пируващите благородници и застанал пред тях с наведена глава.

— Заповядай! — рекъл му стопанинът и му сторил място до себе си.

И когато носачът седнал край трапезата, домакинът го запитал:

— Как се казваш и какво работиш?

— Името ми е Синдбад — отвърнал гостът. — Разнасям на главата си всякакъв товар и с това си изкарвам хляба.

— И моето име е Синдбад — засмял се стопанинът, — само че аз се казвам Синдбад Мореплавателя. — И като помълчал малко, добавил: — Аз те чух, като се оплакваше на бога от бедността си, и затова те поканих да дойдеш. Слушай сега моята история, за да разбереш с каква мъка и след колко премеждия съм станал щастлив и богат човек. Аз съм направил шест пътешествия и всяко пътешествие е един чуден разказ.

И домакинът се обърнал към всички сътрапезници и рекъл:

— Слушайте и вие, драги гости, моята необикновена история!

ПЪРВО ПЪТЕШЕСТВИЕ

— Моят баща беше богат търговец и когато умря, ми остави много пари и земя.

Аз живеех безгрижно, обличах се в скъпи дрехи, пирувах с приятели и мислех, че тоя охолен и безгрижен живот ще продължава вечно. Но ето че един ден парите ми се свършиха и разумът ми се върна. Като разбрах, че съм пропилял богатството си, аз си спомних думите на баща ми, който обичаше да казва: „Има три неща, по-добри от три други: денят на смъртта е по-добър от деня на рождението, живото куче е по-добро от мъртвия лъв и гробът е по-добър от бедността."

Аз продадох това, което ми беше останало, събрах три хиляди жълтици и реших да си търся късмета в далечни страни. Накупих разни стоки и заедно с други търговци заминах за Басра и се качих на един кораб.

Ние пътувахме дни и нощи и спирахме край някои острови, дето продавахме и разменяхме стоката си.

Един ден стигнахме до един остров, който приличаше на райска градина. Капитанът на кораба спусна котва и ние слязохме на брега. Някои запалиха огньове и започнаха да готвят ядене, други се заловиха да си перат дрехите, а трети, между които бях и аз, тръгнаха на разходка.

По едно време капитанът изскочи на палубата и се развика, колкото му глас държи:

— Бягайте по-скоро на кораба! Островът, на който се намирате, не е остров, а грамадна риба! Тя е заседнала в морето и е обрасла с дървета, но вашите огньове я нагряха и раздвижиха! Тя ще се гмурне ей сега във водата и вие всички ще загинете! Тичайте веднага насам и се спасявайте!

При тия тревожни викове на капитана пътниците хукнаха към кораба. Мнозина се спасиха, но други, като мене, не успяха да избягат и островът се раздвижи и потъна в морето. В последния миг аз се добрах до едно голямо корито — от ония, в които някои бяха прали дрехите си, — седнах в него и заплавах из безкрайната водна шир.

Цял ден и цяла нощ се носих из морето и най-сетне вятърът и вълните изтласкаха коритото до един остров с крайбрежни дървета, чиито клони бяха надвиснали над самата вода. Аз се хванах за един клон и с голяма мъка слязох на острова. Бях толкова уморен и изтощен, че веднага паднах на земята и се унесох в дълбок сън.

Събудих се чак на следната утрин и тръгнах да си търся храна. На острова имаше много плодове, с които заситих глада си. По едно време излязох на една зелена поляна и видях един прекрасен жребец, който пасеше трева. И докато аз гледах жребеца и му се любувах, пред мен изскочи изневиделица някакъв човек.

— Кой си ти и какво дириш в нашата страна? — попита ме непознатият.

— Аз съм чужденец — отговорих му. — Пътувах по морето, но корабът ни потъна и аз едва успях да доплавам дотук в едно корито. Кажи ми какъв е тоя жребец и защо той пасе сам в поляната.

— Ти си попаднал в страната на цар Михрджан, а аз

съм един от неговите многобройни конюри — рече човекът. — Всеки от нас се грижи само за един кон. Вечер ние извеждаме всички коне на паша в тая поляна, а сутрин ги прибираме в конюшните. Нашият цар много обича чужденците. Да отидем при него, той ще те посрещне любезно и ще ти помогне.

И конярят надяна на жребеца сребърна юзда и ние потеглихме към царската столица.

Когато стигнахме в палата, пазачите ме въведоха при цар Михрджан, който седеше на висок престол.

Аз го поздравих и му пожелах щастие и дълъг живот.

— Добре дошъл! — отвърна царят и започна да ме разпитва кой съм, какъв съм и откъде съм дошъл.

Аз му разправих всичките си преживени патила и той ме ободри с благи думи и ме покани да остана при него в палата.

Скоро цар Михрджан ме обикна като свой син и ме назначи за началник на пристанището. От сутрин до вечер аз обикалях край брега и записвах в една книга корабите, които пристигаха, и стоките, които се разтоварваха.

Но колкото и добре да живеех на тоя остров, мъката по родината свиваше до болка сърцето ми. Щом пристигнеше някой нов кораб, аз отивах при моряците и търговците и ги разпитвах дали не знаят накъде се намира Багдад и дали не пътуват нататък. Но никой не знаеше къде е Багдад и никой не бе чувал неговото име.

Дълго прекарах аз в страната на цар Михрджан и много чудни неща видях в нея. Там имаше риби с глави на кукумявки, имаше крилати тигри и пеещи дървета, но ако почна да разправям за всички тия чудеса, разказите ми няма да имат край.

Един ден към острова се приближи грамаден кораб с много търговци и моряци. Когато корабът влезе в пристанището, моряците спуснаха стълба на брега и започнаха да свалят всякакви стоки. Аз стоях наблизо и записвах в книгата всичко.

— Няма ли друга стока на кораба? — попитах привечер капитана.

— Има още някои денкове — отвърна той, — но техният стопанин потъна отдавна в морето. Ние искаме да продадем стоката му и да занесем парите на неговите близки в Багдад.

— Как се казваше тоя човек?

— Наричаха го Синдбад Мореплавателя.

Като чух това, аз извиках:

— Капитане, аз съм Синдбад Мореплавателя, който слезе от твоя кораб на острова-риба и не можа да избяга! Другарите ми потънаха, но аз оцелях по милост божия. Тия денкове са мои!

— Ти искаш да ме измамиш и да вземеш стоката! — рече капитанът. — Ние видяхме как Синдбад потъна заедно с много други търговци. Не те ли е срам да ме лъжеш?

Тогава аз разказах цялата си история с най-малки подробности и капитанът повярва, че пред него наистина стои Синдбад Мореплавателя. Той ме поздрави с щастливото избавление и заповяда на моряците да свалят от парахода всичките ми денкове, на които беше написано моето име. Аз подбрах най-скъпите тъкани и ги занесох на царя, като му разправих какво се е случило. И царят остана смаян от моя разказ и ме възнагради богато.

После аз продадох стоката си и с получените пари накупих много други стоки и ги натоварих на кораба.

След няколко дни отидох при цар Михрджан, благодарих му за гостоприемството и го помолих да ми позволи да се завърна в родината си.

Царят ме благослови, отрупа ме с невиждани дарове и ми пожела добър път.

И нашият кораб пътува много дни и нощи и най-сетне пристигна в Басра. Оттам аз потеглих за Багдад и един ден се намерих в бащината къща, сред моите роднини и приятели. Продадох каквото бях купил и отново заживях в охолство и безгрижие.

Така завърши моето първо пътешествие. А утре, ако сме живи и здрави, ще чуете по-нататъшните ми приключения.

Синдбад Мореплавателя дал на Синдбад Носача сто жълтици и го изпратил с благословия в къщи.

Носачът си тръгнал и през целия път мислел за чудните прищевки и изненади на съдбата.

На следната утрин той отишъл в къщата на Синдбад Мореплавателя, който го посрещнал сърдечно и го поканил да седне от дясната му страна.

Когато дошли всички гости и се разположили край трапезата, Синдбад Мореплавателя започнал да разказва своето

ВТОРО ПЪТЕШЕСТВИЕ

— Много дни прекарах аз в Багдад и животът ми течеше в пиршества и веселби.

Но един ден ми дотегна да седя все на едно място и реших да тръгна отново по широкия свят.

Накупих стоки и скъпоценни предмети, стегнах се за път и заедно с други търговци се качих на един кораб с лебедови платна. Попътният вятър наду платната и ни понесе из необятната водна шир.

Ние кръстосвахме много морета и една ранна утрин стигнахме до един прекрасен остров с благоуханни цветя, с пеещи птици и с разлистени дървета, по чиито клони висяха непознати плодове. Всички слязохме на тоя остров и тръгнахме да го разглеждаме.

По едно време аз се уединих край един бистър ручей, похапнах каквото носех със себе си и се изтегнах на тревата. Облъхна ме приятен ветрец и ме унесе в сън. Колко съм спал, не помня, но когато се събудих, наоколо нямаше никого. Спуснах се към морето — от кораба нямаше нито следа. Той беше отплавал и мене ме бяха забравили.

Аз останах сам на острова и заплаках от мъка. Кой дявол ме накара да напусна родния си дом, дето живеех щастливо и безгрижно, и да се излагам на нови опасности? При първото пътешествие бях успял да се спася, но сега едва ли можех да се надявам на избавление.

И съкрушен и отчаян, аз се покатерих на едно високо дърво и започнах да оглеждам надлъж и нашир безлюдния остров. И както се взирах на всички страни, изведнъж съгледах в далечината някакъв бял купол. „Това е сигурно палатът на тукашния цар — помислих си зарадван аз. — Я да отида при царя, може би той ще ми помогне да се върна в Багдад."

И окуражен от тая мисъл, аз скочих от дървото и се запътих нататък. Но когато се приближих до купола, видях с изненада, че той е грамадно кълбо, без вра-

ти и прозорци. Поисках да се изкача на върха му, ала стените му бяха толкова гладки и хлъзгави, че постоянно се свличах надолу.

Неочаквано притъмня и аз дигнах очи към небето. Една гигантска птица летеше във висините и закриваше слънцето като тъмен облак.

Бях слушал от скитниците по далечните земи, че на някои острови живее птицата Рух, която храни децата си със слонове. И сега разбрах, че грамадното бяло кълбо е яйце на тая птица. Притаих се и зачаках да видя какво ще стане.

Птицата се спусна върху яйцето, покри го с крилете си, изпъна нозе до земята и заспа.

Тогава аз размотах чалмата от главата си, завързах единия й край за нозете на спящата птица, а другия стегнах за пояса си и си рекох: „Утре птицата ще отлети и може би ще ме отнесе в някоя страна с градове и хора. Дори да падна и да се убия, все пак по-добре е да умра, отколкото да остана на тоя необитаем остров.“

Призори птицата Рух се събуди, разпери криле и със силен крясък се издигна във въздуха. Аз се вкопчих здраво за нозете й и полетях с нея в облаците. Тя се носеше над морета и планини, после започна да се спуска надолу и най-сетне кацна на земята. Аз развързах предпазливо чалмата си и се скрих зад един камък. А птицата грабна нещо дълго и дебело и като хвръкна отново, аз забелязах, че в ноктите й се гърчи грамадна змия.

Огледах се наоколо и видях, че се намирам в дълбока долина, оградена с високи и непристъпни планини. „Спасих се от една беда, та попаднах на друга — помислих си. — По-добре да бях останал на оня остров. Там поне имаше плодове и бистра вода, а тук няма нищо друго освен камъни.“

И аз тръгнах из долината с наведена глава, загубил вече всяка надежда, че ще се върна в Багдад. По едно време слънцето се показа над планините и неочаквано цялата долина засия с ослепителен блясък. От всеки камък искряха сини, жълти и червени пламъци. Долината беше пълна с елмази и земята в нея беше елмазена.

Докато стоях поразен от тая чудна гледка, наоколо

се разнесе някакво съскане. Изпод камъните изпълзяваха огромни змии, за да се погреят на припек. Всяка змия беше голяма колкото най-висока палма и можеше да погълне цял слон.

Обхвана ме неизразим ужас и аз поисках да избягам и да се скрия някъде. Тогава съгледах наблизо една пещера, промъкнах се до нея и влязох вътре, като затулих входа й с един голям камък. И тъкмо помислих, че съм се скрил на безопасно място, ето ти нова страхотия: в средата на пещерата лежеше, свита на кълбо, грамадна змия и ме гледаше със студени изцъклени очи.

Вцепених се на мястото си и така останах до сутринта, очаквайки всеки миг да бъда глътнат от змията. Слава на аллаха, че тя не ме докосна. Когато се зазори, аз отместих полека камъка и се измъкнах навън. Съсипан от страх, безсъние и глад, аз закрачих като пиян из долината и не щеш ли — пред нозете ми падна отнякъде половин заклана и одрана овца. Погледнах нагоре и видях само небе и скали. И в паметта ми внезапно изплува една забравена история.

Някога в Багдад разправяха, че долината на елмазите се намирала накрай света и че никой не можел да проникне в нея. Но търговците измъквали с хитрост елмазените камъни. Те нарязвали някоя овца на късове, които хвърляли от планината в долината. Елмазите се залепвали по тия кървави късове, които орлите и ястребите отвличали в ноктите си по планинските върхове. С викове и с хлопане на дъски търговците прогонвали птиците от месото, събирали елмазите, а самото месо оставяли за храна на хищниците.

Когато грамадният къс от закланата овца падна пред мене, аз си спомних тая история, събрах полепените по месото елмази и ги натъпках в дрехите си. После сложих овцата на гърдите си, завързах я за себе си с чалмата и легнах по гръб. Не мина и минута, и в долината се спусна един планински орел, сграбчи в ноктите си тлъстата плячка и полетя нагоре. Той кацна сред една гора в планината и започна да кълве месото, но изведнъж се чу страшен вик и хлопане на дъска. Изплашеният орел остави плячката си и хвръкна, аз развързах чалмата си и се изправих цял изцапан с кръв.

След малко зад дърветата изскочи някакъв брадат

човек с тояга и с дървен щит. Той продължаваше да вика и да удря щита с тоягата, за да прогони орела. Като видя овцата, той се спусна и започна да я оглежда от всички страни, но не намери по нея нито един елмаз.

— О, горко ми! — завайка се непознатият. — Половин овца хвърлих в долината, а аллах не ми изпрати нито едно камъче!

Тогава аз се приближих до него — окървавен, прашен, бос, с разкъсани дрехи — и брадатият човек се смрази от уплаха и се закри с дървения щит.

— Кой си ти и как си попаднал тук? — промълви с разтреперан глас той.

— Не бой се — рекох му. — Аз съм почтен търговец и нищо лошо няма да ти сторя. Много препатих, докато стигна до това място, и ако ти ми помогнеш да се измъкна оттук, ще ти дам толкова елмази, колкото никога не си имал.

— И аз съм търговец — рече непознатият, успокоен и зарадван от думите ми.

В това време между дърветата се показаха и други търговци, дойдоха при нас и ни наобиколиха. И аз им разправих необикновените си патила и страдания и подарих на всекиго по една шепа елмази, а на брадатия търговец, който беше хвърлил овцата в долината, дадох две шепи. И за мен оставих още толкова елмази, колкото раздадох на всички.

Търговците ми благодариха, пожелаха ми дълъг живот и ме облякоха в хубави дрехи. Цяла нощ прекарах с тях в приказки и разговорки и научих много неща, които не знаех.

На сутринта ние слязохме от планината и дълго пътувахме през поля и гори, през планини и морета. И навсякъде срещахме безброй чудеса. На един остров видяхме камфорови дървета, всяко от които хвърляше сянка за сто души. Когато забиеш нож в това дърво, изпод кората му бликва камфорова вода и се превръща на клей. На същия остров видяхме и животното каркадан с дълъг рог на главата. То пасе трева като нашите крави и биволи и носи на своя рог цял слон, но от силния слънчев пек маста на слона потича в очите на каркадана и го ослепява. Тогава каркаданът ляга

на земята и птицата Рух го отнася в гнездото си заедно със слона.

Така обикаляхме ние по белия свят и най-сетне аз се разделих с търговците и заминах за Багдад.

Когато пристигнах у дома, радостта на близките и приятелите ми нямаше край. Аз раздадох на всички скъпи подаръци, продадох елмазите и пак заживях щастливо и безгрижно.

Такава е историята на моето второ пътешествие. А утре, ако сме живи и здрави, ще чуете какво се случи по-нататък.

И Синдбад Мореплавателя извадил кесията си и дал на Синдбад Носача сто жълтици.

Носачът се прибрал в къщи и на следната утрин отишъл отново при своя благодетел.

— Добре дошъл! — посрещнал го любезно Синдбад Мореплавателя и когато се събрали и другите гости, той подхванал разказа за своето

ТРЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

— Както ви казах вчера, аз продадох елмазите и със спечелените пари започнах предишния весел живот.

Но дните минаваха толкова еднообразно, че аз отново реших да напусна Багдад и да поскитам по света.

Речено—сторено. Накупих всякаква стока и един ден заминах за Басра. Там срещнах много други търговци — все добри хора и праведни мюсюлмани. Качихме се ние на един голям кораб и потеглихме на път. Нашият капитан се казваше Бузург и беше дебел човек, с дълга брада.

Отначало духаше попътен вятър и корабът ни се носеше бързо напред. Но една сутрин притъмня отвсякъде и се изви грозна буря. Корабът се замята като черупка из морето, върху палубата връхлитаха разярени вълни. Ние помислихме, че загиваме, и занемяхме от уплаха. Само капитан Бузург беше спокоен. Той стоеше пред кормилото и се бореше смело с развилнялата стихия. Към пладне бурята стихна, вълните се укротиха и небето се проясни.

И тъкмо когато всички мислехме, че сме се спасили, капитанът изведнъж започна да се бие по лицето и да си скубе брадата.

— Нещастие! — развика се той. — Бурята ни изхвърли сред опасно течение, което ни отнася към Страната на косматите хора! Обитателите на тая страна наподобяват маймуни и никой не може да се спаси от тяхната жестокост!

И още неизрекъл тия думи, корабът заседна край някакъв остров и от всички страни заплуваха към нас безброй дребни човечета. Те приждаха като скакалци — цели обрасли в косми, с жълти очи и черни лица, — катереха се по корабните въжета и ги прегризваха със зъбите си. Маймуноподобните същества изпълниха кораба и се нахвърлиха върху пътниците, като грабеха стоката им.

— Нима ще се изплашим от тия маймуни? — извиках аз и измъкнах меча си.

— Пази се, Синдбад! — предупреди ме капитанът и ме хвана за ръката. — За всяка убита маймуна срещу теб ще излязат сто нови и ще те разкъсат. По-добре е да избягаме на острова и да им оставим кораба.

И ние скочихме на брега, последвани от останалите пътници и моряци, а косматите човечета отвлякоха кораба в морето и се загубиха от очите ни.

Дълго стояхме на непознатия остров и се чудехме какво да правим. Като набрахме плодове от близките дървета и заситихме глада си, ние тръгнахме навътре в острова. И както вървяхме, неочаквано стигнахме до един палат, ограден с високи стени. Черните дървени порти бяха разтворени и ние влязохме в широк двор. Посред тоя двор имаше дълга пейка, а наоколо бяха разхвърляни съдове и оглозгани кости. Тук-там се виждаха жарници с тлеещa жарава.

Понеже бяхме много уморени, някои от нас се разположиха на пейката, а други се изтегнаха на земята. Скоро всички се унесохме в сън, но по едно време земята внезапно се разтърси и ние се събудихме. Чу се някакъв особен шум и от палата излезе грамаден чернокож човек, висок колкото палма. Очите му светеха като горящи въглени, устата му беше голяма като кладенчева дупка и от нея стърчаха дълги глигански зъби, ушите му стигаха чак до раменете, а ноктите на ръцете му бяха широки и остри като на лъв.

Великанът пристъпяше бавно и от тежкото му дишане дърветата зашумоляха като пред буря. Той се

приближи, наведе се над нас, грабна ме за едната ръка и започна да ме опипва като жертвено агне. Но аз бях слаб и изтощен и затова великанът ме пусна на земята и взе друг търговец. Като го обърна насам-натам, той остави и него и издигна във въздуха капитан Бузург, който беше най-едър и най-тлъст от всички ни.

Людоедът набучи капитана на грамаден ръжен, раздуха един жарник и дълго въртя ръжена над жарта, докато нещастникът се опече. Тогава чернокожият гигант изяде жертвата си, огриза лакомо костите ѝ и ги изхвърли на двора. После легна на пейката и захърка с такава сила, сякаш наоколо забоботи гръмотевица.

Когато разбрах, че великанът е заспал дълбоко, ние решихме да избягаме, за да не ни сполети участта на капитан Бузург.

— Я вижте тия греди — рекох аз и посочих гредите, натрупани в дъното на двора. — Да пренесем няколко от тях на морския бряг и да направим сал, с който ще избягаме. Но преди да напуснем острова, ще трябва да убием злодея!

Другарите ми приеха моето предложение и докато людоедът спеше, ние измъкнахме тихичко двайсетина дълги греди и ги пренесохме на брега, дето ги свързахме здраво с въжета от палмово лико. Така направихме един голям сал.

Привечер се върнахме в двора на палата, но за наша най-голяма изненада великанът беше изчезнал. Насядахме около дългата пейка и започнахме да обсъждаме по какъв начин да убием людоеда. И както приказвахме, земята се разтърси и от палата пак изскочи чернокожият исполин. Той дойде при нас и отново си избра един търговец. Като го опече и изяде, той се изтегна на пейката и захърка като заклан.

— Това е последната жертва! — казах аз и дадох знак на другарите си да ме последват.

Ние нагорещихме до зачервяване два ръжена, които намерихме наблизо, примъкнахме се до спящия великан и с всичка сила забихме нажежените шишове в очите му.

Ослепелият людоед скочи със страшен вик и заопипва с ръце наоколо, за да хване враговете си. Но ние хукнахме презглава към брега, качихме се на приготвения сал и заплавахме по морето, като гребяхме водата с две тънки палми.

Великанът викаше и тичаше и на виковете му се притекоха още двама гиганти, също тъй страшни като него. Те откъртиха от крайбрежната скала по един грамаден камък и ги хвърлиха подире ни. Камъните паднаха близо до нас и дигнаха такива високи вълни, че салът се преобърна. Моите спътници се издавиха и потънаха, защото не умееха да плуват. Само аз и още двама по-млади търговци — Ахмед и Хасан — успяхме да се хванем за сала и да се покатерим отгоре му. Вълните отвлякоха палмите, които ни служеха вместо весла, и ние се понесохме по морето, като направлявахме сала с нозе.

Така прекарахме нощта, измокрени и зъзнещи от студ, и призори съзряхме в далечината някакъв бряг. С отчаяни усилия ние се добрахме до сушата и като се нахранихме с корени и ягоди, легнахме под едно високо дърво и заспахме дълбоко.

Събуди ме странен шум, като че някой чупеше орехи със зъби. Огледах се наоколо и недалеч от себе си видях един грамаден змей, който лежеше по корем и лениво хрупаше нещо между челюстите си. От устата на змея се подаваха два човешки крака в сандали и по тия сандали познах краката на Ахмед. Постепенно Ахмед изчезна цял в търбуха на чудовището и тогава змеят запълзя и се скри в отсрещната гора. „Какво ли е станало с Хасан? — помислих си. — Да не би змеят да е изял и него?“

— Ей, Хасан, къде си? — извиках аз.

— Тук съм! — обади се глас отгоре.

Подигнах глава и съгледах Хасан, който се беше сгушил между клоните на дървото, примрял от страх.

Качих се и аз на дървото и там прекарахме с Хасан до вечерта, очаквайки появата на змея. Настъпи нощта, а чудовището все не се явяваше. Най-сетне умората налегна Хасан и той заспа, облегнат на един дебел клон, с провиснали надолу нозе. Скоро задрямах и аз. Когато се събудих, слънцето грееше високо в небето. Наведох се и подирих с поглед Хасан. На клона го нямаше. Само на тревата под дървото се белееше неговата чалма и аз разбрах, че и той е отишъл в търбуха на змея.

Останах сам на острова. Дълго търсех да се скрия някъде, но наоколо не се виждаше нито пещера, нито друго някое потайно място. Седнах на брега и се замислих как да се спася от чудовището. Неочаквано вълните изхвърлиха пред мен няколко дебели и широки

корабни дъски. Аз ги свързах с палмово лико и направих нещо като ковчег. Легнах в тоя ковчег, захлупих го отгоре пак със здраво завързани една о друга дъски и зачаках.

По едно време змеят дойде и като подуши мирис на човешко месо, захапа ковчега и се опита да го прегризе и да измъкне плячката. Но дъските бяха здрави и устояха на зъбите му. Той се разгневи и заудря ковчега с опашката си, ала пак не можа да го счупи. Чудовището напразно се силеше да се добере до мен и найсетне се измори и с яростно съскане се прибра в гората.

Тогава аз развързах дъските, скочих на крака и изтичах на морския бряг. „По-добре е да се удавя в морето, отколкото да загина в устата на змея!“ — рекох си.

Но в тоя миг в далечината се показа един кораб, носен от попътния вятър. Аз съблякох ризата си и я размахах високо във въздуха. Моряците ме забелязаха и насочиха кораба към острова. Аз се хвърлих в морето и след малко двама здравеняци ме изтеглиха с въже на палубата.

Всички започнаха да ме разпитват как съм попаднал на острова на страшния змей и аз им разправих цялата си история. После ме нахраниха и облякоха и корабът продължи пътя си.

След няколко дни ние спряхме край остров Салахит и пътуващите търговци слязоха на брега да продават и да разменят стоката си. Само аз нямах нищо и останах натъжен на кораба.

Но капитанът се приближи до мен и рече:

— Ти си сиромах човек и затова аз искам да ти помогна. С нас пътуваше един търговец, когото загубихме, и сега не знаем дали той е жив, или е умрял. Неговата стока се намира на кораба. Вземи я и я продай и ние ще те възнаградим за труда. А това, което остане непродадено, ще отнесем в Багдад и ще го предадем на роднините на търговеца.

И капитанът заповяда на моряците да извадят стоката на изчезналия търговец.

— На чие име да я запишем? — попита корабният писар.

— Запишете я на името на Синдбад Мореплавателя!

При тия думи на капитана аз се зарадвах и извиках:

— Аз съм Синдбад Мореплавателя и съм жив и

здрав! Вие ме забравихте на острова, когато бях заспал, и птицата Рух ме отнесе в долината на елмазите!

Като ме чуха какво говоря, моряците и търговците ме наобиколиха. Някои ми повярваха, други помислиха, че приказвам измислици. Тогава един търговец се обърна към капитана и рече:

— Помниш ли, когато ти разправях, че съм хвърлил в долината на елмазите половин заклана овца, която орелът изнесе на планината заедно с един човек. Тоя човек стои сега пред нас и се казва Синдбад Мореплавателя!

И капитанът се убеди, че аз наистина съм Синдбад Мореплавателя, прегърна ме и каза:

— Вземи си стоката и я продай по-бързо, че ще тръгваме!

И аз слязох на брега и продадох всичката стока с голяма печалба и корабът потегли отново на път.

Много морета пребродих и какви ли не чудеса видях. В едно море плуваха риби, които приличат на крави и магарета, в друго море имаше птици, които живеят в раковини и излюпват яйцата си на повърхността на водата, без да излизат никога на сушата.

Със същия кораб пристигнах до пристанището на Басра и оттам се завърнах в Багдад.

Като завършил разказа за третото си пътешествие, Синдбад Мореплавателя дал на Синдбад Носача сто жълтици и го поканил да дойде на другия ден, за да чуе по-нататъшните му патила и преживелици.

И носачът отишъл на следната утрин в къщата на търговеца, събрали се и другите гости и се разположили край разкошната трапеза.

И Синдбад Мореплавателя погладил брадата си и започнал да разправя своето

ЧЕТВЪРТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

— Бях се заклел да не пътувам вече и да прекарам спокойно живота си в родния дом, но ето че един ден старата ми скитническа страст се събуди отново и аз напуснах Багдад с много стока.

И тоя път потеглих от пристанището на Басра с един голям кораб заедно с други търговци. Първите дни времето беше хубаво, но после задухаха силни ветрове и една сутрин ни връхлетя яростна буря. По заповед на капитана моряците хвърлиха котва сред открито море, ала нейната верига се скъса и от платната останаха само парцали. Вълните заляха палубата, корабът се разпука и започна да потъва. Едва успяхме да се спасим неколцина пътници — всички други се издавиха и отидоха на морското дъно.

Заловени за една корабна дъска, ние доплувахме с мъка до някакъв скалист остров. Излязохме на брега и като се опомнихме, тръгнахме из непознатата земя. След дълго скитане съгледахме насреща висока постройка, подобна на палат. Когато се приближихме до вратите ѝ, отвътре изскочиха цяла тълпа полуголи хора, които ни хванаха и заведоха при своя цар.

Царят ни покани да седнем и заповяда да ни нагостят. Пред всекиго сложиха блюдо с някакво чудновато ястие, каквото дотогава никой от нас не бе ял. Другарите ми се нахвърлиха лакомо върху поднесената гозба, но аз вкусих само няколко хапки и отместих блюдото настрана.

Владетелят на острова беше людоед. Неговите хора хващаха попаднали в страната чужденци и ги хранеха с това ястие, от което всеки губеше разума си и заприличваше на животно. Царедворците угояваха и мажеха чужденците с кокосово масло, пасяха ги като добитък и след това ги ядяха сурови, а царят — печени.

Когато другарите ми се нахраниха, царските слуги ги напоиха и намазаха с кокосово масло и аз забелязах, че видът на нещастните лакомци се измени и очите им се помътиха от тъп животински поглед.

От тоя ден всяка сутрин един царски пастир извеждаше преобразените ми другари на паша. От страх и глад аз измършавях съвсем и ребрата ми се брояха, затова царедворците ме изоставиха и никой не се сещаше за мен.

Веднъж се изхитрих и тръгнах из острова. Пастирът, който пасеше моите другари, ме видя и като разбра, че аз не съм загубил разума си, повика ме с ръка и рече:

— Върви по тая пътека, докато стигнеш до един кръстопът. Там ще завиеш надясно и ще излезеш на султанския друм, който ще те изведе извън страната на нашия цар.

И аз закрачих бързо по пътеката и вървях седем дни и седем нощи, като се хранех с корени и ягоди. На осмия ден сутринта срещнах добри хора, които ме запитаха отде ида и накъде отивам. Разправих им патилата си и те ме заведоха при царя на тая страна.

Царят ме покани на трапезата си и когато му разказах какво съм преживял, той се смая и извика:

— Досега не съм слушал по-чудна история! Бъди добре дошъл, страннико, и остани да живееш при мен!

И аз останах в палата на царя, който се казваше Тайгамус. Той ме обикна и ме отрупа с благодеяния.

Един ден, когато двамата седяхме и разговаряхме, цар Тайгамус ми каза:

— Синдбад, имам една голяма молба към теб. Обещай ми, че ще я изпълниш!

— Господарю, ти си мой благодетел и аз ще изпълня с готовност всяко твое желание! — рекох му. — С какво мога да зарадвам милостивото ти сърце?

— Остани завинаги при нас — каза царят. — Аз ще ти намеря добра и хубава жена и ти ще бъдеш честит човек.

Думите на цар Тайгамус ме смутиха. Аз все още не бях загубил надежда, че рано или късно ще се върна в Багдад, и сега трябваше да се подчиня на царската воля.

— Да бъде, както си намислил! — съгласих се аз. — Оставам завинаги в твоя град!

И царят ме ожени за дъщерята на своя везир, подари ми къща и пари и аз заживях щастливо. Няколко години прекарах в града на цар Тайгамус и постепенно започнах да забравям Багдад. Сприятелих се с много хора и всички ме обичаха и уважаваха.

Една сутрин при мен дойде съседът ми Абу-Мансур. Лицето му бе посърнало, очите му бяха пълни със сълзи.

— Какво се е случило, приятелю? — попитах го.

— Тая нощ жена ми умря — отвърна той.

— Не се отчайвай — опитах се да го утеша. — Ще мине време и тъгата ти ще изчезне. Ти си млад човек и ще живееш още дълги години.

Но Абу-Мансур се разрида и извика:

— Как ще живея дълго, когато имам само един ден живот? Такъв е обичаят на нашата страна: ако един от съпрузите умре, с него погребват и другия, който е останал жив!

Помъчих се да успокоя съседа си и му обещах да помоля царя за милост. Но когато се явих при цар Тайгамус и му казах молбата си, той поклати глава и рече:

— Искай всичко друго, само не това. Аз не мога да наруша обичая на моите прадеди. Утре Абу-Мансур ще бъде погребан заедно с жена си.

— Всемогъщи господарю — извиках аз, — а ако умре жена на чужденец, и нейният съпруг ли ще я последва в гроба?

— Да — отвърна царят. — Но ти не се страхувай за себе си. Твоята жена е още много млада и ти навярно ще умреш преди нея.

Развълнуван и изплашен от думите на цар Тайгамус, аз се прибрах в къщи и от тоя ден мислех само как да предвардя жена си да не заболее от смъртоносна болест. Мина доста време и един ден се случи това, от което се страхувах. Жена ми заболя тежко и след няколко дни умря.

Царят и всички жители на града дойдоха да ме утешат, както повеляваше обичаят. Облякоха и нагиздиха жена ми с най-хубави дрехи и скъпи накити, сложиха я на носилка и я понесоха към близката планина. Там имаше дълбока яма, покрита с тежка каменна плоча. Като отместиха плочата и спуснаха тялото на покойницата в ямата, приятелите ми и роднините на жена ми започнаха да се прощават с мен.

Аз разбрах, че е настъпил смъртният ми час, и завиках отчаяно:

— Аз съм чужденец и не признавам вашите обичаи! Не искам да умра в тая яма!

Но изпращачите не обърнаха никакво внимание на виковете ми, вързаха ме и ме хвърлиха в ямата, после спуснаха вътре седем житни питки и стомна прясна вода, захлупиха отвора с тежката плоча и се разотидоха.

Отначало не виждах нищо, но когато очите ми свикнаха с тъмнината, забелязах, че се намирам в грамадна пещера. Плочата не бе прилепнала плътно върху отвора и през една тясна пролука проникваше слаба светлина.

Цялата пещера беше пълна с мъртъвци, разкошно облечени и накичени със скъпоценности, и навсякъде се белееха кости на отдавна погребани покойници. Обхвана ме мъка и отчаяние и си рекох: „Не ще мога да се спася и тук ще изгният моите кости!“ И като се освободих от въжетата, с които бях вързан, настаних се в един отдалечен кът на пещерата и зачаках смъртта, като пестях питките и водата, за да ми стигнат за по-дълго време.

Веднъж, унесен в мисли за родния Багдад и за моите близки и приятели, бях задрямал, когато наоколо нещо прошумоля и ме събуди. Грабнах една бедрена кост и тръгнах по посока на шума. Внезапно край мен профуча някакво животно и аз се спуснах подире му. В дъното на пещерата заблещука светлинка като звезда и колкото повече се приближавах до нея, толкова тя ставаше по-силна. Най-сетне аз стигнах пред една голяма дупка, издълбана в планинския хребет навярно от дивите зверове, които идваха в пещерата да ядат мъртъвците.

Аз излязох навън и се намерих в полите на планината, край която се разбиваха шумно морските вълни. Зарадвах се и в душата ми отново проблесна надежда за спасение. „Може би ще мине насам някой кораб и ще ме прибере“ — помислих си и седнах на един камък да подишам свежия утринен въздух.

Като поседях на камъка и благодарих на аллаха за щастливото ми избавление, аз се върнах в пещерата, събрах най-хубавите дрехи и най-скъпите накити на знатните мъртъвци, стегнах ги във вързоп и ги пренесох на морския бряг.

Привечер върху гребена на вълните се появи един кораб. Без да се бавя, аз измъкнах от вързопа едно бяло мъртвешко покривало, завързах го за дълъг прът и го развях над главата си. Капитанът ме съгледа и изпрати лодка с неколцина моряци, които ме взеха и прибраха на кораба.

— Как си стигнал до това пусто място? — попита ме капитанът.

— Пътувах по търговия — отвърнах, — но корабът ни потъна и аз едва успях да се спася с тоя вързоп дрехи. — После подадох на капитана един скъпоценен камък и рекох: — Приеми тоя дар от мен, защото без твоя помощ щях да загина.

— Не — каза той. — Наш дълг е да спасяваме корабокрушенците, без да вземаме дарове от тях. Когато умрем и отидем при аллаха, той ще ни възнагради за добрите дела.

И нашият кораб кръстоса много морета и един ден пристигна благополучно в Басра, отдето аз продължих пътя си за Багдад.

Така завърши четвъртото ми пътешествие и утре, ако сме живи и здрави, ще узнаете какви премеждия ме сполетяха по-нататък.

И Синдбад Мореплавателя бръкнал в пояса си, извадил сто жълтици и ги дал на Синдбад Носача, като му напомнил да дойде утре по същото време.

И на следната утрин, когато носачът дошъл и гостите отново се събрали, Синдбад Мореплавателя се изтегнал на дивана и започнал да разказва своето

ПЕТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

— И тъй, аз заживях отново в Багдад и скоро забравих миналите си премеждия.

Веднъж отидох по работа в Басра и излязох да се поразходя край пристанището. Като видях спокойното синьо море и яркото слънце, нещо ме затегли към далечния хоризонт. Не можах да устоя на изкушението и тръгнах пак по белия свят с един кораб, на който имаше и други търговци.

Пътувахме два дни и две нощи и на третия ден, докато съм спял, корабът стигнал до някакъв пустинен остров. Другарите ми слезли на сушата и съгледали недалеч от брега грамаден бял купол. Те се приближили до него и без да знаят, че това е яйце на птицата Рух, започнали да го удрят с камъни. Черупката се счупила и отвътре потекла вода. Показали се дълъг клюн, глава и нозе и пътниците извадили скритото пиле, опекли го и го изяли.

В това време аз се събудих и като разбрах какво са направили другарите ми, завиках от палубата:

— Бягайте по-скоро на кораба, че птицата Рух ей сега ще си отмъсти за убитата рожба!

И наистина, в същия миг наоколо притъмня и над острова се спусна изневиделица гигантската птица. Като съзря счупеното яйце, тя нададе грозен крясък, изви се няколко пъти във въздуха и отлетя нанякъде. Търговците и моряците избягаха веднага на кораба, изпокриха се кой където види и след малко корабът се понесе бързо из морето. Но ето че птицата Рух се появи отново, вече придружена от друга, още по-грамадна птица, навярно мъжката. Всяка от тях носеше в ноктите си по един огромен камък, колкото цяла скала.

Едната от птиците хвърли камъка върху нас, но той не ни улучи и падна със страшна сила във водата. Морето се разлюля и ние едва се задържахме на кипналите вълни. Последва втори удар от другата птица и тоя път камъкът се изтърси върху самия кораб, разби го и го повлече към дъното. Вълните погълнаха всички търговци и моряци, само аз успях да се заловя за една корабна дъска и след нечовешки усилия сполучих да изляза на непозната земя.

Съсипан от умора, аз дълго лежах на морския бряг и по едно време, като се опомних, стори ми се, че се намирам в самата райска градина. Наоколо цъфтяха невиждани цветя, шумоляха дървета, отрупани с плодове, чуруликаха весело пъстрокрили птички. Бистри поточета лъкатушеха със сребърен блясък из тревата и край тях подскачаха игриви газели.

Напих се с вода от близкия ручей, изядох една голяма ябълка и се изтегнах под едно дърво. И както съм легнал, тъй съм и заспал. Цял ден и цяла нощ прекарах в непробуден сън и на следната утрин се събудих ободрен и съживен от слънчевите лъчи.

Като подкрепих силите си с плодове, тръгнах да разгледам тая благословена земя, в която бях попаднал. Вървях, вървях, а никъде не срещах жива душа. Найсетне реших да си почина и влязох в една прохладна горичка.

И тъкмо нагазих в горичката, гледам — край един поток седи някакво старче с дълга бяла брада, наметнато с покривало от листа. Седи старчето до самата вода и ме гледа някак натъжено.

— Да те благослови аллах! — рекох аз. — Защо си седнал край тоя поток?

Старецът не отговори, а само ми направи знак с ръка, като че искаше да каже: „Пренеси ме през потока!“

„Ще го пренеса“ — помислих си и като се приближих до него, качих го на раменете си и го пренесох през потока.

На отсрещния бряг поисках да го сваля, но старецът се вкопча в шията ми и аз видях, че нозете му са черни и твърди като на бивол.

Изплаших се и се опитах да хвърля непознатия, ала той се вцепи още по-здраво в шията ми и започна да ме души. Причерня ми пред очите и аз се строполих като мъртъв на земята. И изведнъж старецът се закиска с всичка сила, заудря ме по гърба и по раменете и ме изправи пак на крака.

И аз тръгнах да го нося, накъдето той пожелае, и вървях с него от сутрин до вечер, а когато лягах да спя, проклетникът продължаваше да седи на гърба ми. После ме събуждаше с ритници и ме караше да го мъкна отново из острова.

Веднъж, когато минавах през един бостан, съгледах много тикви, някои от които бяха изсъхнали. Дигнах една голяма суха тиква, провъртях я с остра пръчка и я изчистих отвътре. След това набрах грозде от близкото лозе, напълних тиквата с гроздов сок и я оставих да се попече няколко дни на слънцето, докато сокът се превърна на вино. Тогава всеки ден си посръбвах от животворното питие, което подкрепяше силите ми.

— Какво е това? — попита ме веднъж старецът.

— Най-чудната напитка! — рекох. — Подмладява човека и развеселява сърцето му.

И аз започнах да скачам, да пляскам с ръце и да пея.

Злият старец грабна тиквата от ръцете ми, надигна я и изгълта всичкото останало вино.

Не мина много време, и той се развесели и се разигра на раменете ми, но скоро виното го замая и го приспа дълбоко. Като разбрах, че той е пиян и че едва се държи на гърба ми, аз го изтърсих леко на земята, взех един голям камък и го убих (аллах да ми прости тоя грях!).

Така се освободих от своя мъчител и прекарах още много дни на острова, докато една сутрин край брега спря кораб от далечен път и ме прибра на палубата.

Капитанът заповяда да ме нахранят и да ме облекат в нови дрехи и аз му разказах каква беда ме бе сполетяла.

— Старецът, когото си носил на раменете, е бил самият морски дявол и досега никой не се е спасявал от него! — рече капитанът. — Благодарение на аллаха ти си успял да го надхитриш и да се избавиш от сигурна смърт.

И ние пребродихме още много морета и най-сетне стигнахме до един многолюден град, окръжен с високи гористи планини. По улиците и площадите на тоя град сновяха чернокожи хора с бели зъби и с червени устни, а на градското пазарище хвалёха стоката си търговци от всички страни — персийци, индуси, европейци, турци, китайци.

Колко дълго съм обикалял и разглеждал града — не помня, но по едно време, като се усетих, видях, че корабът ни е заминал.

И както стоях сред пазарището и се чудех какво да правя, край мен мина някакъв човек в дълъг халат и с бяла чалма на главата. Той застана пред едно медникарско дюкянче, купи си тас и медна стомна и тръгна нататък. Аз го приближих, поклоних му се и казах:

— Добър ден, почтени търговецо! Ти не си ли от Багдад?

— Здравей, земляк! — извика радостно човекът с чалмата. — По думите ти изведнъж познах, че си багдадчанин. Вече десет години живея в тоя град и сега за пръв път слушам арабска реч. Ела с мен да си поприказваме за Багдад и за неговите прекрасни градини.

И търговецът ме заведе у дома си, нагости ме и после дълго говорихме и си спомняхме за родния край. Когато се свечери, домакинът ми рече:

— Аз искам да ти спася живота и да те направя богат човек. Тоя град се нарича Градът на чернокожите и всички негови жители са зинджи, сиреч негри. Те живеят в къщите си само денем, а вечер излизат с лодки в морето. Щом настъпи нощта, от горите на околните планини се спускат в града цели стада маймуни, които нападат хората и ги убиват. На разсъмване маймуните се прибират в планините и зинджите се връщат по домовете си. Скоро ще стане съвсем тъмно и кръвожадните зверове ще дойдат. Докато още има време, трябва да бягаме, иначе маймуните ще ни разкъсат.

— Благодаря ти, спасителю — извиках аз. — Кажи ми името си, за да зная как да те наричам!

— Аз се казвам Мансур — отвърна моят земляк. — Хайде да ставаме и да вървим!

И ние излязохме навън и тръгнахме към морето. Улиците и площадите бяха задръстени от народ — мъже, жени и деца тичаха в надпревара и бягаха да се спасят.

Като стигнахме на пристанището, Мансур отвърза лодката си и ние заплавахме навътре в морето.

— Гледай ги! Идат! — рече Мансур и посочи с ръка в далечината.

И изведнъж по планините отсреща заблещукаха хиляди пламъчета, които запълзяха надолу и ставаха все по-големи. Най-сетне тия пламъчета се приближиха към града и на широкия площад се появиха безброй маймуни с горящи факли в лапите.

Маймуните се пръснаха из пазарището, насядаха в дюкянчетата и започнаха да търгуват. Едни продаваха, други купуваха. В гостилниците маймуни-готвачи въртяха овни над жарава, варяха ориз, печаха хляб. Купувачите си мереха дрехи, избираха съдове и тъкани, караха се и се биеха помежду си. Тая неразбория продължи чак до разсъмване. Когато се зазори, маймуните потеглиха към планините и жителите се върнаха по домовете си.

Прибрахме се и ние с Мансур у дома му и седнахме да похапнем.

— Аз живея отдавна в Града на чернокожите и вече съм се затъжил за родината — каза той. — Скоро ние с теб ще заминем за Багдад, но преди това ти ще трябва да спечелиш повечко пари, за да се явиш пред близките си, както подобава на търговец. По отсрещните планини растат палмови гори с прекрасни кокосови орехи. Зинджите много обичат тия плодове и дават за тях злато и скъпоценни камъни. Но палмите са толкова високи, че никой човек не може да стигне до орехите и да ги откъсне. Аз ще те науча как да се добереш до тях. Утре ще отидем в гората и ти ще се върнеш оттам богат човек.

На следната утрин, щом маймуните напуснаха гра-

да, Мансур взе от къщи два големи тежки чувала, нарами единия, а другия метна на гърба ми и рече:

— Върви подире ми и каквото правя аз, туй ще правиш и ти!

И ние отидохме в планината и се намерихме сред голяма палмова гора. По върховете на дърветата седяха много маймуни. Като ни видяха, те се озъбиха свирепо насреща ни и закрещяха, колкото им глас държи. Аз се изплаших и поисках да избягам, но Мансур ме спря и каза:

— Развържи чувала си и виж какво има в него!

Аз развързах чувала и видях, че той е пълен с гладки, обли камъчета. Мансур също разтвори своя чувал, загреба оттам шепа камъчета и ги хвърли към маймуните. И маймуните заскачаха с див крясък от палма на палма, започнаха да късат ожесточено орехи и да ни замерват с тях. Ние бягахме и се криехме между дърветата и само два ореха ни засегнаха леко.

Скоро земята наоколо ни се покри с едри кокосови орехи. Когато в чувалите ни не остана нито едно камъче, ние ги натъпкахме с редките плодове и се върнахме в града. После продадохме орехите на пазара и получихме за тях толкова злато и скъпоценни камъни, че едва ги занесохме у дома.

На другия ден пак отидохме в гората и напълнихме чувалите с кокосови орехи. Така за няколко дни цялата къща на Мансур преля от богатство и не можеше да побере повече никакви съкровища.

— Сега можем да наемем един кораб и да заминем за Багдад — рече Мансур.

И ние избрахме най-големия кораб, натъпкахме го със злато и скъпоценни камъни и отплавахме към родната страна. Случи се хубаво време и през целия път не ни сполетя никаква беда.

Когато пристигнахме в Басра, натоварихме съкровищата си на камили и една слънчева привечер нашият керван се озова благополучно в Багдад.

След разказа за петото си пътешествие Синдбад Мореплавателя дигнал наздравица в чест на събраните гости и обещал да им разкаже на другия ден какво се случило по-нататък. Преди да изпрати Синдбад Носача,

той не забравил да му даде обичайните сто жълтици.

И носачът си отишъл у дома и на сутринта, като прочел молитвата си, отново се явил в къщата на гостолюбивия домакин.

Дошли и другите гости, насядали край трапезата и Синдбад Мореплавателя започнал чудния разказ за своето

ШЕСТО ПЪТЕШЕСТВИЕ

— Върнах се към предишния си охолен и безгрижен живот в Багдад и не минаваше ден без пиршества и веселби.

Но когато на човек е писано да тегли от главата си, нищо не може да предотврати бъдещите му нещастия.

Веднъж у мен се загнезди мисълта да напусна дом и родина и пак да тръгна по белия свят. Подмамен от тая мисъл, аз взех със себе си много стока, натоварих я на един тримачтов кораб и потеглих от Басра към незнайните далнини.

Слънцето изгряваше и залязваше, а ние все пътувахме и не виждахме никакъв бряг.

Една сутрин капитанът се развика тревожно:

— Нашият кораб е сбъркал пътя и ние сме попаднали в непознато море!

И той се покатери на главната мачта и се огледа на всички страни.

В това време задуха силен вятър и ни залюшка над разярените вълни. Дълго се борихме с урагана и най-сетне корабът ни налетя на някакъв скалист остров и се разби на късове. При това корабокрушение загинаха повечето моряци и пътници и само неколцина от нас оцеляха и се измъкнаха на брега.

Като тръгнахме из острова, стигнахме до една река, на чието дъно блестяха бисери и всякакви скъпоценни камъни. Край бреговете на реката растеше китайско алое[1], а на едно място извираше амбра[2], която от силния слънчев пек течеше като разтопен восък.

Събрахме каквато храна имахме и всеки ден ядяхме по малко от нея, за да ни стигне за по-дълго време. Но

[1] Алое — тропическо растение, употребявано в медицината.
[2] Амбра — благоуханно смолисто вещество.

дните минаваха, храната ни се свърши и другарите ми започнаха да измират от глад. Така измряха всички и аз останах сам, очаквайки смъртта да грабне и мен. И тъкмо когато се бях примирил, че ще загина на пустинния остров, внезапно ме озари една щастлива мисъл. „Тая река трябва да има начало и край — рекох си. — Ако аз направя сал и заплавам по течението, може би ще изляза в някое населено място."

И с последните сили, които ми бяха останали, аз сглобих от дъските на разрушения ни кораб малък сал, натоварих го с бисери, скъпоценни камъни, алое и амбра и се впуснах по реката.

Скоро пред мен се изпречи висока планина, в която водата бе пробила тесен проход. Поисках да обърна сала назад, но попаднах във водовъртеж и течението ме повлече под планината. Отначало беше светло, но колкото по-навътре отивах, тъмнината все повече се сгъстяваше, докато ме обгърна пълен мрак. Неочаквано главата ми се удари о камък — проходът ставаше все по-нисък и по-тесен и салът едва се придвижваше напред. Легнах по очи и не смеех да мръдна. Струваше ми се, че всеки миг планината ще се стовари отгоре ми и ще ме смаже. Най-сетне, отпаднал от слабост и умора, аз заспах.

Когато се събудих, наоколо грееше слънце и салът стоеше вързан край реката. На брега се бяха натрупали много хора, които разговаряха оживено помежду си и ме сочеха с ръце.

Един белобрад старец, облечен в скъп халат, излезе от тълпата и ме попита:

— Кой си ти, чужденецо, и как си стигнал дотук?

— А вие кои сте и каква е тая земя? — рекох аз.

— Ние сме мирни селяни — каза старецът. — Бяхме дошли да вземем вода за нивите и като те видяхме, че спиш, вързахме сала ти за брега. Кажи ни: откъде идеш и какво търсиш при нас?

— Дайте ми най-напред да хапна нещо, че умирам от глад, а после ме питайте каквото искате! — помолих се аз.

И старецът ме заведе у дома си и ме нагости богато. Аз прекарах няколко дни при него и му разправих всичките си преживелици и патила по белия свят. После попитах:

— Ще ми помогнете ли да се върна в Багдад?

— Брате мой — рече старецът, — недей мисли за връщане, защото ние няма да те пуснем. Ако ти се завърнеш в родината си и разкажеш къде си бил, вашите хора ще дойдат тук и ще покорят земята ни. Продай каквото си донесъл и остани да живееш при нас в охолство и безгрижие.

И аз останах пленник в чуждата страна. Продадох на пазара скъпоценните камъни и другите съкровища и за тях получих много редки стоки. Но това богатство не ме радваше и тъгата по родината измъчваше непрестанно моето клето сърце.

Много дни преживях на острова и се сприятелих с доста хора. Веднъж, когато излязох от къщи, направи ми впечатление, че по улиците не се вижда никакъв мъж. Само деца и жени сновяха наоколо.

Спрях едно момче и го попитах:

— Къде са мъжете ви? Да не са отишли на война?

— Не — отвърна момчето, — не са на война. Ти не знаеш ли, че всяка година на тукашните мъже израстват криле и те отлитат от острова? След шест дни се връщат отново и крилете им падат.

И наистина, след шест дни всички мъже се завърнаха в града и животът тръгна по старому.

Поисках и аз да полетя по въздуха и на следната година реших да помоля някого да ме вземе със себе си. Но колкото и да се молех, никой не ме искаше. Най-сетне, след дълги увещания, най-добрият ми приятел, който имаше медникарница на градското пазарище, се съгласи да изпълни молбата ми и рече:

— В края на тоя месец ела при хълма край градските врати. Аз ще те чакам там и ще те взема със себе си.

В уречения ден рано сутринта аз отидох при хълма. Медникарят вече ме чакаше. Вместо ръце на раменете му имаше широки криле с блестящи пера.

Той ме качи на гърба си и каза:

— Сега ще полетим над земи, планини и морета. Но докато летим, ти ще трябва да мълчиш и да не си отваряш устата. Ако произнесеш само една дума, и двамата ще загинем!

— Ще мълча — уверих го аз.

И медникарят разпери крилете си и полетя във въз-

духа. Ние се издигахме все по-високо и по-високо и по едно време земята под нас стана мъничка като чаша, хвърлена в морето.

Аз не можах да се стърпя и извиках:

— Това е невиждано чудо!

И още не бях изрекъл тия думи, крилете на приятеля ми увиснаха безсилно и ние започнахме да падаме бавно надолу.

За щастие, тъкмо в това време летяхме над някаква голяма река и аз паднах във водата, без да се убия. Но крилете на моя приятел прогизнаха от вода, натежаха и го повлякоха към дъното.

Едва успях да се измъкна на брега. Свалих мокрите си дрехи, изсуших ги и когато ги облякох отново, гледам — зад едно дърво отсреща изпълзя грамадна змия, която държеше в устата си някакъв човек с дълга бяла брада. Нещастникът размахваше ръце и викаше с всичка сила:

— Помощ! Който ме спаси, ще му дам половината от богатството си!

Мигом грабнах един голям камък и го хвърлих върху змията. Камъкът я преряза на две и тя изпусна жертвата от устата си. Човекът изтича при мен и извика просълзен от радост:

— Кой си ти, незнайни благодетелю? Кажи ми името си, за да знаят децата ми спасителя на техния баща!

— Аз съм Синдбад Мореплавателя — рекох. — А ти кой си и в коя страна се намираме?

— Аз се казвам Хасан Златаря — отвърна човекът. — Ние се намираме в благословената земя египетска, недалеч от славния град Кайро, а тая река е Нил. Ела у дома да те възнаградя за доброто, което ми стори и което аз никога не ще забравя!

И Хасан Златаря ме заведе у дома си и ми даде половината от своето богатство. И аз получих толкова пари и стока, колкото никога не бях имал. Натоварих всичко на един безкраен керван, сбогувах се с щедрия си дарител и потеглих от Кайро за Багдад.

Когато стигнах там, голяма беше радостта на моите близки и приятели, като ме видяха жив и здрав.

И аз отново заживях щастливо в родния си дом и се заклех пред аллаха да не се поддавам вече на изкушения и да остана до края на живота си в Багдад.

Така завършва приказката за Синдбад Мореплавателя, който разправил на събраните гости необикновената история на своите шест пътешествия.

Синдбад Мореплавателя дал на Синдбад Носача още сто жълтици и от тоя ден двамата станали неразделни приятели.

АБУ-КИР И АБУ-СИР

Някога в Искандрия живели Абу-Кир бояджията и Абу-Сир бръснарят. Дюкяните им се намирали един до друг на пазарището. Абу-Кир бил лош човек — лъжец и измамник. Той искал да му предплащат за работата и сетне продавал дадените за боядисване тъкани. Парите пропилявал за ядене и пиене и когато хората идвали да си вземат оставената тъкан, бояджията ги лъжел, че още не бил я боядисал, и на края казвал, че някой я е откраднал.

Имало добри хора, които се помирявали със загубата, но други хулели Абу-Кир и дори се оплаквали от него при съдията.

Най-сетне измамите на Абу-Кир станали толкова многобройни, че той не смеел вече да се явява нито в дюкяна си, нито по улиците и започнал да се крие в бръснарницата на съседа си Абу-Сир.

— Защо мамиш хората и ги ограбваш? — рекъл му веднъж Абу-Сир.

— Какво да правя, като съм сиромах човек — отвърнал Абу-Кир. — Само бедността ми е причина за тоя мой грях.

— Имаш право — съгласил се Абу-Сир. — Ето и аз съм майстор в работата си, но малцина идват да се бръснат при мен, защото съм беден.

Тогава бояджията казал:

— А какво ни пречи да напуснем тоя град и да заминем за някоя чужда страна? И двамата си имаме занаята в ръцете и където и да отидем, все ще живеем по-добре.

И Абу-Кир дълго увещавал бръснаря да си опитат щастието по широкия свят и на края предложил:

— Ние ще станем побратими и който от нас работи, ще се грижи за другия, ако е безработен. А това, което спестим, ще слагаме в едно ковчеже и когато се върнем в Искандрия, ще си го поделим по равно.

— Тъй да бъде! — казал Абу-Сир.

И двамата се приготвили за път, качили се на един кораб и заминали още същия ден. А в кораба освен моряците имало сто и двадесет пътници и между тях — нито един бръснар.

Когато излезли в открито море, бръснарят рекъл на бояджията:

— Храната ни скоро ще се свърши, но може би някой ще поиска да го обръсна и ще ми даде за това хляб и вода. Така ще се прехранваме, докато стигнем на сушата.

— Добре си намислил — казал бояджията, изтегнал се на дъските и скоро заспал.

А бръснарят си взел нещата за бръснене, метнал на рамото си една кърпа и тръгнал между пътниците.

Някой му извикал:

— Майсторе, можеш ли да ме обръснеш?

И Абу-Сир го обръснал и пътникът му дал две житни питки, със сирене и чаша вода. И други пътници пожелали да се обръснат и до вечерта бръснарят събрал доста храна и вода. Най-сетне той обръснал и капитана, който го поканил на вечеря.

— Благодаря, но аз ще вечерям с другаря си — рекъл Абу-Сир.

— Доведи и него — казал капитанът. — И докато вие пътувате с моя кораб, не се грижете за ядене. Идвайте да вечеряме заедно.

Абу-Сир отишъл при бояджията, събудил го и когато Абу-Кир видял донесената храна, посегнал към нея и започнал да яде.

— Чакай! — спрял го бръснарят. — Нека запазим тая храна, че може да ни дотрябва. Капитанът ни кани да вечеряме с него и да бъдем гости на трапезата му, докато пътуваме с неговия кораб.

— Хванала ме е морската болест и не мога да се държа на краката си — оплакал се бояджията. — Ти върви сам на вечеря, а аз ще похапна тук каквото си донесъл.

И Абу-Кир облещил очи като гладен тигър и загълтал лакомо храната, сякаш не бил ял няколко дни.

А Абу-Сир се разположил на капитанската трапеза и обяснил, че другарят му е заболял от морска болест.

— Ще му мине — казал капитанът и нагостил бръснаря с най-вкусни ястия.

Като се навечеряли, капитанът дал на Абу-Сир пълно блюдо с печено месо за болния му другар.

Абу-Сир занесъл блюдото на Абу-Кир, който бил изял вече всичката оставена храна и сега се нахвърлил още по-лакомо върху печеното месо.

На следния ден бръснарят отново отишъл да бръсне пътниците и с получената храна пак нагостил бояджията, като добавил и изпратената от капитана вечеря.

Така минали много дни и Абу-Кир изяждал ненаситно всичко, каквото му носел Абу-Сир.

Най-сетне корабът стигнал до някакъв непознат град и двамата побратими слезли на брега и се настанили в един хан. Абу-Сир купил месо и се запретнал да го готви, а Абу-Кир още с влизането си в хана легнал и заспал. Когато приготвил гозбата, бръснарят събудил другаря си и го поканил на обед. Абу-Кир излапал всичкото ястие в тенджерата и като се оплакал, че още не му е минала морската болест, изтегнал се на одъра и отново заспал.

Всеки ден Абу-Сир отивал в града на работа и вечер се прибирал, будел бояджията и го гощавал по братски.

Но ето че веднъж бръснарят заболял тежко и нямал сили да се дигне от леглото. Той помолил стопанина на хана да им носи храна и ханджията, който бил добър човек, не оставял гостите си да гладуват.

Една ранна утрин, докато Абу-Сир спял, унесен в треска, Абу-Кир претърсил дрехите му и взел каквито пари намерил. После заключил стаята и се измъкнал навън, без никой да го види.

Абу-Кир отишъл на пазара, облякъл се в хубави дрехи и тръгнал да разглежда града. И както вървял по улиците, стигнал пред едно бояджийско дюкянче, дето всички тъкани били боядисани синьо.

— Майсторе, колко ще ми вземеш да боядисаш тая кърпа? — обърнал се Абу-Кир към бояджията, като му показал кърпата си.

— Дванадесет сребърника — рекъл майсторът.

— В нашата страна плащаме два сребърника.

— Иди си я боядисай във вашата страна.

— А как ще я боядисаш?

— Синя.

— Но аз искам да бъде червена.

— Не познавам червената боя.

— А зелена?

— И зелената не познавам.

И Абу-Кир започнал да изброява всички съществуващи цветове, но бояджията рекъл:

— В нашата страна има четиридесет майстори и никой от нас не знае друга боя освен синята.

— Аз също съм бояджия и мога да боядисвам във всякакъв цвят — казал Абу-Кир. — Ако ме вземеш да работя при теб, ще те науча как се прави това.

— Ние не приемаме чужденци — възразил бояджията.

— Ами ако аз сам си отворя бояджийница?

— Туй никога няма да стане — отвърнал стопанинът.

Тогава Абу-Кир отишъл при султана и му казал:

— Повелителю на правоверните, аз ида от далечна страна и по занаят съм бояджия. Мога да боядисвам всякакви тъкани в най-различни цветове — зелени, розови, портокалови, лимонови, като папагалски криле, като паунова опашка, — кой какъвто цвят пожелае. В твоя град всички бояджии боядисват само в синьо и нито ме приемат за чирак, нито ми позволяват сам да си отворя работилница.

Султанът се замислил и рекъл:

— Аз ще ти дам пари и ще ти построя бояджийница. И който се опита да ти пречи, ще бъде обесен на вратата на дюкяна си.

И той дал на Абу-Кир хиляда жълтици, двама роби и кон със сребърна юзда. После повикал строители и им поръчал да се заловят за работа.

На следната утрин Абу-Кир излязъл из града заедно със строителите, избрали място за градеж и започнали постройката.

Когато бояджийницата била готова, Абу-Кир получил от султана още четири хиляди жълтици, да си купи бои и други необходими неща. И бояджията накупил всичко, каквото му трябвало, и се заловил за работа.

Окачил пред вратата на дюкяна си най-различно боядисани тъкани и хората се чудели и питали:

— Майсторе, как се казват тия цветове?

Абу-Кир обяснявал:

— Тоя цвят е червен, тоя е жълт, а тоя — зелен.

И всеки си избирал някой цвят и оставял тъканта си за боядисване.

Абу-Кир боядисал и на султана петстотин тъкани в най-различни цветове и когато падишахът ги видял, обсипал бояджията със злато и от тоя ден бояджийницата била наречена „Султанска бояджийница".

Другите бояджии отивали при Абу-Кир, целували му ръцете и го молели да ги вземе на работа, но той не приемал никого.

Скоро Абу-Кир забогатял и се оградил с много роби и робини.

Да видим сега какво станало с Абу-Сир.

Когато Абу-Кир му задигнал парите и го изоставил, бръснарят, както казахме, лежал болен. Ханджията забелязал, че стаята е заключена, и си рекъл: „Може би гостите са заминали, без да ми платят, а може и да са умрели." И той долепил ухо до вратата и чул охкането на болния. Ключът стоял в бравата и ханджията отворил стаята, влязъл вътре и попитал бръснаря:

— Къде е твоят другар?

— Не го зная — промълвил с отпаднал глас Абу-Сир. — Моля те, братко, вземи ей там от кесията три петака и ми купи нещо за ядене, че вече трети ден не съм хапвал нито залък.

Ханджията взел кесията и като видял, че в нея няма нищо, рекъл.

— Кесията е празна.

Абу-Сир разбрал, че Абу-Кир го е ограбил, и заплакал от мъка.

Цели два месеца стопанинът на хана се грижел за Абу-Сир, докато той оздравял и се изправил на крака.

Тогава бръснарят излязъл от хана, тръгнал из пазара и по едно време стигнал до бояджийницата на Абу-Кир. Пред вратата били накачени най-пъстри тъкани и хората се трупали да ги гледат.

— Какъв е тоя дюкян, пред който са се събрали толкова много хора? — попитал бръснарят един човек.

— Това е султанската бояджийница, която падишахът подари на чужденеца Абу-Кир — отвърнал човекът.

И Абу-Сир се зарадвал и си рекъл: „Може би Абу-Кир се е улисал в работа и ме е забравил. Някога аз му помогнах, когато беше безработен, сега сигурно той ще ми помогне."

И бръснарят надникнал в бояджийницата и видял Абу-Кир, който седял на меки възглавници като велик везир и командувал десетина роби да боядисват натрупаните тъкани.

Като съгледал Абу-Сир, бояджията се разгневил и извикал:

— Разбойнико, пак ли стоиш пред вратата да ме позориш пред хората? Дръжте го!

И робите изтичали, хванали Абу-Сир и го повалили на земята, а Абу-Кир взел една тояга и му нанесъл сто удара.

— Ако те видя още веднъж пред дюкяна ми, ще те изпратя при султана да ти отреже главата! — заканил се бояджията.

И Абу-Сир си отишъл оскърбен и унижен и някой попитал Абу-Кир:

— Какво ти е сторил тоя човек?

— Той ми краде чуждите тъкани — рекъл бояджията. — Но аз все му прощавах, защото мислех, че ще се вразуми. Ако се мерне още веднъж пред очите ми, ще накарам султана да го убие.

След тая случка Абу-Сир се прибрал в хана и дълго не излизал никъде. Когато раните му заздравели, той поискал да отиде на баня и тръгнал из града.

— Можеш ли да ми кажеш да е хамамът[1]? — попитал той един минувач.

— Какво е това хамам? — учудил се минувачът.

— Място, дето хората се къпят.

— Ей го морето. И султанът се къпе в него.

Абу-Сир разбрал, че в тоя град няма хамам, и затова отишъл при султана и му казал:

— Аз ида от чужда страна и по занаят съм баняджия. В твоя прекрасен град няма нито един хамам, а хамамът е най-великото благо на света.

— Какво ще рече хамам? — попитал го падишахът.

[1] Хамам — турска баня.

Абу-Сир му описал хамама с всички подробности и царят плеснал с ръце и извикал:

— Ето работа за теб!

И той подарил на Абу-Сир три хиляди жълтици, петима роби и кон със златовезана юзда, повикал строители и им заповядал да изпълняват всички нареждания на чужденеца.

На другия ден Абу-Сир и строителите избрали място за банята и започнали работа. Скоро бил изграден невиждан хамам — с басейни и водоскоци и с чудни рисунки по стените. Липсвали само килими и други някои неща, но султанът дал още десет хиляди жълтици и хамамът бил натъкмен с всички удобства.

Насъбрали се хората и почнали да се чудят.

— Какво е това? — питали те.

— Хамам — отговарял Абу-Сир.

Три дни всички се къпали безплатно, а на четвъртия дошъл да се окъпе и самият падишах.

Той се съблякъл и влязъл в къпалнята и Абу-Сир го изтъркал със сламена кесия от главата до петите, измил го хубаво и го потопил в басейн с гюлова вода. Като излязъл от басейна, султанът се почувствувал ободрен и освежен, както не бил никога през живота си.

— Тоя хамам ще бъде гордост за моя град — рекъл повелителят на правоверните и след това запитал: — А колко пари ще вземаш за едно къпане?

— Колкото ти ми дадеш.

И султанът дал хиляда жълтици, но Абу-Сир се засмял и казал:

— Всички хора не са богати като теб. Ако почна да вземам по хиляда жълтици на човек, скоро ще трябва да затворя хамама. Нека всеки ми плаща, колкото може и колкото пожелае.

— Но от моите сановници ще вземаш не по-малко от сто жълтици! — рекъл султанът и се прибрал доволен и весел в палата.

От тоя ден хамамът почнал да се пълни с народ и всеки плащал за къпане според кесията си. Султанът идвал веднъж в седмицата и давал хиляда жълтици, а сановниците, които го придружавали — по сто жълтици. Не минало много време, и Абу-Сир станал богат човек.

Славата на хамама се разнесла по целия град и Абу-

Кир решил да види с очите си какво е това чудо. Пременил се той в най-хубавите си дрехи и се запътил с неколцина роби към къпалнята.

Пред вратите на банята той усетил мирис на алое и като прекрачил преддверието, Абу-Сир изтичал да го посрещне.

— Защо не се обаждаш? — укорил го бояджията. — Аз отворих бояджийница, сприятелих се със султана, а ти не се вестяваш да ме видиш какво правя. Съсипах се да те търся, кого ли не съм питал и разпитвал за теб.

Абу-Сир го погледнал и казал:

— Но нали аз дойдох при теб, а ти ме обяви за крадец, наби ме и ме опозори пред хората?

— Мигар ти беше това? — учудил се Абу-Кир. — А пък аз те сметнах за оня уличник, който се навърташе около дюкяна ми и крадеше чуждите тъкани. Твоя е грешката, братко, че не ми се обади кой си.

— Било каквото било — рекъл Абу-Сир. — Съблечи се и влез да се окъпеш.

И Абу-Кир се съблякъл и влязъл в банята, а Абу-Сир го окъпал и след това го почерпил с локум и шербет.

Като излязъл от хамама, бояджията поискал да си плати, но Абу-Сир казал:

— Не ме обиждай! Нали сме побратими?

Абу-Кир си прибрал парите и рекъл:

— Прекрасен е твоят хамам, само едно нещо му липсва.

— Какво е то? — попитал Абу-Сир.

— Мехлем от мишеморка и вар за смъкване на космите. Направи такъв мехлем и когато султанът дойде да се къпе, намажи го с него.

И Абу-Кир яхнал мулето си, отишъл веднага при царя и му казал:

— Господарю, до ушите ми стигна слух, че ти си построил хамам.

— Да — потвърдил султанът. — При мен дойде един чужденец и аз му построих хамам, както на теб построих бояджийница.

— А ти ходил ли си в хамама?

— Да.

— Слава на аллаха, че още си жив!

— Защо?

— Защото баняджията е твой враг и е намислил да те убие. Ако отидеш още веднъж в неговия хамам, той ще поиска да ти очисти космите и ще те намаже с отровен мехлем. Отровата ще проникне в тялото ти и ще порази сръцето ти. Баняджията е изпратен нарочно от царя на християните, за да те погуби с хитрост.

Като чул тия думи, падишахът се разгневил и извикал:

— Абу-Сир трябва да бъде наказан най-жестоко!

И той отишъл в хамама и Абу-Сир му рекъл:

— Приготвил съм мехлем, който унищожава космите. Искаш ли да те намажа с него?

— Донеси го!

Когато Абу-Сир донесъл мехлема, султанът усетил неприятен мирис и се убедил, че това наистина е отрова.

— Вържете убиеца и го доведете в палата! — заповядал той на царедворците и се прибрал в покоите си.

Скоро царедворците довели вързания Абу-Сир и го изправили пред своя господар.

Тогава султанът повикал началника на стражата и разпоредил:

— Ще сложиш тоя злодей в един чувал, ще го посипеш с негасена вар и ще го прекараш с лодка покрай палата ми. Когато ти дам знак, ще хвърлиш чувала в морето, варта ще закипи и ще изгори престъпника, който ще потъне мъртъв на морското дъно.

Началникът на стражата отвел Абу-Сир на отсрещния остров и го попитал:

— Какво зло си сторил на султана, че иска да те погуби?

— Кълна се в аллаха, никакво зло не съм му сторил! — отвърнал Абу-Сир.

— Тогава сигурно някой те е наклеветил — рекъл началникът на стражата. — Аз се къпах в твоя хамам и ти не ми взе пари, затова ще се опитам да ти помогна. Остани на тоя остров и когато насам мине някой кораб, ще те изпратя скришом с него за родния край.

Абу-Сир поблагодарил на своя спасител и началникът донесъл чувал, сложил вътре един голям камък колкото човек, засипал го с негасена вар и завързал чувала. След това дал на Абу-Сир една рибарска мрежа и казал:

— Метни тая мрежа в морето и налови малко риба. Всеки ден аз върша това, но сега нямам време за риболов. Като дойдат слугите на главния готвач, ще помислят, че аз съм хванал рибата, и ще му я занесат да сготви любимото ястие на султана.

И началникът на стражата натоварил чувала на една лодка, минал край султанския палат и като видял, че султанът седи до прозореца, извикал:

— Господарю, да хвърля ли чувала?

— Хвърли го! — отвърнал султанът и направил знак с ръка. В същия миг нещо светнало и паднало в морето.

А това, което потънало в морето, било вълшебен пръстен. Когато султанът искал да убие някого, той махвал срещу него с дясната си ръка и от пръстена му блясвала мълния, която поразявала жертвата и главата ѝ падала като отрязана.

В това време Абу-Сир газел из водата край морския бряг. С голяма мъка изтеглил той хвърлената мрежа и видял, че тя е пълна с риба. И понеже бил много изгладнял, решил да опече най-едрата риба и посегнал да я разпори. Ала ножът му се закачил о нещо твърдо и измъкнал султанския пръстен.

Абу-Сир взел пръстена и го надянал на малкия си пръст, без да знае вълшебните му свойства. И докато той го разглеждал учудено, дошли слугите на главния готвач да вземат рибата и го попитали:

— Къде е началникът на стражата?

— Не зная — отвърнал Абу-Сир, като махнал с ръка, и изведнъж главите на слугите се търколили на земята.

Изплашил се Абу-Сир и както си мислил кой ли е убил султанските слуги — ето че пристигнал началникът на стражата.

— Брате мой — извикал началникът, — не дигай ръката си с пръстена! Ако я дигнеш, ще убиеш и мен!

И той обяснил, че пръстенът крие в себе си смъртоносна сила и че бил паднал в морето, когато султанът му дал знак с ръка да хвърли чувала.

— Рибата, която си хванал, навярно е погълнала пръстена и сега по волята на аллаха ти си негов притежател. Тоя пръстен е омагьосан и благодарение на вълшебната му сила падишахът държи в подчинение цялата си войска.

Като чул това, Абу-Сир се зарадвал и рекъл:

— Върни ме в града. Сега вече не ме е страх от султана, защото и неговата глава може да се търколи на земята.

И двамата се качили на лодката и скоро стигнали в султанския палат. Султанът седял на престола си, дълбоко натъжен от загубата на вълшебния пръстен, и не смеел да повери никому тайната, която го измъчвала.

Като съгледал Абу-Сир, по лицето му се изписала изненада.

— Какво търсиш тук? — извикал той. — Нали те хвърлиха в морето?

И Абу-Сир му разказал как началникът на стражата го спасил и какво се случило по-нататък. И като разправил всичко, снел вълшебния пръстен от ръката си и го подал на султана.

— Вземи си пръстена — рекъл той — и ако аз съм виновен пред теб, заповядай веднага да ме убият!

Трогнат от великодушието на Абу-Сир, султанът го прегърнал и промълвил с разтреперан глас:

— Приятелю, ти си най-добрият човек, когото познавам! Прости ми, че се усъмних в твоята вярност и незаслужено излях гнева си върху теб!

— Ще ти простя само ако ми кажеш: защо искаше да ме убиеш? — рекъл Абу-Сир.

— Бояджията е виновен за това! Той ми обади, че си искал да ме отровиш с мехлем от мишеморка!

Тогава Абу-Сир разказал цялата си история с най-малки подробности: как заминал с Абу-Кир от Искандрия, как се грижел като брат за него, как след това заболял в хана и Абу-Кир го ограбил, а после му ударил сто тояги и как най-сетне бояджията го посъветвал да намаже султана с такъв и такъв мехлем, за който Абу-Сир не знаел, че е отровен.

— Благодетелю мой — рекъл на края Абу-Сир, — повикай ханджията и робите на Абу-Кир и те ще ти кажат, че всичко туй е самата истина.

И султанът скочил разярен от престола си и заповядал да доведат веднага Абу-Кир с вързани ръце и да повикат ханджията и робите.

А в това време Абу-Кир си седял спокойно в къщи и се радвал, че Абу-Сир е вече умрял. И както се бил разположил на дивана и сърбал кафе, в стаята му се втурнали неколцина въоръжени войници, вързали му ръцете и го завели при султана.

Явил се и стопанинът на хана, дошли и робите на бояджията.

— Познавате ли тоя човек? — попитал султанът и посочил Абу-Кир.

— Той ограби болния си приятел и избяга от него! — рекъл ханджията.

— Той му удари сто тояги пред очите ни! — казали в един глас робите.

И падишахът разбрал каква е истината и извикал:

— Прекарайте го през града, а после го сложете в един чувал, посипете го с негасена вар и го хвърлете в морето!

— Всемогъщи господарю, не го погубвай! — примолил се Абу-Сир. — Аз му прощавам всички злини, които ми е причинил!

— Ти му прощаваш — отвърнал султанът, — но аз не мога да му простя. Водете го!

И войниците прекарали Абу-Кир през града и след това го напъхали в един чувал, посипали го с негасена вар и го хвърлили в морето. И Абу-Кир умрял и потънал във водата.

— Кажи сега какво искаш! — рекъл султанът на баняджията.

Абу-Сир целунал земята пред нозете му и продумал:

— Моля те, помогни ми да се завърна в родината!

И султанът му подарил един голям кораб, натоварен със съкровища и роби, и му пожелал добър път.

Когато корабът доплавал до Искандрия и всички слезли на сушата, един от робите домъкнал някакъв чувал и казал на Абу-Сир.

— Господарю, намерих тоя чувал край брега. Не зная какво има в него, но много е тежък.

Абу-Сир се приближил до чувала, развързал го и видял вътре мъртвия Абу-Кир, когото вълните дълго носили из морето и най-сетне го изхвърлили край Искандрия.

— По волята на аллаха той е стигнал дотук, за да намери покой в родната земя! — рекъл Абу-Сир и разпоредил да погребат мъртвеца.

И Абу-Сир живял още много години в благочестие и когато умрял, бил погребан до гроба на Абу-Кир.

И това място било наречено Абу-Кир и Абу-Сир, а сега се казва Абу-Сир, защото времето заличило името на злия завистник и оставило само спомена за добродетелния и праведен син на аллаха.

АЛИ БАБА И ЧЕТИРИДЕСЕТТЕ РАЗБОЙНИЦИ

Живели някога в Персия двама братя: Касим и Али Баба. Когато баща им умрял, те си поделили по равно оставеното им оскъдно наследство, ала съдбата ги обрекла да не бъдат равни в по-нататъшния си живот. Поголемият брат Касим се оженил за имотна мома и станал най-богатия човек в града, а Али Баба си взел за жена бедна девойка и едничкото му богатство били трите мулета, с които пренасял дърва от далечната вековна гора.

Една привечер, когато Али Баба седял накрай гората и си почивал от дневния труд, чул тропот на коне. Като се взрял в далечината на широкия път, той съгледал гъст облак прах, сред който се очертали препускащи конници.

Изплашил се Али Баба да не би тия хора да са разбойници и бързо се покатерил на близкото дърво, което растяло край една висока скала. Той се притулил зад разлистените клони и скоро в гората наистина се явили четиридесет разбойници със страшни, брадясали лица, въоръжени до зъби. Те слезли от конете си, нарамили донесените тежки чували и тръгнали към дървото, на което се намирал Али Баба. Главатарят нагазил в храсталака, приближил се до една тайна врата в скалата и извикал високо:

— Сезам, отвори се!

И вратата мигом се отворила и насреща зейнала дълбока, тъмна пещера. Разбойниците влезли вътре, последвани от главатаря, и вратата пак се затворила.

Али Баба поискал да скочи от дървото и да избяга с някой кон, но после решил да почака, за да види какво ще стане по-нататък.

По едно време вратата отново се отворила и разбойниците се измъкнали един по един с празни чували в ръцете. Като се уверил, че всички са излезли, главатарят извикал:

— Сезам, затвори се!

И вратата веднага се затворила и разбойниците яхнали конете си и заминали.

Тогава Али Баба слязъл от дървото, изправил се пред скалата и изрекъл чудните думи:

— Сезам, отвори се!

В същия миг тайната врата се отворила и от зиналата скала полъхнала хладина.

Дърварят тръгнал из мрака на пещерата и стигнал до едно място, дето проникваша слаба светлина през един процеп на каменния свод.

За своя най-голяма изненада Али Баба видял наоколо грамади от съкровища — копринени тъкани, пъстроцветни килими, скъпоценни камъни, златни и сребърни монети. Едва сега бедният дървар разбрал, че тая пещера е скривалище на разбойниците, които пазели тук ограбените богатства.

Али Баба разгледал натрупаните съкровища и без да мисли много, напълнил няколко торби със злато, натоварил ги на мулетата и ги покрил с дърва.

— Сезам, затвори се! — рекъл той на края и когато вратата се затворила, потеглил към къщи.

Като се прибрал у дома, Али Баба оставил дървата на двора, а торбите пренесъл в стаята на жена си.

Щом видяла толкова много жълтици, тя се изплашила и започнала да хока мъжа си:

— Какво си направил, проклетнико? Отде си откраднал тия пари?

— Не е кражба да вземеш туй, което другите са откраднали — рекъл Али Баба и й разправил как попаднал в пещерата на разбойниците. — Сега вече и ние ще заживеем в охолство — добавил той и изсипал жълтиците в голяма купчина.

Зарадвала се жена му и поискала да преброи парите.

— Как ще преброиш толкова много жълтици? — възпротивил се дърварят. — Не сме ги спечелили с труд, та да ги броим. Я най-добре да ги заровим в една яма и оттам да вземаме по малко.

— Не — казала жената. — Ние трябва да знаем

колко пари имаме. Ти иди да изкопаеш ямата, а аз ще взема отнякъде една крина да измеря жълтиците.

Напразно Али Баба увещавал жена си да не отива никъде и да запази тайната, която й поверил.

Тя не го послушала и отишла у брата на мъжа си да му иска кринатa. Там заварила само жената на Касим, който не бил в къщи.

— Каква крина искаш — голяма или малка?

— А че по-големичка, ако може.

И жената на Касим изтичала да донесе голямата крина и си рекла: „Какво ли ще мерят с нея?“ И взела, че намазала отвън със смола дъното на съда.

Като си дошла у дома, жената на Али Баба се заловила да пълни кринатa с жълтици и да ги изсипва на пода, докато измерила цялата купчина. Зарадвана от щедростта на аллаха, тя не забелязала, че върху дъното на съда се залепила една жълтица, и побързала да върне кринатa на етърва си.

Зачудила се жената на Касим, като видяла залепналата жълтица, и едва дочакала мъжа си да му съобщи новината.

Вечерта, когато Касим се върнал в къщи, тя му рекла:

— Ние мислехме, че твоят брат е сиромах човек, а той си мери парите с крина.

И му разказала какво се случило.

Цяла нощ Касим не можал да заспи от завист и се мъчел да отгатне как е забогатял брат му. На сутринта рано-рано той отишъл при него и го попитал:

— Братко, отде имаш толкова много жълтици, че ги мериш с крина?

— Какви жълтици? — престорил се на изненадан Али Баба.

Касим му показал жълтицата, която била залепнала на кринатa, и Али Баба, ще не ще, му признал как проникнал в скривалището на разбойниците.

— Ние можем да си поделим всички богатства, ако ми обещаеш, че ще запазиш тайната — предложил му той.

— Бъди спокоен! Никому думица няма да кажа! — уверил го Касим.

И Али Баба разправил подробно къде се намира пещерата и какви са вълшебните думи, които отварят вратата.

Доволен и радостен, Касим се прибрал у дома, обзет от едничката мисъл да измами брата си и да загреби всичките съкровища.

На другия ден още призори той взел много чували и потеглил с десетина мулета към гората. Като стигнал там, скоро намерил скалата, скрита сред храсталаците, застанал пред тайната врата и извикал:

— Сезам, отвори се!

Вратата се отворила и Касим се втурнал в тъмната пещера, навлязъл навътре и се озовал на онова място, дето проникваша светлина от процепа на каменния свод. Изправен пред несметните богатства, които се открили пред очите му, той напълнил бързо няколко чувала със съкровища, изнесъл ги пред входа на пещерата, после се върнал и почнал да пълни и останалите чували. Ала когато поискал да изнесе и тях, от смущение и възбуда внезапно забравил първата дума, която трябвало да изрече, за да отвори вратата. И вместо да извика: „Сезам, отвори се!“ — рекъл: „Сусам, отвори се!“

Но вратата останала затворена и Касим изпаднал в ужас. Дълго напрягал той паметта си и изричал всякакви думи, само истинската дума не идвала на устата му.

И както стоял, обзет от отчаяние, ето че разбойниците се задали и още отдалеч съгледали мулетата и чувалите със съкровища.

Разбойниците скочили от конете си и се спуснали към скалата, а главатарят извадил сабята си и извикал:

— Сезам, отвори се!

И вратата се отворила и всички нахълтали с голи саби в пещерата.

Обезумял от уплаха, Касим се опитал да блъсне главатаря и да избяга, но разбойниците го хванали и веднага го съсекли.

След това те прибрали изнесените съкровища и дълго се питали как е открито съкровището им и кой може да е казал на крадеца вълшебните думи. И като не могли да си обяснят загадката, разбойниците оставили отвътре до входа насечения труп на Касим, за да всеят страх и трепет у всеки, който дръзне да проникне в пещерата. После затворили вратата, метнали се на конете си и тръгнали отново по грабеж.

А жената на Касим седяла и чакала мъжа си чак до вечерта и най-сетне загубила търпение и излязла да пита Али Баба дали не го знае къде е.

Али Баба се досетил, че брат му е отишъл скришом в пещерата, и успокоил снаха си, като ѝ казал, че Касим е разумен човек и знае какво прави.

Но Касимовата жена не мигнала цяла нощ и на сутринта, разтревожена и разплакана, отново отишла при Али Баба и той пак я успокоил.

Ала сега вече и сам Али Баба се усъмнил, че може беда да е сполетяла Касим, затова решил да го потърси и тръгнал с три мулета към гората. Когато наближил скалата, той забелязал наоколо кървави следи и сърцето му се свило от лоши предчувствия.

— Сезам, отвори се! — рекъл с разтреперан глас той.

И вратата се отворила и на няколко крачки зад нея Али Баба съзрял трупа на Касим, насечен на четири къса.

Колкото и да бил обиждан и огорчаван от брата си, Али Баба се натъжил дълбоко, отишъл навътре в пещерата и взел някакво платно, в което увил нарязаното тяло. После напълнил две торби с жълтици и ги вързал за мулетата заедно с трупа на покойника, покрил всичко с дърва и се прибрал по тъмно, за да не събуди подозрение у минувачите.

Щом стигнал в града, той се отбил покрай къщата на Касим, повикал вярната робиня Моргиана и ѝ съобщил тъжната новина, че носи трупа на господаря ѝ, убит от разбойници.

— Само аз и ти ще знаем тая тайна — предупредил я Али Баба. — На другите ще казваш, че Касим е умрял от естествена смърт.

След това Али Баба се явил при снаха си и рекъл с опечалено лице:

— Мила сестро, не се вълнувай от думите ми, каквито и да бъдат те.

— Какво има? Да не би да се е случило нещо лошо с Касим? — извикала тя.

И Али Баба разправил спокойно и предпазливо за смъртта на брата си, без да споменава, че е донесъл трупа му.

— Такава е била волята на аллаха — казал той — и ти ще трябва да се помириш с нещастието, което те

е сполетяло. Не се отдавай на пагубни мисли и не почерняй дните си в самота и отчаяние. Ние ще съберем имотите си и ще заживеем заедно. А сега остави на мен и на Моргиана да се погрижим за погребението на Касим и не казвай никому какво се е случило.

Ободрена от думите на Али Баба, жената на Касим приела с готовност предложението му и на душата ѝ олекнало.

Като излязъл от стаята на снаха си, Али Баба поприказвал насаме с Моргиана и се завърнал в къщи.

На следната утрин Моргиана отишла при един билкар и му поискала лек за господаря си, който бил тежко болен.

Търговецът ѝ дал някаква билка и робинята я занесла у дома, но на другия ден пак се явила при билкаря и със сълзи на очи казала:

— Господарят е още по-зле и нито яде, нито пие. Нямаш ли някое друго, по-силно лекарство?

И билкарят приготвил лек против най-тежката болест и го дал на Моргиана.

В това време Али Баба и жена му сновели непрекъснато до къщата на Касимови, натъжени и разтревожени, за да покажат, че Касим е на смъртно легло. И вечерта, когато Касимовата жена и робинята започнали високо да плачат и да нареждат, съседите разбрали, че Касим е умрял.

Още несъмнало, Моргиана изтичала при стария ранобуден обущар Мустафа, пуснала в ръката му една жълтица и го помолила да дойде с нея в къщи, за да зашие нещо.

— Само че ще ти вържа очите — казала тя.

— Не отивам никъде с вързани очи — рекъл Мустафа.

Но робинята му дала още една жълтица и обущарят се съгласил, взел си всички потребни неща и се приготвил да върви. Моргиана му превързала очите с кърпа и го повела към къщи.

Когато влезли в стаята с насечения труп на мъртвеца, тя снела кърпата от очите на Мустафа, дала му трета жълтица и му казала да зашие внимателно нарязаното тяло и да не обажда никому какво е правил.

Мустафа си свършил работата и Моргиана отново му вързала очите и го завела в дюкяна му.

Али Баба умил и намазал с балсам тялото на Касим, обвил го в бяло платно и разпоредил да повикат имамина[1], за да прочете упокойна молитва, както повелявал обичаят. После сложили покойника на носилка и го отнесли на гробището, дето го погребали най-тържествено.

Няколко дни след погребението Али Баба и жена му отишли да живеят при вдовицата на Касим, като пренесли там цялата си покъщнина и жълтиците.

Но да видим сега какво станало с разбойниците.

След някой и друг ден те се върнали в пещерата и останали поразени, когато забелязали, че съсеченият труп е изчезнал и че липсват много жълтици. Разбойниците разбрали, че някой е открил скривалището им, и се изплашили да не бъдат заловени и избити. Те дълго се съвещавали какво да правят и най-сетне решили да изпратят едного от тях в града, за да узнае кой е убитият, къде живее и дали има други хора, които са посветени в тайната на скривалището. Пратеникът бил предупреден, че го очаква смърт, ако не изпълни успешно поръката, и той се преоблякъл като търговец и заминал за града.

На разсъмване разбойникът стигнал на градското пазарище и съзрял едничкия отворен дюкян на обущаря Мустафа.

— Много си подранил, старче — рекъл той. — Навярно очите ти недовиждат, та почваш по-отраничко работа.

— Лъжеш се, приятелю — отвърнал обущарят. — Ако ме беше видял преди няколко дни как заших един насечен мъртвец, щеше да се убедиш, че очите ми не са по-лоши от твоите.

Зарадвал се разбойникът, че е попаднал тъкмо на човека, който му трябва, но се престорил, че не разбира нищо, и попитал:

— Мъртвец ли? Отде-накъде ще зашиваш мъртвец?

— Повече нищо няма да ти кажа — рекъл Мустафа, като се сетил, че не трябва да издава никому тайната.

Но разбойникът му предложил една жълтица и поискал да му покаже само къщата, дето е станало това чудо.

[1] Имамин — мюсюлмански свещеник.

— Не зная де е тая къща. Една жена ме заведе дотам с превръзка на очите и ме върна назад пак с вързани очи.

— Нищо, хайде да опитаме. И аз ще ти вържа очите, може пък да налучкаш посоката, като тръгнем по улиците.

Не устоял обущарят на изкушението, прибрал жълтицата и тръгнал с човека, който му вързал очите.

Дълго вървели те из града и Мустафа се спирал на всеки ъгъл и кръстопът, за да си припомни накъде го е водила Моргиана.

По едно време те стигнали до дома на Касим и обущарят казал:

— Май че тая беше къщата.

Разбойникът веднага извадил тебешир и сложил знак върху вратата на Касимовата къща, после развързал очите на Мустафа, поблагодарил му за услугата и се запътил към гората.

Ала ето че след малко се задала Моргиана, която се връщала от пазар, и забелязала тебеширения знак върху пътната врата. „Не ми се вижда чиста тая работа“ — помислила си тя и взела, че надраскала с тебешир същия знак по вратите на всички околни къщи.

Слънцето залязло зад гората, когато пратеникът на разбойниците се завърнал в пещерата. Главатарят го изслушал и рекъл:

— Ще скрием оръжието си под дрехите и ще отидем един по един в града. Там ще се съберем на големия площад и после ще видим какво ще правим. Утре заран тръгваме!

Призори разбойниците се заточили по широкия път като обикновени пътници и към пладне се озовали в града. Събрали се на уговореното място и пратеникът ги повел към къщата с тебеширения знак.

Но каква била изненадата, когато главатарят и другарите му дошли в Касимовата махала и видели по вратите на всички къщи едни и същи знаци.

— Чудно, кой е сложил тоя знак на всички врати! — извикал пратеникът. — Кълна се в аллаха, че аз белязах само една къща!

След тая несполука разбойниците се върнали в гората и наказали със смърт другаря си, който се оставил да бъде измамен. Те изпратили друг човек в града

и той отишъл пак при обущаря и го склонил да му покаже къщата. Тоя път разбойникът отбелязал вратата на Касимовия дом с червен тебешир и сметнал, че вече никой не може да го надхитри. Но и досетливата Моргиана намерила червен тебешир и написала същите знаци по всички околни къщи. Така разбойниците отново били заблудени и убили и втория пратеник.

Главатарят се убедил, че е безполезно да жертвува повече свои хора, и решил сам да разкрие тайната. Заминал за града и когато Мустафа го завел на определеното място, той дълго разглеждал къщата, докато я запомнил добре. И без да слага на вратата някакъв знак, потеглил назад към пещерата.

Привечер разбойниците се събрали и намислили да вземат тридесет и седем кожени мяха за дървено масло, да се скрият в тях и главатарят да ги пренесе в града с мулета, като се представи за търговец.

Както намислили, тъй и сторили. Влезли разбойниците в приготвените мехове и главатарят ги натоварил на мулетата, напълнил за показ и един мях с масло и поел към града.

Когато стигнал до познатата къща, той видял Али Баба, който седял пред вратата и си почивал на хладина. Лек ветрец повявал във вечерния здрач.

— Добър вечер, господарю! — поздравил го пътникът. — Аз ида отдалеч и съм търговец на дървено масло. Ще ми позволиш ли да пренощувам в твоя дом?

Макар че Али Баба бил виждал вече в гората главатаря на разбойниците, той не запомнил лицето му и не можал да го познае.

— Заповядай! — поканил го стопанинът и разтворил широко пътната врата.

И веднага след това той заповядал на слугата си Абдула да заведе мулетата под сайванта и да ги нахрани с ечемик, а на Моргиана заръчал да приготви вечеря.

Гостът също влязъл в двора и поискал да остане там, но Али Баба го придумал да пренощува в къщи.

Като се навечеряли, домакинът пожелал на госта си лека нощ и се прибрал в стаята си.

Към полунощ разбойникът се измъкнал тихичко на двора, обиколил всички мехове и пришепнал на всекиго от другарите си:

— Щом чуете да хвърлям камъчета от прозореца, ще излезете навън и ще ме чакате.

И пак тъй тихичко се върнал в къщата.

А в това време Моргиана все още шетала из кухнята, за да приготви яденето за другия ден. И както готвела, фитилът на лампата неочаквано запращял и пламъкът замигал и угаснал.

— Ами сега как ще работя на тъмно? — рекла робинята и отишла при Абдула да го пита какво да прави.

— Не е голяма беда — успокоил я слугата. — В меховете на двора има толкова масло, че можеш да си налееш малко в лампата.

И Моргиана взела един съд и излязла на двора да налее масло.

Като се приближила до първия мях, отвътре се чул тих глас:

— Време ли е вече да излизаме?

Робинята се изплашила, но мигом се съвзела и отвърнала шепнешком:

— Още не е време.

Тя обиколила и другите мехове и отвсякъде чула същия въпрос, на който отговаряла:

— Още не е време.

Най-сетне Моргиана стигнала до последния мях и като видяла, че в него наистина има масло, донесла от кухнята един голям котел и го напълнила с гъстата течност. После наляла лампата и я запалила, сложила котела на огъня и почакала, докато маслото заври.

Тогава робинята минала край наредените мехове и във всеки мях изляла по малко вряло масло, което било достатъчно, за да попари и умъртви всички разбойници. Така загинали враговете на Али Баба, а вярната Моргиана се скрила зад едно дърво да види какво ще стане по-нататък.

Когато къщата утихнала, главатарят на разбойниците отворил прозореца на стаята си и започнал да хвърля камъчета из двора. Ала меховете стоели неподвижно и никакъв човек не се мяркал наоколо.

Зачудил се злодеят защо другарите му не излизат на уговорения знак и отишъл да види какво се е случило. Още щом се приближил до първия мях, усетил мирис на прегоряло масло и изтръпнал. Надникнал и в останалите мехове и с ужас забелязал, че другарите му са

мъртви. Като разбрал, че е останал сам, главатарят се спуснал към дъното на градината, прехвърлил се през оградата и избягал.

На сутринта Али Баба съгледал меховете в двора и останал много изненадан, че техният стопанин още не излиза да ги товари на мулетата и да се стяга за път. Но при него дошла Моргиана и му разправила всичко. Разправила му и за тайния знак на тяхната врата, и за другите знаци, които тя отбелязала по вратите на околните къщи.

Просълзил се Али Баба, прегърнал добрата Моргиана и ѝ рекъл:

— От днес нататък ти не си ми вече робиня. Аз ти връщам свободата заради твоята вярност и досетливост. Ти ми спаси живота и рано или късно аз ще те възнаградя богато.

И Али Баба повикал Абдула и двамата с него изкопали дълбока яма, в която заровили всички разбойници.

А самият главатар на разбойниците се скрил в пещерата и заживял в самота и в постоянен страх. По цели дни и нощи мислел как да погуби своя хитър враг и да запази съкровищата си и най-сетне намислил.

Един ден той обръснал брадата си, облякъл се в скъпи дрехи и се заселил в града, дето си наел дюкян, и тайно започнал да пренася скритите съкровища.

Новият търговец се представил под името Хюсеин и се сприятелил с мнозина търговци, между които бил и синът на Али Баба — Ибрахим.

Скоро Хюсеин и Ибрахим станали неразделни приятели и Хюсеин започнал да кани често сина на Али Баба на богати гощавки. Според обичая трябвало и Ибрахим да се отсрами пред приятеля си и да го покани у дома.

И веднъж той завел Хюсеин в къщи и Али Баба посрещнал любезно госта си и му изразил радостта си, че вижда най-близкия приятел на своя син.

— Благодаря ти, че се грижиш за Ибрахим и го напътствуваш с полезни съвети — рекъл Али Баба.

— Ибрахим е умен момък и от него ще излезе добър търговец — отвърнал Хюсеин.

И като поприказвали и се поразговорили, гостът станал да си върви.

— Мигар не ще ми направиш честта да похапнеш с нас? — обидил се Али Баба. — Трапезата ми е скромна, но гладен няма да останеш.

— Много съжалявам — извинил се Хюсеин. — Аз съм свикнал да ям безсолни ястия и затова ще вечерям у дома.

— Бъди спокоен! — казал домакинът. — В твоето ястие няма да има сол.

И той изтичал в кухнята и поръчал за госта си безсолна гозба.

— Какъв е тоя човек, който не яде сол? — извикала Моргиана и полюбопитствувала да го види.

Тя отишла уж да нареди трапезата и като погледнала Хюсеин, веднага го познала, макар че той си бил обръснал брадата и бил преобразен. В същото време нейното зорко око забелязало, че под дрехата на госта е скрит нож.

И отново Моргиана се досетила, че над господаря ѝ е надвиснала смъртна опасност, и излязла бързо от стаята. Тя се преоблякла като танцувачка, мушнала в пояса си една остра кама и забулила лицето си с тънък воал. След това казала на Абдула да си вземе дайрето, за да повеселят господарите.

Всички били насядали край трапезата, когато Моргиана и Абдула се явили в стаята и помолили Али Баба да им позволи да поиграят.

Домакинът се засмял и ги представил на госта си.

— Ето моята готвачка и моя слуга, които искат да ни повеселят — рекъл той и добавил: — Почвайте!

И Абдула задрънкал дайрето и запял весела песен, а Моргиана закършила плавно стройната си снага.

Но Хюсеин не обръщал внимание на забавата и само мислел как да забие ножа си в гърдите на Али Баба.

Дълго се въртяла танцувачката и се извивала като змия, размахвала над главата си извадената кама и по едно време се приближила до госта и му се поклонила. Абдула ударил силно дайрето и го протегнал за бакшиш. Доволни от веселбата, Али Баба и Ибрахим му подхвърлили по една жълтица, а Хюсеин бръкнал в пояса си да извади кесията.

В тоя миг Моргиана забила камата право в сърцето на разбойника и той издъхнал веднага.

— Какво направи, нещастнице? — извикали ужасени бащата и синът. — Знаеш ли, че ти ни погубваш?

— Не аз, а той искаше да ви погуби! — рекла Моргиана и показала скрития нож в дрехата на злодея.

И Али Баба за сетен път се убедил, че дължи живота си на Моргиана, и продумал развълнувано:

— Помниш ли, че ти бях обещал богата награда за твоята преданост? Сега с гордост мога да те нарека моя дъщеря!

И като се обърнал към Ибрахим, бащата казал:

— Синко, никъде по света няма да намериш по-добра и по-вярна съпруга от Моргиана. Вземи я за своя жена и бъди щастлив с нея!

И Ибрахим на драго сърце се съгласил да се ожени за Моргиана, която отдавна била спечелила сърцето му.

После Али Баба заровил разбойника в градината и след няколко дни направил голяма сватба.

И цяла седмица всички пирували и се веселили, гърмели тъпани и свирели зурни и най-силните пехливани забавлявали с борбата си младоженците и сватбарите.

Така Али Баба останал единчък господар на съкровищата в пещерата. Той поверил тайната на Ибрахим, а Ибрахим я открил на синовете си и тя се предавала на внуци и правнуци и много поколения живели щастливо от тия неизброими богатства.

МАРУФ ОБУЩАРЯТ

Живял някога в Кайро беден обущар на име Маруф. Той имал жена, която хората наричали Фатима Вещицата, защото била много зла и свадлива.

Всеки ден Фатима нахоквала и проклинала мъжа си, а понякога го и биела, ако ѝ донесял малко пари.

Веднъж тя му казала:

— Довечера искам да ми донесеш баничкн с пчелен мед. Ако се върнеш с празни ръце, да му мислиш!

— Аллах е всеблаг и милостив — рекъл Маруф и отишъл на работа.

До пладне никой не влязъл в обущарницата на Маруф и той поседял-поседял, па затворил дюкяна си и тръгнал отчаян из града.

Вървял обущарят по улиците и по едно време стигнал до една баничарница. Спрял се пред вратата и очите му се просълзили от мъка, че няма пари да купи не само баничкн, но и хляб.

Баничарят го съгледал и запитал:

— Защо плачеш, майстор Маруф? Какво зло те е сполетяло?

— Ох! — въздъхнал Маруф. — Моята зла жена иска да ѝ занеса баничкн с пчелен мед, а до пладне не можах да изкарам дори пари за хляб.

— Не е голяма беда — засмял се баничарят. — Колко баничкн искаш?

— Пет — казал Маруф.

— Ще ги имаш — рекъл търговецът. — Само че те са подсладени с тръстиков мед, а не с пчелен. Но и тръстиковият мед не е лош. Ами не ти ли трябва хляб и сирене?

— Да — казал обущарят.

И добрият баничар му дал пет банички за десет петачета, хляб за четири петачета и сирене за едно петаче.

— Върви и зарадвай жена си — рекъл той. — Дължиш ми всичко петнадесет петачета. Ще ми ги върнеш, когато имаш повече пари.

Маруф благодарил и си отишъл зарадван в къщи.

— Донесе ли ми банички? — попитала го жена му.

Маруф ѝ подал пакета.

Като видяла, че баничките са напоени с тръстиков мед, Фатима извикала:

— Нали ти казах, че искам банички с пчелен мед? Защо не изпълни желанието ми?

И тя се разгневила и започнала да бие мъжа си с юмруци, изкъртила му един зъб и кръв потекла по гърдите на нещастника.

Не можал да изтърпи клетият обущар тая обида и както се отбранявал, ударил леко по главата злата жена.

Тогава Фатима го хванала за брадата и закрещяла с всичка сила:

— Помощ! Помощ!

Насъбрали се съседите, отървали Маруф от жена му и започнали да я упрекват за нейната жестокост.

Най-сетне те помирили двамата съпрузи, но като си отишли, Фатима се заклела да не хапне нито едно млинче.

А Маруф умирал от глад и се нахвърлил върху баничките.

— Дано ти преседнат на гърлото! Дано пукнеш, проклетнико! — извикала Фатима.

— Ами ако пукна, кой ще ти донесе утре банички с пчелен мед? — засмял се обущарят и продължавал да яде все тъй лакомо.

На сутринта Маруф отишъл в дюкяна си и още незапочнал работа, при него влезли двама съдийски пратеници.

— Съдията те вика — рекли те. — Твоята жена е подала жалба против тебе.

Нямало що, явил се обущарят при съдията и гледа — жена му стои там с превързана ръка, плаче и си трие сълзите.

— Защо си бил тая нещастна жена? — запитал пазителят на закона. — Счупил си ѝ ръката, изкъртил си ѝ един зъб!

— Не аз, а тя ми изкърти един зъб! — извикал Маруф и разказал от край до край какво се е случило.

Съдията бил добър човек, извадил десетина петачета и казал на Маруф:

— Вземи тия пари и купи на жена си банички с пчелен мед!

— Дай парите на нея — рекъл обущарят.

И съдията дал парите на Фатима, помирил я с мъжа ѝ и изпратил двамата да си вървят, като им пожелал да живеят в мир и съгласие.

Фатима се запътила към къщи, а Маруф отишъл в обущарницата и се заловил за работа.

Но ето че съдийските пратеници се явили пак и поискали от Маруф да им плати за туй, че са го викали при съдията.

Опитал се бедният обущар да им обясни, че няма пари, но пратениците не искали да го слушат и дори му се заканили, че ще го хвърлят в затвора. Тогава Маруф продал инструментите си, дал им един сребърник и те го оставили на мира, а той навел натъжено глава, защото нямал вече и инструменти за работа.

И както седял така умислен, неочаквано в обущарницата влезли други двама пратеници и рекли:

— Ставай, човече, и върви при съдията, че жена ти се оплаква от тебе!

— Та нали съдията ме помири с нея? — извикал учудено Маруф.

— Ние идем от друг съдия — казали пратениците.

Дигнал се Маруф и отишъл при другия съдия, дето била и Фатима.

— Защо си дошла тук? Нали ние се помирихме? — обърнал се обущарят към жена си.

— Не може да има мир между нас! — казала тя.

Тогава Маруф пристъпил напред и разправил на съдията всичките си патила.

И съдията извикал:

— О, неблагодарнице, щом веднъж сте се помирили, защо си дошла да се оплакваш?

— Той пак ме би — излъгала Фатима.

— Я да си вървите и да не се мяркате повече пред очите ми! — рекъл съдията. И като се обърнал към Ма-

руф, добавил: — А ти ще платиш на хората, които изпратих да те повикат.

И Маруф дал на пратениците един сребърник и си тръгнал, огорчен от неправдата.

Но тъкмо прекрачил прага на обущарницата, при него се явил един непознат човек.

— Маруф, бягай по-скоро! — извикал непознатият. — Жена ти се е оплакала от тебе на началника на тъмницата и той иде сега да те затвори!

Скочил Маруф и побягнал към покрайнините на града. С последните пари, които му останали от продажбата на инструментите, той си купил хляб и сирене и решил да не се връща вече при Фатима.

Било привечер посред зима. Валял проливен дъжд. Измокрен до кости, Маруф влязъл да се подслони в една разрушена джамия.

Седнал нещастният обущар на един камък и заплакал от мъка.

— Къде да избягам от тая зла жена? — вайкал се той. — О, всемогъщи аллах, помогни ми да отида в някоя далечна страна, дето никой не ще ме намери!

И както седял и плачел, отсрещната стена се разтворила и пред него застанал един дух-великан.

— Защо ме тревожиш, клетнико? — рекъл духът. — Аз живея тук от двеста години и досега никой не се е явявал да смущава моя покой. Кажи ми какво те измъчва и аз ще се опитам да ти помогна.

— Кой си ти? — попитал Маруф.

И духът отвърнал:

— Аз съм стопанинът на тая порутена обител.

Тогава Маруф му разправил цялата си история и великанът казал:

— Искаш ли да те заведа в една страна, дето жена ти няма да те намери?

— Искам — съгласил се обущарят.

И духът качил Маруф на търба си и полетял с него над поля и гори. На разсъмване стигнали до върха на висока планина.

— Слез от тая планина и ще се намериш в околността на един град. Върви там и бъди щастлив.

И като казал това, духът изчезнал.

Маруф почакал до изгрев слънце, после се спуснал

в полите на планината и съгледал пред себе си голям град с високи стени и красиви палати.

Обущарят минал през градските врати и излязъл на просторен площад-пазарище. Около него веднага се насъбрали хора и започнали да го разглеждат учудено, защото дрехите му не приличали на техните.

— Ти, пътниче, чужденец ли си? — попитал го един човек.

— Да — отвърнал Маруф.

— Откъде идеш?

— От Кайро.

— А кога си излязъл оттам?

— Вчера вечерта.

Човекът се засмял и извикал:

— Хора, чуйте го какво приказва!

— Какво? — попитали хората.

— Той казва, че иде от Кайро и че е тръгнал оттам вчера вечерта.

Всички започнали да се смеят и някой подхвърлил:

— Ти си луд, щом говориш така. Как може да си тръгнал от Кайро вчера вечерта, а тая сутрин да бъдеш тук? Та между нашия град и Кайро има цяла година път!

— Вие сте луди, а не аз! — отвърнал обиден Маруф. — Това, което ви казвам, е самата истина. Ако не вярвате, ето ви хляб от Кайро, още съвсем пресен.

И той показал хляба си и хората заклатили учудено глава, защото тоя хляб не бил като техния.

— Гледайте хляб от Кайро! — чули се гласове наоколо.

В това време минал на магаре един търговец, придружен от двама роби. Той си пробил път и смъмрал любопитните:

— Не ви ли е срам да се трупате около тоя чужденец и да му се присмивате?

И търговецът разгонил насъбраната тълпа и рекъл на Маруф:

— Ела с мен, брате мой! Тия хора нямат срам!

И той завел Маруф в една красива къща, поканил го да седне и заповядал на слугите си да донесат най-скъпото облекло. Пременил се Маруф в нови дрехи и сам заприличал на богат търговец.

След това домакинът поръчал да сложат трапеза с

вкусни ястия и напитки и като хапнали и пийнали, попитал:

— Как се казваш, брате мой?

— Името ми е Маруф — отвърнал гостът. — По занаят съм обущар и кърпя стари обувки.

— Откъде си?

— От Кайро.

— От кой квартал?

— От Червената улица.

— Кого познаваш на Червената улица?

Маруф назовал имената на мнозина познати.

— А познаваш ли Ахмед аптекаря? — попитал търговецът.

— Той е мой съсед — рекъл Маруф. — Къщите ни са една до друга.

— Как е той със здравето?

— Добре е.

— Колко деца има?

— Три: Мустафа, Мохамед и Али.

— А те какво правят?

— Мустафа е учител, а Мохамед е аптекар като баща си и има аптека редом с бащината. Той се ожени и жена му роди момче, което кръстиха Хасан.

— Да те благослови аллах за добрата новина! — рекъл търговецът.

А Маруф продължил:

— Третият син Али беше мой другар. Когато бяхме малки, все заедно играехме и лудувахме. Обличахме се като християнски деца, ходехме по църквите и крадяхме християнски книги, които продавахме, и с получените пари си купувахме сладкиши. Веднъж християните ни видяха и се оплакаха на бащата на Али. Старият Ахмед тегли хубав бой на сина си, но след тая случка Али забягна нанякъде и оттогава никой не го е виждал. Това се случи преди дванадесет години.

— Аз съм Али, синът на Ахмед аптекаря, а ти си моят другар Маруф! — извикал търговецът и радостно прегърнал скъпия си гост.

От дума на дума обущарят разказал необикновените си преживелици: как го измъчвала жена му Фатима Вещицата, как той избягал от нея в джамията, как духът-великан му помогнал да стигне дотук и как хората не му повярвали, че е дошъл от Кайро.

Търговецът също разправил своята история:

— Аз избягах от бащината къща на седемгодишна възраст и след като скитах из разни страни, дойдох в тоя град, който се казва Ихтиян-ал-Хатан. Още на другия ден след пристигането ми разбрах, че тукашните жители са добри и състрадателни хора, че те се отнасят с доверие към бедняка и вярват всичко, каквото той им каже. Тогава се окуражих и рекох: „Аз съм търговец. Дошъл съм да подиря място за стоката си, която иде след мене.“ И хората ми повярваха и ми освободиха място, а аз им казах: „Ще може ли някой от вас да ми заеме хиляда жълтици, докато пристигне моята стока?“ И те ми дадоха хиляда жълтици и с тия пари аз купих някои неща, които продадох на следния ден и спечелих петдесет жълтици. Така купувах и продавах и парите ми се умножаваха. Аз забогатях, върнах дълга си и сега съм щастлив човек. Има една пословица, брате мой, която гласи: „Целият земен живот е самохвалство и хитрост и там, дето никой не те познава, прави каквото искаш.“ Ако ти кажеш, че си беден обущар, че си избягал от жена си и че вчера си дошъл от Кайро, ще станеш за смях на хората. Ако ли пък кажеш, че те е пренесъл тук някакъв дух, пак не е добре, защото всички ще се разбягат от страх да не им се случи някоя беда.

— Тогава какво да правя? — попитал Маруф.

И търговецът рекъл:

— Утре ще ти дам хиляда жълтици, едно магаре, което ще яхнеш, и един роб, който ще върви пред тебе и ще те доведе на пазарището. Като дойдеш там, аз ще бъда между търговците, ще те поздравя, ще ти целуна ръка и ще почна да те възхвалявам. И всеки път, когато те попитам дали имаш еди-каква си тъкан, ти ще кажеш: „Много.“ А когато другите търговци започнат да ме разпитват за теб, аз ще те представя за много богат и щедър човек и ще им кажа: „Наемете му дюкян и склад за стоката.“ Щом се приближи някой просяк, дай му повечко пари — тогава хората ще повярват, че ти наистина си богат и щедър, и ще те обикнат. После аз ще те поканя заедно с всички търговци у дома, за да се опознаете по-отблизо. Не ще мине много време, и ти ще натрупаш голямо богатство.

На следната сутрин Али облякъл Маруф в разкош-

ни дрехи, дал му хиляда жълтици, едно магаре и един роб и му казал, че ще го чака на пазара.

И Маруф яхнал магарето и робът тръгнал напред и го завел на пазарището. Търговците се били събрали вече и Али седял между тях.

Като видял Маруф, Али се спуснал насреща му, помогнал му да слезе от магарето и му целунал ръка, после започнал да шепне ту на тогова, ту на оногова:

— Няма по-богат от тоя човек, чиято щедрост не познава граници. Той иде от Кайро и има приятели в Индия, Синд и Йемен. Добре ще бъде и вие да се сприятелите с него и да му услужите, ако потрябва.

И Али превъзнасял Маруф дотогава, докато търговците сами започнали да възхваляват помежду си неговите добродетели. Всички наобиколили знатния чужденец и се надпреварвали да му предлагат закуски и напитки. Дори началникът на търговците дошъл при него и го поздравил.

Пристъпил Али към Маруф и му рекъл пред събраните търговци:

— Господарю, дали случайно нямаш такъв и такъв плат?

И Маруф отвърнал:

— Много.

Тогава се обадил и друг търговец:

— Господарю, имаш ли жълто сукно?

— Много — казал Маруф.

— Ами червено като кръв на газела?

— Много.

И всеки път, когато някой го питал за нещо, Маруф отговарял:

— Много.

По едно време се явил един просяк и започнал да събира милостиня. Някой му дал петаче, друг — сребърна пара, но повечето не му дали нищо. А Маруф загребал цяла шепа жълтици и ги изсипал в шапката на просяка.

Смаяли се търговците и си рекли:

— Това е царски подарък. Тоя човек наистина трябва да е много богат.

След малко към Маруф се приближила една бедна жена и той дал и на нея шепа жълтици. Жената го благословила и разказала за щедростта му на други бедняци, които веднага наобиколили незнайния благодетел. Маруф не жалел парите и ги пръскал с шепи.

— Ако знаех, че в тоя град има толкова много просяци и бедняци, щях да напълня дисагите си с пари! — извикал той, когато не му останала нито една жълтица. — Ами ако дойде сега още някой спромах човек, какво ще му кажа?

— Кажи му, че аллах ще го възнагради — рекъл началникът на търговците.

— Нямам такъв навик — отвърнал Маруф. — Ще трябва да заема от някого хиляда жълтици, докато ми пристигнат торбите със злато.

— Не се безпокой — успокоил го началникът на търговците. — Аз ще ти дам! — И той изпратил слугата си да му донесе хиляда жълтици.

Скоро слугата се върнал и донесъл жълтиците, които Маруф започнал да раздава пак тъй щедро.

Когато свършил и тия пари, той заел и от други търговци по хиляда жълтици, като казвал:

— Ще ви ги върна, щом пристигнат торбите със злато.

И търговците гледали как Маруф хвърля жълтиците над главите на събрания народ и се учудвали на щедростта му.

Вечерта Али поканил на угощение всички търговци и отредил на Маруф най-почетно място. Гостите пирували и се веселили, а Маруф им разправял само за тъкани и за скъпоценни камъни, като се представял за най-богатия човек на света.

На другия ден той отишъл на пазарището и отново почнал да заема пари и да ги раздава на бедните.

Тъй минали двадесет дни и Маруф успял да заеме от разни търговци шестдесет хиляди жълтици.

А търговците чакали да пристигнат торбите със злато, чакали и най-сетне загубили търпение. Отишли при Али и му казали:

— Няма ги торбите със злато на твоя приятел.

— Ще пристигнат — успокоил ги Али.

После той прескочил до Маруф и му рекъл:

— Какво правиш, Маруф? Търговците се безпокоят за парите си. Ти си взел шестдесет хиляди жълтици. Как ще им ги върнеш, като нищо не купуваш и не продаваш?

— Та какво са шестдесет хиляди жълтици! — казал Маруф. — Щом ми пристигнат торбите със злато, ще се разплатя.

— Как? — извикал Али. — Нима ти имаш торби със злато?

— Много — отвърнал Маруф.

— А, значи, ти се осмеляваш да се гавриш и с мен?

— Няма какво да приказваме повече! Като ми дойдат торбите със злато, всеки ще си получи своето!

Разсърдил се Али и възнегодувал:

— О, неблагодарнико, ти не заслужаваш никаква милост! Отговаряй сега сам за делата си и не очаквай вече никаква помощ от мен!

И като казал това, Али оставил приятеля си, дълбоко възмутен от неговата непризнателност.

А търговците се явили отново при Али и го запитали:

— Какво да правим?

— Оплачете се на султана! — посъветвал ги Али.

И търговците отишли при падишаха и му разправили как Маруф ги измамил и им взел шестдесет хиляди жълтици, които раздал на бедните. Той обещал да им върне парите, когато получи торбите си със злато, но и до ден днешен нямало никакви торби със злато. А султанът бил много алчен човек и като чул за щедростта на Маруф, рекъл си: „Ако тоя чужденец не е богат, той не би раздал толкова жълтици на бедните. Добре ще бъде да се сприятеля с него и да взема аз парите, които дължи на търговците. После ще го оженя за дъщеря си и ще притуря неговото богатство към моето."

Но везирът разбрал какво е намислил султанът и го предупредил:

— Господарю, пази се от измамници!

— Ще го позная аз дали е измамник — казал султанът.

— А как ще го познаеш?

— Много лесно. Аз имам един скъпоценен камък. Ще му го покажа и ще го попитам какъв е тоя камък и колко струва. Ако той ми отговори правилно — значи, е богат човек, ако ли пък не може да отговори, тогава наистина е измамник и аз ще му отрежа главата.

И султанът повикал Маруф, поканил го да седне до него и го запитал:

— Вярно ли е, че си взел от търговците шестдесет хиляди жълтици?

— Вярно е — рекъл Маруф.

— Кога ще им ги върнеш?

— Като ми пристигнат торбите със злато, ще се издължа на всички. На когото дължа хиляда, ще дам две хиляди — ако иска в злато, ако иска в сребро, ако иска в стока.

Султанът извадил един скъпоценен камък колкото лешник, подал го на Маруф и казал:

— Разгледай тоя камък и ми кажи какъв е и колко струва.

Маруф взел камъка, стиснал го с два пръста и го счупил.

— Какво направи? — изплашил се султанът.

— О, всемогъщи господарю, това не е скъпоценен камък, а парче стъкло, което не струва нищо. Какъв султан си ти, щом не можеш да различиш стъклото от скъпоценния камък? Но защо ли те питам: всички вие сте бедняци и нямате истински съкровища. Пък и да ти кажа право, аз се занимавам само със скъпоценни камъни, които не са по-малки от орех.

— А ти имаш ли такива скъпоценни камъни? — попитал падишахът.

— Много — рекъл Маруф.

Полакомил се султанът по невижданите съкровища и казал:

— Ще ми дадеш ли от тия камъни?

— Като ми пристигне керванът, ще ти дам, колкото искаш.

Тогава повелителят на правоверните успокоил търговците и рекъл на везира:

— Поприказвай насаме с Маруф и му предложи да се ожени за дъщеря ми.

Везирът се опитал да вразуми господаря си и пак го посъветвал да не се доверява на непознатия чужденец, който, по всичко изглеждало, бил измамник.

— О, завистнико — кипнал султанът, — ти сам искаше да се ожениш за дъщеря ми и затова сега злословиш срещу търговеца Маруф! Как може той да бъде измамник, когато счупи с два пръста скъпоценния ка-

мък и го позна, че не струва нищо? Ти искаш да лишиш дъщеря ми и мене от неговите богатства!

Изплашен от гнева на султана, везирът се явил при Маруф и му рекъл:

— Моят господар те е харесал и желае да те ожени за дъщеря си, която е невиждана хубавица. Какво ще кажеш?

— Не е лошо да стана султански зет — отвърнал Маруф, — но засега това е невъзможно. Аз нямам пари, а за сватбата ще трябва да раздам на бедните пет хиляди торби жълтици, да даря невестата със сто скъпоценни камъка и още сто да отделя за нейните робини и евнуси. Нека султанът почака, докато ми пристигнат товарите със злато и с разни други съкровища.

И везирът отишъл при господаря си и му разправил какво му казал Маруф.

— Виждаш ли? — извикал падишахът. — А ти го клеветиш, че бил измамник! По-скоро върви и го доведи да поговоря аз с него!

Везирът довел Маруф и султанът му казал:

— Не се оправдавай, че нямаш пари. Моята съкровищница е пълна със злато и сребро. Ето ти ключовете от нея, вземи каквото ти трябва и го раздай на бедните. А като ти пристигне керванът, тогава ще ми се разплатиш и ще поднесеш дарове и на жена си.

След това султанът заповядал да украсят града за предстоящата сватба и да приготвят разкошна трапеза с всякакви ястия. Засвирили музики, забили барабани, събрали се фокусници, смешници и танцувачки. Всички яли, пили и се веселили, а Маруф обикалял наоколо и хвърлял пълни шепи злато и сребро на бедните.

Сватбата продължила четиридесет дни. На четиридесет и първия ден било устроено шествие начело с невестата. Когато тя дошла, Маруф започнал да пръска щедро жълтици над главите на събраните гости. После той последвал невестата в брачната зала и седнал до нея на високия диван. Сватбарите се разотишли, слугите спуснали завесите и затворили вратите.

Тогава Маруф навел натъжено глава и въздъхнал.

— Защо си угрижен, господарю мой? — попитала султанската дъщеря.

— Как да не съм угрижен, когато твоят баща ме накара да се оженя за теб, преди да са ми пристигнали

съкровищата — отвърнал Маруф. — Аз исках да ти подаря сто скъпоценни камъка и други сто да раздам на твоите робини и евнуси. А сега не мога да сторя това.

— Не се безпокой — утешила го невестата. — Като получиш товарите със съкровища, ще раздадеш дарове на всички.

Минало доста време, но очакваният керван със злато и скъпоценности все не пристигал. А Маруф продължавал да се разпорежда с чуждото богатство и да го пилее щедро на всички страни.

Един ден пазителят на султанската съкровищница се явил разтревожен при султана и казал:

— Повелителю на правоверните, в твоята съкровищница са останали само няколко жълтици! Скоро тя ще бъде съвсем празна!

Като чул това, везирът не се стърпял и извикал:

— Докога, господарю, ще закриляш тоя лъжец и измамник?

Замислил се старият падишах, почесал се по брадата и рекъл:

— Е, добре, какво да правим?

— Няма мъж, който да скрие някаква тайна от жена си — казал везирът. — Нека твоята дъщеря го разпита подробно и разбере каква е работата.

Султанът послушал везира и повикал дъщеря си.

— Какво искаш, татко? — запитала го тя.

— Поприказвай с везира — рекъл бащата.

И везирът ѝ разказал как Маруф пропилял всичкото богатство на султана, като го излъгал, че очаква товари със съкровища.

— Опитай се да узнаеш тая нощ от Маруф самата истина, като му обещаеш, че ще запазиш тайната и ще го спасиш от гнева на баща си — посъветвал я той.

— Бъдете спокойни — казала султанската дъщеря. — Аз зная как да го изпитам.

И вечерта, когато Маруф дошъл при нея, тя започнала да го уверява в своята голяма обич и го запитала:

— Защо си все замислен, господарю мой? Какво ти тежи на сърцето? Ти постоянно говориш, че си богат търговец и че очакваш товари със съкровища, а досега няма никакъв твой керван. Признай ми чистосърдечно

и аз ще се помъча да ти помогна и да те спася от гнева на баща ми, който те смята за измамник и лъжец!

Разчувствуван от думите на жена си, Маруф не можал да се прикрива повече и рекъл:

— Аз не съм търговец и нямам никакви съкровища. В моята родина бях беден обущар и едва изкарвах прехраната си с тежък труд. — И Маруф разправил всичките си патила и теглила с Фатима Вещицата, която го принудила да забегне далеч от родината.

Султанската дъщеря го слушала съчувствено и когато той свършил, казала:

— Ти изигра баща ми със своето самохвалство и пропиля богатството му. Той и везирът ми заръчаха да узная истината за тебе. Ако аз разкажа на султана твоята история, той ще те погуби и сред хората ще се разнесе мълва, че съм се омъжила за измамник и лъжец. Но какъвто и да си, аз те обичам, затова ще се опитам да те спася. Преоблечи се като роб и вземи петдесет хиляди от моите жълтици. Качи се на един кон и избягай в някоя далечна страна. Оттам ще ми проводиш тайно писмо, за да зная къде се намираш. Аз ще ти пиша и ще ти пращам пари. Когато баща ми умре, ще се съберем пак заедно и вече никой не ще ни раздели. А сега ставай и тръгвай веднага, докато още не се е съмнало.

Преоблякъл се Маруф като роб, яхнал най-буйния кон, сбогувал се със султанската дъщеря и скоро излязъл извън града.

На сутринта султанът и везирът повикали младата невеста и я попитали:

— Какво стана?

— Снощи — рекла дъщерята, — още преди да си дойде мъжът ми, при мен влезе Фарадж евнухът и ми съобщи, че десет роби стоели пред вратите на палата. Те му дали това писмо и казали: „Предай го на търговеца Маруф. Ние сме от неговите роби, които придружават кервана със съкровищата. Научихме, че той се оженил за султанската дъщеря, и дойдохме да му разправим какво ни се случи из пътя.“ Аз взех писмото и ето какво прочетох: „Господарю Маруф, след като ти ни остави и замина, ние бяхме нападнати от разбойници, с които започнахме голям бой. Но те бяха две хиляди, а ние — петстотин. Цели тридесет дни се бихме с

тях и затова закъсняхме да пристигнем навреме. Разбойниците ни взеха двеста топа тъкани и убиха петдесет роби.“ Когато узна тая новина, Маруф извика: „Защо им е трябвало да се бият заради двеста топа тъкани, които няма да намалят моето богатство? По-добре да ги бяха подарили на разбойниците, но да стигнат навреме. Аз ще отида да видя какво става и сам ще докарам кервана.“ И като каза това, Маруф замина с робите, които му донесоха писмото.

После султанската дъщеря се обърнала към баща си и добавила:

— Ако бях послушала съвета на твоя везир да изпитам мъжа си, щях да се опозоря завинаги пред него и той щеше да ме намрази.

— О, дъще — рекъл бащата, — няма никакво съмнение, че Маруф е честен човек! Дано само той се върне по-скоро, за да напълни опразнената ни съкровищница със своите богатства!

И султанът започнал да успокоява дъщеря си и да хули везира.

А в това време Маруф пътувал през една безлюдна пустиня и не знаел накъде да отиде. Към пладне стигнал до малко селце и видял един селянин, който орял нивата си с чифт волове.

Измъчван от глад, Маруф се приближил до орача и го поздравил.

— Добре дошъл! — отвърнал орачът. — Ти да не си султански роб?

— Да — рекъл Маруф.

— Слез от коня да похапнем! — поканил го селянинът.

— С какво ще ме нагостиш, когато не виждам нищо за ядене?

— Все ще се намери нещо. Ей го де е селото. Веднага ще ти донеса обед, а на коня ти — торба овес.

— А не е ли по-добре да отида аз дотам и да купя храна, та да обядваме заедно?

— В селото няма пазар и не можеш да купиш нищо. Моля те, почакай ме малко, аз скоро ще се върна.

И Маруф слязъл от коня, а орачът изтичал до селото.

Както седял и го чакал, Маруф си рекъл: „Тоя човек си остави работата заради мен. Я да поора аз малко, докато го чакам да дойде.“

И той подкарал воловете и започнал да оре, но не щеш ли — ралото се закачило за нещо и животните спрели. Маруф се навел и съгледал златна халка. Разчистил земята наоколо и видял, че халката е закована върху мраморна плоча, голяма колкото воденичен камък.

Маруф напрегнал всичката си сила и отместил плочата — под нея се открила дълбока яма със стълба. Спуснал се Маруф по стълбата и се намерил в широко подземие с четири стаи. Едната стая била пълна със злато, втората — с изумруди, бисери и корали, третата — с бадахшански рубини и сапфири, четвъртата — с елмази. В средата на подземието имало един сандък от прозрачен кристал, зад чиито стени блещукали невиждани скъпоценни камъни, всеки от които бил голям колкото орех. Върху тоя сандък стояла кутийка от чисто злато.

Маруф пристъпил като омагьосан до сандъка и си рекъл: „Какво ли има в тая кутийка?“ И той отворил кутийката и намерил в нея един златен пръстен, по който били изписани неразгадаеми знаци и заклинания.

Маруф потъркал пръстена и изведнъж се чул глас:

— Тук съм, господарю мой? Какво желаеш?

— Кой си ти? — попитал Маруф.

— Аз съм пазител на тоя пръстен и под моя власт се намират хиляди духове, които ме слушат и ми се подчиняват. Сега съм твой роб. Ако ти потрябва нещо, дори и да си накрай света, потъркай пръстена. Аз ще се явя веднага пред теб и ще изпълня желанието ти!

— Как се казваш? — извикал развълнуван Маруф.

— Името ми е Абу-с-Саадат, а това подземие е съкровищницата на Шедад, сина на ада. Аз бях негов слуга преди смъртта му и тоя пръстен принадлежеше нему.

Погледал се Маруф наоколо и рекъл:

— Можеш ли да пренесеш горе на земята всички тия съкровища?

— Веднага — отговорил гласът и в същия миг подземието се разтворило и Маруф се намерил отново сред нивата на селянина. Безброй красиви юноши изскочили изпод земята със златни кошници и започнали да пренасят съкровищата.

След малко при Маруф се явил самият Абу-с-Саадат и казал:

— В съкровищницата не остана нищо, господарю мой! Имаш ли някакво друго желание?

— Сложете всички съкровища в сандъци и ги натоварете на мулета! — заповядал Маруф.

И Абу-с-Саадат плеснал три пъти с ръце и тутакси пред него застанали седемстотин роби.

— Нека петстотин от вас се превърнат в товарни мулета, сто да се преобразят в коне със златни седла и накити, а другите сто да станат слуги и пазачи, облечени в най-хубави дрехи!

И както казал Абу-с-Саадат, тъй и станало.

След това той разпоредил да донесат сандъци и да натоварят съкровищата на приготвените за път мулета.

— Абу-с-Саадат — рекъл Маруф, — можеш ли да ми набавиш египетски, сирийски, персийски и индийски тъкани — по сто топа от всяка страна?

— Може, но ще трябва да почакаш.

— Колко време?

— До утре сутринта. Още преди да е съмнало, ще ги имаш.

— Добре — съгласил се Маруф и заповядал да му приготвят една шатра.

Когато слугите разпънали шатрата, Абу-с-Саадат наредил да сложат в нея трапеза с всякакви ястия и казал:

— Почивай си тук, господарю, и не се бой от нищо. Моите слуги ще те пазят.

И като казал това, той изчезнал.

Разположил се Маруф в палатката пред сложената трапеза, окръжен от роби, слуги и пазачи.

А в това време бедният селянин дошъл с пълна паница чорба от леща и с една торба овес. Като видял чужденеца и хората около него, селянинът се смутил и поискал да се върне, но Маруф го съгледал и заповядал да го доведат.

— Какво носиш? — попитал го той.

— Нося ти обед и овес на твоя кон — казал селянинът. — Ако знаех, че ти си самият султан, щях да заколя някоя кокошка и да те нагостя, както подобава.

Маруф се засмял и рекъл:

— Аз не съм султанът, а неговият зет. Бяхме се ска-

рали двамата снощи и сега той е проводил пратеници да ме върнат в града, та да се помирим. А ти, щом си донесъл обеда, сядай да се храним заедно!

И Маруф се нахвърлил лакомо върху лещата, а на орача предложил другите ястия на трапезата.

Като изял всичката леща до последното зрънце, Маруф напълнил паницата със злато, подал я на селянина и казал:

— Върви си сега със здраве и когато дойдеш в града, не забравяй да ми се обадиш в палата!

И орачът си отишъл радостен и щастлив у дома, а Маруф пирувал и се веселил до късна нощ.

На сутринта по пътя се задал керван от шестстотин коне и мулета, натоварени с различни тъкани — египетски, сирийски, персийски и индийски. Начело вървял Абу-с-Саадат и пред него се поклащала богато украсена носилка със златовезан заслон.

Когато керванът стигнал до шатрата, Абу-с-Саадат скочил от коня си, влязъл при Маруф и му казал:

— Господарю, заповедта ти е изпълнена! Тук има и една носилка, на която са сдиплени най-скъпите царски дрехи. Премени се в тях, седни на носилката и ни кажи къде да те водим!

— Ще ме заведете в град Ихтиян-ал-Хатан. Но ти ще отидеш там преди мене, ще се явиш при султана като мой пратеник и ще му връчиш писмото, което ще ти дам.

И Маруф написал писмото и Абу-с-Саадат заминал за султанската столица. Явил се той при султана, пожелал му вечна слава, щастие и дълъг живот и рекъл:

— Аз ида от твоя зет, който ти праща това писмо!

Султанът взел писмото, разтворил го и прочел: „Пристигам с керван. Излез и ме посрещни с войска!“

Зарадвал се повелителят на правоверните и веднага заповядал да украсят града, после отишъл при дъщеря си и казал:

— Нося ти добра новина. Маруф пристига с обещаните съкровища и аз отивам да го посрещна.

А в това време Абу-с-Саадат се върнал при Маруф и му съобщил, че предал писмото на султана.

— Да тръгваме! — рекъл Маруф и като се пременил в царските дрехи, изтегнал се на носилката и керванът потеглил към столицата.

По средата на пътя неочаквано се задала отсреща

многобройна войска, предвождана от стария султан. Когато войската се приближила, султанът съгледал Маруф в разкошната носилка, облечен в царски дрехи, спуснал се към него, прегърнал го и го благословил.

И шествието влязло тържествено в града. Маруф отишъл в палата и заповядал на Абу-с-Саадат да разтоварят всички съкровища и да ги пренесат в съкровищницата на султана. След това разпоредил да занесат на султанската дъщеря сандъка със скъпоценните камъни и да наградят богато нейните робини и евнуси. Сам той се явил при нея и я дарил с прекрасни дрехи и с невиждани накити.

— Защо ме излъга, че си бил беден обущар? — засмяла се жена му.

— Исках да те изпитам дали ме обичаш заради богатството — отвърнал Маруф, — но сега се убедих, че твоята обич е искрена.

Като си отпочинал от пътуването, Маруф повикал търговците и щедро им се разплатил — на когото дължал хиляда жълтици, дал две хиляди и по някой топ скъпа тъкан. После събрал просяците и бедняците и започнал да ги обсипва с пари.

Гледал го султанът как пилее богатството и свидливото му сърце се топяло от мъка.

— Какво ще кажеш за тая щедрост? — попитал той везира.

— Не е търговец тоя човек, който не знае цената на парите — рекъл везирът. — Аз ще ти дам един съвет: ще поканиш зетя си на гощавка в градината и аз ще го напия. Когато виното замъти разсъдъка му, той ще ни открие своята тайна.

И двамата се сговорили да повикат Маруф на другия ден в градината.

На следната утрин падишахът влязъл в приемната зала и седнал на престола си.

Неочаквано в залата се втурнали изплашени неколцина коняри.

— Какво има? — попитал султанът.

— О, господарю — извикали в един глас конярите, — тая сутрин, като влязохме в конюшните да нахраним конете и мулетата на Маруф, видяхме, че ги няма! Робите, които ги докараха, са избягали заедно с тях!

— Шестстотин животни и сто роби! Как сте ги изпус-

нали? Вървете при Маруф и му кажете какво се е случило!

Конярите едва дочакали Маруф да излезе от харема и му разправили за бягството на робите, които отвлекли конете и мулетата.

— Защо дигате такава врява? — засмял се Маруф. — Я си гледайте работата!

Към обед султанът казал на зетя си:

— Искаш ли да обядваме с везира в градината?

— Може — съгласил се Маруф.

И тримата отишли в тихата градина на палата и седнали край сложената трапеза. Наоколо шуртели водоскоци, по клоните на дърветата пеели птици. Слугите носели вкусни ястия, а везирът пълнел чашата на Маруф с омайно вино и възхвалявал неговите добродетели.

По едно време, когато главата на Маруф се замаяла от виното, везирът му рекъл:

— Не съм виждал по-богат и по-щедър човек от тебе. Разкажи ни как си спечелил всички тия съкровища.

И подмамен от лукавото ласкателство на стария хитрец, Маруф разправил цялата си история от край до край, като се похвалил, че притежава вълшебния пръстен.

— Сине мой, покажи ни да видим тоя пръстен! — примолил се везирът.

И Маруф снел пръстена и му го подал.

— Ако го потъркам, ще се появи ли духът?

— Ще се яви.

И везирът потъркал пръстена и изведнъж нечий глас извикал:

— Тук съм, господарю мой! Пожелай каквото искаш, и волята ти ще бъде изпълнена!

Тогава везирът посочил Маруф и казал:

— Грабни тоя негодник и го отнеси в най-далечния край на пустинята, дето той ще умре от глад и жажда!

И духът грабнал Маруф и полетял с него между небето и земята.

— О, Абу-с-Саадат, къде ме водиш? — заплакал султанският зет.

— Тъй ти се пада, щом не съумя да запазиш пръстена! — отвърнал Абу-с-Саадат и оставил Маруф в най-далечния край на пустинята.

А в това време везирът рекъл на султана:

— Увери ли се сега, че твоят зет е лъжец и измамник?

— Имаш право — съгласил се султанът. — Я дай да видя пръстена!

Но везирът се обърнал гневно към него и казал:

— О, безумнико, как ще ти го дам, когато аз съм вече твой господар.

И като потъркал отново пръстена и духът се явил, той заповядал:

— Нека и тоя глупак отиде там, дето е зет му!

Тутакси Абу-с-Саадат дигнал султана и го отнесъл в пустинята при Маруф. Събрали се двамата сред безкрайната пясъчна пустош и започнали да се окайват за своето лекомислие и доверчивост.

А везирът погладил самодоволно бялата си брада, свикал придворния съвет и разправил историята с вълшебния пръстен.

— Ако вие не ме изберете за султан — рекъл той, — ще изпратя всички ви в пустинята, отдето никой не ще се върне.

Нямало що да правят — съгласили се придворните съветници и везирът седнал на султанския престол.

На следния ден той разгласил, че ще се ожени за султанската дъщеря, и заповядал да приготвят разкошна сватбарска трапеза.

Събрали се първенците на угощение, засвирили зурни, задумкали тъпани, започнали се веселби.

Към полунощ везирът отишъл в харема и се явил при султанската дъщеря, която била нагиздена в най-разкошната си премяна. Но когато се приближил до нея, тя се отдръпнала назад и казала с просълзени очи:

— Господарю, нима не виждаш човека, който ни гледа?

— Кой човек? — попитал везирът.

— Тоя от пръстена.

Везирът помислил, че невестата говори за Абу-с-Саадат, засмял се и рекъл:

— Не бой се, това е слугата на пръстена и той е под моя власт!

— Не, аз се страхувам от духове — промълвила разтреперана султанската дъщеря. — Моля те, свали си пръстена и го остави някъде по-далеч от мен!

Везирът снел пръстена и го оставил на дивана.

В същия миг султанската дъщеря се метнала като пантера, грабнала вълшебния пръстен и го потъркала. Изскочил изневиделица Абу-с-Саадат и попитал:

— Какво ще заповядаш, господарке?

— Хвърли тоя злодей в тъмницата и го окови във вериги! — извикала тя.

И още преди везирът да се опомни и да разбере какво е станало, духът го завлякъл в тъмницата, оковал го и се върнал.

— Къде са баща ми и мъжът ми? — попитала султанската дъщеря.

— На края на пустинята.

— Заповядвам ти веднага да ги доведеш!

И Абу-с-Саадат отлетял в пустинята и намерил султана и Маруф, които окайвали злочестата си съдба.

— Спасени сте! — извикал духът и като им разказал какво се случило с везира, дигнал ги и ги отнесъл.

Скоро султанът и Маруф се върнали в палата. Султанската дъщеря ги посрещнала радостно, разшетала се и ги поканила да си хапнат и пийнат, защото и двамата били изгладнели и ожаднели. После тя сложила пръстена на ръката на мъжа си и му казала:

— Пази го като очите си и не го давай никому, за да не те сполети нова беда!

Като минала нощта и настъпило утрото, султанът седнал на престола си и провъзгласил Маруф за везир. Той заповядал да извадят стария везир от тъмницата и да му отрежат главата на големия градски площад за назидание на народа. И султанската заповед била незабавно изпълнена.

След няколко години, когато султанът умрял, Маруф се възкачил на престола и дълго управлявал страната в мир и благоденствие. Султан Маруф не забравил бедния селски орач, в чиято нива намерил вълшебния пръстен, и го направил свой везир и пръв съветник.

БЕЛЕЖКИ

Художник на Съчинения в два тома от Светослав Минков е Александър Денков.

ПЪТЕПИСИ

Другата Америка. Едно пътуване през екватора, С., Хемус, 1938, с. 192; II изд. — 1943; III изд. — 1946.

Империя на глада. С., Български писател, 1952, с. 204; II изд. — 1956.

Два града. Публикуван за пръв път в сп. „Септември". I, 1949, кн. 8, с. 7—15.

Парижки бележник. Публикуван за пръв път във в. „Литературен фронт", XIII, бр. 18 и 19 от 1—2 и 9. V. 1957 г. със заглавие „Парижки калейдоскоп".

ОЧЕРЦИ

Мадрид гори. История в телеграми за съпротивата на един град. С., Хемус, 1936, с. 104; II изд. — 1945.

ПРИКАЗКИ

Снежният човек и врабчето. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост", XVII, 1932, кн. 6, с. 2—6.

Цар Безсънко. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост", XIX, 1933, кн. 3, с. 27, със заглавие „Царят, който не можеше да спи".

Какво разказваше чайникът. Публикувана за пръв път във в. „Зора", XV, бр. 4413 от 25. III. 1934, с. 6.

Лъжец и истина. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост", XX, 1934, кн. 1, с. 2—6.

Захарното момиче. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост", XX, 1934, кн. 2, с. 6—10.

Сапунени мехури. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост“, XX, 1934, кн. 3, с. 6—7, със заглавие „Приказка за сапунените мехури“.

Царска кръв. Публикувана за пръв път в сп. „Подслон“, II. 1935, кн. 2, с. 63.

Скъперникът и неговата риза. Публикувана за пръв път в сп. „Детско знаме“, I, 1935, кн. 6, с. 2—6.

Месечко. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост“, XX, 1935, кн. 8, с. 1—6.

Как гарджето стана певец. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост“, XXI, 1936, кн. 8, с. 2—5.

Индийска приказка. Публикувана за пръв път в „Маскираната лисица“, 1936, с. 33—40.

Маскираната лисица. Публикувана за пръв път през 1936: Светослав Минков. Маскираната лисица. Приказки. С., 1936, Казанлъшка долина, с. 56.

Златното яйце. Публикувана за пръв път в сп. „Детска радост“, XXII, 1937, кн. 7, с. 2—5.

Лъв и жаба. Публикувана за пръв път в сл. „Детска радост“, XXIV, 1938, кн. 2, с. 6—9.

Приказка за завистта. Публикувана за пръв път в сп. „Орле“, I, 1941, кн. 1, с. 4—6.

Приказка за лъжата. Публикувана за пръв път във в. „Литературен фронт“, XVIII, бр. 7 от 15. II. 1962 г., с. 2.

Джуджето Тинтирин. Публикувана за пръв път във в. „Септемврийче“, бр. 6 от 20. I. 1965, с. 4.

ПРИКАЗКИ НА ШЕХЕРАЗАДА

Авторът на „Разкази в таралежова кожа“ би бил немислим като белетрист-фантаст, ако отсъствуваше силното му духовно общение с вълшебното богатство, дълго сътворявано от въображението на народите...

Светослав Минков твърде отрано обиква пищната мъдрост на приказните герои, а когато съзрява като художник, разказва не само свои „приказки“ за възрастни, но преразказва и за чудесата на източните и на северните народи... Той преразказва например „Ананда дърводелецът и Ананда живописецът“, монголска народна приказка, още през 1929 г. (вж. сп. „Картина и приказка“, г. II, 1929, № 1, с. 11—14), но най-много се увлича по Ханс Андерсен и разказва на малките си читатели за „Чудната касичка“ (вж.

Народна кооперативна читанка, София, 1934, с. 150—156). Изяществото на северния вълшебник го примамва с неотразима сила.

Увлича се и от загадките и тайнствата на Ориента. Минков обиква за цял живот древната мъдрост на арабския свят. Съсредоточава вниманието си към фолклора, свързан с „царството“ на дивната Шехеразада, и нейните очарователни приказки преразказва в сборника „Хиляда и една нощ“. Арабски приказки. Избрал и преразказал... София, изд. „Народна младеж“, 1957, 176 с. с ил. 8°“. — Предназначение „за средна училищна възраст“.

Сборникът включва 8 приказки: „Волът и магарето“ (издадена самостоятелно от изд. „Български художник“, София, 1964, 16 с. с ил. 8°. Художник Борислав Стоев, включена в художествено изработена папка със загл. „10 приказки от цял свят“); „Рибарят и страшният дух“ (включващ: Разказ за везира на цар Юнан и за лекаря Дубан, Разказ за сокола на цар Синдбад и Разказ за омагьосания цар); „Нурадин и брат му Шамзадин“; „Вълшебният кон“ (самостоятелно издадена, богато илюстрована, за деца от предучилищната възраст, София, 1959, изд. „Народна младеж“. Художник — Атанас Пацев, 24 с. с ил. 4°); „Синдбад Мореплавателя“ (с шестте пътешествия); „Абу-Кир и Абу-Сир; Али Баба и четиридесетте разбойници“ и „Маруф обущарят“.

През 1959 г. Светослав Минков прибавя преразказаните от него „Аладин и вълшебната лампа“ и „Слепецът, въжарят и жалифът“ към по-рано преразказаните арабски приказки и ги издава под новото заглавие „Приказки на Шехеразада“ („Български писател“, богато илюстрирани от художника Любомир Зидаров, София, 1959, 139 с. с ил.8°). Не е включена само приказката „Волът и магарето“. Това ново издание се посреща с голям интерес и претърпява няколко издания, разпространени в масов тираж: 2 прераб. изд. София, „Български писател“, 1961, 152 с. с ил. 8 л. ил.8°; 3 изд. — стереотипно, 1963; 4 изд. — 1972; 5 изд. е на изд. „Отечество“, 1976, 215 с. с ил. 24,5 см, худ. Л. Зидаров и 6 изд. — също на изд. „Отечество“, 1980 г.

Всички издания на „Приказки на Шехеразада“ (на „Народна младеж“, „Български писател“ и „Отечество“ от 1957 до 1980) се съпровождат с предговор от Св. Минков, озаглавен в първото издание „Хиляда и една нощ“, а в останалите — „Приказките на Шехеразада“.

„Приказки на Шехеразада“ се включват за първи път към „Съчинения в два тома“.

Хр. Й.

СВЕТОСЛАВ МИНКОВ

(кратки биографични данни)

Светослав Константинов Минков е един от първенците на съвременната българска литература. Той е роден на (4) 17 февруари 1902 година в гр. Радомир. Произхожда от офицерско семейство с родолюбиви традиции.

Неговият баща — Константин Атанасов Минков (1863—1918) — е роден в Лозенград. Той е бил извънредно духовит човек. Съвременниците му го помнят и като честен и принципен гражданин, строг и взискателен към себе си и към околните. Всички патриотични почини на македоно-одринското опълчение, свързани с освобождението на заробените братя, са му били присърце. Като офицер е бил непрекъснато местен от град в град (София, Цариброд, Кюстендил, Радомир и пак в София). Бил е грижлив баща и внимателен съпруг. Като всеки честен и родолюбив българин от онова време, той е считал за нещо напълно естествено и благородно синовете на един старши офицер да завършат военно училище. И той съзнателно насочва и тримата си синове към военното дело.

Майката на писателя — Иванка Иванова Бенчева (29. IX. 1868—5. IV. 1953) — е дъщеря на образования сопотски свещеник Иван Бенчев, съратник на Васил Левски, завършил гръцко училище на остров Халки. Получила гимназиално образование, тя е културна жена за своето време. Свободно чете и превежда на децата си „интересни" материали от руското списание „Нива". Нейната дипломна работа по литература е оценена като „образцова" от инспектора по образованието и е била отнесена за „показ" в тогавашното Министерство на просвещението. Тя насажда сговор и разбирателство в семейството си, въпреки че то преживява големи тревоги, изпитания и нещастия... На децата си постоянно внушава самостоятелност, безкористие и достойнство. Въпреки материалните затруднения, в които изпада семейството, тя често е обичала да повтаря: „У нас пари ако не се намерят, то чест винаги

ще има." И настойчиво следи развитието на всяко едно от децата, като постепенно ги въвежда в големия свят на литературата.

От малки ги запознава с най-добрите произведения на Петко Славейков, Ботев и Вазов, както и с творчеството на руските класици — Пушкин, Лермонтов, Гогол, Чехов, Толстой... Особено на висока почит се ползува творчеството на Лермонтов, любимия поет в семейството. Неговите стихове майката знае наизуст в оригинал, а и самите деца са ги заучавали. Те взаимно се подпомагат в ученето, когато се „настигат" в училище. Както се вижда, художественото възпитание на децата в семейството на подполковник Минков започва с нашата и с руската класика.

Първороден син в семейството е Асен (1887—1913), който завършва с конкурс кавалерийската школа във Виена (Австро-Унгария) и участвува както в Балканската, така и в Междусъюзническата война, в която пада убит при Босилеград.

Теодора (1889) е второто дете в семейството, единствената сестра на писателя, към която той храни най-хубави чувства до края на живота си. Тя завършва гимназия в София, следва Търговска академия във Виена, но войните й попречват да завърши. По-късно се омъжва за известния български комедиограф Стефан Л. Костов.

Следващото, трето дете в семейството е Иван Минков (1893—1925). Той завършва с пълно отличие Военното училище, участвува във всички войни и се изгражда като истински военен с „желязна воля", оперативен ум и настойчив характер. Никак не е случайно, че партията се насочва тъкмо към него и той е привлечен по-късно, заедно с Коста Янков, като член на Военния център на ЦК на БКП. Всъщност истинското призвание на Иван Минков е музиката. Към нея той има влечение още от дете, но поради липса на средства не е могъл да получи специално музикално образование.

По време на Балканската война деветнадесетгодишният офицерски кандидат показва бойните си качества на самоотвержен командир. С личния си пример увлича бойците и води победоносни боеве чак до бреговете на Мраморно море. В Междусъюзническата война е тежко ранен в главата и въпреки раната продължава да се сражава. Първата световна война и нейният катастрофален край донасят много разочарования за доблестния капитан Минков. Той бива съкратен като непотребен за армията. Изживява тежко илюзиите си за характера на последната война и става убеден член на комунистическата партия, за делото на която се пожертвува.

Светослав Минков (1902—1966) е четвъртото и последно дете в семейството. Той „идва" на света по препоръка на ле-

карите, тъй като майка му, твърде млада престанала да ражда, е имала известни смущения и физиологични страдания.

Светослав Минков получава първоначалното си образование в родния си град, а Втора мъжка гимназия завършва в София през 1921, с известно прекъсване, когато е изпратен във Вайскирхен (Австро-Унгария), за да се учи във военно училище. Ала по силата на сключения договор след края на Европейската война той се завръща в София. Никъде не служи и не участвува в нито една война, защото е „освободен по § I, буква от Р. Б.".

В гимназията Светослав Минков не е от най-ревностните ученици, но към литературата показва подчертан интерес. Неговият учител по българска литература е Божан Ангелов. Той забелязва усърдието на гимназиста и го насърчава със съвети. Колкото и строг да е бил към учениците си, той се е размеквал, когато изтъквал качествата на своя талантлив ученик. За интереса на Светослав Минков към руската класика свидетелствува Сава Чукалов, който му преподава руски език и литература.

Още когато е бил в Радомир, бъдещият писател е знаел вече доста за българската и руската литература. Интересно е да се отбележи, че паралелно с любовта си към литературата той разкрива и трайното си влечение към музиката, което запазва и до края на живота си. Племенница на писателя е рано починалата (на 32 години) оперна певица Цветана Табакова. Той е обичал да посещава операта и да я слуша в ролята на Татяна от „Евгений Онегин" на Чайковски. Тя е неговата любима опера. Майка му също е пеела много хубаво, а и сам е с подчертан музикален усет. Особено му се нрави оперната музика. Взема уроци по пиано.

Ала все пак литературата взема връх. Литературното си образование разширява с четене на Гьоте и Хайне, Ибсен и Пшибишевски, Ницше, Стефан Цвайг, Едгар По, „прокълнатите поети"...

Още като ученик Светослав Минков следи сп. „Везни" на Гео Милев и се запознава лично с него. По-късно от Мюнхен той ще отнесе на главния редактор „хулиганските елегии" на Николай Марангозов. Отблизо следи творческите прояви и на Христо Смирненски, с когото заедно сътрудничат в „Българан".

През 1920 година осемнадесетгодишният Светослав Минков публикува своя фейлетон „Биномът на Нютон", в който осмива своя учител по математика. Това е неговото първо печатно произведение.

Светослав Минков публикува едновременно стихове и проза. През 1921 написва стихотворение по случай смъртта на народния поет Иван Вазов. Тематично неговите стихове са много близки до

поезията на Хр. Смирненски от същото време, с когото съвместно издават „Календар „Българан" за 1922.

След смъртта на брат си Асен и на баща си Светослав Минков показва много нежност към осиротялата си майка и към сестра си, които бдят за опазването на останалия единствен син и брат.

Освен към майка си и към сестра си, с които живее най-дълго, бъдещият писател се е отнасял с изключително благоговение и към по-големия си брат Иван, докато е бил жив. А Иван Минков действително е бил човек с ценни качества: притежавал е солидни знания по много въпроси, пишел е лирични стихове, импровизирал е пародии по известни стихове на класиците, свирел е безупречно на пиано, което сам си купува от Тулча (Румъния), и е знаел наизуст стотици трудни музикални творби. Композирал е лирични миниатюри и песни. Смята се, че една от най-известните му песни, която и до днес се знае и пее от всички българи, е мелодията му към „Покойници, вий в други полк минахте..." Написана на фронта много по-късно след появата на Вазовата творба „Новото гробище на Сливница".

В негово лице Светослав Минков открива човека, който добре го разбира и от когото получава морална и материална подкрепа. След случилото се с най-големия им брат и смъртта на баща им Иван е като глава на семейството и прави всичко възможно да даде солидно образование на брата си.

Светослав Минков записва славянска филология в Софийския университет „Климент Охридски", ала скоро е разколебан и по настояване на своя брат заминава да се учи в Мюнхен в Търговско-стопанската академия (от август 1922 до май 1923). Там той съвсем не проявява интерес към финансово-счетоводните баланси, а сериозно се заема с изучаването на немски език и се запознава с най-новите явления както в немската, така и в световната литература и живопис. Дружи с видни наши художници и се запознава с естетиката на диаболистичната литература.

Въпреки получаваната военна пенсия от починалия баща Иван е принуден, за да издържа семейството си, да се раздели с единственото и най-скъпото, което притежава — продава своето пиано. Дълго време той не влиза в стаята, където е привикнал да го вижда.

Съзряващият писател има ясна представа за цената на братовите жертви и още повече се привързва към необикновения си брат: обаятелен човек, с висока етика и култура, с възвишен граждански идеал, дълбоко принципен и предан до смърт на революционното дело. Един негов другар, партиен фанкционер, с когото са били на два пъти в Букурещ (през март 1923 и януари 1924) по

партийна работа, си спомня по-късно с много възторг за неговия борчески ентусиазъм: „Като незаличим спомен останаха думите му: „Ако не бъде изпълнена задачата, която ни бе възложена от партията, по-добре смърт!“

След завръщането си от Германия Светослав Минков продължава образованието си във финансово-стопанския отдел на бившия „Свободен университет“, без да го завърши.

В съпротивителното движение Иван постепенно въвежда и брат си Светослав: през 1922 година му възлага неколкократно да изпълни отговорна куриерска работа. И Светослав Минков редовно пренася нелегална партийна кореспонденция до брата си, който по това време е във Варна. Изпълнява и други партийни поръчения. А през април 1925 е арестуван заедно с други писатели и задържан два месеца в Дирекцията на полицията. По недоказаност е освободен.

През своя нелегален живот Иван Минков е имал възможност да „използува“ своя брат и за други рисковани свои операции. Сам той неднократно доказва всеотдайността си към революцията. Полицията го преследва из цялата страна. Ала неговият брат му е устроил сигурно скривалище, което никой не е подозирал. По-късно Васил Коларов го отвежда в Съветския съюз.

След атентата на катедралата в София през 1925 година видният партиен деятел Иван Минков загива в суров двубой през онези жестоки дни на април, като последния куршум той запазва за себе си...

Тъкмо този мъжествен човек, с артистична душа, нежно и мечтателно сърце изиграва изключителна роля за творческото формиране на Светослав Минков като хуманист и сърцеведец. Той се отнася с любов към литературните занимания на своя любим брат, следи неговите увлечения и първи опити, чете ги с интерес, помага му да открие себе си и съзнателно го насочва към голямото и трайното в литературата и изкуството. И той оправдава неговата надежда. Иван Минков съзнателно възбужда творческата му амбиция, изостря неговата чувствителност и го спечелва както за борбата, така и за прогресивната литература...

Ето приблизително в такава атмосфера започва утвърждаването на човека и съзряването на писателя Светослав Минков.

Своя трудов стаж Светослав Минков започва като служител в Народната библиотека в София. От 1926 до 1942 работи като книговодител, началник бюро и помощник-библиотекар с няколко кратки прекъсвания в Българската централна кооперативна банка и в Българската земеделска кооперативна банка. От август до октомври 1936 посещава Бразилия и Аржентина като делегат на

Международния конгрес на ПЕН-клубовете. Плод на това негово пътуване са книгите „Мадрид гори“ (1936) и „Другата Америка“ (1938).

През 1941 година Светослав Минков се явява като свидетел по първото дело на Никола Й. Вапцаров. Изказването на Светослав Минков за художествените достойнства на Вапцаровата поезия решава до голяма степен делото в полза на поета.

От юни 1942 до ноември 1943 работи като служител в българската легация в Токио и напуска „по собствено желание“.

Девети септември 1944 година заварва писателя „безработен“. Постъпва веднага в редовете на БРП (к). През октомври и ноември с. г. работи като коректор в редакцията на „Работническо дело“, където е привлечен от главния редактор Крум Кюлявков, а през годините 1945—1946 е културен редактор на в. „Отечествен фронт“. След това последователно работи в Радио София, в управление „Българска кинематография“ (където редактира стиловотекстовете на филмите), в редакцията на сп. „Български воин“, а от 1954 е главен редактор на издателство „Български писател“. По-късно отново работи като редактор в „Български воин“ и пак се връща редактор в издателство „Български писател“, където се и пенсионира.

През целия си живот Светослав Минков е тласкан от неутолимата си страст за пътешествия. Живее бедно, но намира винаги средства, за да пътува. Посетил е редица страни на Европа, Азия, Африка и Южна Америка.

На 22 ноември 1966 Светослав Минков почина след кратко боледуване.

Хр. Йорданов

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪТЕПИСИ

ДРУГАТА АМЕРИКА (1938)

Пътуването 7
Един параход в океана 10
Дакар 20
През екватора 33
Рио де Жанейро 43
Сан Пауло — Сантос 62
Буенос Айрес 69
Писмо до Ханс Руин 92

ИМПЕРИЯ НА ГЛАДА (1952)

Легенда и действителност 95
Император Мейджи отваря вратите . . . 102
Чужденецът и Япония 108
Токио 1943 113
Дзайбацу 154
От самурая до бълхата 162
Народът се бори 174
Япония под звездното знаме 183

ДВА ГРАДА (1949) 201

ПАРИЖКИ БЕЛЕЖНИК (1956) . . . 217

ОЧЕРЦИ

МАДРИД ГОРИ (1936) . . . 241

ПРИКАЗКИ

Снежният човек и врабчето 301
Цар Безсънко 305
Какво разказваше чайникът 309
Лъжец и истина 312
Захарното момиче 316
Сапунени мехури 320
Царска кръв 322
Скъперникът и неговата риза 324
Месечко 326
Как гарджето стана певец 330
Индийска приказка 334
Маскираната лисица 337
Златното яйце 343
Лъв и жаба 346
Приказка за завистта 350
Приказка за лъжата 352
Джуджето Тинтирин 355

ПРИКАЗКИ НА ШЕХЕРАЗАДА

Приказките на Шехеразада 363
Аладин и вълшебната лампа 365
Слепецът, въжарят и халифът 396
Рибарят и страшният дух 412
Нурадин и брат му Шамзадин 435
Вълшебният кон 459
Синдбад Мореплавателя 470
Абу-Кир и Абу-Сир 500
Али Баба и четиридесетте разбойници . . 512
Маруф обущарят 525

БЕЛЕЖКИ 547

СВЕТОСЛАВ МИНКОВ

ТОМ ВТОРИ

ПЪТЕПИСИ. ОЧЕРЦИ. ПРИКАЗКИ.
ПРИКАЗКИ НА ШЕХЕРАЗАДА

Съставители: Милка Спасова
Мария Кондова
Редактор Татяна Пекунова
Художник Асен Старейшински
Худ. редактор Кирил Гогов
Техн. редактор Лиляна Диева
Коректор Ана Шарланджиева

Формат 32/84/108; тираж 40 113 екз; печатни коли 35; издателски коли 29,40; уик 28,44; л. г. VI/55; № 5809; поръчка № 114/1982 година на изд. „Български писател"; дадена за набор на 26. II. 1982 година; излиза от печат на 30. VII. 1982 година; цена 3,78 лв.

Код 25 9536172711
5506—38—82

ДП „Димитър Найденов" — В. Търново